This website uses cookies
This website uses cookies to improve user experience. By using our website you consent to all cookies in accordance with our Cookie Policy.
I agree Read more
Free cookie consent by cookie-script.com

داعش

و

ڕەنگدانەوەی لە میدیای کوردیی دا

(خوێندنەوەیەک سەبارەت بە ڕووماڵی میدیای کوردیی بۆ شەڕی داعش، پرسی شەڕی دەروونیی و ڕاگەیاندنی سەربازیی)

ئەرسەلان ڕەحمان

2015

ناوی کتێب	شەڕی دەروونیی داعش و ڕەنگدانەوەی لە میدیای کوردیی دا
ناوی نووسەر	ئەرسەلان ڕەحمان
نەخشەسازی	ئەیوب محەمەد بابەکر
پۆلێن	ڕاگەیاندن و سایکۆلۆژیای ڕاگەیاندن
چاپخانە	
ساڵی چاپ	2015
تیراژ	1000 دانە
نرخ	6000 دینار
ژمارەی لاپەڕە	474 لاپەڕە
قەبارە	17 * 24 سم
شوێنی چاپ	هەولێر
مافی چاپ	پارێزراوە بۆ نووسەر
ژمارەی سپاردن	

سوپاس و پێزانین

* هەموو ئەو هاوڕێ و ڕۆژنامەوانانەی هاوکاری بە ئەنجامگەیشتنی ئەم هەوڵـەیان کرد. بەتایبەتی هەریەك لە ڕۆژنامەوانان ئەیوب محەممەد بابەکر، سۆران کەریـم، بڵند ئەورەس، پەسار فایق، محەممەد ئیسماعیل و محەممەد عەبدوڵڵا کەلاری.

* ئەو بەڕێزانەی بەشداربوون لە گفتوگۆکانی ناو ئەم بەرهەمە.

پێشکەش بێت..

* ڕەوانشاد هوجام سورچی.
* ڕەوانشاد دەنیز فورات و ئەو ژنە گەریلایانەی ناسنامەی ژنبوونیان پیرۆز کرد.
* هەموو ئەو پێشمەرگانەی بە چەک و قەڵەم ڕووبەڕووی شاڵاوی داعش بوونەوە.

پێڕست

لاپەڕە	ناوەڕۆک
٩	**پێشەکی**
١٣	**بەشی یەکەم:** ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش و دامەزراوە میدیاییەکانی
١٥	**پاری یەکەم:** شەڕی دەروونیی (چەمک، ئامراز و جۆرەکانی)
١٧	**باسی یەکەم:** شەڕی دەروونیی چییە؟
٢٧	**باسی دووەم:** کەرستەکانی شەڕی دەروونیی
٦٥	**پاری دووەم:** ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش و دامەزراوە میدیاییەکانی
٦٧	**باسی یەکەم:** داعش لە گرووپێکی چەکدارەوە بۆ دەوڵەتی تیرۆر
١٢٤	**باسی دووەم:** ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش
١٦١	**باسی سێیەم:** دامەزراوە میدیاییەکانی داعش
١٨٣	**بەشی دووەم:** ڕاگەیاندنی سەربازی و پەیامنێری جەنگی
١٨٥	**پاری یەکەم:** ڕاگەیاندنی سەربازی وڕێککارەکانی
١٨٥	**باسی یەکەم:** ڕاگەیاندنی سەربازی و ڕۆڵی لە کاتی شەڕ و ئاشتییدا
٢٠٠	**باسی دووەم:** ڕێککارەکانی بەرەنگاربوونەوەی ڕاگەیاندنی داعش
٢٠٣	**پاری دووەم:** پەیامنێری جەنگ و ڕوومالکردنی ململانێ چەکدارییەکان
٢٠٦	**باسی یەکەم:** پەیامنێری جەنگیی کێیە؟
٢١١	**باسی دووەم:** شەڕی داعش و پەیامنێرانی کورد
٢١٥	**باسی سێیەم:** ڕێنمایی پیشەیی بۆ پەیامنێرانی جەنگی
٢٢١	**بەشی سێیەم:** ڕووماڵی شەڕی داعش و پرسە میدیاییەکان
٢٢٣	**پاری یەکەم:** ڕووماڵی میدیایی و شەڕی داعش
٢٢٤	**باسی یەکەم:** سەرچاوەی زانیاری میدیای کوردی و گرفتەکانی بەکارهێنانی سەرچاوە
٢٣٩	**باسی دووەم:** پرسی بێلایەنی و هاوسەنگی لە ڕووماڵی شەڕی داعشدا
٢٥٣	**باسی سێیەم:** جیاوازی نەکردن لە نێوان درووشم و زانیارییدا
٢٥٩	**باسی چوارەم:** لە نێوان میدیای کوردی و هەژمارەکانی داعشدا
٢٨١	**پاری دووەم:** ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد
٢٨٣	**باسی یەکەم:** چەند نموونەیەک لە شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد
٣٠٧	**باسی دووەم:** شەڕی دەروونی داعش و بەکارهێنانەوەیان لە میدیای کوردیی دا
٣٩٩	**بەشی چوارەم:** گفتوگۆکان
٤٣٧	ئەنجام
٤٤٣	پێشنیاز و ڕاسپاردە
٤٤٧	سەرچاوەکان

پێشەکی

ئەزموونی رووماڵی میدیای کوردیی بۆ شەڕی بەرگری هێزی پێشمەرگە دژ بە پەلاماری چەکدارانی داعش، دەکرێت زۆر وانە و پەندی گرنگی لە رووی میدیاییەوە لێ هەڵبهێنجێنین. بۆ ئەوەی لە قۆناغی دوای شەڕ و بۆ هەر پرسێکی دیکەی پەیوەست بە رووماڵی شەڕ و ململانێ چەکدارییەکانەوە؛ میدیاکاری کورد بەرچاورووتنر بروانێتە رووداوەکان و ئەزموونگەلێکی لەبەردەست بن، بۆ ئەوەی بەهرەمەندانە بینای کاری داهاتووی بکات.

بۆ میدیای کوردیی رەنگە پرسێکی هەستیاری وەک رووماڵی شەڕی داعش ماهیەتی دەرنەکەوتبێ، تا ئەو کاتەی هەڕەشەی داعش لەسەر کۆی کیانی سیاسی و ئیداری کورد بووە پرسێکی جدی. کاتێک داعش گەیشتە دووری ۳۰ تا ٤٠ کیلۆمەتر لە هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان، ئیدی میدیا بە گشتی و کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکان بە تایبەت خۆیان لەبەردەم دووڕیانێکدا بینییەوە. ئەو بژاره سەرەکییەی لەو نێوەدا هاتە ئاراوە پرسیارکردنێی لە بارەی بێلایەنی و لایەنداری لە بیر میدیا بردەوە. هەر وەک ئەوەی لە سەرەتاوە پێویست بوو، میدیای کوردی رێگە راستەکە هەڵبژێرێت و لە ئاستی هەڕەشەی داعشدا خۆی بە بێلایەن پیشان نەدات، چونکە هەڕەشەی داعش تەنیا بۆ سەر سوپای عێراق، یاخود بەغدا نەبوو؛ بەڵکو هەڕەشەیەکی راستەقینەش بوو دژ بە کۆی جومگەکانی کیانی سیاسی کورد لە هەرێمی کوردستاندا.

ئەگەر چی دەرکەوتنی داعش لە ئاستی عێراقی عەرەبیدا بووە گەورەترین مەترسی بۆ سەر بەغدا، لە ئاستی نێودەوڵەتیشدا وەک مەترسییەکی گەورە لەسەر نەخشەی سیاسی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست دەرکەوت و پەلی هاویشت بۆ دەرەوەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بەڵام بۆ ئێمەی کورد، پرسەکە هەستیاری زیاتر بوو، چونکە بە واقیعیی بووبووینە دراوسێی هێزێک، کە بڕوای بە سەرەتاییترین پرسی مافی مرۆڤ، ئازادیی بیروڕا، مافی نەتەوەیی و کیانێک بۆ کورد نەبوو.

ئەوەی میدیای کوردی وەک هەڵەیەکی زەق و گەورە تێیکەوتبوو، ئەوەبوو، لە سەرەتادا داعشی وەک هێزێکی چەکداریی خاوەن ئارمانجی سیاسی دەناسی. بە پێوەدانگی پەندە کوردییەکەی دەڵێت 'دوژمنی دوژمنەکەم دۆستمە' خەریکی پەنجە نەرمکردن بوو لەگەڵ واقیعێکی تاڵ، کە داعش لە ناوچەی سوننەنشینی عێراق درووستیکردبوو. بێئاگا لەوەی داعش داهاتوویەکی نییە. هێزێکی نەخوازراو و

نەفرەتلێکراوە لە لایەن کۆمەڵی نێودەوڵەتییەوە. ئەمڕۆ یان سبەی دەبێت بناغەی فیکر و ئایدیای سیاسی، مەزهەبی و ئابووری ئەو هێزە هەڵتەکێنرێت. لەو میانەیەدا میدیای کوردی بێپێشینەیەکی زانیاری و بەرچاوڕوونییەکی زانستی و پیشەیی و تەنانەت سیاسی و نەتەوەییش لە رووماڵکردنی رووداوەکانی پەیوەست بە داعش کەوتە هەڵەی گەورەوە.

بە سەرنجدان لە رەوتی رووداوەکان و هەڵسەنگاندنی رووماڵی میدیایی، تێبینیدەکرێت، لەو ماوەیەدا، وەک پێویست خاڵ لەسەر پیت دانەنران. جگە لە بڵاوبوونەوەی چەند وتار و لێدوان و سازدانی چەند بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی لە بارەی هەڵسەنگاندنی رووماڵی میدیاوە، هیچ پرۆژەیەکی جدی و هەمەلایەن لەو بوارەدا نەخرانەڕوو، هاوکات ناوەندە زانستییەکانی راگەیاندن لە زانکۆ و پەیمانگەکانیش بەداخەوە هیچ هەوڵێکی بچووک، یان گەورەیان لە پێناو راستکردنەوەی باری لاری رووماڵی میدیایی نەخستووەتەڕوو. هەروەک دەستەپاچەبوونی کۆی گشتی ناوەندی زانستییەکانی هەرێم لە ئاست پرسەکانی کۆمەڵدا، ئەوانیش دەستەپاچەییەکی بێئەندازەیان لە هەمبەر میدیا و چەوتی رووماڵی رووداوەکان پێوەدیارە.

وەک بیرۆکەیەکی سەرەتایی هەر لە سەرەتای شەڕەکەوە، بە نووسین و بەرچاوخستنی هەڵەی زەق و راستکردنەی هەندێک لەو هەڵانە، لە رێگەی تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوکەوە، کەوتینە سەروسەودای خەمخۆری لە چۆنێتی رووماڵ و شێوازی کاری میدیای کوردی لە هەمبەر پرسی شەڕی داعش.

ئەو بیرۆکە سەرەتاییانە رۆژ لە دوای رۆژ چەشنی گەورەبوونی کارەساتی چەوتیی رووماڵ و زیادبوونی هەڕەشەی داعش گەورە بوون. وەک پێویستییەکی قۆناغەکە و هەوڵێکی سەرەتایی بۆ بەخۆداچوونەوەی میدیا و بەرچاوڕوونی زیاتر، زنجیرە باسێکم لە ژێر ناوی "پەراوێزە میدیاییەکان" لە ژمارەیەک سایت و رۆژنامەی "هاوڵاتی" بڵاوکردەوە. دواتر بیرم لەوە کردەوە، بیرۆکەکان لە توێی کتێبێکدا دەوڵەمەندتر و فراوانتر بکەم و بەسەر یەکەوە بیانخەمە بەردەست وەرگری کورد.

لە مانگی تشرینی دووەمی ٢٠١٤ەوە دەستم بە جێبەجێکردنی ئەم بیرۆکەیەی کرد سەرەتای کارەکە، هەوڵم دا لە رێگەی ناردنی پرسیارەوە، بۆچوونی دوو جۆر کەسایەتی وەربگرم. یەکەمیان ئەوانەی خاوەنی بڕیارن لە کەناڵەکانی راگەیاندن بۆنموونە سەرنووسەر و بەڕێوبەرانی کەناڵەکان، دووەمیان کەسانی شارەزا و تایبەتمەند لە بواری راگەیاندن، لەوانە مامۆستایانی زانکۆ و نووسەر و رۆژنامەوانانی بە ئەزموون.

بەداخەوە، هەندێک لەو بەڕێزانەی پرسیارمان ئاراستە کردن و سەرەتا ڕازی بوون و ئامادەییان دەربڕیبوو بۆ وەڵامدانەوە و بەشداریکردن لە پرۆژەکە، وێڕای دواخستنی کارەکە و ئەمڕۆ و سبەی کردن بۆ وەڵامی پرسیارەکان، سەرەنجام هەندێکیان پاشگەزبوونەوە و ژمارەیەکیشیان تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت بێوەڵام مانەوە. ئەو بەڕێزانەی وەڵامیان لە کات و وادەی خۆیاندا گەیاندەوە دەستمان لێرە بە ڕێزەوە ستایشی بەشداربوونیان دەکەم و بڕوام وایە بەشداری ئەوان بۆ ئێمە و خوێنەران و کایەی مەعریفی و ڕۆشنبیری میدیایی گرنگە.

بە هیوای ئەوەی ئەم بەرهەمە ببێتە سەرەتایەکی پڕ بایەخ بۆ ئاوڕدانەوەی جدی لە پرسی ڕووماڵی میدیایی و میدیای کوردی بۆ ئەو پرسانەی پەیوەندییان بە ئاسایشی گشتی هەرێم و بەرژەوەندی باڵای خەڵکەوە هەن، بە پەند وەرگرتن لە هەڵەکانی ڕابردووی، میدیای کوردی بتوانێت سەرەتایەکی نوێ دەستپێبکات. ئەو هەڵەو کەموکورتییە زانستی و ئیتیکیی و پیشەییانەی ئەنجامیدان نەگەڕێتەوە سەریان و وەرگری کوردیش ئەرخەیان بێت لەوەی بۆ لەمەودوا میدیایەکی هەیە، کە پابەندی بنەمای ئاکار و زانست و پیشەی ڕۆژنامەوانییە و حەوجێی ئەوەی نەبێت بۆ وەرگرتنی زانیاری ڕووبکاتە میدیای دەرەکی.

باسەکانی ئەم بەرهەمە کە زیاتر لە چەشنی ڕێبەرێکی میدیایی بۆ میدیاکارانی کورد گرنگی خۆی دەردەخات، فراوانن، تەنیا، قسەکردن نییە لەسەر داعش وەک ڕێکخراوێکی تیرۆریستی و ناساندنی بنەما فیکری و هێڵە گشتییەکانی کاری ئەو ڕێکخراوە بە وەرگری کورد، بەڵکو هەریەک لە باسەکانی پەیوەندیدار بە ڕووماڵی میدیای کوردی بۆ ڕووداوەکانی شەڕی داعش، پرسی شەڕی دەروونیی، پێویستیی هەبوونی ڕاگەیاندنی سەربازی و ڕۆڵی پیشەییانەی پەیامنێری جەنگیی ڕوونکراونەتەوە. لە پاڵ ئەوەشدا ڕای ژمارەیەک ئەکادیمیست و نووسەر وەرگیراوە و ڕاسپاردە و پێشنیازیش بۆ کارلەسەرکردنیان خراونەتە بەردەست. هەروەها نموونەی پێویست بۆ ڕوونکردنەوەی مەبەست خراونەتەڕوو بۆ ئەوەی وەرگر و میدیاکاری کورد زیاتر درک بە ناوەڕۆکی ئەو پەیامانە بکەن، کە ڕۆژانە داعش لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و مەکینەی پڕوپاگەندەکردنییەوە ئاراستەی وەرگری کوردی دەکات و لە کۆی گشتی بەرهەمەکەشدا جەخت لەسەر گرنگی هاتنەئارای ڕوانگەیەکی کوردانە بۆ ڕووماڵی ڕووداوەکان و وەرگێران و داڕشتنەوەی پەیامە میدیاییەکان کراوەتەوە.

وەک هەوڵێکی سەرەتایی دەکرێت ئەم بەرهەمە جێی خۆی لە کتێبخانەی کوردییدا بکاتەوە و ببێتە سەرەتایەکی تۆکمە بۆ بەدواداهاتنی توێژینەوەی زانستی دیکە سەبارەت بەو پرسە.

نووسەر

بەشی یەکەم:
ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش و دامەزراوە میدیاییەکانی

* پاری یەکەم: شەڕی دەروونیی (چەمك، ئامراز و جۆرەکانی)
- باسی یەکەم: شەڕی دەروونیی چییە؟
- باسی دووەم: کەرستەکانی شەڕی دەروونیی

* پاری دووەم: ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش و دامەزراوە میدیاییەکانی
- باسی یەکەم: داعش لە گرووپێکی چەکدارەوە بۆ دەوڵەتی تیرۆر
- باسی دووەم: ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش
- باسی سێیەم:دامەزراوە میدیاییەکانی داعش

پاری یەکەم: شەڕی دەروونیی (چەمك، ئامراز و جۆرەكانی)

بە درێژایی مێژووی شەڕ و ململانێکان، ئەوەی یەکلابووەتەوە، کاریگەری و بایەخی روو لە هەڵکشانی شەڕی دەروونییە لە ئاراستەکردن و یەکلاکردنەوەی شەڕ و ململانێکان، گۆڕینی هاوکێشەکانی هێز و سەنگی لایەنەکانە لە بەرەکانی شەڕدا.

داعش لەگەڵ هاتنەئاراو دامەزراندنیدا ستراتیژیکی ورد و شارەزایانەی لە رووی بەکارهێنانی "پرۆسێسە دەروونییەکان"[١]، بە تایبەتی شەڕی دەروونیی بۆ تێکشکاندنی نەیارەکانی داڕشتووە. بە سوود وەرگرتن لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، بەکارهێنانی دامەزراوە میدیاییەکانی جیهان و کەناڵە ئاسمانییەکان، توانیویەتی پەیامە پروپاگەندەییەکانی بگەیەنێتە هەموو سووچێکی جیهان. بە ئاسانی ئەو مەرام و ئامانجانە بهێنێتە دی، کە ستراتیژیەتی شەڕی دەروونیی خۆی لەسەر بنیاتناوون.

بەکارهێنانی هەریەک لە رەگەزەکانی (پروپاگەندە، واتەوات، تیرۆر، شۆردنەوەی مێشک)، بۆ ترساندنی نەیاران و تێکشکانی گیانی بەرەنگاری و ورەیان لە سەنگەرەکانی شەڕدا ئەنجامەکانی بە روونی بە رووخساری سەربازە خۆبەدەستەوەداوەکانی سەربازگەی سبایکەر[٢] و فیرقەی حەقدەی سوپای سوریا[٣] و

---

١. "پرۆسێسە دەروونییەکان": چەمکێکی فراوانتر و بابەتێکی زانستی نوێیە، شارەزایان بۆ جیاکردنەوەی شەڕی دەروونی لە کۆی گشتی پرۆسێسە دەروونییەکان پەرەیان بەو بابەتە داوە و تیۆریزەیان کردووە، ئەوەی پرۆسێسە دەروونییەکان لە شەڕی دەروونی جیادەکاتەوە؛ تایبەتمەندیتی ئامانجی شەڕی دەروونییە، کە زیاتر خۆی لە تێکشکاندنی ورەی دوژمن دەبینێتەوە و لە کاتی روودانی شەڕ و پرۆسەی سەربازییدا رۆڵی دیار و بەرچاو دەگێڕێت و زیاتر بەرەی دوژمن دەکاتە ئامانج، بەڵام پرۆسێسە دەروونییەکان بۆ هەموو کاتێک و قۆناغێک دەگونجێت و مەرجیش نییە تەنیا دوژمن بکاتە ئامانج، بەڵکو بەرەی ناوخۆیی و دۆست و دوژمن لە یەک کاتدا دەکاتە ئامانج. لەم باسەدا زیاتر مەبەست لەسەر شەڕی دەروونی بە تێگەیشتنی هەمەلایەنە و فراوانەکەی چڕکراوەتەوە و باسی پرۆسێسە دەروونییەکان پێویستی بە توێژینەوەی جیا و سەربەخۆ هەیە. بڕوانە: تطور مفاهيم و وظائف العمليات النفسية، موقع مقاتل، http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Askria6.

٢. بنکەی ئاسمانی سبایکەر: بە ئینگلیزی بە (COB Speicher) ناسراوە، پێشتریش پێی وتراوە (FOB Speicher)، ئەمریکاییەکان بە ناوی فڕۆکەوانی ئەمریکایی (Michael Scott Speicher)ەوە ناویان ناوە، کە لە شەڕی دووەمی کەنداو، بەهۆی کەوتنەخوارەوەی فڕۆکەکەی لە جۆری FA18 کوژرا. پێش رووخانی رژێمی بەعس لە ٢٠٠٣ بە بنکەی ئاسمانی "بیابان" ناسراو بوو، دەکەوێتە نزیک تکریت و ٦ کیلۆمەتر لە خۆرئاوای رووباری دیجلە هەڵکەوتووە و ١٠٨ کیلۆمەتر لە باکووری بەغداوەیە. رۆژی ١٢ی حوزەیران/یونیۆی ٢٠١٤، چەکدارانی داعش بە بێ شەڕو بەرگرییەکی ئەوتۆ داگیریان کرد، کە ٤٠٠٠ هەزار فێرخوازی هێزی ئاسمانی عێراقی تێدابوو، ١٧٠٠ فێرخوازیان لە لایەن داعشەوە گوللەباران کران. بڕوانە: ویکیپیدیا:http://ar.wikipedia.org/wiki.

٣. هەژماری "ولاية الرقة"ی داعش لە تۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر رۆژی ٢٥ی تەمموز/ یولیۆی ٢٠١٤، هەواڵی داگیرکردنی سەربازگەی فیرقەی ١٧ی سوپای سوریای راگەیاند، ئەوەشی بڵاوکردەوە، کە ٧٠ سەرباز کوژراون و

هێزە ئەمنییەکانی موسڵ دیار بوو. بە هەزاران سەربازی سوریا و عێراق لە بەردەم گرووپە چەکدارەکانی داعش، کە لە ژێر درووشمی "جئناکم بالذبح"[4] هاتبوون، دۆشداماو و بەزیواتە سەنگەرەکانیان چۆڵکرد. زۆرێکیشیان خۆیان رادەستکرد. بە دەستی چەکدارانی داعش گوللە بارانکران. شارەزایان لەو بڕوایەدان، ئەوەی داعشی کردووە بە دێوەزمەی گیانی سەربازانی عێراقی و سوریایی شەڕی چەکدارانی داعش نییە بە تەنیا، بەڵکو کاریگەرییەکانی ئەو ماکینە میدیاییەیە، کە لەشکرێکی ئەلیکترۆنی چەکداران و پشتیوانانی داعش لە ئاستی جیهاندا بەڕێوەی دەبەن و تێیدا بەوپەڕی دیقەت و شارەزاییەوە کار بۆ تێکشکاندنی گیانی بەرگری نەیارەکانیان و گەورە کردنی ترسی چەکدارەکانیان لە دڵی بەرامبەرەکانیاندا دەیکەن.

قسەکردن لەسەر تاکتیک و ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش پێویستی بە لێکۆڵینەوەی زیاتر هەیە. ئەو پرسە بارتەقای ئەوە هەیە، کە لێکۆڵینەوەی ئەکادیمیانەی ورد و تایبەتمەندی لە بارەوە بکرێت. لە هەموو رووەکانەوە شیکار و خوێندنەوەی وردی بۆ بکرێت بۆ ئەوەی دیوە شاراوەکانی و کاریگەرییەکانی بە شێوەیەکی زانستی روونبکرێنەوە و رێگە چارە بۆ سڕینەوەی کاریگەرییە نەرێنییەکانی بخرێتەڕوو.

ئێمە لێرەدا بە گوێرەی پێویستی بابەتەکە و بۆ رۆشنکردنەوەی ئەو لایەنەی شەڕی داعش تەقە لە دەرگای چەند باس و تەوەرێکی تایبەت بەو پرسە دەدەین.

٢٠٠٠ سەربازی دیکەی سەربازگەکە رایانکردووە. داگیرکردنی ئەو سەربازگەیە دوای ئەوە هات، کە زیاتر لە یەک ساڵ و نیو بەرەی "نوسرە" و بەرەی "ئەحرار شام"، دوو لە گرووپە چەکدارەکانی سوریا گەمارۆی سەربازگەکەیان دابوو. بە داگیرکردنی ئەو سەربازگەیە داعش بە تەواوەتی دەستیگرت بەسەر شاری رەققەدا.

٤. لە فەرموودەیەکی پێغەمبەری ئیسلام وەرگیراوە و فەرموودەکە لە موسنەدی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل لە (ج٢/ص٢١٨/ح٧٠٣٦) و لە سەحیحی ئیبن حەبان لە (ج١٤/ص٥٢٥/ح٦٥٦٧) هاتووە. ئیبن ئەبی شەیبە لە (مصنف)، بوخاری لە بابی (خلق افعال العباد)، ئەبو نەعیم و بەیهەقی لە (الدلائل) خستوویانەتەڕوو. ئەحمەد شاکر لە (تحقیق)ی مەسنەدی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل بە (صحیح) ناوی بردووە. شوعەیب ئەرنەئوت بە (حەسەن) لەقەڵەمیداوە و محەممەد ناسرەدین ئەلبانی لە کتێبی (صحیح السیرة النبویة) بە (صحیح) لەقەڵەمیداوە. بڕوانە:

٥-مرکز الفتوی: درجة حدیث: لقد جئتکم بالذبح، ١٨-٩-٢٠١٣ ،رقم الفتوی: ٢٢٠١٨٩،

http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page

٥-منتدی التجدید الاسلامی، موضوع: والذي نفس محمد بیده، لقد جئتکم بالذبح،

http://www.tajdeed.org.uk/ar/posts/list/9664.page

٥-الاسلام سؤال و جواب، سؤال رقم (١٣٥٥٩٠)،هل صح حدیث : (لقد جئتکم بالذبح)، وما توجیه معناه؟

http://islamqa.info/ar/135590

باسي یەکەم: شەڕی دەروونیی چییە؟

شارەزایانی بواری دەروونیی بە گوێرەی گۆشەنیگای خۆیان و تێڕوانینی بابەتییانەیان لە چەمکی شەڕی دەروونیی، پێناسەی جیاجیایان بۆ چەمکەکە کردووە. لێکۆڵەرانی نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەم ئەو چەمکەیان زیاتر وابەستەی "پروپاگەندە" کردووە. لە روانگەی پروپاگەندەوە روانیویانەتە ئەرک و رۆڵی شەڕی دەروونیی، بەڵام بە تێپەڕبوونی کات و دوای شەڕەکانی ڤێتنام، عەرەب – ئیسرائیل، عێراق و ئێران، کەنداو، چەمکەکە گشتگیرانەتر مامەڵەی لەگەڵدا کرا. پێناسە و رۆڵی زۆرتری بۆ دەستنیشانکرا. لە ئێستاشدا ئەو چەمکە لە کۆی گشتی پرۆسیسە دەروونییەکان، جیاکراوەتەوە، وەک لقێکی سەربەخۆی پرۆسیسە دەروونییەکان (العمليات النفسية) مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت.

سەرەتا ئەو چەمکە وابەستەی شەڕ و ململانێ چەکدارییەکان کرابوو، ئامانج لێی کورتهەڵهێنرابوو لە: تێکشکاندنی ورە ودەروونیی کەسایەتی سەربازەکان، ئاراستەکردنی هەموو شتێک دژی دوژمن جگە لە بەکارهێنانی چەک. وەک ئەوەی دەوترا "هەڵمەتێکی فراوانە هەموو ئامراز و کەناڵەکانی تێدا بەکاردەهێنرێت، بە مەبەستی درووستکردنی کاریگەری لەسەر عەقڵ و سۆزی کۆمەڵێکی دیاریکراو، بە ئامانجی گۆڕینی هەڵوێستێکی دیاریکراو، یان گرتنەبەری هەڵوێستێکی دیکە، کە بگونجێت لەگەڵ هەڵوێستی ئەو لایەنەی شەڕە دەروونییەکەی دەستپێکردووە"[٥]، یان وەک ئەو پێناسەیەی "سەلاح نەسر" بۆ چەمکەکەی کردووە و دەڵێت:"بەکارهێنانی ئامرازەکانی راگەیاندنە، بە مەبەستی درووستکردنی کاریگەری لەسەر عەقڵ و سۆزی کۆمەڵێکی دیاریکراوی نەیار، یان کۆمەڵێکی بێلایەن، یاخود گرووپ و تاقمی بیانی دۆست، بۆ مەبەستی ستراتیژی و تەکتیکی"[٦].

هەروەها بەوەش پێناسە دەکرێت، کە "بەکارهێنانی پروپاگەندەیە، بەشێوەیەکی پلان بۆ دانراو لە لایەن ئەو گرووپ و دەوڵەتانەوە بۆ بە ئامانجگرتنی کۆمەڵ و گرووپی نەیار، دۆست و بێلایەن بە مەبەستی درووستکردنی کاریگەری لەسەر بیرورا، سۆز، ئاراستەی بیرکردنەوە و رەفتاریان بە جۆرێک؛ یاریدەدەر بێت بۆ هێنانەدی ئەو

٥. ميلوش: ماركو، الحرب النفسية، ترجمة لبيب لهيطة، دار الثقافة الجديدة، القاهرة، ١٩٧٣، ص ١٦.

٦. نصر: صلاح، الحرب النفسية، ج١، الطبعة الثانية، دار القاهرة للطباعة و النشر، القاهرة، ص ٤٣٦.

مەبەست و ئامانجانەی ئەو لایەنەی شەڕەکەی بەرپاکردووە، دەیەوێت بیانهێنێتەدی"[7]. هەروەها لە کاتی شەڕ و ئاشتییدا ئەنجامدەدرێت و هەموو توانای دەوڵەت لە رووی سیاسی، ئابووری، سەربازی و میدیایی تیدا بەگەڕ دەخرێت بۆ هێنانەدی ئامانج و مەبەستەکانی[8]، هەرچەندە بۆچوونی ئەوەش لە ئارادایە شەڕی دەروونیی زیاتر بۆ کاتی شەڕ و چالاکی سەربازییە و ئەوەی لە ئاشتییدا بەکاردەهێنرێت زیاتر "پرۆسێسە دەروونییەکانە".

جێی سەرنجە لەم پێناسانەدا، زیاتر جەخت لەسەر پەیامی میدیایی و پروپاگەندەیی کراوەتەوە. چالاکی سەربازی و بەکارهێنانی هێز بۆ تێکشکاندنی ورە و گۆڕینی ئاراستەی سۆز، عەقڵ و رەفتاری گرووپە نەیارەکان ئاماژەی پێنەکراوە. ئەمە لە کاتێکدایە ئەزموونەکانی ئەم دواییەی شەڕ ئەوەیان دەرخستووە، بۆردومان، غارەی فرۆکە و بەکارهێنانی زەبری سەربازی هاوڕێ لەگەڵ بەرپاکردنی شەڕی دەروونییدا، کاریگەری ئەرێنی گەورەیان لەسەر تێکشکاندنی ورەی نەیارەکان هەیە. وەک ئەوەی لە کاتی شەڕی دووەمی کەنداودا، هاوڕێ لەگەڵ بۆردومانی سەختی بەغدا، فرۆکە ئەمریکاییەکان بڵاوکراوەی پروپاگەندەییان بۆ سەربازانی عێراق دەخستەخوارەوە. لەسەر بڵاوکراوەکان بە هونەری کاریکاتێر ئەو پەیامەیان دەگەیاند، کە "سەربازی بەجێماوی عێراق لە بیاباندا تەنیا رێگەی راست بیگرێتە بەر ئەوەیە خۆی رادەستبکات، چونکە ئەو بەرگەی بۆردومانی فرۆکەکان ناگرێت"، یاخود سەربازەکان هاندەدران بیر لە کەسوکار و هاوڕێ و دۆستەکانیان بکەنەوە و چیدیکە شەڕ بۆ دەسەڵاتی سەدام حوسێن نەکەن[9]. ئەمەش هاوڕێک بوو لەگەڵ چڕکردنەوەی کردە سەربازییەکان دژ بە یەکەکانی سوپای عێراق (رژێمی بەعس).

کەواتە "ئاراستەکردنی پرۆگرامی رادیۆیی و پروپاگەندەیی و داواکردن لە سەربازان بۆ ئەوەی خۆیان رادەستبکەن، هیچ سوودێکی نابێت، ئەگەر لەگەڵ ئەوەدا نمایشی هێز و زەبری زۆرتر نەکرێت، هەربۆیە پێویستە لە دارشتنەوەی پێناسەی چەمکی شەڕی دەروونییدا، جەخت لەسەر هاوڕێک و پێکەوەلکاندنی هەموو جۆرە پەیامەکان بکرێت.

---

٧. الدباغ: د.فخري، الحرب النفسية، وزارة الثقافة و الفنون، سلسلة الموسوعة الصغيرة رقم ٣٨، بغداد ١٩٧٩، ص ٣.

٨. نصر: صلاح، پێشەکی چاپی یەکەم، لە کتێبی: "الحرب النفسية - معركة الكلمة والمعتقد"، الجزء الأول، ١٢ سيتمبر ١٩٦٦، ص٧. http://ar.wikipedia.org/wiki

٩. بروانە: نماذج الرسوم الكاريكاتيرية التي كانت تلقى على القوات العراقيه بهدف الحرب النفسية، ماڵپەڕی(موسوعة مقاتل في الصحراء): http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Fenon.

لە ڕێی هەموو کەناڵەکانی گەیاندنی پەیامەوە ئاراستەی لایەنی بە ئاماتجگیراو بکرێن، بۆ ئەوەی کاریگەری لەسەر هەڵویست و بیرکردنەوە و ڕەفتاری لایەنی بەرامبەردا، بە شێوەی پێویست درووستبکات. لەم سۆنگەیەشەوە دەتوانین بڵێین، ڕێگە و شێوازە تەقلیدییەکانی شەڕ و ئامرازە سەربازییەکان و ڕێگە ناسەربازییەکانی وەک ڕێوشوێنە ئابووری، دیبلۆماتی، سیخوڕی، تابووری پێنجەم..هتد، بەشێکی دانەبڕاوون لە شەڕی دەروونیی و لێی جیانابنەوە، ئەو پەیامە گۆکراوانەی ئاراستەی دوژمنیش دەکرێن، تەنیا جەختکردنەوە و سووربوون لەسەر ئامرازەکانی دیکەن و بە تەنیا کاریگەرییەکی ئەوتۆ بەجێناهێڵن"[10].

وێڕای ئەو پێناسانە، پێشکەوتنی تەکنولۆژیا و ئامرازەکانی گەیاندن، بۆچوونی نوێتریان هێنایە کایەوە. ئەوە روونکراوەتەوە، شەڕی دەروونیی مەرج نییە تەنیا لە کاتی شەڕدا بێت، بەڵکو لە کاتی ئاشتییدا و لە ئاستی ناوخۆیی و هەرێمایەتی و تەنانەت لەئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیشدا وڵاتان ئەو جۆرە چەکە بەکاردەهێنن بۆ زاڵبوون بەسەر دەروونیی تاک و کۆی کۆمەڵگەی بەئامانجگیراودا و هەوڵیگۆڕین و دارشتنەوەی کەسایەتی تاک و گەل و کۆمەڵە ئاینیی و نەتەوەیی و ڕەگەزییەکان دەدەن بەرەو ئاراستەی نوێ و داواکراو هانیاندەدەن، تاوەکو بیرکردنەوە و ڕەفتار و هەڵویستیان بگۆڕن بە جۆرێک، کە بگونجێت لەگەڵ ئەو ئامانجەی لایەنی ئەنجامدەری شەڕەکە دەیەوێت، بەڵام وەک ئاماژەمان پێکرد، بۆ قۆناغی ئاشتی چەمکەکە گشتگیرترە و ئەو کردەوانە بەیەکەوە بە ناوی "پرۆسێسە دەروونییەکان" ئەنجامدەدرێن و تێیاندا هەموو، یان زۆربەی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و بەکۆگەیاندن لەهەردوو ئاستی تایبەتمەندێتی و گشتی بەکاردەهێنرێن و پرۆسەکە لە ناردنی پەیامەوە لە لایەن نێرەرەوە بە ڕێگەی یەکێک لە ئامرازەکان یان چەند ئامرازێکەوە بۆ وەرگر دەستپێدەکات و بە وەرگرتنەوەی ئەنجام و پێکانی ئامانجەکە کۆتایی دێت. بە درێژایی مێژووی ململانێ و شەڕ و پێکدادانەکان، ئەوەی لە هەمووان زیاتر جەختی لە سەر کراوەتەوە، گرنگی و هەستیاری و بایەخی بەکارهێنانی شەڕی دەروونیی بووە لە دژی دوژمن و لە پێناو پاراستنی ڕیزی ناوخۆ و زاڵبوون بەسەر دەروونیی دۆست و دوژمندا.

---

[10]. سميسم؛ دكتورة حميدة، الحرب النفسية، الدار الثقافة للنشر، بغداد، ٢٠٠٤، pdf، ص ١١.

ئامانجەکانی شەڕی دەروونیی:

شەڕی دەروونیی پرۆسەیەکی فراوان و بەردەوامە، پەیوەست نییە تەنیا بە قۆناغی شەڕەوە، بەڵکو لە قۆناغی پێش شەڕ وەرگر بۆ قۆناغی شەڕ ئامادە دەکات و لە قۆناغی شەڕیشدا کار بۆ بەرزکردنەوەی وورەی هێزەکان و خەڵک لە ناوخۆ و لە دەرەوەش کار بۆ تێکشکاندنی دوژمن دەکات. دوای شەڕیش کار بۆ پاراستنی دەستکەوتەکان و قوڵکردنەوەی گیانی بەرگری دەکات. بە شێوەیەکی گشتیش شەڕی دەروونیی چەند ئامانجێکی سەرەکی هەیە لەوانە:

یەکەم: تێکشکاندنی گیانی بەرەنگاربوونەوەی دوژمن و داڕووخاندنی وورە و لاوازبوونی بڕوا بە ئامانج و مەبەستەکانی.

دووەم: درووستکردنی گومان و دوودڵی سەبارەت بەو ڕێگە و تێڕوانینەی لایەنی بە ئامانجگیراو (دوژمن) بڕوای پێی هەیە.

سێیەم: درووستکردنی گومان لە نێوان سەرکردایەتی و جەماوەری لایەنی بەئامانجگیراودا، بە شێوەیەکی تایبەتیش سەرکردەکانی دوژمن و فەرماندە سەربازییەکان دەکاتە ئامانج و هەوڵی تیرۆرکردنی کەسایەتی مەعنەوییان دەدات.

چوارەم: چاندنی تۆوی دووبەرەکی و ناکۆکی ئاینیی، مەزهەبی، کۆمەڵایەتی.. لە ڕیزی لایەنی بە ئامانجگیراو.

پێنجەم: هاندانی لایەنی بە ئامانجگیراو بۆ خۆبەدەستەوەدان و بەچۆکداهاتن و چاندنی ئەو بڕوایە لە لای کە بەرگریکردن هیچ سوودێکی نییە و خۆرادەستکردن تەنیا ڕێگەی ڕزگاربوونە.

شەشەم: گۆڕینی ئاراستەی بیرکردنەوە و هەڵوێست و ڕەفتاری لایەنی بە ئامانجگیراو بە جۆرێک، کە لایەنی پەلاماردەر دەیەوێت.

حەوتەم: بەرپەرچدانەوەی شەڕی دەروونیی دوژمن و وەڵامدانەوەی هەموو ئەو پەیامەی لە بەرەی دوژمنەوە ئاراستەدەکرێت.

هەشتەم: بەرزکردنەوەی گیانی بەرەنگاری و یەکخستنی ڕیز و کۆکردنەوەی پشتیوانی و لەناوبردنی ناکۆکییە ناوخۆییەکانی ئەو لایەنەی شەڕەکە ئەنجامدەدات.

نۆیەم: بڵاوکردنەوەی ترس و تۆقاندن بەتایبەتی لە کاتی شەڕدا[11].

---

١١. بڕوانە: فخري: زينب، الحرب النفسية.. أهدافها.. وأساليبها .. وكيفية مواجهتها، بابەتی ژمار (١٦١٦)ی ماڵپەڕی: http://alqathra.com/show_news.php?id=1616. هەروەها، الحرب النفسية : دفاعاً وهجوماً، ماڵپەڕی ئەلیکترۆنی: http://www.tawhed.ws/r?i=56nco8pq

گرنگی شەڕی دەروونیی:

بە درێژایی مێژوو، شەڕی دەروونیی کاریگەری لەسەر رەوتی رووداوەکان و چارەنووسی ململانێکان بەجێهێشتووە. لە ئێستاشدا شانبەشانی پێشکەوتنی ئامرازەکانی راگەیاندن و بە کۆکەیاندن، گرنگی و بایەخی ئەو جۆرە شەڕە رووی لە هەلکشانی زیاتر کردووە.بەزین و لەناوچوونی سوپاکان و دەسەلاتی پاشا و ئیمپراتورەکان، لە مێژوودا، بەشێکیان پەیوەست بووە بە بەکارهێنانی شەڕی دەروونیی و بەکارهێنانی کەرستەکانی ئەو شەڕە لە دژیان و نموونەی زۆری مێژوویی لەو بارەیەوە لەبەر دەستدان. دیارترین رێگەیەک بۆ شکاندنی سوپا بەهێزەکان و داگیرکردنی دەولەتشار و ولاتان لە لایەن سوپای دوژمنەکانیانەوە پەیوەندی هەبووە بە بەکارهێنانی فێلەکانی شەڕ و هەلکردنی مەشخەلی زۆری ئاگر لە شەودا و بەرزکردنەوەی پەرچەم و بەیداغ و دەهۆلکوتین و کەرەنالیدان لە رۆژدا، کە راستەوخۆ کاریگەری لەسەر دەروونیی سوپای دوژمن دروووستکردووە و هاوکات یارمەتی سوپا و سەربازەکانیشی داوە دلێرانە بجەنگن و ورەیان بەرز بێت.

روملʼ[12] لە بارەی گرنگی شەڕی دەروونییەوە، دەلێت:"فەرماندەی سەرکەوتوو ئەو کەسەیە، پێش ئەوەی زالبێت بەسەر جەستەی دوژمنەکانیدا؛ بەسەر عەقل و بیرکردنەوەیاندا زال دەبێت". هەروەها لیوا جەمالەدین مەحفوز[13] رای وایە "زانستی سەربازی و ئەزموونی شەڕەکان کۆکن لەسەر ئەوەی شەڕی دەروونیی چەکێکی کاریگەر و یەکلاکەرەوەیە لە شەڕەکاندا، هاوکارییەکی زۆری پرۆسە سەربازییەکان و شێوازەکانی دیکەی ململانی دەکات؛ بۆ بەدەستهێنانی سەرکەوتنی خێرا بە کەمترین زیان و کەمترین خوێنرشتن، کەواتە دەتوانرێت بوترێت شەڕی دەروونیی مەترسیدارترین جۆری شەڕە، چونکە پێش ئەوەی سەربازەکان لە رووی جەستەییەوە

---

١٢. مانفرید روملʼ لە ١٥ی نوڤەمبەری ١٨٩١ لە هایدنهامی نزیک شتوتگارتی ئەلمانیا لەدایکبووە و نازناوی "رێوی بیابان" بووە و بە یەکێک لە بەناوبانگترین فەرمانەکانی شەڕی بیابان ناسراو و پلەی سەربازی موشیر بووە و لە ١٤ی ئۆکتۆبەری ١٩٤٤ کۆتایی بە ژیانی خۆی هێناوە.

١٣. بە یەکێک لە ئەکادیمیستە سەربازییەکانی سوپای میسر دادەنرێت و پلەی سەربازی گەیشتووەتە "لیوا رکن" و لە بواری زانستی سەربازی و مێژووی سەربازییدا ژمارەیەک کتێبی بە چاپ گەیاندووە.

بکرێنە ئامانج، لە رووی بیرکردنەوە و هەست و سۆزەوە دەستیان بەسەردا دەگیرێت و گیانی بەرەنگاربوونەوەیان تێکدەشکێنێت"[١٤].

لە شەڕی دووەمی کەنداودا[١٥]، سوپای ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بە شێوەیەکی بەرنامە بۆ دارێژراو و ورد هەڵمەتێکی فراوانی شەڕی دەروونییان دژی سوپای عێراق لەو کاتەدا ئەنجامدا. لە ماوەی تەنیا حەفت هەفتەدا ٢٩ ملیۆن بڵاوکراوەیان لە ٢٤ شێوەدا گەیاندە ٩٨%ی هێزە چەکدارەکانی عێراق و داوایان لێدەکردن، خۆیان رادەستبکەن و بە پێچەوانەوە مەرگ چاوەڕوانیان دەکات. لە هەندێک بڵاوکراوەدا، ئەو پەیامەیان دەگەیاند، کە کەسوکارتان چاوەڕێتان دەکەن و پێویستە بە سەلامەتی بگەڕێنەوە، تەنانەت یەکێک لە بڵاوکراوەکان لەسەر شێوەی دیناری عێراقی چاپکرابوو، بۆ ئەوەی سەربازەکان بتوانن هەڵیبگرن و لە ناو پارە و گیرفانەکانیاندا بیشارنەوە. سوپای ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بەڵێنی ئەوەیان دابوو، هەر سەربازێک ئەو بڵاوکراوەیەی پێبێت، لە حاڵی خۆبەدەستەوەدانییدا رەوانەی شوێنێکی ئارامی دەکەن.

هەروەها سوپای ئەمریکا، لە سەروبەندی شەڕی دووەمی کەنداودا، ئێزگەیەکی رادیۆیی تایبەت بە گەیاندنی پەیام و ئەنجامدانی هەڵمەتی شەڕی دەروونیی دژی عێراق دامەزراند. ئێزگەکە لە رۆژی ١٩ی کانوونی دووەم/یەنایری ١٩٩١ تاوەکو ١ی نیسان/ئەپریلی ١٩٩١ بە ناوی 'ئێزگەی دەنگی کەنداو' رۆژانە بە بێ پچڕان پەخشی بەرنامەکانی دەکرد[١٦]. ئەمە جگە لە بەگەڕخستنی ماکینەی میدیای ئەمریکایی بۆ رووماڵکردنی شەڕەکە و گواستنەوەی هەواڵ و زانیارییەکان بۆ رایگشتی ناوخۆی ئەمریکا و رایگشتی جیهانی. پێویستە ئاماژە بۆ ئەوەش بکەین پێش دەستپێکردنی کردە سەربازییەکان، میدیای ئەمریکایی هەڵمەتێکی فراوانیی میدیایی دژ بە عێراق دەستپێکردبوو، بۆ ئەوەی رایگشتی ئەمریکا و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بە قازانجی دەستتێوەردانی سەربازی ئەمریکا لە کەنداو دژ بە رژێمی سەدام حوسێن،بورووژێنێت و وەک شەڕی دەروونیی لە قۆناغی پێش شەڕ میدیای ئەمریکایی رۆڵی خۆی دەبینی.

---

١٤. جهاز الامن الوطني: جمهورية العراق، الحرب النفسية .. اهدافها واساليبها وطرق الوقاية، http://www.nss.gov.iq/index.php.

١٥. لەلایەن ئەمریکا و ٣٤ وڵاتی هاوپەیمانییەوە بە ناوی 'گەردەلولی بیابان'، یان 'شەڕی رزگارکردنی کوەیت'، لە ١٧ی کانوونی دووەم/ یەنایر تا ٢٨ی شوبات/ فیبرایەری ١٩٩١ ئەنجامدرا و کوەیت لە داگیرکاری عێراق رزگار کرا.

١٦. اكاديمية علم النفس: ما معنى الحرب النفسية؟ http://www.acofps.com/vb/showthread.php?t=5860

ئاستەکانی شەڕی دەروونیی:

شـەڕی دەروونیی چەنـد ئاسـتێکی جیاجیـای هەیـە، هەنـدێک لـە تـوێژەران پۆلێنی دەکـەن بـۆ سـێ ئاسـت، کـە یـەکێکیان خـۆی لـە گرتنەبـەری سـتراتیژانەی پرۆسێسـە دەروونییـەکان دەبینێتـەوە و تێیدا بـە لەبـەرچاوگرتنی رەوشـی جیاجیـای نێوان دوو گـرووپ، یـان وڵات، لایەنـەکان وەک سـتراتیژێک هـەر لـە بنەڕەتـەوە لـە دژی یەکدی بـەکاری دەهێـنن. پـۆلێنێکی دیکـەی ئاسـتەکانی شـەڕی دەروونیـی ئەوەیـە، کـە دابەشدەکرێت بۆ دوو ئاست:

١. شەڕی دەروونیی ستراتیژی:

پلانـی شـەڕی دەروونیـی سـتراتیژی لەسـەر بنـەما و تێڕوانینێکـی دووربینانـە داڕێژراوە. بە گوێرەی پلانەکە کار بۆ هێنانەدی ئامانجی فراوانی ستراتیژی دەکات. ئەو جۆرە شـەڕە ئاراستەی هێزی چەکدار و گەل دەکرێت. بۆ ئەوەی ئامادەبن بۆ رووبەڕووبوونـەوەی بـاری نائاسـایی. هـەروەها ئاراسـتەی لایـەنی نـەیار و دۆسـت دەکرێـت بـە ئامـانجی گـۆڕینی بیرکردنـەوە و هەڵوێسـت و رەفتاریـان. ئـەم جۆرەیـان سنوور و کات ناناسێت. جەماوەری بە ئامانجگیراو بەرفراوانە. پلانـە ستراتیژیەکەش پێویستی بە وردکردنەوە و روونکردنەوەی هەموو جومگە و بابەتەکانی هەیە.

٢.شەڕی دەروونیی تاکتیکی:

رووبەڕووبوونەوەی راستەوخۆی لایەنی بە ئامانجگیراوە، ئامـانجی کـاتی هەیـە و پەیامەکـەی چڕکردووەتـەوە لەسـەر هێنانـەدی ئـەو ئامانجانـەی قۆناغەکـە پێویسـتی هێنانـەدییانی سـەپاندووە[١٧]. هەنـدێکجار لـە قۆنـاغی ململانێی سیاسی و کۆمەڵایـەتی و ئاینییدایە، یاخود تایبەتە بە قۆناغی شەڕ و رووبەڕووبوونەوەی چەکداری.

لە هەریەک لەو قۆناغانەدا شـەڕە دەروونییەکە لەسـەر بنەمای پلانی تاکتیکیانە بـە لەبەرچاوگرتنی رەوشی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی، ئاینی، بەرەکانی شـەڕ، توانـای مرۆیی و لۆجستی لایەنی بەئامانجگیراو داڕێژراوە و کاری لەسـەر دەکرێت و ئامرازی راگەیاندنی گشتی و تایبەتی بۆ گەیاندنی پەیامی شەڕە دەروونییەکە تەرخاندەکرێت و

١٧.سمیسم؛ دکتورة حمیدة، الحرب النفسیة، الدار الثقافة للنشر، بغداد، ٢٠٠٤، pdf، ص ٢٦.

لە رووی پەیام و ناوەرۆکەوە ئامانجە تاکتیکییەکان لەبەر چاو دەگیرێن و هەوڵ بۆ پێکانیان دەدرێت.

ئامرازەکانی گەیاندنی پەیامی شەڕی دەروونیی

پەیامی شەڕی دەروونیی بە زۆر شێوە و ئامراز دەتوانرێت بگەیەندرێتە وەرگر، لەوانە:

١.تابووری پێنجەم: لە ڕێگەی بڵاوکردنەوەی پروپاگەندە و واتە وات و درووستکردنی بێ متمانەیی.

٢.چاپکراوەکان: رۆژنامە، گۆڤار، کتێب، نامیلکە، بڵاوکراوە، پۆستەری هەڵواسراو..هتد.

٣.ئامرازەکانی بیستن: وەک ئێزگەکانی رادیۆ، وتاری دەنگی، گۆرانی، سرود، دەنگۆ، پەیامی دەنگی، کاریگەرییە دەنگییەکان.

٤.ئامرازە بینراوەکان: وەک وێنەی فۆتۆگرافی، CD ، DVD، سیمبوڵەکان، کاریکاتێر..

٥. ئامرازە بینراو و بیستراوەکان: وەک تەلەفزیۆن، سینەما، شانۆ، نمایشی سەربازی.

٦.ئینتەرنێت و میدیای ئەلیکترۆنی: کە هەریەک لە جۆرەکانی دیکەی گەیاندنی پەیام لە خۆی دەگرێت، لەوانە تێکست، وێنە، دەنگ، گرتەی ڤیدیۆیی.

٧.ئامێرەکانی پەیوەندیکردن: بە تایبەتی مۆبایل، پۆستی ئەلیکترۆنی.

٨. تۆرە کۆمەڵایەتییەکان.

بەرەنگاربوونەوەی شەڕی دەروونیی:

مەترسییەکانی شەڕی دەروونیی، لە مەترسی رووبەڕووبوونەوەی چەکداری راستەوخۆ زیاترن. هەرچەندە پرۆسەی سەربازییش کۆتاییان هاتبێت و پێکدادانی راستەوخۆ لە ئارادا نەمابێت، بەڵامرەنگە کاریگەرییەکانی شەڕی دەروونیی بۆ ماوەیەکی زۆرتر بە رەفتار و بیرکردنەوەی تاکەکانی کۆمەڵگە و یەکە سەربازییەکانەوە ببینرێن.

بۆ رووبەڕووبوونەوەی شەڕی دەروونیی پێویستە لە دوو ئاستدا بە شێوەیەکی زانستیانە و پیشەییانە کار بکرێت، ئەو دوو ئاستەش ئەمانەن:

یەکەم: شەڕی دەروونیی پێشگیرانە و خۆپارێزی:

مەبەست لێی پێش ئەوەی دوژمن، یان لایەنی بەرامبەر شەڕی دەروونیی بەرپا بکات؛ لایەنی یەکەم، هەوڵدەدات لە ڕێگەی پرۆسەیەکی زانستییەوە هەڵمەتی شەڕی دەروونیی دەستپێبکات بۆ ئامادەسازی بەرەنگاربوونەوەی دوژمن و تێگەیاندن و پێگەیاندنی تاکەکانی کۆمەڵگە لەسەر ئەو بنەما و ئامانجانەی خزمەت بە ئاسایشی گشتی و بەرژەوەندی باڵای خەڵک دەکەن. لە لایەکەوە کار بۆ قوڵکردنەوەی گیانی هاوکاری و یەکریزی و تەبایی ناوخۆیی و پاراستنی بەرەی ناوخۆ دەکات. لە لایەکی دیکەوە کار بۆ بێزراندن و ڕەشکردنی بەرەی دوژمن دەکات. خاڵی جەوهەری لە پەیڕەوکردنی ئەم جۆرە ڕێککارە لەسەر بنەمای ئەو پەندەی دەڵێت "پێش تا، بەرە بە خۆت دا بدە"، یان "خۆپاراستن باشترە لە چارەسەر" بنیاتنراوە.

دووەم: شەڕی دەروونیی دژ (پێچەوانە):

کاتێک لایەنێک هەڵمەتی شەڕی دەروونیی دژی لایەنێکی دیکە دەستپێدەکات، ئەرکی ئەو لایەنەی هێرشی کراوەتە سەر قورسترە، چونکە لە لایەکەوە پێویستە لە سەنگەری بەرگریدا بێت و بەر بە شاڵاوی شەڕی دەروونیی بەرامبەرەکەی بگرێت و ڕێگە نەدات کاریگەری بکاتە سەر بیرکردنە و عەقڵ و هەڵوێست و سۆزی جەماوەرەکەی خۆی، لە لایەکی دیکەوە پێویستە بەرپەرچی ئەو پەلامارە بداتەوە و پێگەی خۆی لە بەرگرییەوە بگۆڕێت بۆ هێرشبردن بە ئامانجی تێکشکاندنی لایەنی پەلاماردەر. لەو چوارچێوەیەدا، پێویستە لەسەر چەند بنەمایەک کار بکرێت لەوانە:

١. ئامادەکاری: بۆ بەهێزکردنی سەنگەری بەرگری و وەڵامدانەوەی شاڵاوی دوژمن و هەڵسەنگاندنی ئەو هەڵمەتەی دوژمن دەستپێکردووە. پەیبردن بە کەلێن و کەموکورتییەکانی، بۆ ئەوەی بتوانرێت لە وەڵامدانەوەدا مایەپوچ بکرێت.

٢.مامەڵەی سەرەتایی: قۆناغێکی گرنگی هاتنەدەست و وەڵامدانەوەی شەڕی دەروونیی دوژمنە و پێویستی بە هەماهەنگی و بەیەکەوە کارکردن و بەگەڕخستنی ماکینەی ڕاگەیاندن و هەموو ڕێگەکانی بەرەنگاربوونەوەی شاڵاوی دوژمنە.

٣.هێرشی ڕاستەوخۆ: دوای پتەوکردنی ڕیزی ناوخۆ و بەرپەرچدانەوەی شاڵاوی دوژمن، کار بۆ ئەوە دەکرێت تەنیا لە سەنگەری بەرگریدا نەمێنێتەوە و هێرشی ڕاستەوخۆ بکاتە سەر دوژمن. لەوەشدا پێویستە بەردەوام جەخت لەسەر بەهێزکردنی

سەنگەری ناوخۆیی بکاتەوە. کار بۆ دەرخستنی لاوازی و کەلێنەکانی شاڵاوی دوژمن بکات، بۆ ئەوەی بتوانێت لێوەی دزە بکات و شاڵاوی دوژمن پەکبخات.

٤.چاودێریکردنی هەڵمەتەکە: پێویستە بەردەوام چاودێری شاڵاوی شەڕی ڕاگەیاندنی دوژمن بکرێت. لە ئانوساتی خۆیدا وەڵامی پروپاگەندەی بدرێتەوە. ڕێگە نەدرێت دوژمن لە هیچ کەلێن و بۆشاییەکەوە دزە بکات. هاوڕێ لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە وردبینی بۆ هەڵمەتەکەی خۆی بکات و هەڵە و کەموکورتییەکانی بدۆزێتەوە و دەستبەجێ چارەسەریان بکات.

٥.یەکلاکردنەوە و ڕیشەکێشکردن: لەم قۆناغەدا هەوڵدەدرێت هەموو ئەو سەرچاوانەی بوونەتە هۆکار و پشتیواتی شاڵاوی شەڕی دەروونیی دوژمن ڕیشەکێش بکرێن و ڕێگەی چەکەرە کردن و گەشە و نەشونومایان بگیرێت[١٨].

---

١٨. سمیسم؛ دکتورة حمیدة، الحرب النفسیة، الدار الثقافة للنشر، بغداد، ٢٠٠٤، pdf، ص ٣٠.

باسی دووەم: کەرستەکانی شەڕی دەروونیی:

١. پڕوپاگەندە:

٢. ژەهراویکردنی سیاسیی:

٣. دەنگۆ (واتە وات):

٤. تیرۆر و تۆقاندن:

٥. شۆردنەوەی مێشك:

١.پڕوپاگەندە:

چەمکی پڕوپاگەندە[١٩]، پێناسەی جۆراوجۆری بۆ کراوە. زۆرینەشیان لەوەدا یەکدەگرنەوە، کە هەوڵێکە بۆ دروستکردنی کاریگەری لەسەر بیرکردنەوەی خەڵك و ئاراستەکردنی بیرکردنەوەیان. زۆر جار چەمکی پڕوپاگەندە دەبەسترێتەوە بە ناڕاستی و نابابەتیبوون، بەڵام مەرجیش نییە بە رەهایی هەموو بابەتێکی پڕوپاگەندەیی ناڕاست بێت.

هەندێک لە پێناسەکانی چەمکی پڕوپاگەندە:

یەکەم: "بەکارهێنانی مەبەستداری کەناڵەکانی راگەیاندنە، لە لایەن کۆمەڵێک یان گرووپێکەوە بۆ دروستکردنی ئاراستەیەکی دیاریکراو لە ناو رایگشتییدا، یاخود زاڵبوون بەسەر ئاراستەی بیرکردنەوەدا، بە مەبەستی هێنانەدی ئامانجێکی دیاریکراو، کە لایەنی ئەنجامدەری هەڵمەتی پڕوپاگەندەکە مەبەستییەتی بیهێنێتەدی".

دووەم: "هەوڵێکە بۆ دروستکردنی کاریگەری لەسەر کەسەکان، زاڵبوون بەسەر رەفتاری تاکەکاندا، لە کۆمەڵگە و کاتێکی دیاریکراودا، بۆ هێنانەدی ئامانجی تایبەتی".

سێیەم: "راڤەکردنی بۆچوون و کردەوەکانە بە شێوەیەکی پلان بۆ دارێژراوانە. ئەو راڤکردنە لە لایەن تاک یان کۆمەڵی دیاریکراوەوە ئەنجامدەدرێت. بە مەبەستی دروستکردنی کاریگەری لەسەر بۆچوون و کردەوەی تاک یان کۆمەڵەیەکی دیکە، بۆ هێنانەدی ئامانجێکی دیاریکراو".

چوارەم: "بەکارهێنانی تاکتیکە بۆ دروستکردنی فشاری کۆمەڵایەتی" و بەکارهێنانی کەناڵەکانی گەیاندنی پەیامە بۆ کاریگەربوونی ئەو تاکتیکە.

---

١٩. ابوبکر، بکر مقاربة الحرب النفسية. http://www.bakerabubaker.info/index.php?action.

پێنجەم: هەوڵدانێکە بۆ قەناعەتپێکردنی ئەوانی دیکە بە قبوڵکردنی بیروڕایەکی دیاریکراو، بە بێ لەبەرچاوگرتنی زەمینە سازی لۆژیکیی بۆ قبوڵکردنی ئەو پەیامە"[20].
شەشەم: وروژاندنی رایگشتی لە ئاستێکی فراواندا بە مەبەستی بڵاوکردنەوەی زانیاری و بۆچوون و هەڵوێستی دیاریکراو، بە بێ لەبەرچاوگرتنی راستی و وردی بابەتەکان"[21].

گرنگی پروپاگەندە لە سەردەمێکەوە بۆ سەردەمێکی دیکە و لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی دیکە، گۆرانکاری بەسەردا دێت و ئەرکی جیاواز و ئامانجی جیاجیای هەیە، بەڵام ئەوەی نەگۆرە لەو هاوکێشەیەدا ئەوەیە، کە گرنگی خۆی لەدەست نادات و بەردەوام وەک یەکێک لە ئامراز و کەرستەکانی یەکلاکردنەوەی ململانێ و بردنەوەی ململانێکان کاریگەری خۆی هەیە.

لە قۆناغی شەردا پروپاگەندەی سیاسی و سەربازی رۆڵێکی یەکلاکەرەوەی هەیە و بە درێژایی مێژوو، ئەزموونەکانی شەر سەلماندوویانە، ئەوەی چارەنووسی شەرەکان دەستنیشاندەکات، بەکارهێنانی سەرکەوتووانەی چەکی پروپاگەندەیە"[22].

لەو بارەیەوە "لۆرد ویڤل" سالی ١٩٣٩ دەڵێت "سەربازێک لە مەیدانی شەر راناکات لەبەر ئەوەی شەر لە پێناو پرسێکی ناڕەوادا دەکات، هەروەها هێرشیش ناکاتە سەر دوژمنەکەی لە پێناو پرسێکی رەوادا، ئەوەی دەبێتە هۆی ئەوەی سەربازەکە شەر بکات و بەردەوامبێت، هەستکردنییەتی بەوەی ئەو بەشێکی گرنگە لە کۆمەڵگەکەی و ژمارەیەکی سەنگینە لای ئەو کۆمەڵەی ئەم شەریان بۆ دەکات و بڕوای بەوە هەبێت کە کۆمەڵەکەی یان گەلەکەی سەیری دەکەن و چاویان لە قوربانیدان و تێکۆشانی ئەمە و کەسوکار و خزم و ئاسیاوەکانی چاویان بریوەتە قوربانیدانی، ئەو هەستەش لە رێگەی پروپاگەندەی سیاسییەوە دەتوانرێت لە ناخییدا جێگیر بکرێت.

ئەمەش بەوە دەکرێت، کە بە پروپاگەندەی سیاسی کار بۆ نرخاندن و ستایشکردنی ئەو سەربازە و هەوڵەکانی بکرێت، ئەو روحیەتەی تێدا بچێنرێت، کە گەل و وڵات چاویان لە تێکۆشان و قوربانیدانی ئەوە. لێرەشدا ئەرکی پروپاگەندە دەبێتە

٢٠.الشميمري؛ فهد عبدالرحمن، التربية الاعلامية، كيف نتعامل مع الاعلام، الطبعة الاولى، رياض، ٢٠١٠، ص٩٨.

٢١. العساف؛ فايز عبدالله مكيد، اساليب الادارة المتقدمة للدعاية الاعلامية الدولية، مجلة كلية بغداد للعلوم الاقتصادية الجامعة، العدد التاسع والعشرون، ٢٠١٢، ص ١٧٧، pdf.

٢٢ -ناصر؛ سمير محمود، أهمية الإعلام و الدعاية في السياسة،الحوار المتمدن-العدد: ١٧٩٦ – ١٥-١-٢٠٠٧، http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=85911

وەلامدەرەوەی ئەو پرسیارەی "سەربازەکان بۆچی شەڕدەکەن" و "بۆچی پێویستە ئێمە پشتیوانیان بکەین"[23].

پێکهێنەرەکانی پروپاگەندە:

١.**نێرەر:** کۆمەڵە، گرووپ، دەوڵەت، حزب، کیانێکی دیاریکراو، کە خاوەنی بیرۆکە و ئایدۆلۆژیا و ئاینێکی دیاریکراو بێت.

٢. **پەیام:** ئەو نامەیەی نێرەر دەیەوێت بیگەیەنێت (ناوەڕۆکی پروپاگەندەکە).

٣. **ئامرازی گەیاندن:** کەناڵەکانی راگەیاندن، تابووری پێنجەم.

٤. **ئامانج:** دروستکردنی کاریگەری و گۆڕینی ئاراستەکان.

٥. **وەرگر:** تاک، کۆمەڵ، گرووپ و ڕێکخراو، گەل و وڵات، مەدەنی و سەربازی.

٦. **کاریگەری:** رەنگدانەوەی پروپاگەندەکە لەسەر بیرکردنەوە و رەفتاری وەرگرانی[24].

لەمەشدا وەرگران بە گوێرەی ئاستی کاریگەربوونیان بە پروپاگەندەکە دابەش دەبن بەسەر چەند جۆرێکدا، لەوانە:

- لایەنگری سەرسەختی پروپاگەندەکە.
- لایەنگری میانڕەو.
- بێبایەخ سەیرکردنی.
- نەیاری توند لە رووی مەبدەئییەوە.
- نەیاری توند لەبەر هۆکاری بابەتی و خودی.
- بێلایەن؛ نە دژییەتی و نە لایەنگرییەتی[25].

کەواتە بە لەبەرچاوگرتنی بارودۆخە تایبەتەکان و ئەو کۆمەڵ و توێژەی پروپاگەندەکەی ئاراستە دەکرێت، نێرەر، پەیامێکی دیاریکراو، لەسەر بنەمای هەلومەرجی تایبەتی قۆناغەکە و پێویستییەکانی ئامادە دەکات و لە ڕێگەی گونجاوترین ئامرازی راگەیاندنەوە ئاراستەی وەرگری دەکات بە مەبەستی دروستکردنی کاریگەری لەسەر وەرگر.

---

٢٣. تايلور: د.فيليب، قصف العقول (الدعاية للحرب منذ العالم القديم حتى العصر النووي)، ترجمة سامي خشبة، (سلسلة كتب ثقافية شهرية يصدرها المجلس الوطني للثقافة و الفنون و الاداب - كويت)، عالم المعرفة، ابريل ٢٠٠٠، ص ٢٩.

٢٤. اليعروبي: أميرة، الدعاية السياسية، مدونة، ١٤/اذار/مارس ٢٠١٣.

٢٥. ويكيبيديا: دعاية سياسية، المواقف المختلفة للآراء نتيجة الدعاية، بحث في كتاب سليمان صالح ٢٠٠٣-الإعلام الدولي. الكويت. مكتبة الفلاح للنشر والتوزيع.http://ar.wikipedia.org/wiki

جۆرەكانی پڕوپاگەندە:

یەكەم: لە ڕووی ناوەڕۆكەوە:

پڕوپاگەندەی سیاسی، ئابووری، سەربازی، كۆمەڵایەتی، ئاینی، ڕۆشنبیری..هتد.

دووەم: لە ڕووی شێوازی كاركردنەوە:

١. پڕوپاگەندەی ئەخلاقی وەك پەنابردن بۆ دووبارە كردنەوە.

٢. پڕوپاگەندەی نا ئەخلاقی، وەك درۆ، چەواشەكاری.

سێیەم: لە ڕووی كاتەوە: تاكتیكی و ستراتیژی، یاخود:

١. پڕوپاگەندەی كورتمەودا.

٢. پڕوپاگەندەی درێژمەودا.

٣. پڕوپاگەندەی قۆناغی شەڕ.

٤. پڕوپاگەندەی قۆناغی ئاگربەست و ئاشتی.

چوارەم: لە ڕووی جۆری بڵاوكردنەوەوە:

١. پڕوپاگەندەی بیستراو.

٢. پڕوپاگەندەی چاپكراو.

٣. پڕوپاگەندەی بینراو.

پێنجەم: لە ڕووی جۆری سەرچاوەوە:

١. پڕوپاگەندەی سەرچاوە دیار.

٢. پڕوپاگەندەی سەرچاوە نادیار.

٣. پڕوپاگەندەی سەرچاوە نیمچە دیار و نادیار.

شەشەم: لە ڕووی ئەركەوە: چوار جۆری هەیە:

١. پڕوپاگەندەی هاندان:زۆربەی كات سەرچاوەی دیارو ئاشكرایە و بە مەبەستی هاندان و وروژاندنی وەرگران ئاراستە دەكرێت و زیاتر لە وڵاتانی جیهانی سێیەمدا باوە[٢٦].

---

٢٦. ألعزي: د. خالد ممدوح، دراسة علمية اكاديمية الإعلام اللبناني بين الدعاية السياسية والتحريض المفبرك، ماڵپەڕی: جريدة صوت المغتربين، بابەتی ژمارە (١٢٧٠٧)، بەستەری:http://www.almogtarbeen.com/almogtarbeen

٢. **پروپاگەندەی پەیوەستبوون:** ئەرکی ڕێکخستنی ڕیزەکان و یەکانگیری جەماوەری بە ئامانجگیراوە بۆ پتەوکردنی ڕیزەکانیان و یەکدەستبوونیان سەبارەت بە پرسێکی دیاریکراو.

٣. **پروپاگەندەی ئایدۆلۆژیایی:** بە مەبەستی برەودان بە ئایدۆلۆژیایەک و کۆکردنەوەی پشتیوانی بۆی و گۆڕینی ئاراستەی تاک و کۆمەڵ بە سوودی ئایدۆلۆژیاکە ئەنجامدەدرێت.

٤. **پروپاگەندەی وێرانکار:** مەبەستی تێکشکاندن و سڕینەوەی بەها و ڕەفتار و بۆچوونی تاک و کۆمەڵی بە ئامانجگیراوە.

حەوتەم: لە ڕووی ئاستی سەرچاوەوە:

١. **پروپاگەندەی ستوونی:** ئەوەی کە سیمبوڵێک، سەرکردەیەک، یان فەرماندەیەک بڵاویدەکاتەوە و لە سەرەوە دێتە ناو خەڵک.

٢. **پروپاگەندەی ئاسۆیی:** ئەوەیە کە تاکەکان لە یەک ئاستدان و بڵاویدەکەنەوە.

هەشتەم: لە ڕووی شێوازی ئاراستەکردنەوە:

١. **پروپاگەندەی ڕاستەوخۆ:** لە ڕووی سەرچاوەوە ئاشکرایە و ڕاستەوخۆ ئاراستەی جەماوەری بە ئامانجگیراو دەکرێت و هەندێکجار پێی دەوترێت پروپاگەندەی سپی.

٢. **پروپاگەندەی ناڕاستەوخۆ:** سەرچاوەکەی ڕوون نییە و ئاراستەی وەرگران دەکرێت و زۆرجار کەمێک زانیاری ڕاست تێکەڵی زۆرێک لە زانیاری هەڵە و بابەتی ناڕاست دەکرێت و بڵاودەکرێتەوە.

نۆیەم: لە ڕووی جۆرایەتیی ناوەڕۆک و سەرچاوەوە:

پروپاگەندە دابەشدەبێت بۆ سێ جۆری سەرەکی:

١. **پروپاگەندەی سپی:** دامەزراوە ڕەسمییەکان و وڵاتان ئاراستەی دەکەن. چالاکییەکی دیار و ئاشکرایە. سەرچاوەی زانیارییەکان ڕوونن و شاراوە نین. زیاتر دەوڵەت و حکومەتەکان بۆ گەورەکردنی ئاستی توانا و دەسەڵاتیان بەکاری دەهێنن.

٢. **پروپاگەندەی ڕەش:** سەرچاوەی زانیارییەکان و ئەو لایەنەی پروپاگەندەکە بڵاودەکاتەوە دیار نییە و شاراوەیە. بە شێوەی نهێنی بڵاودەکرێتەوە و ئامانجی نانەوەی ئاژاوە و دروستکردنی ژاوەژاوە.

٣. پڕوپاگەندەی خۆڵەمێشی: سەرچاوەکەی ترسی لەوە نییە ئاشکرا بێت و هەندێکجار دەردەکەوێت و وەرگران دەزانن کێ لە پشتی ئەو پڕوپاگەندەوەیە، بەڵام ئەو ئامانجەی هەیەتی لە بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندەکە دیار نییە و شاراوەیە[٢٧].

ڕێگا تەکنیکییەکانی گەیاندنی پەیامی پڕوپاگەندە:

هەڵمەتی پڕوپاگەندە، پێویستی بە دەستنیشانکردنی ئامانج، دەستنیشانکردنی بیرۆکە و پەیام، دەستنیشانکردنی ئامرازی گەیاندنی و لێکۆڵینەوە لە وەرگرانی هەیە، بۆ ئەوەی هەرچی زیاترە هەڵمەتێکی سەرکەوتووانە ئەنجامبدرێت و ئامانجەکانی پشت ئەنجامدانی هەڵمەتەکە بهێنرێنە دی و کاریگەری بەجێبهێڵن. لەو پێناوەشدا ژمارەیەک ڕێککار هەن، کە لە کاتی ئەنجامدانی هەڵمەتی پڕوپاگەندەدا دەگیرێنە بەر، لەوانە[٢٨]:

<u>شێوازی یەکەم:</u> دووبارەکردنەوە:

تەنیا بە دووبارەکردنەوەی هەندێک بڕگە و ڕستە دەستەبەری بڕواپێهێنان و درووستکردنی کاریگەری لەسەر وەرگر دەکرێت. تەنانەت ئەگەر بێت و زانیارییەکانیش ناڕاست بن، بەڵام لەبەر ئەوەی دووپاتدەبنەوە و بە ڕێگەی جیاجیا دەگەنەوە وەرگر، کاریگەری درووستدەکەن و وەرگر بە ڕاستیان دەزانێت.

<u>شێوازی دووەم:</u> زیادەڕۆیی:

گەورەکردنی ئەندازە و قەبارەی زانیارییەکان و ئەو مەترسییانەی بەدوایاندا دێت. گەورەکردن و قەبە پیشاندانی دەستکەوتی بچووک و لاوەکی.

<u>شێوازی سێیەم:</u> شێوازی نموونە هێنانەوە و داڕشتنی پەیام بە زمانێکی سادە:

ڕێکخستنی بیرۆکەکان و داڕشتنی پەیام بە زمانی خەڵک و تەنانەت بەکارهێنانی زمانی ناوچەیی و شێوەزاری دیاریکراوی خەڵک و سوود وەرگرتن لەو وشە و چەمکانەی بەسەر زمانی خەڵکەوەن و باون.

<u>شێوازی چوارەم:</u> ئاماژەکردن و ناوبردنی سەرچاوەی بڕواپێکراو:

---

٢٧. ناصر؛ د محمد جودت، الدعاية والاعلان والعلاقات العامة ، مطبعة دارالمجدلاوي للنشر،الطبعة الاولى، عمان، ١٤١٨هـ ١٩٩٨/١٩٩٧،ص٧١ –٧٢.

٢٨. العساف؛ فايز عبدالله مكيد، اساليب الادارة المتقدمة للدعاية الاعلامية الدولية، مجلة كلية بغداد للعلوم الاقتصادية الجامعة، العدد التاسع والعشرون، ٢٠١٢، ص ١٨١، pdf.

بۆ ئەوەی وەرگر زۆرتر بکەویتە ژێر کاریگەری پەیامە پروپاگەندەییەکەوە، باشتر وایە سوود لەو سەرچاوانەش وەربگیرێن، کە خەلک متمانەیان پێیان هەیە، یان لانیکەم بە سەرچاوەی سەربەخۆ هەژماریان دەکات. بە تایبەتی لە بارەی ئەنجامی شەڕ و ململانێ چەکداری و سەربازییەکان.

<u>شێوازی پێنجەم</u>: پەیوەستکردنی درۆ و ناڕاستی و ترنجاندنە ناو ڕاستییەکان:

زانیاریگەلێکی ڕاست، متمانەی وەرگر زیاد دەکەن. ئەگەر بە شێوەیەکی زیرەکانە بابەت و پەیامە پروپاگەندەییەکان تێکهەلکێشی زانیارییە ڕاستەکان بکرێن، وەرگر بێ ئەوەی بیر لە جیاکردنەوە و لەیەک هەلاواردنی ڕاست و ناڕاستی زانیارییەکان بکات؛ ئەوان پەسند دەکات. لێرەشدا وتە و لێدوانی کەسایەتییە بالاکان، ئەستێرەکانی هونەر و سینەما گرنگی خۆیان هەیە. هەندێکجار سەرسامی وەرگر بە ئەستێرەیەک، یان کەسایەتییەکی ئاینی، کۆمەلایەتی، سیاسی، ڕۆشنبیری وادەکات بێ چەندو چوون پەیامە پروپاگەندەییەکە لە زمانی ئەوەوە پەسند بکات.

<u>شێوازی شەشەم</u>: سادەیی و شیاوی بۆ بارەڕکردن:

سادەیی لە دارشتن، سادەیی لە زمان، سادەیی لە ڕستە و برگە و درووشم هۆکارن بۆ سەرکەوتنی پروپاگەندە. دارشتنی پەیام بە زمانی ئالۆز و زمانی بالای نووسین وێرای ئەوەی کاریگەری ئەرێنی بەجێناهێلێت، بە پێچەوانەوە دەبێتە بەربەست لەبەردەم گەیشتنی پەیامی پروپاگەندەکە بۆ وەرگران. کورتی و پوختی لە نووسین و هەلبژاردنی وشە و ڕستە و دروشمگەلێک، کە ئاسان بن بۆ وتنەوە و لەبەرکردن و دووبارە بوونەوە زووتر وەرگر دەخەنە ژێر کاریگەری پەیامەکەوە.

جیاوازی نێوان پروپاگەندە و ڕیکلام:

لە بارەی ڕیکلامەوە شارەزایان زیاتر جەخت لەسەر ڕوونی پەیام، مەبەستی کۆمەلایەتی و بەبازارکردنی بیرۆکە و کالا دەکەنەوە و تێچوونی بلاوکردنەوەشی لە ڕێگەی کەنالەکانی ڕاگەیاندنەوە، دابینکراوە. ڕیکلام بریتییە لە ئامرازی بە بازارکردن بۆ گەیاندنی بیروڕا، زانیاری و خزمەتگوزاری بە کۆمەلێک و هەلدەستێت بە ئیستغلالکردنی کات و شوێن، بڕی تێچوونیشی دەدرێت بە ئامرازەکانی ڕاگەیاندن، هەروەها هەرجۆرە ئامرازێکی دیکەی گەیاندن بەکاردەهێنێت بۆ گواستنەوەی

پەیامەکەی و ناسنامەی راگەیێنەرەکەی و پەیوەندی بە کاڵاکانەوە رووندەکاتەوە"[٢٩]. لە روانگەی تێگەیشتن لەم پێناسەیە دەتوانین بڵێین، لە چەند روویەکەوە ریکلام و پروپاگەندە جیاوازییان هەیە، ئەوانیش:

١.لە رووی تێچوونەوە: ریکلام تێچوونی بڵاوکردنەوەی دەدرێتە کەناڵەکانی راگەیاندن، بە تایبەتی ئەگەر ریکلامەکە بازرگانی بێت، چونکە هەندێک جۆری ریکلام لەوانە ریکلامی کۆمەڵایەتی مەرج نییە لە بەرامبەر پارەدا بڵاو بکرێنەوە.

٢.لە رووی کۆنترۆڵکردنەوە: دەتوانرێت ریکلام کۆنترۆڵ بکرێت، چ لە شوێنی بڵاوکردنەوەی و چ لە رووی ناوەرۆکییەوە.

٣.لە رووی برواپێهێنانەوە: رەنگە زیاتر پروپاگەندە برەوی هەبێت و وەرگر زۆر بایەخ بە پەیامی ریکلام نەدات"[٣٠].

٤.لە رووی سەرچاوەوە: بە شێوەیەکی گشتی سەرچاوەی ریکلام دیار و ئاشکرایە، بەڵام مەرج نییە پروپاگەندە سەرچاوەکەی ئاشکرابێت.

٥.لە رووی ئامانجەوە: ئەرکی ریکلام بە بازارکردنی کاڵا و بیرۆکەی دیاریکراوە، هەرچی پروپاگەندەیە؛ رەنگە ئامانجی شاراوەی لە پشتەوە بێت و زیاتر مەبەستی سیاسی و ئایدۆلۆژی و سەربازی هەیە.

چۆن رێگە لە بڵاوبوونەوەی پروپاگەندە دەگیرێت؟

بڵاوبوونەوەی پروپاگەندە و کاریگەربوونی وەرگران بە ناوەرۆکی پەیامی پروپاگەندەیی مەترسی لەسەر ئاسایشی کۆمەڵایەتی، سیاسی، تەنانەت ئاسایشی دەروونیی تاکەکانی کۆمەڵگە درووست دەکات.

لە هەر قۆناغێکدا بێت و هەر شێوەیەکی پروپاگەندە ئەگەر رێگە لە بڵاوبوونەوەی نەگیرێت و بە شێوەیەکی زانستیانە کار بۆ پوچەڵکردنەوەی ناوەرۆکەکەی نەکرێت؛ بێگومان زیانی لێدەکەوێتەوە. بە تایبەتی لە قۆناغی شەڕ و رووبەڕووبوونەوەی چەکداریدا، مەترسییەکانی رەنگە سەربکێشن بۆ تێکشکانی سوپا و هێزی بەرگری نیشتمانی و درووستکردنی کەشێکی ئەوتۆ، کە کۆمەڵگە بە ئاراستەی خۆبەدەستەوەدان بەرێت.

---

٢٩. محەممەد: ئەرسەلان رەحمان، ریکلام پێناسە شێواز و ئەرک و کاریگەری (لێکۆڵینەوە)، گۆڤاری کاروان، (گۆڤارێکی مانگانەی رۆشنبیری گشتییە، وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان دەریدەکات)، ژمارە ٢٢٨، ساڵی ٢٠٠٨، ل ٣٥.

٣٠. العبدلي: د. عبيد بن سعد، الفرق بين الإعلان والدعاية، مدونة http://dralabdali.com/

هەربۆیە باشتر وایە لە ئاتوساتی خۆیدا و لە ڕێگەی ئامرازەکانی ڕاگەیاندنەوە وەڵامی پەیام و ناوەڕۆکی پروپاگەندەی دوژمن بدرێتەوە و کار بۆ ئەوە بکرێت، سیحری پروپاگەندەکە پوچەڵبکرێتەوە و لە بەرامبەریشدا کار بۆ ئەوە بکرێت بەرەی ناوخۆیی بەهێزبکرێت. ئەمەش بەم ڕێگایانەی خوارەوە دەبێت:

١. بڵاوکردنەوەی زانیاری ڕاست و درووست و بەرپەرچدانەوەی چەواشەکاری دوژمن بە خستنەڕووی بەڵگە و زانیاری بڕواپێکراو و پشتئەستوور بە بەڵگە و وێنە.

٢. پێکهێنانی تیمێکی شارەزا بۆ چاودێریکردنی شەڕی دەروونیی دوژمن و جیاکردنەوەی کەرستەکانی شەڕی دەروونیی لە یەکدی و لێکۆڵینەوە لە کەموکورتی و دیوە شاراوەکانی ئەو پروپاگەندانەی دوژمن برەویان پێدەدا.

٣. خستنەگەری ئامرازەکانی ڕاگەیاندن بۆ سەرخستنی هەڵمەتی نیشتمانی دژ بە شەڕی دەروونیی دوژمن.

٤. ڕێگەگرتن لە گەیشتنی پەیامی دوژمن بۆ ناو خەڵک و سەنگەرەکانی بەرگری و یەکەکانی هێزی چەکدار. درووستکردنی بەربەستێکی بەهێزی پشتئەستوور بە بڕوا و متمانە و زانیاری لە بەردەم شالاوی پروپاگەندەی دوژمندا.

٥. چاندنی گیانی بڕوابەخۆبوون و متمانە لە نێوان پێکهاتەکانی کۆمەڵگە و ڕێگە نەدان بە درووستبوونی کەلێن و ناکۆکی ئەوتۆ کە دوژمن بۆ مەبەستی خۆی بەکاریان بهێنێت.

٦. قوڵکردنەوەی گیانی نیشتمان پەروەری و پاراستنی ئاسایشی گشتی هاوولاتیان و لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندی باڵای خەڵک و وڵات و بڵاوکردنەوەی هۆشیاری تایبەت بە ئاسایشی نەتەوەیی و شەڕی دەروونیی و ناساندنی چەمک و کەرستەکانی ئەو شەڕە بە خەڵک.

٧. هاندانی هاوولاتیان بۆ هاوکاریکردنی لایەنی پەیوەندیدار و دەزگا ئەمنییەکان لە کاتی بیستن و بینینی پروپاگەندەی دوژمن و نرخاندنی هاوکاری خەڵک لەو بارەیەوە بۆ ئەوەی لە کاتی بیستنی هەر جۆرە پروپاگەندەیەک هاوولاتی لایەنی تایبەتمەند ئاگادار بکاتەوە و ڕێگە بگیرێت لە بڵاوبوونەوەی زۆرتری پروپاگەندەکە.

٨. داخستن و سانسۆرکردنی ئەو سەرچاوە میدیاییانەی لە ڕێگەیانەوە دوژمن پروپاگەندە ئاراستە دەکات، بەتایبەتی تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان و ڕێگرتن لە تەنەشەکردنیان.

٢. ژەهراویکردنی سیاسی:

یەکێکی دیکە لە کەرستەکانی شەڕی دەروونیی ژەهراویکردنی سیاسییە، مەبەست لێی ئەنجامدانی هەڵمەتێکی گشتگیری دەروونییە لە ڕێگەی هەموو ئامرازەکانی ڕاگەیاندنەوە بۆ گەیاندنی پەیام، بە مەبەستی درووستکردنی کاریگەری لەسەر بەرەی نەیار، یان کۆمەڵگەی دوژمن، لە پێناو گۆڕینی ئاراستەی بیرکردنەوە و سڕینەوەی زیهنی کۆمەڵگە و گۆڕینی لە بەرژەوەندی ئەو لایەنەی هەڵمەتەکە ئەنجامدەدات.

هەروەها دەوترێت: "ژەهراویکردنی سیاسی هەوڵدانێکە بۆ چاندنی بەها و بیروڕایەکی دیاریکراو، لە میانەی هەڵمەتێکی چەواشەکارانەدا و دواتر کارکردنە بۆ گەورەکردنی پلەبەندییانەی ئەو بەهایە، بۆ ئەوەی جێگەی بەهای باڵای کۆمەڵگەی بە ئامانجگیراو بگرێتەوە. بەم مانایەش بێت ژەهراویکردنی سیاسی قۆناغێکە لە قۆناغەکانی شەڕ لەگەڵ دوژمن و دەکرێت وەک پێشەکی شەڕ وەسفبکرێت"[٣١].

ئەم پرۆسەیە دوو تایبەتمەندی سەرەکی هەیە:

١. ئاراستەکردنی پەیام بۆ دوژمن و ئەو کۆمەڵگە و گەل و گرووپانەیە، کە کراونەتە ئامانج.
٢. تەنیا کار بۆ بڕواپێهێنانی بەرامبەر ناکات، بەڵکو ئامانجی ئەوەیە توانای فیکری و مەعنەوی دوژمن و لایەنی بە ئامانجگیراو تێکبشکێنێت[٣٢].

مەبەستەکانی ژەهراویکردنی سیاسی:

١. تێکشکاندنی بڕواو متمانەی لایەنی بەرامبەر بە بیروباوەڕ و سیاسەت و ئاین و ڕەوایەتی ئەو پرسەی کە بەرگری لێدەکات.
٢. تێکشکاندنی کەسایەتی ئاینی و ئایدۆلۆژی و نەتەوەیی لایەنی بە ئامانجگیراو، لە ڕێگەی تێکشکاندنی دەروونیی و توانای دەرک کردن و بیرکردنەوە و عەقڵی کۆمەڵەکی لایەنەکە.
٣. سوود وەرگرتن لەو سەرکەوتنانەی لایەنی ئەنجامدەری هەڵمەتەکە بەدەستیهێناوون و بەکارهێنانیان بۆ لاوازکردنی بەرامبەر و لەدەستدانی بڕوا و متمانە بە سەرکەوتن و هەوڵەکانی بۆ بەرگریکردن لە بەهاکانی.

---

٣١. عبدالفتاح: د. سیف الدین، الخطوط الحمر.. والتسمیم السیاسي،جریدة الاهرام، بابەتی ژمارە (٢١٢٠٥٥)، بەستەری: http://www.ahram.org.eg/NewsQ/212055.aspx.

٣٢. أبوبكر: بكر، مقاومة الحرب النفسية، بابەتی ژمارە (٢٧٢)ی وێبلاگی نووسەر، بەستەری: http://www.bakerabubaker.info/index.php?action=show&pageID=272.

شێوازی کارکردن لە پرۆسەی ژەهراویکردنی سیاسییدا:

لە دوو دەرچەی سەرەکییەوە لایەنی ئەنجامدەری هەڵمەتی ژەهراویکردنی سیاسی کار دەکات و دەیەوێت ئامانجەکانی بهێنێتە دی، ئەوانیش:

١. چاندن و برەودان و گەشەپێدانی بیروڕا و بەهاگەلێکی مەبەستدار و سەپاندنیان بەسەر کۆمەڵدا و وێناکردنیان وەک بەهای پیرۆزی تاک و کۆمەڵەکە، "لە پێناو تێکشکاندنی ناسنامەی نەتەوەیی، ئاینی، رۆشنبیری، کۆمەڵایەتی و ئیفلیجکردنی توانای بیرکردنەوە"[٢٣].

٢. کارکردن لە ڕێگەی ئاراستەکردنی سیاسی و پروپاگەندەوە بۆ هەناردەکردنی بیروڕا و ئایدیای دیاریکراو سەبارەت بە پرسێکی تایبەت و چاندنی لەناو لایەنی بە ئامانجگیراو بە مەبەستی جێگرتنەوەی بۆچوون و تێگەیشتنی باوی ناو لایەنەکە سەبارەت بە پرسەکە و گۆڕینی ئاراستەی بیرکردنەوە و پەکخستنی توانای دۆزینەوەی چارەسەر بۆ کێشەکانی و زاڵبوون بەسەر روحیەتی بەرەنگاربوونە و هێزی بیرکردنەوەیدا و ئامادەکردنی زەمینەی‌تێکشکاندنی[٢٤].

خاڵی هەرە گرنگ و مەترسیدار لە ژەهراویکردنی سیاسییدا ئەوەیە، کە راستەوخۆ دوژمن ناکاتە ئامانج، بەڵکو هەوڵدەدات دەستەبژێری فیکری، کۆمەڵایەتی، رۆشنبیری و ئاینی لە قۆناغی یەکەمدا بکاتە ئامانج. دواتر لە ڕێگەی ئەوانەوە قۆناغی دووەمی ئەنجامبدات، کە بریتییە لە کاربۆکردن و برەودان و بڵاوکردنەوەی ئەو بیروڕا و بۆچوونانەی ئاراستەی دەستەبژێرەکە کراوون. لە ڕێگەی کەناڵەکانی راگەیاندنەوە بۆ ناو خەڵک[٢٥].

شێوەکانی ژەهراویکردنی سیاسی:

پرۆسەی ژەهراویکردنی سیاسی بە چەندین قۆناغ و وێستگەی تایبەتدا گوزەردەکات، تا کاریگەرییەکانی لەسەر لایەنی بە ئامانجگیراو درووستدەکات. بە شێوەیەکی گشتی ئەم پرۆسەیە، یەکێکە لە ئامرازەکانی شەڕی هێزی باڵادەست دژی

---

٢٣. الشريف: د. حسن يوسف، العقل العربي.. هل تستمر عمليات تسميمه؟، ماڵپەری: يقظة فكر، بابەتی ژمارە (٨٤٦٢)ی رۆژی ٢١-٦-٢٠١١، بەستەری بابەتەکە: http://feker.net/ar/2011/06/21/8462.

٢٤. (؟)بەبێ ناوی نووسەر: التسميم السياسي، ماڵپەری: حوار الخيمة العربية، بابەتی ژمارە (٤٣٠٣٩)، بەستەری: http://muntada.khayma.com/1/showthread.php?t=43039.

٢٥. عبدالفتاح: د. سيف الدين، الخطوط الحمر.. والتسميم السياسي!، بابەتی ژمارە (٢١٢٩٥٥)ی ماڵپەری (جريدة الاهرام)، بەستەری: http://www.ahram.org.eg/NewsQ/212055.aspx

لایەنی لاواز، دەوڵەتی بەهێز دژی دەوڵەتی لاواز، کۆمەڵگەی خاوەن هەژموون دژی کۆمەڵگەی لاواز و لەبەر یەک هەڵوەشاوە و ناکۆک لە ناو خۆدا، لە ڕێگەیەوە لایەنی یەکەم، هەموو ئامرازەکانی ڕاگەیاندن دەخاتەکار و کۆی گشتی ناوەڕۆکی پەیامی میدیایی بە شێوەیەک دادەڕێژێت، کە خزمەت بە ئەجێندای خۆی بکات و ئاراستەی وەرگرانی لە لایەنی دووەم (بەئامانجگیراو)ی دەکات.

بەشێکی بەرچاوی ئەم جۆرە شەڕە پەیوەندی بە ناسنامەی کلتووری، ئاینی، نەتەوەییەوە هەیە و لایەنی پەلاماردەر دەیەوێت ڕۆشنبیری و کلتوور و سیاسەت و ئابووری خۆی بسەپێنێت بەسەر لایەنی بە ئامانجگیراودا و زۆرتریش ئەو وڵاتانەی گەلان و کەمینە ئاینی و نەتەوەیی و مەزهەبییەکانیان خستوونەتە ژێر ڕکێفی خۆیانەوە و دەیانەوێت لە بۆتەیەکی نوێدا بیانتوێننەوە، لە ڕێگەی زنجیرە پرۆسەیەکی پەروەردەیی، میدیایی، ڕۆشنبیری، سیاسی و ئابوورییەوە کار بۆ لەبەریەک هەڵوەشاندنەوەی ناسنامەی نەتەوەیی و ئاینی و کلتووری گرووپ و کۆمەڵە ژێر دەستەکان دەکەن و تەنانەت منداڵانیان بە جۆرێک پەروەردە دەکەن، کە پشت لە کەسایەتی، مێژوو، ناسنامەی ڕاستەقینەی خۆیان بکەن و ئەو بەها و ناسنامە ئاینی و کلتووری و ڕۆشنبیرییەی لایەنی باڵادەست دەیەوێت بیسەپێنێت، پەسندی بکەن و نەک هەرئەوەندە بەڵکو کاری لە پێناودا بکەن و بەرگریشی لێبکەن.

قۆناغ و شێوەکانی ئەنجامدانی پرۆسەکە:

بێگومان وەک هەر پرۆسەیەکی دیکەی دەروونیی، ژەهراویکردنی سیاسی بە چەند قۆناغێکدا تێپەڕ دەبێت:

١. ئاساییکردنەوە: ئاراستەکردنی پەیام بۆ لایەنی بە ئامانجگیراو بە مەبەستی خاوکردنەوەی گرژی و ئاستی نەیاربوونی و حاڵەتی دوژمنکارانەی. هەروەها ڕاهێنانی بۆ ئەوەی پلە بە پلە واقیعی حاڵ قبوڵبکات. دەستبەرداری چەمک و بیرۆکە دوژمنکارییەکانی ببێت. بەرگی نەیارێتی لە خۆی دابماڵێت. پلە بە پلە لەگەڵ واقیعی نوێدا ڕابێت. بگاتە ئەو بڕوایەی شەڕکردن، یان بەرەنگاربوونەوە سوودێکی ئەوتۆی نییە. باشتر وایە لەگەڵ بارودۆخەکەدا خۆی بگونجێنێت.

٢. دیارکردن و بە ئامانجگرتن: لادانی ئیرادەی لایەنی بە ئامانجگیراو لە سەر ڕێگەی سرووشتی و بنەڕەتی خۆی. ئاراستەکردنی بە ڕێگەیەکدا، کە لایەنی ئەنجامدەری

پرۆسەی ژەهراویکردنی سیاسی دەیەوێت بیگرێتە بەر. لەمەشدا زیاتر دەستەبژێری سیاسی و رۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و ئاینی دەکرێنە ئامانج.

٣. نامۆبوون: هەوڵدان بۆ نامۆکردنی تاک بە ژینگە و سروشتی کۆمەڵایەتی دەوروبەری. بۆ ئەوەی هەڵوێستێکی دژی بەرامبەر بگرێتە بەر. لەو ڕێگەیەشەوە ئەنجامدەری پرۆسەی ژەهراویکردنی سیاسی کار بۆ دروستکردنی ململانێ لە ناو کۆمەڵگەکە بکات. تاکەکان بکات بە گژی سروشتی کۆمەڵایەتی، ژینگەی سیاسی و ئابووری و رۆشنبیری کۆمەڵگەکەی خۆیاندا.

٤. تەقینەوە: لەبەریەک هەڵوەشاندنەوەی پێکهێنەرەکانی جەستەی سیاسی و کارکردن بۆ ئەوەی هەر یەک لەو پێکهێنەرانە دەستەوەستان بێت لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی خۆی بە شێوەیەکی سروشتی و دووربکەوێتەوە لە ڕاپەڕاندنی کارەکانی و بەمەش دەرفەت هەڵبکەوێت تا لایەنی ئەنجامدەری پرۆسەی ژەهراویکردنەکە، وەک فریادڕەس و خاوەن چارەسەری نەخۆشییەکانی جەستەی سیاسی و ژینگەکەی، دەربکەوێت.

٥. دەورگرتن و لەخۆگرتن: دوای پەکخستن و بێتواناکردنی جەستەی سیاسی و دابڕکردنی لە یەک و ئیفلیجکردنی کارەکتەرەکانی و نەهێشتن یان لاوازکردنی رۆڵیان، لایەنی ئەنجامدەری پرۆسەی ژەهراویکردنی سیاسی کار بۆ ئەوە دەکات، کۆمەڵگەی بە ئامانجگیراو بکاتە نێچیری دەستەمۆی مەرامی خۆی و شوێنکەوتە و وابەستەی پەیامەکانی[٣٦].

کاریگەرییەکانی ئەم جۆرە چەکە کوشندە و ترسناکن و وێڕای دەستەپاچەبوونی سیاسی و لە پەلوپۆخستنی لایەنی بە ئامانجگیراو لە رووی دەروونیی و کەسایەتییەوە، ناسنامەی ساختە بە باڵای نێچیرەکاندا دەبڕێت و تاکێکی نوێ بە ناسنامەیەکی ساختە و دوور لە ناسنامەی رەسەنی خۆی بەرهەمدەهێنێت و بەهای کلتووری و هونەری و ئاینی و رۆشنبیری تاکەکان تێکدەشکێنێت و جۆرە بەهایەکی نوێیان بەسەردا ساغدەکاتەوە، کە دووروونزیک پەیوەندی بە کەسایەتی راستەقینەیانەوە نییە.

---

٣٦. (بە بێ ناوی نوسەر)؛ الحرب النفسیة، وێبلاگی (أفکاري).https://hamzehammade.wordpress.com/2012/08/15

ئەم پرۆسەیە زۆرتر لە لایەن گەل و دەسەڵاتی داگیرکارەوە لە دژی گەل و نەتەوەی داگیرکراو ئەنجامدەدرێت، بە ئامانجی سڕینەوەی ناسنامەی ڕاستەقینەی ژێردەستەکان و دەستەمۆکردنیان بۆ ئەوەی لە بۆتەی بەرژەوەندی گەل و نەتەوەی سەردەستەدا کار بکەن. ڕەنگە وەک نەتەوەی کورد زۆرترین کات و بە ترسناکترین شێوە لە لایەن نەتەوە-دەوڵەتی سەردەستە و داگیرکارەوە کرابێتە ئامانجی پرۆسەی ژەهراویکردنی سیاسی و لە دوای دامەزراندنی پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستانیش، ناوچەی سنووری قەڵەمڕەوی هەرێم هەمیشە جێگە و ئامانجی شەپۆلەکانی ژەهراویکردنی سیاسی بووە.

٣. دەنگۆ (واتەوات):

دەنگۆ (الاشاعة)، بە یەکێک لە کەرستە و ئامرازەکانی شەڕی دەروونیی هەژمار دەکرێت. تەنیا لە کاتی شەڕدا کاریگەری نییە، بەڵکو لە کاتی ئاشتییشدا ڕۆڵی هەیە لە درووستکردنی کاریگەری نەرێنی لە ڕیزی ئەو لایەنەی دەنگۆکەی ئاراستە دەکرێت و بە ئامانج گیراوە. 'دەنگۆ بەوە ناسراوە کە کاریگەری زۆر لەسەر لایەنی سۆزداری وەرگرانی بەجێدەهێڵێت. هەر ئەوەش وایکردووە، توانایەکی بەهێزی لە بڵاوبوونەوە هەبێت و بە ئاسانی بگاتە هەموو شوێنێک'[٣٧].

ئەوەی دەنگۆی زیاتر مەترسیدار کردووە، سرووشتیی بڵاوبوونەوەیەتی، کاتێک دەنگۆ بڵاو دەبێتەوە، ئەوانەی دەنگۆکە دەگوازنەوە و دەیگێڕنەوە لە ناو خەڵکدا گۆڕانکاری تێدا دەکەن. بە ئاراستەی قەبەکردن و کاریگەربوونی زیاتری دەنگۆکە تانوپۆی لێدەکەنەوە و برەوی پێدەدەن.

خاڵی گرنگ و جێی سەرنج ئەوەیە، لە بڵاوبوونەوەی دەنگۆدا، پشت بەو ڕیسایە دەبەسترێت، کە وەک پەندێکی باو بەسەر زاری خەڵکەوەیە و دەڵێت 'ئەو دوکەڵە بێ ئاگر نییە'، کاتێک گومان لە دەنگۆکە دەکرێت و وەرگر دەیەوێت خۆی ڕادەستنەکات، کەسانێک کە دەنگۆکە بڵاودەکەنەوە، پەنا بۆ ئەو پەندە دەبەن. بە ئامانجی شاردنەوەی سەرچاوەی دەنگۆکە و نەهێشتنی گومان لەسەر ڕاستی و درووستییەکەی. دەنگۆ مەرج نییە تەنیا سیاسی بێت، بەڵکو بە جیاوازی کایەکانی ژیان لە ڕووی ناوەرۆکەوە دەنگۆی جیاواز هەن. هەیانە ئابوورییە، هەیانە کۆمەڵایەتییە، هەیانە ئایینییە.

---

٣٧. الهمص؛ شلدان، (الدكتور عبدالفتاح عبد الغني، الدكتور فايز كمال)، الأبعاد النفسية و الاجتماعية في ترويج الاشاعات عبر وسائل الاعلام و سبل علاجها من منظور اسلامي، (٢٠٠٨-٢٠٠٩)، بحث منشور في الانترنيت، DOC، ص٢.

بە تێڕوانینی زانایانی زانستی پەیوەندیکردن، دەنگۆ بریتییە لە "دەربڕی هەواڵێکی سەرچاوە نادیار، کە خێرا بڵاودەبێتەوە و بەشێکی بچووک ڕاستی تێدایە، لەسەر بنەمای ئەو ڕاستییە بچووکە، کار بۆ چەواشەکردنی ڕاگشتی دەکرێت". هەروەها زانایانی بواری توێژینەوەی پروپاگەندەی سیاسی لەو بڕوایەدان، "دەنگۆ بەهێزترین ئامرازێکە، لە ڕێگەی سوودوەرگرتن لە هەندێ زانیاری ڕاست کار دەکات. دواتر ئەو زانیارییانە دەستکاری دەکات. زیادەڕۆییان تێدا دەکات و بە شێوەیەک، کە بگونجێت لەگەڵ سروشتی کۆمەڵایەتی و نەریت و بەها باوەکان دایاندەڕێژێتەوە و بە بێ ناوهێنانی سەرچاوە بە شێوەی دەماودەم بڵاویان دەکاتەوە". کەواتە دەنگۆ "زانیاری، لێدوان، قسەیەکە، ژەهراویکراوە بە مەبەستی شاراوە و لە نێوان خەڵکدا بڕەوی پێدەدرێت، بۆ ئامانجێکی دیاریکراو، بە بێ ئەوەی پشت بە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوی دیار و ئاشکرا ببەستێت"[38].

توێژەرانی ئەو بوارە لەو بڕوایەدان، دەنگۆ لەسەر بنەمای دوو فاکتەر هێزی خۆی بنیاتدەنێت. ئەو دوو فاکتەرە وەک دوو مەرجی بنەڕەتیین بۆ سەرکەوتنی هەر دەنگۆیەک، کە بێتە ئاراوە. ئەوانیش:

یەکەم: گرنگی بابەتەکەیە سەبارەت بە وەرگران.

دووەم: نهێنیبوون و هەبوونی گرییەکی نەکراوەیە لەناو بابەتی دەنگۆکە.

وەرگران نهێنی و گریی بابەتەکەیان لەلا نادیارە و دنەی ئەوەیانە بیزانن و نهێنییەکەیان بۆ ئاشکرابێت. ئەو دوو مەرجە بە کۆڵەکەی دەنگۆ دادەنرێن و پەیوەندی نێوانیشیان لە قاوغی "لێکدانە (×)" و واتە هاوکێشەی دەنگۆ بەم جۆرەیە:

کۆڵەکەی دەنگۆ = بایەخی بابەت × نهێنی و گریی بابەت[39].

ئەم هاوکێشەیە ئەوەمان بۆ دەردەخات، کە نەبوونی هەریەکێک لە کۆڵەکەکانی دەنگۆ، ئەوی دیکەشیان مایەپووچ دەکات، هەر وەک ئەوەی لە هاوکێشەی بیرکارییدا، هەر ژمارەیەک لێکدانی سفر بکرێت، هەر سفر دەردەچێت.

---

٣٨. المبيض: عقيد د. عاكف محمد، مبادىء اساسية لتحصين المجتمع ضد الشائعات، (دورة التدريبية: أساليب مواجهة الشائعات)، كلية التدريب، قسم البرامج التدريبية، خلال الفترة من ٢٠-٢٤/٤/٢٠١٣، رياض ٢٠١٣، PDF.

٣٩. النجار: فهمي، الحرب النفسية (أضواء اسلامية)، سلسلة الرسائل الجامعية (٤٠)، دار الفضيلة، الرياض، السعودية، الطبعة الاولى، ١٤٢٦هـ-٢٠٠٥م، نسخة pdf، ص١٦٩.

ئامانجەکانی دەنگۆ:

دەنگۆ بە گوێرەی سروشت و قۆناغی بڵاوکردنەوە گۆرانکاری بەسەر ئامانجەکانییدا دێن[٤٠]، بەڵام بە گشتی دەکرێت ئامانجە سەرەکییەکانی بە تایبەتی لە کاتی ململانێ و شەڕ و پرۆسەی سەربازییدا لە چەند خاڵێکدا کورت بکەینەوە.

١. دروستکردنی کاریگەری لەسەر دوژمن و لاوازکردنی وورەی بەرەی ناوخۆیی دوژمن و هێزەکانی.

٢.بەکارهێنانی بۆ شاردنەوەی راستییەکی دیاریکراو و بەلاڕێدابردنی رایگشتی و نەهێشتنی سەرنج لەسەر بابەتێکی دیاریکراو.

٣. برەودان بە هەواڵی درۆ و گوماناوی بۆ لاوازکردنی وورەی بەرامبەر.

٤. بەکارهێنانی وەک چەکێک بۆ داڕووخانی دەروونیی بەرامبەر و لەدەستدانی ئیرادەی بەرگری.

٥. بۆ ئاشکراکردنی نهێنی و راستییەکی دیاریکراوی شاراوە لە بارەی بابەتێکەوە، یان کەسێکەوە[٤١].

جۆرەکانی دەنگۆ:

دەنگۆ بە زۆر شێوە پۆلێنکراوە، لەوانە:

یەکەم: لە رووی کاتەوە:

١. دەنگۆی خشۆک (کشاو): لە ناوەکەیەوە دیارە، بە شێوەیەکی هێمن و لەسەرخۆ دەکشێت. رێگەی بڵاوبوونەوەی ئاشکرا نییە. زیاتر دژی حکومەت و کەسایەتییە رەسمییەکان بڵاودەبێتەوە.

٢. دەنگۆی خێرا: وەک ئاگری ناو پووش بڵاودەبێتەوە. خێرایە و سەرچاوەی نادیارە.

٣. دەنگۆی وەرزی (ناوبەناو): لە بارودۆخێکی دیاریکراودا سەرهەڵدەدات. کاتێک رەوشەکە لە بەرژەوەندی ئەودا نییە، کپ دەبێتەوە، بەڵام ئەوانەی لە پشتییەوەن کار بۆ دەرفەت و هەلێکی دیکە دەکەن. کەی دووبارە رەوشەکە لە بەرژەوەندی بڵاوبوونەوەیدا بێت بڵاویدەکەنەوە. زۆر جاریش لە شێوەی نوکتە و قسەی خۆش دەردەکەوێت.

---

٤٠. السويداني: عامر، عواصف الشائعات.. محاولة اقتلاع المجتمع من جذوره، مجلة المعرفة.http://www.15thsa.com.

٤١. الهمص: شلدان، (الدكتور عبدالفتاح عبد الغني، الدكتور فايز كمال)، الأبعاد النفسية و الاجتماعية في ترويج الاشاعات عبر وسائل الاعلام و سبل علاجها من منظور اسلامي، (٢٠٠٨-٢٠٠٩)، بحث منشور في الانترنيت، DOC، ص١٧.

دووەم: لە رووی ناوەڕۆک و پەیامەوە:

جۆرەکانی دەنگۆ لە رووی ناوەڕۆکەوە پەیوەندی بەو بوارەوە هەیە، کە دەنگۆکەی لەبارەوە بڵاودەکرێتەوە، لەوانە دەنگۆی (رۆشنبیری، هونەری، سیاسی، ئابووری، کۆمەلایەتی، ئاینیی، وەرزشی، ..هتد).

هەروەها بە جۆرێکی دیکەش لە رووی ناوەڕۆکەوە پۆلێنکراوە، زیاتر جەخت لەسەر جۆرایەتی ئەو پەیامە کراوەتەوە، کە دەنگۆکەی لەسەر بنیاتنراوە، ئەوانیش:

١. **دەنگۆی راستەقینە:** دەنگۆیەکە پشت بە راستییەک دەبەستێت.زیاتر سەرچاوەکەی ئاشکرایە. مەبەست لێی تاقیکردنەوەی باڵۆنە، بۆ ئەوەی بزانرێت تا چەند ئەو بابەتە کاریگەری هەیە و کاردانەوە بەدوای خۆیدا دەهێنێت. بۆنموونە دەنگۆی دروستکردنی کانتۆنێک لە شنگال، بە مەبەستی زانینی کاردانەوەی لایەنەکان.

٢. **دەنگۆی هەڵهێنجراو، ئەنجامگیری:** ئەنجامی خوێندنەوە و رامانی کەسێکە لە کاتێکی دیاریکراو بۆ بابەتێک یان رووداوێک. تا کەسەکە زیاتر پەیوەست بێت بە بابەتەکەوە؛ رادەی برواکردن پێی زیاتر دەبێت، تا لێشییەوە دوور بێت زیاتر فەرامۆش دەکرێت.

٣. **دەنگۆی خەونئاسا:** ئەنجامی هەست و سۆز و هیوا و ئاواتی تایبەتییە و کەسانێک کە دوورکەوتوونەتەوە لە واقیع و لە جیهانێکی خەیاڵاوییدا دەژین بڵاویدەکەنەوە.

٤. **دەنگۆی درۆیینە:** هەر لە سەرەتاوە لە ژینگەیەکی ناتەندرووستەوە سەرهەڵدەدات و لەناو وەرگرانییدا سەرچاوەکەی وندەبێت.

٥. **دەنگۆی رق و کینە (رقن –رقاویی):** مەترسیدارترین جۆری دەنگۆیە و ناوەڕۆکی لەسەر بنەمای رق و بڵاوکردنەوەی کینە و تورەیی بنیاتنراوە. ئامانج لێی دروستکردنی ئاشوب و گێرەوکێشەی تائیفی و نەتەوەیی و مەزهەبییە. وەک بڵاوکردنەوەی دەنگۆی سووتاندنی قورئان لە لایەن پەیرەوانی ئاینێکی دیکەوە[٤٢].

سێیەم: لە رووی پاڵنەر و هاندەرە دەروونییەکانییەوە:

ئەم جۆرە پۆلینە پشت بە هۆکارەکانی سەرهەڵدانی دەنگۆ دەبەستێت. بە گوێرەی ئەو توێژینەوانەی لەو بارەیەوە ئەنجامدراوون، دەرکەوتووە زۆرینەی ئەو دەنگۆیانەی لە توێی چیرۆک و سەرگوزشتە لە سەردەمی شەڕی دووەمی جیهانیدا بڵاوبوونەتەوە

٤٢. (بە بێ ناوی نووسەر)، الاشاعة، من اصدارات المنتدى التربوي، نشرة رقم ١٦، بەشێوەی doc. لە ئینتەرنێت بڵاوکراوەتەوە.

پاڵنەرەکانی ترس، هیوا و ئاوات، خەون و خەیاڵ، دوژمنکاری، رق، خواستی زانین لەپشتیانەوە بووە. کەمترینیان هۆکاری ناسەقامگیری دەروونیی و عەقڵی لە پشتیانەوە بووە. هەروەها بە گوێرەی راپرسییەک کە لە ١٩٤٢ لە ئەمریکا سەبارەت بە پاڵنەرەکانی دەنگۆ کراوە، هەزار دەنگۆی جۆراو جۆر توێژینەوەیان لەبارەوە کراوە، دەرکەوتووە ٦٦%ی دەنگۆکان دوژمنکارانە، ٢٥%یان دەنگۆی ترس، ٢%یان دەنگۆی هیواو ئاواتخواستن و ٧%یان جۆری دیکەی دەنگۆ بوونە[٤٢].

چوارەم: لە رووی ئامانجی بڵاوکردنەوەی:

هەریەکێک لە جۆرەکانی دەنگۆ ئامانجێکی دیاریکراوی هەیە و بۆ مەبەستێکی تایبەتی بڵاودەکرێتەوە. لە رووی ئامانجەوە دەکرێت بەم جۆرە پۆلێن بکرێن:

١. دەنگۆی ترس و بیم: مەبەستی بڵاوکردنەوەی ترس و بیمە لە دڵ و دەروونیی تاکەکانی کۆمەڵگەیەکی بە ئامانجگیراوە. بە سروشتی خۆی مرۆڤ ترسی لە نادیار هەیە.

٢. دەنگۆی رقلێبوونەوە و بێزراندن: مەترسیدارترین جۆری دەنگۆیە و کار بۆ چاندنی تۆوی رق و تورەیی لە نێوان تاکەکان دەکات.

٣. دەنگۆی هیوابەخش: لە کاتی روودانی کارەسات و قەیرانەکاندا دێتە ئاراوە و لەبەر ئەوەی رەگێکی خۆشی و هیوابەخشینی تێدایە زووتر بڵاودەبێتەوە. وەک دەنگۆی پێدانی دوومووچە یان سێ مووچە بەیەکەوە لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە بە فەرمانبەران.

٤. دەنگۆی خۆشی و کاتبەسەربردن: بۆ پڕکردنەوەی کات و چێژ وەرگرتن لەناو کۆمەڵێکدا بڵاودەبێتەوە[٤٤].

پێنجەم: لە رووی ئامرازی بڵاوکردنەوەیەوە:

دەنگۆ لە مێژوودا بە دێرینترین جۆری چەکی دەروونیی هەژمار دەکرێت، بەڵام لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنەلۆژیای گەیاندن و راگەیاندن، تێکشکانی سنوورەکان لەبەردەم شەپۆلە دەنگی و رەنگییەکاندا، ئەو ژانرەش پێشکەوتنی بەخۆوە بینیوە:

---

٤٢. النجار: فهمي، الحرب النفسية (أضواء اسلامية)، سلسلة الرسائل الجامعية (٤٠)، دار الفضيلة، الرياض، السعودية، الطبعة الاولى، ١٤٢٦هـ-٢٠٠٥م، نسخة pdf، ص١٦٨.

٤٤. الهمص: شلدان، (الدكتور عبدالفتاح عبد الغني، الدكتور فايز كمال)، الأبعاد النفسية و الاجتماعية في ترويج الاشاعات عبر وسائل الاعلام و سبل علاجها من منظور اسلامي، (٢٠٠٨-٢٠٠٩)، بەشێوەی doc. لە ئینتەرنێت بڵاوکراوەتەوە، ص١٦.

جۆرەکانیشی ئەمانەن:

١. دەنگۆی میدیایی: لە ڕێگەی کەناڵە تەقلیدییەکانی ڕاگەیاندنەوە بڵاودەبێتەوە.

٢. دەنگۆی تەکنۆلۆژیایی: لە ڕێگەی ئامێر و تەکنۆلۆژیایی پێشکەوتووی بەکۆگەیاندن و گەیاندنەوە بڵاودەبێتەوە. لەوانەمۆبایل و ئینتەرنێت[٤٥].

٣. دەنگۆی زارەکی: لە ناو خەڵکدا لە ڕێگەی دەماودەمەوە دەگوێزرێتەوە. ئەمیش بە چەند شێوەیەک دەردەکەوێت، لەوانە:

- وەک هەواڵ و زانیاری.
- وەک نوکتە و قسەی خۆش و پێکەنین.
- وەک ئەدەبی زارەکی و شیعر و پەند و حیکایەت.

٤. دەنگۆی چاپکراو: جگە لە ڕۆژنامە و گۆڤار و بڵاوکراوەی ڕەسمی، هەندێکجار وەک بڵاوکراوەی تایبەت و لەسەر کاغەزێک چاپدەکرێت و بڵاودەکرێتەوە. بۆ نموونە لەناو کورددا، لە ساڵانی ڕابردوو، کاغەزێکی ڕوونووسراو، کە باسی لە خەوبینینی کەسێک بە پێغەمبەری ئیسلامەوە دەکرد و لە کوچە و کۆڵان و ناو بازاردا پەرش و بڵاودەکرایەوە. لەسەری نووسرابوو، "حەوت وێنەی ئەم بڵاوکراوەیە بڵاوبکەرەوە با تووشی هیچ ڕووداوێک نەبیت".

هۆکارەکانی بڵاوبوونەوەی دەنگۆ:

١. ڕەوشی ناسەقامگیری سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی.

٢. ڕەوشی پڕ لە هەڵبەزو دابەزی کۆمەڵگەو داڕووخانی متمانەی نێوان دەسەڵات و خەڵک.

٣. کاتی ڕوودانی ڕووداوی گەورە و کارەساتی سروشتی و ژینگەیی.

٤. کاتی ڕوودانی تەقینەوە و شەڕ و ململانێی چەکداری و سیاسی.

٥. خراپی ڕەوشی ئابووری و بژێوی خەڵک و بڵاوبوونەوەی بێکاری[٤٦].

٦. نەبوونی زانیاری ڕاست و درووست سەبارەت بە بابەتێک، یان ڕووداوێکی دیاریکراو.

---

٤٥. المبيض؛ عقيد د. عاكف محمد، مبادىء اساسية لتحصين المجتمع ضد الشائعات، (دورة التدريبية: أساليب مواجهة الشائعات)، كلية التدريب، قسم البرامج التدريبية، خلال الفترة من ٢٠-٢٤/٤/٢٠١٣، رياض ٢٠١٣، PDF.

٤٦. ماڵپەری (جهاز الامن الوطني – جمهورية العراق): الشائعات اسبابها وعوامل انتشارها .. واساليب مكافحتها.http://www.nss.gov.iq/index.php?option=com.

٧. دڵەڕاوکێی خەڵک سەبارەت بە پرسێکی دیاریکراو و نادیاری ئاینده.

٨. هەبوونی ترس و نیگەرانی سەبارەت بە بابەتێکی دیاریکراو، یان داهاتوو.

٩. پیلانی دوژمن بۆ نانەوەی پشێویی.

١٠. هەبوونی هەڕەشەی ناوخۆی و دەرەکی لەسەر پرسێکی دیاریکراو.

قۆناغەکانی دەرکەوتنی دەنگۆ:

دەنگۆ بە گوێرەی ناوەڕۆک و هەلومەرجی سەرهەڵدان و گەشەکردنی بە چەند قۆناغێکدا تێپەڕ دەبێت، لەوانە:

قۆناغی یەکەم: درک کردن و هەڵبژاردنی بابەتی دەنگۆ، بە تایبەتی ئەو هەواڵ و رووداوانەی شایستەی ئەوەن وەک دەنگۆ بڵاوبکرێنەوە.

قۆناغی دووەم: بارگاویکردن و زیادخستنەسەر و گۆڕینی بابەتی هەواڵ و و زانیاری لە بارەی رووداوەکانەوە بۆ دەنگۆ.

قۆناغی سێیەم: بڵاوکردنەوەی لە ناو جەماوەر و ونکردنی سەرچاوەکەی و شێواندنی راستی دەنگۆکە بۆ ئەوەی وەرگر نەیناسێتەوە و وەک راستییەک وەریبگرێت[٤٧].

مەرجەکانی سەرکەوتنی دەنگۆ:

یەکەم: گرنگی و بایەخی دەنگۆکە لە لای وەرگران و دۆزینەوەی بابەتێک کە جێی بایەخی زۆرینەی وەرگران بێت.

دووەم: گرێی دەنگۆکە، یاخود نهێنی و چاوبەستەیی ناو دەنگۆکە زۆر شاراوەبێت، هەتاوەکو ئامانجی پشت بڵاوکردنەوەی دەنگۆکە شاراوەتر بێت، کاریگەرییەکانی زیاتر دەبن.

سێیەم: بوونی پرسێک، رووداوێک، هەواڵێک کە پەیوەندی راستەوخۆی بە خەڵکەوە هەبێت[٤٨].

چوارەم: بەکارهێنانی کەناڵەکانی راگەیاندن و تۆرە کۆمەڵایەتییەکان بۆ برەودان بە دەنگۆکە.

پێنجەم: نەبوونی وەڵام و روونکردنەوەی پێویست سەبارەت بە بڵاوبوونەوەی دەنگۆکە.

---

٤٧. خیری؛ دصبری محمد خلیل، الاشاعە: تعریفها وانواعها و عوامل انتشارها، رۆژی بڵاوبوونەوەی، ٢٨-٩-٢٠١١، https://drsabrikhalil.wordpress.com/2011/09/28.

٤٨. الصغیري؛عبد العالي و اخرون، الاشاعة في المعرفة الاجتماعية، بحث الجامعي بالاشراف محمد قسطاني، بابەتی ژمارە (27186900)، ماڵپەری ستار تایمز، http://www.startimes.com/?t=27186900.

شەشەم: دووپاتبوونەوەی دەنگۆ: دووبارەکردنەوەی دەنگۆکە لە سەر زاری کەسانی دیار و خاوەن هەژموون و ناوەندە میدیاییەکان هێندەی دیکە ڕێگە بۆ سەرکەوتنی دەنگۆکە خۆش دەکات. بۆنموونە بڵاوبوونەوەی دەنگۆی کوژرانی ئەبوبەکر بەغدادیی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و دووپاتبوونەوەی لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن.
حەوتەم: پلەبەندی لە بڵاوبوونەوەی دەنگۆکە: دەنگۆ کتوپڕ بڵاونابێتەوە و سەرەتا لە نێوان کەسانێکی نزیک لە ڕووداو یان پەیوەست بە ڕووداوێک سەرهەڵدەدات و دواتر تەشەنە دەکات. بۆنموونە، بڵاوبوونەوەی دەنگۆی سووتانی وەڵامنامەی پرسیارەکانی قوتابخانە لە نێوان فێرخوازاندا[49].
هەشتەم: بڵاوبوونەوەی دەنگۆی دیکە بۆ پشتیوانیکردنی دەنگۆی یەکەم و سەلماندنی ڕاستی ئەو دەنگۆیەی یەکەمجار بڵاو بووەتەوە.

ئاستەکانی بڵاوبوونەوەی دەنگۆ:

یەکەم: ئاستی کەسیی: دەنگۆیەکە بۆ هێنانەدی ئامانج و خواستی کەسیی بڵاودەکرێتەوە. کەسەکە دەیەوێت لەو ڕێگەیەوە دەستکەوتێک بەدەستبهێنێت و پێگەیەکی دەستبکەوێت و ببێتە بابەتی سەر زاری خەڵک. بۆنموونە بڵاوکردنەوەی دەنگۆی کوژرانی میدیاکارێک، بە مەبەستی ڕاکێشانی سەرنجی خەڵک بۆ بەرنامەکەی.
دووەم: ئاستی ناوچەیی: تایبەتە بە پرسێکی دیاریکراو لە ناوچەیەکی دیاریکراودا دەردەکەوێت و بڵاو دەبێتەوە. بابەتی دەنگۆکە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە ژیان و کاروباری ڕۆژانەی ئەو ناوچەیەوە هەیە کە دەنگۆکەی تێدا بڵاو دەبێتەوە. بۆنموونە دەنگۆی دەرکەوتنی خێوێک لە ناو دانیشتوانی گوندێکدا.
سێیەم: ئاستی نەتەوەیی: دەنگۆیەکە لە ئاستی نەتەوەییدا بڵاودەبێتەوە و پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە بەرژەوەندی باڵا و کێشەکانی پەیوەست بەو نەتەوەیەوە هەیە.
چوارەم: ئاستی نێودەوڵەتی: لە کاتی ڕوودانی قەیران و ناکۆکییە نێودەوڵەتییەکاندا دێتە ئاراوە. بۆنموونە ئەو دەنگۆیانەی سەبارەت بە بەرهەمهێنانی بۆمبی ناووکی لە لایەن ئێرانەوە بڵاودەبنەوە[50].

---

٤٩. الناشري: السايس (طلال محمد، امال عمر)، الإشاعة وتأثيرها علي المجتمع، مجلة العلم الاجتماعية، بابەتی ژمارە(٢٣١١)، ڕۆژی ٢٦-١٠-٢٠١٢، http://www.swmsa.net/articles.php?action=show&id=2311.

٥٠. المبيض: عقيد د. عاكف محمد، مبادىء اساسية لتحصين المجتمع ضد الشائعات، (دورة التدريبية: أساليب مواجهة الشائعات)، كلية التدريب، قسم البرامج التدريبية، خلال الفترة من ٢٠-٢٤/٤/٢٠١٣، رياض ٢٠١٣. PDF.

تاکتیکەکانی بەکارهێنانی دەنگۆ:

لە بڵاوکردنەوەی دەنگۆدا، زۆر ڕێگا و شێوازی تاکتیکی هەن و لە ڕێگەیانەوە لایەنی پشت بڵاوکردنەوەی دەنگۆکە دەتوانێت ئامانجەکەی بپێکێت. دیارترینی ئەو ڕێگایانە ئەمانەن:

١. بەکارهێنانی دەنگۆ بۆ لێکترازان و پەرتەوازەیی ڕیزی دوژمن:

ئامانجی لەیەک دڕدۆنگ بوون و ترازانی بەرەی ناوخۆیی ئەو لایەنەیە دەنگۆکەی ئاراستە کراوە. وەک ئەو دەنگۆیانەی ئەڵمانەکان دژی فەرەنساییەکان بڵاویاندەکردنەوە و تا کار گەیشتە ئەوەی فەرەنساییەکان جارێک گەشبین و جارێک ڕەشبین بن و نیگەرانییان گەیشتە ئەو ڕادەیەی جیاوازی نێوان ڕاستیی و درۆیان نەدەکرد و لەو سەروبەندەشدا ئەڵمانەکان هێرشیان کردنە سەر.

٢. بەکارهێنانی دەنگۆ وەک تەڵە بۆ چەواشەکردن:

لایەنێکی ململانێ، ڕێگە بە دزەکردنی هەندێک زانیاری نادرووست و شێوێندراو دەدات بۆ ئەوەی لایەنی بەرامبەر فریو بخوات و وا بزانێت ڕاستیی و نهێنی دەستکەوتووە. بەوجۆرە سەری لێبشێوێنێت.

٣. بەکارهێنانی دەنگۆ بۆ دروستکردنی بەربەست:

بڵاوکردنەوەی زانیاری ناڕاست تاوەکو دوژمن فریوبخوات و بڵاویانبکاتەوە، دواتر بەرپەرچدانەوە و بەدرۆخستنەوەی دوژمن. دەوترێت، ئەڵمانیای نازیی لەوەدا شارەزاترینی وڵاتان بووە. هەر وڵاتێک ویستبێتی داگیری بکات سەرەتا بڕوای خەڵکی بە دەسەڵاتەکانی خۆیان و کەناڵەکانی ڕاگەیاندنیان لەناوبردووە.

٤. بەکارهێنانی دەنگۆ بۆ دەرخستنی ڕاستی:

لە شەڕی دووەمی جیهانییدا ژاپۆنییەکان هیچ زانیارییەکیان سەبارەت بە ژمارە و قەبارەی زیانەکانی ئەمریکا نەبوو، بەڵام هەواڵی ناڕاستیان بڵاودەکردەوە. ئەمەش ئەمریکای ناچار کرد، ژمارەی درووستی قوربانییەکانی ئاشکرا بکات. بڵاوبوونەوەی ئەو ڕاستییەش کاریگەری لەسەر وەرەی خەڵکی ئەمریکا درووستکرد. لە ئێستاشدا ئەم تاکتیکە زۆرتر بەکاردەهێنرێت بۆ دۆزینەوەی ڕاستی و ئاشکراکردنی نهێنییەکانی تایبەت بە کەسێک یان بابەتێک[٥١].

٥١. حماد: دکتور شریف علي، التأصیل الشرعي للاعلام الدعائي و ترویج الاشاعات، بحث منشور بطریقة doc في الانترنیت، ص ٢١.

کاریگەرییە دەروونیی و کۆمەڵایەتییەکانی برەودان بە دەنگۆ:

هەریەک لەو جۆرە دەنگۆیانەی ئاماژەمان پێکردن، وەک چەکێک کاریگەری نەرێنییان لەسەر کۆمەڵگە بە گشتی و تاک بە تایبەتی هەیە. ئەزموونەکانی مێژوو دەریانخستووە، کاریگەری دەنگۆکان، هیچیان کەمتر نەبووە، لە کاریگەری بەکارهێنانی زەبر و هێز بۆ یەکلاکردنەوەی کێشەکان، بگرە کاریگەری ئەمان زیاتر بووە، چونکە تەنیا دەنگۆیەک لە کاتی شەڕدا بەسە بۆ ئەوەی هەزاران سەرباز بکەونە سەر ئەژنۆ و نەتوانن بەرەنگاری دوژمنەکەیان ببنەوە. تەنیا دەنگۆیەک بەسە بۆ ئەوەی خەڵک چیدیکە متمانەی بە دەسەڵات و نوێنەرەکانی خۆی نەبێت. هەر ئەمەشە وایکردووە، هەزاران ساڵ ئەو چەکە وەک یەکێک لە چەکە کاریگەرەکان بە دەست لایەن و بەرە دژ بە یەکەکانەوە بمێنێتەوە و لە هیچ قۆناغ و کاتێکدا کاریگەری و گرنگی خۆی لەدەستنەدات. بە گشتی کاریگەرییەکانی دەنگۆ زۆرن، دەکرێت لە چەند خاڵێکدا کورتیان بکەینەوە:

١. تێکشکاندنی سیستمی بەها و ئاسایشی سیاسی و کۆمەڵایەتی.

٢. گشتاندنی هەستکردن بە لاوازی و داهێزرانی سیاسی، کۆمەڵایەتی، رۆشنبیری و سەربازی کۆمەڵگە و نامۆکردنی تاک بە واقیعی خۆی.

٣. دابەزاندنی وره و پەککخستنی لۆژیک و عەقڵ لە ڕێڕەوی بیرکردنەوەی سەرکردایەتی و جەماوەری لایەنی بەئامانجگیراو[٥٢].

٤. ڕێگەخۆشکردن بۆ زاڵبوونی دوژمن بەسەر کۆمەڵگە و وڵاتدا و لەناوبردنی متمانە و بروا بە هێز و ئیرادەی بەرەنگاربوونەوە.

٥. دواخستنی کۆمەڵگە و بەلاڕێدابردنی و سەرقاڵکردنی بە بابەتی لاوەکییەوە.

٦. دروستکردنی گیانی شەڕەنگێزانە و هەستیارکردنی خەڵک و ئامادەکردنیان بۆ بەگژیەکداچوون و دروستکردنی ناکۆکی.

٧. چاندنی رق و قینە لە ناو پێکهاتەکان و تاکەکانی یەک گەل و کۆمەڵگەدا، بەکارهێنانی ئەو رق و کینەیە وەک بۆمبی چێندراو لەلایەن دوژمنەوە.

٨. دروستکردنی پشێوی و لێڵکردنی ئاسۆی بیرکردنەوە و پەککخستنی توانای بڕیاردان. بەتایبەتی لە کاتی شەڕ و ململانێی چەکدارییدا.

---

٥٢. الناشري: السايس: (طلال محمد، آمال عمر)، دراسة عن الإشاعة وتأثيرها علي المجتمع، مجلة العلوم الاجتماعية، رۆژی بڵاوبوونەوە، ١٠-٢٦-٢٠١٢، بەستەری: http://www.swmsa.net/articles.php

٩. تێکەڵبوونی ڕاستی و درۆ، هێنانەکایەی ڕەوشێکی ئەوتۆ، کە جەماوەری بە ئامانجگیراو دۆست و دوژمنی خۆی نەناسێت.
١٠. کاڵکردنەوەی هەستی نەتەوەیی و ئینتیما و دڵسۆزی تاکەکان بۆ وڵات و نەتەوە و گەلی خۆیان و بێکەڵکردن و داهێزرانی تواناکان.
١١. هەوڵدان بۆ شێواندنی ڕەوشی بازار و کایەی بازرگانی و داڕووخاندنی بنەمای ئابووری و گەشەی وەبەرهێنان و سەرمایەگوزاری.

چۆن ڕێگە لە دەنگۆ دەگیرێت:

١. بڕوا بە هەموو هەواڵێک، یان قسەیەک مەکە.
٢. هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی سەرچاوەی دەنگۆکە و دڵنیابوون لە سەرچاوەکەی.
٣. بەرزکردنەوەی ئاستی ڕۆشنبیری تاکەکانی کۆمەڵگە و شارەزاکردنیان بە چەکەکانی دەروونیی و بۆ ئەوەی نەبنە نێچیری شەڕی دەروونیی.
٤. توانای بیرکردنەوەی لۆژیکیت هەبێت، ، هەر زانیارییەکت بەرگوێ دەکەوێت لێکدانەوەت بۆی هەبێت و بە وردبینی و ژیرییەوە هەڵسەنگاندنی بۆ بکە.
٥. گواستنەوەی دەنگۆ بۆ دەستەیەکی دیاریکراو و تایبەتمەند بۆ ئەوەی هەڵسەنگاندنی بۆ بکەن و لێبکۆڵنەوە.
٦. درووستکردنی پردی پەیوەندی و متمانە لە نێوان خەڵک و دەسەڵاتدا[53].
٧. بەکارهێنانی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن بۆ بڵاوکردنەوەی ڕاستی و بەرپەرچدانەوەی دەنگۆ و زیاتر درووستکردنی متمانە لە نێوان تاکەکانی کۆمەڵگەدا.
٨. دامەزراندنی دەستە و تیمی تایبەت بە بەرپەرچدانەوەی شاڵاوی دەروونیی دوژمن بە تایبەتی لەکاتی شەڕدا.
٩. بێکاری و مێشک بەتاڵی دوو لە بەهێزترین هۆکارەکانی بڵاوبوونەوەی دەنگۆن و کارکردن بۆ چارەسەرکردنی ئەو دوو حاڵەتە باشترین دەستەبەری لەناوبردنی دەنگۆن[54].
١٠. کاراکردنی ڕۆڵی ناوەندە زانستییەکان و بەدەنگهاتنیان بۆ ناساندنی دەنگۆ و بڵاوکردنەوەی ڕۆشنبیری لەبارەیەوە[55].

---

٥٣. الناشري: السايس، (طلال محمد، آمال عمر)، دراسة عن الإشاعة وتأثيرها علي المجتمع، مجلة العلوم الاجتماعية، ڕۆژی ١٠-٢٦-٢٠١٣، بەستەری:http://www.swmsa.net/articles.php

٥٤. ویکیبیدیا: اشاعة، (الموسوعة الحرة): http://ar.wikipedia.org/wiki

٤. تیرۆر و تۆقاندن:

یەکێک لە چەک و ئامرازە ترسناکەکانی شەڕی دەروونیی پەنابردنە بۆ تیرۆر و تۆقاندن و کردەوەی ڕەشەکوژی، بە ئامانجی ترساندنی نەیاران و نانەوەی پشێوی و ئاژاوە و هێنانەدی مەرامی سیاسی.

لێرەدا مەبەست لە تیرۆر،ترساندنی دوژمن و زاڵبوونە بەسەر دەروونییدا. هەروەها درووستکردنی رەوشێکی شڵەژاوی ئەوتۆیە، کە لایەنی بەرامبەر دەستەوەستان بێت لە کۆنترۆڵکردنی رەوشەکە و بەو هۆیەوە ببێتە بنەمایەک بۆ تێکشکاندنی و لەناوبردنی توانای بەرگری و ڕێگەخۆشکردن بۆ خۆبەدەستەوەدانی یەکجارەکی. وێڕای ئەوەی تیرۆر دیاردەیەکی کۆنە و مێژوویەکی دێرینی هەیە، بەڵام تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت قسەکردن لەسەر تیرۆر و پێناسەکردنی چەمکەکەی نەگەیشتووەتە خاڵی کۆتایی و قسەکردن لە بارەیەوە درێژەی هەیە. لە گۆشەنیگای جیاجیاوە دەیان و بگرە سەدان پێناسە بۆ ئەو چەمکە کراوە.

بە گوێرەی قۆناغەکانی مێژووی توندوتیژی، گۆڕانکاری زۆر بەسەر چەمک و پێناسەی تیرۆر لە لایەک، شێواز و میکانیزمی ئەنجامدانی لە لایەکی دیکەوە هاتووە. ئامانجەکانیشی گۆڕانیان بەسەردا هاتووە. بە گوێرەی قۆناغەکان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە گۆڕاون. چەمکی تیرۆر بەربڵاوترینی ئەو چەمکانەیە، کە توێژەرانی بوارەکانی یاسا، یاسای نێودەوڵەتی، زانستی تاوانناسی، فەلسەفە و زانستی کۆمەڵناسی، توێژەرانی فیکر و کایە ئاینییەکان و دەروونزانی بەخۆیەوە سەرقاڵکردووە.

لە بارەی ناساندنی ئەو چەمکەوە بۆچوونی جیاجیا هەن[٥٦]، زۆرینەیان لەسەر ئەوە کۆکن، مەبەست لێی تۆقاندنی بەرامبەرە بە ڕێگای توندوتیژی و ئەنجامدانی کردەوەی دوژمنکارانەی وەک تەقینەوە، کردەوەی خۆکوژی، پەلاماری چەکداری، هەڵکوتانە سەر شوێنی مەدەنی، تێکدانی ئاسایشی هاووڵاتیان، پەکخستنی ڕێگاوبان، ڕفاندنی هاووڵاتیان و فڕۆکە، لەکارخستنی هێڵەکانی گواستنەوە. لە ساڵی ١٩٣٠دا، تیرۆر وەک

٥٥. المبيض: عقيد د. عاكف محمد، مبادىء اساسية لتحصين المجتمع ضد الشائعات، (دورة التدريبية: أساليب مواجهة الشائعات)، كلية التدريب، قسم البرامج التدريبية، خلال الفترة من ٢٠-٢٠١٣/٤/٢٤، رياض ٢٠١٣. PDF.

٥٦. شبي: الدكتور كريم مزعل، مفهوم الارهاب (دراسة في القانون الدولي و الداخلي)، موقع جامعة اهل البيت، كربلاء، http://www.ahlulbaitonline.com/karbala/New/html/research/research.php.

چەمکێکی نوێ لە کۆنگرەی یەکەمی تایبەت بە یەکخستنی یاسای سزادان، کە لە وارشۆی پۆڵەندا بەسترا، هاتە ناو یاسای نێودەوڵەتییەوە. لەو کاتەوە تا ئێستا توێژینەوە لەو چەمکە بە ئامانجی زیاتر ناساندن و پێناسەکردنی بەردەوامە"[٥٧]. لە ناو عەرەبدا، دکتۆر حەسەنەین عەبید، لە بارەی تیرۆرەوە دەڵێت: "کردەوەی تاوانکارییە، دژی دەوڵەت ئەنجامدەدرێت بە مەبەستی بڵاوکردنەوەی ترس و تۆقاندنی کەسانی دیاریکراو و گرووپ و کۆمەڵی تایبەت، یاخود ترساندنی گەل بە شێوەیەکی گشتی". هەروەها شەریف بسیونی دەڵێت: "تیرۆر بریتییە لە گرتنەبەری ستراتیژی ترس و تۆقاندن، بە ئامانجی گەیشتن بە دەسەلات، یان جێبەجێکردنی داوایەکی تایبەت"[٥٨].

لە خۆرئاوا توێژەرانی ئەو بوارە زۆرتر کۆششیان بەخەرجداوە و هەوڵیانداوە زۆرتر چییەتی ئەو پرسە روون بکەنەوە. ئەوانیش هەریەکەیان لە گۆشەنیگای خۆیەوە و لە سۆنگەی پێش و دوا خستنی ئەولەویەتێکی دیاریکراوەوە پێناسەیان بۆ تیرۆر کردووە.

"Eric David" دەڵێت "تیرۆر کردەوەی توندوتیژی ئایدۆلۆژییە، پەیوەندیدارە بە ئامانجی سیاسییەوە". "Soldana" رای وایە "هەموو کەتن و تاوانێکی سیاسی کە ترسی لێبکەوێتەوە تیرۆرە".هەروەها "Lesrer" کە لە لایەن ئیدارەی ئەمریکاوە راسپێردرابوو، توێژینەوە لە بارەی تیرۆرەوە ئەنجامبدات، لەو بروایەدایە تیرۆر "کردەوەیەکی تاوانکاری ژەهراویکراوە بە توندوتیژی و ئامانجی ترساندنە لە پێناو بەدەستهێنانی ئامانجی سیاسی"[٥٩]. هەر لەو بارەیەوە "Sotille" دەڵێت: "تیرۆر ئەنجامدانی کردەوەی مەترسیدارە، بە جۆرێک کە ئەنجامەکانی لەگەڵ ئەو ئامرازە بەکارهێناوەکانییدا یەکناگرنەوە". جگە لەمانەش "Aron Remond" رای وایە "تیرۆر کردەوەیەکی توندوتیژانەیە، کە ئەنجامە دەروونییەکانی هاورێک نین لەگەڵ ئەنجامە مادییەکانی"، بەو مانایەی ئەنجامە دەروونییەکانی و کاریگەرییەکانی لەسەر دەروونیی خەڵک زۆر پتر و زیاترن لەو ئەنجامە مادییانەی لە کردەوەکە دەکەونەوە.

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا پێناسەیەکی تایبەت بەخۆی بۆ تیرۆر هەیە، ناونیشانی ٢٢ لەماددەی ٢٦٥٦ لەیاسای ئەمریکا دەڵێت: تیرۆر"توندوتیژییەکی ئەنقەستە،بەپاڵنەری سیاسیی پشتیوانیدەکرێت، بەکاردەهێنرێت لەدژی ئامانجی دوورە شەڕی کۆمەڵە شێوە

---

٥٧. عرسان؛ د.علي عقلة، مفهوم الارهاب و مفهوم المقاومة، بحث منشور في الانترنيت، pdf، ص١٩.
٥٨. سعدون؛ محمد عبدالمحسن، مفهوم الارهاب و تجريمه في التشريعات الجنائية و الوطنية و الدولية، pdf، ص١٣٦.
٥٩. الفقية؛ د.جميل حزام يحيى، مفهوم الارهاب في القانون الدولي العام، pdf، ص ٩.

نەتەوەییەکان و بەکرێگیراوە نهێنییەکان، ئامانج لێی دروستکردنی کاریگەرییە لەسەر زۆرینەی خەڵک"[٦٠].

هەروەها دەوترێت تیرۆر "بەمانای هەموو کردەوەیەکی دوژمنایەتیی بۆ داگیرکاری، ترس و تۆقاندن، کوشتن و پشێوی نانەوە دێت، بەبێ پشتبەستن بە بنەما و گوێدانە ئامرازەکانی جێبەجێکردن و جۆری ئەنجامدەرەکەی، بە مەبەستی زاڵبوون بەسەر لایەنی بەرامبەردا گۆڕینی ئاراستەی بڕیار و بیرکردنەوەی نەیارەکان"[٦١].

هەر لەو چوارچێوەیەدا، ئەریک فرۆم (Erich From) لە بارەیەوە دەڵێت: "پێناسەیەکی روون و ئاشکرا و گشتگیرمان نییە بۆ تیرۆر، کە نێودەوڵەتی بێت و زۆربەی زاناکان (بەزانا موسڵمانەکانیشەوە) لە سەری ڕێکبکەوین، بەڵام بەگشتی تیرۆر بریتییە لە بەکارهێنان و ئەنجامدانی کاری توندوتیژی دژی خەڵکی مەدەنی بۆ مەرامی سیاسی و تیرۆریستیش ئەو کەسەیە، کێشەیەکی سیاسی، یان کۆمەڵایەتی، ئابووری، نەتەوەیی هەیە، یاخود ئایدۆلۆژیایەک دەقۆزێتەوە و بەکاریدەهێنێت وەک ئامانجێکی پاک و بێگەرد و ئەو ڕێگەیە، یان هەر ڕێگەیەکی نەشیاوی دیکە دەگرێتەبەر"[٦٢].

بە شێوەیەکی گشتی لایەنی ململانێ، بە تایبەتی گرووپ و ئەو ڕێکخراوانەی بە گوێرەی یاسای وڵاتەکانیان و یاسایی نێودەوڵەتی خراونەتە لیستی تیرۆرەوە و وەک ڕێکخراوی تیرۆریستی مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت، وەک یەکێک لە چەکەکانی شەڕی دەروونیی بۆ چەندین مەبەستی جیاجیا پەنا دەبەنە بەر ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆر و تۆقاندن.

ئەوەی کردەوەی تیرۆریستی لە کردەوەی تاوانکاری دیکە جیادەکاتەوە، ئەوەیە کە کردەوە تیرۆریستییەکان ئامانجگەلێکی دیاریکراو لە پشتیانەوە هەن و کردەوەیەکی تاوانکاری بەرنامە و پیلان بۆ دانراوون و لە کات و شوێنێکی دیاریکراودا بۆ دەستکەوتنی مەرام و هێنانەدی ئامانجی دیاریکراو ئەنجامدەدرێن.

---

٦٠. بیان: د.علي، الارهاب: تعريفه، أسبابه، أطرافه، و وسائل معالجته، شبكة البصرة، بابەتی ژمارە (١٧٠٦)، ڕۆژی ١٤-٦-٢٠١٤، بەستەری: http://www.albasrah.net/ar_articles_2014/0614/bayan_170614.htm

٦١. عبدالكافي: الدكتور اسماعيل عبدالفتاح، الارهاب و محاربته في العالم المعاصر، pdf، ص١٢.

٦٢. حامد: د.دانیال سەعدی، خوێندنەوەیەکی سایکۆلۆژیانە بۆ تیرۆر، ماڵپەڕی دەروونناسی، بابەتی ژمارە (٥٣٠)، بەستەری: http://derunnasy.com/le_komellgewe/babeti-jimare530.html

گرنگترین ئامانجی کردەوە تیرۆریستییەکان:

لە کردەوەیەکەوە بۆ یەکێکی دیکە و بە گوێرەی ئەو مەرامە سیاسیی و ئابووری و کۆمەڵایەتییانەی لە پشت کردەوە تیرۆریستییەکانەوەن، ئامانجی کردەوە تیرۆریستییەکان لە یەکدی جیاوازن و بە گشتی تیرۆر و تۆقاندن بۆ ئەم ئامانجانە ئەنجامدەدرێت:

١. تێکشکاندنی ورە و بڕوای خەڵک بە دەسەڵاتی ئەمنی و حکومەتی وڵاتەکانیان.
٢. ترساندن و تۆقاندنی نەیارەکانیان.
٣. درووستکردنی ئاژاوە بە تایبەتی ئاژاوە و دووبەرەکی تائیفی و ئاینی.
٤. تێکشکاندنی متمانە و هەستکردن بە ئارامی لای تاکەکانی کۆمەڵگە.
٥. بەدەستهێنانی مەرامی سیاسی و جێبەجێکردنی داواکارییەکانیان.
٦. شلەژاندنی بەرەی ناوخۆی و سەرقاڵکردنی و گورز وەشاندن لە هێزە ئەمنییەکان.
٧. تێکدانی ڕەوشی ئابووری و لەکارخستنی توانای ئابووری و گەشەی وڵات.
٨. پەکخستنی پێشکەوتنی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری.
٩. لەناوبردنی رکابەر و بەربەستە مرۆیی و مادییەکانی بەردەمیان.
١٠. شێواندنی ئاسایشی نیشتمانی و ئاسایشی کۆمەڵایەتی و سیاسی نەیارەکانیان.

باسکردنی تیرۆر و تۆقاندن پێویستی بە قسەی زیاتر و بەدواداچوون و وردبوونەوەی زۆرترە و ئەو مەسەلەیە وەک دیاردەیەکی نوێ لە ئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییدا، جێی گرنگی و بایەخدانی زۆرترە لە رووی توێژینەوە و بەدواداچوون و لێوردبوونەوەی هەمەلایەنە لە خودی دیاردەکە و ناوەڕۆک و مەبەست و هۆکاری سەرهەڵدانی و تەنانەت توێژینەوەکان وردکراونەتەوە بۆ بابەتی سایکۆلۆژیانی کەسانێک کە هەڵگری ئایدیا و باوەڕی پەرگیرانە و توندڕەوانەی ئەوتۆن، کە وەک داینەمۆیەک بەردەوام کار بۆ بەرهەمهێنانی توندوتیژی و تیرۆر و تۆقاندن دەکەن و لەو ڕێگەیەوە دەیانەوێت ئامانجی سیاسی و ئاینی و نەتەوەیی و مەزهەبییانەی دیاریکراویان بهێننەدی.

ئەوەی لەم باسەدا خراوەتەڕوو، خاڵێک یان سەرەتایەکی زۆر کورتی چوونە ناو ئەو باس و بابەتە گرنگ و فرە ڕەهەندەی کایەی توێژینەوەی زانستی و باسوخواسی میدیایی ئەم قۆناغەیە و دەکرێت ئەو باسە لە توێی توێژینەوەی سەربەخۆدا بارتەقای ڕەهەندە جیاجیاکانی و گرنگییەکەی باسی لێوە بکرێت.

٥. شۆردنەوەی مێشك:

جۆرێکی دیکەیە لە چەکەکانی شەڕی دەروونیی، تێیدا مێشکی تاک و کۆمەڵ لە ڕێگەی زنجیرە پرۆسەیەکی ناچارییەوە لە بارێکەوە بۆ بارێکی دیکە دەگۆڕدرێت. زانایانی بواری سایکۆلۆژیا لە نیوەی دووەمی سەدەی ڕابردوودا زۆرتر ئەو بوارەیان خستووەتە کارنامەی توێژینەوەکانیان. تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت لە ئاستی جیهاندا و لە ململانێی فیکری، سیاسی، ئایدۆلۆژی، چەکداری، مەزهەبی و ئاینیدا ئەو جۆرە چەکە بۆ دەستەمۆکردن و ژێربارهێنانی تاک و گرووپ و کۆمەڵ و گەلەکان بەکاردەهێنرێت.

مەبەست لە شۆردنەوەی مێشک (Brainwashing) بەکارهێنانی هەر ڕێگەیەکە بۆ کۆنترۆڵکردنی بیری تاک و ئاراستەکردنی بە بێ خواست و ئیرادەی خۆی[٦٣].

لە ناو چەکەکانی شەڕی دەروونییدا، شۆردنەوەی مێشک ترسناکترینیانە، چونکە لە ڕێگەی فشاری دەروونیی و کارتێکەری دەرەکییەوە لەوانە زەبر و زەنگ، ئەشکەنجەدان، برسیکردن، نزیککردنەوە تا لێواری مەرگ کار بۆ گۆڕینی دەروون و بیرورا و هۆشی تاک دەکرێت[٦٤].

دکتۆر زاهر زەکار لەو بارەیەوە دەڵێت: "مەبەست لە شۆردنەوەی مێشک هەموو هەوڵدانێکە بۆ زاڵبوون و کۆنترۆڵکردنی عەقڵ و ژیری مرۆڤ و ئاراستەکردنی بۆ مەبەستی دەستنیشانکراو، بە تایبەتی دوای ئەوەی تاکەکە لە هەموو بیرکردنەوە و زانیاری و بڕوایەکی پێشووی دادەماڵرێت". واتە کارکردن بۆ ئەوەی مرۆڤ بخرێتە ژێر باری ئاراستەیەکی بیرکردنەوە و بیرورا و بنەماگەلێکی ئایدۆلۆژییەوە بە بێ ئەوەی خۆی هەڵبژاردبن و ئیرادەی لە وەرگرتنیاندا هەبێت و کاریگەری درووستکردن لەسەر بیرکردنەوە و ڕەفتار و چالاکییەکانییدا لە ڕێگەی پرۆسەیەکی وردی مەبەستدارەوە[٦٥].

کەواتە شۆردنەوەی مێشک زنجیرە پرۆسەیەکی جەستەیی و دەروونییە بە ئامانجی داماڵرانی کەسی بە ئامانجگیراو لە هەموو فیکر و بیرورا و تێڕوانینێکی پێشوویی و

٦٣. ویکیپیدیا: غسیل دماغ، بەستەری: http://ar.wikipedia.org/wiki.

٦٤. النجار: د. فهمي قطب الدين، غسیل الدماغ، الموقع شبكة الألوكة، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی: ٢٠١٣/٦/٢٩ ، بەستەری:http://www.alukah.net/culture/0/56617

٦٥. فخري: زينب، الحرب النفسية، أهدافها، وأساليبها ـ وكيفية مواجهتها، الموقع شبكة القيثارة، بابەتی ژمارە (١٦١٦)، بەستەری: http://alqathra.com/show_news.php?id=1616.

ناچارکردنیی بە قبولکردن، وەرگرتنی فیکر و بیروباوەڕ و ئایدیایەکی نوێ و گۆڕینی ئاراستەی بیرکردنەوەی بە بێ ئەوەی خۆی ئیرادەی هەڵسەنگاندن و ڕەتکردنەوەی هەبێت.

بە شێوەیەکی گشتی ئەو پرۆسەیە بەسەر منداڵ و گەنجانی تازەپێگەیشتوودا سەرکەوتنی زیاتر بەدەستدەهێنێت. بە تایبەتی ئەوانەی لە تەمەنێکدان، کە هێشتا بیروڕا و ئایدیایەکی چەسپاو و جێگیریان لە مێشکدا دانەمەزراوە و خاوەنی ڕێبازێکی بیرکردنەوەی تایبەت بە خۆیان نین. بە پێچەوانەوە ئەو پرۆسەیە لە دژی کەسانێک کە بە تەمەندا چوونە ئەستەمترە و کاری زۆرتری دەوێت تا ئامانجی خۆی دەپێکێت[٦٦].

پەیوەندی پرۆسەی شۆردنەوەی مێشک بە شەڕی دەروونییەوە، ئەوەیە، وەک چەکێک لە میانی پرۆسەکانی شەڕی دەروونییدا بەکاردەهێنرێت. کاریگەرییەکەشی بە بەراورد لەگەڵ جۆرەکانی دیکە مەترسیدارترە. چونکە لە ڕێگەیەوە دوژمن دەتوانێت باندی کۆنترۆڵکراو لە ڕیزی ئەو لایەنە درووستبکات کە شەڕی دژی هەڵگیرساندووە.

ئەوانەی ڕووبەڕووی پرۆسەی شۆردنەوەی مێشک دەبنەوە، زیاتر کەسانێکن، کە هەڵگری ئایدۆلۆژیایەکی تایبەتن. لە کاتی شەڕ و ململانێدا بەدیل دەگیرێن، یان لە کاتی بوونی نەیارێتییدا ڕووبەڕووی گرتن و زیندانیکردن دەبنەوە.

لە مێژوودا، حاڵەتی شۆردنەوەی مێشک ڕیشەی هەیە. دەوترێت لە سەردەمی میسرییە کۆنەکانیشدا بەکارهێنراوە. هەروەها لە بواری لێپرسینەوە و دانپێدانانەکانی کڵێسەدا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا لە ئەورووپا باو بووە.

دوای ئەوەی شیوعییەکانی چین لە ١٩٥٠ پرۆگرامی چاکسازی فیکری شیوعی چینیان ڕاگەیاند، هەڵمەتێکی فراوانیان بۆ پەروەردەکردنی تاکەکانی کۆمەڵگەی چینی لەسەر بنەمای فیکرو ئایدۆلۆژیای چەپی چینیی دەستپێکرد. ئەو پرسە زیاتر بووە جێی بایەخی توێژەران[٦٧].

لە مێژووی سەردەمی ئیسلامییشدا، هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی ئیسلام لە نیمچەدوورگەی عەرەبییدا، دەکرێت بوترێت داماڵینی تاکەکان لە کلتوور، ئایدیا، ئاین، نەریتی پێشوویان و گۆڕینی لە ڕێگەی پەروەردەیەکی ئاینییەوە بێ بەشنەبووە لە بەکارهێنانی ڕێگە و ئامرازی دەروونیی بۆ قبولکردنی ئاین و بیروباوەڕی نوێ.

---

٦٦. فخري: زينب، الحرب النفسية، هەمان سەرچاوە.

٦٧. ویکیبیدیا: غسيل دماغ، http://ar.wikipedia.org/wiki.

هەروەها لە قۆناغی دوای بڵاوبوونەوەی ئیسلامیش، دەتوانرێت بوترێت پرۆسەی شۆردنەوەی مێشک لەناو گرووپ و تاقمی ئایدۆلۆژیی وەک خەواریج و باتنییەکان (لە مێژوودا بزوتنەوەی باتنییەکان زیاتر بە بزوتنەوەی حەشاشین بەناوبانگە) بە هەموو لق و پۆپەکانییانەوە دەرکەوتووە. قەڵای ئەلەموتی حەسەنی کوڕی سەباحی باتنی[٦٨] و سەربازگەکانی حەمدان بن قرمت[٦٩] لە دەوروبەری کوفە، کاریان لەسەر شۆردنەوەی مێشکی لایەنگرانیان کردووە. حەسەنی کوڕی سەباح لە قەڵای ئەلەموت تەنانەت بەهەشتی چاوەڕوانکراوی بۆ شوێنکەوتووانی درووستکردبوو، بۆ ئەوەی دڵنیا بن لەوەی ئەوان لەسەر هەقن و ئەوەتا لە بەهەشتدا دەژین.

دەستەواژەی "شۆردنەوەی مێشک" بۆ یەکەمجار ڕۆژنامەوانی ئەمریکایی "ئیدوارد هنتەر" بەکاری هێنا. ئەو ڕۆژنامەوانە دەستەواژە نوییەکەی لە بەرامبەر دەستەواژەی "هسی تاو"ی چینی داهێنا، کە چینییەکان لەبەرامبەر "چاکسازی فیکری" بەکاریان دەهێنا[٧٠]. دوای بڕانەوەی شەڕی کۆریا، کاتێک دیلە ئەمریکاییەکان گەڕانەوە بۆ وڵاتەکەیان، بە شێوەیەکی دیکە بیریان دەکردەوە. بڕوایان بە بیروباوەڕی چەپەکان هەبوو. ببونە لایەنگری کۆریاییەکان و شیوعییە ماوییەکانی وڵاتی چین. ئەو پرسە بووە جێی بایەخپێدانی وەزارەتی بەرگری ئەمریکا و کەناڵەکانی ڕاگەیاندنی ئەو وڵاتە لەو کاتەدا[٧١].

---

٦٨. حەسەن سەباح (١٠٣٧ – ١١٢٤): ڕابەری باتنییەکان بوو. ڕێبازێکی بەناوی باتنی نزاری دامەزراندبوو. بە یەکەم بزوتنەوەی مەزهەبی دادەنرێت کە لە ڕێگەی تیرۆر و توندوتیژییەوە نەیارەکانی لەناودەبرد. چەندین وەزیر و دەسەڵاتداری سەلجوقییەکانی لەناوبرد. نیزامولمولکی سەلجوقی دیارترین کەسایەتی و خەلیفە بوو کە لەناویانبرد. دواجار سوڵتان بەرکیارەق هەشت مانگ گەمارۆی دا و لە ١٠٩٦ نەیتوانی قەڵای ئەلەموت بگرێت و کۆتایی بە جوڵانەوەکەی حەسەن سەباح بهێنێت.

٦٩. (حەمدان بن قرمت): ڕابەرایەتی بزوتنەوەی قرمیتییەکانی دژی دەسەڵاتی عەباسییەکان دەکرد و بانگەشەی ئەوەی دەکرد کە محەممەدی کوڕی ئیسماعیلی کوڕی جەعفەری سادق کە پێشەوای شەشەمی شیعەکان بوو، مەهدی چاوەڕوانکراوە و دەستکاری شەریعەتی کردبوو، نوێژەکانی کەمکردبوویەوە و جۆرێکی دیاریکراو زەکاتی سەپاندبوو. دەوترێت دەسەڵاتەکەی هاوشێوەی ڕێبازی سۆسیالیستی بووە. لە یەمەن و بەحرەین لایەنگرانی دەسەڵاتیان گرتە دەست و پەیوەندییەکی بەتینی لەگەڵ باتنییەکانی ئێران و میسر و سوریا هەبوو. لە سەدەی نۆیەم و تا ساڵی ٨٩٩ی زایینی بەردەوام بوو.

٧٠. نصر: صلاح، الحرب النفسية، الجزء الثاني: معركة الكلمة والمعتقد، الطبعة الثانية، المطبعة دار القاهرة للطباعة و النشر، القاهرة، ١٩٦٧، ص٣٠، pdf.

٧١. حبيب: الدكتورة زينب منصور، غسيل الدماغ، الموقع الحوار المتمدن-العدد: ٤٠٣٩ – ٢٠١٣ / ٣ / ٢٢، بابەتی ژمارە (٣٥٠٨٨٨)، بەستەری: http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=350888.

شـیوعییەکانی چینییـەکان، دڵگەرمانـە کەوتبوونـە سەروسـەودای بڵاوکردنـەوەی بیروبـاوەڕی چـەپ و شـەو و ڕۆژ کاریـان بـۆ ئـەوە دەکـرد، بیروباوەڕەکـەیان بکەنـە ناسنامەی هەموو تاکێکی چینیی. ئەوان بڕوایان وابوو، هەر تاکێک ڕۆشنبیر نەکرابێت بە فیکری شیوعییەتی چین؛ ئەوا هەڵگری ئایدیای بۆرژوازیانەیـە، پێویستە پێش ئەوەی هیچ پێگەیەکی پێبدرێت لە کۆمەڵگەی چیندا، بخرێتە ژێر پەروەردەی شیوعییانەوە و بە فیکری چەپی چینیی (ماویی) گۆش بکرێت"[٧٢].

لە بنچینەدا بنەمای کارکردن و بەڕێوەبردنی پرۆسەی شۆردنەوەی مێشک پشت دەبەستێت بە تاقیکردنەوەکانی زانای ڕوسیایی "پاڤلۆڤ"[٧٣]، کە لـە بـارەی "سیستمی ئاماژەکـان" لەسـەر گیانلەبـەری وەک سـەگ ئەنجامیـدان. پـاڤلۆڤ مەبەسـتی بـوو، پەیوەنـدی نێـوان هەسـتی غـەریزەیی و فەرمانـەکانی مێشـک ئاشـکرا بکـات. دواتـر تاقیکردنـەوەکانی لـە ژێر نـاوی "پەرچـەکرداری پاڤلۆڤی"، کـاری زیـاتر و توێژینـەوەی زۆرتریان لە بارەوە کرا.

بە بـڕوای پاڤلۆڤ، گۆڕینی ژینگە کاریگـەری لەسـەر گـۆڕینی ڕەفتارەکانی مرۆڤ دەبێت. ئەوەشی دەرخست، پەرچەکردار ئەنجامی کارتێکەرە دەرەکییەکانە. وەک ڕژانی لیـک لـە کـاتی بینینـی خواردنـدا. ئـەم تاقیکردنەوانـەی پـاڤلۆڤ و ئەنجامـەکانی

---

٧٢. نصر؛ صلاح، الحرب النفسية، الجزء الثاني: معركة الكلمة والمعتقد، الطبعة الثانية، المطبعة دار القاهرة للطباعة و النشر، القاهرة، ١٩٦٧، ص٢٩.

٧٣. (ئیڤان پترۆڤیچ پاڤلۆڤ): زانایەکی بواری پزیشکی ڕوسیا بووە. لە ١٤ی سێپتەمبەری ساڵی ١٨٤٩ لە ڕوسیا لە دایکبووە، لە تەمەنی ٧ ساڵیدا فێری خوێندن بووە، بەڵام بەهۆی کەوتنی لەشوێنێکی بەرزەوە نەیتوانیوە لە کاتی خۆیدا بچێتە قوتابخانە و لە تەمەنی ١١ ساڵیدا چووەتە قوتابخانە. ساڵی ١٨٧٠ وازی لە پەیمانگا هێناوە و پەیوەندی بەزانکۆی سانت پترسبۆرگەوە کردووە. ئیڤان پاڤلۆڤ هەر لەمنداڵییەوە پێشکەوتنێکی لەرادەبەدەری لە مێشکی خۆیدا بەدیکردووە، کە خۆی ناوی لێناوە غەریزەی بەدواداچوون. ساڵی ١٨٧٠ لەزانکۆی پترسبۆرگ لەبەشی فیزیا و بیرکاری خوێندویەتی، لەچوارەم ساڵی خوێندنی زانکۆ بەدواداچوونێکی بۆ پەنکریاس کردووە و خەڵاتی زانکۆی باڵای بەدەستهێناوە. ساڵی ١٨٧٥ بەسەرکەوتنێکی گەورەوە زانکۆی لە بواری زانستی سروشتی تەواوکردووە. دواتر پەیوەندی بە ئەکادیمیای پزیشکی نەشتەرگەرییەوە کردووە. لەساڵی ١٨٧٨ بڕوانامەی دکتۆرای بەدەستهێناوە. لەساڵی ١٨٧٩ بەهۆی پێشکەوتنەکانیەوە خەڵاتی ئاڵتونی وەرگرتووە. ئیڤان پاڤلۆڤ لە پێشبڕکێیەکی ئەکادیمیا یەکەمی بەدەستهێناوە و بووەتە بەڕێوەبەری تاقیگەی زانستی کارەکانی ئەندامی لەش لەلای سیرگی بۆتکینی پزیشکی بەناوبانگ. ئەندامی ئەکادیمیای زانستی بووە. تاکو ساڵی ١٩٢٤ یش مامۆستا و سەرۆکی بەشی فیزۆلۆجیا بووە لەئەکادیمیای پزیشکی سەربازی. توانیویتی یاس و بنەما سەرەکییەکانی چالاکی مێشک بدۆزێتەوە. بەگشتی ڕێرەوەکەی بنەمایەکی زانستی سروشتی بووە بۆ زانستی دەروونی. ئیڤان پاڤلۆڤ دوو پەرتوکی نووسیوە یەکێکیان ٢٠ ساڵ لەدیراسەکردنی چالاکی مێشکی باڵای ئاژەڵەکانە و ئەوی دیکەشیان وانە وتنەوە لەکارکردنی نیوەی مۆخ، لەساڵی ١٩٠٤ خەڵاتی نۆبلی لە بواری پزیشکدا وەرگرتووە. لە ٢٧ فبرایەری ساڵی ١٩٣٦ لەتەمەنی ٨٦ ساڵیدا کۆچی دوایی کردووە. سەرچاوە: ویکیپیدیا.

کاریگەرییەکی گەورەیان کردە سەر رەوتی پێشخستن و کاراکردنی چەکی شۆردنەوەی مێشک لە لایەن شیوعییەکانەوە لە چین و یەکێتی سۆڤییەتدا.

"سەگەکەی پاڤلۆف سومبولێکی گرنگە لەدەروونزانی سۆڤیتیدا، کۆمۆنیزم خۆی لەخەباتی رۆشنگەری خۆیدا هەوڵیدەدا ئەو ماشینە گەورەیە بێت، کە مرۆڤ لەسەر مۆدێلی سەگەکەی پاڤلۆف دروستبکات. تارادەیەک راگەیاندنی ئۆرگانیزەکراوی سۆڤیەتی و لەپاشاندا قوتابخانەی ریالیزمی شۆرشگێری لە نێو ئەدەب و هونەردا هەوڵیاندا، هەموو سۆڤیەت پڕبکەن لەو سومبولانە، کەدەبێت هاوولاتیان بەردەوام بیانبینن، بۆئەوەی هەمووان وەک سەگەکەی پاڤلۆف پەرچەکرداریان هەبێت و ملکەچی مەزنییەکانی دەوڵەت بن. ئاوها پەیکەرتاشی، ئاهەنگ و مەراسیم و تەنانەت رۆژنامە و تەلەفیزیۆنەکانیش لەخزمەتی وێنەی ئەو سەگە بوون، کەناوی هاوولاتی سۆڤیەتی بوو. لێرەوە ئێمە وێنەی سەگەکەی پاڤلۆف دەبینین، کە لە دەرەوە دێت و ئێمە فێردەکات چۆن بژین، چۆن هەرەمی ژیان بینابکەین، چۆن بخەوین و چۆن گوێ لە دەوڵەت بگرین و چۆن بەختەوەربین، کە هاوولاتین لەکۆمەڵگەدا"[٧٤].

بە بڕوای دکتور مێرلۆ (زانای هۆڵەندی)، دەستەواژەی "Menticide" واتە کوشتنی عەقڵ، هەمان مانای شۆردنەوەی مێشکی هەیە، چونکە ئەو پرۆسەیە بە ناچاری و بە بێ بوونی ئیرادەی تاک بەسەریدا دەسەپێندرێت"[٧٥].

شەری کۆریا (١٩٥٠-١٩٥٣) بە بەناوبانگترین ئەو شەرانە هەژمار دەکرێت، کە بە شێوەیەکی بەرفراوان پرۆسەی شۆردنەوەی مێشکی تێدا بەکارهێنرا. زۆرینەی رەهای دیلە ئەمریکاییەکان لە لایەن شیوعییە چینییەکانەوە مێشکیان شۆردرایەوە. دوای گەرانەوەیان بۆ ئەمریکا وەک کارەکتەرێکی کۆنترۆڵکراو بە بیروڕای شیوعییەت شانازییان بە مامەڵەی چینییە شیوعییەکانەوە دەکرد و رەتیاندەکردەوە، دژایەتی شیوعییەکان بکەنەوە.

چینییەکان، چەندین میکانیزمیان بەکارهێنابوو، بۆ ئەوەی بتوانن مێشکی ئەمریکاییەکان بشۆنەوە. لەوانەش دابڕینی دیلەکان لە ژینگەی دەوروبەریان بۆ ئەوەی هیچ شتێک سەبارەت بە گۆرانکارییەکانی دەوروبەریان نەزانن. هەروەها بەکارهێنانی

٧٤. حەمەئەمین: ئیسماعیل، سەگێک لەدەرەوە بۆ ناوەوەی خۆمان (سەگەکەی پاڤلۆف وەک ئەقلانیەتی گاڵتەجاری سۆڤیتی)، ماڵپەری کوردستانی نوێ، ٢٠١٢/٤/١٥، http://www.knwe.org/Direje.aspx?Jimare.

٧٥. نصر: صلاح، الحرب النفسية، الجزء الثاني: معركة الكلمة والمعتقد، الطبعة الثانية، المطبعة دار القاهرة للطباعة و النشر، القاهرة، ١٩٦٧، ص٣١.

ئەشکەنجە و ئازاردانی دەروونیی و جەستەیی وەک برسیکردن، تینووکردنیان، ڕێگرتن لە خەوتنیان بۆ ماوەیەکی درێژ، توندکردنی سزاکان لە کاتی هەرجۆرە سەرپێچییەکدا، فەراهەمکردنی ژینگەیەک بۆیان، کە بگەنە ئەو ئەنجامەی بەدەستهێنانی ئازادییان تەنیا بە گۆڕینی ئاراستەی بیرکردنەوەیان دەبێت. جگە لەوانەش بەکارهێنانی فشاری دەروونیی و کۆمەڵایەتی بۆ نموونە لێپرسینەوەی زۆر، جوێنپێدان و سوکایەتییپێکردن بە ئامانجی تێکشکاندنی کەسایەتییان و لاوازکردنی بەرگری دەروونییان. پاشانیش ئامادەکردنیان لە وانەی تایبەت بە فیکری شیوعییەت.

دوای شەڕی کوریا، شەڕی هەشت ساڵەی عێراق و ئێران[٧٦]، کە بە جەنگی یەکەمی کەنداو دەناسرێت، دیارترین ئەو شەڕانەیە، کە لایەنی ئێرانی بە چڕی و بە شێوەیەکی پێشکەوتووانە شەڕی دەروونیی بەکارهێنا. شۆردنەوەی مێشکی دیلەکانیش دیارترین دیاردەی شەڕەکە بوو. ئێران شیوعییەکانی چینی تێپەڕاند. تەنیا بەوە نەوەستا دیلەکان لە بیروباوەڕی خۆیان هەڵبگەڕێنێتەوە، بەڵکو ئەوانی لە چوارچێوەی هێزێکدا بۆ شەڕکردن ڕێکخست و هەناردەی بەرەکانی شەڕی کردن، ئەمەش لە مێژوودا وێنەی نەبینرابوو.

ئێرانییەکان، بە چەند قۆناغێک دیلە عێراقییەکانیان خستە ژێر پرۆسەی شوردنەوەی مێشک. لە قۆناغی یەکەمدا دیلە سوننی و شیعییەکانیان جیاکردەوە. لەناو ئەوانیشدا بەعسی و نابەعسییەکانیان جیاکردەوە. هەنگاو بە هەنگاو ئەوانیان خستە ژێر پرۆسەی شۆردنەوەی مێشکەوە تا کار بەوە گەیشت هەموو مێشک شۆراوەکانیان لە ژێر ناوی تۆبەکردووان (التوابون)[٧٧] ڕێکخست. ڕێکخراوێکی ئایدۆلۆژیان لە ژێر ناوی ڕێکخراوی "بەدر" بۆ دروستکردن. بەهەزاران تۆبەکردوویان لە ڕیزی چەکدارانی ئەو ڕێکخراوە ناونووس کرد. دواتر بەکاریان هێنان بۆ شەڕکردن دژی ڕژێمی بەعس.

دەسەڵاتدارانی ئێران ناویان لەوانە نابوو "میوانەکانی کۆماری ئیسلامی" و سەرەتا کاریان بۆ ئەوە کرد، دیلەکان هەست بکەن، کە تاوانبارن و تاوانیان دژ بە خودا و ئاین

٧٦.شەڕی هەشت ساڵەی عێراق و ئێران: لە ٢٢ی ئەیلول/سێپتێمبەری ١٩٨٠ دەستپێیکرد و لە ٢٠ی ئاب/ئۆگستی ١٩٨٨ واتە دوای ٧ ساڵ و زیاتر لە ١٠ مانگ شەڕکردن، بە بڕیاری ٥٨٩ی ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی ڕاگیرا.

٧٧. (التوابون): دوای ڕووداوەکانی کەربەلا و کوژرانی حوسێنی کوڕی عەلی، ژمارەیەک کەسایەتی کوفە لە ژێر ناوی تەوابون کۆبوونەوەو گرووپێکیان دروستکرد و کاریان بۆ دژایەتیکردنی ئەمەوییەکان دەکرد و بڕوایان وابوو، تەنیا لە ڕێگەی تۆڵەکردنەوەوە دەتوانن ئەو پەڵەی شەرم و تاوانە لە ئەستۆی خۆیان بسڕنەوە، کە بە هۆی کوژرانی حوسێنەوە تووشیان بوو بوو. بڕوانە: ثورة_التوابين، http://ar.wikipedia.org/wiki/

و گەل کردووە، پێویستە تۆبە بکەن و پەشیمانی دەرببڕن. پاشان ئەوانیان هەنگاو بە هەنگاو لە جەنگاوەرێکی دژی کۆماری ئیسلامی گۆڕی بۆ جەنگاوەرێک دژ بە وڵاتەکەی خۆیان. لە میانی مانەوەشیان لە سەربازگەکان، ئێرانییەکان تۆبەکردووانیان دەبرد بۆ سەردانی مەزارگەکانی قوم و چاوپێکەوتنی ئایەتوڵڵا ڕوحوڵڵا خومەینی[78] ڕابەری ئێران و هەموو ئاسانکارییەکیان بۆ دەکردن، تا زیاتر متمانەیان لا درووست بێت و هەست بە گرنگی تۆبەکردنیان بکەن.

ئێرانییە مەزهەبییەکان ئەم ڕێگایانەیان لە پرۆسەی شۆردنەوە مێشکی دیلەکان بەکاردەهێنا:

١. سزای جەستەیی و دەروونیی.

٢. پرۆگرامی تایبەت بە پروپاگەندەی سیاسی، کە زۆرتر کەسەکانی سەر بە لایەنە بەرهەڵستکارەکانی عێراق لە سەربازگەی دیلەکان و تەنانەت کەمپی ئاوارەکان ئەنجامیاندەدا.

٣. دابڕینی دیلەکان لە جیهانی دەرەوە و دەورووپشتی خۆیان.

٤. بزواندنیان بۆ خۆشییەکانی ژیان.

٥. توندوتیژی ڕاستەوخۆ.

٦. ملپێکەچکردن و شکاندنی ئیرادەیان.

٧. پروپاگەندە و وتاری مەزهەبی.

٨. بێبەشکردنیان لە مافە بنەڕەتییەکان.

٩. دەربڕینی هەست و سۆزی مرۆیی و ڕێزگرتنی رووکەشانە لە دیلەکان.

١٠. ترساندنیان بە مردن.

بەم شێوەیە گەورەترین پرۆسەی شۆردنەوەی مێشک بەسەر دیلەکاندا تاقیکرایەوە و بە هەزاران دیل لە خانەی تۆبەکردووان تۆمارکران و دڵسۆزییان بۆ مەرجەعییەت و ویلایەتی فەقیهی ئێران لەسەرووی هەموو شتێکەوە دانا[79].

٧٨.(ئایەتوڵڵا خومەینی): لە ٢٤ی شوبات/فیبرایەری ١٩٠٢ لەدایکبووە و لە ٣ی حوزەیران/یونیۆی ١٩٨٩ بەهۆی نەخۆشییەوە کۆچی دواییکرد و لە ١ی شوباتی ١٩٧٩ گەڕایەوە ئێران و دەسەڵاتی گرتە دەست دوای ئەوەی خەڵکی ئێران محەممەد ڕەزا شای پەهلەوییان ناچار بە ڕاکردن بۆ دەرەوەی وڵات کرد.

٧٩. الشطري: طالب، التوابون ... دراسة في عملية غسيل المخ، الموقع موسوعة الرشيد، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٠٠٧/٨/٩، بابەتی ژمارە (٤١٩)، http://www.alrashead.net/index.php?tamdprev&id=419

جێی سەرنجە، دوای ڕووخاندنی ڕژێمی بەعس، ڕێکخراوی بەدر و ئەو گرووپانەی ئێران بۆ دیلە عێراقییەکان درووستیکردبوون گەڕانەوە عێراق و لە یەکەم کاریاندا، مەرجەعیەتی شیعەیان لە عێراق بەستەوە بە قومەوە و پاشانیش لە ڕێگەی بەشداربوونیان لە پرۆسەی سیاسی عێراقدا، کەوتنە پراکتیکردنی ئەو ستراتیژە مەزهەبییەی سەرچاوەکەی لە ئێرانەوە هەڵدەقوڵێت و کارەکتەرە بەرجەستەکانی تەوژمی سیاسی شیعەکان لەگۆڕەپانی سیاسی عێراقی قۆناغی دوای ڕژێمی بەعس بەشێکی بەرچاویان لە سەربازگەی تۆبەکردووەکاندا بوون.

هەنگاوەکانی ئەنجامدانی پرۆسەی شۆردنەوەی مێشك:

(د.لفتنون)، لە میانەی شیکردنەوەکانییدا بۆ پرۆسەکانی شۆردنەوەی مێشک لە لایەن بەلشەفییەکانی سۆڤیەت، نازییەکانی ئەڵمانیا و ماوییەکانی چینەوە ژمارەیەک هەنگاوی بۆ ئەنجامدانی پرۆسەی شۆردنەوەی مێشک دەستنیشانکردووە، کە ئەمانەی خوارەوەن:

یەکەم: پەلاماردانی کەسایەتی: تۆمەتبارکردنی کەسەکە بە تۆمەتی زۆر ترسناک، تۆمەتبارکردنی بەوەی هەرچی لە بارەی خۆیەوە دەیڵێت ناڕاستە و بۆ داپۆشینی تاوانەکانییەتی. ناوبردنی بە ژمارە و ناونەهێنانی. ئەشکەنجە و ئازاردانی. پچڕاندنی پەیوەندی کەسەکە بە جیهانی دەرەوە. بێئاگاکردنی لە کات و تێپەڕینی شەو و ڕۆژ.

دووەم: چاندنی هەستکردن بە تاوان: شارەزایانی دەروونیی دەڵێن هەموو کەسێک لە ناخیدا هەستێکی شاراوەی سەبارەت بە تاوان هەیە. ئەو هەستە تەنیا دەرفەتێکی دەوێت دەربکەوێت، لە پرۆسەی شۆردنەوەی مێشکدا کار لەسەر ئەو لایەنە دەکرێت. تاوەکو کەسەکە هەست بە پەشیمانی بکات و لە ناخەوە هەست بکات، کە تاوانبارە.

سێیەم: ناپاکی کردن بەرامبەر بە خود: بەهۆی ئازار و ئەشکەنجەدان و پەکخستنی بیرکردنەوەیەوە، کەسەکە ناچار دەکرێت، ناپاکی بەرامبەر بە خودی خۆی بکات و دان بە ئەنجامدانی تاوانێکدا بنێت، کە ئەنجامی نەداوە. زانیاری لە بارەی هاوڕێکانییەوە بدرکێنێت. هەست بەوە بکات، ئەگەر ئەو کارە نەکات؛ ئەوا دەمرێت، یان تووشی نەخۆشی خراپ دەبێت و ئەگەری شێتبوونیش بێتە بەرچاوی.

چوارەم: ڕەخنەی خودی: دوای ئەوەی کەسەکە ناپاکی کرد و دانی نا بە هەموو شتێکدا، سەرەڕای ئەوەی دەزانێت ئەو دانپێدانانە ڕاست نییە، بەڵام پەشیمانی دایدەگرێت و ڕەخنە لە خۆی دەگرێت سەبارەت بە هەڵوێستەکانی پێشووی و ڕەنگە سەرزەنشتی خۆی بکات و لە خۆی بپرسێت بۆچی زووتر ئەو واقیعە نوییەی قبوڵ نەکردووە.

پێنجەم: وەرگرتن و بڕواهێنان بە بیروباوەڕی نوێ و بەرگری لێکردنیان: کەسەکە دوای ئەو پرۆسە درێژخایەنە، ناچار دەبێت، ملکەچبکات بۆ وەگرتنی بیروڕای نوێ و باوەڕهێنانی بەو شتانەی پێی دەوترێت و ڕاهاتنی لەسەر وەرگرتن و لێکدانەوە و بەرگری لێکردنیان بۆ ئەوەی لەگەڵ ژینگەی دەوروبەری بگونجێت و پارێزگاری لە مانەوەی خۆی بکات[٨٠].

جگە لە بەکارهێنانی توندوتیژی بۆ شۆردنەوەی مێشک، ڕێگەی دیکەش هەیە لەوانە پەروەردەکردن، بەکارهێنانی ڕێگە و شێوازی هێمنانە، بەشداریکردن لە وانەی تایبەت و گشتی، بەڵێندان بە گۆڕینی ژیانی و فریودانی بە سامان و پارە. کەواتەئەم جۆرە چەکە دەروونییە لە ڕێگەی پرۆسەیەکی درێژخایەنەوە بۆ شۆردنەوەی مێشک و گۆڕینی تاک ئەنجامدەدرێت. وەک ئەو پرۆسانەی دەوڵەتی دیکتاتۆری و ئاینی و گرووپ و کۆمەڵە موژدەدەرەکان ئەنجامیدەدەن. لە ئێستاشدا پێشکەوتنی بەرچاوی ئامرازەکانی گەیاندن و ڕاگەیاندن لە لایەک و پێشکەوتنی تەکنیک و ئەزموون و تیۆرەکانی تایبەت بە بوارەکانی ئەرکی مێشک و ڕۆڵی کارتێکەرە دەرەکییەکان و کۆنترۆڵکردنی عەقلی تاک و کۆمەڵ، وایکردووە، کە ناوەند و گرووپ و دەوڵەت و ڕێکخراوەکان کاری زیاتر بە ئاراستەی شۆردنەوەی مێشکی تاک و کۆمەڵی نەیاریان بکەن.

---

٨٠ شاوي: د.برهان، الاتصال الجماهيري (عناصره، مستوياته، وسائله، مقوماته)، المحاضرة الثالثة، الحرب النفسية. pdf

پاری دووەم: ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش و دامەزراوە میدیاییەکانی

- باسی یەکەم: داعش لە گرووپێکی چەکدارەوە بۆ دەوڵەتی تیرۆر
- باسی دووەم: ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش
- باسی سێیەم:دامەزراوە میدیاییەکانی داعش

باسی یەکەم: داعش لە گرووپێکی چەکدارەوە بۆ دەوڵەتی تیرۆر

بەرایی

ناسین و خستنەڕووی دیوی ناوەوەی داعش، سەرچاوەی بیری تیرۆر و تۆقاندن، ژینگە و گەشەی ئەو ڕێکخراوە تیرۆریستییە، ناسینی کارەکتەرەکانی، هاوکار و پشتیوانەکانی و جوگرافیای سەرهەڵدان و بڵاوبوونەوەی،یارمەتیدەرێکی باش دەبێت بۆ تێگەیشتن لە ڕەوتی ڕووداوەکان و خوێندنەوەی واقیعیانەی ئەو بارودۆخەی داعش درووستیکردووە.

بەو پێیەی داعش زادەی واقیعێکی کلتووری، ئاینی، کۆمەڵایەتی، سیاسی ناوچەکە و جیهانی ئیسلامییە و ڕەگ و ڕیشاڵی درێژ بوونەتەوە بۆ ناو سەرچاوە سەرەکییەکانی ئاین، سیاسەت و تەوژمی ئیسلامیی جیهادیی و ئەدەبیات و مێژوویان بوونەتە سەرچاوە و پاشخانێکی دەوڵەمەند و ئەزموونگەلێکی بەسوود بۆ داعش. هەرچەندە بۆچوونی ئەوەش لە ئارادایە، کە داعش زادەی واقیعی ئێستا و بەرهەمی کاپیتالیزم و سەرمایەداری ئەم سەردەمەیە و دەرکەوتنیشی هێندەی ئەوەی پەیوەندی بە کەوتنی سوننەکانەوە هەیە لە لوتکەی سەرمایە و کاپیتاڵی عێراقدا هێندە پەیوەندی نییە بە رابردووی ئیسلامەوە. شیکارانی خاوەن ئەم بۆچوونە بڕوایان وایە بەستنەوەی داعش بە مێژووی درێژی حوکمڕانی ئیسلامەوە بۆ خۆدەربازکردنە لە تۆمەتبارکردنی دەسەڵاتی سەرمایەداری ئێستا و گێروگازەکانی مۆدێرنیتە و کاپیتال و ڕاڤەکردنێکی چەوەەرگەرایانەیە بۆ واقیعێک کە لە ئێستادا دەگوزەرێت. وەک ئەوەی "بەختیار عەلی" لە وتارێکدا بە ناونیشانی "داعش و تیرامانێکی سەرەتایی دەربارەی تەکنیکەکانی تەفسیرکردن و بەرگری" و هەروەها وتاری " داعش وجەوهەرگەرایی نوێ" خستوویەتییەڕوو. سەرەڕای ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە، بەڵام هاتنەئارای داعش ئاماژەیە بۆ دەستپێکی قۆناغێکی نوێی ژیانی ئیسلامی سیاسی خاوەن دیدگای جیهادیی و سەلەفی لە ناوچەکە و جیهاندا و شیاوی خوێندنەوە و قوڵبوونەوەی هەمەلایەنەیە. داعش وەک دەرهاویشتەیەکی قەیرانەکانی سەرمایە و کاپیتاڵ و مۆدێلێکی فاشیەتی گرووپ و ڕێکخراوە ئایدۆلۆژییەکانیش بێت لە پێناو گێڕانەوەی شکۆی لەدەستچوو و پاراستنی شوناسدا، بەڵام لەبەر ئەوەی ئیلهام لە ڕابردووی وەردەگرێت و کردەوەکانی لە ژێر چارشێوی شەڕی پیرۆزدائەنجامدەدات، شیاوی ئەوەیە بنکۆڵبکرێت و پەیی بە ڕابردووی ببرێت و لەو بەرگە دابماڵرێت کە دەیەوێت لە ژێریدا درێژە بە مانەوەی خۆی بدات.

سەرەتا سەرهەڵدانی بزاوتە ئیسلامییەکان و هاتنە دەرەوەیان لە هەناوی ئیخوان موسلمینەوە[٨١] و گرتنەبەری ڕێچکەیەکی جیا لەو ڕێچکەیەی ئیخوان گرتبوویە بەر، ڕەنگە لە دامەزراندنی یەکەی تایبەتی چەکداری ئیخوان[٨٢] بۆ بەشداریکردن لە شەڕی ١٩٤٨ی فەلەستین لە لایەن حەسەن بەننای ڕابەری ئیخوانەوە چەکەرەی کردبێت[٨٣]. ئیخوان لە کۆتایی دەیەی سییەکانی سەدەی ڕابردوودا یەکەم کەتیبەی چەکداری دامەزراند. بە بەشداریکردنی لە شەڕی فەلەستین ئیدی لەو قۆناغەدا ئیخوان لە بازنەی میسردا نەمایەوە. لە ئاستی عەرەبیدا شەرعیەتێکی شێوە شۆڕشگێڕی بەدەستهێنا، کە هەم لە ناوخۆی میسردا پێگەی ئیخوانی لە ئاستی گرووپەوە بەرەو کۆمەڵایەتیبوون و جەماوەریبوون برد و هەم لە ئاستی دەرەوەی میسریشدا بووە هۆی گەشەی بیری ئیخوانیی و پەڕینەوەی بۆ وڵاتانی دیکەی عەرەبی.

دەرکەوتنی یەکێک لە کارەکتەر و تیۆریستە بەرجەستەکانی ئەدەبیاتی ئیخوانی، ڕێگەخۆشکەر بوو بۆ تیۆریزەکردنی فیکری سەلەفیەتی جیهادیی لە ناو تەوژمی ئیخوانییدا، ئەو کارەکتەرە گرنگەکەش سەید قوتب[٨٤] بوو، ئەو دوای گەڕانەوەی لە ئەمریکا (١٩٥١)، ڕەوتی ژیانی ئەدەبی خۆی بەجێهێشت، ڕوویکردە دنیای نووسینی هزریی تایبەت بە پرسە ئیسلامییەکان. بە نووسینی کتێبی "مەشخەڵی ڕێ (معالم في طريق)"[٨٥] و دواتریش تەفسیرکردنی قورئان لە بۆتەی زنجیرە کتێبێکدا بە ناونیشانی "في ظلال القرآن" دیدێکی نوێی جیا لە بیرکردنەوەی ئیخوانی خستەڕوو[٨٦]، دیدێک کە لە بابەتی پەرستراوێتییدا پشت بە بیروڕاکانی سەلەف و دانراوەکانی محەممەدی کوڕی

---

٨١. یەکەم ڕێکخستنی ئیسلامییە، لە دوای ڕووخانی خیلافەتی عوسمانی دروست بووە. لە لایەن حەسەن بەننداوە لە ٢٢ی ئازاری ١٩٢٨ لە میسر دامەزراوە. بڕوانە ویکیپیدیا: الإخوان_المسلمون http://ar.wikipedia.org/wiki

هەروەها بڕوانە: سایتی ڕەسمی ئیخوان: اخوان اون لاین: http://www.ikhwanonline.com/

٨٢. الشريف: كامل، الإخوان المسلمين في حرب فلسطين، http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title

٨٣. ویکیپیدیا الاخوان المسلمون: بابەتی: دور_الإخوان_في_حرب_١٩٤٨ ، http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title

٨٤.بیرمەندێکی دیاری ئیخوان موسلیمن بووە. لە ٩ی تشرینی دووەمی ١٩٠٦ لەدایکبووە و لە ٢٩ی ئابی ١٩٦٦ لەلایەن دەسەڵاتی جەمال عەبدولناصرەوە لەسێدارە دراوە. لە دوای خۆی کتێبی (معالم في الطريق) و تەفسیری قورئانی بە ناوی (في ظلال القرآن) و چەندین دانراوی دیکەی بەجێهێشتووە و بە لەسێدارەدرانی لەلایەن دەسەڵاتداریتی میسرەوە، بووە کەسایەتییەکی ناوداری جیهانی ئیسلامی و بیروڕاکانی هێشتا لە توانایاندا هەیە کاریگەری لەسەر گەنجانی ئیسلامی دروست بکەن. بڕوانە ویکیپیدیا سيد_قطب: http://ar.wikipedia.org/wiki

٨٥. مەلا کرێکار وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و نووسینگەی تەفسیر لە شاری هەولێر چاپیکردووە.

٨٦. عبدالمجيد: أحمد، سيد قطب بين مؤيديه ومعارضيه، ویکیپیدیا الاخوان المسلمون، http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title

عەبدولوەهاب دەبەستێت. حاکمییەتی خودا دەکاتە بەشێکی دانەبڕاو لە یەکتاپەرستی خودا. ملکەچکردن بۆ فەرمانڕەوای پشتبەستوو بە یاسای دانراو لە بری یاسای خودا، وەک هەڵوەشێنەرەوەی ئیسلام و شایەتومان ناودەبات. لە ئاستی سیاسییشدا دەگەڕێتەوە بۆ قۆناغی شالاوی تەتار و لە فەتواکانی ئیبن تەیمییە بەهرەمەند دەبێت. ئەو بڕوای بە بزوێنەری جیهاد هەیە بۆ گێڕانەوەی حوکمی خودا بۆ سەر زەوی کۆمەڵگەی موسڵمانئشین و بڕوای بە دابەشکاری کۆمەڵگە بۆ دوو بەرەی "ئیسلام" و "کوفر" یاخود "تاریکی کوفر" و "ڕۆشنایی ئیمان" هەیە.

بیروڕاکانی سەید قوتب، بێ پێشینە نەبوون. لە فەرهەنگی ئیسلامیدا باسەکانی حوکم، جێبەجێکردنی شەریعەت، خیلافەت، جەماعەت، پێشەوایەتی و ئەمارەت، بە درێژایی مێژووی ئیسلامیی لە بارەیانەوە نووسراوە. و ئیبن تەیمییە و ماوەردی و ئەبو ئەعلای مەودودی دیارترین و خاوەن هەژموونی بەرچاون لەو بارەیەوە.

ئەوەی سەید قوتب لە هاوبیرەکانی زیاتر جیادەکاتەوە، چڕکردنەوەی مەبەستی بوو لەسەر "دوژمنی ناوخۆیی". مەبەستی لەو دەستەواژەیە "ئەو فەرمانڕەوایانەن لە کۆمەڵگەی موسڵمانئشینیدا دەسەڵاتیان گرتووەتە دەست و شەریعەتیان بەلاوە ناوە". لێرەوە کەلکەڵەی لابردن و گۆڕینی ڕژێمە ناوخۆییەکان و ئاراستەکردنی گەنجان بۆ گۆڕینی کۆمەڵگە لە ڕێگەی چەک و کردەی چەکدارییەوە، فیکری ئیخوانەکانی لە پرسی ئوممەی بووندا لەق کرد. لە هەناوی ئەو کۆمەڵەیەدا چەندین گرووپ و حزب و کۆمەڵە لەدایکبوون.

داگیرکارییەکان و پرسی بەشداریکردن لە بزاوتە سیاسییە شۆڕشگێڕییەکانی وڵاتانی ناوچەکە، دەرفەتی ئەوەی بۆ گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییە جیهادییەکان ڕەخساند، ببنە خاوەنی شەرعییەتی شۆڕشگێری و وەک بەشێک لە جوڵانەوەی شۆڕشە میللییەکان دەربکەون[٨٧].

داگیرکاری سۆڤیەت لە ئەفغانستاندا[٨٨]، دەرفەتێکی زێڕینی بۆ هەڵگرانی بیری جیهاد هێنایە پێشەوە، بۆ ئەوەی لە سەرزەمینی "تاریکییەوە" رووبکەنە سەر زەمینی "جیهاد"

٨٧ بۆنموونە بەشداربوونی لایەنە سیاسییەکان لە ڕزگارکردنی ئەفغانستان، دامەزراندنی بزوتنەوەی ئیسلامی لە کوردستانی عێراق بۆ بەشداریکردن لە جوڵانەوەی چەکداری کورد لە دژی ڕژێمی بەعس لە دەیەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا.

٨٨ بە داگیرکردنی ئەفغانستان لە لایەن یەکێتی سۆڤییەتەوە لە ٢٤ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٩ دەستپێکرد و لە ١٥ی شوباتی ١٩٨٩ بە هۆی ڕازیبوون بە ڕێککەوتننامەی ژنێڤی ١٩٨٨ سوپای سوور لەو وڵاتە پاشەکشێی کرد. ١١

و تێکۆشـــان بـۆ بەرزکردنــەوەی نـاوی خـودا و گێڕانــەوەی حـوکمی شــەریعەت و دامەزراندنی جێپێیەکی قایم بۆ نەخشەی داهاتووی گرووپە جیهادییەکان.

دەسـتپێکردنی جیهـادی ئەفغانسـتان هاوکـات بـوو لەگـەڵ سـەرکەوتنی شۆڕشـی ئیسلامی –شیعە– لە ئێران[89] و بەمـەش کابووسـی ترس لـە گەیشتن بە دەسـەڵات بە تەواوی شکا. ئیسلامییەکانی جیهان مرخی خۆیان بۆ گەیشتن بە دەسـەڵات خۆشکرد. خەونی دامەزراندنی "دەوڵەتی ئیسلامی" و جێبەجێکردنی شەریعەت تا دەهات گەورەتر دەبوو.

ئەزموونی ئێران، بۆ هەموو ئیسلامییەکان جێی سەرنج بوو، بە تایبەتی لە کاتێکدا ئەو وڵاتە، لە قۆناغی یەکەمیدا پشتیوانی جووڵانەوە سیاسییە ئیسلامییەکانی لە جیهاندا کـرد و درووشـمی "هـەناردەکردنی شـۆڕش"یشـی هـەڵگرتبوو. وێـڕای پارێزبەنـدی لـەگەشـەی فیکری وەهـابی، هاوکاری گرووپ و ڕێکخراوە ئیسـلامییە سونەکانیشـی دەکرد.

لـە ڕاپۆرتێکدا کـەناڵی "بی بی سـی"ی بریتـانی نووسـیویەتی: "ڕیشـەی جوڵانـەوە جیهـادی – سـەلەفی سـوننە بـۆ کۆتـایی دەیـەی ١٩٧٠ دەگەڕێتـەوە، ئـەم جوڵانەوانـە بەشێوەی تایبەت لەمیسرەوە سەریان دەرهێنا. لەسـەرەتادا هـەوڵی ڕووخاندنی ڕژێمـە دەسەڵاتدارەکانی وڵاتانی عەرەبییان دەدا، لەو سـەردەمەدا کتێبێکی بچووک بـە نـاوی "الفريضة الغائبة"[90] بڵاوکرایەوە، کـە لەڕاسـتیدا وەک هاوکـاری ڕێگـەی ئـەو جوڵانەوانـە

گرووپ و کۆمەڵە و حزبی سوننە مەزهەب دامەزران کە ئەمانە بوون: (جەمعیەی ئیسلامی، شورای نزار، حزبی ئیسلامی گولبەدین، مەکتەب خەدەمات موجاهیدینی عەبدوڵلا عەزام، حزبی خالص، ئیتحادی ئیسلامی، حەرەکەی ئیسلامی، بەرەی نیشتیمانی بۆ ڕزگاری ئەفغانستان، بەرەی ئیسلامی نیشتیمانی)، هەروەها ٨ گرووپ و حزبی شیعە مەزهەبیش درووست بوون.٧٥٠٠٠ تا ٩٠٠٠٠ جەنگاوەری ئەفغانی و بیانی کوژران. لە بەرامبەریشدا ١٤ هەزار و ٤٥٣ سەربازی ڕووسیا کوژران. ملیۆنێک و نیو تا ملیۆنێک و ٨٥٠ هەزار مەدەنی کوژران و ٣ ملیۆن هاووڵاتیش بریندار بوون. ٥ ملیۆن هاووڵاتیش وەک پەنابەر ڕوویان لە دەرەوەی وڵاتەکەیان کرد و دوو ملیۆنی دیکەش لە ناوخۆدا ئاوارە بوون.

٨٩. شۆڕشێکی جەماوەری بوو، لە ١٩٧٩ کۆتایی بە دەسەڵاتی پادشایەتی ئێران هێنا و محەممەد ڕەزا شای پەهلەوی وڵاتی بەجێهێشت و ڕوحوڵڵا موسەوی ناسراو بە خومەینی لە پاریسەوە گەڕایەوە تاران و سەرکەوتنی شۆڕشەکەی ڕاگەیاند و کۆماری ئیسلامی ئێرانی لەسەر بنەمای ویلایەتی فەقیه دامەزراند.

٩٠.(محەممەد عەبدولسەلام فەرەج)؛ بە نووسین و بڵاوکردنەوەی کتێبی "الفريضة الغائبة"، ستراتیژی توندوتیژی بردە ناو بەرنامەی کۆمەڵەی جیهادی میسرەوە، کە لە ١٩٦٦ەوە دامەزرابوو، بەڵام دیدگایەکی ڕوونی بۆ پرسی جیهاد نەبوو. کتێبەکە لە هاوینی ١٩٨٠ چاپکرا. دوای تیرۆرکرانی ئەنوەر سادات، ئەو کتێبە بووە بەڵگە لەسەر هاندان و تێوەگلانی محەممەد عەبدولسەلام لە ڕووداوەکە و بەو هۆیەوە لە لایەن دەسەڵاتدارانی میسرەوە لە ١٩٨٢ لەسێدارە

پێناسە دەکرا. "محەممەد عەبدولسەلام فەرەج" نووسەری میسری کتێبەکە، دەڵێت: موسڵمانان زۆربەی فەریزەکانی ئایینی خۆیان پابەندن و بەڵام بەوتەی ئەو یەکێک لە فەریزە سەرەکییەکان واتە جیهادییان لەبیرکردووە، هەر لەو رووەوە داوا لە موسڵمانان دەکات، کە فەریزەی شەڕکردن لەگەڵ "دوژمنی نزیک" بەجێبێنن و مەبەستی ناوبراو لە دوژمنی نزیک "دەسەڵاتدارانی وڵاتانی موسڵمان بوو"[٩١].

محەممەد عەبدولسەلام فەرەج پێیوابوو، سەرەتا دەبێت شەڕ لە دژی دوژمنە نزیکەکان بکرێت، نەک دوژمنە دوورەکان. لەو سەردەمەدا زۆربەی جیهادییەکان تێروانینێکی شۆرشگێرانەیان هەبوو، هەر لەسەر ئەو بنەمایە بوو، ئەوان توانییان ئەنوەر ساداتی[٩٢] سەرۆک کۆماری ئەو سەردەمەی میسر لە ساڵی ١٩٨١ تیرۆر بکەن.

لە دەیەی هەشتاکاندا، جووڵانەوەی چەکداری جیهادییەکان لە ئەفغانستان تا دەهات زیاتر بەهێز دەبوو. وڵاتانی عەرەبی، بەتایبەتی وڵاتانی کەنداو و تەنانەت وڵاتانی خۆرئاواش بە مەبەستی داهێزرانی توانای لۆجستی و مرۆیی و پەککخستنی سیاسەتەکانی سۆڤیەت؛ پشتیوانی ماڵی و لۆجستی و میدیایی موجاهیدەکانیان دەکرد. بەشداری ئەمریکا لە پرچەککردنی موجاهیدەکانی ئەفغانستان و هاوکارییەکانی ئەو وڵاتە بۆ گرووپە ئەفغانییەکان، بە یەکێک لە رووە هەر دیارە و بەرچاوەکانی جیهادی ئەفغانستان دادەنرێت و وڵاتێکی وەک پاکستان لەو سەردەمەدا ببوە دەروازەیەکی کراوە بە رووی هێزە ئیسلامییەکانی ئەفغانستاندا و لێیەوە گرووپ و رێکخراوە ئیسلامییەکان وێڕای هاتوچۆی ئازادانەیان، سەربازگەی مەشق و راهێنانیان دامەزراندبوو، هاوکات لە رێگەی ئەو وڵاتەوە کۆمەک و پێتاکی سەربازی و مرۆیی دەگەیشتە موجاهیدە ئەفغانییەکان.

ئەفغانستان بە کردەوە بووە قوتابخانەیەکی مەیدانی بۆ پەروەردەکردنی هەزاران خۆبەخشی ئیسلامیی[٩٣]. لەوێوە لەگەڵ کۆتایهێنان بە دەسەڵاتی سۆڤیەت لە

درا. لەو کتێبەدا پرسی وەلاء و بەراء و دوژمنی نزیک و دوور و گێرانەوەی حوکمی خوا لە رێگەی جیهادەوە خراونەتەروو.

٩١. BBC: مێژووی توندڕەوی لەشۆڕشگێڕیەوە بۆ داعش، وەرگێرانی دەستوور، رۆژی بڵاوبوونەوەی ١٧ کانونی یەکەم ٢٠١٤، http://www.desturnet.com

٩٢. ئەنوەر سادات: لە ٢٥ی کانوونی یەکەمی ١٩١٨ لەدایکبووە و پلەی سەربازی لە ریزی سوپادا هەبووە و دوای گەیشتنی بە دەسەڵات، لە میانی نمایشێکی سەربازییدا، لە لایەک کەسێکەوە بە ناوی خالد ئیسلامبولی لە ٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٨١ تیرۆرکرا.

٩٣. عبد العاطي: محمد، الأفغان العرب، قسم المعرفة، الجزيرة نت، http://www.aljazeera.net/specialfiles

ئەفغانستاندا و دامەزراندنی حکومەتی یەکریزی لایەنە ئەفغانییەکان (١٩٩٢)، کێشەیەکی گەورەتر لەوەی چاوەڕواندەکرا، ڕووبەڕووی جیهان بوویەوە. ئەویش موجاهیدە بیانییەکانی ئەفغانستان بوو، بە تایبەتی عەرەب –ئەفغانەکان. ئەوان ئەزموونی نزیکەی ١٠ ساڵ شەڕکردنیان دژی سوپایەکی بەهێز و تۆکمەی جیهانیدا هەبوو، شارەزای هونەرەکانی شەڕ و بەکارهێنانی هەموو جۆرە ئامێر و چەکێکی سەربازی ببون، بە تایبەتی لە بواری بەکارهێنانی ماددەی تەقەمەنی و کەرستەی تەقاندنەوەدا (TNT) بەو پەڕی وردەکارییەوە داهێنانیان لە جۆر و شێوازی ئەنجامدانی کردەی سەربازییدا کرد.

ڕێکخراوە خێرخوازییەکەی ئوسامە بن لادنی گەورە سەرمایەداری عەرەبستانی سعودیە بە هاوکاری نووسینگەی خزمەتگوزاری موجاهیدان[٩٤] کە دکتۆر عەبدوڵڵا عەزامی فەلەستینی[٩٥] سەرپەرشتیدەکرد، بووە لانکەی دووبارە ڕێکخستنەوەی ئەو گەنجانەی لە وڵاتانی جیهانەوە بۆ جیهاد ڕوویان لە ئەفغانستان کردبوو. لێرەوە قاعیدە[٩٦]، وەک ڕێکخراوێکی نوێی فرە نەژاد و ڕەچەڵەک جیاجیای جیهانیی دەرکەوت و ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر گەشەی بەخۆوە بینی و بە کردەوە بوو بە کۆگەرەوەی توانای مرۆیی و لۆجستی و تەکنیکی جیهادییەکانی جیهان. لە دەیەی نەوەدەکاندا ئوسامە بن لادن پەرەی بە ڕێکخستن و پەروەردەکردنی کادیرەکانی دا. هاوڕێ لەگەڵ بزوتنەوەی تالیباندا[٩٧] لە ١٩٩٦، توانیان ئەمارەتێکی ئیسلامیی دابمەزرێنن. لەو

---

٩٤. لە لایەن عەبدوڵڵا عەزامەوە دامەزرابوو، کاری سەرەکی ڕێکخستن و تەجنیدی خوازیارانی جیهاد و ڕاکێشانیان بوو بۆ ئەفغانستان. بە هەزاران چەکداری عەرەب لە ڕێگەی ئەو نووسینگەیەوە گەیەندرانە ئەفغانستان.

٩٥. (عەبدوڵڵا عەزام) لە ١٩٤١ لە شاری 'جنین'ی فەلەستین لەدایکبووە. لە ٢٤ی تشرینی دووەمی ١٩٨٩ لە تەمەنی ٤٧ ساڵییدا بەهۆی بۆمبڕێژکردنی ئۆتۆمبێلەکەی تیرۆر کراوە. هەرچەندە تەمەنی زۆر نەبوو، بەڵام بە ڕابەری جیهادی ئەفغانستان ناسراوە و کاریگەرترین کەسایەتی عەرەب ئەفغان و ڕابەری جیهادییە لە ئەفغانستاندا و بڕوانامەی دکتۆرای لە ئەزهەر بەدەستهێنابوو. لە ڕووی وتاردان و نووسینەوە توانای سەرنجڕاکێشی هەبووە. وێڕای وتارەکانی ژمارەیەک نامیلکە و کتێبی لەدوای خۆی بەجێهێشتوون. ئەمانە ناونیشانی هەندێک لە نووسراوەکانییەتی: (الإسلام ومستقبل البشرية، إلحق بالقافلة، حكم العمل في جماعة، الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، حماس: الجذور التأريخية والميثاق، السرطان الأحمر، العقيدة وأثرها في بناء الجيل، عبر وبصائر للجهاد في العصر الحاضر، المنارة المفقودة، في الجهاد آداب وأحكام، جريمة قتل النفس المؤمنة، بشائر النصر، كلمات على خط النار الأول، دلالة الكتاب والسنة على الأحكام من حيث البيان (رسالة دكتوراه)، آيات الرحمن في جهاد الأفغان).

٩٦. قاعیدە: لە لایەن ئوسامە بن لادنەوە دوای برانەوەی شەڕی ئەفغانستان لە کۆتایی دەیەی هەشتاکان و سەرەتای ساڵی ١٩٩٠ دامەزرا و دیدگای جیهانیبوونی جیهادی خستەڕوو. لەو بڕوایەدابوو، دوای ئەفغانستان دەبێت ئەمریکا بکرێتە ئامانج و هێزی ئەو وڵاتە لە دورگەی عەرەبی نەمێنێ.

٩٧. لە لایەن مەلا عومەرەوە لە ویلایەتی قەندەهاری باشووری خۆرئاوای ئەفغانستان و هاوسنووری پاکستان لە ساڵی ١٩٩٤ دامەزرا و لە ١٩٩٦ کابولی پایتەختی ئەو وڵاتەی کۆنترۆڵکرد و ویلایەتێکی ئیسلامی تێدا دامەزراند و بە

سەروبەندەشدا، سەرکوتکردنی دەنگی جیاخوازەکانی چیچانستان[98] و لەناوبردنی کۆمارە ساواکەیان، بووە یەکێک لە هۆکارەکانی گەشەسەندنی بیری سەلەفیەتی جیهادی لە ناو گەنجانی هەریمەکانی قەوقازدا.

لە لایەکی دیکەوە لە سەرەتای نەوەدەکانی سەدەی رابردووداشکستهێنانی ئەزموونی بەشداری سیاسی بەرەی ئیسلامی ئینقازی جەزائیری[99] ، لە گرتنە دەستی دەسەلات و سەرکوتکردنی ئیسلامییەکانی ئەو وڵاتە، بووە بەڵگەیەکی دیکە بەدەست سەلەفییە جیهادییەکانەوە تا هەرچی زیاترە فەتوای حەرامکردنی بەشداری سیاسی و گرتنەبەری رێککاری مەدەنی بۆ گەیشتن بە حوکم بدەن. دووبارە بوونەوەی ئەزموونی شکستخواردووی ئیسلامییەکان لە پرۆسەی مەدەنی و هەڵبژاردندا هێندەی دیکە بڕوای تەکفیری و سەلەفییە جیهادییەکانی بە دژایەتیکردنی بیری ئیخوان و ئیسلامییە میانرەوەکان زیاتر کرد و سەرنجیان لەسەر تەکفیرکردنی بەشداری سیاسی و گەیشتنە دەسەلات بە شێوازی مەدەنیانە چڕکردەوە. ئەوەش خاڵی جەوهەری ناکۆکی نێوان قوتابخانەی فیکری سەلەفییەتی جیهادیی و قوتابخانەی ئیخوانییە.

کۆتایهێنان بە دەسەلاتی تاڵیبان و قاعیدە لە ئەفغانستاندا ٢٠٠١، بووە هۆکارێک بۆ بڵاوبوونەوەی گەرای سەلەفییە جیهادییەکان بە جیهاندا. بەشێکیان گەڕانەوە وڵاتەکانیان. ژمارەیەکیان بەدوای سەرزەمینێکی دیکەدا بۆ شەڕکردن دەگەڕان. هەندێکیشیان روویان لە ناوچەکانی سنووری چیچانستان و داغستان کرد. لەوێ دەستیان بە شەڕکردن دژی روسیا کردەوە. ژمارەیەکیان لە ئاکامی کردەوە سەربازییەکان کوژران و ژمارەیەکیشیان لە پاکستان دەستگیرکران و خرانە زیندانەوە.

هۆی رادەستنەکردنی ئوسامە بن لادن بە ئەمریکا لە ٢٠٠١دا لە لایەن ئەمریکا و هاوپەیمانێتی باکووری ئەتڵەسییەوە دەسەلاتەکەی لەناو برا.

٩٨. دوای هەڵوەشاندنەوەی یەکێتی سۆڤیەت لە رێگەی هەڵبژاردنەوە خەڵکی چیچان، ژەنەراڵ جەوهەر دوودایڤیان وەک سەرۆک لە ١٩٩١ هەڵبژارد. لە ١٩٩٢دا بڕیاری سەربەخۆیی وڵاتەکەی دا. لە کۆتایی ١٩٩٤ەوە تاوەکو ١٩٩٦ شەڕ درێژەی کێشا. دوای کوژرانی جەوهەر دودایڤ، شامل باسایێڤی چیچانی و ئەبو خەتابی بە رەچەڵەک سعودی سەرکردایەتی شەڕی دژ بە روسیایان دەکرد.

٩٩. بەرەی ئیسلامی ئینقازی جەزائیر لە ٢٦ی دیسەمبەری ١٩٩١ بەشداری هەڵبژاردنی پەرلەمانی جەزائیری کرد و بە بەدەستهێنانی ٨٢%ی دەنگەکان سەرکەوتنی رەهای تۆمار کرد و لە کۆی ٢٣١ کورسی پەرلەمان ١٨٨ کورسی بەدەستهێنا و سەرەنجام فەرەنسا دەستی لە رەوشی ناوخۆی ئەو وڵاتە وەردا و ئەنجامەکانی هەڵبژاردن هەڵوەشێنرانەوە و سەرکردەکانی بەرەی ئینقاز خرانە زیندانەوە و شەڕێکی ناوخۆیی لەو وڵاتەدا هاتەئاراوە و بە هەزاران کەس کوژران.

ئەنجامدانی پرۆسەی رووخاندنی رژێمی بەعس لە لایەن ئەمریکاوە (٢٠٠٣)، بووە سەرەتایەکی گرنگ بۆ دووبارە بوژاندنەوەی گەرای سەلەفییە جیهادییەکان. کراوەیی سنوورەکانی عیراق، ئامادەگی سووپای ئەمریکا لە عیراقدا، یەکگرتنەوەی ئەجێندای سەلەفییە جیهادییەکان لەگەڵ ئەجێندای وڵاتانی ناوچەکەدا، دەستەبەربوونی توانایەکی زۆری مرۆیی، دەرفەتێکی زێرینی بۆ چەکدارە ئیسلامییەکان فەراهەمکرد. زۆرینەی ئەو عەرەب-ئەفغانانەی بەدوای دەرفەتێکدا دەگەران ئەزموونی ئەفغانستان دووبارە بکەنەوە و بۆ ئەو مەبەستەش روویان لە عیراق کرد.

عیراق بە کردەوە بووە گۆڕەپانێکی کراوە بۆ تەراتێنی دەزگا هەواڵگرییەکانی جیهان و سنوورێکی بێ پاسەوان بۆ گەیشتنی یەک لە دوای یەکی موجاهیدە غەوارەکان. سەرهەڵدانی چەندین گرووپ و رێکخراوی چەکداری لە عیراق، بەرپابوونی شەڕی تائیفی نێوان سوننە و شیعە، جارێکی دیکە بانگخوازەکانی وڵاتانی کەنداوی هێنایەوە پێشەوە بۆ ئەوەی هەرچی زیاترە فوو بە کەرەنای تەکفیرکردنی شیعە و هاندانی گەنجان بۆ جیهادکردن دژی شیعەکان دا بکەن. بە سەدان گەنجی کەنداو بۆ کۆچکردن بەرەو ئەفغانستانێکی نوێ هانبدەن[100].

لە ئاستی رێبەرایەتی جیهادیشدا لە جیهان، بە کوژرانی ئوسامە بن لادن[101] قاعیدە گوڕزێکی کاریگەری بەرکەوت و رێبەرایەتی نوێی رێکخراوەکە توانای هێشتنەوەی زیاتری گەنجانی نەمابوو لە ریزی رێکخراوەکەدا. ئەوان بەو ئاکامە گەیشتن، تەنیا ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی و تەقاندنەوە بەس نیین. مادام گۆڕەپانێکی کراوە بۆ جیهاد هەیە، کۆچکردن بەرەو ئەو گۆڕەپانە پێویستیی قۆناغەکەیە.

قاعیدە لە رێگەی چەکدارە غەوارەکانییەوە لە عیراق سەریهەڵدا. ئەبو موسعەب زەرقاوی (١٩٦٦ – ٢٠٠٦) دیارترینی ئەو چەکدارانە بوو، کە بە رەسمی بەیعەتی بە قاعیدە دا. مەبەستی سەرەکیشی لە بەیعەتدان بە ئەلقاعیدە، ئەوە بوو، رێبەرایەتی قاعیدە تەزکییەی بکەن و بەو هۆیەوە بتوانێت زۆرترین جیهادیی بیانی لە خۆی کۆبکاتەوە.

---

١٠٠. بروانە: المالکي: السعودية وقطر تدعمان الإرهاب في العراق على خلفية طائفية، الموقع الحرة، ٨-٣-٢٠١٤، موضوع رقم ٢٤٥١٦٩، http://www.alhurra.com/content

١٠١. بنلادن لە ٢ی ئایاری ٢٠١١ لە تەمەنی ٥٤ ساڵییدا و لە ئاکامی پرۆسەیەکی سەربازی ئەمریکا، لە پاکستان کوژراو و تەرمەکەی خرایە دەریای عەرەبەوە.

گۆڕەپانی عێراق وەک زەلکاوێک بۆ گەراداناني جیهادییەکان تا دەهات زیاتر بایەخی پەیدا دەکرد. بە جۆرێک لە هەموو ولاتانی ناوچەکەوە هەلگرانی بیری سەلەفیەتی جیهادیی روویان تێدەکرد. ئەو جیپییەی عەرەب- ئەفغان و غەوارەکانیش لە سنوورەکانی هەرێمی کوردستان بە تایبەتی لە ناوچەکانی سنووری هەورامان پەیدایان کردبوو، لە سەروبەندی رووخاندنی رژێمی بەعسدا، بەهۆی پرۆسەی سەربازی هاوبەشی سوپای ئەمریکا و هێزەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستانەوە لەدەستیان دابوو. ئەوان نزیکتر بوون بۆ ئەوەی بگەنە ناوچەکانی ناوەراستی عێراق و بەیعەت بە نوێنەرانی قاعیدە بدەن[١٠٢]. ئەوانەی لە رێکخستنەکانی ئەنساولئیسلام، کە لە کانوونی یەکەم/دیسەمبەری ٢٠٠١ دوای یەکگرتنی هەریەک لە گرووپەکانی جوندولئیسلام و تەوحید و مەرکەزی ئیسلامی و حەماس و ئیسلاح درووستکرابوو، لە رێگەی سنوورەکانی ئێرانەوە لە کۆتایی ئازاری ٢٠٠٣ گەیشتنە پارێزگاکانی ناوەراستی عێراق. چەکدارانی ئەنسار لە رووی عەقیدەییەوە تۆکمە و لە رووی سەربازییەوە بە ئەزموون و شارەزاتر بوون و کاریگەرییەکی گەورەیان لەسەر سەرهەلدانی گرووپە چەکدارییە ئیسلامییەکانی دیکە هەبوو[١٠٣].

لە سەروبەندی بەردەوامی شەڕی تائیفی و چەکداری لە عێراق، سوریا بە دیارترینی ئەو ولاتانە هەژمار دەکرا، کە لە رێگەیەوە بە ئاسانی موجاهیدە بیانییەکان دەپەرینەوە بۆ ناو عێراق. بەهۆی ئەوەی رژێمی سوریا نەیاری دەسەلاتی سیاسی عێراق و هەبوونی سوپای ئەمریکا بوو لە عێراقی دراوسێیدا، دەزگای هەوالگری ئەو ولاتە هەموو ئاسانکارییەکی بۆ جیهادییەکان دەکرد، تا لە رێگەی سنوورەکانییەوە بە ئاسانی دەربازی ناو خاکی عێراق ببن. لە ئاستی رەسمیشدا عێراق چەندین جار سکالای لە دژی هاوکاریکردنی سوریا بۆ گرووپە تیرۆریستییەکانی ناو عێراق دەربری[١٠٤].

---

١٠٢. السباعي: دهاني، الحركات الإسلامية الجهادية (انصار الإسلام . جيش أنصار السنة . أبو مصعب الزرقاوي . كتائب أبي حفص)، شبكة البصرة، بابەتی ژمارە (١٤٠٣٠٤)،
بەستەری: http://www.albasrah.net/moqawama/maqalat

١٠٣. الشناوي: داعش (خرائط الدم و الوهم)، دار روعة للنشر و التوزيع، ص ١٣.

١٠٤. مركز العراق للدراسات: قرار أمني محتمل يدين دعم السعودية للإرهاب في العراق، رۆژی ١٥-١-٢٠١٤، بابەتی ژمارە(١٥٨١٩)، http://www.markazaliraq.net/?state=news&viewId=15819

سەرهەڵدانی بەهاری عەرەبی، پشێوییەکانی ناو وڵاتانی ناوچەکە، ئاڵوگۆڕە خێراکان، پەیامێکی بەهێز بوون بۆ سەلەفییە جیهادییەکان و ئەوەیان لێدەخوێندرایەوە، کە ڕێگەی یاخیبوونی مەدەنی دەستەبەری گۆڕانکاری ڕیشەیی لە سیستمی حوکمڕانییدا دەکات. کۆتایهێنان بە دەسەڵاتی فەرمانڕەوایانی تونس، یەمەن، میسر باشترین بەڵگەی سەرکەوتنی ئەو ڕێگەیە بوو. لێرەشدا ئەیمەن زەواهیری پشتیوانی ئەلقاعیدەی بۆ شۆڕشە عەرەبییەکان دەربڕی. لە ڕێگەی تۆماری دەنگییەوە بەردەوام پەیامی ئاراستەی گەلانی ڕاپەڕیو دەکرد. لە ڕووی فیکری سەلەفیەتی جیهادییەوە، ئەمە هەڵگەڕانەوە بوو لە بنەما فیکرییەکانی جیهاد و پشتیوانیکردنی ڕێچکەی ئیخوانیی و خۆرئاوایی بوو لە گۆڕینی حوکمدا. ئەمەش وایکرد، درز و کەلێنێکی گەورەتر لەوەی کوژرانی ئوسامە بن لادن بەجێیهێشتبوو، لە ناو ڕێکخستنی ئەلقاعیدەدا دەربکەوێت.

بڵاوکردنەوەی پەیامەکانی ئەلقاعیدە سەبارەت بە ڕەوشی وڵاتانی عەرەبی، بە تایبەتی میسر و پشتیوانیکردنی ئەیمەن زەواهری لە دەسەڵاتی ئیخوانەکان لە میسر، کاریگەری نەرێنی لەسەر ڕێکخستنی ئەلقاعیدە دانا. زەواهری لە لایەکەوە خاوەنی کاریزمایەکی هاوشێوەی بن لادن نەبوو، لە لایەکی دیکەوە کەوتبووە ئاراستەکردن و ڕێنموونیکردنی ڕاپەڕینی وڵاتانی عەرەبیی، هاوکات لە ناوخۆی ڕێکخراوەکەشیدا هێندەی بن لادن توانای کۆنترۆڵکردن و چاودێریکردنی نەبوو، هەربۆیە ڕەوکردنی چەکدارانی ئەلقاعیدە بە ئاراستەی دیکە و پەیوەستبوونیان بە گرووپی دیکەی تەکفیریی و جیهادیی سەلەفییەوە وەک واقیعێکی تاڵ بەرۆکی ڕێکخراوەکەی گرتبوو.

ڕووداوەکانی لیبیا و بەدوای ئەویشدا سوریا، بوونە سەرەتایەکی دیکە بۆ هاتنەوە مەیدانی سەلەفییە جیهادییەکان و لە ئەستۆگرتنی ئەرکی دژایەتی ڕژێمەکان و ڕووخاندنی دەسەڵاتەکەیان. ئەمەش لیبیای کردە جێپێیەکی گرنگ بۆ سەلەفییە جیهادییەکانی خۆرئاوای وڵاتانی عەرەبی و بەشێکی ئەفریقیا و سوریاشی کردە جێپێیەکی گرنگیی دیکە بۆیان.

لە لایەکی دیکەوە، شۆڕشەکانی "بەهاری عەرەبی"، دەرفەتێک بوو، بۆ ڕەوتی سەلەفیەتی جیهادیی تا تۆڵەی ڕابردوویان بکەنەوە. "بەهاری عەرەبی دەرفەتێکی لەبار بوو بۆ هەموو ڕەوتە ئیسلامییەکان، بە تایبەتی ڕەوتە جیهادیی و تەکفیرییەکان کەوتنە خۆ بۆ تۆڵەکردنەوە لە کەرتە ئەمنییەکان و دەزگا هەواڵگری و سەربازییەکان"[١٠٥].

١٠٥. ابراهيم: دناجح و هشام النجار، داعش (السكين التي تذبح الاسلام)، الطبعة الاولى، دار الشروق، القاهرە، مصر، ٢٠١٤، ص ١٢.

هاوکات هاوسنووری تورکیا و سووریاش دەرفەتێکی گرنگی بۆ سەلەفییە جیهادییەکان رەخساند تا بە ئاسانی لە ئەوروپاوە بە دەروازەی تورکیادا بگەنە سوریا. لەوەشدا نەیارێتی دەسەڵاتدارانی تورکیا بۆ رژێمی بەشار ئەسەد چانسێکی بێ هامتا بوو بۆ موجاهیدە بیانییەکان. ئەوان بە ئاسانی لە ئەوروپاوە دەگەیشتنە تورکیا و لەوێش بەو پەڕی ئازادییەوە دەپەڕینەوە بۆ سوریا. ئەوەش لە ئاستی نێودەوڵەتییدا کاردانەوەی لێکەوتەوە و تەنانەت ژمارەیەک لە ئەندامانی کۆنگریسی ئەمریکا رەخنەیان لەو سیاسەتەی تورکیا گرت[١٠٦].

تورکیا سیاسەتێکی کورتبینانەی گرتبوویە بەر، پەلەی دەکرد بۆ رووخانی بەشار ئەسەد. سەرۆک وەزیرانی ئەو کاتەی تورکیا "رەجەب تەیب ئەردۆغان" بەردەوام موژدەی رۆیشتنی ئەسەدی دەدا، بەڵام پشتیوانییەکانی ئێران و حزبوڵڵا لە سەر زەمینی واقیعدا و بێدەنگی روسیا و چین لە ئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و دەرکەوتنی گرووپە تیرۆریستییەکان وەک جێگرەوەی بەشار، چانسی مانەوەی بەشار ئەسەدیان درێژ کردەوە.

گۆڕانی رەوتی رووداوەکانی سوریا، لە خۆپیشاندانی ئاشتیانەوە بۆ بەرەنگاربوونەوەی چەکداری و وەڵامدانەوەی خۆپیشاندەران بە فڕۆکە و تانک و تۆپ، خەڵکی راپەڕیوی سوریای هێنایە سەر ئەو باوەڕەی بە چەک رووبەڕووی سوپای بەشار ببنەوە.

تورکیا لە پێناو سەرکەوتنی سیاسەتەکانیدا و رێگرتن لە هەرجۆرە جموجۆڵێکی سیاسی و سەربازی کورد لە خۆرئاوای کوردستان، بە کردەوە بووە پشتیوانی سەرەکی گرووپە ئیسلامییەکان و هەمان ئەو رۆڵەی پاکستان لە دەیەی هەشتاکاندا لە هەمبەر ئەفغانستان دەیگێڕا، دووبارەی کردەوە. "تورکیای ئەردۆغان دەروازەی سەرەکی هاتنی چەکدارە ئیسلامییەکان بوو بۆ ناو خاکی سوریا و لە رێگەیەوە دەیان هەزار گەنجی بیانی کە دواتر چوونە ریزی بەرەی نوسرە و داعشەوە بە رێگەی تورکیادا هاتن و ئەگەر تورکیا سنووری داخستبا، نە بەرەی نوسرە درووست دەبوو و نە داعش"[١٠٧].

---

١٠٦. بڕوانە: الكونغرس ينتقد تركيا لسماحها بسفر عناصر داعش لأوروبا عبر أراضيها، ٣١ی کانون الثاني ٢٠١٥، بابەتی ژمارە (٩٠٢٨١)، ماڵپەڕی: شفق نیوز: http://www.shafaaq.com/sh2/index.php/news/iraq

١٠٧. ابراهيم: د.ناجح و هشام النجار، داعش (السكين التي تذبح الاسلام)، الطبعة الاولى، دار الشروق، القاهرة، مصر، ٢٠١٤، ص٤٧.

ڕووداوەکانی سوریا دڵخۆشکەر نەبوون. بە دروستبوونی میلیشیا چەکدارییەکان و گرووپە ئیسلامییەکان، پرسی ڕۆیشتن و ڕووخاندنی بەشار ئەسەد لە سەر مێزی داڕێژەرانی سیاسەت پێچرایەوە. لە عێراقیشدا ڕەوشەکە تا دەهات زیاتر ئاڵۆز دەبوو. پێکهاتەی سوننە لە دوو ساڵی کۆتایی حکومەتی سەرۆک وەزیران نوری مالکییدا بێهیوا بووبوون. "دەتوانرێت بوترێت پشتیوانیکردنی سوننەی عێراق لە داعش هۆکارەکەی بۆ ئەو ستەم و چەوساندنەوەیە دەگەڕێتەوە کە لە سایەی حوکمی دەمارگیرانەی تائیفی مالکییدا، کە هەموو شتێکی بۆ شیعە ڕەواکردبوو، چەشتبوویان"[١٠٨]. کەسایەتییەکانی سوننە بە تایبەتی تارق هاشمی بە تۆمەتی تیرۆر لە لایەن مالکییەوە ڕاوەدوونرابوو. سەرۆک کۆماری ئەو کاتەی عێراق جەلال تاڵەبانی بە هۆی نەخۆش کەوتنییەوە بۆشاییەکی گەورەی لە عێراق بەجێهێشتبوو. ئەمەش نوری مالکی دەستئاوەڵا کردبوو بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتە تائیفییەکانی.

کێشەکانی نێوان هەرێم و بەغدا سەبارەت بە نەوت و بودجە و پێشمەرگە تا دەهات زیاتر ئاڵۆز دەبوون. لە سەرەتای ئازاری ٢٠١٤دا نوری مالکی سەرۆک وەزیران لە ڕێگەی کەناڵی ئاسمانی NRTیەوە پەیامێکی توندی ئاراستەی هەرێمی کوردستان کرد. بارزانی بە ڕاکێشانی دەستی تورکیا بۆ سەر گەنجینەی عێراق و سامانی نەوتیی تۆمەتبار کرد[١٠٩]. چاوپێکەوتنەکە کاردانەوەی زۆری بەدوای خۆیدا هێنا. لە ئاستی میلییدا ڕەخنە ڕووبەڕووی کەناڵەکە کرایەوە و بەوە تۆمەتبار کرا، کە بووەتە "بلندگۆی مالکی"، هەر بۆیە ئەنجامدەری چاوپێکەوتنەکە، کە بەڕێوبەری کەناڵەکە بوو، ناچار بوو، بەرنامەی "دیوی دووەمی هەواڵ" ڕۆژی ٩ی ئازار تەرخانبکات بۆ گفتوگۆکردن سەبارەت بە کاردانەوەکانی ئەو چاوپێکەوتنە.

هاوکات بە شێوەیەکی ڕەسمی لە لایەن سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان بە دەرکردنی بەیاننامەیەکی درێژ وەڵامی لێدوانەکانی مالکی درایەوە. هەروەها وتەبێژی ڕەسمی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانیش وەڵامی لێدوانەکانی دایەوە[١١٠].

---

١٠٨. ابراهیم: د.ناجح و هشام النجار، داعش، هەمان سەرچاوە، ص ٢٢.

١٠٩. بەرنامەی چاوپێکەوتن: کەناڵی ئاسمانی ئێن ئار تی، ٥ی ئازاری ٢٠١٤، بۆ بینینی چاوپێکەوتنەکە بڕوانە: چەناڵی (ئەرشیف) لە یوتیوب، https://www.youtube.com/watch?v=E5UhCPnkiYY

١١٠. الغدپرس: وکالة کردستان: تصریحات المالکي الاخیرة ضدنا عدائیة ونرفض مقارنة الاقلیم بایة محافظة عراقیة، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٧-٣-٢٠١٤،کردستان-تصریحات-المالکي-الاخیرة-ضدن: /http://alghadpress.com/ar/news/10578/

لەو ماوەیەدا هەریەک لە سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعود بارزانی و سەرۆک وەزیرانی عێراق نوری مالکی لێدوانی ئاگرینیان لە دژی یەکدی دەدا. لە ٢١ی ئازار/مارسی ٢٠١٤دا سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعود بارزانی لە وتارێکدا، کە بە بۆنەی نەورۆز پێشکەشیکرد، جارێکی دیکە رەخنەی لە سیاسەتەکانی نوری مالکی گرتەوە و بە 'دیکتاتۆر و بردنی عێراق بەرەو ئاگرەوە' تۆمەتباری کرد.

لە لایەکی دیکەوە، حکومەتی مالکی پشتیوانی جەماوەری سوننەکانی بە تەواوەتی لەدەستدابوو. هاوکات پشتیوانی هەرێمی کوردستانیشی لەدەستدابوو، تەنانەت لایەن و ناوەندە مەزهەبی و سیاسییەکانی شیعەش لە ناوەراست و باشووری عێراق بروایان بە دەسەلاتەکەی نوری مالکی لەق ببوو.

سوننەکان هیچ سیمبولێکیان نەمابوو، داکۆکیان لێبکات. سازکردنی کۆنگرە و کۆبوونەوەی هۆزە سوننیەکانیش پەرییوویەوە بۆ ئەو دیو سنوورەکان. لەوێوە بە روونی دەستتێوەردانی وڵاتانی ناوچەکە لە کاروباری ناوخۆی عێراق و سوننەکان دەبینرا، بە تایبەتی ئەو کۆبوونەوە و کۆنگرانەی لە ئەنقەرە و ئەستەنبوڵ و عەمان بەرێوەدەچوون.

لەم سەروبەندەدا، رەوشی سیاسی و ئەمنی عێراق و زیاتر بوونی ناکۆکی نێوان سوننە و شیعە لە لایەک و ناکۆکییەکانی نێوان هەولێر و بەغدا لە لایەکی دیکەوە، بۆشاییەکی ئەمنی و سیاسی گەورەی لە سێگۆشەی سوننە نشینی عێراق درووستکردبوو. لە وەها بارودۆخێکدا دەرکەوتنی هێزێک، یان گرووپێک، کە خۆی وەک نوێنەری راستەقینەی سوننە هەژمار دەکرد و پشتیوانی سوننەکان لێی ئەگەرێکی چاوەروانکراوبوو. هەر وەک ئەوەی سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعود بارزانی رایگەیاندبوو، چەند جارێک نوری مالکی سەرۆک وەزیرانی لە مەترسییەکانی سەر سنوور و تیرۆر و هەرەشەکانی سەر موسڵ ئاگادار کردووەتەوە، بەڵام ناوبراو بایەخی بە هۆشدارییەکان نەداوە[١١١].

سەرەرای ئەو مژارانە، لە هەناوی تەوژمی سەلەفییەتی جیهادیی پرسێکی دیکە کەوتبووە بەر باس ئەویش بەرزبوونەوەی دەنگی 'بەخۆداچوونەوە' بوو. تیۆریستەکانی سەلەفیەتی جیهادی کەوتبوونە کەلکەڵەی راڤە و لێکدانەوە و

١١١. وکالة الصحافة المستقلة: البارزاني : حذرنا المالکي وهنالک شهود .. وهو المسؤول عن سقوط الموصل وفشل الجیش، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٠-١٢-٢٠١٤، http://www.mustaqila.com/news/147099.html

وەلامدانەوەی ئەو پرسیارانەی سەریانهەڵدابوو، بە تایبەتی ئەو پرسیارانەی، کە پەیوەندییان بە چارەنووسی رەوتەکەوە هەبوو، وەک"لە عێراقدا جیهاد بەرەو کوێ، ئەنجامی ١٠ ساڵ کارکردنی گرووپەکانی جیهاد بە کوێ گەیشتووە؟".. لە وەها بارودۆخێکدا، سێگۆشەی سوننە نشینی عێراق بووە زەوی پڕ پیت و بەرەکەت بۆ چووزەرە دەرکردن و نەشونمای گرووپ و رێکخراوگەلێک، کە داعش کۆکەرەوەیانە.

سەرهەڵدانی داعش

وشەی "داعش" کورتکراوەی ناوی "دەولەتی ئیسلامی لە عێراق و شام"ە، بەو رێکخراوە ئیسلامییە دەوترێت، کە هەلگری بیری سەلەفیەتی جیهادییە. لە سەر رووبەرێکی فراوانی نەخشەی عێراق و سوریا قەڵەمڕەوییەکی بۆخۆی دامەزراندووە. لە ولاتانی دیکەی عەرەبی و نا عەرەبییدا گرووپ و رێکخراوی هاوشێوەی "بەیعەتیان" پێداوە. ئەندامەکانی بانگەشەی دامەزراندنی "خیلافەتێکی ئیسلامی لەسەر نەریتی پێغەمبەرایەتی" دەکەن و درووشمی "الخلافة علی منهاج النبوة"یان بەرزکردووەتەوە. یەکەم خەلیفەی ئەو رێکخراوەش ئەبوبەکر بەغدادییە[١١٢].

دامەزراندن و هاتنە ئارای داعش، گەشەکردن و فراوانبوونی هۆکارگەلێکی زۆری لە پشتەوە هەن. ناکرێت تەنیا لە یەک رووەوە بۆی بڕوانرێت، "رەنگە تەنیا راڤەی سیاسی و بیروباوەری (عەقیدەیی) نەتوانن وەلامدەرەوەی ئەو هەموو پرسیارە بن، کە سەبارەت بەو رێکخراوە لە ئارادان و بەردەوام توانای دارایی و میدیایی رووی لە هەڵکشانە و بەسەر نەخشەدا زیاتر بڵاودەبێتەوە"[١١٣].

درووستبوونی داعش بێ پێشینە نییە و دەتوانرێت بوترێت داعش بەرهەمی کۆی جوڵانەوەی چەکداریی و کردەوە تیرۆریستییەکانی رەوتی سەلەفییەتی جیهادییە لە عێراق و ناوچەکە و جیهان و قۆناغی درووستبوونیشی بە چەند وێستگەیەکدا تێپەڕیوە و لێرەوە بە گوێرەی ڕیزبەندی کاتیی وێستگەکانی سەرهەڵدانی داعش دەخەینەڕوو:

قۆناغەکانی سەرهەڵدانی داعش

---

١١٢. هەموو سەرچاوەکانی زانیاری سەبارەت بە داعش هەمان زانیارییان دووپاتکردووەتەوە، لەوەدا هیچ راجیاییەک نییە.

١١٣. القدیمي؛ نواف، سؤال کبیر ... کیف تشکلت داعش؟ (١-٢)، ٣٠ أغسطس ٢٠١٤، ماڵپەڕی: العربي الجدید: http://www.alaraby.co.uk/opinion/99b08cd2-484b-4e94-850f-c2946ecb648e

ئەگەر ئەو درووشمەی داعش بەرزیکردووەتەوە و بەردەوام لە سەر زاری بەرپرسان و چەکدارەکانییەوە برەوی پێدەدرێت و خۆی لە دوو وشەی کورت و پڕ مانای "باقیة تتمد" دەبینێتەوە، وەک بنەمایەک بۆ دابەشکاری قۆناغی مێژوویی داعش کاری لەسەر بکەین، دەکرێت داعش و رابردووی بەسەر دوو قۆناغی پێش "تمدد" و دوای "تمدد" دابەشبکەین، بە مانایەکی دیکە پێش داگیرکردنی موسڵ و دوای داگیرکردنی موسڵ. با سەرەتا باس لە قۆناغی پێش "تمدد" بکەین:

قۆناغی یەکەم: هیجرەت بەرەو عێراق و خۆ رێکخستن

لە سەروبەندی دەستپێکردنی پرۆسەی رووخاندنی رژێمی بەعسدا، بەعس پروپاگەندەی بە ئاینیکردنی شەڕەکەی بڵاودەکردەوە و بۆ ئەو مەبەستەش دەرگای بە رووی هەموو چەکدارێکی خۆبەخشدا کردەوە، بۆ ئەوەی خۆیان بگەیەننە عێراق و لە سەنگەری بەعسدا رووبەرووی سوپای ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی ببنەوە.

ئەبو موسعەب زەرقاوی، "دوای پێنج ساڵ لە زیندانیکردنی لە زیندانی "سواقە"ی ئەردەن ئازادکرا، ئەو بە تۆمەتی هەڵگرتنی چەک و بەیعەت دان بە رێکخراوی (بیعە الامام)، کە لە ١٩٩٢ لە لایەن "ئەبو محەممەد ئەلمەقدیسی"یەوە دامەزرابوو، لە لایەن دەسەڵاتی ئەردەنییەوە دەستگیرکرابوو. دوای ئازادبوونی لە ١٩٩٩ بە پشتیوانیکردن و تەزکییەکردنی "ئەبو قەتادەی فەلەستینی" روویکردە ئەفغانستان و لە هەرێمی قەندەهار گیرسایەوە و گرووپێکی بە ناوی "جند الشام" درووستکرد"[١١٤]. دوای گەڕانەوەی لە ئەفغانستان، لە سەرەتای شوباتی ٢٠٠٢ واتە پێش دەستپێکردنی پرۆسەی روخاندنی بەعس گەیشتبووە بەغدا. لە بارەی هاتنی زەرقاوی بۆ عێراق، کەسایەتی دیاری ئەلقاعیدە، ئەبو محەممەد ئەلمەقدسی دەڵێت: "دوای کەوتنی تاڵیبان؛ عەرەب ئەفغانەکان پەرتەوازە بوون. ژمارەیەکیان لە ئێران دەستگیرکران، ژمارەیەکیان کوژران، ژمارەیەکیشیان لە پاکستان دەستگیرکران، لەو نێوەندەدا ئەبو موسعەب زەرقاوی روویکردە کوردستانی عێراق، کە هیچ کاتێک پێشتر پلانی بۆ ئەو رۆیشتنەی دانەنابوو. لەوێوە ئەو یەکەمینی ئەو کەسانە بوو، کە چووە بەغدا"[١١٥].

---

١١٤. لیستر، تشارلز،تحدید معالم الدولة الإسلامیة، (دراسة تحلیلیة صادرة عن مرکز بروکنجز الدوحة – رقم ١٣، دیسمبر ٢٠١٤)، ص ٥، بە شێوەی pdf بڵاوکراوەتەوە.

١١٥. الشثاوي، محمود، داعش، سەرچاوەی پێشوو، ص ١٣-١٤.

سەبارەت بە مانەوەی زەرقاوی لە هەرێمی کوردستان هیچ زانیارییەکی ئەوتۆ لەبەر دەستدا نیین. بە گوێرەی ئەوەی سەرچاوەکان ئاماژەی پێدەکەن، زەرقاوی لە هەرێمی کوردستان،"عومەر بازیانی" ناسیوە، کەواتە پەیوەندی هەبووە بە کەسانی سەر بە هێزی سەربازی بزوتنەوەی ئیسلامییەوە. دوای گەیشتنی بۆ بەغدا زەرقاوی لە ناوچەی "بلدیات"، لەگەڵ ژمارەیەک کەسی فەلەستینی و و عێراقی خانوویەکی بەکرێگرت و لەوێ نیشتەجێ بوو.

رووخاندنی رژێمی بەعس لە ٩ی نیسان/ئەپریلی ٢٠٠٣، خاڵی وەرچەرخان بوو، بە پێوانگی جیهادییەکان، چونکە سەرەتایەکی نوێ بۆ رووبەڕووبوونەوەی ئەو سوپایەی لە ئەفغانستان تێکی شکاندبوون (سوپای ئەمریکا)، هاتە ئاراوە.

"دوای ئەوەی لە هەرێمی کوردستانەوە و بە رێگەی ئێراندا، هەریەک لە "سەعد فەوزی ئەلجمەیلی ئەلکەربەلائی" و "عومەر بازیانی" گەیشتنە بەغدا، "بازیانی" گرووپێکی بە ناوی "ملة ابراهیم" داناوە و بەهۆی ناسینی زەرقاوییەوە لە حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠٠٣، زەرقاوی وەک ئەمیری گرووپەکە دەستنیشانکراوە"[١١٦].

قۆناغی دووەم: دامەزراندنی کۆمەڵەی تەوحید و جیهاد، خۆ دەرخستن:

زانیارییەکان سەبارەت بە دەستپێکی کاری زەرقاوی جیاوازن. هەندێک سەرچاوە ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن: ساڵێک دوای روخاندنی رژێمی بەعس، واتە لە ٢٠٠٤دا بە سەرۆکایەتی ئەبو موسعەب زەرقاوی، لە عێراقدا گرووپێکی چەکداری بە بێ ئەوەی هیچ ناوێکی لە خۆی نابێت کەوتووەتە جموجوڵ و ئەنجامدانی کردەوەی چەکداری. "سەرەتا زەرقاوی نەیدەویست هیچ گرووپێکی رەسمی رابگەیەنێت و چاوەڕوانی ئەوەی دەکرد، گرووپێک درووست بێت و ئەم بچێتە پاڵیان، بەڵام دوای چەند مانگێک لە کارکردن، یاریدەدەرە برواپێکراوەکانی زەرقاوی قەناعەتیان پێهێنا کە گرووپەکەیان ناوبنێن و خۆیان بە رەسمی بناسێنن و لەسەر ئەو بنەمایە بە ناوی "کۆمەڵەی تەوحید و جیهاد" زەرقاوی بە رەسمی خۆی ناساند"[١١٧].

---

١١٦. الشتاوي: محمود، داعش، سەرچاوەی پێشوو، ص ١٤.

١١٧. أبو هنية:حسن، البناء الهيكلي لتنظيم "الدولة الاسلامية"، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤، ص٣٢، Pdf.

راگەیاندنی گرووپی "تەحید و جیهاد" هاوکات بوو لەگەڵ یەکەم رۆژی جەژنی قوربانی ئەو ساڵەدا وهۆکاری هەڵبژاردنی ئەو ناوەش بۆ گرووپەکە دەگەڕێتەوە بۆ ناوی سایتی "منبر التوحید و الجهاد"ی سەر بە ڕێکخراوی ئەلقاعیدە، کە "ئەبو محەممەد ئەلمەقدسی"ی چاوساغ و مامۆستای زەرقاوی دایمەزراندبوو و بەڕێوەی دەبرد[١١٨].

دوای هەشت مانگ لە کارکردن و ئاڵوگۆڕی بیروڕا لەگەڵ ڕیبەرایەتی ئەلقاعیدەدا، لە ٨ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ٢٠٠٤ زەرقاوی بەیعەتی دایە ئوسامە بن لادن و ئەو گرووپە خۆی وەک نوێنەری ڕاستەقینەی ڕێکخراوی ئەلقاعیدە ناساند و ناوی گرووپەکەی لە "تەوحید و جیهاد"ەوە کردە، "ڕێکخستنی ئەلقاعیدەی جیهاد لە وڵاتی ڕافیدەین"[١١٩].

پشتیوانیکردنی ئەلقاعیدە، لە گرووپەکەی زەرقاوی، "تەوحید و جیهاد"ی بە کردەوە کردە بەدیلی هەموو گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییەکانی دیکەی گۆڕەپانی جیهاد لە عیراقدا، ئەمەش یەکێک لە ئامانجەکانی زەرقاوی بوو، کە دەیویست لەو ڕێگەیەوە زۆرترین چەکداری بیانی لە دەوری خۆی کۆبکاتەوە، بەڵام هۆزە سوننیەکان بەشێکیان دژی ئەلقاعیدە بوون. دامەزراندنی ئەنجومەنەکانی "سەحوەی عەشائیر" لە لایەن ئەمریکاوە و پشتیوانیی "جۆرج بوش"ی سەرۆکی ئەو کاتەی ئەمریکا لە سەرۆک هۆزەکان وایکردبوو، هۆزە سوننەکان بە ئاشکرا دژایەتی ئەلقاعیدە بکەن[١٢٠]. هاوکات زۆرێک لە گرووپ و موجاهیدە بیانییەکانی دیکە بەیعەتیان دایە زەرقاوی، دیارترین ئەو کەسانەی بەیعەتیان دایە زەرقاوی ئەمیرەکانی گرووپی ئەنساروئیسلام بوون، کە لە ناوچەکانی هەورامان راوەدوونرابوون و بە ڕێگەی ئێراندا پەڕیبوونەوە ناوچەکانی ناوەڕاستی عیراق[١٢١]. (ژمارەیەک لە بەرپرسانی ئەنساروئیسلام، کە خۆیان بە باڵی

١١٨.الشناوي: محمود، داعش، سەرچاوەی پێشوو، هەمان لاپەڕە.

١١٩.منبرالتوحید و الجهاد: بيان بيعة جماعة التوحيد و الجهاد لتنظيم قاعدة الجهاد، ١٥-١١-٢٠٠٨:
http://www.tawhed.ws/r?i=dwww5009

١٢٠. بروانە: أهالي الأنبار تراجعوا عن تأييد الزرقاوي وبعضهم يشك بوجوده، قسم أخبار، الموقع ايلاف، بابەتی ژمارە (١٢٣٩٨٧)، رۆژی بلاوبوونەوەی: ١٠-٣-٢٠٠٦. http://www.elaph.com/ElaphWeb/NewsPapers

١٢١. الامين: حازم، من جبال حلبجة الى مدن العراق ... انتحاريون على خطى الزرقاوي . حكاية "أنصار الاسلام" و"القاعدة" كما يرويها معتقلون في سجن "آسايش" في السليمانية ١ من ٣، المصدر، الحياة، ژمارە: ١٥٠٧٥، لاپەڕە ١٥، رۆژی بلاوبوونەوەی ٦-٧-٢٠٠٤.

قیادەی ئەنسارولئیسلام دەناسێنن، بەیعەتیان نەداوەتە بەغدادیی و لە ژێر چەتری ئەلقاعیدەدا ماونەتەوە و ناو بەناو بەیاننامە و راگەیەندراوی تایبەت بە بۆنە و رووداوەکانی رۆژ دەردەکەن و لە پاڵ بەرەی نوسرەدا لە سوریا کاردەکەن).

لە بنیاتنانی گرووپەکەیدا لە رووی رێکخستن و ئایدۆلۆژیا و فیکرییەوە، زەرقاوی پشتی بە بیروڕای "ئەبو عەبدوڵلای موهاجیر" دەبەست، کە وەک مامۆستا و مەرجەعی خۆی سەیری دەکرد[١٢٢].

دیارترین کردەوەی قۆناغی زەرقاوی، هەردوو جەولەی شەڕی فەلوجە بوون. جەولەی یەکەم لە نیسان/ئەپریلی ٢٠٠٤ەوە دەستپێکرد و جەولەی دووەمیشی لە ٧ی تشرینی دووەم/ نۆڤەمبەر تاوەکو ٢٣ی کانوونی یەکەم/دیسەمبەری ٢٠٠٤ی خایاند. لەو شەڕەداکە هەریەک لە "زەرقاوی، ئەبو عەبدوڵلا شافعی کوردیی و عەبدوڵلا ئەلجەنابی" سەرپەرشتیان دەکرد، بە چەند هەزار چەکدارێک رووبەڕووی سوپای ئەمریکا و بریتانیا و هێزە عێراقییەکان بوونەوە. نزیکەی ١٥ هەزار سەربازی عێراقی و ئەمریکایی تێیدا بەشدار بوون و دوای کوژرانی زیاتر لە هەزار چەکدار و دەستگیرکردنی ١٥٠٠ کەس و بەکارهێنانی بۆمبی هێشوویی و وێرانکردنی بەشێکی بەربڵاوی شارەکە، سوپای ئەمریکا توانی کۆتایی بە دەسەڵاتی گرووپە چەکدارییەکان بهێنێت و فەلوجە بگێڕێتەوە بۆ ژێر دەسەڵاتی کاتی هاوپەیمانان لە عێراق[١٢٣].

شەڕی فەلوجە ستراتیژی زەرقاوی بوو، بۆ گۆڕینی واقیعی "جیهاد" لە تاکتیکی دەستوەشاندن و راکردنەوە بۆ پەیوەست بوون بە زەوی و دروستکردنی ئەمارەتێکی ئیسلامی لەسەر زەمینەی واقیع.

"ئەبو ئەنەسی شامی"، بەرپرسی لیژنەی شەرعی گرووپی تەوحید و جیهاد و یاردەدەری زەرقاوی، لە گێڕانەوەی بیرەوەرییەکانیدا، لە بارەی شەڕی فەلوجەوە دەڵێت: "پێش نزیکەی ١٠ رۆژ لە بەرپابوونی شەڕەکە، بە فەرمانی زەرقاوی، ئەنجومەنی سەربازی لە شارەکە کۆبوویەوە. لێکۆڵینەوە لە بارەی رەوشەکەوە کراو و گەیشتینە ئەنجامی کارەساتبار بەوەی ساڵێک بەسەر راگەیاندنی جیهاد تێپەڕی بوو،

---

١٢٢. أبوهنية: حسن، البناء الهيكلي لتنظيم "الدولة الإسلامية"، الموقع الجزيرة، (مركز الجزيرة للدراسات)، http://studies.aljazeera.net/files/isil/2014/11/201411236381651397 3.htm

هەروەها: أبو أنس الشامي؛ يوميات مجاهد، منتدى شبكة الصافنات الإسلامية. www.al-saf.net

١٢٣. بڕوانە: ويكيبيديا؛ معركة_الفلوجة_الثانية. http://ar.wikipedia.org/wiki/

بەلام لە سەر زەویدا هیچ شتێک دیار نەبوو، تەنانەت بستێک زەوی نەبوو، بە ئارامی پەنای بۆ بەرین و خۆمان تێیدا حەشار بدەین..هەموان بڕیارماندا، مەفرەزەکان بە دەوروبەری شارەکەدا دابەشبکەین و فەلوجە بکەینە ناوچەیەکی قەدەغەکراو بۆ هێزە ئەمنییەکانی عیراق و سوپای ئەمریکا[١٢٤].

کوشتن، سەربڕین، تەقاندنەوە، چاندنی بۆمب لەسەر ڕێگەی کاروانی ئۆتۆمبێلە سەربازییەکانی ئەمریکا، کوشتنی سەربازانی ئەمریکا بە چەکی قەناس، هەروەها بە ئامانجگرتنی شیعە ئاینزاکان و کەسایەتییە دیارەکان و مەزارگەکانیان[١٢٥] بە تایبەتی مەزارگەکانی سامەڕا، دیارترین کردەوەی گرووپەکەی زەرقاوی بوون. بەو هۆیەوە ناوبانگێکی زۆری لە ریزی گرووپە جیهادییەکانی دیکەدا درووست کردبوو[١٢٦].
هەرچەندە، وەک لە بەڵگەنامەکانی ئەمریکا سەبارەت بە دۆسیەی کوژرانی بن لادن دەرکەوت، کە لە کۆمپیوتەری تایبەتی بن لادندا بەڵگەنامەی ئەوە دۆزراوەتەوە، خودی بن لادن بڕوای وابووە، ئەوەی زەرقاوی دەیکات زیادەڕۆییە، بەلام بە هەر هۆیەکەوە بوو بێت، بن لادن لە کات و ساتی خۆیدا ئەوەی بڵاونەکردووەتەوە و زەرقاوی لەوە ئاگادارنەکردووەتەوە.

خەسڵەتەکانی ئەم قۆناغە:

١. ڕێکخستن و جاڕدانی گرووپەکانی جیهاد و درووستکردنی مەفرەزە و یەکەی چەکداری.
٢. بەیعەتدان بە قاعیدە و بەدەستهێنانی پشتیوانی مەعنەوی و ماددی ئەو ڕێکخراوە.
٣. لە خۆگرتنی ژمارەیەکی زۆرتر لە چەکداری بیانی.
٤. ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی و خۆناساندن لەو ڕێگەیەوە.
٥. جێپێ قایمکردن لە شارو شارۆچکەکان و ڕووبەڕووبوونەوەی چەکداری.
٦. بە ئامانجگرتنی بیانییەکان و سەربڕینی بارمتەکان.

---

١٢٤. الشامي: أبو أنس، معركة الاحزاب، الموقع دنيا الوطن، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ٣١-٧-٢٠٠٤، بابەتی ژمارە (٧٨١٥)، /http://www.alwatanvoice.com

١٢٥. بڕوانە: «علماء المسلمين»: على الزرقاوي التراجع عن تهديداته للشيعة، الشرق الاوسط: http://www.asharqalawsat.com/2005/09/17/images/front.323897.jpg

١٢٦. عقل: بيار، لزرقاوي التحق بـ"القاعدة" في شهر أكتوبر بعد أن تبنّى بن لادن إستراتيجية "الجهاد ضد الشيعة"، http://www.metransparent.com/old/texts/pierre_akel/pierre_akel_zarkawi_joint_ben_laden_after_jihad_against_shia.htm

٧. دەستپێکردنی سەرەتایەکی نوێ بۆ دامەزراندنی ئیمارەتێکی ئیسلامی.
٨. ڕێبەرایەتی گرووپەکانی جیهاد و فەرمانبەدەستی یەکەم لە ناو گرووپەکان چەکدارە بیانییەکان بوون، بەتایبەتی عەرەب ئەفغانەکان.

قۆناغی سێیەم: یەکخستنی تواناکان و درووستکردنی بەرە (ئەنجومەنی شورای موجاهیدان):

لە وێستگەی یەکەمی ئەم قۆناغەدا زەرقاوی لە ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی دژ بە پەیڕەوکارانی شیعە سڵی نەدەکردەوە، لەوەشدا ڕێبەرایەتی ئەلقاعیدە هاوڕا نەبوون لەگەڵی و بۆ دەربازبوون لە لۆمەی ڕێبەرایەتی ئەلقاعیدە، زەرقاوی بیری لە دامەزرانی ئەنجومەنێکی شورا کردەوە، کە لە ڕێگەیەوە بتوانێت بە پاساوی نەیارێتی شورا لە هەمبەر فەرمانەکانی ئەلقاعیدە خۆی لە جێبەجێکردنی بڕیارەکانی سەرووی خۆی بدزێتەوە و ئەگەر دژبەرییەک بێتە ئاراوە، پاساوێکی بەدەستەوە بێت و هۆکاری ڕەتکردنەوەی بڕیارەکانی سەرووی خۆی بگێڕێتەوە بۆ "پێویستی مەیدانی جیهاد و ڕای جیاوازی ئەنجومەنی شورا".

ئەنجومەنی شورای موجاهیدان "مجلس شورى المجاهدين" لە حەوت گرووپ و ڕێکخراوی ئیسلامی پێکهاتبوو، ئەندامەکانی بریتیی بوون لە:

١. "تنظيم القاعدة في بلاد الرافدين".
٢. "جيش طائفة المنصورة".
٣. "كتائب الاهوال".
٤. "سرايا أنصار التوحيد".
٥. "سرايا الغرباء".
٦. "سرايا الجهاد الاسلامي".
٧. "جيش أهل السنة و الجماعة"[١٢٧].

لە حوزەیرانی ٢٠٠٦دا ئەبو موسعەب زەرقاوی لە هێرشێکی فڕۆکە جەنگییەکانی ئەمریکا بۆ سەر ناوچەی "هەب هەب" لە سنووری پارێزگای دیالە کوژرا[١٢٨].

١٢٧. الشناوي: محمود، داعش، سەرچاوەی پێشوو، ص ٢٩.
١٢٨. الجزيرة: الجيش الأميركي يكشف تفاصيل عملية مقتل الزرقاوي، قسم الاخبار، ڕۆژی ٨-٦-٢٠٠٦، http://www.aljazeera.net/news/arabic/2006/6/8

کوژرانی زەرقاوی، سەرکەوتنێکی گرنگ بوو بۆ ئەمریکا و حکومەتی ئەو کاتەی عێراق. 'تەوحید و جیهاد' یاخود بڵێین ڕێکخراوی ئەلقاعیدە لە عێراق، بۆ قۆناغی دوای زەرقاوی 'ئەبو حەمزەی موهاجیر'ی وەک ئەمیری گرووپەکە دەستنیشانکرد. هاوکات گرووپەکانی جیهاد لەوانە 'جیش الفاتحین، مجلس شوری المجاهدین، جند الصحابة' ڕۆژی ١٢ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ٢٠٠٦ پەیمانێکیان لەناو خۆیاندا بە ناوی 'حلف المطیبین' واژوو کرد و لەسەر درووستکردنی بەرەیەکیش ڕێککەوتن[١٢٩]. ئیمزاکردنی ئەو پەیمانە لە ڕووی میدیاییەوە وەک هەوڵێک بۆ قەرەبووکردنەوەی کوژرانی زەرقاوی سوودیان لێوەرگرت.

دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی:

لە وێستگەی دووەمی ئەم قۆناغەدا، گرووپەکەکانی 'جیهاد'، بە شێوەیەکی بەردەوام شەڕی مانەوەیان دەکرد. ڕەوتە جیهادییەکان کەوتبوونە واقیعێکەوە کە بە بێ زەرقاوی دەبوایە شەڕی مانەوە بکەن. بۆ قەرەبووکردنەوەی شکست و گرفتارییەکانیان و دابڕانیان لە خەڵک و سستبوونی جموجۆڵیان بەهۆی پرۆسە سەربازییەکانی ئەمریکا و یەکە ئەمنییەکانی عێراقەوە، وەک چۆن لە ڕووی ڕێکخستنی ناوخۆی و سەرچاوەی داراییەوە گۆڕانکاریان دەکرد و بەردەوام هەوڵی خۆنوێکردنەوە و بەرگەگرتنی ڕەوشەکەیان دەدا، بەو شێوەیەش کاریان بۆ ئەوە دەکرد لە ڕێگەی ناوی وەهمی گەورەوە بەرگەی ڕەوشەکە بگرن و بە ئەندام و لایەنگرانیان بڵێن، کە بۆ دواوە ناگەڕێنەوە و بەردەوام ڕوویان لە گەشەکردن و فراوانبوون و بەهێزبوونە. بە تایبەتی دوای ئەوەی کەسایەتییە دیار و کاریزماییەکانیان لەدەستدابوو. لە ڕووی پەیوەندیکردن و دابینکردنی کۆمەکی دارایی و پشتیوانی جەماوەرییەوە تا دەهات زیاتر دەکەوتنە پەراوێزەوە.

لەو سەروبەندەدا، لە ١٥ی تشرینی دووەم/ئۆکتۆبەری ٢٠٠٦دا، گرووپ و ڕێکخراوەکانی شوێنکەوتووی زەرقاوی کۆبوونەوە. 'ئەبو عومەری بەغدادی'یان وەک ئەمیری شورای موجاهیدان دەستنیشانکرد و 'دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی'یان ڕاگەیاند[١٣٠].

---

١٢٩. بڕوانە: الإعلان عن حلف المطیبین؛ إذ ظهر بضعة ملثمین قیل إنهم من قادة العشائر ومجلس الشوری یتعاهدون فیه علی تحکیم الشریعة والانتصار للجهاد والمجاهدین في العراق، http://www.youtube.com/watch?v=60mgEeNc7Z٨

١٣٠. بڕوانە : بیانتأسیسدولةالعراقالإسلامیة، https://nokbah.com/~w3/?p=536

ئەمە یەکەمجار بوو، لە عێراقدا گرووپە چەکدارییەکان روانگەی خۆیان بۆ شێوەی بەڕێوبردنی ئەو ناوچانە بخەنەڕوو، کە دەیانویست دەستیانبەسەردا بگرن. راگەیاندنی گرووپێک بە ناوی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" ئەوەی دەخستەڕوو، کە چەکدارەکان دەیانەوێت، ئیسلام وەک فۆرمی ئاینی دەوڵەت بسەپێنن. لە ناو ئیسلامیشدا تەنیا ئەو جۆرە ئایدیا و خوێندنەوە ئیسلامییەیان قبوڵە، کە بروایان پێی هەیە و خۆی لە تێزەکانی سەلەفیەتی جیهادیی موتروبەکراو بە روانگەی ئەلقاعیدە دەبینێتەوە، کە بروای بە گشتاندنی جیهاد و تەکفیرکردنی گرووپ و کۆمەڵە و رێچکە عەقیدەییەکانی دیکەی ناو ئیسلام هەیە.

لە لایەکی دیکەوە، راگەیاندنی ئەو گرووپە، راگەیاندنی بەرەیەکی ئیسلامی بوو، بەڵام لە ژێر ناوێکی کۆکەرەوەدا، کە لە رووی رواڵەتییەوە مرۆڤ هەست بە هیچ جۆرە چەند بەرەییەک لە هەناوییدا ناکات. هەڵبژاردنی ئەو ناوە بۆ دروستکردنی بەرەیەکی ئیسلامی، کە هەموو گرووپە چەکدارییە جیهادییەکانی لە خۆگرتووە، رادەی تێگەیشتنی ئەوان بۆ هەستیاری قۆناغەکە و جەختکردنەوەیان لەسەر پێکەوەبوون و هاوهەڵوێستی پیشاندەدات، بەو پێودانگەی هەمووان یەک ئامانجیان هەیە، ئەویش جیهادکردنە دژی شیعە، ئەمریکا، حکومەتی عێراق و رووخاندنی ئەو حکومەتە و دامەزراندنی ئەمارەتێکی ئیسلامی.

بە سەرنجدان لە رەوشی قۆناغەکە، دەردەکەوێت، کە ماڵجیایی و ناکۆکی و ململانێیەکی شاراوە لە نێوان گرووپەکاندا هەبوو، ئەو ناکۆکییانە لە هەر قۆناغێکدا جگە لە قۆناغی "شەڕکردن دژی دوژمنە هاوبەشەکە" دەکرێت دەربکەون، هەروەک ئەوەی لە ئەفغانستان بینرا.

سەبارەت بە ناکۆکی نێوان ئەو لایەنانەی بەرەی "جیهاد"، هێشتا بە وردی توێژینەوەی ئەوتۆ لەبەردەستدا نیین، بەڵام ئەوەی روونە دروستبوونی دەیان گرووپی چەکداری "جیهادی" بۆ یەک مەبەست و هێنانەدی یەک ئامانج، ئاماژەیە بە هەبوونی ناکۆکی جەوهەری لە نێوان ئەو گرووپانەدا. ئەوەی هەموانیشی ناچار کردبوو، لەسەر مێزێک کۆببنەوە و بەیەکەوە لە ژێر یەک ناو و چەتردا کار بکەن، پێویستیی قۆناغەکە و مەترسی لەناوچوون و هەوڵدانیان بوو بۆ ئەوەی بەیەکەوە رووبەرووی ئەو چارەنووسە ببنەوە، کە چاوەڕوانیان بوو، چونکە هەموویان گەیشتبوونە ئەو بروایەی بە تەنیا کارکردن و دابڕان لە یەکدی، وەک مەڕی بێ شوان گورگان خواردوو دەبن.

لە ژێر ناوی 'دەوڵەتی ئیسلامی عێراق'دا ١٣ گرووپ و ڕێکخستنی چەکداری کۆببوونەوە. ڕاستتر ئەوەیە بووترێت ئەو "دەوڵەتە" هیچ سیما و خەسڵەتێکی دەوڵەتبوونی پێوە نەبوو، جگە لەوەی بەرەیەکی ئیسلامی بوو، کە گرووپە چەکدارییەکان پێکیان هێنابوو.

ئامانجەکانی ڕاگەیاندنی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی "

١. یەکخستنی هێزو توانایان بۆ بەرەنگاربوونەوەی سوپای ئەمریکا و عێراق.
٢. ڕاکێشانی سەرنجی چەکدارانی بیانی بۆ پەیوەست بوون بە ڕیزەکانییانەوە.
٣. هەڵگێڕانەوەی ئەو بۆچوونانەی پێیان وابوو، مەترسی گرووپەکان بەرەو کۆتایی دەڕوات و بەکارهێنانی ئەو بەرەیە بۆ پروپاگەندەی سیاسی و سەربازی دژی نەیارەکانیان.
٤. یەکخستنی هەڵوێستەکانیان بە شێوەیەکی کاتی، تا تێپەڕینی قۆناغەکە.
٥. ڕزگاربوونییان لە مەترسییەکانی هەڵوەشاندنەوە و پەرشوبڵاوبوونی کادیر و ئەندام و چەکدارەکانیان.
٦. ڕاکێشانی سەرنجی زیاتری جەماوەری سوننە بەلای خۆیاندا.
٧. ڕاکێشانی سەرنجی میدیای عەرەبی و ڕایگشتی عەرەبی سوننە لە وڵاتانی ناوچەکە.
٨. هاوکاریکردنی یەکدی لە گۆرەپانی ڕووبەڕووبوونەوەدا.
٩. درووستکردنی هەماهەنگی و یەکخستنی گوتاری میدیایی و ئاراستەکردنی ئەو گوتارە بۆ وڵاتانی سوننە لەناوچەکە.
١٠. دابینکردنی کۆمەک و پشتیوانی دارایی و مادیی و لۆجستی بۆ چەکدارەکانیان و درووستکردنەوەی رایەڵە پچراوەکانی نێوان سەرکردایەتی گرووپەکان و سەرچاوەکانی داراییان.
١١. درووستکردنی ئەنجومەنێک بۆ ڕاگۆڕینەوە و پرس بەیەککردن و بنیاتنانی پەیکەرێکی ڕێکخستن، کە ببێتە پشتیوان بۆ پەیکەری ڕێکخستنی تایبەتی گرووپەکان و لە حاڵەتی تێکشکانی گرووپێکدا و درووستبوونی مەترسی لەسەر هەڵوەشاندنەوەی، چەکدارەکانی ڕێچکەی خۆیان ون نەکەن و پەیوەستی ڕێکخستنی بەرەگشتگیرەکە بین.

١٢. پەروەردەکردن و راهێنانی چەکدارە خۆبەخشەکان و کردنەوەی سەربازگەی تایبەتی بۆ مەشق و راهێنان.

ئەندامانی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی"

لە پێکهاتەی بەرەی ئیسلامی عێراقدا، کە لە ژێر ناوی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" ڕاگەیەندرا، ئەم گرووپ و ڕێکخستنە چەکدارییانە بەشدار بوون:

١."تنظيم القاعدة في بلاد الرافدين".

٢. "جيش طائفة المنصورة".

٣. "جيش أهل السنة و الجماعة".

٤."جماعة جند الصحابة".

٥. "سرايا الجهاد الاسلامي".

٦. "سرايا فرسان التوحيد".

٧. "سرايا ملة ابراهيم".

٨. "كتائب كردستان".

٩. "كتائب المرابطين".

١٠. "كتائب (سرايا) أنصار التوحيد".

١١. "كتائب أنصار التوحيد و السنة".

١٢."كتائب الاهوال".

١٣."كتائب (سرايا) الغرباء"[١٢١].

بە شێوەیەکی گشتی هەندێک کەتیبە و سریەی دیکە، بە جیا لە ڕێکخستنە سەرەکییەکانی خۆیان پەیوەست بوون بەو ڕێکخستنەوە. لەوانە "كتائب جيش أبو بكر الصديق، كتائب عصائب العراق الجهادية، كتائب ثورة العشرين، كتائب انصار السنة، كتائبجيش الاسلامي".

ئاراستەی کارکردنی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی"

لەم قۆناغەدا "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" بە کردەوە بەرەو جیابوونەوە لە ڕێکخراوی ئەلقاعیدە هەنگاویان نا و ستراتیژیکیان دارشت بۆ ئەوەی بتوانن پشتیوانی

---

١٢١. الشناوي؛ محمود، داعش، سەرچاوەی پێشوو، ص ٩١،٩٢.

زیاتری سوننه بەدەستبهێنن و ڕووی چەکەکانیان زیاتر ئاراستەی شیعە[١٣٢] و ئەمریکاییەکان بکەن، لە ئاستی ناوخۆشدا سەرنجیان خستە سەر پێکهاتە ئاینییەکانی دیکەی وەک ئێزدییەکان و لە ١٤ی ئابی ٢٠٠٧ کۆمەڵگەی ئێزدی نشینی شنگالیان کردە ئامانج و بە تەقاندنەوەی چوار ئۆتۆمبێلی بارهەڵگری بۆمبڕێژکراو لە ناوچە و گوندە ئێزدی نشینەکان ئامانجەکەیان پێکا و زیاتر لە ٨٠٠ هاوواڵاتی بەو هۆیەوە گیانیان لەدەستدا[١٣٣] و ناوچەکەیان ڕووبەڕووی کارەساتێکی مرۆیی کردەوە. دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی بانگەشەی بۆ ئەوە دەکرد، ئەوان لە تۆڵەی کوشتنی "دوعا" (ئەو کچەی بەهۆی گۆڕینی ئاینەکەی لە لایەن کەسوکارییەوە بە بەرد کوژرا)، ئەو کردەوەیەیان ئەنجامداوە. هەروەها گرتەی ڤیدیۆیی گوللەبارانکردنی دەیان گەنجی ئێزدییان بڵاوکردەوە، کە لە ناوچەکانی موسڵ کرێکارییان دەکرد و بڵاوبوونەوەی ئەو گرتە ڤیدیۆیەش سەرەتایەکی مەترسیداربوو لە بڵاوکردنەوەی ترس و تۆقاندن لە ریزی پێکهاتە ئاینییەکانی دیکە. هەر لەو ماوەیەدا دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی ڕوویان بەلای هێزەکان و پۆلیس و دامەزراوە حکومەتییەکان عێراقدا وەرگێڕا و کەوتنە تەکفیرکردنی هەموو ئەوانەی لە دژیان بوون[١٣٤].

ئەم دەوڵەتە، بە کردەوە لە زەمینەی واقیعدا بە ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی کەوتبووە شەڕێکی ڕاستەقینە لەگەڵ ئەنجومەنەکانی سەحوە، پۆلیس و سوپای عێراق، هێزەکانی ئەمریکا، گرووپەکانی شیعە. لە ڕووی میدیاییەوە و لە ئاستی میدیای عەرەبییدا بایەخ بە ڕووماڵی کردەوەکانی دەدرا و وەک هێزی "مقاومة"ی عیراقی دژی داگیرکاری دەناسرا. پرسی کشانەوەی سوپای ئەمریکاش کە لە سەرەتای ٢٠٠٩ هاتبووە بەر باس و دەستپێکی پرۆسەکە لە حوزەیرانی ٢٠٠٩ کە تا کۆتایی ٢٠١١ی خایاند، بووە دەرفەتێکی زێڕین بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە ئەمنییەی ئەو هێزە لە دوای خۆی بەجێیدەهێشت.

---

١٣٢. بڕوانە: دولـة العـراق الإسـلامية تـدعو سـنّة العـراق لحمـل السـلاح فـي مواجهـة الإجـرام الشـيعي، http://www.dawaalhaq.com/?p=2080

١٣٣. ليستر: تشارلز،تحديد معالم الدولة الإسلامية، (دراسة تحليلية صادرة عن مركز بروكنجز الدوحة – رقم ١٣، ديسمبر ٢٠١٤)، ص ١٩، بە شێوەی pdf بڵاوکراوەتەوە.

١٣٤. الهاشمي: هشام، داعش يستهدف مدن غرب العراق .. ويهدد بتصفية كل من يقف ضده، الدستور (دولية يومية سياسـية عامـة مسـتقلة)، بابـەتی ژمـارە(١٩٠٢٨)، http://www.daraddustour.com/index.php/iraqi-affairs/19028-2014-06-08-19-40-14

لەم قۆناغەدا "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" لە رووی میدیاییەوە بە بایەخەوە پەرەیان بە بڵاوکردنەوەی کردەوەکانیان دا و کەوتنە خۆ بۆ زیاتر شەرعاندنی ئەو رێچکە و بیرکردنەوەیەی بڕوایان پێی هەبوو. رۆژانە چەندین وتار و بابەتی تایبەت بە شەرعییەتی پەلاماردانی شیعە و ئەنجومەنەکانی سەحوە و کاربەدەستانی عێراق و یەکە ئەمنییەکانیان بڵاو دەکردەوە. هەرچی زیاترە هەوڵیاندەدا پێشوازی لە چەکداری نوێ لە ریزەکانیان بکەن و بۆ ئەو مەبەستەش لە ناوچە بیابانییەکانی سنووری پارێزگای ئەنبار سەرقاڵی مەشق و راهێنانی سەربازی بوون.

یەکێ لە خەسڵەتەکانی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" ئەوە بوو، کە پەیکەرێکی رێکخستنی تۆکمەی بۆ دانرابوو، ئەنجومەنی سەربازی و ئیداری هەبوو. هاوڕێ لەگەڵ ئەنجومەنێکی شورادا، ژمارەیەک ئۆرگانی کارڕاییکردنی دیکەی دامەزراندبوو. وێڕای کردنەوەی سەربازگەی تایبەت بە مەشق و راهێنانی چەکدارەکان، هەروەها ناوچە سوننەنشینەکانی بەسەر چەند ویلایەتێکدا دابەشکردبوو. هەر ویلایەتێکیش کرابوویە چەند کەرتێکەوە و بچووکترین یەکەی چەکداری دەوڵەتەکەش "مەفرەزە" بوو.

لەو ماوەیەدا، "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی"، لە رێگەی کردەوە تیرۆریستییەکانەوە درێژەی بە مانەوەی خۆیدا. چەند جارێک زیانی زۆری گەیاندە هێزەکانی سەحوە و توانی شارۆچکەی فەلوجە و بەشێکی پارێزگای ئەنبار داگیر بکات، بەڵام لەبەر ئەوەی پشتیوانی هۆزەکانی لەدەستدابوو، توانای مانەوەی نەبوو. لە هەندێک ناوچەدا، جموجۆڵی ئاشکرای هەبوو، لە هەندێک ناوچەشدا توانای سنووردار کرابوو. لە رووی سەربازییەوە زیاتر سەرقاڵی مەشق و راهێنانی چەکدارەکانی بوو. سەرچاوەی دارایشی زیاتر مسۆگەر کردبوو، بەو پێیەی دەیتوانی لە رێگەی رفاندن و وەرگرتنی پارە لە بەرامبەر ئازادکردنی رفێندراوەکاندا پارە پەیدا بکات.

لە بارەی چارەنووسی ئەبو عومەر بەغدادییەوە، چەند جارێک هەواڵی کوژرانی ناوبراو بڵاوکرایەوە، بە جۆرێک لە دوای بڵاوبوونەوەی هەواڵەکان ئەبوعومەر بە بڵاوکردنەوەی تۆمارێکی دەنگی هەواڵەکەی رەتدەکردەوە. لە وتارێکدا، کە بەو بۆنەیەوە لە ژێر ناوی "عملاء کذابون" بڵاویکردەوە، ئەبو عومەر بەغدادی هێرشێکی توندی کردە سەر کاربەدەستانی حکومەتی بەغدا و بە "رافضي" لە قەڵەمیدان و

رایگەیاند، هێشتا لە ژیاندا ماوە و ئەوەی لە بارەی دەستگیرکردنی و کوژرانییەوە باسدەکرێت، تەنیا چەواشەکارییە[١٣٥].

لە ١٩ی نیسان/ ئەپریلی ٢٠١٠دا، هێزەکانی ئەمریکا کردەیەکی سەربازییان لە ناوچەی "ثرثار" ئەنجامدا و ماڵێکیان کردە ئامانج و دواتر دەرکەوت هەریەک لە ئەبو عومەر بەغدادی و ئەبو حەمزەی موهاجیری وەزیری جەنگی دەوڵەتەکەی، لەو ماڵەدا خۆیان حەشار داوە. دوای ڕووبەڕووبوونەوەیەکی چەکداری، هەردووکیان کوژران.

دوای هەفتەیەک لە کوژرانیان "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" دانی نا بە کوژرانیاندا و بەیاننامەیەکی بڵاوکردەوە[١٣٦] و بە ڕەسمی "ئەبو بەکر بەغدادی" وەک ئەمیری "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی " دەستنیشانکرد[١٣٧].

قۆناغی چوارەم: بەهێزکردنی ڕیزی ناوخۆ و گۆڕینی ستراتیژی شەڕ و دەرکەوتنی بەعسییەکان

بە کوژرانی ئەبو عومەر و ئەبو حەمزەی موهاجیر، "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" گوڕزێکی کاریگەری بەرکەوت، دەستنیشانکردنی ئەمیرێک لە دوای ئەبو عومەر لانیکەم ماوەی کەمتر لە هەفتەیەکی خایاند، ئەمە لە کاتێکدایە، کە لە ڕووی ئایدۆلۆژی و بزوتنەوەییەوە گرووپ و ڕێکخراوی ئیسلامی نابێت بێ ئەمیر بێت و پێش هەر شتێک دەبێت ئەمیرێک دەستنیشانبکرێت، بەڵام دواکەوتنی دیارکردنی ئەمیرێک بۆ "دەوڵەتەکە" ئاماژەیەکی ڕوون بوو بۆ تێکچوونی شێرازەی کاری بزوتنەوەیی و ڕێکخراوەیی دەوڵەتەکەی دوای ئەبو عومەر.

هەڵبژاردنی ئەبو بەکر بەغدادیی بۆ ئەمیری دەوڵەتەکە، جێگەی پرسیارە، بەو پێیەی ناوبراو ئەزموونێکی سەربازی ئەوتۆی نەبوو، کە پێیەوە بناسرێتەوە و ئەوەی زیاتر لە کەسایەتی ئەودا بەرجەستەبوو، لایەنە تیۆرییەکەی ئاین و شارەزایی ئەو بوو لە شەریعەت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بە هاتنی بەغدادیی، "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" بە

---

١٣٥. وتاری "عملاء كذابون"، أبو عمر البغدادي وكذب الروافض، چەناڵی "أسد ديالى" لە یوتیوب، https://www.youtube.com/watch?v=YIjvkYhw-mU

١٣٦. بڕوانە چەناڵی "ALALKSA" لە یوتیوب، استشهاد الأمير ابو عمر البغدادي وابو ايوب المصري،https://www.youtube.com/watch?v=zA4G_TKTrXU

١٣٧. حسين؛ طليس، من هي "داعش"؟ وما هي اهدافها؟، موقع قناة العالم، بابەتی ژمارە (١٥٥٢٤٧٩)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٧-١-٢٠١٤، http://www.alalam.ir/news/1552479

کردەوە پێی نایە قۆناغێکی نوێوە، قۆناغێک، کە هەم خۆی ڕێکخستەوە و هەمیش توانا و هێزی چەند هێندەی جارانی گەشەی کرد.

لە سەردەمی ئەبوبەکر بەغدادیدا 'دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی'گۆڕانکاری گەورەی بە خۆیەوە بینی. یەکەم کارێک، کە ئەمیری نوێی دەوڵەتەکە ئەنجامیدا ڕێکخستنەوەی پەیکەری دەوڵەتەکە و بنیاتنانەوەی ژێرخانی ڕێکخستن و بایەخدان بە میدیا و دابینکردنی سەرچاوەی دارایی بوو.

بەرنامەی ئەبوبەکر بەغدادی بۆ ڕێکخستنەوە ژێرخانی پەیکەری ڕێکخستن:

ئەمیری نوێی 'دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی'، لە سەرەتای دەستبەکاربوونییەوە، بە خوێندنەوەی واقیعی ڕەوشەکە و لەبەرچاوگرتنی ئەو مەترسییانەی ڕووبەڕوویان دەبێتەوە و بە سوود وەرگرتن لە هەڵە و کەموکورتییەکانی ئەزموونی دوو ئەمیری پێش خۆی، دەستیکرد بە گۆڕانکاری لە هەناوی ڕێکخراوەکەیدا. گۆڕانکارییەکانیش لەم چەند خاڵەدا بەرجەستە دەبن:

١. دامەزراندنی شانەی هەواڵگری:

ئەرکیان کۆکردنەوەی زانیاری هەواڵگری بوو لەناو یەکە و دەزگا ئەمنییەکانی عێراق و دزەکردن بۆ چوونە ناو ڕیزی یەکە ئەمنییەکان. لە لایەکی دیکەوە دروستکردنی یەکەی هەواڵگری تایبەت بە نەهێشتنی دوژمنانی ناوخۆیی و پاکتاوکردنی هەموو ئەو کەسانەی لە ڕیزی گرووپە ئیسلامییەکاندا بوون و گومانیان لێدەکرا پەیوەندییان بە دەزگا ئەمنییەکانی عێراق و ئەمریکاوە هەبووبێت.

٢. بایەخدان بە شارەزایی سەربازی و مەشق:

کردنەوەی سەربازگەی نهێنی لە ناوچە بیابانییەکان و ڕاسپاردنی ئەفسەرانی پێشووی سوپای عێراق و یەکەکانی گاردی کۆماری سەردەمی سەدام حوسێن بۆ ئەوەی لە ڕووی سەربازییەوە مەشقی زۆرتر بە چەکدارەکان بکەن و ڕاهێنانیان لەسەر شەڕی پارتیزانی و شەڕی ناو شارەکان پێشخستنی تەکتیکی کردەوەی تیرۆریستی.

٣. کاری زۆر و دەرکەوتنی کەم:

چڕکردنەوەی کاتی خۆی بۆ دروستکردنی ڕایەڵی پەیوەندی لەگەڵ هەموو گرووپ و یەکە و بەش و ڕێکخستنەکانی ناوخۆدا و خۆپاراستن لە هەرجۆرە بەدەرکەوتنێک،

بە پێچەوانەی ئەوانەی پێش خۆی، کە بەهۆی دەرکەوتنیانەوە پایدۆزیان بۆ کرا و شوێنیان دەستنیشانکرا، بە تایبەتی زەرقاوی.

٤. دوورکەوتنەوە لە سەنتەری شارەکان:

یەکێک لە تاکتیکەکانی بەغدادیی، بەجێهێشتنی ناوچە قەرەباڵغ و هەستیارەکان بوو، بەرەو ناوچە ئارامەکان و دوورکەوتنەوەی بوو لە سەنتەری شارەکان و خۆحەشاردانی بوو لە شوێنە لاچەپ و پەراوێزخراوەکان. یەکێکی دیکە لە کارەکانی "بەغدادیی"، گواستنەوەی قورسایی ڕێکخستنەکانیان بوو بۆ شاری موسڵ.

٥. سوود وەرگرتن لە دیموگرافیای دانیشتوان:

بەغدادیی زیرەکانە، هەوڵیدا شوێنی پشتیوان و لایەنگرانی دەستنیشان بکات و لە ناو ئەو خەڵکەدا بمێنێتەوە، کە زۆرتر قوربانیان داوە و پشتیوانی ڕەهای بیر و ئایدۆلۆژیاکەی دەکەن. ناوچەکانی خۆرئاوای عێراقی وەک یەکێک لە خاڵەکانی مانەوە تێیدا،دەستنیشانکرد.

٦. شکاندنی زیندانەکان:

پشتیوانیکردن لە دیلەکان و مۆژدەدان بە ئازادکردنی دەستگیرکراوە عێراقی و بیانییەکانی هێنایە ناو گوتاری دەوڵەتەکەیەوە و بەوەش ئومێدی بۆ کەسوکاری دەستگیرکراوەکان گەڕاندەوە، کە ژمارەیان لە سەرووی سەد هەزار کەسەوە دەبوو. هاوکات پشتیوانی ئەوانیشی بەدەستهێنا و وەک فریادڕەسی ڕۆڵەکانیان خۆی ناساند. لە لایەکی دیکەوە بە شکاندنی زیندانەکان لەوانە شکاندنی زیندانی تەسفیراتی تکریت، کە ٤٧ گەورە کادیری دەوڵەتەکەی تێدا زیندانیکرابوو، توانیان رابکەن. و شکاندنی زیندانی ئەبوغریب کە ٥٠٠ کادیر و ئەندامیان تێیدا زیندانیکرابوون و رایانکرد و تەنانەت لە داگیرکردنی موسڵیشدا سەرەتا پیلانی شکاندنی زیندانی تەسفیراتی نەینەوایان جێبەجێکرد، وایکرد، زۆرێک لە زیندانییە راکردووەکان پەیوەندی بە گرووپە چەکدارییەکانەوە بکەن. خودی ئەبوبەکر بەغدادیی لەو بارەیەوە بەناوی "هدم الأسوار" وتارێکی دەنگی بڵاوکردەوە.

٧. پشت بە داهاتی خۆیی:

بۆ ئەوەی ڕێکخراوەکەی لە ژێر هەژموونی ئەلقاعیدە رزگاربکات و لە لایەکی دیکەوە خەرجی چەکدارەکانی و کردەوە چەکدارییەکان دابینبکات، بەغدادیی ستراتیژی پشتبەستن بە سەرچاوەی خۆیی لە داهات و دارایی جێبەجێکرد. زۆرینەی داهاتیشی لە شکاندنی بانک و بەخشین و وەرگرتنی "فدیە" لە بەرامبەر رفێندراوەکان دابینکرد.

'هەروەها لە ٢٠١٠دا ڕێبەرایەتی 'دەوڵەتەکە' داوای لە ئەندامانی کردووە، هەریەکەیان بە ڕێژەی لە سەدا بیستی داهاتیان کۆمەک ببەخشن بە بەیتولمالی دەوڵەتەکە'[١٣٨].
هەروەها لە دانانی خاڵی گومرگ و باج وەرگرتن لەسەر ڕێگەی خێرایی عێراق و سوریا و عێراق و ئەردەن و وەرگرتنی باج لە کاروانە بازرگانییەکان یەکێکی دیکە لە سەرچاوە گرنگەکانی کۆکردنەوەی داهاتیان بوو.

٨. گرنگیدان بە ڕاگەیاندن:

بوژاندنەوەی کایەی ڕاگەیاندن و ئاراستەکردنی میدیا بە شێوەیەکی کارا و تەجنید کردنی لەشکرێکی ئەلیکترۆنی بۆ ئەوەی **پروپاگەندە** بۆ گرووپەکەی بکەن و دامەزراندنی ژمارەیەک ناوەند و کۆمپانیای میدیایی و بایەخدانی زیاتر بە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان بە مەبەستی گەیاندنی پەیامی دەوڵەتەکەی و ڕاکێشانی سۆزی سوننەکان و بەرپەرچدانەوەی ڕاگەیاندنی حکومەت و نەیارەکانیان[١٣٩].

٩. گۆڕینی ستراتیژی شەڕ:

گۆڕینی ستراتیژی شەڕی شارەکان و ڕووبەڕووبوونەوەی پارتیزانی بۆ شەڕی بەرەیی و دەستگرتن بەسەر شارەکان و جێبەجێکردنی حوکمە شەرعییەکان و ڕاگەیاندنی حوکم و هەڵکردنی ئاڵا و تەرجەمەکردنی دەوڵەتەکە لە سەر کاغەزەوە بۆ سەر جوگرافیا.

١٠. تەجنیدی نوێ:

کردنەوەی ڕایەڵی تایبەت بە ڕاکێشانی چەکداری بیانی و تەجنید کردنیان لە ڕیزی گرووپە چەکدارییەکان، بە تایبەتی لە ڕێگەی سوریاوە و درووستکردنی ڕایەڵی تایبەت بۆ تەجنیدکردن و گواستنەوەی چەکدارە نوێیەکان.

١١. بەکارهێنانی وزە:

دەستگرتن بەسەر ناوەندەکانی وزەدا و تەرخانکردنی باندی تایبەت بە فرۆشتن و بە قاچاغبردنی نەوت و شکاندنی هێڵە نەوتگوێزەرەوەکان و درووستکردنی پاڵاوتگەی نهێنی.

١٢. پیرۆزکردنی ئەمیر:

سەپاندنی هەژموونی خۆی بەسەر هەمواندا و ڕێگرتن لە دەرکەوتنی ڕکابەر و نەیاری سیاسەتەکانی و خۆپیرۆزکردنی تا ئەو ڕادەیەی دەرچوون لە فەرمانی ئەو وەک دەرچوون لە ئیسلام و هەڵگەڕانەوە لێی لەقەڵەمبدرێت.

---

١٣٨. لیستر، تشارلز، تحدید معالم الدولة الإسلامیة، (دراسة تحلیلیة صادرة عن مرکز بروکنجز الدوحة - رقم ١٣، دیسمبر ٢٠١٤)، ص ١٨، بە شێوەی pdf بڵاوکراوەتەوە.

١٣٩. بۆ ئەو هەشت خاڵە بڕوانە: الشناوي، محمود، داعش، سەرچاوەی پێشوو، ص ١٤٤،١٤٥.

دەرکەوتنی کاریگەری بەعسییەکان:

ئەگەر دەستنیشانکردنی ئەبو عومەر بەغدادی لە دوای زەرقاوی، گواستنەوەی دەسەلات بێت لە ئەمیری دەرەکییەوە بۆ ئەمیرێکی عێراقیی و دەرکەوتنی مۆرکی عێراقیبوون بێت بە ناسنامەی "جیهادی عێراقەوە"، ئەوا؛ هاتنی ئەبوبەکر بەغدادی وێستگەیەکی دیکەی گۆڕینی ناسنامەی "دەولەتی عێراقی ئیسلامی"یە، لە عێراقیی سەرتاسەرییەوە بەرەو زاڵبوونی هەژموونی بەعس و جێپێگرتنی ئەفسەرە بەعسییەکانە لە ناوەندی بڕیاردانی دەولەتەکەدا.

لە سەردەمی ئەبوبەکر بەغدادیدا،"دەولەتی عێراقی ئیسلامی" بە روونی هەژموونی ئەفسەرانی پێشووی سوپای بەعسی بەسەردا زاڵ بوو. لایەنگرانی زەرقاوی نکۆڵی لەوە دەکەن، ئەو "دەولەتە"ی بەغدادی سەرزکایەتی دەکات هەمان ئەو رێکخستنە بێت زەرقاوی دایمەزراندبوو. بەو پێیەی زۆرینەی رەهای دەستوپێوەندەکانی زەرقاوی دژی رژێمی بەعس بوونە، بەلام ئەوانەی ئێستا لە ناو داعش زۆرتر کاریگەرییان هەیە، تا رووخانی رژێمی بەعس لە ٢٠٠٣دا ئەفسەری بالای سوپای بەعس بوونە. دیارترین ئەو کەسانەی لە ناو بەعسدا ٢٥ سالی تەمەنی بەسەربردووە "حاجی بەکر"ە، کە لە لایەن لایەنگرانی زەرقاوییەوە بە "پیاوی سێبەر" وەسفدەکرێت و بە گوێرەی بەیاننامەیەکی لایەنگرانی زەرقاوی ناوبراو بەشداری تاوانەکانی ئەنفال و کیمیابارانکردنی هەلەبجەی کردووە".[١٤٠]

بەشداریکردنی بەعسییەکان لە داگیرکردنی موسل، بە روونی ئاماژەیە بۆ هەبوونی کاریگەری بەعس لەسەر داعش و رێککەوتنی نێوان هەردوولا بۆ سەرخستنی پیلانەکانیان. ئەوەش زیاتر دوای داگیرکردنی موسل و سەلاحەدین، لە پەیامێکی "عزەت دووری" رازگری گشتی حزبی بەعس دەرکەوت، کە لە ١٢ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٤ بلاویکردەوە.لە سەرەتای پەیامەکەیدا، رایگەیاند، "پیرۆزبایی لە هەر سێ رەوتی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئیسلامییەکان دەکەم بە بۆنەی ئەو سەرکەوتنە گەورەیەی گەلی عێراق و هێزە شۆرشگێرەکانی بەدەستیان هێناوە".وتیشی: "١١ سالە گەلی عێراق زیاتر لە ٢ ملیۆن قوربانییان داوە، رۆژی رزگارکردنی نەینەوا و سەلاحەدین لە گەورەترین رۆژەکانی فەتحن لە دوای فتوحاتی ئیسلامی".دووری لە بارەی

١٤٠. قناص خوراسان؛ بيان براءة رفاق الشيخ الزرقاوي (..) من افعال البغدادي وجنده، منتديات اهل السنة في العراق، http://www.sunnti.com/vb/showthread.php?t=%2015452

داگیرکردنی موسڵەوە بە روونی باسی لەوە کردووە، کە حزبی بەعس ئەو کارەی کردووە و ناوی ئەو فیرقە و گروپانەی هێناوە، کە شانبەشانی بەعس بەشدارییان لە شەڕەکان و دەستبەسەرداگرتنی شارەکان کردووە. هەروەها سوپاسی ئاراستەی هەریەک لە "شێخی عەشیرەتەکان، سوپای پیاوانی تەریقەتی نەقشبەندی (باڵی چەکداری حزبی بەعسە)، چەکدارانی فەرماندەی پرۆسەکانی جیهاد، چەکدارانی جەیشی ئیسلامی، چەکدارانی کەتیبەکانی سەورەی عشرین، چەکدارانی جەیشی موجاهیدین" کرد.

لە بەشێکی دیکەی پەیامەکەیدا، عزەت دووری بە شێوەیەکی تایبەتی سوپاسی قاعیدە و داعشی کرد و وەسفی ئەوانی بە "ئەبتال و فورسان" کرد و وتی: "سووپاسی بێ پایانی ئەبتال و فورسانەکانی قاعیدە و "دەوڵەتی ئیسلامی" دەکەم، سووپاسی قیادەکانیان دەکەم، کە لێبووردنیان بۆ هەموو ئەو کەسانە دەکردووە، خیانەتیان کردووە و تۆبەیان پێکردوون، بەڵکو خوا تۆبەکەیان قبول بکات"[141]. کەواتە ئەوەی لە موسڵ روویدا تەنیا داعش نەبوو، بەڵکو بەعسییەکانیش هاوڕای چەکدارانی دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی کارەکتەری سەرەکی گۆڕەپانەکە بوون.

لێرەوە دەکرێت بوترێت داعش وەک دەرهاویشتەیەکی نامۆ و کاریگەری جوڵانەوە میلییەکانی ناسراو بە بەهاری عەرەبی لە ناوچەکەدا هەڵتۆقی، رەوشی سوریا و کردەوە سەربازییەکان زیاتر داعشیان ناساند، داعش کە هەڵگری ئایدیۆلۆژیایەکی مێژوویی، بیرێکی توندڕەوانە و توتالیتاریانەی ئەوتۆیە، کە هەرچەندە بانگەشەی رووخاندنی دەوڵەتی نیشتمانی و دامەزراندنی خیلافەتی ئیسلامی دەکات، بەڵام بە کردەوە خۆی هاوشێوەی دەوڵەتێکی توتالیتاریانەیە و دژایەتی چەمکی دەوڵەتیش دەکات[142]. بە داگیرکردنی ناوچەی سوننەنشینی عێراق، داعش توانی لە لایەکەوە پشتیوانی هۆزە سوننەکان و لە لایەکی دیکەوە شوێنپێیەکی قایم بۆ خۆی لە عێراق داگیر بکات.

---

١٤١. بۆ بینینی وتارەکە، سەردانی چەناڵی (شبكة سبيل الإعلامية) لە یوتیوب بکە لە ڕێگەی ئەم بەستەرەوە: https://www.youtube.com/watch?v=pw5fxR-GHWQ

هەروەها بۆ خوێندنەوەی پوختەی پەیامەکە، بە زمانی کوردی بڕوانە: هەواڵی ژمارە (٥٦٢٦٩)ی ڕۆژی ١٢-٧-٢٠١٤ی ماڵپەڕی nrt بەناونیشانی (پەیامێک لە عزەت دوورییەوە)، http://nrttv.com/home?jimare=56269، وەرگێڕانی ئەرسەلان رەحمان.

١٤٢. عثمان، طارق، مفارقات (داعش الآمال السياسية التي خابت)، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤، ص ٥٧-٥٨.

قۆنــاغی پێنجــەم: (تمــدد) و پەڕینــەوە بــۆ ســوریا و فراوانبــوونی دەوڵەتەکــەی ئەلبەغدادیی

یەکێک لە خەونەکانی دەوڵەتی عێراقی ئیسلامیی و کارەکتەرە بەعسییەکانی ناو ئەو ڕێکخراوە، بەستەنەوەی عێراق (ناوچەی سوننەنشین)، بە ناوچەی سوننە نشینی سوریاوە بوو. بیرۆکەی بەستنەوەی سوریا بە عێراقەوە، بیرۆکەیەکی کۆنی سەردەمی سەرەتای دەرکەوتن بەعسییەکانە لە عێراق، سەرەتای بیرۆکەی یەکگرتن، لە ١٩٥٨ و لە سەردەمی حوکمڕانی پاشایەتی لە عێراقدا، لە نێوان میسر و سوریا هاتەئاراوە. ئەو کاتە عێراقی پاشایەتی بیرۆکەکەی ڕەتکردەوە و دژی وەستایەوە. لە دوای شۆڕشی ١٩٥٨ی عێراق و دامەزراندنی حوکمڕانی کۆماریدا، یەکگرتنی عێراق و میسر و سوریا یەکێک لە ئامانجەکانی شۆڕش بوو، بەڵام هەرزوو ئەو وڵاتانە کەوتنە ویزەی یەکدی. جەمال عەبدولناسری سەرۆک کۆماری میسر و عەبدولکەریم قاسمی سەرۆک کۆماری عێراق دژی یەک وەستانەوە.

لە ساڵی ١٩٦١ سوریا سەربەخۆیی بەدەستهێنا و بە تەواوی لە میسر جیابوویەوە. لە ٨ی شوبات/فیبرایەری ١٩٦٣ بەعسییەکان لە عێراق لە ڕێگەی کودەتایەکەوە کۆتاییان بە حوکمی قاسم هێنا و دەسەڵاتیان گرتە دەست. بەهەمان شێوە لە سوریا و لە ٨ی ئازار/ مارسی ١٩٦٣ بەعسییەکان دەسەڵاتیان گرتە دەست و جارێکی دیکە بیرۆکەی یەکگرتنی هەر سێ وڵات هاتە ئاراوە. دووبارە میسر ڕەتیکردەوە.

دوای ئەوەی لە ١٩٦٨ بۆ جاری دووەم بەعسییەکان لە عێراقدا کودەتایان کرد و حوکمڕانییان گرتەوە دەست، کەوتنە دژایەتی ئایدۆلۆژیانەی لقی سوریای حزبی بەعس و ئەو حزبەیان بە لادەر لە بنەماکانی فیکری حزبی بەعس ناودەبرد.هەوڵیاندەدا وەک لقێکی ناشەرعی بەعس بیناسێنن. لە ئۆکتۆبەری ١٩٧٣دا سوپای عێراق گەیشتە سوریا بۆ هاوکاریکردنی سوپای ئەو وڵاتە لە شەڕی دژ بە ئیسرائیلدا، بەڵام کاتێک سوپای عێراق گەیشتە دیمەشق، حافز ئەسەدی سەرۆکی ئەو کاتەی سوریا بڕیاری ئاگربەستی پەسند کرد.

دوای ئەوەی میسر ڕێککەوتننامەی کامپ دیڤدی لەگەڵ ئیسرائیل ئیمزا کرد، لە ١٩٧٨بەدواوە دەرفەتێکی دیکە بۆ یەکگرتنی سوریا و عێراق هاتە پێشەوە و هەردوو وڵات زنجیرەیەک کۆبوونەوەیان ساز کرد و لەسەر دامەزراندنی هەندێک دامەزراوەی هاوبەش ڕێککەوتن بۆ نزیکبوونەوەی زیاتر و یەکگرتنی هەردوو وڵات، بەڵام ئەم

هەوڵەش لە لایەن سەدام حوسێنەوە لەبار برا، بە تایبەتی دوای ئەوەی لە کۆنگرەیەکی بەعسییەکان لە سەروبەندی گرتنەدەستی دەسەڵاتی رەهای عێراق لە ١٩٧٩ رایگەیاند، رێبەرایەتی بەعسی سوریا هەوڵیانداوە کودەتا لە دژی رێبەرایەتی عێراق بکەن و بەو هۆیەوە ژمارەیەک لە هاوڕێ بەعسییەکانی خۆی تۆمەتبار کرد بە ئەنجامدانی پیلانگێرییەکە و لەسێدارەی دان. ئیدی دەرفەتێک بۆ رێککەوتنی نێوان ئەو دوو وڵاتە و یەکگرتنیان نەما و هەردوولا کەوتنە دژایەتی یەکدی[١٤٣]، بەڵام یەکگرتنی ئەو دوو وڵاتە و یەکخستنی تواناکانی بەعس لە هەردووکیاندا لە ئەدەبیاتی حزبی بەعسدا رەنگیداوەتەوە و بەعس بەلایەوە گرنگە لە یەککاتدا رێبەرایەتی هەردوو وڵات بکات.

راگەیاندنی رێکخراوی داعش:

لە قۆناغی (تمدد) دا، کە سەردەمی زێرینی دەوڵەتەکەی ئەبو بەکر بەغدادییە، بە هۆی هەژموونی ئەفسەرانی بەعس لە ریزی "دەوڵەتی ئیسلامی" عێراقدا، تا دەهات زیاتر بیرۆکەی بەستنەوەی سوریا بە عێراقەوە پەرەی پێدەدرا. بەعسییەکان لەو بڕوایەدابوون، بەستنەوەی عێراق بە سوریا و یەکخستنی تواناکانیان زەمینەی گونجاو بۆ سەرکەوتنی یەکجارەکیان بەسەر حوکمی شیعەکان لە عێراقدا دەڕەخسێنێت.

لە رێگەی بەستنەوەی ناوچەی سوننە نشینی عێراق بە شارەکانی سوریاوە، سوننەکانی عێراق لەو قەیرانە رزگاردەکات، کە لە عێراق دووچاری بوونە و لە باکوورەوە کورد و لە باشوورەوە شیعە گەمارۆیان داون.

بیرۆکەی یەکگرتنەکە سەرەتا لە یەکگرتنی دەوڵەتی عێراقیئیسلامی و بەرەی نوسرەی سوریاوە خرایەڕوو. ئەفسەرە بەعسییەکانی ناو "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" لە جموجوڵێکی فراواندا بوون بۆ ئەوەی بتوانن ئەو نەخشەیە جێبەجێبکەن.

سەرەتای دەرکەوتنی بەرەی نوسرە دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی ٢٠١١، کە رێبەرایەتی ئەبو محەممەد ئەلجولانی[١٤٤] پێکهات. لە ماوەیەکی کەمدا بە بەراورد لەگەڵ گرووپەکانی دیکەی سوریا، بەرەی نوسرە بووە هێزێکی ناسراوی سەر گۆڕەپانی سوریا.

---

١٤٣. بڕوانە: ویکیپیدیا، العلاقات_السورية_العراقية، http://ar.wikipedia.org/wiki/

١٤٤. ئەلجولانی: کاریگەرترین کەسایەتی ناو گرووپە ئیسلامییە جیهادییەکانی سوریایە و هیچ زانیارییەکی ئەوتۆ لە بارەیەوە نەزانراوە. بە گوێرەی راپۆرتێکی گۆڤاری تایمی بریتانی ناوبراو لە کۆبوونەوەی ئەمیری گرووپە ئیسلامییەکانیشدا ئامادە نەبووە دەموچاوی پێچراوی دەربخات. بڕوانە: ویکیپیدیا: أبو_محمد_الجولاني: http://ar.wikipedia.org/wiki

هەندێک لە توێژەران لەو بڕوایەدان ئەلجولانی، کە هاتووەتە عێراق و لە ڕیزی دەوڵەتی عێراقی ئیسلامییدا بووە، ئەزموونێکی گونجاوی لاگەڵاڵە بووە بۆ ئەوەی ئەزموونی "دەوڵەتەکەی عێراق" بگوازێتەوە بۆ سوریا.

هەبوونی پەیوەندی لە نێوان بەرەی نوسرە و دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی، بووە گرفت بۆ بەرەی نوسرە و لە ئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی پرسی جێگرتنەوەی بەشار ئەسەد و چەکدارکردنی ئۆپۆزیسیۆنی سوریا مشتومڕی زۆرتری لێکەوتەوە. لەو چوارچێوەیەدا ئەمریکا، ڕۆژی ١١ی کانوونی یەکەم/ دیسەمبەری ٢٠١٢، ناوی بەرەی نوسرەی خستە لیستی گرووپە تیرۆریستییەکانەوە[١٤٥] و هەبوونی پەیوەندی نێوان "دەوڵەتی ئیسلامی" و بەرەی نوسرە، وەک بەڵگەیەک بۆ ناساندنی بەرەی نوسرە بە ڕێکخراوێکی تیرۆریستی خرایەڕوو[١٤٦].

دامەزراندنی بەرەی نوسرە سەرەتا بیرۆکەی بەغدادی بووە، بۆ ئەو مەبەستە ئەلجولانی دەستنیشانکردووە. حەوت کەسایەتی "دەوڵەتی ئیسلامی"یش یاریدەی ئەلجەولانیان داوە[١٤٧]. دوای گەشەکردنی بەرەی نووسرە و فراوانبوون و بەهێزبوونی پێگەی سەربازی، ئەبوبەکر بەغدادی خواستی خۆی بۆ یەکگرتنی نێوان هەردوولا پیشاندا و سەرەنجام ئەو دوولایەنە ڕێککەوتن لەسەر دروستکردنی گرووپێکی نوێ[١٤٨].

ئەبوبەکر بەغدادی لە کاسێتێکی تۆمارکراوی دەنگییدا، کە ڕۆژی ٩ی نیسان/ئەپریلی ٢٠١٣ بڵاوکرایەوە، ڕایگەیاند، بەرەی نوسرە درێژکراوەی دەوڵەتی عێراقی ئیسلامییە و

---

١٤٥. بڕوانە: بيان لوزارة الخارجية حول إدراج جبهة النصرة على قائمة المنظمات الإرهابية، وزارة الخارجية الأميركية، مكتب المتحدث الرسمي، ١١ كانون الأول/ديسمبر ٢٠١٢، بيان من فيكتوريا نولاند، المتحدثة الرسمية، إدراج جبهة النصرة على قائمة المنظمات الإرهابية باعتبارها اسماً مستعاراً لتنظيم القاعدة في العراق، بەستەری: http://translations.state.gov/st/arabic/texttrans/2012/12/20121211139860.html#axzz2ZrRmol6t

١٤٦. بڕوانە: الجزيرة، لماذا تعتبر واشنطن جبهة النصرة إرهابية؟، ڕۆژی بڵاوکردنەوەی: ١٢-١٢-٢٠١٢، لماذا-تعتبر-واشنطن-جبهة-النصرة-إرهابية http://www.aljazeera.net/news/presstour/2012/12/12

١٤٧. العقيدي؛ سعد (ناشط الميداني)، الأسباب الخفية في انشقاق الجولاني عن دولة البغدادي، موقع زمان الوصل، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٨-٢-٢٠١٤ https://www.zamanalwsl.net/news/46373.html

١٤٨. فرانس؛٤، جبهة النصرة "تبايع" الدولة الإسلامية في العراق والشام في مدينة البوكمال الحدودية، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی: ٢٥-٦-٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٢٠١٤٠٦٢٥)، النصرة-تبايع-داعش-سوريا-العراق -http://www.france24.com/ar/20140625

هەردوولا لەسەر ئەوە ڕێککەوتوون، لە ژێر ناوی "دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام (داعش)" کاربکەن[١٤٩].

دوای ماوەیەکی کەم، لە تۆمارێکی دەنگییدا ئەبو محەممەد ئەلجولانی ڕەتیکردەوە، ئاگاداری یەکگرتنی "بەرەی نوسرە" و "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" بووبێت. بیرۆکەی یەکگرتنی ڕەتکردەوە و ڕایگەیاند، "ئەوەی بەغدادی وتوویەتی هیچ ڕاستییەکی تێدا نییە. بەرەی نوسرە بەردەوامە لە کاری خۆی و ئامادە نییە ناوی خۆی بگۆڕێت و ئەنجومەنی شورای بەرەی نوسرەش ئاگاداری هیچ زانیارییەک لەو بارەوە نییە. هەروەها ئەوەشی دووپاتکردەوە، کە ئەوان بەیعەتییان داوەتە ڕێکخراوی ئەلقاعیدە"[١٥٠]. ئەمە لە کاتێکدایە پێشتر ستایشی ئەبوبەکر بەغدادی کردبوو[١٥١].

داعش و قاعیدە

هەر لە سەرەتای درووستبوونی گرووپی تەوحید و جیهادی زەرقاوییەوە، ئەو گرووپە بە باڵی ئەلقاعیدە لە عێراق دەناسرا. دواتریش لە قۆناغی ڕاگەیاندنی ئەنجومەنی شورای موجاهیدان و دەوڵەتی عێراقی ئیسلامیدا، ڕێکخراوەکە هەر بە درێژکراوەی قاعیدە خۆی دەناساند. دوای هەشت مانگ لە ناکۆکی نێوان ئەبوبەکر بەغدادی و ئەیمەن زەواهری ڕێبەری ئەلقاعیدە، لایەنی دووەم بڕیاریدا هەموو پەیوەندییەکی خۆی بە بەغدادییەوە بپچڕێنێت. ناکۆکی نێوان ئەلقاعیدە و دەوڵەتی ئیسلامی عێراق لە نیسانی ٢٠١٣ەوە زیاتر پەرەی سەند[١٥٢]. ڕێبەرایەتی قاعیدە سەبارەت بە ستراتیژی جیهاد لە عێراقدا تێبینی هەبوو لەسەر کارو کردەوەکانی دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی و ڕای وابوو، پێویستە مراعاتی ئێران بکرێت، چونکە زۆرێک

١٤٩. الخطيب؛ معتز، "تنظيم الدولة الإسلامية: البنية الفكرية وتعقيدات الواقع، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤، ص ١٠، Pdf. بۆ دەقی وتارەکەی بەغدادی سەردانی ئەم بەستەرە لە یوتیوب بکە:
https://www.youtube.com/watch?v=2HPQxA3catY&feature=youtu.be

١٥٠. بڕوانە: چەناڵی (محمد شامي) لەماڵپەڕی یوتیوب، كلمة أبي محمد الجولاني حول ساحة الشام ١٠ ابريل ٢٠١٣، https://www.youtube.com/watch?v=QXZ3YpzF4Mw

١٥١. بڕوانە چەناڵی (عبدالرحمن الدوسري) لە ماڵپەڕی یوتیوب، بە ناونیشانی ماذا قال الجولاني عن البغدادي، لە ٢٤-١٢-٢٠١٣ بڵاوکراوەتەوە. https://www.youtube.com/watch?v=IfGifPePK3w

١٥٢. سليمان؛ أحمد، تنظيم الدولة الاسلامية يشق القاعدة، بی بی سی، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٠ أغسطس/ آب ٢٠١٤، http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2014/08/140816_iraq

لە کادیرەکانی ئەلقاعیدە لەو وڵاتەدا دەستگیرکراوون و لە زینداتن، گۆڕینی ئاراستەی جیهاد بە ڕووی شیعەدا زیان لە ژێرخانی ڕێکخستنی ئەلقاعیدە دەدات.

هەردوو گرووپی دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی و بەرەی نووسرە لە سەرەتاوە وەک دوو گرووپی پڕ نهێنی دەرکەوتن، سەرەتا زۆر لایەنی کارو و پرۆژەیان ڕوون نەبوو[١٥٣]. لە سەرەتادا خۆیان وەک باڵی ڕێکخراوی ئەلقاعیدە دەناساند، بەڵام دواتر ناکۆکی نێوان ئەو دوو باڵە و ڕێبەرایەتی ڕێکخراوی ئەلقاعیدە بە ڕوونی دەرکەوت.

لەو چوارچێوەیەدا "ئەیمەن زەواهری" ڕۆژی ٩ی حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠١٣ لە بڕیارێکدا یەکگرتنی دەوڵەتی ئیسلامی عێراق و بەرەی نوسرەی هەڵوەشاندەوە و ڕایگەیاند، "هەریەک لە بەغدادی و ئەلجولانی وەک ئەمیری گرووپەکانیان بۆ ماوەی یەک ساڵ دەمێننەوە و بڕیارەکە شیاوی درێژکردنەوەشە"[١٥٤]، ئەوەشی خستەڕوو، کە بەغدادی ڕاوێژی بە ڕێبەرایەتی ئەلقاعیدە نەکردووە و یەکلایەنە بڕیاری داوە. ئەمەش ئاماژەیەکی ڕوونە بۆ تەقینەوەی ناکۆکییەکانی نێوان قاعیدە و دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی.

لە بەرامبەر هەڵویستەکانی قاعیدەدا، "دەوڵەتی ئیسلامی" لە بری گەڕانەوە بۆ ژێر فەرمانداری ڕێبەرایەتی قاعیدە، زیاتر دوور کەوتەوە و "ئەبو محەممەد ئەلعەدنانی" وتەبێژی ڕەسمی دەوڵەتی ئیسلامی لە ١١ی ئایاری ٢٠١٤دا تۆمارێکی دەنگی بە ناونیشانی "عذرا أمير القاعدة" بڵاو کردەوە. تێیدا ڕایگەیاند، دەوڵەتی ئیسلامی لەسەر ڕێچکەی بنەڕەتی ئەلقاعیدەیە، نەک ئەو لادانەی زەواهری. ئەوەشی خستەڕوو، دەوڵەتی ئیسلامی بێدەنگی لەبەرامبەر ئەلقاعیدە هەڵبژاردووە، هۆکارەکەی ئەوە نییە، کە بەیعەتی پێدابێت، بەڵکو لە پێناو درووست نەکردنی کێشە و ڕێزگرتنی ئەلقاعیدە بووە، بەڵام هیچ جۆرە بەیعەتێک لە نێوان دەوڵەتی ئیسلامی و ئەلقاعیدەدا نییە. داواشیکرد، زەواهری بە ڕوونی دان بەهەڵگەڕانەوەمحەممەد مورسی سەرۆکی پێشووی میسر لە ئیسلام بێنێت، دەستەواژەی گشتی بۆ "عەبدولفەتاح سیسی" و سەرۆکی وڵاتانی عەرەبی و سوپاکانیان بەکارنەهێنێت، بە ئاشکرا بەکافریان بزانێت.

---

١٥٣. سیف، عبدالله، بين "الدولة الإسلامية" و"جبهة النصرة": القصة الكاملة، الموقع الجمهورية، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٢-٦-٢٠١٣، http://aljumhuriya.net/13498

١٥٤. الجزيرة، الظواهري يحل "دولة العراق والشام الإسلامية"، ٩-٦-٢٠١٣، الظواهري-يحل-دولة-العراق-والشام-الإسلامية http://www.aljazeera.net/news/arabic/2013/6/9/

هەروەها ئەلجولانیشی وەک خائین و ستەمکار وەسفکرد و داوایکرد، زەواهری بەیعەتی ناوبراو هەڵبوەشێنێتەوە"[155].

هۆکاری سەرەکی ناکۆکییەکانی نێوان قاعیدە و دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی پرسی هەڵویستەکانی زەواهری بوو سەبارەت بە ناکۆکی نێوان ئەبو محەممەد جولانی و ئەبو بەکر بەغدادی، بەڵام داعش رەتیکردەوە، هیچ نێوەندگیرییەکی زەواهری و قاعیدە قبوڵبکات و داعش بە رەسمی کەوتە دژایەتیکردنی قاعیدە و ئەو ڕێکخراوەی بە لادەر لە ڕێگەی جیهاد تۆمەتبار کرد.

لە لایەکی دیکەوە داعش بڕوای خۆی بە پرسی بەیعەتدانی ئەلقاعیدە بە بەغدادیی نەشاردەوە، ڕایگەیاند، هەموو گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییەکانی جیهان شەرعیەتیان نییە ئەگەر بەیعەت نەدەنە خەلیفە بەغدادی. داعش لەو بڕوایەدابوو، پۆستی خەلیفە گەورەترە لە پۆستی ئەمیرەکانی بەرەی شەڕ، کە ئەیمەن زەواهری وەک یەکێک لەو ئەمیرانە وەسفکرد و ڕایگەیاند، پێویستە هەریەک لە زەواهری و ئەمیری گرووپ و ڕێکخراوەکانی دیکەش بەیعەت بە بەغدادی بدەن[156]. بەیعەت لە ئیسلامدا وەک پەیمانێکی پیرۆز لە نێوان پێشەوا و شوێنکەوتووانیدا تیۆریزە کراوە.مەرج و بنەمای تایبەتی خۆی هەیە. مەسەلەی هەڵوەشاندنەوە و پشت تێکردنی سزای دنیایی و قیامەتیی بۆ دیاریکراوە. دەرچوون لێی وەک تاوان هەژمار دەکرێت؛ ئەگەر بە پشتبەستن بە بەڵگەی شەرعی هەڵنەوەشابێتەوە. لە چەندین فەرموودەدا پرسی ئەمیرایەتی و بەیعەتدان بە پێشەوا جەختی لەسەر کراوەتەوە و دیارترینی ئەو فەرمودانە ئەوەیانە کە لە پێغەمبەری ئیسلامەوە گێڕدراوەتەوە وتوویەتی: "من مات وليس في عنقه بيعة مات ميتة جاهلية" (ئەوەی بمرێت و بەیعەتی لە گەردندا نەبێت، بە مردنێکی نەفامانە مردووە)[157]. لە لای شیعەکانیش هەمان فەرموودە جەختی لەسەر کراوەتەوە و مەبەستیان پێی بەیعەت دانە بە ئیمامێکی مەعسوم یاخود

---

۱۵۵. سیف: عبدالله، القاعدة في سوريا: من الدولة إلى الخلافة، ماڵپەڕی: الجمهورية، بابەتی ژمارە (۳۰۱۰۸) ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ۸-۸-۲۰۱٤، http://aljumhuriya.net/30108

۱۵٦. شقير: شفيق، الجذور الايديولوجية لتنظيم الدولة الاسلامية، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ۲۰۱٤، ص۲٦. Pdf

۱۵۷. بڕوانە: اسلام ویب، بابەتی: بيعة الإمام : ماهيتها وكيف تتم، فەتوای ژمارە (٦۹۲۷)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی 12-2-2001، بەستەری: http://fatwa.islamweb.net/fatwa/printfatwa.php?Id=6927&lang=A

مەرجەعیەتێک.داعشییەکان، ڕێبەرانی ئەلقاعیدە بەوە تۆمەتبار دەکەن، کە نایانەوێت 'زەعامەت'یان لەدەست دەربچێت هەر بۆیە کەوتوونەتە دژایەتیکردنی خیلافەتەکەی ئەبوبەکر بەغدادیی. لە وتارێکدا، کە لەو بارەیەوە داعش لە ڕێگەی کەناڵەکانییەوە بڵاویکردووەتەوە بە ناونیشانی (سبب رفض القاعدة للخلافة)، بە وردی باس لەوە کراوە کە ڕێبەرایەتی ئێستای ئەلقاعیدە، کەوتووەتە دژایەتی داعش تەنیا لەبەر ئەوەی دەسەڵاتیان لە دەستدا بمێنێتەوە. وەک ئەوەی لە وتارەکەدا باسیکراوە. هەروەها ئاماژە بۆ ئەوەشکراوە، لە ڕوانگەی داعشەوە 'کافری ئەسڵی' و 'کافری مورتەد' جیاوازییان نییە و چارەسەری هەردووکیان تەنیا بە شمشێر دەبێت، بەڵام ڕێبەرایەتی نوێی ئەلقاعیدە نایەوێت بێتە ژێر باری ئەو مەسەلەیەوە[158].

قۆناغی شەشەم: فراوانبوون و دامەزراندنی "خیلافەتی ئیسلامی" و دەرکەوتنی 'خەلیفە'

ئەبو بەکر بەغدادی لە ماوەیەکی کورتدا کاریگەرییەکەی گەورەی لەسەر ڕەوتی ژیانی ڕێکخراوە جیهادییەکانی عێراق و سوریا و وڵاتانی ئیسلامی دروستکرد و لە دەستپێکی ئەم قۆناغەدا ڕۆژی ٢٩ی حوزەیرانی ٢٠١٤، لە بەیاننامەیەکدا، وتەبێژی ڕەسمی داعش ئەبو محەممەد ئەلعەدنانی ڕاگەیەندراوێکی بڵاوکردەوە، تێیدا ڕایگەیاند، ناوی 'دەوڵەتی ئیسلامی عێراق و شام' گۆڕاوە بۆ دەوڵەتی ئیسلامی (خیلافەتی ئیسلامی) و هەریەک لە ئەنجومەنی شورا و ئەهلی حەلوعەقد، ئەمیری دەوڵەتەکە (ئەبوبەکر بەغدادی)یان وەک خەلیفە هەڵبژاردووە و بەیعەتیان پێداوە. لەمەولا ناوی ڕەسمی ڕێکخراوەکەیان 'دەوڵەتی ئیسلامییە' و کار بۆ لابردنی سنوورە دەستکردەکان و گێڕانەوەی شکۆی خیلافەت دەکەن[159].

داعش لە موسڵ، بە ڕاگەیاندنی دەسەڵاتێک بە ناوی 'خیلافەتی ئیسلامی'، خۆی وەک چەتری گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییە جیهادییە سەلەفییەکان لەقەڵەمدا. ڕۆژی شەممە (٧ ڕەمەزان ١٤٣٥ک - ٥ تەمموز/یولیو ٢٠١٤) پێگەکانی داعش تۆمارێکی

---

١٥٨. بڕوانە: وتاری (سبب رفض القاعدة للخلافة)، هاشتاگی (#الخلافة_وصراع_العروش)، بەستەری: https://dump.to/awa

١٥٩. بڕوانە: العربیەنت، داعش-تعلن-قیام-الخلافة-الإسلامیة-وتبایع-البغدادي، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی: ٢٩/٠٦/٢٠١٤، بەستەری: http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-

ڤیدیۆیی وتاری هەینی ٤ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٤یان بڵاوکردەوە، کە تێیدا ئەبوبەکر ئەلبەغدادی لە مزگەوتی گەورەی موسڵ بۆ یەکەمجار دەرکەوت"[١٦٠].

دەرکەوتنی بەغدادیی پێچەوانەی ئەو ستراتیژە بوو، کە ناوبراو لە سەرەتای وەرگرتنی پلەی ئەمیرایەتی ڕێکخراوەکەدا پەیڕەویکردبوو، ئەو جیاواز لە ئەمیرەکانی دیکە هیچ کاتێک دەرنەکەوتبوو. بەڵام ڕۆژی ڕاگەیاندنی خیلافەتەکەی، بە مێزەرێکی ڕەش و عەباو جلوبەرگی ڕەشەوە لەسەر مینبەری مزگەوت دەرکەوت[١٦١].

هەرچەند زۆر خوێندنەوە بۆ دەرکەوتنی ناوبراو کراوە. دەرکەوتنیشی بووە جێی باسوخواسی میدیای جیهانیی، بەڵام ئەوەی کەمتر ئاوڕی لێدرایەوە، هەڵسەنگاندن و بۆچوونی "حەسەن نەسروڵڵا"ی ئەمینداری گشتی حزبوڵڵای لوبنان بوو سەبارەت بە دەرکەوتنەکە، کە بۆچوونێکی لۆژیکیانە و نزیک لە واقیع و خوێندنەوەیەکی درووستی ئەو کردەوەیەی بەغدادی بوو.

حەسەن نەسروڵڵا لە چاوپێکەوتنێکی ڕۆژنامەی "ألأخبار"ی لوبنانیدا، ڕایگەیاند،"لەو بڕوایەدام دەرکەوتنی ئەلبەغدادیی بۆ چارەسەرکردنی پرسێکی فیقهییە، چونکە کاتێک داعش خیلافەتەکەی ڕاگەیاند، مشتومڕ لە ناو زانایانی سوننە پەیدابوو، سەبارەت بەوەی بەیعەت چۆن دەکرێت بدرێتە کەسێک، کە نایناسین، تەنانەت ناویشی نازانین و کەسایەتی ناناسین و هیچ زانیارییەکمان لەبارەیەوە نییە. چونکە جائیز نییە بەیعەت بدرێتە نەناسراوێک. پێویستە ئەوەی بەیعەتی پێدەدرێت ناسراو بێت. هەربۆیە داعش ناچار بوو، خەلیفەکەی ئاشکرا بکات و لەوەشەوە دەرگای بەیعەتی بۆ کردەوە. ئەمەش دەرهاویشتەیەکی سروشتی ڕەوتەکەیە"[١٦٢].

بە ڕاگەیاندنی خیلافەت و دەرکەوتنی خەلیفەکەی داعش، چەکدارانی ئەو ڕێکخراوە لە ناوچەکانی عێراق و سوریا دەستیان بە هەڵمەتی کۆکردنەوەی پشتیوانی و بەیعەت

---

١٦٠. بۆ بینینی وتارەکەی بەغدادی سەردانی ئەم بەستەرە بکە: خطبة وصلاة الجمعة الخليفة أبو بكر البغدادي الدولة الإسلامية: https://www.youtube.com/watch?v=_hXYYo0e9wk

هەروەها بڕوانە، ماڵپەڕی ئەلعەرەبییە، أول-ظهور-للخليفة-الداعشي-البغدادي، /http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/07/05

١٦١. محمد؛ جاسم (باحث في قضايا الا رهاب والاستخبارات)، ظهور ابو بكر البغدادي بين الإمامة وزعامة التنظيم، ماڵپەڕی پوکمیدیا، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٦-٧-٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٣٧٥٠٦)، بەستەری: http://pukmedia.com/AR_Direje.aspx?Jimare=37506

١٦٢. ألامين؛ ابراهيم، بين تموزين: قائد المقاومة يتذكّر، جريدة ألاخبار، ژمارە(٢٣٦٩)، الجمعة ١٥ اب ٢٠١٤، http://www.al-akhbar.com/taxonomy/term/4819

بۆ بەغدادی کرد. لەو ڕۆژەوە داعش بوونی هەر جۆرە گرووپ و ڕێکخراوێکی ئیسلامی لە دەرەوەی خۆی بە دەرچوون لە ئاین دەزانێت. لەو بڕوایەدایە هیچ گرووپ و ڕێکخراوێکی ئیسلامی شەرعیەتی مانەوەیان نییە، ئەگەر بەیعەت بە خەلیفەی داعش نەدەن.

ڕاگەیاندنی خیلافەت لە لایەن داعشەوە وەک گورزێک بوو بۆ بەرەی نوسرە و ئەلقاعیدە، چونکە لە لایەکەوە شەرعییەتی مانەوەی خستنەژێر پرسیارەوە، لە لایەکی دیکەوە داعش بەو کارەی سەرنجی زۆرتری ئەو چەکدارانەی ڕاکێشا، کە بە بانگەشەی گەڕانەوەی خیلافەت و بەرپاکردنی حوکمی خوا ڕوویان لە بەرەکانی شەڕ لە سوریا و عێراق کردبوو.

لە دوای ڕووخانی خیلافەتی عوسمانییەکان[١٦٣] ئەوە یەکەمجارە گرووپێکی ئیسلامی بڕیاری لەو شێوەیە بدات. هەرچەندە پێشتر لە چەند شوێنێک بە تایبەتی لە ئەفغانستان و سۆماڵ ئەلقاعیدە ئەمارەتی ئیسلامی ڕاگەیاندبوو، بەلام هێشتا نەگەیشتبووە ئەو ئاستەی بانگەشەی ڕاگەیاندنی خیلافەت بکات.

داعش لە ڕووی تیۆرییەوە کاری بۆ تیۆریزەکردنی خیلافەتەکەی کرد. لە ژێر ناوی "عن الدولة الإسلامية"، ڕاگەیەندراوێکی بلاوکردەوە. تییدا هەشت خاڵی سەبارەت بە عەقیدە و پەیڕەوی دەوڵەتی ئیسلامی خستەڕوو، بۆ هەر یەک لە خاڵەکان ئایەتێکی قورئان یان فەرموودەیەکی پێغەمبەری ئیسلامی خستبووەڕوو. خاڵەکانیش ئەمانەن[١٦٤]:

بیروباوەڕی داعش:

١.بانگەشە کردن بۆ "بەرپاکردنی ئاین و بلاوکردنەوەی یەکتاپەرستی".

٢. "دامەزراندنی خیلافەت و جێبەجێکردنی شەریعەت".

٣. "فەرمانکردن بە چاکە و ڕێگری لە خراپە".

٤. "سەرخستنی چەوساوەکان".

٥. "هەوڵدان بۆ ئازادکردنی دیلەکان".

٦. "مامەلەکردن لەگەل کافران بە گوێرەی حوکمی خوا".

٧. "بلاوکردنەوەی دادگەری و ئاسایش".

٨. "هێنانەدی برایەتی".

---

١٦٣. خیلافەتی عوسمانی; لە ٢٧ی تەمموز/یولیۆی ١٢٩٩ دامەزراو و دوای نزیکەی شەش سەد ساڵ حوکمڕانی لە ٢٩ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ١٩٢٣ بە ڕەسمی هەڵوەشێندرایەوە.

١٦٤. أخبار دولة الاسلامية، عن-الدولة-الإسلامية/ http://theshamnews.com، پێگەی ڕەسمی داعشە.

پەیکەری ڕێکخستنی خیلافەتی داعش

تۆکمەترینی ئەو گرووپە چەکدارییانەی بانگەشەی "جیهاد" دەکەن لە رووی پەیکەری ڕێکخستنەوە، ڕێکخراوی "دەوڵەتی ئیسلامییە". پەیکەری کاری ڕێکخراوەیی داعش بە گشتی دابەشدەبێت بەسەر ئەم ئاستانەدا[١٦٥]:

یەکەم: خەلیفە

بەرزترین دەسەلاتی ئاینی و سیاسی و ئیداری داعشە. جێبەجێکردنی فەرمان و بڕیارەکانیی ئەرکێکی شەرعییە و لادان لێی دەرچوونە لە کۆدەنگی جەماوەری زانایان و شکاندنی فەرمانی خودا و پێغەمبەرە و سزاکەی کوشتنە. خەلیفە لە لایەن شورا و ئەهلی حەل و عەقدەوە هەڵدەبژێردرێت و دەبێت مەرجەکانی خەلیفە بوونی تێدابێت، لەوانە هەبوونی زانستیی شەرعی و ڕەچەڵەکی قورەیشی بێت.

دووەم: ئەنجومەنی شورا:

گرنگترین دامەزراوەی داعشە. لە سەرەتای دامەزراندنی گرووپی تەوحید و جیهادی زەرقاوییە تا دامەزراندنی خیلافەت بە شێوەیەکی بەردەوام بوونی هەبوو. ئەندامەکانی زۆرینەیان نەناسراوون و ژمارەیەکیشیان ئەمیرەکانی شەڕ و جیهادن.

سێیەم: ئەهلی حەل و عەقد:

ئەنجومەنێکی ڕاوێژکارییە و لە سیستەمی حوکمڕانی ئیسلامییدا کاری پێکراوە. ڕاجیایی لە بارەی ژمارە و جۆری دیارکردنی ئەندامەکانییەوە لە فیقهی سیاسی ئیسلامییدا هەیە، بەلام هەمووان کۆکن لەسەر گرنگیی هەبوونی ئەو ئەنجومەنە و لە پرسی دانان و لابردنی خەلیفەدا ڕاوێژی پێدەکرێت.

چوارەم: هەیئەی شەرعی:

دەستەیەکە کارو فەرمانە شەرعییەکان ڕووندەکاتەوە. بڕیاری شەرعییان لە بارەوە دەردەکات. بابەتە خیلافییەکان یەکلایدەکاتەوە. لە سەردەمی زەرقاوییەوە ئەو دەستەیە دامەزراوە. ئەبو ئەنەسی شامی یەکەم بەرپرسی دەستەکە بووە، پاشان لە سەردەمی

١٦٥. أبو هنية؛ حسن، البناء الهيكلي لتنظيم "الدولة الاسلامية"، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤، ص٣٥-٤١، Pdf.

ئەبو عومەری بەغدادی، عوسمان ئەلتەمیمی بووەتە بەرپرسی. دواتر لە سەردەمی ئەبوبەکر بەغدادیدا، ئەبو محەممەد ئەلعانی کراوەتە بەرپرسی دەستەکە. فەرمانە ئەمنی و شەرعییەکان دەردەکات، وتارەکانی خەلیفە ئامادە دەکات، ڕێنمایی ڕۆژانە بۆ دامەزراوەکانی دیکەی خیلافەت دەردەکات.

پێنجەم: دەستەی ڕاگەیاندن:

بە یەکێک لە دامەزراوە گرنگ و هەستیارەکانی داعش هەژمار دەکرێت. بەناوبانگترین ڕێکخراوی ئیسلامی جیهادی و تیرۆریستی لە ئاستی جیهاندا ڕێکخراوی "دەوڵەتی ئیسلامییە" لە گرنگیدانی بە ڕاگەیاندن و بەکارهێنانی هەموو کەناڵە میدیاییەکان بۆ گەیاندنی پەیامەکانی. کار لەسەر شەرعاندنی کاری ئەلیکترۆنی بۆ خزمەتی داعش دەکات. چەمکی "جیهادی ئەلیکترۆنی"، لە جێی ئەرکە میدیاییەکان بەکاردەهێنێت. وێڕای بڵاوکردنەوەی پەیامە میدیاییەکان و بەڕێوبردنی شەڕی دەروونیی دژ بە نەیارانی "دەولەتی ئیسلامی"، کاریش بۆ هێنانە ڕیزی بیانییەکان بۆ ناو ڕێکخستنەکانی "دەولەتی ئیسلامی" دەکات و تەجنید یەکێکە لە ئەرکەکانی.

شەشەم: خەزێنەی دەوڵەت:

لە سیستمی حوکمڕانی ئیسلامییدا و لە فیقهی سیاسییدا بە "بیت المال" ناودەبرێت. لە سەردەمی زەرقاوییەوە، ئەو ڕێکخراوە بایەخێکی زۆری بە دەستەبەرکردنی سەرچاوەی دارایی بۆ کردەوە تیرۆریستییەکانی داوە. داعش بە شێوەیەکی گشتی بە دەوڵەمەندترین ڕێکخراوی تیرۆریستی لە ئاستی جیهاندا هەژمار دەکرێت، کە مانگانە ملیۆنان دۆلاری تەنیا لە داهاتی فرۆشتنی نەوتەوە دەستدەکەوێت. جگە لە فرۆشتنی نەوت، داعش لە ناوچەکانی ژێر دەسەلاتییدا زەکات بە زۆرەملێ کۆدەکاتەوە، باج و گومرگی سەپاندووە، لە بانکەکانی عێراقدا پارەیەکی زۆری بەردەستکەوتووە. ئەمە وێڕای دەستگرتن بەسەر ماڵ و موڵکی کوردە ئێزدییەکان و کریستیانەکانی موسڵ و بازرگانە شەبەکە کوردەکانی دەوروبەری موسڵدا.

حەوتەم: ئەنجومەنی سەربازی:

دوای کوژرانی "ابو سلمان ناصر لدين الله" لە ئایاری ٢٠١١دا، کە وەزیری جەنگی "دەولەتی ئیسلامی" بوو، داعش ئەنجومەنێکی سەربازی بۆ سەرپەرشتیکردن و

دارشتنی پیلانی سەربازی و بەڕێوبردنی کردەوە چەکدارییەکان دامەزراندووە. گوماندەکرێت ژمارەی ئەندامانی ئەو ئەنجومەنە ٩ تا ١٣ ئەندام بێت. زۆرینەی ڕەهاشیان ئەفسەرانی پێشووی سوپای عێراقن، کە ئەزموونی شەڕی هەشت ساڵەی عێراق و ئێران و داگیرکردنی کوەیت و سەرکوتکردنی ڕاپەڕینەکانی کوردستان و باشووری عێراقیان هەیە. بەشێکی زۆریان بە شێوەی ئەکادیمی کۆلێژی ئەرکانیان لە سەردەمی بەعس تەواو کردووە. شارەزای ڕێکخستنەوەی سوپا و دارشتنی پلانی سەربازیین.

ئەنجومەنی سەربازی سەرکردایەتی کەرتەکان دەکات، هەر کەرتێکیش لە ٣ کەتیبە پێکهاتووە. هەر کەتیبەیەکیش ٣٠٠ تا ٣٥٠ چەکداری هەیە. کەتیبەکانیش بەسەر سریەدا دابەشکراوون. هەر سریەیەک ٥٠ تا ٦٠ چەکدار لە خۆ دەگرێت.

سەرەڕای ئەوەش پەیکەری ئیداری دەستەی سەربازی بە جۆرێک دابەشکراوە، کە هەر بەشێک کارێکی جیاواز دەکات، لەوانە بەشی دەستەی ئەرکان، بەشی هێزە پەلاماردەرەکان، بەشی چەکدارە خۆکوژەکان، بەشی هێزی پشتیوانی، بەشی هێزی قەناس، بەشی پوچەڵکردنەوەی بۆمب و ئامادەکردنی تەقینەوە.

هەشتەم: ئەنجومەنی ئەمنی:

ترسناکترین ئەنجوومەنی ناو پەیکەری داعشە. ئەرکەکانی پەیوەست بە ئاسایش و بەرگری و هەواڵگری جێبەجێدەکات. ئەبو عەلی ئەنباری، کە ئەفسەرێکی پێشووی دەزگای موخابەراتی بەعسە سەرۆکایەتی دەکات. ئەو ئەنجومەنە بە پلەی یەکەم پرسی ئاسایشی خەلیفەی لە ئەستۆیە. هەروەها دەستنیشانکردنی بەرنامەی کاری خەلیفە و شوێنی مانەوەی و هاتوچۆی خەلیفە بە ڕێنمایی ئەنجومەنەکە دەبێت. چاودێری جێبەجێکردنی فەرمانەکانی خەلیفە دەکات. فەرماندە و ئەمیری کەرتەکانی خستووەتە ژێر چاودێرییە. کاری سیخوڕی لە ڕیزی گرووپ و ڕێکخراوەکانی دیکە دەکات. دەستەی تایبەتی بۆ ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی هەستیار هەیە.

لە ناوچەکانی ژێر دەستی داعشدا مەفرەزەی تایبەتی هەیە و تۆڕی پەیوەندی نێوان بەرپرسانی داعشی ڕێکخستووە و بە یاوەری ئەنجومەنی سەربازی کاروباری خۆکوژەکانیش بەڕێوەدەبات.

نۆیەم: ئەنجومەنە ئیدارییەکان:

داعش ناوچەکانی ژێر قەڵەمڕەوی خۆی بۆ چەند ویلایەتێک دابەشکردووە. لەو ویلایەتانەدا ئەنجومەنی کارگێڕی دامەزراندووە، کە والییەکی ویلایەتەکە و هەریەک لە ئەمیری عەسکەری و ئەمیری شەرعی و ئەمیری ئەمنی سەرپەرشتی دەکەن. پلەی بچوکتر لە ویلایەت کەرت (قاطع)ە و ئەو ویلایەتانەی فراوانن کراون بە چەند کەرتێکەوە. دوای کەرتەکانیش ناوی شار و قەزا و ناحیەی و گوندەکان دێت.

ویلایەتەکانی (دیالە، جنوب، سەلاحەدین، ئەنبار، کەرکوک، نەینەوا، جزیرە، باکووری بەغدا، ویلایەتی بەغدا) لە عێراق و ویلایەتەکانی (حمص، حەلەب، خەیر –دێرزوور، بەرەکە –حەسەکە، بادیە، رقة، حەما، دیمەشق) لە سوریا و ویلایەتی خوراسان لە ئێران و سینا لە میصر و ویلایەتی لیبیا دیارترین ویلایەتەکانی دەرەوەی عێراق و سوریان.

جێپێکانی داعش

عێراق

هەرچەندە سەرەتا داعش وەک فکری جیهادی، دیدگایەکی جیهانییانەی سەلەفیەتی جیهادی بوو، بەڵام لە رووی زەمینەی واقیعییەوە ئەو سەرەتا لە ناوچەی سوننەنشینی عێراق، ناسراو بە "سێگۆشەی سوننە" دامەزرا. هەر زوو پەرەی سەند و توانی لک و باڵی لێ ببێتەوە. لە عێراقیشدا مەترسی بۆ سەر پارێزگا شیعە نشینەکانی باشوور درووستکردووە و لە باکووریشەوە رووی لە ناوچەکانی هەرێمی کوردستان بە تایبەتی لە سنووری موسڵ و کەرکوک و دیالە کردووە. بە داگیرکردنی جەلەولا و شنگال و ناوچەکانی گوێر و مەخمور داعش بەرەیەکی نوێی شەڕی کردەوە، بەڵام پشتیوانی نێودەوڵەتی لە کورد و بەرگری هێزی پێشمەرگە توانیویانە بەر بە پەلامارەکانی داعش بگرن و رێگە نەدەن بەرەو هەرێمی کوردستان پێشڕەوی بکات. هەرچەندە چەکدارانی داعش هەرێمی کوردستانیان سەرەتا نەخستبووە نەخشەی داگیرکارییەکانیانەوە، بەڵام وەک سیاسەتێکی بەعسییانە ناوچەکانی سنووری ماددەی ١٤٠ و کەرکوک بە ناوچەی عەرەبی هەژمار دەکەن و بۆ شاری کەرکوک ویلایەتێکیان بە ناوی ویلایەتی کەرکوک راگەیاندووە. بەڵام هەمان شتیان بەرامبەر هەولێر و سلێمانی و دهۆک نەکردووە. ئەمەش ئاماژەیە بۆ زاڵبوونی هەژموونی بەعس لەسەر بڕیارەکانی داعش و ئاراستەکردنی بە ئاراستەی فاشیزمی بەعس و دژایەتیکردنی کورد لە هەرێمی کوردستاندا.

سوریا

دوای سەرهەڵدانی شەڕی چەکداری لە سوریا و دامەزرانی بەرەی نوسرە، دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراقەوە پەڕییەوە سوریا و دەستی بەسەر ژمارەیەک پارێزگا و ناوچەی ئەو وڵاتەدا گرتووە. لەوانە پارێزگاکانی رقە، حەلەب، دەوروبەری لازقییە، دیمەشق، دێر زوور، حمس، حەما، حەسەکە و ئیدلەب.

میسر

دوای ئەوەی گرووپی "انصار بيت المقدس" بەیعەتیان دایە بەغدادی؛ دەستی داعش گەیشتە بیابانی سینای میسر. رۆژی ٢٩ی کانوونی دووەم/یەنایری ٢٠١٥، کردەیەکی سەربازی گەورەیان لە دژی سوپای میسر ئەنجامدا و بە دەیان سەربازی ئەو وڵاتەیان لە سینا کوشت.

لوبنان

ناوچەی عەرسال لە لوبنان وەک پێگەیەکی گرنگی چەکدارانی داعش هەژمار دەکرێت. لەوێوە چەکدارانی داعش کردەوەی تیرۆریستی دژی سوپای لوبنان ئەنجامدەدەن. تەقاندنەوەی باڵیۆزخانەی ئێران لە بەیروت دیارترین کردەوەی تیرۆریستی داعشە لەو وڵاتەدا.

وێڕای ئەم وڵاتانە، ژمارەیەک گرووپ و ڕێکخراوی ئیسلامی لە جیهاندا بەیعەتیان داوەتە داعش و وەک باڵی داعش لە وڵاتەکانیان خۆیان دەناسێنن. لەوانە گرووپە جیهادییەکانی بیابانی سینا، خوراسان، لیبیا، ئەفغانستان، جەزائیر، مەغریب، تونس، پاکستان، نایجیریا، سۆماڵ، بۆرما و چەندین وڵاتی دیکە[١٦٦].

---

١٦٦. بروانە ئەم سەرچاوانە: *روسیاالیوم، خيال جامح.. داعش تنشر خريطة "دولة الخلافة" رۆژی بڵاوبوونەوەی: ٣-٧-٢٠١٤، http://arabic.rt.com/news/751351-

*طرشوب، محمود، من التنظيم إلى الدولة (ولايات الدولة الإسلامية)، القدس العربي، ٢١-١١-٢٠١٤، http://www.alquds.co.uk/?p=254030

* ویکیپیدیا، الموسوعة الحرة، داعش، http://ar.wikipedia.org/wiki/

*ڕاپۆرتی کەناڵی روسیاالیوم لە یوتیوب: https://www.youtube.com/watch?v=9oJrD0atqG0

ڕاگەیاندنی کابینەی دەسەڵاتی خیلافەت

ڕۆژی ٧ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤، داعش بە خوێندنەوەی بەیاننامەیەک لە لایەن ئەبو محەممەد ئەلعەدنانی وتەبێژی ڕەسمی داعشەوە، ناوی وەزیرەکانی کابینەی حکومەتەکەی بەغدادی بڵاوکردەوە.

ناوی وەزیرەکان بەم شێوەیەیە:

- وەزیری یەکەمی خەلیفە - ئەبو عەبدولڕەحمان ئەلفەلاحی.
- وەزیری جەنگ – ئەبو حەمزەی موهاجیر.
- وەزیری دەستە شەرعییەکان – ئەبو عوسمان ئەلتەمیمی.
- وەزیری پەیوەندییە گشتییەکان – ئەبو بەکر ئەلجبوری.
- وەزیری ئەمن – ئەبو عەبدولجبار ئەلجەنابی.
- وەزیری ڕاگەیاندن – ئەبو محەممەد ئەلمەشهەدانی.
- وەزیری کاروباری شەهید و دیلەکان –ئەبو عەبدولقادر ئەلعیساوی.
- وەزیری نەوت – ئەندازیار ئەبو محەممەد ئەلجەنابی.
- وەزیری کشتوکاڵ و سامانی ماسی – مستەفا ئەعرەجی.
- وەزیری تەندروستی – دکتۆر ئەبو عەبدوڵڵا ئەلزەیدی[١٦٧].

کارەکتەرە سەرەکییەکانی داعش

١. ئەبو بەکری بەغدادی

ناوی ڕاستەقینەی ئیبراهیم عەواد ئیبراهیم سامەرائییە. تەمەنی لە سەرووی ٤٠ ساڵەوەیە. بە گوێرەی بەڵگەنامەکانی حکومەتی عێراق ناوبراو لە ١٩٧١ لەدایکبووە. باوکی یەکێک بووە لە کەسایەتییە دیارەکانی عەشیرەتی ئەلبوبەدری. لە ٢٠١٠ەوە ڕابەرایەتی ڕێکخستنی ئەلقاعیدەی لە عێراقدا کردووە. بڕوانامەی دکتۆرای لە زانکۆی ئیسلامی لە بەغدا بەدەستهێناوە. بە یەکێک لە کەسایەتییە سەلەفییەکان هەژمار

---

١٦٧. بڕوانە:

*خەندان: http://www.xendan.org/arabic/drejaa.aspx?jmara=956

*الیوم السابع: http://www.youm7.com/story/2014/8/7

*بوابة العراق: http://www.aliraq.info/?p=590

*أخبارك نت: http://www.akhbarak.net/articles/16048506

دەکرێت. پێشنوێژ و وتارخوێنی مزگەوتی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل بووە لە سامەڕا[١٦٨].
لە دوای ٢٠٠٣ەوە پەیوەندی بە ڕێکخستنی ئەلقاعیدەوە کردووە. لە ٢٠٠٥ لە لایەن ئەمریکاییەکانەوە دەستگیرکراوە و لە زیندانی بوکا ماوەی زیندانیکردنەکەی بەسەر بردووە. پێش ئەوەی دەستگیربکرێت، گرووپێکی بە ناوی "جیش أهل السنة والجماعة" درووستکردووە. دواتر پەیوەندی بە ئەنجومەنی شورای موجاهیدینەوە کردووە. وەک ئەندامێک لە ئەنجومەنەکە ماوەتەوە تا ڕاگەیاندنی دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام[١٦٩].

دوای کوژرانی ئەبو عومەری بەغدادی و ئەبو حەمزەی موهاجیر[١٧٠]، دەوترێت ئەبو عومەر وەسیەتی کردووە، لە دوای خۆی ئەبو بەکری بەغدادی بکرێتە ئەمیری "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی". لە سەردەمی ئەبوبەکر بەغدادیدا دەوڵەتی ئیسلامی گەشەی بەخۆیەوە بینیوە[١٧١]. وەک تۆڵەیەکیش بۆ کوژرانی ئوسامە بن لادن، تەنیا ڕێکخراوەکەی بەغدادی زیاتر لە ١٠٠ کردەوەی تیرۆریستی دژی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە عێراق و پۆلیس و سوپای ئیتیحادی ئەنجامداوە. دیارترین کردەوە تیرۆریستییەکانیشی هەلکوتانە سەر بانکی ناوەندی عێراق، تەقینەوەکانی وەزارەتی داد، هەلکوتانە سەر زیندانی ئەبو غرێب و حوت، هەروەها ئەنجامدانی کردەیەکی تیرۆریستی بوو لە بەردەم ئاسایشی گشتی هەولێر، لە ڕۆژی ٢٣ی ئەیلول/سێپتێمبەری ٢٠١٣دا[١٧٢]. دوای سەرهەڵدانی شەڕی چەکداری لە سوریا، بەغدادیی بە دەرفەتی زانی پێگەی ڕێکخراوەکەی بگوازێتەوە سوریا و لە ژێر

١٦٨. بڕوانە: CNNبالعربية؛ من هو أبو بكر البغدادي؟ سيرة ذاتية من وجهة نظر استخباراتية أمريكية، ١٩-٢-٢٠١٥، بەستەری: http://arabic.cnn.com/middleeast/2015/02/19/cv-al-baghdadi-us-intelligence

١٦٩. بڕوانە: العربية، من هو خليفة "الدولة الإسلامية" أبو بكر البغدادي؟، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٣٠ يونيو ٢٠١٤، http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/06/30/

١٧٠. بڕوانە بەیاننامەی دەستنیشانکردنی بەغدادی وەک ئەمیری دەوڵەتی ئیسلامی، ماڵپەری موسلیم، بابەتی ژمارە (٣٨٨٧٢٤)، بەستەری: http://www.muslm.org/vb/archive/index.php/t-388724.html

١٧١. بڕوانە: الدولة الإسلامية تنشر السيرة الرسمية للخليفة أبو بكر البغدادي من آل بيت الرسول، وكالة الانباء الاسلامية، بابەتی ژمارە (١٧٧٢٦)بەستەری: http://www.dawaalhaq.com/?p=17726

١٧٢. سەبارەت بە بەرپرسیاریتی دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق بۆ کردەوە تیرۆریستییەکەی هەولێر بڕوانە: پوکمیدیا، دولة العراق والشام الإسلامية تتبنى تفجيرات أربيل، ڕۆژی ٧-١٠-٢٠١٣، بابەتی ژمارە(٢١٨٤٤)، http://pukmedia.com/AR_Direje.aspx?Jimare=21844

درووشمی "سەرخستنی ئەهلی سوننە لە سوریا" شەری دژی رژێمی ئەو ولاتە راگەیاند[١٧٣].

٢. ئەبو حەمزەی موهاجیر:

ناسراو بە ئەبو ئەیوبی میسری، لەدایکبووی ١٩٦٨ی میسر بوو، لە ١٩٨٢ پەیوەندی بە کۆمەڵەی جیهادی میسری کردبوو، کە ئەیمەن زەواهیری دایمەزراندبوو. لە ١٩٩٩ گەیشتبووە ئەفغانستان و دوای هاتنی بۆ ناو عێراق پەیوەندی بە زەرقاوییەوە کردبوو[١٧٤]. لە دوای زەرقاوی کرابووە ئەمیری گرووپەکە، دواتر وەک وەزیری جەنگی "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی" و جێگری ئەبو عومەری بەغدادی دەستنیشانکرابوو.

لە ١٩ی نیسان/ئەپریلی ٢٠١٠، لە ناوچەی "ثرثار"، هاوری لەگەڵ ئەبو عومەری بەغدادیدا لە لایەن فرۆکەکانی ئەمریکاوە کرایە ئامانج و هێزەکانی ئەمریکا دوای رووبەرووبوونەوەیەکی چەکداری توانیان تەرمی هەردووکیان لەو خانووەدا بدۆزنەوە، کە خۆیانیان تێدا حەشاردابوو[١٧٥]. دواتر وێنەی تەرمەکانیان بڵاوکرایەوە. دوای هەفتەیەک گرووپەکەیان دانی نا بە کوژرانی ئەو دوو ئەمیرەدا و لەدوای ئەوانیش ئەنجومەنی شورای "دەوڵەتی عێراقی ئیسلامی"، ئەبو بەکر بەغدادی وەک ئەمیری دەوڵەت و "ناصر لدین الله سلیمان"ی وەک وەزیری کاروباری جەنگ، ناساندن.

ئەبو حەمزە ژمارەیەک وتار و بەرهەمی نووسراوی هەن، کە زادەی ئەدەبیاتی سەلەفیەتی جیهادیین لەوانە: (الدولة النبوية، زاد المجاهد، النبي القائد، الوصية الثلاثينية لأمراء وجنود الدولة الإسلامية)[١٧٦].

٣. ئەبو ئەیمەنی عێراقی:

یەکەم بەرپرسی داعش بووە لە سوریا و لە عێراق بە ئەبو موهەنەد ئەلسوەیداوی ناسراوە. لە دایکبووی ١٩٦٥ەو لە سەردەمی رژێمی بەعسدا بە پلەی "مقدم" ئەفسەر

---

١٧٣. بروانە: فرسان السنة؛ منتدى، الموضوع: حملة مناصرة اهل سوريا والبحرين من الشيعة، شباط ٢٠١١، http://www.forsanhaq.com/showthread.php?t=229307

١٧٤. ویکیپیدیا، الموسوعة الحرة، ابو حمزة المهاجر، أبو_حمزة_المهاجر http://ar.wikipedia.org

١٧٥. بروانە چەناڵی (yasser ashour) لە ماڵپەری یوتیوب، بەناونیشانی: والدة ابو حمزة المهاجر تحكى قصة مقتل ابنها فى العراق واعتقال زوجته حسناء، https://www.youtube.com/watch?v=affzKg2D69g

١٧٦. بروانە منبر التوحيد و الجهاد، ملف أبو حمزة المهاجر http://www.tawhed.ws/a?a=abuhamza

بووە لە هەواڵگری سەربازی بەرگری ئاسمانی سوپای عێراق. لە ٢٠٠٧ دەستگیرکراوە، بۆ ماوەی ٣ ساڵ لە زینداندا ماوەتەوە. لە ٢٠١٠ ئازادکراوە.

دوای ئازادبوونی لە ٢٠١١ ڕوویکردووەتە ناوچەی دێرزووری سوریا. لەوێ دەستی بە کارکردن بۆ داعش کردووە و ئەمیرایەتی ڕێکخستنەکانی داعشی لە ئیدلەب و حەلەب و لازقییە کردووە. بە کارەکتەرێکی چالاکی داعش ناسراو بووە. ئەندامی ئەنجومەنی سەربازی داعش بووە، کە لە ٣ کەس پێکهاتووە[177]. سەبارەت بە چارەنووسی تا ئێستا زانیاری پشتڕاستکراو لەبەر دەستدا نیین. زۆرترین جار هەواڵی کوژرانی بڵاوکراوەتەوە.

بە گوێرەی زانیارییە میدیاییەکان، کەناڵەکانی سوریا بڵاویانکردووەتەوە، لە ناوچەکانی دەوروبەری لازقیە لەگەڵ چەند یاریدەدەرێکیدا ڕۆژی ٣ی تشرینی یەکەم/ ئۆکتۆبەری ٢٠١٣ کوژراوە[178]، لە ٢٤ی نیسان/ئەپریلی ٢٠١٤ سوپای عێراق ڕایگەیاند، ناوبراو لە ناوچەیەکی باشووری ڕومادی کوژراوە. لە ٨ی ئایار/ مایۆی ٢٠١٤ بەرەی نوسرە بڵاویکردەوە، ناوبراو لە حەسەکە کوژراوە. جارێکی دیکە لە ١٧ی حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠١٤ سوپای عێراق ڕایگەیاند لە موسڵ کوژراوە، بەڵام داعش هیچ زانیارییەکی لە بارەوە بڵاونەکردووەتەوە. هێشتا ڕوون نەبووەتەوە ئایا لە ژیاندا ماوە، یاخود کوژراوە. لە بارەی مامەڵەکردن لەگەڵ زانیارییدا داعش زیرەکانەتر کاردەکات و مامەڵەی ورد بە زانیارییەوە دەکات.

٤. ئەبو ئەحمەد ئەلعەلوانی

بە کارکتەرێکی سێبەری داعش دەناسرێت و کەمترین زانیاری لە بارەیەوە لەبەر دەستدان و ئەوەی زانراوە ئەوەیە، کە ناوی ڕاستەقینەی وەلید جاسم ئەلعەلوانییە، ئەفسەری پێشووی سوپای عێراق بووە. تا ڕووخاندنی ڕژێمی بەعس لە ٢٠٠٣ وەک ئەفسەرێکی بەعسی خزمەتی ڕژێمی کردووە. بە دڵسۆزی بۆ بەعس ناسراو بووە.

---

١٧٧. العربیةنت: هذه "داعش" وهؤلاء قادتها.. معلومات تنشر لأول مرة، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ١٣ فبرایر ٢٠١٤، http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/2014/02/13

١٧٨. العالم: الجیش یقتل قیادیین "بتنظیم القاعدة" بریفي ادلب واللاذقیة، الخمیس ٣ أکتوبر ٢٠١٣، هەواڵی ژمارە (١٥٢٢٠٢٠)، http://www.alalam.ir/news/1522020 و هەروەها بروانە وکالة سفیر نیوز، http://assafirnews.net/index.php

دوای پەیوەندیکردنی بە داعشەوە، لە ئێستادا وەک شارەزایەکی بواری سەربازی و خاوەن ئەزموون ئەندامی ئەنجومەنی سەربازی داعشە[179].

٥. ئەبو عەبدولڕەحمان ئەلبیلاوی

ناوی راستەقینەی عەدنان ئیسماعیل نەجم و کونیەی ئەبو ئوسامە ئەلبیلاوییە. خەلکی ناوچەی خالدییەی پارێزگای ئەنبارە. لە ٢٧ی کانوونی دووەم/یەنایری ٢٠٠٥ لە لایەن ئەمریکاییەکانەوە دەستگیرکراوە. لە زیندانی بوکا بووە. ئەفسەری پێشووی سوپای عێراق بووە بە پلەی موقەدەم. خولی ژمارە ٧٧ی کۆلێژی سەربازی عێراقی تەواو کردووە. لە لیوای گاردی کۆماری (حەرەس جمهوری) بووە. بە دڵسۆزی بۆ سەدام حوسێن ناسراو بووە. ئەندامی ئەنجومەنی سەربازی داعش بووە. بە یاریدەدەری زەرقاوی هەژمار کراوە. ماوەیەکیش سەرۆکی ئەنجومەنی شورای دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام بووە. لە ناوچەی خالدییەی ئەنبار کوژراوە[180].

سەرچاوەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن، پیلانی داگیرکردنی موسڵی دارشتووە. داعش شەڕی داگیرکردنی موسڵی بە ناوی ئەم کەسەوە ناو ناوە. لەناو داعش زیاتر بە ئەسەدوڵڵا ئەلبیلاوی بەناوبانگە[181].

٦. حاجی بەکر

ناوی راستەقینەی سەمیر عەبد محەممەد ئەلخەلیفاوییە. کۆلێژی سەربازی عێراقی تەواو کردووە.بە پلەی عەمیدئەفسەری پێشووی سوپای عێراق بووە[182]. لە زیندانی بوکای ئەمریکاییەکان زیندانی کراوە[183]. دوای ئازادبوونی پەیوەندی بە ئەلقاعیدەوە کردووە. لە ٢٠١٢ ئەنجومەنی سەربازی بۆ "دەوڵەتی ئیسلامی" دامەزراندووە. رایەڵەی کۆکردنەوەی ئەفسەرانی پێشووی بەعس بووە لە دەوری داعش. پۆستی وەزارەتی

---

١٧٩. المدی برس: العراق یکشف عن الهویات الحقیقیة لستة قیادیین من تنظیم (داعش)، ١٤-٢-٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٢٥٩٨٥)، بەستەری: http://almadapress.com/ar/news/25985/

١٨٠. وکالة أنباء المستقبل: عبدالرحمن البیلاوي، رۆژی بلاوبوونەوەی ١٤-٦-٢٠١٤، بابەتی ژمارە (١٢٨٧٧٥)، بەستەری: http://www.almustaqbalnews.net/128775

١٨١. ویکیپیدیا: الموسوعة الحرة، غزوة_أسد_الله_البیلاوي_(معرکة)، http://ar.wikipedia.org/wiki/

١٨٢. الزایدي: مشاري، تعرفون حجي بکر؟، صحیفة الشرق الاوسط، ٢٧ ینایر ٢٠١٤، ژمارە (١٢٨٤٤)، بەستەری: http://aawsat.com/home/article/25886

١٨٣. العربیەنت: من هو خلیفة "الدولة الإسلامیة" أبو بکر البغدادي؟، (سەرچاوەی پێشوو) http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/06/30/

"التصنيع العسكري" پێدراوە. دەستەراستی ئەبوبەکر بەغدادی بووە.لە پرۆسە چەکدارییەکانی داعش لە ناو سوریا، لەسەر دەستی "کتائب الاسلامیة" کە گرووپێکی چەکداری دژ بە داعشە لە کۆتایی مانگی کانوونی دووەم/ یەنایری ٢٠١٤دا کوژراوە"[١٨٤].

٧. نعمەت عەبد نایف ئەلجبوری

ناوی راستەقینەی خۆیەتی و بە ئەبو فاتیمە ئەلجحیشی ناسراوە. وەک هاوڕێکانی لە سەردەمی رژێمی بەعسدا پلە و بەرپرسیاریتی هەبووە. لە لایەن داعشەوە لە باشووری عیراق و سنووری پارێزگای کەرکوک، بەرپرسیاریتی پێدراوە و لە لایەن دەسەلاتدارانی عیراقەوە داواکراوە"[١٨٥].

٨. ئەبو عەلی ئەنباری

ناوی راستەقینەی عەلاء قەرداش تورکمانییە، لە تەلەعفەر لەدایکبووە. بە ئەبو جاسم ئەلعیراقی و ئەبو عومەر قارداش و ئەبو عەلی ئەنباری بانگ دەکرێت. کادیرێکی حزبی بەعس بووە، مامۆستای وانەی فیزیا بووە لە سەردەمی رژێمی بەعسدا. دوای رووخانی بەعس پەیوەندی بە ئەنسار و ئیسلامەوە کردووە. دواتر جیابووەتەوە و پەیوەندی بە قاعیدەی جیهادەوە کردووە. دوای سێ مانگ کراوەتە بەرپرسی رێکخستنی پەیوەندییەکانی ئەو گرووپە. دواتر بۆ ماوەی ساڵێک دانیشتووە.

جارێکی دیکە پەیوەندی بە "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" کردووە. جێی متمانەی ئەبوبەکر بەغدادی بووە. لە سەردەمی ئەودا زۆرتر رۆڵی پێدراوە و دەرکەوتووە. لە سوریا کار بۆ داعش دەکات. گومانی ئەوە لە ئارادایە تیرۆرکردنی "شێخ محەممەد سەعید رەمەزان ئەلبوتی" کەسایەتی ئاینی دیاری سوریا لە لایەن ئەمەوە پیلانی بۆ دارێژرابێت. ئەوانەی بینیویانە باسیان لەوە کردووە، ئەنباری زۆر بڕوای بەو وتەیەی پێشەوا "نەوەوی" هەیە، کە لە راڤەی موسلیمدا نووسیویەتی "ئەوەی شەڕو خراپەی بە کوشتن نەبێت، لە کۆڵ نەبێتەوە، درووستە بکوژرێت".

---

١٨٤. الحرة: مقتل الرجل الثاني في داعش "حجي بكر"، رۆژی بلاوبوونەوەی٢٧-١-٢٠١٤، بابەتی ژمارە(٢٤٢٤٤٠)، بەستەری: http://www.alhurra.com/content/alqaeda-hajji-bakr-syria/242440.html

١٨٥. العربیەنت: خلیفة "داعش" وأعضاء حكومته، رۆژی بلاوبوونەوەی، ١٠ یولیو ٢٠١٤، http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/

٩. ئەبو محەممەد ئەلعەدنانی

ناوی راستەقینەی تەها سوبحی فەلاحە، لە ریفی ئیدلەب لە ١٩٧٧ لەدایکبووە. دەوترێت لە کەسە یەکەمەکانە، کە بەیعەتی داوەتە زەرقاوی. لە ٣١ی ئایار/مایۆی ٢٠٠٥ لە ئەنبار لە لایەن هێزەکانی ئەمریکاوە دەستگیرکراوە. دوای زیندانیکردنی لە ٢٠١٠ ئازاد کراوە. گوتەبێژی رەسمی داعشە و بە یەکێک لە تابووورە میدیاییەکانی داعش هەژمار دەکرێت[١٨٦].

١٠. ئەبو ئەنەسی شامی:

عومەر یوسف جومعە سالح، ناسراو بە ئەبو ئەنەسی شامی، لە ١٩٦٨ لە کوەیت لەدایکبووە. بە رەچەڵەک فەلەستینییە و رەگەزنامەی ئەردەنی هەبووە. لە سەرەتای هاوینی ١٩٩٠ چووەتە ئەفغانستان. لەوێ چووەتە فێرگەی "فاروق" و راهێنانی سەبارەت بە بەکارهێنانی چەکی سووک و کەرستەی تەقینەوە کردووە. دوای پێکهێنانی ژیانی هاوسەرگیری لە ١٩٩١ گەراوەتەوە ئەردەن.

لە ناوەراستی نەوەدەکانی سەدەی رابردوو، روویکردووەتە بۆسنە و هەرسک و کاری خێرخوازی ئەنجامداوە. پێش دەستپێکردنی پرۆسەی رووخاندنی رژێمی بەعس، لە لایەن دەسەلاتدارانی ئەردەنەوە دەستگیرکراوە. دواتر ئازادکراوە و خەلکی هانداوە بۆ ئەوەی بەمەبەستی "جیهاد" روو لە عێراق بکەن.

لە ئەیلول/سێپتێمبەری ٢٠٠٣ روویکردووەتە عێراق و پەیوەندی بە گرووپی تەوحید و جیهادەوە کردووە. دواتر بووەتە بەرپرسی "هەیئەی شەرعی" گرووپەکە. بەشداری شەری فەلوجەی کردووە. چەندین وتار و بابەتی نووسراوی هەن. بە یەکێک لە بانگەشەکارانی جیهاد دەناسرێت و لەناو ئەدەبیاتی "دەولەتی عێراقی ئیسلامی"دا رۆل و پێگەیەکی دیاری هەیە و بە بایەخەوە باس لە بەشدارییەکانی ئەو لە شەر و کردەوەی چەکداری ناوبراو دەکرێت.

لە ئاکامی بۆردومانێکی ئەمریکادا لە ناوچەی ئەبو غریبی خۆرئاوای بەغدا، رۆژی ١٧ی کانوونی یەکەم/دیسەمبەری ٢٠٠٤ کوژراوە[١٨٧].

---

١٨٦. متاع: دهيثم، خلافة داعش من هجرات الوهم الى بحيرات الدم، اصدارات المعهد الاسكندناقي لحقوق الانسان اب-اغسطس ٢٠١٤، ص ١٣-١٨، Pdf.

١٨٧. ويكيبيديا: أبو_أنس_الشامي، http://ar.wikipedia.org/wiki/

زنجیرەی ڕووداوەکانی پەیوەست بە داعش

گرنگترین ڕووداوەکانی ٢٠٠٩

* لە ٢٥ی تشرینی یەکەم/ ئۆکتۆبەری ٢٠٠٩ زنجیرەیەک تەقینەوە بەغدایان هەژاند. بە هۆیانەوە ١٥٥ کەس گیانیان لەدەستدا و ٧٢١ کەسی دیکە برینداربوون."دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" بەرپرسیاریتی گرتە ئەستۆ.
* لە ٨ی کانوونی یەکەم/دیسەمبەری ٢٠٠٩، "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" بەرپرسیاریتی زنجیرەیەک تەقینەوەی دیکەی گرتە ئەستۆ، کە لە بەغدا ڕوویاندا. بە هۆیانەوە ١٢٧ کەس گیانیان لەدەستدا و ٤٤٨ کەسی دیکە بریندار بوون.

گرنگترین ڕووداوەکانی ٢٠١٠

* لە ٢٥ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٠ زنجیرەیەک تەقینەوە لە بەغدا ڕوویاندا و ٤١ کەس گیانیان لەدەستدا و "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" بەرپرسیاریتی گرتە ئەستۆ.
* لە ١٧ی حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠١٠، گرووپێکی چەکدار هەڵیانکوتایە سەر بانکی ناوەندی عیراق، ١٨ کەس کوژران و ٥٥ کەسی دیکە بریندار بوون."دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی" بەرپرسیاریتی گرتە ئەستۆ.
* هەر لە هەمانکاتدا، پەلاماری کڵێسەی سەیدە نەجاتی بەغدا درا و ٥٨ کەس کوژران.

گرنگترین ڕووداوەکانی ٢٠١١

* لە ٢٧ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ٢٠١١ هێزە ئەمنییەکان ١٢ چەکداری دەوڵەتی ئیسلامییان دەستگیرکردن، کە موفتی دەوڵەتەکە یەکێکیان بوو.
* لە ٢٩ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ٢٠١١، نوێنەری ئەبوبەکر بەغدادی لە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی چەکداریدا لە خۆرئاوای موسڵ کوژرا[١٨٨].

گرنگترین ڕووداوەکانی ٢٠١٢

* لە ٢٥ی کانوونی دووەم/یەنایری ٢٠١٢، وتەبێژی "دەوڵەتی عیراقیئیسلامی" ئەبو محەممەد ئەلعەدنانی بەیاننامەیەکی بڵاوکردەوە، تێیدا ڕایگەیاند، کوشتار ناوەستێنین تا نەگەینە ڕۆما[١٨٩].

---

١٨٨. بڕوانە: ویکیپیدیا؛ دولة_العراق_الإسلامية_(منظمة)، http://ar.wikipedia.org/wiki/

* ئەنجامدانی دەیان کردەوەی چەکداری دژ بە یەکەکانی سوپا و کەسایەتییەکانی شیعە و چەکدارانی ئەنجومەنەکانی سەحوە. بڵاوکردنەوەی ئەو کردەوانە بە شێوەی بەیاننامە و گرتەی ڤیدیۆیی[190].

* تەقاندنەوەی بەڕێوبەرایەتی وەقفی شیعە لە شاری بەغدا[191].

گرنگترین ڕووداوەکانی ٢٠١٣

* لە ٥ی ئازار/مارسی ٢٠١٣ سوپای سوریا شاری ڕەققەی رادەستی بەرەی نوسرە کرد. لە هاوینی هەمان ساڵدا داعش داگیری کرد.

* لە ٩ی نیسان/ ئەپریلی ٢٠١٣ دا "دەوڵەتی عیراقی ئیسلامی"، ناوی خۆی گۆڕی و رایگەیاند بەرەی نوسرە درێژکراوەی "دەوڵەتی ئیسلامییە"، هەردوولا بەیەکەوە ڕێکخراوێکی نوێیان بە ناوی "دەوڵەتی ئیسلامی لە عیراق و شام" پێکهێناوە و بە کورتکراوەی ناوکە واتە "داعش" ناوبانگی دەرکرد.

* لە ٢٧ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٣ سوپای سوریا لە "خان عەسەل"لە بەرامبەر پەلاماری چەکدارانی داعش شکستیی هێنا. بە دەیان سەرباز کوژران و بە دەیانی دیکە بەدیل گیران و دواتر کوژران.

* لە ٢١ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٣ داعش پەلاماری زیندانی تاجی لە عیراق دا. بە دەیان زیندانیکراوی ئازاد کرد. یەک ساڵ پێش ئەو وادەیە و ڕێک لە ٢١ی تەممورزی ٢٠١٢دا ئەبوبەکر بەغدادی لە وتارێکدا بە ناوی "هدم الاسوار" جەختی لەسەر گرنگی شکاندنی زیندانەکان کردبوویەوە.

* لە ٥ی ئاب/ ئۆگستی ٢٠١٣ داعش دەستیگرت بەسەر فڕۆکەخانەی "منغی" سەربازیدا و باڵەخانەی سەرەکی فڕۆکەخانەکەی تەقاندەوە.

---

١٨٩. بڕوانە: الجوار نیوز: http://aljewar.org/news-36956.aspx

١٩٠. بڕوانە کۆکراوەی هەواڵی کردەوە تیرۆریستییەکانی ٢٠١٢، لە بەرهەمێکی ڤیدیۆیدا، کە ڕۆژی ٤ی تشرینی دووەم/ نۆڤەمبەری ٢٠١٢ بڵاوکراوەتەوە: https://www.youtube.com/watch?v=bzSS12mB_VU

هەروەها بڕوانە: ◦أرشيف الجهاد | http://www.jarchive.net

◦شبكة أنصار المجاهدين | http://www.as-ansar.com/vb

◦شبكة شموخ الإسلامية | http://www.shamikh1.info/vb

◦شبكة الفداء الإسلامية | http://www.alfidaa.info/vb

١٩١. بڕوانە: الدولة الإسلامية عملية دائرة الوقف الشيعي ولاية بغداد. https://www.youtube.com/watch?v=hO7MQj0zw70

* لە ٢٩ی ئەیلول/ سێپتیمبەری ٢٠١٣دا داعش کردەیەکی تیرۆریستی لە بەردەم ئاسایشی گشتی لە شاری هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان ئەنجامدا.

گرنگترین ڕووداوەکانی ٢٠١٤

* لە ٧ی ئازار/ مارسی ٢٠١٤، عەرەبستان داعشی وەک ڕێکخراوێکی تیرۆریستی ناساند.

* لە ١٠ی حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠١٤ داعش دەستیگرت بەسەر موسڵدا، کە دووەم گەورەشاری عێراقە.

* لە ١٧ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٤ داعش دەستیگرت بەسەر کێڵگەی غازی "الشاعر" لە نزیک شاری حمص.

* لە ٢٥ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٤ داعش بارەگای سەرەکی و سەربازگەی فیرقەی ١٧ی سوپای سوریای کۆنترۆلکرد.

* لە ٣ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤ داعش پەلاماری شارۆچکەی شنگالی ئێزدی نشینی دا و لە ماوەی چەند کاتژمێرێکدا شارۆچکەکەی داگیرکرد. زیاتر لە ٢٠٠ هەزار هاوولاتی ناوچەکەی ئاوارە کرد. بە سەدان ژن و منداڵ و هاوولاتیشی وەک دیل دەستبەسەر کرد و ژمارەیەک لە ژنانی ئێزدیشی وەک کەنیزەک بۆ فرۆشتن ڕەوانەی بازاری کۆیلە فرۆشی کرد.

* لە ٧ی ئاب/ ئۆگستی ٢٠١٤، داعش بە تەواوەتی لیوای ٩٣ی سوپای سوریای تێکشکاند.

* لە ٨ی ئاب/ ئۆگستی ٢٠١٤، داعش فڕۆکەخانەی تەبقەی سەربازی داگیرکرد. لەبەر ئەوەی سەربازەکان کەوتبوونە بۆسەی چەکدارانی داعشەوە و لە دەشتی پشت سەربازگەکەوە ڕایان دەکرد و لە پشتیانەوە چەکدارانی داعش دەستڕێژی گوللەیان لێدەکردن، داعش ناوی لە شەڕەکە ناوە "غزوة فشرد بهم من خلفهم".

* لە ٢٣ی ئەیلولی ٢٠١٤ بۆ یەکەمجار فڕۆکە جەنگییەکانی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بۆردومانی چەکدارانی داعشی لە سوریا و عێراق دەستپێکرد"[١٩٢].

---

١٩٢. بڕوانە:

*پێگەی ڕەسمی داعش، أخبار الدولة الاسلامية، https://akhbardawlatalislam.wordpress.com/

*قصي: طارق، داعش، مطبعة ليث فيصل للطباعة المحدودة، بغداد، ٢٠١٤ ص٣٨-٣٩. pdf

* ويكيبيديا: الموسوعة الحرة، داعش، http://ar.wikipedia.org/wiki/

رووداوەکان درێژەیان هەیە و هێشتا ئاسۆی کۆتایی هاتنی داعش بە روونی دەرنەکەوتووە. تێکشکانی داعش لە کوبانی و سەرکەوتنەکانی پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستان دەکرێت وەک سەرەتایەکی نوێ بۆ بەرەنگاربوونەوەی یەکجارەکی داعش سەیریان بکرێت. پشتیوانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لە هەرێمی کوردستان و رێگرتن لە کەوتنی کوبانی ئاماژەیەکی گرنگن سەبارەت بە رێگە نەدان بە داعش بۆ ئەوەی سنووری دەسەڵاتی بباتە ناوچەکانی دەرەوەی سنووری سێگۆشەی سوننە لە عێراق و رێگرتنی لەوەی بگاتە سنووری نێودەوڵەتی تورکیا و سوریا.

قەتیسکردنی داعش لە سەر رووبەرێکی دیاریکراو لە خاکی عێراق و سوریا یارمەتیدەر دەبێت بۆ سەرکەوتنی یەکجارەکی هەر پرۆسەیەکی سەربازی جدی، کە ستراتیژێکی بەهێزی نێودەوڵەتی بۆ کۆتاییهێنان بە داعش لە پشتییەوە بێت.

باسکردن لە داعش و توێژینەوەی رەهەندە فیکری و ئایدیۆلۆژی و سیاسی و کۆمەلایەتییەکانی پێویستی بە کاری زۆرتر و بەدواداچوونی وردتر هەیە. پرۆژەی ئێمە زیاتر تەرکیزخستنە سەر شەڕی دەروونیی داعش و راچڵەکاندنی میدیای کوردییە سەبارەت بەو مەترسییانەی لە رووماڵی رووداوەکانی پەیوەست بە داعش دەکەونەوە.

لە ئاستی دنیای عەرەبییدا توێژەران دەستیان بە تاوتوێکردن و هێنانەپێشەوەی باسی زانستیانە سەبارەت بە داعش کردووە، بەلام لە ناو ئێمەدا هێشتا هەوڵەکان رێچکەی زانستیانەبوونیان نەگرتووە و لە توێی وتاردا زۆرتر قسە لەبارەی ئەو پرسە فرە رەهەند و ئاڵۆزەوە کراوە.

باسی دووەم: ستراتیژیی شەڕی دەروونیی داعش

دەرکەوتنی داعش خاڵی وەرچەرخانە لە مێژووی بزاوتە چەکدارییە ئیسلامییەکانی ناوچەکە و جیهاندا. لەگەڵ لەدایکبوونی داعشدا ماکینەیەکی بەرفراوانی میدیایی و تۆڕێکی فراوان و چاوکراوە و شارەزایی شەڕی دەروونیی دەستبەکاربوون، کە رۆژانە لە ڕێگەی کەناڵ و ئامرازەکانی میدیاوە بە هەموو شێوەکانییەوە کاریان بۆ داعش دەکرد.

داعش هەر سەرەتای دەرکەوتنی و دەستپێکردنی شەپۆلە داگیرکارییەکانی بە سەرەتایەکی میدیایی بەهێزەوە دەستیپێکرد. وێرای ئەوەی خەڵکی خستە ژێر کاریگەری خۆیەوە، بگرە زۆر بەرپرس و کەسایەتی سیاسی ناوچەکە و جیهانیشی خستە ژێر کاریگەری شەڕی پروپاگەندەیی خۆیەوە. ژمارەی ئەو کەسایەتییە سیاسییانە کەم نیین، کە لە سەرەتای دەرکەوتنی داعش لە عێراق و داگیرکردنی موسڵ لەو بڕوایەدابوون، ئەوەی داعش کردوویەتی جووڵانەوەیەکی خۆڕسک و تەقینەوەی نارەزایەتییەکانی شەقامی سوننەیە دژ بە حکومەتی سەرۆک وەزیرانی ئەو کاتە "نوری کامل مالکی".

لە ئاستی نێودەوڵەتیشدا کاریگەرییەکانی شەڕی دەروونیی داعش وێرای تەجنیدکردنی هەزاران چەکداری بە رەچەڵەک جیاجیا، بەرپرسانی ئەمنی و سەربازی ئەمریکا و وڵاتانی ئەورووپای هێناوەتە سەر ئەو بڕوایەی رووبەڕووبوونەوەی داعش شەڕێکی ١٠ ساڵەی پێویستە.

ئەوەی داعشی پێدەناسرێتەوە، بەکارهێنانی سەرکەوتوانەی هونەرەکانی شەڕی دەروونیی و بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای نوێی زانیارییە بۆ گواستنەوەی پەیام و ئەنجامدانی پروپاگەندە و داگیرکردنی هۆش و بیری وەرگران و دروستکردنی رایگشتییە بە قازانجی خۆی.

"کۆلن پاول"، وەزیری پێشووتری دەرەوەی ئەمریکا سەبارەت بە کاریگەری تەکنۆلۆژیای زانیاری لە شەڕدا، ئەوەی وتووە، کە شەڕی دووەمی کەنداو بە وێنەی سپێدەی سەردەمی تەکنۆلۆژیای زانیاری بووە بۆ سەربازانی سوپای ئەمریکا، بەو پێیەی دوای ئەو شەڕە ئەگەر هەر سەربازێک بە دەستێک چەک و بە دەستەکەی

دیکەی ئامێرێکی تەکنۆلۆژی پێبێت، جێی سەرسامی نییە، چونکە سیستمی زانیاری بووەتە یەکێک لە پێکهاتە سەرەکییەکانی سەرکەوتنی پرۆسەی سەربازی"[١٩٣].

ئەگەر شەڕی دووەمی کەنداو سەرەتای دەرکەوتنی بایەخی سیستمی زانیاری و تەکنۆلۆژیای پێشکەوتووی بواری بە کۆکەیاندن و میدیا بووبێت، ئەوا؛ لە رووی قۆناغبەندی مێژووی بەکارهێنانی زانیاری و سوودوەرگرتن لە تەکنۆلۆژیایی زانیاری بۆ خزمەتکردنی ئامانجە سەربازییەکان، بەکارهێنانی بەربلاو و زیرەکانەی ئەو تەکنۆلۆژیایە لە لایەن داعشەوە، وەرچەرخانێکی گرنگی مێژوویی بوو.

لە سالانی رابردوودا، رێکخراوی قاعیدە و کاتێکی زۆری دەویست تا کاسێتێکی ڤیدیۆی تۆمارکراوی ئوسامە بن لادنی رێبەری قاعیدە بگەیەنێتە دەستی کەنالی ئەلجەزیرە و پەخش بکرێت، بەلام داعش بێ باکانە لە کەنالەکان و لە رێگەی تۆڕە کۆمەلایەتییەکانەوە چرکە بە چرکە دەتوانێت رووماڵی کردەوەکانی بکات، بە بێ هیچ جۆرە سانسۆرێک پەیامەکانی بلاو بکاتەوە.

"داعش پشتی بە ستراتیژی بە یەکگەیشتنی کۆمەلایەتی و بە گشتی تۆڕە کۆمەلایەتییەکان بەستووە بۆ بلاوکردنەوەی ترس، بەدەستهێنانی داهات و کۆمەکی ماددی، ناونووس کردنی ئەندامی نوێ. پرۆسەکەشی لە رێگەی بلاوکردنەوەی نوێترین گۆرانکارییەکانی مەیدانی جەنگ بە تەکنیک و کوالیتییەکی بەرزی میدیاییەوە سەرکەوتوانە بەرێوەبردووە. بە تایبەتی لە رێگەی تویتەر و فەیسبوک و ئینستیگرام و یوتیوبەوە چالاکانە پەیامەکانی گەیاندووەتە وەرگرانی"[١٩٤].

نەیارەکانی داعش، هەمیشە باس لەوە دەکەن لە رووی واقیعییەوە داعش دەیەوێت ناوچەکە بگێڕێتەوە بۆ سەدەکانی ناوەراست، ئەگەر ئەم وتەیە لە رووی ئیدارەدان و حوکمڕانییەوە راستی تێدابێت، بەلام لە رووی میدیاییەوە بە پێچەوانەیە، چونکە لە ئاستی شەڕی راگەیاندنی داعشدا دەرکەوت، "ئەوە حکومەتی ولاتانی عەرەبی و دامەزراوە سیاسی و میدیایی و ئابووری و ئاینییەکانیان تا ئێستاش لە رابردوودا دەژین و نایانەوێت، یان ناتوانن راگەیاندنی خۆیان پێشبخەن"[١٩٥].

---

١٩٣. طارق؛ قصي، الإرهاب داعش والحروب الإعلامية، الحوار المتمدن-العدد: ٤٤٩٤ – ٢٦/٦/٢٠١٤.
http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=421127

١٩٤. الحريري؛ منة الله، إعلام «داعش».. استراتيجية دعائية تعزز المكاسب الميدانية (صور وفيديو)، رۆژی بلاوبوونەوەی ٠٦-٠٧-٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٤٧٧٤٤٩)، ماڵپەڕی، المصري اليوم:
http://m.almasryalyoum.com/news/details/477449.

١٩٥. السويفي؛ مصطفى، إعلام داعش يهزم الإعلام العربي المتخلف، رۆژی بلاوبوونەوەی: ٢٢سیپتمبر ٢٠١٤، http://www.masralarabia.com

هێشتا زۆرینەی وڵاتانی خۆرهەڵاتی ناوەراست لەو بروایەدان تۆرە کۆمەڵایەتییەکان مەترسیین بۆ سەر ئارامی و ئاسایشی وڵاتەکانیان. لە بری ئەوەی خۆیانی لەگەڵدا بگونجێنن، دژایەتییان دەکەن، وەک بریاری داخستنی تویتەر و یوتیوب لە لایەن رەجەب تەیب ئەردۆغانی سەرۆک وەزیرانی پێشووی تورکیا، قەدەغەکردنی تۆرە کۆمەڵایەتییەکان لە ئێران، راگرتنی خزمەتگوزاری تویتەر لە میسر و عێراق. بەڵام، ئایا لە بری خۆگونجاندن و بەکارهێنانی ئەرێنییانەی ئەو تۆرە کۆمەڵایەتییانە هیچ چارەیەکی دیکە لەبەردەمدا هەیە؟ بێگومان بۆچوونی جیاجیا هەن، بەڵام وەک "فادی سالم" توێژەری تایبەتمەندی بواری راگەیاندنی عەرەبی دەڵێت "کاردانەوەی وڵاتانی خۆرهەڵاتی ناوەراست بەرامبەر بە تۆرە کۆمەڵایەتییەکان دانانی سانسۆر و بەرەنگاربوونەوەیە، کە ئەمەشیان سوودێکی ئەوتۆی پێنەگەیاندوون".

ئەزموونی بەرهەڵستیکردنی تۆرە کۆمەڵایەتییەکان دەریخستووە، ئەزموونێکی سەرکەوتوو نییە. تاقیگەی "ستیزن لاپ" لە زانکۆی تورنتۆی کەنەدا لە توێژینەوەیەکدا ئاماژەی بۆ ئەوە کردووە، وێرای هەوڵەکانی بۆ قەدەغەکردنی تۆرە کۆمەڵایەتییەکان و داخستنیان، بەڵام حکومەتی عێراق لە حوزەیرانی ٢٠١٤دا سەرکەوتوو نەبووە لە داخستن و سرینەوەی ٧ پێگەی سەر بە رێکخراوی داعش.

هەروەها "عەبدولعەزیز ئەلملحەم" وتەبێژی وەزارەتی رۆشنبیری و راگەیاندنی عەرەبستان رای وایە کاتێ باس لە هەوڵدان بۆ چاودێریکردن و کۆنترۆڵکردنی تۆرە کۆمەڵایەتییەکان دەکرێت وەک "هەوڵدان بۆ زاڵبوون و کۆنترۆڵکردنی هەوا کارێکی سەختە". هەربۆیە وای بە باش دەزانێت لە بری دژایەتیکردن، دەوڵەتان خۆیان بخزێننە ناوییەوە و لە رێگەیەوە کار بۆ سەرخستنی ئامانجەکانیان بکەن.

هەر لەو چوارچێوەیەدا "ئەلیزابێت لیندەر"، بەرێوبەری پەیوەندییە حکومەتییەکان و ئابوورییەکانی کۆمپانیای فەیسبوک، (راوێژی پێویست پێشکەش بە حکومەتی وڵاتان دەکات بۆ باشتر بەکارهێنانی فەیسبوک)، رای وایە "حکومەتەکان لە بری ئەوەی دژایەتی ئینتەرنێت بکەن و پشتی تێبکەن، بە پێچەوانەوە پێویستە رووی تێبکەن و بەکاری بهێنن"[١٩٦].

---

١٩٦. السویفی: مصطفی، هەمان سەرچاوە.

ئەوەی داعش دەیکات، لە ڕێگەی تۆرە کۆمەڵایەتییەکانەوە، شەڕێکی هێندە ورد و هەستیارە، کە بارتەقای هەموو کردەوە تیرۆریستییەکانی خۆی لە مەیدانی جەنگ و ڕووبەڕووبوونەوەی چەکداریدا کاریگەی بەجێهێشتووە. بێگومان ئەوەش کارێکی سادە و سەرپێیانە نییە. پلان و سەرچاوەی دارایی گەورە لە پشتییەوە هەن. تەنانەت عەقڵێکی میدیایی پێشکەوتووتر لە عەقڵی میدیایی ناوچەکە سەرپەرشتی ئەو شەڕە میدیاییەی داعش دەکات.

لەو بارەیەوە "ڕای کاڤیتی" جێگری سەرۆکی کۆمپانیای "ڤایر ئای" لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و تورکیا دەڵێت "بە دڵنیاییەوە داعش سوپایەکی ئەلیکترۆنی هەیە و کاری بۆ دەکەن".

بۆنموونە، نەخشەی "خیلافەتی ئیسلامی"، پاساپۆرتی داعش، یەکەم دەرکەوتنی خەلیفەی داعش، ڕێگە و هۆکارێک بوون بۆ زیاتر ناساندنی داعش و هێنانە پێشەوەی و ئەمەش ئەوەی دەرخست، کە داعش تەنیا بە هۆی دەستکەوتەکانی لە بەرەکانی شەڕدا سەرنجی جیهانی ڕانەکێشاوە، بەڵکو بە شەڕی ڕاگەیاندن و ستراتیژی پروپاگەندەیی هاتە پێشەوە.

"تچارلز لیستەر" لە سەنتەری "برکینجز" لە دەوحەی پایتەختی قەتەر بۆ ڕۆژنامەی "گاردیان" ڕایگەیاندووە، داعش زانیاریگەلێک لە ڕووی جۆرایەتی و چۆنایەتییەوە بە شێوەیەکی کاریگەر بڵاو دەکاتەوە. بەردەوامی لێشاوی بابەتە پروپاگەندەییەکانی داعش وادەکات بەکارهێنەر یان وەرگر بگاتە ئەو ئەنجامەی، کە داعش تەنیا هێزێکی چەکداری نییە، بەڵکو شایستەی ئەوەی هەیە مرۆڤ پێوەی پەیوەست بێت. هەروەها پێی وایە ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو شاڵاوە پروپاگەندەییەی داعش هیچی کەمتر نییە لە بەرەنگاربوونەوەی لە مەیدانی شەڕدا.

گاردیان لەو بارەیەوە نووسیویەتی، کاریگەری دروستکردن لەسەر ڕایگشتی لە لای ئەو گرووپانە بایەخی زۆر زیاترە لە شەڕکردن. چونکە ئەوان لە ڕێگەی پروپاگەندەوە دەتوانن شکستەکانیان بە پروپاگەندە بگۆڕن بۆ سەرکەوتن و پێشکەوتنیشیان لە بەرەکانی شەڕدا وەک ئامرازێک بۆ کۆکردنەوەی پشتیوانی لە گروپەکەیان بەکار بهێنن.

"جی ئێم بێرجر"، چاودێری پرسەکانی تایبەت بە تیرۆر لەو بڕوایەدایە، تەنیا لە تویتەر داعش لە هەفتەکانی سەرەتادا ٤٠ هەزار جریوەی بڵاوکردووەتەوە.بە گوێرەی لێدوانی بێرجر بۆ ڕۆژنامەی "سیدنی مورنج هێرلد"ی ئوسترالیایی لە هەفتەکانی

سەرەتای کاری داعشدا، ئەو تەنیا لە ٧٥٠٠ هەژماری داعش لە تویتەر تیبینی ٣ ملیۆن جریوەی کردووە، کە چوار هاشتاگیان بەکارهیناوە کە بریتیی بوونە لە (# داعش # جبهة النصرة # الجبهة الإسلامية #daash)"[197]. هەروەها لە قۆناغی دواتردا هاشتاگی (#الحملة_العالمية_لنصرة_الدولة_الإسلامية)، بەرەو پیدا بۆ کۆکردنەوەی زۆرترین پشتیوانی بۆ دەوڵەتەکەیان.

ئەوەی جێی سەرنج و بایەخپێدانە ئەوەیە، کە کارە هونەری و میدیاییەکانی داعش لاساییکردنەوەیەکی پیشکەوتووانەی سینەمای خۆرئاواییە، بەلام سەیر لەوەدایە بە تەکنیکی سادە و تێچوونێکی زۆر کەمەوە کاری گەورە بەرهەمدەهێنن. بۆنموونە یەکێک لە کارەهونەرییەکانی داعش بەرهەمهێنانی فیلمێکی ئەکشن ئاسا بوو بە ناوی "لهیب الحرب" (کلپەی شەڕ)، کە لە رووی مۆنتاژ و دەرهێنانی هونەرییەوە ئاست بەرزی فیلمەکە سەرنجی میدیای جیهانی بۆخۆی راکێشا. لەو فیلمەدا ژمارەیەکی بەرچاو لە گرتەی شەڕەکانی داعش، دیمەنەکانی کوشتن، دەستبەسەرداگرتنی شارەکانی تیدایە و داعشییەکان نمایشی جۆراو جۆری سەربازی ئەنجام دەدەن و لە بارەی هەر پرسێکیشەوە وتەی ئەمیرەکەیان ئەبو بەکری بەغدادی دەخریتەروو.ئەو فیلمە ٥٤ خولەکە و بە زمانی ئینگلیزی و عەرەبی ئامادە کراوە.

"مارشال کوری"، دەرهێنەری پیشەگەری ئەمریکایی بۆ فیلمە بەلگەنامەییەکان، لە بارەی ئەو فیلمەوە بۆ کەناڵی (CNN)ی ئەمریکایی قسەیکرد و وتی:"لە رووی میدیاییەوە داعش خاوەنی تەکنیکێکی بالایە و لە راستییشدا تێچوونی کارەکانی کەمن. رەنگە ئەو فیلمە لە رووی مادییەوە کەمتر لە ١٠٠٠ دۆلاری تێچوو بێت". هەروەها وتیشی: "ئامانجی سەرەکی داعش لە بەرهەمهێنانی ئەو فیلمە پروپاگەندە و بلاوکردنەوەی ترس و لەرزە لە ریزی ئەمریکاییەکان، لە رووی بەکارهێنانی کاریگەرییە دەنگی و وێنەییەکانەوە، لە رووی مۆنتاژ کردنەوە، داعش هەمان شیوازی فیلمە هۆلیۆدییەکانی بەکار هیناوە، بە تایبەتی لە رووی خاوکردنەوەی گرتەکان و دووبارەکردنەوەیان یاخود گەرانەوەیان و بە جۆرێکە بینەر هەست دەکات لە بەرامبەر فیلمی ماتریکس دانیشتووە"[198].

---

١٩٧. الحريري: منة الله، إعلام «داعش».استراتيجية دعائية تعزز المكاسب الميدانية (صور وفيديو)، تاريخ نشر: ٠٦-٠٧-٢٠١٤، المصري اليوم: http://m.almasryalyoum.com/news/details/477449

[198]. ئێن ئار تی: هەواڵی (ئەکشنەکانی داعش لە هەزار دۆلار کەمتریان تیدەچێت)، رۆژی ٢٢-٩-٢٠١٤، هەواڵی ژمارە (٦٥٠٧١)، بەستەری: http://nrttv.com/all-details.aspx?jimare=65071

هەروەها لە نوێترین توێژینەوەیدا شارەزایی ئیسرائیلیی "یگال کارمۆن" کە دامەزرێنەری پەیمانگەی توێژینەوەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستە و لە ۱۹۹۸ەوە بایەخ بە شیکاری پەیامی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن دەدات، ڕایگەیاند، قاعیدە جەنگی پیرۆزی دژی خۆرئاوا ڕاگەیاندبوو، کەچی چەکدارانی کەم تەمەنی داعش لەو بڕوایەدان دەرفەتییان نییە بۆ ئەوەی شەڕی خۆرئاوا بکەن و ئەوان خۆرئاوا وەک دوژمنی دەرەکی دەبینن و کار بۆ نەهێشتنی دوژمنانی ناوخۆییان دەکەن و دەیانەوێت دەوڵەتێک دروستبکەن. کارمۆن،کە لە ڕابردوودا ڕاوێژکاری سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل ئیسحاق شامیر بووە و لە درێژەی لێکدانەوەکانییدا دەڵێت: داعش زۆرێک لە گەنجانی موسڵمانی خۆرئاوا نشینی ڕازی کردووە بەوەی واز لە وڵاتەکانیان و ئەو خۆشی و ژیانە ئاساییە بهێنن و بگەڕێنەوە بۆ سنووری خیلافەت و لە پێناو "دەوڵەتی ئیسلامییدا" شەڕ بکەن و ئەوە سەرزەمینی ڕاستەقینەیانە نەک ئەوروپا.

بە گوێرەی توێژینەوەکەی کارمۆن پێش دروستبوونی "دەوڵەتی ئیسرائیل" بزوتنەوەی زایۆنی بە هەمان ئایدیا کاری دەکرد و داوای لە گەنجانی جولەکە لە سەرانسەری ئەوروپا دەکرد ڕووبکەنە فەلەستین بۆ ئەوەی بتوانن دەوڵەتێک بنیاتبنێن.

هەروەها ئاماژەشی بۆ ئەوە کردووە، کە داعش دەستەواژەی "هیجرەت" – کۆچ بەکاردەهێنێت بۆ ئەوەی زۆرتر کاریگەری بکاتە سەر دەروونیی گەنجان و ڕوو لە ناوچەی دەسەڵاتەکەیان بکەن[199]. لەو چوارچێوەیەشدا ژنان و منداڵان بێبەش نین لە ئاراستەکردنی پەیامی داعشییانە بۆیان و دامەزراندنی کەتیبەی تایبەت بە ژنان و دروستکردنی ڕێکخستنی ژنان کە لە ڕێگەیانەوە مشووری گواستنەوەی چەکدارە خۆبەخشەکان دەخورێت، یەکێکی دیکەیە لە کارە پرسەرکێشییەکانی داعش.

---

[199]. ئێن ئار تی؛ هەواڵی (شارەزایەکی ئیسرائیل: داعش تەکنیکی زایۆنی بەکاردەهێنێت)، هەواڵی ژمارە (۷۰۷۲۱)، بەستەری: http://nrttv.com/dreje.aspx?jimare=70721

بنەماکانی ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش

داعش لە بەرهەمهێنان و بڵاوکردنەوەی بابەتە میدیاییەکاندا بە لێزانی و شارەزاییەوە شەڕێکی دەروونیی هەمەلایەن دژی نەیارەکانی بەڕێوەدەبات و ئەو شەڕە دەروونییەشی لەسەر چەند بنەمایەک دارشتووە. لێرەوە دەتوانین بڵێین ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش لەسەر ئەم بنەمایانە دارێژراوە:

<u>یەکەم: لە ڕووی بیروباوەڕی ئیسلامییەوە:</u>

١. گێڕانەوەی شکۆی خیلافەت

بنەمای ئەو بیرۆکەیە دەگەڕێتەوە بۆ فەرموودەیەکی پەیامبەری ئیسلام، کە پێشەوا ئەحمەد لە نوعمانی کوڕی بەشیرەوە گێڕاویەتییەوە و تێیدا هاتووە: "كنا جلوساً في المسجد فجاء أبو ثعلبة الخشني فقال: يا بشير بن سعد أتحفظ حديث رسول الله صلى الله عليه وسلم في الأمراء، فقال حذيفة: أنا أحفظ خطبته. فجلس أبو ثعلبة. فقال حذيفة: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تكون النبوة فيكم ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها الله إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون خلافة على منهاج النبوة فتكون ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها الله إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون ملكًا عاضًا فيكون ما شاء الله أن يكون، ثم يرفعها إذا شاء الله أن يرفعها، ثم تكون ملكًا جبرية فتكون ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها الله إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون خلافة على منهاج النبوة، ثم سكت. قال حبيب: فلما قام عمر بن عبد العزيز، وكان يزيد بن النعمان بن بشير في صحابته، فكتبت إليه بهذا الحديث أذكره إياه. فقلت له: إني أرجو أن يكون أمير المؤمنين - يعني عمر - بعد الملك العاض والجبرية، فأدخل كتابي على عمر بن عبد العزيز فسر به وأعجبه". فەرموودەکە هەریەک لە تیالیسی و بەیهەقی لە باسی "منهاج النبوة" باسیان کردووە. محەممەد ناسرەدین ئەلبانی لە زنجیرەی فەرموودە درووستەکاندا هەژماری کردووە. فەرموودەیەکی دیکەش لە سەفینەوە گێردراوەتەوە، کە ئەو باسی گەڕانەوەی خیلافەتی نەکردووە. تەنیا ئاماژەی بۆ ئەوە تێدایە، کە پەیامبەر وتوویەتی "الْخِلَافَةُ فِي أُمَّتِي ثَلَاثُونَ سَنَةً، ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ. ثُمَّ قَالَ سَفِينَةُ: امْسِكْ عَلَيْكَ خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ، ثُمَّ قَالَ: وَخِلَافَةَ عُمَرَ وَخِلَافَةَ عُثْمَانَ، ثُمَّ قَالَ لِي: امْسِكْ خِلَافَةَ عَلِيٍّ قَالَ: فَوَجَدْنَاهَا ثَلَاثِينَ سَنَةً". رواه أحمد وحسنه الأرناؤوط[٢٠٠].

لە یەکەم کاردانەوەیدا یەکێتی زانایانی جیهانی ئیسلامی ڕۆژی ٣ی تەمموزی ٢٠١٤، بە دەرکردنی بەیاننامەیەک وەڵامی پڕوپاگەندەکەی داعشی دایەوە و ڕایگەیاند، ئەو

٢٠٠- موقع اسلام ويب" مركز الفتوى، رقم ٣٦٨٣٣ ، حديث: "ثم تكون خلافة على منهاج النبوة" رتبته ومعناه، http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=36833

جۆرە دەسەڵاتەی داعش هیچ جۆرە شەرعیەتێکی نییە. هەموو مەرجەکانی خیلافەتی فەرامۆشکردووە. هیچ بنەمایەکی دامەزراندنی خیلافەتی تێدا ڕەچاو نەکراوە. لە بەیاننامەکەدا یەکێتی زانایانی جیهانی ئیسلامی ئەیشاردووەتەوە، کە گێڕانەوەی شکۆی خیلافەت و دامەزراندنی خیلافەتێک لەسەر پرۆگرامی پێغەمبەرایەتی خەونی ئەوانیشە و هیواخوازن ئەمڕۆیەکی زووتر و بەر لە سبەی بێتەوە کایە.

سەبارەت بە فەرموودەکەش لە بەیاننامەکەدا ئەوە خراوەتەڕوو، کە کەلێن و درز هەیە لە چەسپاوی و درووستی فەرموودەکە و پسپۆڕانی فەرموودە بە 'حسنُ الإسناد' وەسفیان کردووە، واتە هیچ حوکمێکی یەکلاکەرەوەی لەسەر بنیاتنانرێت و ئەو فەرموودەیە زیاتر بۆ چاندنی هیوا و موژدەبەخشینە نەک بڕیار و حوکم لەسەر وەرگرتن. هەروەها سەبارەت بە فەرموودەکەی دیکە، کە سەفینە گێڕابوویەوە، باس لەوە نەکراوە دوای خیلافەتی یەکەم، خیلافەتێکی دیکە دادەمەزرێتەوە. هەردوو فەرموودەکەش هیچ بەڵێ و نەخێرێک یاخود هیچ فەرمان و قەدەغەکردنێکیان تێدا نییە[٢٠١].

ڕۆژی (٤ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٤) داعش هەواڵی ڕاگەیاندنیی قەڵەمڕەوییەکی بە ناوی 'خیلافەتی ئیسلامی' و ناساندنی 'ئەبوبەکر بەغدادی'، وەک خەلیفەی خیلافەتەکە بڵاوکردەوە[٢٠٢]. وتەبێژی ڕەسمی داعش بە ناوی ئەبو محەممەد ئەلعەدنانی ڕایگەیاند، ناوی 'دەوڵەتی ئیسلامی عێراق و شام'یان گۆڕیوە بۆ 'خیلافەتی ئیسلامی'. لەو ڕۆژەدا ئەبوبەکر بەغدادی لە مزگەوتێکی موسڵەوە وتاری هەینی خوێندەوە و تێیدا خیلافەتی ڕاگەیاند و ئاماژەی بۆ ئەوەشکرد، چەکدارانی داعش ئەویان وەک خەلیفە ناساندووە و بەرپرسیارێتییەکەیان بەو سپاردووە[٢٠٣].

بە ڕاگەیاندنی کیانێک بەناوی خیلافەتەوە، داعش گۆڕانکارییەکی گەورەی بەسەر کۆی پرسی شەرعی مانەوەی گرووپ و ڕەوت و حزبە ئیسلامییەکاندا هێنا. لە لایەکەوە کەسێکی وەک خەلیفە بە خەڵک ناساند، کە ڕەگو ڕەچەڵەکی خۆی بردووەتەوە سەر قورەیش وەک ئەوەی لە هەندێک سەرچاوەدا ئاماژە بۆ ئەوە کراوە

---

٢٠١. الريسوني، احمد، الخلافة على منهاج النبوة والخلافة على منهاج "داعش"، الموقع الجزيرة نت، http://www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2014/7/7

٢٠٢. ويكيبيديا، الدولة الإسلامية في العراق والشام، http://ar.wikipedia.org/wiki/

٢٠٣. بۆ بینینی دەقی وتارەکەی ئەبوبەکر بەغدادی بڕوانە چەناڵی (islamaziz): https://www.youtube.com/watch?v=EFpI5SreYrY

یەکێک لە مەرجەکانی ئیمامەت و خیلافەت، خەلیفە دەبێت قورەیشی بێت و لە لایەکی دیکەشەوە، کۆتایی بەو پرسە هێنا کە مادام خەلیفە دیار نییە ناکرێت بەیعەتی پێ بدرێت. ئەو خەلیفەی ناساند و داوای بەیعەتی بۆ کرد. دوای ئەوە لە هەموو ناوچەکانی ژێر دەسەلاتییاندا دەستیان بە هەڵمەتی دەربڕینی بەیعەت و بەڵێندان بە خەلیفەکەیان کرد. هەر لەو چوارچێوەیەشدا "هەیئەی شەرعی"داعشبلاوکراوەیەکی بە ناوی "إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام" بلاوکردەوە، کە وتەبێژی داعش محەممەد ئەلعەدنانی پێشەکی بۆ نووسیوە و تێیدا پاساوی بۆ شەرعیی بوونی ڕاگەیاندنی خیلافەت هێناوەتەوە. هاوکات لەو ڕۆژەوە بوونی هەموو جۆرە حزب و ڕەوتێکی ئیسلامییان لە دەرەوەی خیلافەت بە ناشەرعی ناساند و داوایانکرد، هەموو ئەو گرووپ و حزب و ڕێکخراوە ئیسلامییانەی لە جیهاندا هەن خۆیان هەڵبوەشێننەوە و بەیعەت بە خەلیفەی داعش بدەن و لەوەشدا ژمارەیەک گرووپ و ڕێکخراوی چەکداری ئیسلامیی لە میسر، جەزائیر، یەمەن، سوریا، خوراسان، پاکستان، ئەفغانستان، کشمیر، وڵاتانی ئەفریقیا پەیوەستبوونیان بە داعش ڕاگەیاند و بەیعەتییان دایە بەغدادی.

بۆ تەواوکردنی مەرجەکانی شەرعیەتدان بە کارەکەیان، داعش ڕەچەڵەکی بەغدادی دەبەنەوە سەر بنەماڵەی پێغەمبەری ئیسلام. لە بارەی ڕەچەڵەکییەوە دەڵێن "ئەبو بەکرلە نەوەی عرموشی کوڕی عەلی کوڕی عیدی کوڕی بدری کوڕی بەدرەدینی کوڕی خەلیلی کوڕی حسینی کوڕی عەبدوڵلای کوڕی ئیبراهیمی کوڕی شەریفی کوڕی یەحیا عزەدینی کوڕی بەشیری کوڕی ماجدی کوڕی عەتیەی کوڕی یەعلی کوڕی دویدی کوڕی ماجدی کوڕی عەبدولڕەحمانی کوڕی قاسمی کوڕی ئیدریسی کوڕی جەعفەری زەکی کوڕی عەلی هادیی کوڕی محەممەد جەوادی کوڕی عەلڕەزای کوڕی موسای کازمی کوڕی جەعفەری سادقی کوڕی محەممەد باقری کوڕی عەلی زەینولعابدینی کوڕی حوسێنی کوڕی عەلی کوڕی ئەبی تالیب و فاتیمەی کچی پێغەمبەری ئیسلامە"[٢٠٤].

---

٢٠٤ أبي سفيان السلمي" تركي البنعلي، مدوا الايادي لبيعة البغدادي، مكتبة الهمة، مطوية، نشر في الموقع وكالة أنباء الاسلامية (حق)، http://www.dawaalhaq.com/?p=17726

٢. تەنیا کۆمەڵی رزگاربوو:

کۆمەڵی رزگاربوو، یەکێکە لەو باسانەی بە درێژایی مێژووی سەردەمانی ئیسلامی لە قۆناغ و کاتی جیاجیادا گرووپە و رەوتە توندڕەوەکان بانگەشەیان بۆ کردووە، بە گوێرەی یەکێک لە فەرموودەکان مەبەست لە کۆمەڵی رزگاربوو، ئەو کۆمەڵەن پێش هاتنی رۆژی دوایی کاتێک ئوممەتی ئیسلام دەبێتە حەفتاو سێ دەستە و تاقم و گرووپ، تەنیا یەکێک لەو کۆمەڵانە دەچێتە بەهەشت و رزگاریان دەبێت لە ئاگری دۆزەخ. لە وتارێکدا، کە "سالح ئەلسحیمی" لەو بارەیەوە بڵاویکردووەتەوە، بە هەموو شێوەیەک رەتیدەکاتەوە داعش تاقمی رزگاربوو بێت و رەتیشیدەکاتەوە، درووست بێت هیچ موسڵمانێک بەیعەت بەو گرووپە بدات[٢٠٥].

داعش بە کەڵک وەرگرتن لەو فەرموودانە وێنای خۆی وەک تاقمی رزگاربوو لە ئاگری دۆزەخ دەکات. بۆ ئەو مەبەستەش لە زۆرینەی بەرهەمە پروپاگەندەییەکانی داعشدا جەخت لەسەر ئەوە دەکرێتەوە، کە ئەوان تەنیا کۆمەڵی رزگاربوون و ئەو کۆمەڵەن، کە هەڵگری ئاڵای رەشن و پێویستە موسڵمان لە هەر کوێ بێت بەیعەتیان پێبدات. سەبارەت بە ئەو کۆمەڵەی ئاڵای رەشییان بەرز کردووەتەوە، لە زمانی پێغەمبەری ئیسلام گێڕدراوەتەوە، کە لە بارەی رۆژی دواییەوە و نیشانەکانییەوە ئاماژە بە دەرکەوتنی "ئاڵای رەش" دەکات. سەبارەت بەو فەرمودانەش کە باسی ئاڵای رەشیان کردووە، "دکتۆر شەریف حاتەم عارف ئەلعەونی" مامۆستای زانستی فەرموودە لە زانکۆی "أم القرى"ی عەرەبستان رای وایە ئەو فەرموودانەی باسی ئاڵای رەشیان کردووە، لاوازن و ئەوانەیان زۆر بەربڵاون ٣ فەرموودەن، کە ئەمانەن:

یەکەم: فەرموودەی "ثوبان"، کە لە پێغەمبەرەوە دەیگێڕێتەوە و دەڵێت: "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إذا رأيتم الرايات السود قد جاءت من خراسان فأتوها، فإن فيها خليفة الله المهدي".

دووەم: فەرمودەیەکە کە عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود گێراویەتییەوە و تێیدا هاتووە: "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : "إنا أهل بيت اختار الله لنا الآخرة على الدنيا، وإن أهل بيتي سيلقون بعدي بلاء وتشريدا وتطريدا، حتى يأتي قوم من قبل المشرق، عهم رايات سود، فيسألون الخير فلا يعطونه، فيقاتلون فينصرون، فيعطون ما سألوا، فلا يقبلونه، حتى يدفعوها إلى رجل من أهل بيتي، فيلمؤها قسطا، كما ملؤوها جورا، فمن أدرك ذلك منكم، فليأتهم ولو حبوا على الثلج"ئەم فەرموودەیە راجیایی لەسەر درووستیی و لاوازبوونی هەیە.

---

٢٠٥. السحيمي" صالح: هل دولة الإسلامية بالعراق والشام (داعش) هي طائفة المنصورة؟ چەناڵی "بوابة طالب العلم"، مێژووی بڵاوکردنەوەی ٢٠١٤/١١/١٤، https://www.youtube.com/watch?v=esZfDUvf0LA

سێیەم: فەرموودەیەکە لە ئەبو هورەیرەوە گێردراوەتەوە و تێیدا هاتووە: "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "تخرج من خراسان رايات سود لا يردها شيء، حتى تنصب بإيلياء" فەرموودەکە ئەحمەد و ترمزی و بەیهەقی لە ڕێگەی ڕشدینی کوڕی سەعد و ئەویش لە یونسی کوڕی یەزید و ئەویش لە کوڕی شەهابەوە و ئەویش لە قبیصەی کوڕی زوێبەوە و ئەویش لە ئەبی هورەیرەوە گێڕاویەتییەوە، بەڵام ئەم فەرموودەیەش کۆدەنگی لەسەر لاوازبوونی هەیە[٢٠٦]. یەکێکی دیکە لەو فەرموودانەی داعش وەک ناسنامەیەک دەیەوێت بۆخۆی بەکاری بهێنێت و لە ڕێگەیەوە ڕایکێشێتی کۆمەڵگە ئیسلامییەکان بەلای خۆیدا ڕابکێشێت ئەو فەرموودەیە باس لە پێکدادانی سوپای ڕۆم و سوپای موسڵمانان لە ناوچەی "دابق"ی هەڵکەوتوو لە باکووری حەلەبی سوریا دەکات.

لە فەرموودەکەدا کە "موسلیم" لە سەحیحی خۆیدا و لە ئەبوهورەیرەوە گێڕاویەتەوە هاتووە: پێغەمبەر فەرموویەتی"لا تقوم الساعة حتى ينزل الروم بالأعماق أو بدابق فيخرج إليهم جيش من المدينة، من خيار أهل الأرض يومئذ، فإذا تصافوا قالت الروم: خلو بيننا وبين الذين سبقوا منا نقاتلهم، فيقول المسلمون: لا والله لا نخلي بينكم وبين إخواننا فيقاتلونهم فينهزم ثلث لا يتوب الله عليهم أبداً، ويقتل ثلث أفضل الشهداء عند الله، ويفتح الثلث لا يفتنون أبداً، فيفتحون قسطنطينية فبينما هم يقتسمون الغنائم قد علقوا سيوفهم بالزيتون إذ صاح فيهم الشيطان: إن المسيح قد خلفكم في أهليكم فيخرجون وذلك باطل، فإذا جاءوا الشام خرج، فبينما هم يعدون للقتال يسوون الصفوف إذ أقيمت الصلاة، فينزل عيسى بن مريم صلى الله عليه وسلم، فأمهم، فإذا رآه عدو الله ذاب كما يذوب الملح في الماء، فلو تركه لذاب حتى يهلك، ولكنه يقتله الله بيده، فيريهم دمه في حربته"[٢٠٧].داعش، "دابق" بە سەرچاوەی هێزی خۆی دەزانێت. هەمیشە پروپاگەندەی ئەوە دەکات، کە ئەو کۆمەڵەی لە دابقدا ڕۆم دەشکێنێت داعشە. لە پێناو وێناکردن و دەرخستنی ئەو مەسەلەیەش، ناوی لە گۆڤارە ئینگلیزیەکەیان ناوە "دابق" و کەناڵێکی تەلەفزیۆنیشیان بە ناوی "اعماق" کردووەتەوە و بە دەیان هەژمار و ئەکاونت لە تویتەر و فەیسبوکیش بەو ناوە کراونەتەوە.

---

٢٠٦. الحقيقة الدولية؛ من هم أصحاب الرايات السود وهل هذا زمان ظهورها؟، بابەتی ژمارە (٦٥٦٩٩)، بەستەری: http://www.factjo.com/pages/newsdetails.aspx?id=65699 . هەروەها بڕوانە: الاسلام سوال و جواب؛ حديث أبي هريرة في الرايات السود لا يصح، بەستەری: http://islamqa.info/ar/171131 *لە چەندین ماڵپەڕ و چەناڵی یوتیوبی سەر بە داعش فەرموودەکان بە لێکدانەوە و ڕاڤە و سیناریۆی جیاجیاوە خراونەتەڕوو.

٢٠٧. نور الحق؛ فراس، لاتقوم الساعة حتى تنزل الروم بالأعماق أو بدابق، الموقع الاعجاز العلمي في القران و السنة، بابەتی ژمارە (١١٨٦)، ڕۆژی بڵاوکردنەوەی ٢٦ی تەمموزی ٢٠١١، بەستەری: http://quran-m.com/container2.php?fun=artview&id=1186

نـەک هــەر ئــەوە بــەڵکو بـۆ پروپاگەنـدەی زیــاتریش پــەیجێکیان لــە فــەیسـبوک کردووەتەوە بە ناوی "الرؤى المبشرة بقرب الخلافة الراشدة" و تییدا بە پشتبەستن بە خــەون و لێکدانــەوەی خەونــەکان پروپاگەنـدە بـۆ ئــەوە دەکــەن، داهــاتنی قیامــەت و بەرپابوونی شەڕی "دابق" نزیکە و داعش ئەو گرووپەن شەڕەکە دەبەنەوە.

هــەر لێرەشــەوە داعـش دژایــەتی هــەموو جـۆرە ڕەوت و تێگەیشـتنێکی جیـا لــە تێگەیشتنی خۆیان بۆ ئەم دەقانە دەکات. هەر زانایەکی ئیسلامی هاوچەرخ رایەکی پێچەوانەی بیرکردنەوە داعشی هەبێت بە تۆمەتی جۆراو جۆر تۆمەتباری دەکەن و هــەوڵی ڕەشـکردن و بێزراندنی دەدەن. تەنانــەت بــە زانایــانی عەرەبسـتان و دەسـتەی باڵای فەتوای ئەو وڵاتە دەڵێن زانایانی "بنەماڵەی سـەلول" و جۆرەها نـاو و نـاتۆرەی دیکەیان لێناوون.

٣. دابەشکردنی هەمووان بەسەر دوودا:

داعش لە پروپاگەندەی خۆیدا، جیهان بەسـەر دوو بەرەدا دابەشدەکات، بـەرەی خێر و چاکە (ئیسـلام)، لـە بەرامبەریشـدا بـەرەی شــەڕ و خراپـە (خاچپەرسـتی)، هــەر وەک ئــەوەی ســەید قوتــب لــە ناوەراسـتی ســەدەی رابــردوودا جیهــانی بــۆ (ئیســلام) و (جاهیلیــەت) دابەشــکردبوو. بــۆ ئــەوەش دەســتەواژە گــەلێکی قورئــانی و سیاسـی و مەزهەبی دەڵێنەوە، لەوانە بە خۆیان دەڵێن "أولياء الله" و بە نەیارەکانیان دەڵێن "أولياء الشيطان"، "حزب الله"، "حزب الطاغوت"، "ئیسلام" و "جاهیلیەت"..هتد.

بـە کافردانانی شیعە و بە هەڵگەڕاوە (مرتد) دانانی ئـەو سـوننیانەی دژی داعشـن بەشـێکی سـەرەکی ئەدەبیاتی داعشی داگیرکردووە. بۆ شیعەکان وێڕای هێنانـەوەی بەڵگـەی زۆر و زەونـدی زانایــانی پێشــین و بەرجەســتەی نــاو کەلــەپوری فیقهــ و بیروباوەڕی ئیسـلامی، ئاماژە بە وتەیەکی سـەڵاحەدینی ئەیوبیش دەکەن، کە گوایـە "پێیـان وتـووە، چۆن شـەڕی فاتیمییەکان دەکـەیت، لـە کاتێکدا قودس لـە ژێر دەسـتی خاچپەرستەکاندایە، ئەویش لـە وەڵامدا وتوویەتی چۆن شـەڕیان بکـەم تا ئـەو کاتـەی رافزییەکان – کە مەبەستی شیعەکانی دەوڵەتی فاتمییە لـە میسـر – لـە پشـتمانەوە بن". بـۆ هەڵگـەڕاوەکانیش بــەڵگـەی دیـاریکراو لــە قورئــان و فــەرموودە و رای زانایــان و مامەڵەی خەلیفەی یەکەمی ئیسلام ئەبوبەکری سدیق لەگـەڵ هەڵگـەڕاوەکان وەک بەڵگە دەهێننەوە. کوشتنیان و خوێنڕشتنیان وەک ئەرکێکی شـەریعەت مکیاژدەکەن.

بۆنموونە لەو بارەیەوە ویڕای بڵاوکردنەوەی چەندین وتار بروشوری وەک "الأدلة الجلية في كفر من ناصر الحملة الصليبية على الخلافة الاسلامية"، "النصيرية الباطنية، هل تباح دمائهم، ماعى أقول علماء الأمة فيهم، هل من مسلمون؟"، چەندین بەرهەمی ڤیدیۆیی و وتاری تۆمارکراویان بڵاوکردووەتەوە.

هەروەها هەرجۆرە لادان و دژ وەستانەوەیەکی داعش و دەسەڵاتەکەی لە سنووری قەڵەمرەوەکەیاندا بە شکاندنی بەیعەت دەزانن و ناوی "الغلاة"[٢٠٨]ی لێدەنێن. بەو جۆرە داعش پەرە بە بڵاوکردنەوەی بیروباوەڕ و تێگەیشتنی تەکفیریانە و دەمارگیرانەی ئەوتۆ دەدات، کە چەکدارانیان دەستئاوەڵا بکەن لە کوشتن و سەربڕین و سووتاندنی نەیارەکانیان.

٤. پڕوپاگەندەکردن بۆ پاککردنەوەی ئیسلام لە بیدعە و گەڕانەوە بۆ سوننەت:

پڕوپاگەندە کردن بۆ پاککردنەوەی ئاین لە بیدعە بە هەردوو جۆری (باش و خراپەوە)، نەهێشتن و سڕینەوەی ئەو شوێنانەی بوونەتە هۆی هاوبەشدانان بۆ خودا، کە مەبەستیان مەزارگە و شوێنە پیرۆزە مەزهەبی و ئاینییەکانە. لەوانەش تەقاندنەوەی مەزارگەی شیعە ئاینزاکان و نەبی یونس لە موسڵ دیارترین کردەوەی داعش بوون. بەردەوام داعشییەکان وەک شانازییەک باس لە سڕینەوەی شوێنەواری گۆڕی پیاوچاکان و تەقاندنەوەی مەزارگەکان دەکەن. بۆ ئەوەش ویڕای بڵاوکردنەوەی دەیان فەتوا و وتار لە ڕێگەی چەناڵەکانی یوتیوبەوە، نامیلکەی "القول الفصل، في مشروعية هدم القبور المزعومة لأنبياء الله"، "ماذا تعرف عن عاشوراء؟"یان بڵاو کردووەتەوە. ویڕای ئەوانەش، لە هەموو ئەو بەرهەمە ڤیدیۆیانەی سەبارەت بە تەقاندنەوە و خاپورکردنی مەزارگەکان ئامادەیان کردووە، ئاماژە بە ئایەت و فەرموودە دەدەن.

---

٢٠٨. لە رووی زمانەوانییەوە مەبەست لێی دەرچوونە لە ئاستی سنووورداری شتەکان و بەرزکردنەوەی شتێکە بۆ پلەیەك کە لە ئاستی ئەو پلەیەدا نەبێت و لە تێروانینی ئیسلامیدا، بەو کەس و گرووپانە دەوترێت، لە بنەماکانی ئاینی ئیسلام لادەدەن و زیادەڕۆیی لە ستایشکردنی کەسێك یان شتێکدا دەکەن و لە مێژووی ئیسلامدا عەبدوڵلای کوڕی سەبەء بە سەرقافڵەی غولات بەناوبانگە بەوەی لە ستایشکردندا عەلی کوڕی ئەبی تالیبی گەیاندبووە رادەی خوایەتی.
چەکدارانی داعش رۆژی ٢٢ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٤، گرتەیەکی ڤیدیۆییان بڵاوکردەوە و دانپێدانانی گرووپێکی چوار کەسییان نمایشکرد، کە گوایە پەیوەندییان لە داعش و خەلیفەکەیان هەڵگەڕاندووە و ئەو کەسانەیان بە غولات ناوبرد و سزای کوشتنیان بەسەردا جێبەجێکردن. بۆ هەواڵەکە بڕوانە: "داعش" يعقب "غلاة" متشددين كفروه، http://arabic.rt.com/news/768757

٥. هێنانەدی مەبەستەکانی فتوحات:

چەکدارانی داعش پڕوپاگەندەی ئەوە دەکەن، ئەوان ئەو کۆمەڵە کەسەن، بنەما و مەبەستە سەرەتاییەکانی فتوحاتی ئیسلامی جێبەجێدەکەن. کاتێ ڕوو لە هەر شوێنێ دەکەن بۆ داگیرکردن، وشە و دەستەواژەگەلێکی پەیوەست بە فتوحاتەوە بەکاردەهێنن. بۆنموونە ناو لە شەڕەکانیان دەنێن "غزوة"، بۆ هەر غەزوەیەکیش ناوێکی بارگاوی بە مانا و مەبەستێکی ئاینی بەکاردەهێنن. بۆنموونە: "غزوة الثأر لاصحاب رسول الله"، "غزوة عكاشات المباركة"، "غزوة خالد رضي الله عنه"، "غزوة الثأر للمسلمين"، "غزوة الثأر لأم المؤمنين عائشة"..وێڕای ئەوەش دەیانەوێت بڵێن ئەو شەڕانەی ئەوان دەیکەن بۆ خزمەتی ئاینە و لە مامەڵەکردنیان لەگەڵ پەیڕەوانی ئاینەکانی دیکە هەوڵدەدەن وەک سەرەتاکانی ئیسلام ڕەفتار بکەن. بۆ نموونە لە داگیرکردنی موسڵدا، بژاری موسڵمان بوون، یان جزیە دان، یاخود کۆچڕەوکردنیان لەبەردەم کریستیانەکاندا دانا. دەستیان بەسەر ماڵ و سامانیاندا گرت. بۆ ئێزدییەکانیش تەنیا دوو ڕێگەی یان موسڵمان بوون و یان مردنیان لەبەردەم دانان.

بڵاوکردنەوەی گرتەی ڤیدیۆیی هەندێک هاووڵاتی ئێزدی، کە لە ژێر زەبر و ترساندندا ناچار کرابوون ببنە موسڵمان و نوێژپێخوێندنیان دیارترین ئەو پڕوپاگەندانەن داعش لە ڕێگەیانەوە دەیەوێت دەستکەوتی زیاتر بەدەستبهێنێت و سەرنجی چەکداری زیاتر ڕابکێشێت بۆ ئەوەی پەیوەستی ڕیزەکانی ببن.

لە شەڕی دژ بە کوردیشدا، داعش دەیەوێت شەڕەکە ببەستێتەوە بە مەسەلەکانی بیروباوەڕی ئیسلامییەوە و لە یەکەم هەنگاوی لەو جۆرەشیاندا، ژمارەیەک فیلمی دۆکیومێنتارییان لەسەر کورد بەرهەمهێناوە. یەکێک لە تیۆریستەکانیان بە ناوی "السني الكردي"، نامیلکەیەکی لە ژێر ناوی "البيشمركة طائفة الكفر و الردة" بڵاوکردووەتەوە.

هەروەها ئەوان کاتێک لە کوبانێ شکستیان هێنا و نەیتوانیی شارەکە داگیربکەن، بە شێوەیەکی بەرفراوانتر کەوتنە جوینەوەی درووشمی "فەتحکردنی کۆشکی سپی" و ڕووخاندنی ئەمریکا، ئەم جۆرە درووشمەشیان بە سوودوەرگرتن لەو فەرمودەیەی پەیامبەر داهێناوە، کە کاتێک لە شەڕی ئوحد تووشی شکست بوون، پەیامبەر مژدەی فەتحکردنی ڕۆم و ڕوخانی تاقی کیسرای بە موسڵمانان دەدا. داعش بەردەوام پڕوپاگەندەی گەورەتر لە ئاستی توانا و قەبارەی خۆی دەکات و دوای هەر شکستێک درووشمێکی گەورەتر لەوانەی پێشتری بڵاودەکاتەوە.

٦. جێبەجێکردنی شەریعەت:

وەک یەکێک لە ئامانجەکانی گێڕانەوەی حوکمی ئیسلام و شکۆی خیلافەت بەرپاکردنی شەریعەت و جێبەجێکردنی ڕێسا قورئانییەکان و ئەو حوکمانەیە لە قورئاندا هاتوون و سەدان ساڵە کاریان پێنەکراوە، یاخود دەرفەتی جێبەجێکردنیان نەدراوە. لەوەشدا چەکدارانی داعش بە بێ گەڕانەوە بۆ رای زانایانی هاوچەرخ و بە پشتبەستن بە رای زانایانی سەلەف و چاخی یەکەم و دووەم و سێیەمی خیلافەتی ئیسلامی ئەو سزا و حوکمانە بەسەر خەڵکدا جێبەجێدەکەن کە لە قورئان یان فەرموودەدا هاتوون.

بۆ ئەو مەبەستەش لە هەموو ناوچەکانی ژێر دەسەلاتییاندا دەسەلاتی دادوەرییان بە ناوی "قەزای ئیسلامی" و "دادگای ئیسلامی" دامەزراندووە. لە ماوەی دەسەلاتداریتیشیاندا لە ناوچەکانی سوریا و عێراقدا ژمارەیەک سزایی ئاینییان بەسەر خەڵکدا سەپاندووە، لەوانە دەستبڕین بە تۆمەتی دزیکردن، ڕەجمکردنی ژن بە تۆمەتی زینا، فڕێدانەخوارەوەی تۆمەتبار بە هاورەگەزبازی، سەربڕینی جادوگەر، دەست و قاچ بڕینی ڕاست و چەپی ڕێگر و چەتەی سەرڕێگە، قەدەغەکردنی بازرگانیکردن بە جگەرە و نێرگیلە و خواردنەوە کهولییەکان، گۆڕینی پەروەردە و پرۆگرامەکانی خوێندن، جیاکردنەوەی کچ و کوڕ لە زانکۆ، داخستنی ژمارەیەک بەش لە زانکۆکان، سووتاندنی کتێبی نائاینی، دەستنیشانکردنی مارەیی بۆ هاوسەرگیری، دامەزراندنی دیوانی زەکات و وەرگرتنی زەکات بە زۆرەملێ، ناچارکردنی خەڵک بۆ چوونە مزگەوت، بەرپاکردنی نوێژی بە کۆمەڵ، جێبەجێکردنی هەموو ئەو بڕیارانەش بە بەرچاوی خەڵکەوە.

لە ڕووی تیۆریشەوە ژمارەیەک نامیلکە و بڕوشوریان بە چاپگەیاندووە، بە شێوەیەکی بەربڵاو دابەشیان کردوون بەسەر چەکدارەکانیان و ئەو هاووڵاتیانەی کەوتوونەتە ژێر قەڵەمڕەوی ئەوانەوە. لەوانە "الطاغوت..معناهن أصنافه .. صفـ" الكفر بـه"، "من يدفع ثمن تحكيم الشريعة، ابراهيم الريش"، "التحاكم.. الأحكام الوضعية.. التشريعات الباطلة". مەبەستی سەرەکی داعش لە جێبەجێکردنی ئەو سزایانە پیشاندانی ئەو وێنایەیە، کە داعش جێبەجێکاری ڕاستەقینەی حوکمی خودایە.

٧. پەروەردەکردنی نەوەیەکی نوێ:

کردنـەوەی خێوەتگـەی مەشـق و ڕاهێنـان بـۆ منـداڵان و ناچـارکردنی خـەڵک بـە بەشداریکردن لە کۆڕ و وانـە ئاینییەکان و کردنـەوەی دەرگای مزگەوتـەکان دیـارترین ئەو کارانەن داعش ئەنجامیاندەدات لە پێناو درووستکردنی نەوەیەکی نوێی گۆشکراو بە فیکر و تێڕوانینی داعشییانە بۆ ئیسلام و ژیان و کۆمەڵگە. ئەوان چەندین بەرهـەمی تایبەتیان سەبارەت بە گرنگیدانیان بە منداڵان بڵاوکردووەتەوە و لـە ژێر درووشمی "اشبال الخلافة"، کار لەسەر پێگەیاندنی نەوەیەکی نوێ بە فیکری داعشی دەکەن.

منداڵان نەک تەنیا بۆ کاری چەکداری بەکاردەهێنن و لەسـەر توندوتیژی ڕاهێنانیان پێدەکەن، بەڵکو زۆرێـک لـە پرۆسـەکانی پڕوپاگەنـدە بـە منداڵان ئەنجامـدەدەن. لەوانـە بڵاوکردنەوەی بڵاوکراوە و کتێب و نامیلکە و چاپکراوەکانیان بـە منـداڵان دابەشـدەکەن و ئەوان وەک ئامرازێک بۆ پڕوپاگەندە بەکاردەهێنن.

لـەو بـوارەدا چەنـدین فێرگـە و سـەربازگەیان کردووەتـەوە لەوانـە "معهد الفـاروق لأشـبال"[٢٠٩] لـە ویلایـەتی ڕەققـە، کردنـەوەی سـەربازگەیەک لـە موسـڵ و هـەروەها چەندینبەرهەمیان بڵاوکردووەتەوە، لەوانە (تدريب ليوث المستقبل، اشبال الخلافة-الجيل القادم،اشبال الخلافة يكبرون تحت عيون الموحدين،اشبال الخلافة الاسلامية..صليل الصوارم..زمن الصمت الحاضر، أول عملية لاشبالالخلافةالإعدام لعميلين روسيين تم كشفهم بالدولة الإسلامية، هؤلاء اشبال الاسلام .. أشبال الخلافة بإذن الله، أشبال الشيخ أبو مصعب الزرقاوي_الدولة الاسلامية في العراق والشام، احد اشبال الدولة الإسلامية يشرح نواقض الإسلام العشرة بأدلتها من القرآن في دقيقتين، احد اشبال الدولة الإسلامية يودع والده سقط في معارك دولة الخلافة الإسلامية في كوباني، اشبال الخلافة يتوعدون الكفار بالذبح)"[٢١٠].

لـە دیـارترین کردەوەشـیاندا بـە ئەسـتێرەکردنی ئـەو منداڵانەیـە، کـە پـەروەردەیان کردوون و کردەوەی کوشتن و سەربڕینی دیلەکانیان پێ ئەنجامداوون. یـەکێکی دیکـە لە مەبەستەکانی داعش لـە بەکارهێنانی منداڵان و تەنانـەت ژنـان لـە پرۆسـەی شـەڕی دەروونییدا، ئەوەیە بە ڕایگشتی و خەڵک بڵێت، داعش تـەنیا بریتیی نییـە لـە کۆمـەڵک

---

٢٠٩. بڕوانە چەناڵی "Al-Faqirllallah" لە یوتیوب،
https://www.youtube.com/watch?v=XVWZjKUiUzk#t=136

٢١٠. سوود لە چەناڵی یوتیوب و هەژماری سەر بە داعش لە تویتەر وەرگیراوە.

چەکدار، کە بەلەناوچوون و کوژرانیان کۆتایی بە جولانەوەکەیان بێت، بەلکو داعش و دەولەتەکەی هاوشێوەی خێزانێک لە ژن و پیاو و منداڵان پێکهاتووە[٢١١].

٨. مامەڵەی داعش لەگەڵ ژندا (دەستووری داعش بۆ ژنان)

لە سەرەتای کار و هاتنەئارای داعشدا، پیاوانی ئەو رێکخراوە بە هەموو شێوەیەک رەتیاندەکردەوە رێگە بە دەرکەوتن و ئامادەگی ژنان بدەن لە ریزی رێکخراوەکەدا، بەلام هێندەی نەبرد، بە داعشیکردن و چاندنی تۆوی داعشیانە پەرەی سەند بۆ ناو ریزی ژنان و بە شێوەی تیۆری و کردەیی داعش لەسەر بنەمای ستراتیژیکی بیناکراو لەسەر رێچکەی بیروباوەری سەلەفییەت و تێگەیشتنی ئەوان بۆ ژن دەستی دایە کارکردن بۆ هەرچی زیاترە بەکارهێنانی ژنان بۆ مەبەستی جیاجیا. وێرای بەردەوام مکوڕبوونیان لەسەر دەرنەکەوتنی ژنان و ئاخنینیان بۆ نێو کونجی ژوور و چوار دیواری ماڵ.

داعش بە کردەوە دەیەوێت خێزان لەسەر بنەمای تیروانینی داعشیانە دروست بکات و جارێکی دیکەی فۆرمەلەی رەوشی ژیانی کۆمەلایەتی و ئابووری و سیاسی و فەرهەنگی کۆمەلگەی سوننە مەزهەبی ژێر دەسەلاتی بکاتەوە و بۆ ئەو مەبەستەش لە رووی تیۆری و پراکتیکییەوە هەموو هەولێکی خۆی خستووەتەگەڕ و دەیەوێت لە پاڵ دروستکردنی خێزانی شێوە داعشییانەدا نەوەیەکی نوێ لەسەر بیروباوەڕ و تێگەیشتنی داعشییانە پەروەردە بکات.

یەکێکی دیکە لە مەبەستەکانی داعش لە بەکارهێنانی منداڵان و تەنانەت ژنان لە پرۆسەی شەڕی دەروونییدا، ئەوەیە بە رایگشتی و خەلک بلێت، داعش تەنیا بریتیی نییە لە کۆمەلک چەکدار، کە بەلەناوچوون و کوژرانیان کۆتایی بە جولانەوەکەیان بێت، بەلکو داعش و دەولەتەکەی هاوشێوەی خێزانێک لە ژن و پیاو و منداڵان پێکهاتووە.

سەبارەت بە ژنان تیروانینی داعش فرە رەهەندترە، یەکێک لەو بابەتانەی بەهۆیەوە زۆرتر رەخنە رووبەرووی داعش دەکرێتەوە، چەوساندنەوەی ژنان و رێگە گرتنە لە هاتنە دەرەوەی ژن و سەپاندنی فۆرمێکی دیاریکراوی خۆداپۆشینە بەسەر ژناندا. بەردبارانکردنی ژن بە تۆمەتی 'زینا' دیارترین ئەو سزایانەیە، کە داعش رووبەرووی

٢١١. القيم، د.كامل، حرب الرموز وتسويق مثيرات العنف والارهاب (رؤية في تسويق الدعاية والحرب النفسية لتنظيم داعش)، جريدة المواطن، http://www.almowatennews.com/~mowaten/index.php/2013-05-04-05-45-51/11683-2014-10-29-16-09-57.html

ژنانی کردووەتەوە. لە بەرامبەر ئەو رەخنانەدا داعش بە شێوەیەکی ورد و بەرنامە بۆ دارێژراو کار لەسەر ژنان دەکات و دەیەوێت زۆرترین سوود لە ژنان وەربگرێت بۆ بواری جەنگی و ئەمنی و تەنانەت بەشێک لە کردەوەکانی خۆتەقاندنەوەش بە ژنان ئەنجامبدات. لەو چوارچێوەیەدا، لە ژێر ناوی "سرية الخنساء الإعلامية"، تیمێکی راگەیاندنکاری ژنی دروستکردووە و ئەرکی سەرەکی ئەو تیمە بانگەشەکردنە بۆ رازیبوونی ژنان بە حوکمی داعش و وەڵامدانەوەی رەخنەی نەیارانی داعشە لەو بارەیەوە. لە بڵاوکراوەیەکدا، کە بە "وەسیقەی داعش بۆ ژنان" دەناسرێت، ئەو تیمە لە ژێر ناونیشانی "المرأة في الدولة الإسلامية – رسالة و تقرير"، لە تۆیی (٢٠) لاپەڕە و کۆی ١٠ هەزار وشەدا بڵاویانکردووەتەوە، رەتیدەکەنەوە رێگە لە خوێندنی ژنان گیرا بێت و ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن، ژنان دەتوانن "زانستە شەرعییەکان" بخوێنن. هەروەها وێنای رەوشی ژن لە سایەی داعش بە جۆرێک دەکەن، کە گوایە ژنانی ژێر قەڵەمڕەوی داعش لەو پەڕی ئاسوودەیی و خۆشگوزەرانییدا دەژیین و حاڵیان لە حاڵی ژنانی عەرەبستان باشترە.

هەر لەو چوارچێوەیەدا داعش سەربازگەی تایبەتی بۆ مەشقپێکردنی ژنان کردووەتەوە و کەتیبە و سریەی تایبەت بە ژنانی دروستکردووە و ژمارەیەک ژنیش بۆ مەبەستی خۆتەقاندنەوە و ئەنجامدانی کردەی تیرۆریستی راهێنراوون.

لەو سۆنگەیەوە دەتوانرێت پوختەی ئەجێندای داعش سەبارەت بە ژنان بە گشتی لەم چەند تەوەرەیە کورت بکەینەوە:

یەکەم: ژن بۆ ماڵە نەک بۆ کۆمەڵگە:

یەکێک لە پۆستەرە پروپاگەندەییەکانی داعش، کە لە شوێنە گشتییەکان و شار و ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتییان هەڵیانواسیوە، وێنەیەکە، تێیدا کورسییەکی پادشاییانە لە ژوورێکدا دانراوە و تاجێکی لەسەر دانراوە، لەسەری نووسراوە "ژنی موسڵمان پادشای ماڵە"، داعش دەیەوێت ئەوە بسەپێنێت، کە هاتنە دەرەوەی ژن لە ماڵ پێچەوانەی شەریعەت و ئاینە و ئەرکی سەرەکی و یەکەمی ژنان ئەوەیە لە ماڵەوە بن و ژیانی ماڵەوەشیان بە "پادشایی" وێنا دەکات. لەمەشدا بە وردی کاریان لەسەر ئەوە کردووە، وەڵامی هەموو ئەو دەنگانە بدەنەوە، کە پێیان وایە ژن لە ماڵەوە یەخسیرە و پێویستە بێتە دەرەوە. وەک ئەوەی سەرەتاییترین مافی ژنان ئەوەیە هاوشانی پیاو بتوانێت رۆڵ و ئەرک و پێگەی خۆی لە کۆمەڵگەدا دیار بکات.

بە گوێرەی ئەو وەسیقەیەی داعش دەریکردووە، ژنان بۆیان نییە لە ماڵ بێنە دەرەوە، مەگەر ئەوەی کارێکی زۆر گرنگیان هەبێت و بە هاوەڵی یەکێک لە مەحرەمەکانیان بێت و نابێت بە تەنیا بن. لە خوێندنگە و ناوەندەکانی خوێندنیشدا بە گشتی کچان و کورانیان لە یەکدی جیاکردووەتەوە و زۆرێک لەو بەشانەی کە بە بڕوای داعش نابێت کچ تێیاندا بخوێنێت، داخراوون و کچە خوێندکارەکان نێردراونەتەوە ماڵەوە.

ڕۆژنامەی ئیندپێندێتی بریتانی سەبارەت بەو وەسیقەیە و ئەو ڕێککارانەی داعش، نووسیویەتی: داعش دەیەوێت هانی ژنانی خۆرئاوا بە گشتی و ئەوروپا بە تایبەتی بدات بۆ ئەوەی بچنە ڕیزەکانییەوە و دنەی ئەوەیان دەدات لە کاروباری گشتی و ئەرکی پەیداکردنی بژێوی خۆیان بدزنەوە و ڕوو لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش بکەن بۆ ئەوەی وەک "ژنە موسڵمانێک بە پادشایی" بژین. ڕۆژنامەکە ئاماژەی بۆ ئەوەشکردووە، ئەو ژنانەی لە ئەورووپاوە ڕوویانکردووەتە ناو ڕیزەکانی داعش وێنەی خۆیان بە چەکەوە بڵاودەکەنەوە بۆ ئەوەی وا پیشانبدەن کە ئەوان لە ژیانێکی خۆش و ئاسوودەدان و بەو کارەشیان دەیانەوێت سەرنجی زۆرتری ژنان بۆ لای خۆیان ڕابکێشن. سەبارەت بە ژنانی عەرەبی ناوچەکانی دیکەی سوریا و عێراق ژنانی داعش هەموو هەوڵێکیان بۆ ئەوە خستووەتەگەڕ، وای پیشانبدەن ژیان لە سایەتی داعشدا هاوشێوەی ژیانە لە خۆشترین شوێنی دنیا و ئەوان لە ماڵەوە وەک شاژنێک بە بێ هیچ ماندووبوونێک خۆشترین ساتەکانی ژیانیان تێدەپەڕێنن، بۆ ئەوەی ئەو ژنانەی ڕووبەڕووی سەختی ڕۆژگار و ژیانی ئاوارەیی و کوڵەمەرگی بوونەتەوە ڕوو بکەنە ژێر دەسەڵاتی داعش.

دووەم: بەکارهێنانی ژنان لە بواری ئەمنی و چەکدارییدا:

چەکدارانی داعش هەرچەندە سەرەتا دژی هەرجۆرە دەرکەوتن و بەشدارییەکی ژنان بوون، بەڵام دوای تێپەڕینی ماوەیەکی کەم بەسەر داگیرکردنی ڕووبەرێکی فراوانی عێراق و سوریا، بە شێوەیەکی بەرنامە بۆ دارێژراو کەوتوونەتە هەوڵی بەکارهێنانی ژنان بۆ خزمەتی ئەجێندای سیاسی و ئەمنی خۆیان و لەو چوارچێوەیەدا دوو کەتیبەی چەکداری تایبەت بە ژنانیان دامەزراندووە و ژنانێک کە پەچەپۆشن و ئەگەری ئەوە هەیە هاوسەری بەرپرسانی ڕێکخراوەکە بن، کار بۆ ڕێکخستنی ژنان و چەکدارکردنیان دەکەن و لە هۆڵی تایبەت و سەربازگەی نهێنی مەشق و ڕاهێنان بەو

ژنانـە دەکـەن و بـۆ ئەنجامـدانی کـردەوەی تیرۆریسـتی و تەنانـەت کـردەوەی خۆتەقاندنەوەش رایاندەهێنن.

کەتیبەی ژنان لە ژێر ناوی 'الخنساء' دیاترین کەتیبەی ژنانی داعشـە، کە لـە رووی چەکداری و ئەمنییەوە بووەتە پشتیوانێکی کارای چەکدارانی داعش.

سێیەم: بەشداری ژنان لە شەڕی ئەلیکترۆنی داعش:

کردنەوەی هـەژماری جیاجیا لـە تۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر بە نـاوی ژنانەوە، کە دیاترینیان 'اعلامیة زرقاویـة، أم جليبيب الشـامية، أخت الأسود، جزراويـة، أم الدرداء التونسية، ام الليث الليبية، ام سلمة، انصارية مقدسية، لمع الأسنة العدنانيـة، إبنة الدولـة، أم عبد الرحمن فلوجـه، أم عمـارة، مسلمة دولاويـة، دولاويـة و افتخر، مسلمة قدوتي عائشـة، بنت الفـاروق، مسلمة عـابره، أم عمر المهاجرة، جهاديـة موحدة، أنباريـة بس زرقاوية، دولاوية فلوجية، ام المجاهدين، ام عبدالله الجزراويه، ام بكر البغدادية، طالبة الجنان..'هتد، هەموو ئەم هەژمارانە و بە سـەدان هـەژماری دیکـەی هاوشێوەی ئەمانـە رۆژانـە بـە نـاوی ژنانـەوە پروپاگەنـدە و پەیامـەکانی داعش ئاراستـەی ژنـان دەکـەن و هـەموویان بـە هاشـتاگی تایبـەت و جیاجیـا پەیامـەکانیان بڵاودەکەنـەوە و ئاگـاداری یەکـدیش دەکەنــەوە لــەوەی ریتـویتی یەکـدی بکـەن و دیــارترین هاشتاگیشــیان (#للعفيفات_فقط)ە، کە زۆرینەیان بەکاریان هێناوەتەوە.

پـەیامی ئـەم هەژمارانـە جیـاواز نییـە لـە پـەیامی داعـش و هـەمان ئـەو پەیامـە بڵاودەکەنــەوە، کــە داعــش دەیــەوێت بیگەیــەنێت و هەمووشــیان وابەســتەبوون و پابەنـدبوونی خۆیـان بـەو رێنماییانـەوە دووپاتدەکەنـەوە، کـە داعش تایبـەت بـە ژنـان دەریکردووە، بە تایبەتی ئەو وەسیقەیەیی کە سەرەتا باسمان کرد.

ژنانێـک کـە ئـەم ئەرکـەیان پـێ سـپێردراوە لـە رووی ئەلیکترۆنییـەوە هاوکـاری بەرەکانی شەڕی داعش دەکەن و لە حاڵـەتی ئاسایدا کار بۆ تەجنید کردن و هاندانی زیـاتری ژنـان دەکـەن بـۆ ئـەوەی پەیوەسـتی ریـزی کەتیبـەکانی ژنـانی داعـش ببن و چاویشیان لەسەر ئەو ژنانەیە کە لە خۆرئاوا دەژین و لـە پەیامیان بۆ ئـەوان جـەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە، 'ژنان لـە کۆمەڵگەی خۆرئاواییدا جگـە لـە سێکس و تێرکردنی غەریزەی پیاوان هیچ ئەرک و رۆڵێکی دیکەیان نییـە و تـەنیا چارەسـەریش گەرانـەوەیە بۆ ئیسلام و پەیوەست بوونە بە ریزی کەتیبەکانی ژنانـەوە بـۆ ئـەوەی شکۆی خۆیـان

وەک ژنانی موسڵمان بگیرنەوە". لە ئەنجامی ئەو پروپاگەندانەی ژنانی داعشەوە، لە چەندین وڵاتی ئەوروپاییەوە ژنانیک کەوتوونەتە داوی راوچییەکانی سەر بە داعش و روویان لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش کردووە، بۆنموونە دەستەی پاراستنی دەستووری ئەڵمانیا کە بە "دەزگای ئاسایشی دەوڵەت" دەناسرێت لە کۆتایی ئازاری ٢٠١٥دا رایگەیاندووە، زیاتر لە ٧٠ ژنی بە رەچەڵەک موسڵمانی هەڵگری رەگەزنامەی ئەڵمانیایی روویان لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش لە عێراق و سوریادا کردووە.

سەرۆکی دەستەکە "هانز جۆرج ماسن" رایگەیاندووە، "نزیکەی ٤٠%ی ئەو ژنانەی روویان کردووەتە ناوچەکانی ژێر دەستی داعش تەمەنیان لە خوارووی ٢٥ ساڵەوەیە و ٩ یان تەمەنیان لە خوار ١٨ ساڵەوەیە و هێشتا بە منداڵ هەژمار دەکرێن". بە شێوەیەکی گشتی بە گوێرەی زانیاری ئەو دەزگایە تا ئێستا ٦٥٠ کەس لە ئەڵمانیاییە بە رەچەڵەک موسڵمانەکان روویان کردووەتە ناوچەکانی ژێر دەستی داعش"[٢١٢].

چوارەم: رێکارە ئاینییەکانی پەیوەست بە ژنان:

بە گوێرەی وەسیقەکەی داعش، ژنانی ژێر دەسەڵاتی ئەو رێکخراوە پێویستە پەچە و رووبەندیان هەبێت و جلوبەرگیان دەبێت فراوان بێت و بەرتەنگ و تەسک نەبێت بە هیچ شێوەیەک نابێت جەستەیان و ئەندازەی لەشولاریان دەرکەوێت. ئەو کاتەی بۆ کارێکی زۆر پێویست لە ماڵ دێنە دەرەوە، نابێت بۆنی خۆش لە خۆیان بدەن و هەر جۆرە بەکارهێنانێکی بۆنی ژنان بۆ دەرەوە قەدەغەیە. بەکارهێنانی کەرستە و ئامرازەکانی رازاندنەوەش قەدەغەیە. ئەرکی سەرەکی ژن ئەوەیە لە ماڵەوە بێت و خزمەتی هاوسەر و منداڵەکانی بکات و پێویستی بەوە نییە بێتە دەرەوە. هاوکات رێگە بە ژنان دراوە روو لە مزگەوتەکان بکەن بۆ بەجێهێنانی نوێژی هەینی بەڵام بەو مەرجەی لە شوێنی دیاریکراو و داپۆشراوی ژناندا بن و رێگەی چوونە ژوورەوە و هاتنەدەرەوەشیان جیا بێت. سەبارەت بە هاوسەرگیریش لە وەسیقەکەدا جەخت لەسەر

---

٢١٢. بروانە: وكالة بغداد تايمز، ألمانيا: ٦١ امرأة بالغة و ٩ قاصرات انضممن إلى داعش، http://www.baghdad-times.net/2015/03/29/%D8%A3%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A7-61-%D8%A7%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9-%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%A9-%D9%88-9/%D9%82%D8%A7%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%86%D8%B6%D9%85%D9%85%D9%86-%D8%A5

ئەوە کراوەتەوە تەمەنی گونجاو بۆ هاوسەرگیری کچان ساڵی حەوتەم تا پازدەهەمی تەمەنیانە. سەبارەت بە فێربوون و خوێندنیش سەرنجی وەسیقەکە زیاتر لەسەر فێربوونی قورئان و فەرموودە و زمانی عەرەبی و کارە دەستییەکان و دروومانە و ئەم جۆرە خوێندن و پیشانە وەک پیشە و ئەرکی دایکێک یان ژنێکی نموونەیی وەسفکراوون. لە بارەی بەشداربوونیش لە شەڕەکاندا، لە وەسیقەکەدا ئاماژە بۆ ئەوە کراوە، ئەگەر هاوسەرەکەی پێویستی پێی بوو، ئەوا ژن دەتوانێت لە هەندێک کاروباری شەڕدا یارمەتی هاوسەرەکەی بدات و سێ ڕۆژ لە هەفتەیەکدا کاتی خۆی بۆ ئەو ئەرکانە تەرخان بکات"[٢١٣].

هەر بە گوێرەی ئەو وەسیقەیە، کە هەندێک سەرچاوە بە "دەستووری داعش بۆ ژنان" وەسفیانکردووە، دەرکەوتنی چاوی ژن قەدەغەیە، پۆشینی عەبای کراوە و ڕەنگدار قەدەغەیە، لە پێ کردنی پێڵاوی پاژنە بەرز قەدەغەیە. لیستی قەدەغەکراوەکانی داعش لەسەر ژنان لیستێکی درێژە و تەنیا بە پۆشاک و جلوبەرگەوە نەوەستاوە و سەری کێشاوە بۆ سەپاندنی بڕیاری خەتەنەکردنی کچانی منداڵ و ناچارکردنیان بە هاوسەرگیری پێشوەختە.

پێنجەم: تێرکردنی غەریزەی چەکدارەکان:

هەرچەندە داعش بە ڕەسمی هەبوونی هەرجۆرە حاڵەت یان دیاردەیەکی وەک "جیهادی نیکاح" ڕەتدەکاتەوە و سەرەتای دەرکەوتنی ئەو پرسە دەگەڕێتەوە بۆ بڵاوبوونەوەی هەواڵێک سەبارەت بە دەرکردنی فەتوایەک لەو بارەیەوە لە لایەن کەسایەتییەکی ئاینی بە ناوی محەممەد عورەیفی، بەڵام ناوبراو هەر زوو لە گرتەیەکی ڤیدیۆییدا کە لە ڕێگەی یوتیوب بڵاویکردەوە، ڕەتیکردەوە هیچ جۆرە فەتوایەکی لەو جۆرەی دابێت و دژایەتی هەبوونی هەر چەشنە حاڵەتێکی لەو جۆرەشی کرد. بەڵام کاتێک ئەو بەرپەرچی هەواڵەکەی دابوویەوە، کار لە کار ترازابوو، سەرچاوە میدیاییە خۆرئاواییەکان بە شێوەیەکی بەردەوام فۆکسیان لەسەر ئەو پرسەیە و دەنگۆی هەبوونی "جیهادی نیکاح" بە یەکێک لە هۆکارەکانی ڕەوکردنی ژنانی ئەوروپایی بۆ ڕیزەکانی داعش دادەنێن.

---

٢١٣. بڕوانە: RT + " سي إن إن"؛ لماذا تنضم النساء الغربيات لتنظيم "داعش"؟ http://arabic.rt.com/news/773647-%D9%84%D8%AA%D9%86%D8%B8%D9%8A%D9%85-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4/

لە کۆتایی مانگی ئەیلولی ٢٠١٤، سەرچاوە بریتانیاییەکان بڵاویانکردەوە، کە ژمارەیەکی زۆری ژنانی خۆرئاوایی روویان لە ریزەکانی داعش کردووە و ئەوەش بووەتە کۆسپ لە بەردەم بەدواداچوونەکانی پرسی تیرۆر لە وڵاتانی خۆرئاوایی. هەر وەک ئەوەی رۆژنامەی 'گاردیان'ی بریتانیایی بڵاویکردبوویەوە.

بە گوێرەی راپۆرتێک، کە ئاژانسی هەواڵدەری خۆرهەڵاتی ناوەراست بڵاویکردووەتەوە، ژنانێکی خوار تەمەن ١٤ و ١٥ ساڵ بە مەبەستی هاوسەرگیری لەگەڵ چەکدارانی داعش روویان لە ناوچەکانی سوریا و عێراق کردووە و زۆرینەی ئەو ژنانەش لە رێگەی تۆرە کۆمەڵایەتییەکانەوە فریو دراوون و ژمارەیەکی کەمیان چەکیان هەڵگرتووە و زۆرینەیان بۆ پڕکردنەوەی غەریزەی چەکدارەکان بەکارهێنراوون.

بە گوێرەی زانیاری گاردیان، فەرەنسا لە پێشەوەی ئەو وڵاتانەیە کە لێیانەوە ژنان روویان کردووەتە سوریا و عێراق و لە کۆی ئەو ژنە خۆرئاوایی و ئەوروپاییانەی چوونەتە ناو داعشەوە، سەدا ٢٥یان رەگەزنامەی فەرەنساییان پێی بووە.

سەرۆکی پێشووی ئاسایشی فەرەنسا 'لویس کابریولی' رای وایە، هۆکاری سەرەکی کەمەندکێشکردنی ژنانی ئەوروپایی بۆ ریزی داعش بیرۆکەی هاوسەرگیری و خستنەوەی وەچە و پەروەردەکردنی منداڵانە بۆ ئەوەی شوێنپێهەڵگری داعش بن و ببنە هۆیەک بۆ بڵاوبوونەوەی ئیسلام، ئەگەر باوکیشیان کوژرا، ئەوا ژنەکان بە 'هاوسەری شەهید' ناو دەبرێن و لەسەر ئەو بنەمایە مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت. هەروەها شارەزایانی بنەبڕکردنی تیرۆر لە بریتانیا ساڵی رابردوو، ئەوەیان خستەروو، ٥٠ ژنی بریتانی بە مەبەستی چوونە ریزی داعشەوە وڵاتەکەیان بەجێهێشتووە و روویانکردووەتە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش، بێگومان ئەو ژمارەیە بە گوێرەی تێپەڕینی کات ئەگەری ئەوەی هەیە زیاتر بوو بێت.

بە گوێرەی وتەی پەیامنێری رۆژنامەکە 'هاریێت شیرۆد'، هاوسەرگیری هۆیەکی بەرچاوی کۆچڕەوی ژنانی ئەوروپایی و خۆرئاواییە بۆ ناو ریزەکانی داعش و سەدا ١٠ی ئەو ژنانەی چوونەتە ناو داعشەوە تەمەنییان لە خوارووی ١٨ ساڵەوەیە.

توێژەرانی سەنتەری نێودەوڵەتی بۆ توێژینەوە لە توندرەوی سەر بە زانکۆی 'کینگز کولیج'، بروایان وایە ئەو کچانەی چوونەتە ناو داعشەوە زۆربەیان تەمەنیان لە نێوان ١٦ تا ٢٤ ساڵدایە و ئەوان زۆربەیان دەرچووی زانکۆکانن و پشتیان لە خێزان و کەسوکار و وڵاتەکانیان کردووە و روویانکردووەتە ریزەکانی داعش.

هەروەها سەرۆکی نووسینگەی فیدرالی بۆ پاراستنی دەستوور 'هانز جۆرج ماسین'، لە لیدوانیکدا بۆ رۆژنامەی 'راینش پۆست'، ئەوەی خستووەتەڕوو، بچووکترین کچ تەمەنی تەنیا ١٢ ساڵە و روویکردووەتە ناو داعش، باسی لەوەشکردووە، چوار کچی دیکەی بەتەمەن منداڵ، بیرۆکەی رۆمانسی و درووستکردنی پەیوەندی سۆزدارانەیان لەگەڵ چەکدارانی داعش لەلا درووستبووە و بۆ مەبەستی هاوسەرگیری لەگەڵ ئەو چەکدارانەدا روویان لە سوریا و عێراق کردووە.

لە نەمساشەوە بە گوێرەی زانیاری 'هاینز گارتنر' بەڕێوبەری پەیمانگەی نەمسا بۆ سیاسەتی نێودەوڵەتی هەریەک لە 'سمرا کینوڤیتس' تەمەن ١٦ ساڵ و 'سابینا سیلموڤیتچ'ی تەمەن ١٥ ساڵ لە ڤیەننا ماڵەوەیان بەجێهێشتووە و بە هەوای گەیشتن بە داعش روویان لە سوریا کردووە، وێڕای ئەو دوو کچەش تا ئێستا ١٤ ژنی دیکەی نەمسایی روویان لە ریزەکانی داعش کردووە[٢١٤].

شەشەم: ژن شەرەفی پیاوانە:

پڕوپاگەندەکردن بۆ پاراستنی حورمەتی ژنانی موسڵمان لە هەر کوێیەکی جیهاندا بێت.یەکێکە لە ستراتیژە بەرچاوەکانی داعش سەبارەت بە ژنان. بەو پێیەی لە ئیسلامدا ژن وەک شەرەف و بەشێک لە شەرەفی ئومەتی ئیسلام دادەنرێت، چەکدارانی داعش بە گەرانەوە بۆ دەقەکان کار لەسەر ئەوە دەکەن بە هەمووان بڵێن ئەوان پارێزەری شەرەفی ئومەت و پیاوانی موسڵمانن. بۆ سەرخستنی ئەو پڕوپاگەندەیەشیان ئەوان لە پرسی گۆڕینەوەی دیلەکاندا پرسی ئەو ژنانە دێننە بەرباس کە بە بە هۆی تێوەگلان و ئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی دەستگیرکراوون و سزایان بەسەردا سەپێنراوە. بەردانی هەریەک لە ساجیدە ریشاوی، کە بە تۆمەتی کردەوەی تیرۆریستی لە ئەردەن دەستگیرکرابوو. دواجار دوای سووتاندنی فڕۆکەوانە ئەردەنییەکە لە لایەن داعشەوە لە سەرەتای مانگی شوباتی ٢٠١٥، دەسەڵاتدارانی ئەردەن سزای لەسێدارەدانیان بەسەر ساجیدەدا جێبەجێکرد. هەروەها داوای ئازادکردنی ژنە ئەکادیمیستی پاکستانی 'عافیە صدیقی'، کە لەلایەن ئەمریکاوە سزای ٨٦ ساڵ زیندانی بەسەردا سەپێنراوە دوو نموونەی بەرچاوی پراکتیک کردنی ئەو ستراتیژەن. بۆ ئەمەش چەکدارانی داعش

---

٢١٤. بڕوانە: الیوم ٢٤؛ ربع مجندات «داعش» فرنسیات وأغلبهن قاصرات، http://www.alyaoum24.com/218161.html

سوودیان لە دروشمی "وا معتصماه"[٢١٥] وەرگرتووە. چیرۆکی "وا معتصماء" بە گێڕانەوەی جیاجیا لە مێژووی ئیسلامییدا دووپاتکراوەتەوە و یەکێک لە چیرۆکەکان باس لەوە دەکات لە سەردەمی خەلیفە موعتەصەمدا لە ناوچەی عموریە ژنێک لە لایەن دەسەلاتدارانی رۆمەوە دەستگیردەکرێت و لە کاتی راکێشانی بۆ زیندان، ژنەکە هاوار لە موعتەصەم دەکات، پیاوێک ئەو هەواڵە دەگەیەنێتە خەلیفە و ئەویش نامەیەک بۆ پاشای رۆم دەنێرێت و تێیدا داوای ئازادکردنی ئەو ژنە دەکات، بە پێچەوانەوە ئەوا لەشکرێکی بۆ دەنێرێت سەرەتای بگاتە رۆم و کۆتاییەکەی لای خۆی بێت. بەلام رۆمەکان وەلامی نادەنەوە و لە ساڵی ٢٢٣ی کۆچی و ٨٣٨ی لەدایکبووندا موعتەصەم لەشکرکێشی دەکات و عەموریە گەمارۆ دەدات و دوای گرتنی شارەکە ئەو ژنە دەدۆزێتەوە و لێی دەپرسێت: ئایا موعتەصەم وەلامی هاوارەکەی دایتەوە، ژنەکەش دەڵێت بەڵێ ئەی خەلیفە.

حەوتەم: بە کەنیزەک کردنی ژنان:

وێڕای ئەو خاڵانەی سەرەوە باسکردن لە بە کەنیزەک کردنی ژنانی ئێزدی یەکێکی دیکەیە لەو کارەساتانەی داعش بەسەر ژنانیدا هێناوە و بە کەنیزەک کردن و فرۆشتنی ژنانی ئێزدی لە بازاری تایبەت بە کۆیلەفرۆشی کە لە موسڵ ئاوایان کردووە، دیارترین تاوانی داعشە کە بەرامبەر بە ژنان ئەنجامیداوە و باسکردن و خستنەرووی ئەو کارەساتە مرۆییەی بەسەر ژنانی ئێزدیدا هێنراوە پێویستی بە توێژینەوە و ئاوڕلێدانەوەی زیاترە. رۆژی ٣ی ئابی ٢٠١٤ بە داگیرکردنی شارۆچکەی شنگالی ئێزدی نشین داعش سەرەتایەکی نوێی لە چەوساندنەوە و گێڕانەوەی کۆمەڵگە بۆ قۆناغی سەرەتای ئیسلام دەستپێکرد. دەستگیرکردن و رفاندنی ژنانی ئێزدی و کچانێک کە هێشتا لە تەمەنی منداڵیدان دیارترین تاوانی داعش بوو بەرامبەر بە ئێزدییەکان ئەنجامیدا. بە گوێرەی زانیارییە میدیاییەکان نزیکەی پێنج هەزار ژنی ئێزدی کە ژمارەیەکی بەرچاویان لە خوار تەمەنی ١٦ ساڵییەوەن لە لایەن داعشەوە رفێندراوون و ئەوان لە شوێنی نهێنی گلدراونەتەوە و وەک کەنیزەک مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت و ژمارەیەکی بەرچاویشیان لە بازارەکانی کۆیلەفرۆشی بە بەهای کەمتر لە ١٠٠ دۆلاری ئەمریکایی فرۆشراوون.

---

٢١٥. بۆ چیرۆکی "وا معتصماه"، بڕوانە ویکیپیدیا: http://ar.wikipedia.org/wiki

سەبارەت بە کەنیزەک، داعش نامیلکەیەکی سەبارەت بە چۆنێتی مامەڵەکردنی چەکدارەکانیان لەگەڵ کەنیزەک و کۆیلە بڵاوکردووەتەوە و تێیدا بە گەڕانەوە بۆ دەقە ئاینییەکان وردەکاری مامەڵەکردن بە کەنیزەک و کۆیلەوە و چۆنێتی رەفتارکردن لەگەڵیان روونکراوەتەوە. هەندێک سەرچاوە ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن، داعش لە رێگەی ئەو بازارەوە دەیەوێت سەرچاوەیەکی دیکەی داهات بۆ چەکدارەکانی دابین بکات. ئەمە وێرای بە رەوا زانینی دەستدرێژیکردنە سەر ئەو ژنانە.

ئەمە پوختە و لایەنێکی سنوورداری تێڕوانینی داعشە بۆ ژنان لە سایەی قەڵەمڕەوییەکەی کە هەر لە سوریاوە درێژ دەبێتەوە بۆ سنووری پارێزگای دیالە و تکریت بەشێکی زۆری ناوچەی سوننە نشینی عێراق دەگرێتەوە.

دووەم: لە رووی سیاسییەوە:

لە رووی سیاسییەوە ستراتیژیەتی پروپاگەندەی داعش خۆی لە چەند خاڵێکدا دەبینێتەوە لەوانە:

١. 'دەوڵەتی ئیسلامی':

پێکهێنانی کیانێکی ئیسلامی بەناوی خیلافەت و جێبەجێکردنی سیستمی ئیسلامی لە دەستنیشانکردنی خەلیفە و بەلاوەنانی هەڵبژاردن و پەرلەمان و گەرانەوە بۆ رای خەلک، لە بەرامبەریشدا پشتبەستن بە شێوەی تەقلیدی بەیعەت وەرگرتن لە خەڵک و هەڵکردنی تەنیا یەک جۆر لە ئالا و نووسینی دروشمی 'لااله الا الله محمد رسول الله'، بەو جۆرەی لەسەر ئەنگوستیلەی مۆری پێغەمبەری ئیسلام هەبووە.

وێناکردنی دەسەڵاتەکەیان وەک دەسەڵاتی یەکەمی ئیسلام و بەکارهێنانی هەموو جۆرە تایبەتمەندی و سیمایەکی دەوڵەتی مەدینە لە رواڵەتی دەسەڵاتەکەیاندا و هاوشێوەی بەڵگەنامەی مەدینە لە سەردەمی پێغەمبەردا، ئەمانیش نووسراوێکیان بەناوی 'وثيقة المدينة'[٢١٦] بڵاوکردووەتەوە. هاوکات سووتاندنی رەگەزنامە و پاسەپۆرتی ولاتانی ئیسلامی و بانگەشەکردن بۆ دەرکردنی پاسەپۆرتێکی تایبەت بە 'دەوڵەتی ئیسلامی'[٢١٧].هاندانی گەنجان بۆ کۆچکردن بەرەو ئەو دەوڵەتە و چەسپاندنی هەموو ئەو بنەمایانەی لە سیستمی سیاسی ئیسلامییدا تیۆریزەکراوون و ناوبردنی کۆچەرەکان بە 'موهاجیر' و خەڵکی ناوچەکانیش بە 'ئەنسار' وەک ئاماژەیەک بۆ دەوڵەتەکەی مەدینەی سەردەمی پێغەمبەری ئیسلام.

٢. سیستمی ویلایەت:

دابەشکردنی قەڵەمرەوی خۆیان بەسەر چەند ویلایەتێکدا و دامەزراندنی پەیکەری نوێی دەسەڵاتداریتی لە ژێر ناوی دیوان و بەلاوەنانی هەموو ئەو زاراوە و چەمکانەی لە سەردەمی یەکەمی ئیسلامدا نەبوون.

٣. گەرانەوە بۆ ناوە مێژووییەکان:

دروستکردنی نەخشە و دابەشکردنی جیهان بەسەر چەند ویلایەتێکدا و ناونانی ویلایەتەکان بە ناوە مێژووییەکانیانەوە و رەنگکردنی نەخشەکان بە رەنگی رەش.

---

٢١٦. العربية.نت؛ داعش يصدر وثيقة المدينة في نينوى، http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/2014/06/13

٢١٧. العربية.نت؛ داعش يصدر أول جواز سفر رسمي بالموصل، http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/07/05

٤. سەرکوتکردنی نەیاری ناوخۆیی:

بە ئامانجگرتنی نەیارە ناوخۆییەکان و سەرکوتکردنی دەنگە ناڕازی و دژەکان و لەناوبردنی هەموو ئەوانەی نەیاری دەسەڵاتەکەیانن، وەک گرووپە هاوپەیمانەکانیان و ناچارکردنیان بە پاشەکشێکردن لە مەیدانەکەدا، بۆنموونە لە سەرەتای داگیرکردنی موسڵ گرووپ و میلیشیای هۆزەکان و پاشماوەکانی بەعس و پیاوانی سەر بە گرووپی تەریقەتی نەقشبەندی باڵی چەکداری حزبی بەعس هاوڕێیان بوون، بەڵام ڕێگەی دەرکەوتنی هیچ لایەنێکیان نەدا و ئەمەش عزەت دووری کەسی یەکەمی بەعسییەکانی ناچار کرد، ڕۆژی ١٢ی تەمموز/یۆلیۆی ٢٠١٤، لە وتاری تایبەت بە یادی ١٧ی تەممووزدا داوا لە ئەندامانی بکات، ململانێکانیان دوابخەن و هیچ جۆرە کردەیەکی دژ بە داعش ئەنجام نەدەن[٢١٨].

٥. دژایەتیکردنی جیهانی خۆرئاوا:

دابەشکردنی جیهان بەسەر دوو بەرەی 'ئیسلامی و نەصرانی'یدا و دژایەتیکردنی بنەماڵە فەرمانڕەواکانی عەرەبستان و هەموو سیستەمە حوکمڕانییەکانی کۆمەڵگە موسڵمان نشینەکان و بەستنەوەیان بە خۆرئاواییەکان و ئیسرائیلەوە و جاڕدانی دژایەتیکردنی وڵاتانی خۆرئاوا و ناوهێنانی ئۆباما بە 'کلب روم'.

٦. ڕزگارکردنی قودس:

باسکردن لە ڕزگارکردنی قودس و هەڵگرتنی درووشمی 'چاومان لەسەر قودسە' و پروپاگەندە کردن بۆ گێڕانەوەی ئەندەلوس بۆ سەر نەخشەی سەرزەمینی ئیسلامی و بڵاوکردنەوەی گرافیکێکی تایبەت کە تێیدا ئاماژە بە دووری نێوان ئەنبار و ئیسرائیل کرابوو.

٧. پروپاگەندەی چەتر بۆ هەمووان:

پروپاگەندە کردن بۆ لەخۆگرتنی زۆرترین گرووپ و ڕێکخراوی ئیسلامی و کۆکردنەوەی پشتیوانی زیاتر بۆ خەلیفەکەیان و باسکردن لە پەیوەستبوونی گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییەکان لە لیبیا، جەزائیر، میسر، خوراسان، ئەفغانستان، پاکستان..هتد و خۆنیشاندان بەوەی وەک چەترێک وان بۆ هەمووان. هەروەها پروپاگەندە بۆ نەمانی شەرعیەتی گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییەکانی دیکە و دژایەتیکردنی ئەیمەن

---

٢١٨. بۆ بینینی وتارەکە، سەردانی چەناڵی (شبكة سبيل الإعلامية) لە یوتیوب بکە لە ڕێگەی ئەم بەستەرەوە:
https://www.youtube.com/watch?v=pw5fxR-GHWQ

زەواهیری بەرپرسی ڕێکخراوی قاعیدە و بە مولکی خۆ زانینی ئوسامە بن لادن و سەرنجراکێشانی ئەندامانی قاعیدە بۆ ئەوەی هەرچی زیاترە واز لە ڕێکخراوەکەیان بهێنن و بێنە ڕیزی داعشەوە.

٨. خەلیفە قورەیشییە:

بە پیرۆزکردنی خەلیفەکەیان و گێڕانەوەی ڕەچەڵەکی بۆ سەر بنەماڵەی پێغەمبەری ئیسلام و ستایشکردن و نازناو بۆ داتاشینی و بە ڕێزەوە ناوبردنی. کە پێشتر هیچ گرووپ و ڕێکخراوێکی ئیسلامی بەو شێوەیە کەسی یەکەمی ڕێکخراوەکەیان پیرۆز نەکردووە. تەنانەت ژمارەیەک سروود و شیعری تایبەتیان بۆ خەلیفەکەیان بەرهەمهێناوە و لە بەرهەمە ڤیدیۆییەکانیشدا بە ناونیشانی "وما ادراکم من أبوبکر..ان کنتم تتساءلون عنه"چەکدارەکانیان ستایشی لەرادەبەدەری ناوبراو دەکەن.

٩. زەوی پیرۆز:

پیشاندانی ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتییان وەک سەرزەمینی پیرۆز، کە تێیدا حوکمی خودا جێبەجێدەکرێت و سەرزەوی جیهاد و زیندوکردنەوەی ئیسلامە. بۆ چەسپاندنی ئەم بانگەشانەش ڕۆژانە لە ڕێگەی کەناڵەکانییانەوە وێنەی جۆراوجۆری ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتییان بڵاو دەکەنەوە و وەک ناوچەیەکی ئارام و جێی ئاسوودەیی و خۆشگوزەرانی وێنای دەکەن.

سێیەم: لە رووی ئابوورییەوە:

لــە رووی ئابووریــەوە ریکخــراوی داعــش بــە یــەکێک لــە تۆکمــەترین گــرووپ و ریکخراوە تیرۆریستییەکانی جیهان دەناسریت، بەوەی خاوەنی ئابوورییەکی بەهێزە، بەو پێیەی سەرچاوەیەکی گەورەی نەوت و غازی لە ژێر دەستدایە. توانای ئەوەی هەیە بە ریگەی جۆراوجۆر بازرگانی بەو سامانەی ژێر دەسەلاتییەوە بکات. لە رووی کشتوکاڵیشــەوە بــە پیتتــرین دەشــتەکانی ســنووری نەینــەوا و ســوریای لــە ژێــر دەسەلاتدایە. لەو بوارەشدا چەندین بلاوکراوەیان بە چاپگەیاندووە، لەوانە "دینار الذهب الاسلامي أم دولار الورق الامريكي – مطوية"، "الزكاة الزكاة ايها المسلمون"، "سؤال و جواب في السبي و الرقاب". هەروەها مەکینەی پروپاگەندەی داعش لەم رووەوە بەم جۆرە کاردەکات:

١. پیشاندانی داعش وەک هێزێک کە لەسەر پێی خۆی وەستاوە و ناچێتە ژێر باری هاوکاری دارایی هیچ کەس و لایەنێک و بەهۆی ئابوورییە بەهێزەکەیەوە خاوەنی بریاری خۆیەتی.

٢. داعش نەوت و غاز و کانزای گرانبەها و سەرچاوەیەکی گەورەی کشتوکاڵ و ئاوی سەرزەوی بەدەستەوەیە. دەتوانێت هەم سووتەمەنی بۆ خەلک دابین بکات و هەمیش کارەبا و ئاو و سەرچاوەی خۆراکییان بۆ دابینبکات.

٣. پروپاگەندەکردن بۆ دابەشکردنی موچە لە وادەی خۆیدا و ریکخستنی بژێوی ژیانی خەلک.

٤. هاندانی خەلک لەسەر بەخشینی کۆمەک و هاوکاری و وەرگرتنی زۆرەملییانەی زەکات.

٥. بلاوکردنەوەی هەواڵی دروستکردنی سکەی زیو و زێر و پروپاگەندەکردن بۆ بەلاوەنانی دراوی عیراقی و سوریایی و دۆلاری ئەمریکایی. نمایشکردنی ئەو جۆرە دراوە کە مۆرکێکی دیار و بەرچاوی ئابووری ئیسلامییە لە سەردەمەکانی سەرەتای هاتنی ئیسلام و دواتر لە سەردەمی خیلافەتەکانی عەباسی و ئەمەویشدا کاری پێکراوە.

٦. دنە و هاندانی سەرمایەدارانی کەنداو لەسەر بەخشینی کۆمەک و پارە بە داعش لە ژێر ناوی بەهاناوەچوونی موهاجرین و بێسەرپەرشتان.

٧. رفاندن و بەدیلگرتنی رۆژنامەوانان و چالاکانی بیانی و داواکردنی بریکی زۆری پارە لە بەرامبەر ئازادکردنیان.

٨. داهێنانی کۆیلایەتی و گەڕانەوە بۆ سەردەمی هاتنی ئیسلام و بە جاریە و کۆیلە کردنی ژنان و هاوولاتییانی ئێزدی و کریستیان و فرۆشتنیان لە بازاڕێکی تایبەتدا و ڕەوایەتیدان بەو جۆرە بازرگانییە و بەکارهێنانی وەک سەرچاوەیەکی داهات بۆ داعش.
٩. سەپاندنی باج بەسەر بازرگانان و جزیە بەسەر کریستیانەکاندا و داهێنانەوەی سیستمی جزیەدان لەبەرامبەر مانەوە لە ژێر فەرمانڕەوایەتی داعشدا.
١٠. ئەنجامدانی هەڵمەتی پڕوپاگەندەیی بۆ جوانکردنی سیمای دەسەلاتداریتی داعش لەوانە کردنەوەی خانەی بێسەرپەرشتان، نۆژەنکردنەوەی خانەی بەساڵاچوانی موسڵ، کردنەوەی قوتابخانەی ئاینی، پاککردنەوەی شەقامەکان، قیرتاوکردنی کۆڵانەکان، لابردنی بەربەستە کۆنکریتییەکان، دابەشکردنی زەکات بەسەر هەژاران و بەخشینەوەی گۆشتی قوربانی و ئەنجامدانی پرۆژەی خزمەتگوزاری، کە ئاماژەن بۆ هەبوونی پشتیوانییەکی دارایی تۆکمە و دەوڵەمەندی داعش.

وێڕای باسکردنی ئەو سێ لایەنە دیارەی پڕوپاگەندەی داعش، بەلام داعش تەنیا بەوە نەوەستاوە، بەڵکو لە هەموو کایەکانی دیکەی ژیان کاری جدی دەکات بۆ ئەوەی پەرە بە فیکر و تێڕوانینی داعشییانە بدات، بۆنموونە لە بواری پەروەردەدا هەموو وانەیەکی دژ بە فیکری داعشییان قەدەغەکرد. دەستکاری پرۆگرامەکانی خوێندنیان لە عێراق و سوریادا کردووە.

لە ڕووی هونەرییەوە هەموو جۆرە گۆرانییەک و مۆزیکێک قەدەغە کراوە. بە جدی دنەی بەرهەمهێنانی ئەدەبیاتێکی تایبەت بە خۆیان لە شیعر و سروودی جیهادی دەدەن. لە ڕووی ڕۆشنبیرییەوە هەرجۆرە کتێب و بڵاوکراوەیەک، کە خزمەت بە فیکری داعشی نەکات قەدەغە کراوە. لە ڕووی کۆمەلایەتییەوە هەر بیرۆکەیەک کە سەربکێشێت بۆ تێڕوانینی یەکسان لە ژن و پیاو ڕەتیدەکەنەوە. بە چڕی کار بۆ قوڵکردنەوەی گیانی جیاکاری ڕەگەزی دەکەن.

چوارەم: لە رووی سەربازییەوە:

گرنگترین رەگەزی ماکینەی پروپاگەندە و شەڕی دەروونیی داعشە، دەستکەوت و کردەوە چەکدارییەکانی بە شێوەیەکی سەرنجراکێش و بە تەکنیکی نموونەیی پیشانی وەرگر دەدات، ئەمەش لە لایەک بە ئامانجی تێکشکاندنی نەیاران و خۆبەدەستەوەدانیان و لە لایەکی دیکەوە بۆ راکێشانی هەست و سۆزی وەرگران و سەرنجراکێشانی گەنجان بۆ پەیوەست بوون بە ریزی چەکدارەکانەوە. هاوکات بەشێکی پەیامەکە بۆ خەڵکی ناوچەکانی ژێر دەسەلاتیانە و ترساندنیانە بەوەی نەچنە ژێر باری هیچ کردەوەیەک دژی داعش. ئەمە سەرەرای ئەوەی پەیامە سەربازییەکانی داعش نامەیەکە بۆ ئەوروپا و ئەمریکا.لەم چوارچێوەیەشدا، داعش لەم رێگایانەی خوارەوە کاردەکات:

١. ئەنجامدانی نمایشی سەربازی فراوان:

نمایشی چەکدارانیان لە سەربازگەکاندا، نمایشی کاروانی ئۆتۆمبێلەکانیان، نمایشی موشەک و چەک و کەرستە جەنگییەکان، وەک ئەوەی لە رەققە و باشووری کەرکوک و موسڵ و سەلاحەدین ئەنجامیاندا. نمایشی سەربازی لە بنەرەتدا یەکێکە لە کەرستەکانی شەڕی دەروونیی و پروپاگەندەی سیاسی و ئامانج لێی دەرخستنی هێز و توانا لە لایەک و ترساندنی نەیاران و بەرەی دوژمنە لە لایەکی دیکەوە.

٢. تۆمارکردنی شەڕەکان بە کامێرا و بڵاوکردنەوەی گرتە ڤیدیۆییەکان:

زۆرینەی رەهای ئەو کردەوە چەکدارییانەی داعش ئەنجامیداون، لە رێگەی کامێرای کوالێتی بەرزەوە تۆمارکراوون و دواتر لە رێگەی دامەزراوە میدیاییەکانیانەوە بە شێوەیەکی هونەری و لە ئاستێکی بالای تەکنیکی مۆنتاژکردندا، بە خستنەسەری کاریگەرییە دەنگییەکان مۆنتاژکراون و بلاو کراونەتەوە، یاخود بلاودەکرێنەوە. بەرهەمهێنانی ئەو تۆمارە ڤیدیۆیانە لە شێوەی فیلمی ئەکشن و مۆنتاژکردنیان لەسەر رێچکەی فیلمەکانی هۆلیۆد، رەواجێکی بێ پێشینەی بە فیلمەکان داوە و لە ئاستی جیهاندا سەرنجی ملیۆنان بینەریان بۆخۆیان راکێشاوە. تەنانەت ئاستی تەکنیک و هونەری مۆنتاژکردنی ئەو فیلمانە بووەتە جێی باسوخواسی میدیای خۆرئاوایی.

٣. پشت بەستن بە نەخشە:

بڵاوکردنەوەی ئەو وێنانەی تێیاندا چەکدارانی داعش لە دەوری نەخشەی ناوچەکان کۆبوونەتەوە و پلانی سەربازی بۆ پەلاماردانی شوێنەکان دادەرێژن، ئەوە پیشانی

وەرگر دەدات، کە چەکدارانی داعش هێزێکی پەراگەندەبوو و بێ ئەزموون نین و ئەوان لە ڕێگەی نەخشە و تاکتیکی پێشکەوتووی سەربازییەوە کاردەکەن.

٤. وێنەی فۆتۆگرافی چەکدارەکان:

بە گشتی ئەو وێنانەی چەکدارانی داعش بڵاویان دەکەنەوە، وێنەی فۆتۆگرافی پڕ مانان و لە هەر یەکێکیاندا، چەکدارانی داعش دەیانەوێت چیرۆکێکی سەرکەوتن بگێڕنەوە، بۆنموونە لە زۆرینەی وێنەکاندا، ئاڵایان دەشەکێتەوە، زەردەخەنە لەسەر لێویانە و یەکگرتوون و خۆشەویستیی و برایەتی لە نێوانیاندا هەیە. ترس بە رووخساریانەوە نابینرێت و ئامادەن ڕووبەڕووی مەرگ ببنەوە.

تەنانەت لە پیشاندانی کوژراوەکانیشیاندا، داعش وێنەی فۆتۆگرافی خستووەتە خزمەت پروپاگەندەکانییەوە و تەرمی چەکدارەکانیان بە جۆرێک وێنە دەگرن، کە چەکدارە کوژراوەکان ددانیان دیارە وەک ئاماژەیەک بۆ پێکەنینی چەکدارەکان لە سەرەمەرگدا و بینینی فریشتە و پێدانی موژدەی بەهەشت پێی لە سەرە مەرگدا. یاخود بەرزکردنەوەی پەنجەی شایەتومان وەک ئاماژەیەک بۆ گۆکردنی شایەتومان و کەوتنە بەر فەرموودەی "من کان اخر کلامە لا الە الا اللە دخل الجنة". جگە لەوەش داعش وێنەی کوژراوەکانی دوای ئەوە دەگرێت، کە دەموچاوی کوژراوەکان پاکدەکاتەوە و ئارایشتیان دەکات و لە ڕێگەی فۆتۆشۆپەوە دەستکاری وێنەکانیش دەکات و ڕووناکییەکی زیاتر دەخاتە سەر نێوچەوانی کوژراوەکان، بۆ فریودانی وەرگران و بارگاویکردنی تەرمی کوژراوەکان بە خەسڵەت و تایبەتمەندییەکانی "شەهید" لە ئیسلامدا. لە فەرموودەدا نیشانەکانی شەهادەت ڕوونکراونەتەوە و داعش هەوڵ بۆ ئەوە دەدات بە وێنە بە وەرگران بڵێت کوژراوەکانی دەچنە بەهەشت.

٥. تۆقاندن:

سەربڕینی دیلەکان، کوشتنی هۆڤیانە، پیشاندانی تەرمی شێواوی نەیارەکانیان، تەقاندنەوەی ئۆتۆمبێل و زرێپۆشە سەربازییەکان، هەڵواسینی ئەو کەسانەی لە دژیان شەڕیان کردووە، یەکێکی دیکەیە لە تاکتیکە سەربازییەکانی داعش بۆ داڕوخاندنی وورەی نەیارەکانیان.

٦. بەکارهێنانی فڕۆکەی چاودێری:

یەکێک لە تاکتیکە سەربازییەکانی داعش بەکارهێنانی فڕۆکەی بچووکی سیخوڕییە بۆ کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر بەرەی نەیارانیان و سوودوەرگرتنیانە لە کامێرای ئەو فڕۆکانە بۆ بەرهەمهێنانی بابەتی پروپاگەندەیی. هەروەک ئەوەی لە شەڕی داگیرکردنی

فرۆکەخانەی تەبقە و داگیرکردنی بەشێکی شاری کوبانی ئەنجامیاندا و لە ڕێگەی فرۆکەی سیخوڕییەوە وێنەی بەشێکی مەیدانەکانی شەڕیان تۆمارکردبوو. دواتر وەک کەرستەیەکی پروپاگەندەیی بە مەبەستی بەهێزپیشاندانی خۆیان و زاڵبوونیان بەسەر ڕەوشی بەرەی نەیارەکانیان بەکاریان هێنا.

٧. هەڵبژاردنی جلوبەرگ:

بە گوێرەی سرووشتی ناوچەکان، چەکدارانی داعش خۆیان دەگۆڕن، لە شاری کوبانی، لە هەندێک کاتدا سوودیان لە جلوبەرگی تایبەتی هێزەکانی "یەپەگە" وەرگرتبوو، بۆ ئەوەی خۆیان لە بۆردومانی فرۆکەکان بپارێزن. لە شاری موسڵ زۆرتر جلوبەرگیان لە شێوەی جلوبەرگی هاوولاتیانی ئاسایی دەچێت.

بۆ نمایشی سەربازی و ئەنجامدانی کردەوەی وەک سەربڕین و تۆمارکردنی بابەتی پروپاگەندەیی یەکجۆر جلوبەرگ دەپۆشن، زیاتر ڕەنگی ڕەش زاڵە. لە زۆرینەی ئەو گرتە ڤیدیۆیانەی لە بارەی هەڕەشەی سەربڕینی بارمتەکان بڵاویان کردووەتەوە، چەکدارەکان جلوبەرگی ڕەشیان بەکارهێناوە.

سەبارەت بە دیلەکانی پێشمەرگە لە کەرکوک، کاتێک دیلەکانیان بە جلوبەرگی پرتەقاڵییەوە پیشاندا، چەکدارەکان جلوبەرگی کوردییان پۆشی بوو. لە هەندێک شوێنی دیکە جلوبەرگی سەربازی یاخود جلوبەرگی شێوە ئەفغانی دەپۆشن لە پێناو سەرنجراکێشانی زیاتری ئەو گەنجانەی لە ولاتانی عەرەبییەوە خولیای جیهادیان لە سەردایە. چونکە جلوبەرگی ئەفغانی لە بیرەوەری تاکی عەرەبدا، وێنایەکی ئەرێنی هەیە و ئاماژەیە بۆ جلوبەرگی عەرەب ئەفغانەکان و جیهادی ئەفغانستانیان بیردەخاتەوە.

٨. کردنەوەی سەربازگەی مەشق و ڕاهێنان:

لە زۆربەی ئەو ناوچانەی داعش دەستییەسەردا گرتوون، سەربازگەی تایبەت بە مەشق و ڕاهێنانی سەربازی کراوەتەوە. لە بڵاوکراوەکانیاندا داعش بە گرنگییەوە باسی مەشق و ڕاهێنان لەو سەربازگانەدا دەکەن و دیمەنی مەشقەکان بە فۆتۆ و ڤیدیۆ بڵاودەکەنەوە، بۆ ئەوەی هەرچی زیاترە سەرنجی گەنجان ڕابکێشن. یەکێک لەو مەشقانەی بە شێوەیەکی بەربلاو برەویان پێدا، خۆ هەڵدانی چەکدارەکانیان بوو لەسەر پردێکی بەرز و دابەزینیان بوو لە ڕێگەی گوریسەوە، وەک ئەوەی لە سەربازگەی ڕەسمی سوپای ولاتاندا هەیە.چەکداری سەربازگەکان یەک جۆرە جلوبەرگ دەپۆشن و دەموچاویان پێچراوەتەوە.

٩. پەروەردەیەکی روحی و جەستەیی:
لە سەربازگەکاندا، لە سێ لایەنەوە وانە دەخوێنرێت:
یەکەم: لە رووی عەقیدەوە، بابەتەکانی یەکتاپەرستی وەک مەرجەکانی شایەتومان، هەڵوەشێنەرەوەکانی ئیسلام،بابەتی دۆستایەتی و دوژمنایەتی "الولاء و البراء"، هەروەها بابەتەکانی پەیوەست بە فەرمانی ئەمیر و گوێرایەڵی فەرمانەکان دەخوێنرێت.
دووەم: لە رووی تیۆرییەوە هونەر وبوارەکانی شەر، جۆرەکانی چەک، چۆنیتی خۆدەربازکردن لە مەترسی تۆپباران و فڕۆکە و قەناسی دوژمن دەخوێنرێن. هەروەها رێوشوێنە ئەمنییەکانی پوچەڵکردنەوەی تەقەمەنی و دروستکردنی پشتوێنی تەقینەوە و بەکارهێنانی کەرستەکان بۆ دروستکردنی بۆمب دەخرێنەروو. هاوکات چەکدارەکان فێری تەکنیکی شەڕی پارتیزانی و شەڕی ناو شارەکان دەکرێن.
سێیەم: لە رووی پراکتیکییەوە، راهێنانی مەترسیدار بە چەکدارەکان دەکرێت. ئەوان بۆ بەرگەگرتنی هەموو رەوشێکی ناهەموار رادەهێنرێن. بەهۆی ئەوەی ئەفسەرانی پێشووی گاردی کۆماری و یەکەی مغاویری سوپای سەردەمی رژێم لەناو داعشدا بەرپرسیاریتی سەربازییان هەیە، مەزندە دەکرێت هونەرە جەنگییەکان و راهێنانی سەربازی یەکەکانی گاردی کۆماری و یەکەی مغاویر و هێزە تایبەتەکانی عێراق لەو سەربازگانە بخوێندرێن و چەکدارەکانیان لەسەر رابهێنرێت. ئەمەش بە روونی لە نمایشی سەربازی و مەشقی چەکدارەکانیان رەنگیداوەتەوە.
١٠. دەرکردنی بەیاننامە و راگەیەندراوی سەربازی:
یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی داعش ئەوەیە لە دوای هەر شەڕێک بەیاننامەیەکی سەربازی بە شێوەی رەسمی لە رێگەی راگەیاندنی ویلایەت و کەرتەکانەوە بڵاو دەکاتەوە. بە سەرنجدان لەو راگەیەندراوانە، دەردەکەوێت کە راگەیەندراوە سەربازییەکان، بە گشتی جەخت لەسەر چەند خاڵێک دەکەنەوە:
- ناونانی شەڕەکان بە ناوێک، کە بارگاوی بێت بە واقیعێکی دیاریکراو، یاخود رووداوێکی هاوشێوەی لە سەردەمی پێغەمبەر و هاوەڵانی، واتە ناوێکی بارگاوی بە پرسە ئاینییەکان بۆ شەڕەکان هەڵدەبژێرن.
- خستنەرووی زیانی بەرەی نەیار (دوژمن) و چەند بارکردنەوەی زیانەکان بە مەبەستی گەورە پیشاندانی زیانی دوژمنەکان.
- ناوبردنی دوژمنەکانی داعش بە ناو و ناتۆرەی جیاجیا و دان نەنان بە ناوی راستەقینەی دوژمنەکان، بۆنموونە بە میلیشیای حەشدی شەعبی و سوپای عێراق

بەیەکەوە دەوترێت "جحش"، بە "عەسائیبی ئەهلی حەق" دەوترێت "عەسائیبی ئەهلی باتڵ" و بە حەشدی شەعبی دەوترێت "حەشدی سەفەوی"، بۆ پێشمەرگە "مرتدین" بەکاردەهێنن.

- ناوبردنی چەکدارەکانی خۆیان بە "اسود الخلافە، فرسان الحق، جیش الخلافة، طائفة (سریة) من المجاهدین..".

- شاردنەوەی زیانە گیانی و ماڵییەکانی خۆیان و گەورە کردنی زیانی بەرامبەرەکانیان و ناوهێنانی ئەو کەسانەی لە بەرەی دوژمنەکانیان کە کوژراوون و چەختکردنەوە لە سەر پلە و پۆستەکانیان.

- دابەشکردنی بەیاننامەکە بەسەر چەند پەرەگرافێکدا و دوورکەوتنەوە لە درێژدادڕی. زۆرتر پەرەگرافێکی پێشەکی بەیاننامەکە هەیە و بەدوایدا بە شێوەی خاڵ ڕووداوەکان تۆمار دەکرێن.

- دوعاخوانی بۆ چەکدارەکانیان و جەختکردنەوە لەسەر چوونیان بۆ بەهەشت و چوونی نەیارەکانیشیان بۆ دۆزەخ.

- بەکارهێنانی ڕۆژمێری کۆچی لەسەر بەیاننامەکان.

- بەکارهێنانی ئایەت و فەرموودە لە بەیاننامەکاندا. هاوشێوەی ئەو بەیاننامە سەربازییانەی ڕژێمی بەعس لە ماوەی هەشت ساڵی شەڕی عێراق و ئێران و شەڕی کوەیت و ڕووخاندنی ڕژێمەکەی پەیڕەوی دەکرد.

١١. بەکارهێنانی چەکی سپی:

یەکێکی دیکە لە تاکتیکەکانی داعش بۆ ترساندنی نەیارانیان و بڵاوکردنەوەی ترس و بیم لە دڵی دوژمنەکانیان، بەکارهێنانی بەرچاوی ئامێرە بڕەرەکانی وەک چەقۆ و تەور و قەمەی سەربازییە. ئەوان لە پیشاندانی دیلەکاندا چەقۆی تایبەتی یان قەمەی گەورەی ئاژەڵ سەربڕین وەک ئاماژەیەک بۆ هەڕەشەی سەربڕین بەکاردەهێنن.

١٢. بانگەشەی 'چێژ و خۆشی دنیا لە جیهاددایە':

بە پشت بەستن بە فەرموودەیەکی پێغەمبەری ئیسلام کە تێیدا هاتووە "سیاحة امتي الجهاد" چەکدارانی داعش لە هەندێک دیمەندا وەک گەڕیدە و سەیرانکار دەردەکەون. ماکینەی پروپاگەندەی داعش بە مەبەستی سەرنجڕاکێشانی زیاتری گەنجان و ڕاکێشانیان بۆ ناو ڕیزەکانی ئەو دیمەنانە بڵاو دەکاتەوە، کە چەکدارەکان لە ڕووباردا مەلە دەکەن، ڕاوی ماسی دەکەن، لە ناوچەیەکی سروشتیی و کراوەدا دانیشتوون و پیدەکەنن، ئەسپ دەلەوەڕێنن و سوارچاکانە غارغارێن دەکەن، خواردن ئامادە دەکەن..

هتد. هەروەها زنجیرە بەرنامەیەکیان بەناوی "یومیات المجاهد" هەیە، کە تییدا ئەوپەڕی ئاسوودەیی و خۆشگوزەرانی چەکدارەکانیان پیشاندەدەن.

ئەم تاکتیکە ڕەنگە سەرەتاکەی بۆ گێڕانەوەی یادداشتەکانی ئەبو ئەنەسی شامی بگەڕێتەوە، کە بە کەسیکی "قسەخۆش" لەناو چەکدارەکانی گرووپی "تەوحید و جیهاد"ی زەرقاوی ناوی دەرکردبوو، تەنانەت لە گێڕانەوەی ناخۆشترین کاتی شەڕ و ڕووبەڕووبوونەوەکانیشاندا لایەنی خۆشی و کات بەسەربردنی فەرامۆش نەکردووە و زۆر بابەتی پیکەنیناوی ترنجاندووەتە ناو بابەتە خەمبار و کارەساتبارەکان بە نسبەت چەکدارانیانەوە.

باسی سێیەم: دامەزراوە میدیاییەکانی داعش

ئەوەی داعشـی لـە گـرووپ و ڕێکخـراوە تیرۆریسـتی و چەکدارییـەکانی دیکـە جیاکردووەتەوە، توانای جێی سەرنج و پڕ وردەکاری و بەهێزی ئەو ڕێکخراوەیە لە بەکارهێنانی تۆڕەکانی پەیوەندیکردن و کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و تەکنۆلۆژیای زانیاری و تـۆڕە کۆمەڵایەتییەکانـە بـۆ گەیانـدنی پەیامـەکانی و ئەنجامـدانی هەڵمـەتی شـەڕی دەروونیی دژ بە نەیارەکانی.

هەرچەنـدە سـەختە بـە شـێوەیەکی بنـەڕەتی کـۆی گشـتی دامـەزراوە میدیاییـەکان و تۆڕەکانی پەیوەندی داعش بخرێنە ژێر لێکۆڵینەوەوە بە هۆی سڕینەوە هـەژمارەکانیان و گۆڕینی سێرڤەری سایتەکانیان و بلۆککردنی ئەکاونتـەکانیان، بـەڵام بـە شـێوەیەکی بـەردەوام چەکـدارانی داعـش لـە ڕێگـەی جـۆراو جـۆر و کـەناڵی جیاجیـاوە کـار بـۆ سەرخستنی ڕێکخراوەکەیان دەکەن و پەیامە پڕوپاگەندەییەکانیان بڵاو دەکەنەوە.

بە دانپێدانانی دامەزراوەی 'ئەنونیمۆسی' نێودەوڵەتی تایبەت بە هاک، زۆر ئەستەمە بتوانرێـت پـەی بـە نهێنـی پێگـەکانی داعـش ببرێـت و کـەلێنی چوونـە ژوورەوەیـان بدۆزرێتـەوە[٢١٩] فیلمـە شـێوە ئەکشـنەکانی داعش، کـە ڕۆژانـە بەرهـەمیان دەهێـنن لـە ڕووی تەکنیکییەوە لە ئاستێکدان، بینـەر هـەسـت دەکـات بـە دیـار فیلمێکـی هۆلیـۆدییـەوە دانیشتووە. ئەمە سـەرەڕای ئـەو هـەموو وێنـە و گرتـە ڤیدیۆیی و بەرهەمـە هونـەری و شێوە سینەماییەی داعش بەرهەمی هێناوون.

نـەک هـەر ئـەوە بـەڵکو داعش خاوەنی تۆڕێکی فراوانی هاککەرە کە توانیان هـەژماری تایبەتی وەزارەتی بەرگری ئەمریکا لە تۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر هاک بکـەن و زانیـاری سـەبارەت بـە سـەربازەکانی ئـەمریکا و هـەژمارەکانیان ئاشـکرا بکـەن. هاوکـات بەڕێوبـەرانی تـۆڕی کۆمەڵایـەتی 'دیاسـپۆرا'، ئـەوەیان نەشـاردووەتەوە، کـە لایـەنگرانی داعش ڕوویان لە بەکارهێنانی تۆڕەکـەیان کـردووە و ئـەوان دەسـتەوەسـتانن لـە ئاسـت ڕاگرتنی شەپۆلی داعشییەکان[٢٢٠].

---

٢١٩. السویلم: عبدالصمد، مؤسسـات داعش الاعلامیة والمؤسسـات الناعمة نظرة خاطفة، ڕۆژی بڵاوکردنەوە ١١ی تشرینی دووەم ٢٠١٤، ماڵپەڕی: کتابات http://www.kitabat.com/ar/page/11

٢٢٠. بي بي سي 'دیاسبورا' تعجز عن حجب نشاط تنظیم الدولـة الإسـلامیة، بابـەتی ژمـارە (١٤٠٨١)، ٢١-٨-٢٠١٤، بەستەری:

تەنانەت گۆڤارە ئینگلیزییەکەیان، کە بە زمانی ئینگلیزی بە شێوەی PDF لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و پێگە تایبەتەکانیان بڵاودەکرێتەوە لە ئاستێکی هونەری هێندە پێشکەوتوودایە، شارەزایەکی وەک 'کۆڵن کلارک'، لە دامەزراوەی 'ڕاند'ی ئەمریکایی بۆ توێژینەوەکان لەو بڕوایەدایە، 'دابق' وەک فرۆشگەیەکە، موشتەری تەنیا بە یەکجار سەردانیکردنی هەموو شتێکی لە بارەی داعشەوە دەستدەکەوێت. لەبەر ئەوەی گۆڤارەکە ڕووی پەیامی ئاراستەی وەرگری ئەمریکایی و خۆرئاوایی دەکات لە ڕووی هونەری دیزاین و سەرنجڕاکێشی بابەت و دیقەت لە ناوەڕۆکییدا هیچی کەمتر نییە لە گۆڤارە بەناوبانگەکانی جیهان.

سەرەرای فیلمەکانیان بە تایبەتی ئەڵقەکانی 'صلیل الصوارم'، کە لە لایەن دامەزراوەی 'الفرقان' بەرهەمهێنرابوو، بەشی یەکەمی زیاتر لە کاتژمێریکە و لە ١٧ی ئازاری ٢٠١٤ بڵاوکراوەتەوە و لە ماوەی ٢٤ کاتژمێری سەرەتای بڵاوکردنەوەیدا لە یوتیوب ٥٥ هەزار و ٩٩٨ جار لە لایەن بەکارهێنەرانی یوتیوبەوە بینراوە. دوای دوو مانگ لە بڵاوکردنەوەی بەستەری ڤیدیۆکە ٣٢ هەزار و ٢١٣ جار لە ماوەی ٦٠ کاتژمێردا واتە بە ناوەندی ٨٠٧,٢٥ جار لە کاتژمێریکدا لە تویتەر بڵاوکراوەتەوە. هەروەها لە ژێر درووشمی 'فجر البشائر' و لە ڕێگەی خزمەتگوزارییەکانی ئەندرۆیدەوە پەیامی بۆ هەزاران کەس بە شێوەیەکی بەردەوام دەنارد، بە تایبەتی لە سەروبەندی داگیرکردنی موسڵدا. جگە لەوانەش هاوکات لەگەڵ بەڕێوەچوونی یارییەکانی جامی جیهانیدا، داعش بە بەکارهێنانی هاشتاگی (#WC2014 و#٢٠١٤Brazil) هەموو جریوەکانی خۆی والیکردبوو، کە لە ئاستی جیهاندا هەر بەکارهێنەرێکی تویتەر بە ئاسانی بیانبینێت[٢٢١].

هەروەها داعش یارییەکی ئەلیکترۆنی جەنگی بەرهەمهێناوە، کە کێبڕکێی لەگەڵ یارییە بەناوبانگە سەربازییەکاندا دەکات. لە ڕێگەیەوە دەیەوێت عەقڵ و هۆشی بەکاربەرانی کۆنترۆڵ بکات و هانیان بدات بۆ ئەوەی ئەو ئەکشن و دیمەنانەی لە ناو یارییە ئەلیکترۆنییەکەدا هەن، بگوازێتەوە بۆ واقیع و پەیوەندی بە چەکدارانی داعشەوە بکات. جگە لە ماڵپەڕ و پێگە ئاشکراکانیان، داعش خاوەنی ژمارەیەک پێگە و ماڵپەڕی سێبەر و پەنهانە و تەنیا بۆ ئەو کەسانە دەیانخاتەڕوو، پەیوەندییەکی دۆستانەیان

---

http://www.bbc.co.uk/arabic/scienceandtech/2014/08/140821_diaspora_islamic_state_posts

٢٢١. لیستر: تشارلز، تحدید معالم الدولة الإسلامیة، (دراسة تحلیلیة صادرة عن مرکز بروکنجز الدوحة - رقم ١٣، دیسمبر ٢٠١٤)، ص ٢٠، بە شێوەی pdf بڵاوکراوەتەوە.

لەگەڵ داعش هەیە. بە ئامانجی کۆکردنەوەی داهات و پشتیوانی ماددی و پرۆسەی شۆردنەوەی میشک بەردەستیان دەخات و بەوەش هاککەرەکانی داعش، پێگە هەستیارەکانیان لە مەترسی شکاندنی کۆد و چوونە ناو ماڵپەڕەکانیان و هاککردن دەپارێزن.

بە شێوەیەکی گشتی دەتوانین پۆلێنی کەناڵەکانی داعش و هاوکار و پشتیوانەکانی بکەین بەسەر چوار خانەدا:

یەکەم: پێگە سوورەکان:

ئەو کۆمەڵە پێگەی ئەلیکترۆنی و هەژمارەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و دەزگا و دامەزراوە میدیایی و هونەرییانەن راستەوخۆ لە لایەن داعشەوە بەڕێوەدەبرێن. بە رەسمی خۆیان وەک کەناڵ و سەرچاوەی داعشی دەناسێنن. وەک دامەزراوە میدیاییەکانی "الاعتصام، الحیاة، أجناد، الفرقان، اصدارات الدولة الاسلامیة، أرشیف الدولة، الخلافة علی منهاج النبوة".

هەریەک لەم دامەزراوانە تۆماری ڤیدیۆی و فیلمی ئەکشنئاسای شەڕەکان و سرودی ئیسلامی بۆ داعش بەرهەمدەهێنن. لەگەڵ ئەوەشدا وتاری ڤیدیۆی و دەنگی بە کوالیتی بەرز و مۆنتاژی سەرنجراکێشانە بڵاودەکەنەوە. وێرای ئەوانەش داعش ئێزگەیەکی رادیۆیی هەیە بە ناوی "البیان"، لە موسڵەوە پەخشی پرۆگرامەکانی دەکات و هەواڵەکانی لە یوتیوب دووبارە بڵاودەکرێنەوە.

هەروەها هەژمارە رەسمییەکانی داعش لە تویتەر ئەمانەن: هەژماری ویلایەتەکانی "الأنبار، بغداد، صلاح الدین، ولایة الخیر، دیالی، کرکوک، البرکة، نینوی، الجنوب، شمال بغداد، حلب، دمشق، حمص، الرقة، الفرات، سیناء". لە هەژمارەکاندا هەواڵ و رووداوەکانی سنووری ویلایەتەکان رووماڵدەکرێن. گرتەی ڤیدیۆیی شەڕ و کردەوەکانی داعش و دوایین پەیامەکانیان بڵاودەکرێنەوە. بەیاننامەی سەربازی و پروپاگەندە بە شێوەیەکی بەردەوام بڵاودەکرێنەوە. وەک سەرچاوەی زانیاری بۆ هەژمارە نارەسمییەکان دەناسرێن.

پەیامی پێگە سوورەکان بە خێرایی وەردەگێردرێتە سەر زمانەکانی (ئینگلیزی، فەرەنسایی، روسیایی، ئەندۆنیزیایی، عیبری، تورکی، زمانە ناوچەییەکانی قەوقاز..).

گوتاری پێگە سوورەکان:

١. ڕاکێشانی هەست و سۆزی وەرگران و دروستکردنی هەستی لایەنگری بۆ داعش و دەسەڵاتەکەی.

٢. بڵاوکردنەوەی ئەدەبیاتی ڕەسمی داعش.

٣. وەڵامدانەوەی نەیارانی داعش.

٤. بەڕێوەبردنی شاڵاوی شەڕی دەروونیی.

٥. چاندن و بڵاوکردنەوەی فیکری داعش بە جیهاندا.

٦. پیرۆزکردنی خەلیفەی داعش.

٧. هاندانی دەوڵەمەندەکان بۆ کۆمەککردنی دارایی داعش.

٨. داماڵینی هەموو جۆرە لایەنگرییەک لە بیروڕا و هەست و سۆزی تاکەکان و پەیوەستکردنیان بە خیلافەتەوە.

٩. ترساندنی نەیاران.

١٠.تیۆریزەکردن و فراوانکردنی فیکری داعش بۆ ئەوەی هەموو بوارەکانی ژیان بگرێتەوە.

میکانیزمی کارکردنیان:

١. ماڵپەڕ و پێگە ئەلیکترۆنییەکان، چ ئەوانەی بە ڕەسمی کردوویانەتەوە، چ ئەوانەی بە خۆرایی بەکاریان دەهێنن وەک (Justpaste.it، mnber.me).

٢. مونتەدا ئەلیکترۆنییەکان.

٣. دامەزراوەکانی بەرهەمهێنانی کاری میدیایی و یارییە ئەلیکترۆنییەکان و واتس ئەپی گوگڵ.

٤. چاپەمەنییەکان (گۆڤار، ڕۆژنامە، بڵاوکراوە، بروشور).

٥. هەژمارەکانی تویتەر، پەیج و ئەکاونتەکانی فەیسبوک.

٦. ڕێکخستنی تیمی تایبەت بە هاککردن و پەلاماری ئەلیکترۆنی.

٧. ئێزگەی ڕادیۆیی وەک ئێزگەی 'البیان' لە موسڵ.

٨. چەناڵەکانی ئەو دامەزراوە و سایت و پێگە و لایەنە ڕەسمییانەی داعش لە یوتیوب.

٩. دامەزراندنی کەناڵێکی تەلەفزیۆنی ئەلیکترۆنی بە ناوی 'قناة الخلافة'.

١٠. دابەشکردنی هەزاران CD و DVD بەسەر هاووڵاتیاندا لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتییاندا.

١١. دانانی تابلۆی ئەلیکترۆنی و تابلۆی تایبەت بە ریکلام لە سەر شەقام و ریگا سەرەکی و ناوەندە گشتییەکانی ئەو ناوچانەی لە ژێر دەسەڵاتیاندان.
١٢. کردنەوەی ژووری تایبەت بە چات و پەخشکردنی بابەتە دەنگییەکان و سازکردنی کۆڕ و سیمینار بەزمانەکانی کوردیی، ئینگلیزیی، عەرەبی لە پالتاک.

بۆنموونە ئەگەر بەرهەمەکانی دامەزراوەیەکی وەک ئەلفورقان بخەینەڕوو، تەنیا لە ماوەی قۆناغی یەکەمی دەرکەوتنی داعشدا تا دوای داگیرکردنی موسڵ دەبینین ئەو دامەزراوەیە بە تەنیا (٥١) بەرهەمی ڤیدیۆیی بە کوالیتی و تەکنیکی بەرزەوە بەرهەممهێناوە.

هەروەها دامەزراوەی "الإعتصام" (٧٢) بابەتی پروپاگەندەیی بەرهەمهێناوە، کە دیارترینیان (کسر الحدود، سلسلة الحیاة –زنجیرەیەکی بەردەوامە، نوافذ علی أرض الملاحم – لە ماوەی یەک ساڵدا ٥٠ ئەڵقەی بەرهەمهێنراوە، واقتلوهم حیث ثقفتموهم..هتد).

دامەزراوەی "اجناد"یش (٤٣) بابەتی بەرهەمهێناوە و زۆرترین بەرهەمەکانی بابەتی سروودی داعشی بوونە. بەناوبانگترین سروودەکانیشی ئەمانەن: (مدت الأیدي تبایعک إماماً، صلیل الصوارم، سرایا دولتي، آساد النزال، یا قاضي الطاغوت، الشهادة مطلبي في کل حین، أمّتي قد لاح فجرٌ، یا دولة الإسلام هبّي وقومي، النصر ما یأتي مع التغرید، یا جراحي، طغی الجبناء، صوت السجین).

هەروەها دامەزراوەی "الحیاة" تایبەتە بە بەرهەمهێنانی بابەتی پروپاگەندەیی بە زمانە ئەوروپییەکان و لە ماوەی یەک ساڵی کارکردنیدا ١٥ بەرهەمی پروپاگەندەیی بە زمانەکانی ئەڵمانیایی و ئینگلیزی بەرهەمهێناوە کە بەناوبانگترینیان ئەم بەرهەمانە بوون:

- Islamic State News (ISN) - Issue #1 بەشێوەی زنجیرە بڵاوکراوەتەوە.
- Mujatweets - Episode #1بە زمانی ئەڵمانایی و ژێرنووسی بە ئینگلیزی.
- Nasheed Video – O Soldiers of Truth Go Forthبە زمانی عەرەبی و ژێرنووسی ئینگلیزی.
- Islamic State Report (ISR) Issue #3 Islamic State Liberates the City of Mosulرۆژی ١٣ی حوزەیران واتە ٣ رۆژ دوای داگیرکردنی موسڵ بڵاوکراوەتەوە.
- Nasheed Video - Haya Alal-Jihad، بە زمانی ئەڵمانی و ژێرنووسی عەرەبی و ئینگلیزی.

* There is No Life Without Jihad ، ژێرنووسی عەرەبی.
* The End of Sykes-Picot .

لێرەدا بەرهەمەکانی دامەزراوەی ئەلفورقان لە ماوەی نێوان (٢٠١٣/٠٦/١٠ - ٢٠١٤/٠٦/٢٩) دەخەینەڕوو، بۆ ئەوەی بەرچاوڕوونتر سەرنج لە ناوەڕۆک و جەوهەری ماکینەی پروپاگەندەی داعش بدەین و ئاراستەی سەرەکی کاری ئەو ماکینەیە روونبیتەوە:

بەرهەمە پروپاگەندەییەکانی دامەزراوەی ئەلفورقانی داعش لە ماوەی تەنیا یەک ساڵدا:

١. باقية في العراق والشام –أبو بكر البغدادي

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٥-٠٦-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٧:٢٥ خولەک

٢. فاقتلوهم إنهم مشركون –أبو محمد العدناني الشامي

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٥-٠٦-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٨:٥٧.

٣. فذرهم وما يفترون –أبو محمد العدناني الشامي

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٩-٠٦-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢٢:٢٥.

٤. الذين آمنوا وهاجروا وجاهدوا – الجزء ١

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٣-٠٧-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٣:٣٣.

٥. موعضة أبو بصير المهاجر،

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٤-٠٧-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٦:٠٨.

٦. تغطية صحفية لإحدى الخيم الدعوية في ولاية حلب

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٩-٠٧-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢٩:٥٦.

٧. الذين آمنوا وهاجروا وجاهدوا – الجزء ٢

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٩-٠٧-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٢:٠٧,

٨. يا الله، الجنة – أنشودة فرحا بما أنعم الله على عباده من كسر القيد

مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٥-٠٧-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٧:٠٩.

٩. كتاب يهدي .. وسيف ينصر (تغطية إعلامية لإحدى الخيم الدعوية في ولاية حلب (٢))

مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٥-٠٧-٢٠١٣ ، ماوەی بەرهەم: ٣١:٣٦.

١٠. لن يضرّوكم إلا أذى –أبو محمد العدناني الشامي

مێژووی بڵاوکردنەوە: ٣٠-٠٧-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٣٥:٣٩.

١١. رسائل من أرض الملاحم ١

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١١-٠٨-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٣:٣٠.
١٢. نشرة النبأ – حصاد العمليات العسكرية للدولة الإسلامية لسنة ١٤٣٣ في العراق
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٣-٠٨-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم:.
١٣. رسائل من أرض الملاحم ٢ – أبو محمد النصيري التائب
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٦-٠٨-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٣:٣٢.
١٤. رسائل من أرض الملاحم ٣ – قطع إمدادات النصيرية من العراق
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٣-٠٨-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٥:٠٩.
١٥. رسائل من أرض الملاحم ٤ – توبة عناصر من حزب (بي كي كي)
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٨-٠٨-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٨:١٩.
١٦. السلمية دين من؟ –أبو محمد العدناني الشامي
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٣٠-٠٨-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم:٣٢:٠١.
١٧. رسائل من أرض الملاحم ٥ – من حلقات تحفيظ القرآن في مساجد ولاية الرقة
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٠٦-٠٩-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٧:٠٤.
١٨.رسائل من أرض الملاحم ٦ – النشيد المرئي "عدّني" للموت "تكفى" (إهداء للإستشهاديين)
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٠-٠٩-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٣:٠٠.
١٩. رسائل من أرض الملاحم ٧ – لقاء مؤسسة الفرقان مع مجموعة من أحرار سجون آل سلول
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٣-٠٩-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢٧:٥٦.
٢٠. رسائل من أرض الملاحم ٨ – غزوة "ادخلوا عليهم الباب"
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٦-٠٩-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢٧:٥٨.
٢١. لک الله أيتها الدولة المظلومة –أبو محمد العدناني الشامي
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٣٠-٠٩-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢١:٣٠.
٢٢. رسائل من أرض الملاحم ٩ – أبناء الدولة الإسلامية في ضيافة عشائر الشام
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١١-١٠-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢٣:١٦.
٢٣. رسائل من أرض الملاحم ١٠ – في ضيافة عائلة مهاجرة ودک النصيرية بعملية إستشهادية
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٥-١٠-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٩:٢٦.
٢٤. رسائل من أرض الملاحم ٨ – غزوة "ادخلوا عليهم الباب"

مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٢-١٠-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم:.
٢٥. رسائل من أرض الملاحم ١١ – صنّاع الملاحم – صولة لأحرار سجن أبي غريب على أوكار صحوات الردّة وضباط الجيش الصفوي
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٣١-١٠-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٣:١٢.
٢٦. رسائل من أرض الملاحم ١٢ – المحكمة الإسلامية وعملية إستشهادية
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٣-١١-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٥:٣٧.
٢٧. رسائل من أرض الملاحم ١٣ – رسالة إلى أهل سيناء ومصر مع صناع الملاحم
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٠٧-١٢-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٧:٤٤.
٢٨. رسائل من أرض الملاحم ١٤ – خدمات تقدمها الدولة وصولة لصناع الملاحم
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٢-١٢-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢١:١٠.
٢٩. رسائل من أرض الملاحم ١٥ – أشبال مجاهدون وصيادو الصحوات
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٦-١٢-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ١٩:٣٢.
٣٠. رسائل من أرض الملاحم ١٦ – رسالة إلى أهلنا في مصر ٢ + عملية إستشهادية
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٧-١٢-٢٠١٣، ماوەی بەرهەم: ٢٢:٤٢.
٣١. والرائد لا يكذب أهله –أبو محمد العدناني الشامي
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٠٧-٠١-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٣٦:٥٩.
٣٢. والله يعلم وأنتم لا تعلمون –أبو بكر البغدادي
مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٩-٠١-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٦:١٧.
٣٣. رسائل من أرض الملاحم ١٧ – إقامة حد القتل في ولاية الخير وتوبة أمير في حركة أحرار الشام ، صنّاع الملاحم – صيادو الصحوات
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٣١-٠١-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٢٣:٢٠.
٣٤. رسائل من أرض الملاحم ١٨ – تغطية لجانب من معارك المجاهدين مع صحوات الشام في ولاية حلب
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٠٧-٠٢-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٢١:٠٢.
٣٥. رسائل من أرض الملاحم ١٩ – أبناء الدولة الإسلامية في ضيافة عشائرهم - عمليّتين إستشهادية على مقر الشرطة الصفوية في ولاية الجنوب
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢١-٠٢-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٦:٤٧.
٣٦. لقاء مع القائد أبو جهاد الشيشاني حول المؤامرة ضد الدولة الإسلامية – الجزء الأول
مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٦-٠٢-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٢٨:٣٥.

٣٧. لقاء مع القائد أبو جهاد الشيشاني حول المؤامرة ضد الدولة الإسلامية – الجزء الثاني

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠١-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٣٢:٣٢.

٣٨. لقاء مع القائد أبو جهاد الشيشاني حول المؤامرة ضد الدولة الإسلامية – الجزء الثالث

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠٥-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٣٧:٠٩.

٣٩. ثم نبتهل فنجعل لعنة الله على الكاذبين –أبو محمد العدناني

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠٧-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٢٢:٠٧.

٤٠. رسائل من أرض الملاحم ٢٠ – غزوة الخير

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠٩-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٧:٢٤.

٤١. رسائل من أرض الملاحم ٢١ – فجر البشائر – بيعة جماعة صبري بكامل جنودها وأمرائها إلى الدولة الإسلامية في العراق والشام

ميژووی بلاوکردنەوە: ١٩-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٣٢:٢٠.

٤٢. رسائل من أرض الملاحم ٢٢ – جنسية آل سعود تحت قدمي

ميژووی بلاوکردنەوە: ٢٥-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٢٥:٢٢.

٤٣. رثاء عمر الشيشاني لأمير الإمارة الإسلامية في القوقاز

ميژووی بلاوکردنەوە: ٢٦-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٥:٥٠.

٤٤. التسجيل الكامل للنشيد الذي ورد في إصدار "جنسية آل سعود تحت قدمي" –نمر المهاجر

ميژووی بلاوکردنەوە: ٢٧-٠٣-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٧:٥١.

٤٥. من المؤمنين رجال – رثاء أبي أسامة المغربي

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠٢-٠٤-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٨:١٥.

٤٦. وليمكنن لهم دينهم الذي ارتضى لهم –أبو محمد العدناني الشامي

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠٣-٠٤-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٦:١٤.

٤٧. ومن أحسن من الله حكماً

ميژووی بلاوکردنەوە: ٠٦-٠٤-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٢٠:٠٨,

٤٨. هو سماكم المسلمين. ميژووی بلاوکردنەوە: ١٣-٠٤-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٢:٣١.

٤٩. ما كان هذا منهجنا ولن يكون، أبو محمد العدناني الشامي

ميژووی بلاوکردنەوە: ١٨-٠٤-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٧:٣٢.

٥٠. عذرا أمير القاعدة –أبو محمد العدناني الشامي

ميژووی بلاوکردنەوە: ١١-٠٥-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ٣٢:٠٥.

٥١. صليل الصوارم ٤. ميژووی بلاوکردنەوە: ١٧-٠٥-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١:٠٢:٢٢.

٥٢. خير أمة، مێژووی بڵاوکردنەوە: ٢٨-٠٥-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٤:٥٢.

٥٣. ما أصابک من حسنة فمن الله –أبو محمد العدناني

مێژووی بڵاوکردنەوە: ١٢-٠٦-٢٠١٤، ماوەی بەرهەم: ١٦:٤٨.

ئەدەبیاتی رەسمی داعش، کە ماکینەی سەرەکی شەری دەروونیی داعش بەرهەمیهێناوە خۆی لە چەند بوارێکدا دەبینێتەوە، بۆ ناسینی ئاراستەی بیرکردنەوە و سەرچاوە و ناوەرۆکی شەری دەروونیی داعش و ئەو تەوەرانەی ئەوان کاری لەسەر دەکەن پێویستە تەوەر و خاڵە سەرەکییەکانی ئەدەبیاتیان بخەینەروو، بۆ ئەوەی بەرچاوروونتر وێنەی هێڵە سەرەکییەکانی شەری دەروونیی داعش ببینین. بە تایبەتی بڵاوکراوە رەسمییەکانیان بە تێکست و ڤیدیۆ زیاتر لەم تەوەرانەدا خراونەتەروو:

__یەکەم: لە بارەی بەیعەتدان و ئیمامەتەوە:__

* فصول في الإمامة والبيعة للشيخ أبي المنذر الشنقيطي. تێکست.
* ذكر بعض العلماء وطلبة العلم المبايعين للدولة الإسلامية
* بيعة للدولة الاسلامية من تجمع جند الشام (١٢ كتيبه) بالاضافة الى اهالي مدينة الصبيخان ومدن اخرى
* مبايعة جماعة أنصار الإسلام في العراق للدولة الإسلامية
* بيان من أبناء دعوة التوحيد والجهاد في الأردن نصرة للدولة الاسلامية
* #الله_أكبر عشائر #جنوب_العراق يبايعون #الدولة_الإسلامية والشيخ #البغدادي #خليفة لـ #المسلمين
* أكثر من ٢٠٠٠ مسلم اندونيسي من محافظة تانجيرانج في جاوة يبايعون الخليفة أبي بكر البغدادي
* فرحة العيد – ببيعات رمضان لدولة التوحيد
* جماعة منشقة عن الاخوان المسلمين في السودان (جماعة الاعتصام بالكتاب والسنة) تعلن تأييدها للدولة الإسلامية وإعلان الخلافة
* مجاهدون من غزة يبايعون الدولة الاسلامية
* ١٤ عشيرة من عشائر الرقة تبايع الدولة الاسلامية
* عشائر الريف الشرقي بحلب تؤكد أنها مع دولة الإسلام !
* لواء #فجر_الاسلام في #حمص .. يعلن البيعة لأمير المؤمنين ابا بكر #البغدادي
* جند الخلافة بأرض الجزائر تقدّم " تجديد البيعة للخليفة إبراهيم "

* عشائر العراق والشام صفاً بصف مع الدولة الإسلامية الجزء الأول، الجزء الثاني
* اعلان البيعة من أنصار التوحيد في بلاد الهند للخليفة ابراهيم
* بيعة جديدة لـ #الدولة_الإسلامية من كتيبة #أبطال_الإسلام في #خراسان "إيران"
* طالبان باكستان تعلن الولاء لـ #الدولة_الإسلامية و تدعو لنصرتها
* ولاية حلب - انشقاق العشرات من عناصر أحرار الشام وانضمامهم لصفوف الدولة الإسلامية
* فيديو مبايعة الخليفة أبوبكر البغدادي بمدينة درنة الليبية
* الباحث الاسلامي حسين محمد يبايع الدولة الإسلامية في الاتجاه المعاكس
* ولاية حلب | بيعة ٣٠ قرية كردية في ريف حلب الشمالي
* بيعة أنصار بيت المقدس (مصر)
* بيعة مجاهدي اليمن
* بيعة مجاهدي ليبيا
* بيعة جند الخلافة في الجزائر
* بيعة مجاهدي جزيرة العرب
* كتائب #فاروق#القصير و #لواء_القصير في #القلمون تعلن مبايعتها لـ #الدولة_الإسلامية
* فرحة المسلمين في ولاية صلاح الدين ببيعات الأمصار للدولة الإسلامية
* بيعة المسلمين من أهالي ولاية برقة لأمير المؤمنين أبي بكر البغدادي
* أمير جماعة إسلامية مقاتلة في داغستان يبايع مع جنوده دولة الخلافة الإسلامية
* دولة الخلافة الإسلامية في ضيافة عشائر العبيد في ولاية صلاح الدين
* بيعة من أرض الملاحم حيث قام قرابة المئتي شخص ممن جاء تائباً ومن عوام المسلمين ببيعة امير المؤمنين في المنطقة الجنوبية
* جولة في مكتب العلاقات العامة والعشائر لولاية الفرات
* بيعة العشرات من جيش المهاجرين والأنصار والكتيبة الخضراء لخليفة المسلمين أبو بكر البغدادي
* تغطية مصور عن توبة عناصر من جبهة النصرة في مدينة البوكمال ومبايعتهم للدولة الاسلامية
* بيعة من أمراء المجاهدين في خراسان لأمير المؤمنين أبي بكر البغدادي
* مكتب ولاية حلب يقدم: إني آيبٌ توبة العشرات من جبهة النصرة وأحرار الشام
* توبة العشرات من عشيرة البونمر والصحوات في مدينة حديثة
* مبايعة شيوخ عشائر ولاية كركوك لخليفة المسلمين

* مكتب العلاقات العامة في الشدادي في ضيافة قبيلة البقارة في ولاية البركة
* المكتب الإعلامي لولاية حلب التابع لـ #الدولة_الإسلامية يقدّم مرئي : إني آيب ٢ تائبون يدلون بشهادات حول فصائلهم السابقة
* مكتب العلاقات العامة في الشدادي في ضيافة قبيلة العكيدات
*مكتب إعلام ولاية صلاح الدين:فرحة الفرسان ببيعة ولاية خراسان
* توبة منصور الشعيطي
* ولاية حلب | إني آيب ٣
* مكتب العلاقات العامة في ضيافة عشيرة سنجارة التابعة لقبيلة العلي
* تضامن عشائر العراق و الشام مع دولة الخلافة الإسلامية – ولاية الفرات –
* الدولة الإسلامية في ضيافة عشائر ولاية صلاح الدين
* #بيعة جماعة أهل السنة للدعوة والجهاد (بوكو حرام) في نيجيريا لخليفة المسلمين أبي بكر البغدادي
* بيعة لخليفة المسلمين من مكة المكرمة
* مكتب ولاية الرقة يقدم:فرحة المسلمين في ولاية الرقة ببيعة المجاهدين في نيجيريا
* المكتب الإعلامي لولاية دجلة يقدم: فرحة الموحدين ببيعة مجاهدي نيجيريا
*استبشار الرعية ببيعة مجاهدي نيجيريا
* إعلام ولاية الخير يقدم : ((فرحة جنود الخلافة ببيعة إخوانهم في نيجيريا)).
* #أسئلة و #أجوبة عن #البيعة

<u>دووەم: لە ڕووی بیروباوەڕەوە:</u>

* عقيدة الدولة الإسلامية في العراق والشام
* إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام
* هذه عقيدة الدولة الإسلامية حتى لا يبقى لكذاب عذر أو لمحب شبهة
* بيان موقف الدّولة الإسلامية من مقالة المفترين
* بيان حكم من والى الكفار أو أعانهم في حربهم
* مقال مهم جداً عن حكم موالات #الحملة_الصليبية ضد #الدولة_الإسلامية نصرة #الدولة_الاسلامية على أحزاب الكفر والردّة والنفاق...
* "الجزية والأضرحة" .. مقال شرعي تأصيلي للشيخ حسين بن محمود
* الأدلة الجلية في كفر من ناصر الحملة الصليبية على الخلافة الإسلامية

* مسألة قطع الرؤوس" للشيخ حسين بن محمود (جائزة بنص القرآن والسنة وفعل الصحابة)
* بلكمفيالحرق سلف للكاتب الشيخ حسينبنمحمود
* فتوى شاملة حول مسألة الحرق من جامعة ام القرى

<u>سێیەم</u>: ئەستۆپاکی و رابردووی بەرپرسەکانیان:

* تزكيات قادة الجهاد للدولة الإسلامية

<u>چوارەم</u>: لە بارەی بەغدادییەوە:

* هل توفرت في الشيخ البغدادي شروط الإمامة ؟
* مد الأيادي لبيعة البغدادي
* من أفواههم سيرة الشيخ أبو بكر البغدادي خليفة المسلمين
* الفرق بين فصاحة الخليفة البغدادي وغباء وجهل حكام الخليج !!! لايفوتكم
* مختصر البيعة ووجوبها و احكامها وتنزيلها على الدولة الإسلامية اليوم
* شروط الإمام في الإمامة العظمى

<u>پێنجەم</u>: بانگەواز و خزمەتگوزاری داعش:

* جانب يسير من أعمال الدولة الدعوية والخدمية في بلاد الشام
* تعطش المسلمين لشرع الله
* التربية على الشريعة: قال الله وقال رسول الله
* أجيال على منهاج النبوة
* خيمة دعوية: التحام الدولة بعوام المسلمين في الرقة
* نشر الخير بين المسلمين
* طفلة لسان حالها يقول : هذه هي دولة الإسلام التي يُحاربها الجميع
* طفلة أخرى لسان حالها يقول: ألا يستحي من يطعن في دولة الإسلام ؟!
* تحكيم شريعة رب العالمين
* المحكمة الشرعية
* النهي عن المنكر: احراق المواد المخدرة
* مصادرة كمية من الخمور واحراقها

* تطبيق حدود الله
* خدمة المسلمين: تقرير خاص عن الخدمات التي تقوم بها دولة الإسلام ـ أعزها الله
* ياترى ماذا يقول أهلي المناطق المحررة عن الدولة الإسلامية
* هنا لسان حال المسلمين يقول: عجباً لمن يتهم الدولة الإسلامية بالتخريب
* إقبال عجيب على دولة الإسلام.
* أدلة وجوب ستر وجه المرأه

شەشەم: کردەی چەکداری:
* جانب من أعمالها العسكرية ضد النظام النصيري
* عندما خذل الجميع الشام؛ لبت النداء دولة الإسلام
* عمليات سريعة لفتح الشهية لكن على طريقة الدولة الإسلامية
* كتاب يهدي وسيف ينصر
* آساد دولة الإسلامية يلبون النداء ويحررون اللواء١٦٦درع حماة
* تحرير مطار مينغ العسكري على يد أسود الدولة الإسلامية
* تحرير المحطة الحرارية على يد رجال الكريهة وفرسان الوغى جنود دولة الإسلام
* تذكير وحب وإخاء فتحريض ثم خوضٌ للغمار
* استراحة محارب ثم الإنطلاق
* عندما يتنسم المجاهد عبير الجنة
* قضاء دولة الإسلام على الفساد والمفسدين وبشهادة الأعداء
* إستعراض مهيب لجنود دولة الخلافة بمدينة درنة الليبية

حەوتەم: وەڵامدانەوەی گومان و رەخنەی نەیارانیان:
* الرد على الشبهات حول البيعة وقيامها وتمدد الدولة
* الرد على الشبهات المثارة حول مسألة القضاء والتحكيم
* افتراءات الرعاع على دولة الإسلام
* من بايع من ؟ الدولة بايعت القاعدة أم العكس
* ماذا يقول الجولاني عن البغدادي
* هل الدولة تكفر المسلمين كما يزعم المبطلون
* الرد على المعاتيه

* الرد على أكبر لاعق أحذية في العصر الحديث
* هل تجبر الدولة الناس على بيعتها؟ وهل يا تُرى تسفك دم من لم يبايعها ؟!
* إصدار رهيب يبين حقيقة الخونة الذين باعوا الذمم بأرخص الأثمان !
* أغبى شبهة على الإطلاق
* هل الدولة تقتل الأسرى كما يفتري المفترون؟!
* توقف أيها الطاعن ! هل تعلم ظهر من تطعن؟!
* هل الدولة الإسلامية في العراق والشام من الخوارج الحرورية !!!؟
* هل الدولة الاسلامية خوارج؟
* هل الدولة الاسلامية عميله ؟ من هم العملاء؟
* حقيقة الأحاديث والآثار الواردة في «الرايات السود» وخدعة استخدامها ضد الدولة الإسلامية
* "بحث هام وشامل في اصول وصفات الخوارج" للشيخ حسين بن محمود
* الفرق بين الدولة الإسلامية والخوارج
* الأدلة الساطعة والبراهين القاطعة - بأن جنود الدولة الإسلامية ليسوا بخوارج مارقة
* شبهات و ردود حول الدولة الإسلامية أسمع منهم كما تسمع من أعدائهم قبل أن تحكم عليهم يا مسلم
* الدولة الإسلامية تنفي أنباء تهجير الكرد من الموصل ومنع الجينز وفرض زي محدد وتكشف أحد أسباب هدم الأضرحة
* فضيحة كذب قناة الجزيرة على الدولة الإسلامية
* إقامة الحد على جاسوس ومرتدّ

هەشتەم: داعش چی دەوێت:

* ماذا تريد دولة الإسلام من الأمة
* فيلم كامل عن نشأة الدولة الإسلامية وعقيدتها ومنهجها وعملياتها وكشف افتراءات العلماء عليها.
* الحـقـيقـة المـغـيبـة! كل ماتريد ان تعرفه عن الدولة الاسلامية
* حقائق عن الدولة الإسلامية
* لماذا حرقت الدولة الإسلامية الطيار الاردني معاذ الكساسبة "هام جداً"
* لماذا تركنا اليهود وقاتلناهم ؟؟

نۆیەم: بۆچی خیلافەت:

* لماذا دولة الإسلام

* عن سياسة الدولة الإسلامية في التنكيل

* هنا أرض الخلافة! حسين المعاضيدي

* الحرب الإعلامية على الدولة الإسلامية للشيخ العلامة: حسين بن محمود

* حادثة الإفك والدولة الإسلامية !

* نظرة محايدة عن #داعش لكل باحث عن الحقيقة

* مغالطات المعترضين على الدولة الإسلامية في إقامتها للحدود ــ بقلم: د. إيمان مصطفى البغا / دكتوراة في الفقه وأصوله ــ

* السبب الحقيقي وراء عداء الكثير من منتسبي التنظيمات و #الجماعات_الإسلامية لـ #الدولة_الإسلامية

* الردود الشافية الجلية على الأكاذيب الصادرة عما يسمى بـ "استخبارات القسام العسكرية" و "مركز عكا للدراسات الإسرائيلية

* إلى كل من لم يحسم أمره بشأن دولة الخلافة

* تأملات في الواقع للشيخ: حسين بن محمود

* لماذا رموا دولة الخلافة عن قوس واحدة مقال هام جداً

* "أمور أخرى تحيرني" ...مقال للشيخ حسين بن محمود عن الحرب على غزة وحماس والقاعدة والدولة الإسلامية

* كيف نستقبل الأخبار؟! "الدولة الإسلامية هي أعظم درع للأمة" .. للشيخ حسين بن محمود

* هل أرغم البغدادي أمريكا على دخول الحرب؟ وهل كان خصومه يحاربونه فعلاً بالنيابة عنها؟

* التسوية_الدولية والإقليمية الكبرى و #الحرب_العالمية الموحدة ضد #الدولة_الإسلامية

دەیەم: ئەنجامگیری ئەو پڕوپاگەندانە:

* پشتیوانیکردنی داعش.

* ڕەوکردن و پەیوەندیکردن بە چەکدارانی داعشەوە.

* داگیرکردنی هەست و سۆزی خەڵک و ترساندن و تۆقاندنیان.

* لاوازکردنی نەیارەکانیان.

* بەیعەتدان بە بەغدادی لەوانەی بەیعەتیان داوە: (أبو الهدی السوداني، أبو طلحة الألماني، أبو عیسی الأندلسي، هۆزە عەرەبەکانی حەویجە و ئەنبار و موسڵ و حەلەب..).

* پشتیوانی دەرەکی لە (خوراسان، ئەلبانیا، لیبیا، ئەفغانستان، پاکستان، ولاتانی ئەوروپایی، سۆمال...هتد).

* کۆکردنەوەی کۆمەک و پیتاک بۆ داعش.

* کارکردنی خۆبەخشانە بۆ سەرخستنی داعش لە ڕێگەی ئینتەرنێتەوە.

* بەرهەمهێنانی دەیان و سەدان بەرهەمی ڤیدیۆیی و کاری هونەری بۆ پشتیوانیکردنی داعش.

* وەڵامدانەوەی شەڕی میدیایی و کەمکردنەوەی کاریگەری ئەو شەڕە دەروونییەی دژ بە داعش ئەنجامدەدرێت.

دووەم: پێگە پەمەییەکان:

ئەم پێگە و سەرچاوانە بە شێوەیەکی ئاشکرا رایان نەگەیاندووە سەر بە داعشن، بەڵام بە نهێنی پەیوەستن بە داعشەوە و سەر بەو ڕێکخراوەن و کاری بۆ دەکەن. بۆنموونە کەناڵی "الاعماق" و دامەزراوەکانی "البتار، ئاژانسی ئیسلام پۆست، ئاژانسی هەواڵی ئەلحەق، ترجمان الاساورتي، الخلافة، ئاژانسی هەواڵی ئیسلامی، عبوة لاصقة، صناعة الرجال، فضائح العلمانية، مرکز العزم للانتاج الاعلامي"، هاوڕێ لەگەڵ ژمارەیەکی نەزانراوی هەژماری کەسایەتییە سیاسی و ئاینییەکانی کۆمەڵگەی عەرەبی و ئیسلامی، کە پەیوەستبوونی خۆیان بە داعشەوە رانەگەیاندووە، بەڵام برەو بە فیکری داعشی دەدەن و خزمەتی ئامانجەکانی داعش دەکەن.

گوتاری ئەم جۆرە پێگانە:

١. تاوانەکانی داعش لە خودی خۆیاندا کار نین، بەڵکو پەرچەکردارن و رەوایەتییان هەیە چونکە وەڵامن بۆ ئەو ستەمەی لە سوننەکان دەکرێت.

٢. گەڕانەوەی خیلافەت خەون نییە بە تەنیا و ئەوەتا بووەتە ئەمری واقیع و ئەمڕۆ بێت یان سبەی دەبێت مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت.

٣. ئەوانەی دژی داعشن بەکرێگیراوی خۆرئاوا و دەزگا سیخوڕییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیلن.

٤. سیستمی فەرمانڕەواکانی وڵاتانی ئیسلامی شیاوی مانەوە نین و پێویستە لەناوببرێن.
٥. ئامانجی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە لێدانی داعش، پاراستنی ئیسرائیلە.
٦. ئەو شەڕەی داعش دەیکات، ڕەوایە و بۆ پاراستنی سوننەکانە.
٧. "دەوڵەتی ئیسلامی" هەموو ڕەگەزەکانی مانەوە و لەسەر پێی خۆ وەستانی تێدایە.
٨. هاوپەیمانییەکی نەصرانیانە دژی ئومەتی ئیسلام پێکهێنراوە.
٩. داعش فەرمانە خوداییەکان جێبەجێدەکات، بەڵام ڕەنگە هەندێک زیادەڕۆیی کردبێت لە شێوەی جێبەجێکردندا.
١٠. هیچ کەسێک ناتوانێت فەتوای لە ئاین دەرچوونی داعش دەربکات و ڕاستە زیادەڕۆیی لە جێبەجێکردنی حوکمەکانی شەریعەت هەیە، بەڵام ئەوە بەس نییە بۆ ئەوەی بوترێت ئەوانە لە ئاین دەرچوون.
١١. لە ژێر سایەی داعشدا ئاسایش و ئارامی بەرقەرارە و ١٠ ملیۆن هاووڵاتی دەژین و داعش پشتیوانی خەڵکی بەدەستهێناوە.

میکانیزمی کارکردنی ئەم جۆرە پێگانە:

١. سایتەکان.
٢. ئاژانسە هەواڵییەکان، وەک ئاژانسی "وكالة الأنباء الإسلامية – حق" و "وكالة ارم الاخبارية".
٣. هەژمارەکانی تویتەر و پەیج و ئەکاونتەکانی فەیسبوک و گوگل پڵەس.
٤. دامەزراوە خێرخوازییەکان و مزگەوت و کۆڕەکانی زیکر و وتاری هەینی و وانە ئاینییەکان.
٥. کۆمپانیاکانی گەشت و وەبەرهێنان و بانکەکان و هاوکاریکردنی دارایی داعش.

سێیەم: پێگە زەردەکان:

ئەو پێگانەن کە تایبەتن بە گرووپ و ڕەوت و لایەنە ئیسلامییەکان و دەزگا و دامەزراوە ئاینییەکان و ئەو وڵات و کەسایەتیانەی دۆستایەتی و هاوپەیمانێتییان هەیە لەگەڵ داعشدا.

گوتاری ئەو پێگانە:

گوتارەکەیان دۆگماییە و لە قۆناغێکەوە بۆ یەکێکی دیکە گۆڕانی بەسەردا دێت، بۆنموونە لە نکۆڵیکردن و دژایەتیکردنی داعشەوە، دەگاتە ئەو ئاستەی ستایشی کردەوەکانی داعش و سەرکەوتنەکانی بکات.
مامەڵەی ئەم پێگانە بە چەند قۆناغێکدا گوزەر دەکات لەوانە:

قۆناغی یەکەم: تکۆڵیکردن لە بوونی داعش.

قۆناغی دووەم: شەڕ و دەستەکەوتەکانی داعش دەدەنە پاڵ گرووپ و ڕیکخراوەکانی دیکە.

قۆناغی سێیەم: کەمکردنەوەی سەنگی داعش و تۆمەتبارکردنیان بەوەی لە لایەن وڵاتانەوە درووستکراوون و پشتیوانیان دەکرێت.

قۆناغی چوارەم: هاوپەیمانی لەگەڵ داعش و کارکردن بۆ سپیکردنەوەی رووخساری و پاساوهێنانەوە بۆ کردەوەکانیی.

قۆناغی پێنجەم: بانگەشەکردن بۆ دوژمنایەتیکردنی داعش و ئامادەیی دەربڕین بۆ شەڕ کردن لە دژی.

میکانیزمی کارکردنی:

١. سایت و پێگەی ئەلیکترۆنیی حزب و لایەنە ئیسلامییەکان.

٢. گرووپ چات و مونتەدا ئەلیکترۆنییەکان.

٣. دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و ڕیکخراوە خێرخوازییەکان.

٤. دامەزراوە میدیاییەکان.

٥. چاپکراوەکان.

٦. تۆرە کۆمەڵایەتییەکان.

٧. کەناڵە ئاسمانییەکانی تایبەت بە بانگەواز و پەروەردەی ئاینیی و ئەو کەناڵانەی لە لایەن سەرمایەدارانی کەنداوەوە دامەزراوون و پشتیوانی دارایی دەکرێن.

چوارەم: پێگە خۆڵەمێشییەکان:

مەبەست لە پێگە خۆڵەمێشییەکان ئەو سایت و کەناڵ و دامەزراوە میدیایی و چاپەمەنی و هەژمار و ئەکاونتانەی تۆرەکۆمەڵایەتییەکانن، کە بایەخ بە رووماڵی هەواڵ و ڕووداوەکانی پەیوەندیدار بە داعش دەدەن. لە ئاگاییەوە بێت، یان لە نائاگاییەوە بێت دەکەونە هەڵەی برەودان بە فیکری داعش و بڵاوکردنەوەی بیری توندڕەوی و رووماڵکردنی کردەوەکانی داعش بە بێ هیچ هەڵسەنگاندنێکی زانستی و لۆژیکی بۆ ئەو جۆرە رووماڵکردنە.

لە ڕێگەی جوینەوە و بڵاوکردنەوەی بابەت و بەرهەمە پروپاگەندەییەکانی داعش، بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ و زۆرجاریش نا ئاگایانە خزمەتی ئەجێندا و ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش دەکەن.

ئەمانە لە بنەڕەتدا خۆیان بە نەیار و دوژمنی داعش دەناسێنن و لە رووماڵکردنی هەواڵ و رووداوەکانیشدا هەمیشە دەیانەوێت بڵێن ئێمە دژی داعشیین و بۆ ناشیرینکردنی داعش رووماڵی رووداوەکانیان دەکەین، بەڵام لە دارشتنەوەی هەواڵ و زانیارییەکاندا دەکەونە هەڵەوە و هەمان کەرستەی پروپاگەندە و شەڕی دەروونیی داعش بڵاودەکەنەوە، بە تایبەتی گرتەی ڤیدیۆیی، وێنەی فۆتۆگرافی، بەیاننامە و هەڵوێست و بڕیارەکانی داعش.

مەترسی ئەم جۆرە پێگە و کەناڵانە لە جۆرەکانی دیکە زیاترە، چونکە ناسنامەیان لە لایەن خەڵکەوە دیارە، بە زمانی کۆمەڵگەکانی خۆیان دەدوێن، بانگەشە بۆ 'بێلایەنی، پرۆفیشناڵیتی، سەربەخۆبوون، ئەهلی بوون، راستگۆیی' دەکەن، بەڵام کەوتوونەتە ناو تەڵەی داعشەوە و بە بێ ئەوەی هەستی پێبکەن ئەوان برەو بە ستراتیژی داعش دەدەن.

گوتاری ئەم پێگانە:

گوتاریان تێکەڵەیەکە لە نەیاریتی و بێلایەنی و لەگەڵ قۆناغەکەدا ئاراستەی کاریان گۆرانکاری بەسەردا دێت. گوتاریان لە لایەنگریی داعشەوە دەگۆڕێت بۆ دوژمنایەتی و دوای خاوبوونەوەی ململانێی چەکداری وڵاتەکانیان لەگەڵ داعش، دەکەونەوە ستایشی داعش و رووماڵکردنی کردەوەکانیان. ژمارەیەکی بەرچاوی کەناڵ و سایتە کوردییەکان دەکرێت لەم جۆرە هەژماریان بکەین. **بە گشتی گوتارییان بریتییە لە:**

١. رووماڵکردنی کردەوەکانی داعش و گرنگیپێدانیان و گواستنەوەی بیروڕاو هەڵوێستەکانیان و دووبارە کردنەوەی هەمان ئەو گوتارەی داعش دەیەوێت بگاتە وەرگرانی. بۆ ئەمەشیان پاساوی پیشەیی بوون و بێلایەنی و پرۆفیشناڵیتییان هەیە.

٢. دژایەتیکردنی داعش و خستنەرووی نەیاریتی خۆیان بۆ داعش و رووماڵکردنی هەواڵ و چالاکی دژ بە داعش.

٣. نەرمی نواندن لە رووماڵکردنی رووداوەکانی پەیوەست بەداعش و دابەزینی ئاستی گرنگیدانیان بە رووداوەکان.

٤. ئەگەر داعش گورز لە نەیارە سیاسییەکانیان بدات، ئەمان بە گرنگییەوە رووماڵی دەکەن و داعش وەک لایەنێکی سەرکەوتوو و بەهێز پیشاندەدەن، بەلام ئەگەر داعش زیان بە هاونەتەوە و ولات و بەرژەوەندی لایەنەکانی خۆیان بگەیەنێت ئاستی دژایەتیکردنیان بۆ داعش زیاتر دەکەن.

٥. هەمان ئەو وێنە و گرتەی ڤیدیۆیی و بەیاننامە و کارو کردەوانەی داعش بلاویان دەکاتەوە، ئەمانیش بلاویدەکەنەوە و بایەخی پێدەدەن.

میکانیزمی کارکردن:

١. سایتە هەواڵەییەکان و ئاژانسەکان.

٢. کەناڵە ئاسمانی و لۆکاڵییەکان.

٣. چەناڵەکانی یوتیوب.

٤. تۆرە کۆمەلایەتییەکان (تویتەر، فەیسبوک، گوگڵ پلەس..).

٥. رۆژنامە و چاپکراوە رەسمییەکان.

٦. گرووپ چات و مونتەدا ئەلیکترۆنییەکان.

بەشی دووەم:
ڕاگەیاندنی سەربازی و پەیامنێری جەنگیی

پاری یەکەم: ڕاگەیاندنی سەربازی و ڕێککارەکانی بەرەنگاربوونەوەی ڕاگەیاندنی داعش
باسی یەکەم: ڕاگەیاندنی سەربازی و ڕۆڵی لە کاتی شەڕو ئاشتییدا
باسی دووەم: ڕێککارەکانی بەرەنگاربوونەوەی ڕاگەیاندنی داعش

پاری دووەم: پەیامنێری جەنگ و ڕووماڵکردنی ململانێ چەکدارییەکان
باسی یەکەم: پەیامنێری جەنگیی کێیە:
باسی دووەم: شەڕی داعش و پەیامنێرانی کورد
باسی سێیەم:ڕێنمایی پیشەیی بۆ پەیامنێرانی جەنگ

پاری یەکەم:
راگەیاندنی سەربازی و ڕێککارەکانی بەرەنگاربوونەوەی راگەیاندنی داعش

باسی یەکەم:
راگەیاندنی سەربازی و رۆڵی لە کاتی شەڕ و ئاشتییدا

راگەیاندنی گشتی ویڕای کاریگەری و بەربلاوییەکەی، بەڵام لەبەر نەناسینی وەرگرانی بە شێوەیەکی گشتی، پۆلێن نەکردنی وەرگران، وردنەکردنەوەی پەیام، چڕنەکردنەوەی مەبەست لەسەر لایەنێک لە لایەنەکانی وەرگری بە ئامانجگیراو و ئەو پەیامەی ئاراستە دەکرێت، وایکردووە، لە جیهاندا کەناڵەکانی میدیا پەنا بۆ جۆرێکی دیکەی راگەیاندن بەرن، کە راگەیاندنی تایبەتمەندە لە رووی پەیام، ئامراز، وەرگرانەوە.

بۆ ناساندنی راگەیاندنی تایبەتمەند دەتوانرێت بوترێت "رۆژنامەوانییەکی تایبەتمەندە بە یەک بوار لە بوارەکانی جێ بایەخی وەرگران"[222]. واتە پێچەوانەی راگەیاندنی گشتی، ئەم جۆرە راگەیاندنە؛ کار لەسەر لایەنێک لە لایەنەکانی ژیان و مەعریفەی مرۆیی دەکات. "راگەیاندنی تایبەتمەند مەبەست لێی هەموو ئامرازەکانی راگەیاندنی بینراو، بیستراو، خوێندراوە، کە لە بنەڕەتەوە بایەخ بە لایەنێک لە لایەنەکانی مەعریفەی مرۆیی بدەن و بگەنە جەماوەرێکی دیاریکراو، کە کۆمەڵە خەسڵەتێکی هاوبەش لەنێوانیاندا هەبێت"[223].

جیایی ئەم جۆرە راگەیاندنە لەگەڵ گشتییدا لە دوو لایەنەوەیە، لە لایەک وەرگری دیاریکراو و لەلایەکی دیکەوە پەیامێکی دیاریکراو و هەڵبژاردنی بوارێکی دیاریکراوە. هەروەها دەوترێت "جۆرێکی تایبەتە لە رۆژنامەوانی، جۆرایەتییەکەی بەندە بە سروشتی ئەو پەیام و ناوەڕۆکەی هەیەتی و لە لایەکیدیکەوە بەندە بە خواست و ویستی وەرگرەکانی"[224]. بەو مانایەی، مەبەستمان لێی وردکردنەوەی راگەیاندنی گشتییە لە رووی جۆر و ناوەڕۆک و وەڵامدەرەوەی خواستی توێژێکی دیاریکراو لە وەرگرانە.

---

٢٢٢. عبداللطیف: صلاح، الصحافة المتخصصة، الطبعة الاولى، (الاسكندرية، مكتبة ومطبعة الاشعاع الفنية)، ٢٠٠٢، ص٨.
٢٢٣. الجاف: اميرة عبدالله، دراسة نظرية في مفهوم الاعلام المتخصص وامكانية تعزيزه في اقليم كوردستان العراق، pdf.
٢٢٤.سعد: عبدالرحمان، المستقبل للصحافة المتخصصة، جريدة الاهرام، www.ahram.org.eg

کەواتـە "ڕاگەیانـدنی تایبەتمەنـد، ئەو ڕاگەیانـدنەیە، پەیـام و نـاوەڕۆکی ئاراسـتەی توێژێکی دیاریکراو لە جەماوەری بەرفراوان دەکات، لە سەر بنەمای خواست و ویست و پێداویستی جەماوەرە دیاریکراوەکەی، کار دەکات. لە هەوڵی ئەوەدایە بە باشترین شـێوە ئامانجەکـانی لە ڕووی ڕۆشـنبیری، پێگەیانـدن، خۆشـی و کـات بەسـەر بـردن، گەیاندنی زانیاری و هەواڵ، ئاراستەکردن و ڕێنوێنی بەدیبهێنێت"[225]. بەو مانایـەی هـەم پەیامەکە دیارکراوە و هـەمیش جەماوەری بە ئامـانجگیراو دیاریکراوە. بە شێوەیەکی گشتیی ئەرکەکانیشی هاوشێوەی ئەرکە بنەڕەتییەکانی ڕاگەیاندنە. لە پاڵ ئەوانیشدا چەند ئەرکێکی تایبەتمەندی هەیە، بە گوێرەی ئەو بوارەی کاری لەسەر دەکات ئەرکە تایبەتمەندەکانی جیاوازن.

ڕاگەیانـدنی تایبەتمەنـد بە بەراورد لەگەڵ ڕاگەیانـدنی گشـتی و مێـژووی دێرینـی ڕاگەیانـدن؛ بە هەر سـێ شـێوەی خوێنـدراو، بیسـتراو، بینـراو؛ ڕاگەیانـدنێکی نـوێیە. سەرهەڵدانی پەیوەستە بە تینوێتی وەرگران بۆ وردەکاری و ناوەڕۆکی هەمەلایەنەی پـەیام. "لـە دەیـەی پـەنجاکانی سـەدەی ڕابردوودا،لەگـەڵ دەرکـەوتنـی ئەسـتێرەی تەلەفزیۆنیشدا، ئەو پرسە هاتە ئاراوە، کە پێویستە ڕۆژنامە و چاپەمەنییەکان خۆیـان پێشبخەن و بە تـەرخانکردنی لاپـەڕە و پاشکۆی تایبـەت و گۆشـەی تایبـەت وەڵامـی هەرچی زۆرتری خواستی وەرگران بدەنەوە. ئا لەوێوە گەشە بەو ڕەوتە درا، تا ڕادەی دەرکردنی گۆڤار و بڵاوکراوەی تایبەتمەند"[226].

کەواتە ڕاگەیاندنی سەربازیش وەک ڕاگەیاندنی کایەیەکی گرنگ و هەستیار گرنگی و بایەخی خۆی هەیە، بایەخەکەشی کورتهەڵنایەت لە کاتی شەڕ و ململانێ، بەڵکو لە کاتی ئاشتییشدا ڕاگەیاندنی سەربازی دەتوانێت ڕۆڵ و ئەرکی خۆی ببینێت و ببێتە پشتیوانێکی بەهێز بۆ سەقامگیری ئاشتی و تەبایی و دنەی پێشکەوتن و ڕۆشنبیری کۆمەڵگە بدات.

لە ڕەوشی ئەمڕۆی جیهاندا، هەندێک گۆڕانکاری میدیایی و تەکنۆلۆژیای میدیایی خۆیـان سـەپاندووە بەسـەر پەیکـەری گشـتی وڵاتـان و تەنانـەت پەیوەندییـە نێودەوڵەتییەکانیشدا، کارلێک و ڕەنگدانەوەیان بەسەر کۆی گشتی بوارەکانی ژیان دیار

---

٢٢٥. ڕەحمان: ئەرسەلان، ڕاگەیاندنی تایبەتمەند، کۆمەڵێک وتارەکانی قۆناغی دووەمی گروپی ڕۆژنامەوانی بەشی ڕاگەیاندنی پەیمانگەی تەکنیکی هەولێر بۆ ساڵی ٢٠١١ – ٢٠١٢.

٢٢٦. ڕەحمان: ئەرسەلان، سەرەتایەک لە بارەی ڕاگەیاندنی تایبەتمەند و تیشکێک بۆ سەر ڕاگەیاندنی ژنان، گۆڤاری ڕۆژنامەنووس، ژمارە ٣٢، ل ١٢٧.

و بەرچاوە، بە تایبەتی ئەو گۆرانکاریانەی لە بواری کایەی میدیاییدا هاتوونەتە کایەوە، وایانکردووە، راگەیاندن و شێوازەکانی بخرێنە خزمەت هێنانە دی ئامانجە سیاسی و سەربازییەکانی ولاتان و خودی راگەیاندنیش بووەتە رەگەزێکی دیار و کاریگەری دەرخستن و پیشاندانی توانای ولاتان"[٢٢٧].

مێژووی راگەیاندنی سەربازی لە جیهاندا مێژوویەکی دێرینی هەیە. بە یەکەم جۆری راگەیاندنی تایبەتمەند هەژمار دەکرێت"[٢٢٨]. لە سەدەی شانزەهەم و حەقدەهەمدا بۆ یەکەمجار لە شێوەی گۆڤاری تایبەتمەند، ئەو جۆرە راگەیاندنە دەرکەوتووە. لەویشدا دوو جۆرە گۆڤاری تایبەتمەند دەرکەوتوون، **یەکەمیان:** گۆڤاری تایبەتمەندی سەربازی، بەلام گشتی لە ئاستی وەرگرانییدا، کە تێیدا بایەخ بە پرسە سەربازییەکان و هۆشیاری سەربازی دراوە، وەرگرانی هاوولاتی مەدەنی و سەربازانی ریزی سوپا بوونە. **دووەمیان:** گۆڤاری تایبەتمەندی سەربازییە بۆ فێرخوازانی کۆلیژە سەربازییەکان و ئەفسەر و پلەدارانی سوپا و تێیدا بابەتی سەربازی و لێکۆڵینەوەی زانستی وردی تایبەت بە پرسە سەربازییەکان بلاو دەکرانەوە. ئەمجۆرەیان لە ناوەراستی سەدەی هەژدەهەم بە دواوە روونتر دەرکەوت.

لە ئەمریکا بۆ یەکەمجار رۆژنامەی سەر بە سوپای ئەو ولاتە وەک سەرەتایەکی گرنگی راگەیاندنی سەربازی بە ناوی "armedforeign journal" لە سالی ١٨٦٣ دەرکرا، تا ئێستاش دەردەچێت. بایەخ بە رەوشی سوپا و پێداویستییە سەربازییەکان و داهێنراوەکانی بواری سەربازی دەدات"[٢٢٩].

ئەو توێژەرانەی "پروپاگەندە" بە شێوەی سەرەتایی "راگەیاندنی سەربازی" هەژمار دەکەن، مێژووی سەرهەلدانی ئەو جۆرە راگەیاندنە دەگێرنەوە بۆ سەردەمی سۆمەرییەکان، شەرو ململانێی هێزەکانی مێزۆپۆتامیا، نووسینی تابلۆ قورینەکان بە خەتی بزماری و گێرانەوەی دەنگوباسی شەر و سەرکەوتنەکان"[٢٣٠].

---

٢٢٧. العزاوي؛ د. مهند، الإعلام والإستراتيجية العسكرية الأمريكية، رسالة دكتوراه، رۆژی بلاوبوونەوەی ٢٠١١/٨/١٩، بە شێوەیdoc، ص ٧. بەستەری:http://www.alkhabar.ma

٢٢٨. عمر؛ د. السيد احمد مصطفى، الاعلام المتخصص، دراسة و تطبيق، الطبعة الثانية ٢٠٠٢، الشارقة، ص ١٥٧.

٢٢٩. راضي؛ اينياس محمد، الصحافة العسكرية، رۆژی بلاوبوونەوەی ٢٠١٢/١٠/٩، بابەتی ژمارە (٥٨٥٠)، بەستەری:http://www.uobabylon.edu.iq/uobColeges/service_showrest.aspx?fid=7&pubid=5850

٢٣٠. الشحات؛ سليمان، دراسة حول دور الاعلام في الحروب الحديثة، رۆژی بلاوبوونەوەی ٣٠ نوفمبر ٢٠١٠، بەستەری:

لە هەرێمی کوردستاندا، ڕاگەیاندنی شۆڕش و جووڵانەوەی سیاسی و چەکداری کورد خاڵی نەبووە لەو جۆرە ڕاگەیاندنە. ئەگەر ڕادیۆی "دەنگی کوردستانی عێراق"[٢٣١]، کە ڕادیۆی شۆڕشی ئەیلول بوو، وەک نموونەیەک سەیر بکەین، دەبینین پرسی سەربازی و تەنانەت پەیامە نهێنییەکانی پێشمەرگە لە ڕێگەی ئەو ڕادیۆیەوە گواستراونەتەوە و ڕادیۆکە مۆرکێکی سەربازییانەی هەبووە و وەک کەناڵێ تایبەت بە هێزی پێشمەرگە کاریکردووە.

دوای سەرهەڵدانەوەی شۆڕش، ئێزگەی "دەنگی گەلی کوردستان"[٢٣٢] بە هەمان شێوە ڕۆڵی ڕاگەیاندنی پێشمەرگەی بینیوە و کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر ئاراستەی وشیاری نەتەوەیی و گیانی شۆڕشگێری خەڵکی هەرێمی کوردستان و ورەی پێشمەرگە و خەڵک درووستکردووە.

لە قۆناغی دوای یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارەی هەولێر و سلێمانی، هەردوو لایەنی خاوەن هێزی پێشمەرگە (پارتی دیموکراتی کوردستان، یەکێتی نیشتمانی کوردستان) وەک بواری ڕێکخستنی حزبی کاریان لەسەر پێشمەرگە کردووە. بڵاوکراوەی تایبەت و گۆڤاری تایبەت بە پێشمەرگەیان چاپ و بڵاو کردووەتەوە، بەڵام وەک وەزارەتی پێشمەرگە بایەخێکی ئەوتۆی بۆ ڕاگەیاندنی سەربازی و گرنگی ئەو ڕاگەیاندنە لە کاتی شەڕ و ئاشتییدا دانەناوە.

هەرچەندە وەزارەتی پێشمەرگە گۆڤارەکانی "پێشمەرگە، بەرگری" دەردەکردن و ژمارەیەک بڵاوکراوەی خولیی هەبوو، بەڵام لە ٢٠١٤دا بە هۆی قەیرانی داراییەوە زۆرێک لەو بڵاوکراوانە ڕاگیران، هەروەها وەزارەت هیچ بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی و ڕادیۆیی نییە. تەنانەت تا ئێستاش بیریان لەوە نەکردووەتەوە ئێزگەیەکی ڕادیۆیی هاوشێوەی ڕادیۆی سوپاکانی ئیسرائیل، ئەردەن، میسر، جەزائیر.. تایبەت بە

---

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SEd4xTmlcD8J:communication.akbarmontada.com/t1235-topic+&cd=7&hl=ar&ct=clnk&gl=iq

٢٣١. بۆیەکەمجار دوای هەوڵێکی زۆر لە ٢٠ی ئاب/ئۆگستی ١٩٦٣ لە ئەشکەوتی (گردەرەش) لەناوچەی ماوەت، پەخشی ڕادیۆی دەنگی کوردستانی عێراق بە وتەیەکی (مستەفا بارزانی) ڕابەری شۆڕشی ئەیلول دەستی بە پەخشی بەرنامەکانی کرد. سەرەتای پەخش بەرنامەکانی لەسەر شەپۆلی کورتی ٤٠ مەتری بوو، ماوەی بەرنامەکانی یەک کاتژمێر و نیو بوو لە (٨:٠٠) تاکو(٩:٣٠) ی سەرلەبەیانی بەردەوام بوو. بەشی کوردی ناوی (دەنگی کوردستانی عێراق) بوو، بەشی عەرەبی بەناوی (دەنگی برایەتی کورد) بووە .

٢٣٢. ڕۆژنامەوانی، ئێزگەکە چۆن هێنرا؟ لە الشرارة-وە بۆ الاتحاد، بابەتی ژمارە (١٦٧٦)، بەستەری: http://www.rozhnamawany.com/?p=1679

پێشمەرگە دابمەزرێنن. لە وتارێکدا لە چوارچێوەی شەنوکەوی رووماڵی میدیایی بۆ شەڕی داعش رۆژی ١٣ی کانوونی دووەم/یەنایری ٢٠١٥ پێشنیازی دامەزراندنی ئێزگەیەکی تایبەت بە پێشمەرگە خرایەڕوو[٢٣٣].

پێناسەی راگەیاندنی سەربازی

راگەیاندنی سەربازی وەک جۆرێک لە راگەیاندنی تایبەتمەند تیۆریزە کراوە. بەوە پێناسە دەکرێت، کە "پەیامێکە بە شێوەیەکی بەردەوام بە ئامانجی بڵاوکردنەوەی هۆشیاری سەربازی و بەرزکردنەوەی ئاستی رۆشنبیری تاک جا چ سەربازبێت، یاخود مەدەنی ئاراستە دەکرێت. مەبەستی دروستکردنی متمانەیە لە نێوان هاووڵاتیان و هێزی سەربازی نیشتمانییدا. لە هەمانکاتیشدا دەیەوێت متمانە بەخۆبوون و براوبوون بە بەرپرسیارێتی سەربازی لای هێزە ئەمنییەکان قووڵبکاتەوە"[٢٣٤].

هەروەها دەوترێت، راگەیاندنی سەربازی کۆکردنەوەی زانیاری، شیکردنەوە، هەڵاوێردکردنی زانیاری و وێنە و پەیام و رێنماییەکانە لە هەموو سەرچاوەکانی هێزی ئەمنییەوە، پاشان دڵنیابوونەوە لە راستی و دروستی زانیارییەکان و دارشتنەوەیانە بە شێوازێکی رەوان، کە لە ئاستی تێگەیشتنی وەرگراندا بێت و بڵاوکردنەوەیانە لە ئاستی ناوخۆ و دەرەوەدا؛ بە ئامانجی گەیاندنی زانیاری راست و دروست بە هێزە سەربازییەکان و گەل و پوچەڵکردنەوەی مەرام و پیلانی نەیاران، کە مەبەستیانە وورەی هێزە سەربازییەکان و گەل بشکێنن. لەگەڵ ئەوانەشدا راگەیاندنی سەربازی جەخت لەسەر پابەندبوون بە ئەرکە نیشتمانییەکان و دڵسۆزی بۆ گەل و نیشتمان دەکاتەوە[٢٣٥].

کەواتە راگەیاندنی سەربازی؛ زنجیرەیەک پرۆسەی میدیاییە، خۆیان لە کۆکردنەوەی زانیاری، هەڵاوێردکردنی زانیارییەکان و ساغکردنەوەیان لە رووی راستی و دروستییەوە دەبینێتەوە، تا دەگاتە قۆناغی دارشتنەوەی زانیارییەکان و ئامادەکردنیان وەک پەیامێکی میدیایی بۆ ئەوەی لە رێگەی یەکێک یان ژمارەیەک کەناڵی راگەیاندنەوە ئاراستەی وەرگران بکرێن. بە ئامانجی بڵاوکردنەوەی وشیاری،

---

٢٣٣. رەحمان: ئەرسەلان، پەراوێزە میدیاییەکان٧ پێشمەرگە پێویستی بە ئێزگەیەکی رادیۆییە، ماڵپەری رۆژنامەوانی، بابەتی ژمارە ١٦٥٦ی رۆژی ١٣ی کانوونی دووەم/یەنایری ٢٠١٥: http://www.rozhnamawany.com

٢٣٤.الأهدل:أحمد عمر، الإعلام العسكري: تعريفه،مميزاته،وظائفه ، أدواره ، في السلم والحرب، موقع الاکترونی ریمان برس، http://www.raymanpress.net/news-39621.htm

٢٣٥.الأهدل: أحمد عمر، الإعلام العسكري، هەمان سەرچاوە.

گەیاندنی زانیاری و هەواڵی راست و درووست، چاندنی متمانە، بەرزکردنەوەی ورەی هێزەکان و خەڵک، بەرپەرچدانەوەی شاڵاوی پروپاگەندە و شەڕی دەروونیی نەیاران و درووستکردنی رایەکی گشتی لە خزمەتی هێزە سەربازییەکان.

بێگومان وەک هەر کایەیەکی دیکەی میدیایی ئەم جۆرە راگەیاندنە چ لە رووی دارشتنی ناوەرۆکی پەیام و چ لە رووی میکانیزمی گەیاندنی پەیام و ئامرازەکانییەوە گۆرانکاری بەسەردا دێت و لە پێشکەوتن و فراژووبوونی بەردەوامدایە. هاوڕێک لەگەڵ پێشکەوتنی بواری تەکنولۆژیا، میکانیزمی گەیاندن و تەکنیکی کەناڵەکانی پێشکەوتنی بە خۆوە بینیوە.

خەسڵەت و پێکهێنەرەکانی راگەیاندنی سەربازی

وەک هەریەکێک لە کایەکانی راگەیاندنی تایبەتمەند، راگەیاندنی سەربازی ژمارەیەک خەسڵەت و تایبەتمەندی خۆی هەیە. لەگەڵ گۆرانکاری و رەوشی جیاجیادا رۆڵ و ئەرکی تایبەت بە خۆی هەیە. وەک دەوترێت لە هەر قۆناغێکدا خاوەنی پەیام و تێروانینی خۆیەتی بۆ رووداوەکان و خاوەن تایبەتمەندی و خەسڵەتی خۆیەتی[٢٣٦]. لە رێگەی ئەو خەسڵەتانەوە دەتوانین تا رادەیەکی زۆرتر لە کایەکانی دیکەی میدیایی جیایی بکەینەوە. گرنگترین ئەو خەسڵەتانەش ئەمانەن:

یەکەم: پلانرێژی:

راگەیاندنی سەربازی پێویستی بە پلانرێژیی بەردەوام هەیە. لە هەموو قۆناغەکانی کاریدا. پلانرێژی بە هەرسێ جۆری پلانی کورتمەودا، مامناوەند، پلانی ستراتیژی و دوور مەودای ئەوتۆ، کە لە هەموویاندا رەچاوی بەرژەوەندی باڵای نیشتمانی و هەستیاری پرسی سەربازی و ئامادەیی رووبەڕووبوونەوەی نەیاران بکرێت. بە گوێرەی سروشتی قۆناغەکان و جیاوازی ئەرکەکان لە کاتی شەڕ و ئاشتییدا کار بۆ دارشتنی پەیامی گونجاو بە قۆناغەکە و گەیاندنی بە وەرگران بکرێت.

دووەم: پەیام:

پەیام بە چەق و کۆڵەکەی راگەیاندنی سەربازی هەژمار دەکرێت. جۆرایەتی پەیامەکە پەیوەستە بە ئامانجە ستراتیژی و کورتمەوداکانی هێزی سەربازییەوە. بە گوێرەی قۆناغەکانی ژیان و هەلومەرجی سیاسی و رۆشنبیری و نیشتمانیی

---

٢٣٦. عمر: د. السيد احمد مصطفى، الاعلام المتخصص، دراسة و تطبيق، الطبعة الثانية ٢٠٠٢، الشارقة، ص ١٥٨.

گۆرانکاری بەسەر پەیامدا دێت. ئەو پەیامەی بۆ دۆخی شەڕ ئامادە دەکرێت؛ جیاوازە لەو پەیامەی لە قۆناغی ئاشتییدا، پێویستە بگەیەندرێت.

ئێمە ئەگەر باسی وەزارەتی پێشمەرگە بکەین، بێگومان ناوەڕۆک و پەیامی وەزارەت بۆ قۆناغی پاراستنی یەکریزی نەتەوەیی و پرۆسەی یەکخستنی هێزی پێشمەرگە و بە نیشتمانیکردنی ئەو هێزە؛ دەکرێت وەک بنەمایەکی ستراتیژی پلانرێژی بۆ بکرێت. لە هەموو قۆناغەکانی دیکەدا پێداگری لەسەر بکرێتەوە، تاوەکو بۆ هەمیشە مەترسییەکانی بەشداری پێشمەرگە لە دووبەرەکی و ناکۆکی سیاسی بڕەوێنینەوە. پێشمەرگە ببێتە هێزێکی نیشتمانی، کە لە دەرەوەی ڕاجیایی و ناکۆکی سیاسی بێت. بۆ قۆناغی ڕزگاری نەتەوەیی و بە دەوڵەتبوونی هەرێمی کوردستان ساز و ئامادە بکرێت.

سێیەم: تیمی میدیایی:

ڕاگەیاندنی سەربازی پێویستیی بە میدیاکارانێکی چەلەنگ و زیتەڵ و وریای ئەوتۆ هەیە؛ بەردەوام لەگەڵ گۆڕانکارییە تەکنۆلۆژی و زانستییەکانی تایبەت بە کایەی میدیایی خۆیان بگونجێنن. لە کاروان دوا نەکەون. هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدا بن بۆ هەرچی زیاتر گەیاندنی پەیام و پێکانی ئامانج و هێنانەدی مەبەستی پلان بۆ دانراوویان سوود لە نوێترین پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیایی وەربگرن. بۆ ئەو مەبەستەش پێویستە لایەنی پەیوەندیدار، کە لە هەرێمی کوردستان، وەزارەتی پێشمەرگەیە، کاری زۆرتر بکات بۆ پرچەککردنی کارمەندانی ڕاگەیاندنی پێشمەرگە و خولی ڕاهێنانی تایبەتمەندیان بۆ بکاتەوە بۆ ئەوەی میدیاکارەکانی لە بازنەی گشتیتی میدیایی بێنە دەرەوە. بتوانن لە بواری تایبەتمەندی ڕاگەیاندنی سەربازییدا بە شێوەیەکی پیشەیی و زانستی کار بکەن.

چوارەم: تەکنیک (ئامراز):

ڕاگەیاندنی سەربازی پێویستی بە ئامراز و کەناڵێکی گونجاوی ئەوتۆ هەیە، کە توانستی گواستنەوەی پەیامی هەبێت، وەرگرانیش بتوانن وەک پێویست سوودی لێوەربگرن. بۆ فێرخوازانی کۆلێژە سەربازییەکان، گۆڤاری تایبەتمەندی سەربازی باشترین ئامرازی گەیاندنی پەیامە، بەڵام بۆ کۆی گشتی هێزە سەربازییەکان ڕەنگە ڕادیۆ باشترین ئامراز بێت. بێگومان وێڕای پێشکەوتنی بەرچاوی تەکنۆلۆژیایی لە بواری میدیاییدا، بەڵام تا ئێستاش ڕادیۆ بایەخ و گرنگی خۆی لە دەستنەداوە، بە

تایبەتی ئەگەر ئێزگەیەکی رادیۆی پێشکەوتوو دابمەزرێت و هەوڵ بدرێت لە ئینتەرنێتیشدا ماڵپەڕێکی تایبەتی بۆ بکرێتەوە و بەکارهێنەرانی ئینتەرنێتیش بتوانن سوود لە پرۆگرامەکانی وەربگرن.

"رادیۆ تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت، ویڕای پێشکەوتنی هەمەلایەن و فرە رەهەندی ئامێرەکانی تەکنۆلۆژیای گەیاندن و بە کۆ گەیاندن، بەڵام گرنگی و بایەخی خۆی لەدەست نەداوە و هێشتا هاوڕێی نزیکی پێشمەرگەیە. بە تایبەتی کاتێک دەبینین ئامێرەکانی مۆبایل بە شێوەیەکی گشتی خزمەتگوزاری رادیۆییان هەیە و بەکارهێنەرانیان دەتوانن سوود لە ئامێرەکانیان وەربگرن بۆ گوێگرتن لە ئێزگە رادیۆییەکان"[227].

ئەرکەکانی راگەیاندنی سەربازی

بە شێوەیەکی گشتی راگەیاندنی سەربازی ئەرکی جۆراوجۆری هەیە بە گوێرەی قۆناغەکانی کار و هەلومەرجی پەیوەندیدار بە رەوشی سەربازییەوە، هەروەها بە جیاوازی ئامرازی بڵاوکردنەوە (رۆژنامە، رادیۆ، تەلەفزیۆن)[228] ئەرکی جیای هەیە و لێرەدا ئاماژە بە ژمارەیەک ئەرکی بنەڕەتی ئەم جۆرە راگەیاندنە دەکەین.

یەکەم: چاندنی گیانی تەبایی، قوڵکردنەوەی هەستی نەتەوەیی و نیشتمانی، پارێزگاری کردن لە دەستکەوتە نیشتمانی و نەتەوەییەکان و بەرهەمی خوێنی رۆڵەکانی گەل.

دووەم: بەرزکردنەوەی ورە و ئیرادەی گیانبازی هێزە چەکدارەکان، جەختکردنەوە لەسەر دڵسۆزییان بۆ خاک و نیشتمان.

سێیەم: بەدواداچوونی هەواڵ و گۆڕانکاری و رووداوەکانی پەیوەست بە قۆناغی شەڕ و ئاشتی لە هەموو ئاستەکانی ناوخۆی و هەرێمایەتی و نێودەوڵەتی.

٢٢٧.رەحمان: ئەرسەلان، پێشمەرگە پێویستی بە ئێزگەیەکی رادیۆییە، بڕوانە: لڤین پرێس، بابەتی ژمارە (٦٠٠)، بەستەری: http://lvinpress.com/drejaWtar.aspx?NusarID=224&Jmare=600

هەروەها بڕوانە ماڵپەڕی پێنووسەکان، بابەتی ژمارە (٢٧١٠٨)، رۆژی ١٦-١-٢٠١٥، بەستەری: http://www.penusakan.com/rangala/27108-2015-01-16-23-33-20.html

٢٢٨. بە بێ ناوی نووسەر، دور و وظائف الإعلام الحربي في السلم والحرب، ماڵپەڕی: موسوعة مقاتل، بەستەری: http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Fenon-Elam/Elamharby/sec19.doc_cvt.htm

هەروەها بڕوانە ماڵپەڕی، ماس کۆمنیکیشن، http://masscomm.kenanaonline.net/posts/140129

چوارەم: رووماڵکردنی هەواڵ و چالاکی هێزە چەکدارەکان و گواستنەوەیان بۆ وەرگران.
پێنجەم: دروستکردنی پردی پەیوەندی و بنیاتنانی متمانە لە نێوان هاووڵاتیان و هێزە چەکدارەکان.
شەشەم: بەرەنگاربوونەوەی ڕاگەیاندنی نەیار و هەڵمەتی پروپاگەندە و شەڕی دەروونیی نەیاران، ئامادەکردنی هێزە سەربازییەکان و هاووڵاتیان بۆ ئەوەی نەکەونە ژێر کاریگەری شەڕی دەروونیی نەیارانەوە.
حەوتەم: برەودان بە ڕۆشنبیری نیشتمانی و بڵاوکردنەوەی هۆشیاری سیاسی و سەربازی.
هەشتەم: ئەنجامدانی هەڵمەتی شەڕی دەروونیی دژ بە نەیارانی وڵات.
نۆیەم: دروستکردنی پاڵنەری پێویست بۆ ئەوەی هەرچی زیاترە هێزە ئەمنییەکان و کەرتەکانی سوپا بە گیانێکی ورە بەرزانەوە خۆیان ئامادە بکەن و مەشق و ڕاهێنانی باشتر بکەن لە پێناو هێنانەدی ئامانجەکاندا.
دەیەم: جەختکردنەوە لەسەر ڕێزگرتنی هاووڵاتیان لە ئەرک و ماندووبوونی هێزە ئەمنییەکان بە گشتی و سوپا بە تایبەتی و گەشەپێدانی ئیرادەی گیانبازی لە ڕیزی هێزە ئەمنییەکان و هاووڵاتیانیشدا بۆ بەشداریکردنی هاووڵاتیانیش لە ئەرکی پاراستن و بەرگریکردن لە نیشتمان، لە کاتی ڕوودانی پەلامار و دەستدرێژی بۆ سەر بەرژەوەندی باڵای نیشتمانی و بەرپەرچدانەوەی پەلاماری دەرەکی و ئەو مەترسیانەی ڕووبەڕووی ئاسایشی نیشتمانی دەبنەوە.
یازدە: دروستکردنی هەماهەنگی لە نێوان ڕاگەیاندنی گشتی بە هەموو جۆرەکانی (حزبی، ئەهلی، ڕەسمی) لە کاتی ڕوودانی مەترسی و دروستبوونی شەڕدا، بۆ ئەوەی هەموان بەیەکەوە بتوانن رووماڵی پرۆسە سەربازییەکان بکەن، ڕاستییەکانی سەنگەر و مەیدانی شەڕ بۆ هاووڵاتیان بگوازنەوە، بەرپەرچی هەڵمەتی شەڕی دەروونیی و ڕاگەیاندنی سەربازی دوژمن بدەنەوە.

ڕۆڵی ڕاگەیاندنی سەربازی

میدیای گشتی و تایبەتمەند، ڕۆڵێکی دیار و بەرچاویان هەیە لە بەیەکلاداخستنی قەیرانەکان و رووماڵکردنی پرسەکانی ڕۆژ بە ئاراستەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری ئەوتۆ، کە لەگەڵ کارنامە و ستراتیژی کاری کەناڵەکانیان بگونجێت.

کاتێک قەیرانێک، یان ڕووداوێکی وەک شەڕ دێتە ئاراوە، ئەرکی ڕاگەیاندن بە گشتی قورستتر دەبێت و ڕووماڵکردنی پرسی شەڕ جا چ لە لایەن میدیای گشتییەوە بێت، یان تایبەتمەندەوە بێت؛ پێویستی بە شارەزایی و بەرچاوڕوونی زیاتر هەیە.

توێژینەوەکانی بواری ڕووماڵی میدیا بۆ قەیرانەکان ئەوەیان دەرخستووە، لە کاتی ڕووماڵی قەیراندا، میدیا بە سێ قۆناغدا گوزەر دەکات. ئەوانیش پێکهاتوون لە:

<u>قۆناغی یەکەم</u>: ڕووماڵی هەڕەمەکییانە:

لەم قۆناغەدا میدیا هیچ ئاسۆیەکی لێوە دیار نییە. بە شێوەیەکی هەڕەمەکییانە ڕووماڵی قەیرانەکان دەکات. بە تایبەتی قەیرانی شەڕ و ململانێی سەربازی و چەکداری. لێرەوە ئەرکی میدیای تایبەتمەندی سەربازی زیاتر دەدەکەوێت. پێویستە بتوانێت بەرپرسانە مامەڵە بکات و نەکەوێتە هەڵەوە و ڕێگە بە دروستبوونی بۆشایی نەدات.

<u>قۆناغی دووەم</u>: گشتاندنی ڕێکخراو:

لەم قۆناغەدا میدیا قورسایی و کاریگەری قەیرانەکەی بۆ ڕووندەبێتەوە. لە لایەنە جیاجیاکانی تێدەگات. بە بەرچاوڕوشنییەوە دەیەوێت ڕووماڵ بکات. زانیارییەکان بە شێوەیەکی ئامانجدارانە دەگوازێتەوە. میدیای تایبەتمەندی سەربازی ئاسۆی ڕووداوەکان و ئاراستەی شەڕ و پێکدادانەکانی لەبەر چاو ڕۆشن بووەتەوە. پێویستە زیاتر کار بۆ ئەوە بکات ببێتە سەرچاوەی یەکەمی زانیارییەکان.

<u>قۆناغی سێیەم</u>: سازان و پەنجە نەرمکردن لەگەڵ قەیراندا:

میدیا دەستوپەنجە لەگەڵ قەیرانەکە نەرمدەکات. دەیەوێت بیروڕای نوێ و لێکدانەوەی نوێ بۆ قەیرانەکە بخاتەڕوو. هەرچی ڕاگەیاندنی سەربازی تایبەتمەندە ڕۆژانە بە لەبەر چاوگرتنی ئەرک و ڕۆڵە ستراتیژییەکەی لە شەڕدا و وێڕای ئەرکی گەیاندنی زانیاری و ڕووماڵکردنی بەرەکانی شەڕ، ئەرکی ئاراستەکردن و بەرپەرچدانەوەی میدیای دوژمنی هەیە. کار بۆ ڕێگرتن لە پروپاگەندە و شەڕی دەروونیی دوژمن دەکات. ڕیزی ناوخۆ و ڕایگشتی بە ئاراستەی ئامانجە ستراتیژی و سەربازییەکانی دروستدەکات[٢٣٩].ئەوەی جێی بایەخە لە ڕووماڵی میدیایی بۆ قەیراندا، میدیا بە دۆخێکی هەستیاردا تێپەڕدەبێت. ڕەنگە لە لایەکەوە سانسۆر و چاودێری

---

٢٣٩. الربيعي: د.ضميا حسين غضيب، التغطية الصحفية للأزمات، (بحث مستل من اطروحة دكتوراه) مجلة الباحث الاعلامي، عدد ١٧، ٢٠١٢، ص ١٥٤.

لایەنی رەسمی بەسەرییەوە زیاتر بێت. لە لایەکی دیکەشەوە رەنگە لە نەزانینەوە زۆرجار میدیاکاران و کەناڵەکانی راگەیاندن ببنە بەشێک لە هەڵمەتی پروپاگەندەی لایەنە ناکۆکەکانی قەیران. بە تایبەتی ئەگەر قەیرانەکە شەڕ بوو لەگەڵ لایەنێکی دەرەکییدا ئەو کاتە مەترسی ئەم لایەنە زیاتر دەبێت و رەنگە میدیای ناوخۆیی جێگەی تابووری پێنجەم و کەناڵی دوژمن بگرێتەوە"[٢٤٠].

بەڵگە نەویستە کە رۆڵی راگەیاندن لە شەڕدا، بە تایبەتی راگەیاندنی سەربازی و شەڕی دەروونیی خاڵی وەرچەرخان و یەکلاکەرەوەن. شارەزایان بەو ئاکامە گەیشتوون ئەوەی چارەنووسی شەڕەکان دیاریدەکات، بە شێوەیەکی بنەڕەتی راگەیاندنە. بە پێچەوانەی بۆچوونی باو، راگەیاندنی سەربازی تەنیا لە کاتی شەڕدا رۆڵ و گرنگی نییە، بەڵکو بە تەواوبوونی شەڕ و هاتنەئارای قۆناغی ئاشتیش رۆڵ و گرنگی خۆی لە دەستنادات و ئەرکی تەواو نابن. بۆ هەریەک لە قۆناغەکان؛ راگەیاندنی سەربازی ئەرک و رۆڵی خۆی دەبینێت. مەرج نییە هەمان ئەو ئەرکەی لە قۆناغی شەڕدا دەیگێڕێت، لە قۆناغی ئاشتیشدا بیگێڕێت. ئەرک و رۆڵەکەی جیاوازتر دەبێت.

<u>یەکەم: رۆڵی لە قۆناغی ئاشتییدا:</u>

قۆناغی ئاشتی قۆناغی پشوودان، خاوبوونەوە و بێ بایەخکردنی پرسی سەربازی نییە، بەڵکو لە رووی تێڕوانینی سەربازییەوە، ئەو قۆناغە دەرفەتێکە بۆ خۆسازدان، بەخۆداچوونەوە، راهێنان، بەرزکردنەوەی ئاستی زانستی و رۆشنبیری سەربازی، نوێکردنەوەی پێداویستییە سەربازییەکان، ئامادەکاری بۆ ئەگەرە چاوەڕوانکراو و نەکراوەکان، بەرزکردنەوەی توانای مرۆیی و هونەرە جەنگییەکان، نۆژەنکردنەوەی کەرتە پێویستەکان و پێداویستییە سەربازییەکان..هتد[٢٤١]. کەواتە لە قۆناغی ئاشتییدا راگەیاندنی سەربازی ئەرکی تایبەتی هەیە و ئەرکەکانی پەیوەستن بە قۆناغەکە و ئەو تایبەتمەندییانەی قۆناغەکە دەیخوازێت.

٢٤٠.رەحمان: ئەرسەلان، پێشنیازێک سەبارەت بە رووماڵی میدیای کوردی لە سەردەمی شەڕدا، (وتار)، رۆژنامەی بەدرخان، ژمارە (١٧١) ٢٠١٥/١/٢٢.

٢٤١.راضي: ايناس محمد، الصحافة العسكرية، بابەتی ژمارە (٥٨٥٠)، بەستەری:
http://www.uobabylon.edu.iq/uobColeges/service_showrest.aspx?fid=7&pubid=5850

هەروەها بڕوانە: العزاوي: د. مهند، الإعلام والإستراتيجية العسكرية الأمريكية، رسالة دكتوراه، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٠١١/٨/١٩، بە شێوەیdoc، ص ١١. بەستەری:http://www.alkhabar.ma

ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی سەربازی لە قۆناغی ئاشتییدا:

١. ئامادەکاری فیکری لە ڕێگەی چاندن و برەودان بە چەمکەکانی قوربانیدان، بەخشین، ورە و گیانبازی، تێکۆشانی بەردەوام بەو مانایەی ئەرکی سەرەکی بڵاوکردنەوەی هۆشیاری و پێگەیاندن و تێگەیاندنی تاکی هۆشیارە سەبارەت بە پرسە نیشتمانی و نەتەوەییە باڵاکان.

٢. بڵاوکردنەوەی هۆشیاری بۆ گەل سەبارەت بە ڕەهەندەکانی ئاسایشی نیشتمانی، بەرگریکردن لە کیان و سنووری نیشتمان، پاراستنی بەرژەوەندی گشتی، پێشخستنی بەرژەوەندییە گشتییەکان و دانانیان لە سەرووی بەرژەوەندی تایبەتییەوە. هەروەها بڵاوکردنەوەی زانیاری سەبارەت بە پرسە ناکۆکی لەسەرەکان و ئەو پرسانەی پەیوەندییان بە بەرژەوەندی گشتی و ئاسایشی نیشتمانی و هاووڵاتیانەوە هەیە.

٣. جەختکردنەوە لەسەر پێشخستنی توانای دامەزراوە سەربازییەکان و ئاستی لێهاتوویی هێزە سەربازییەکان.

٤. خستنەڕووی پێویستی سەربازی و ئامادەکردنی وڵات بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەر مەترسییەک. هەوڵدان بۆ سازاندنی کۆدەنگییەکی نیشتمانی سەبارەت بە هەر مەترسییەکی دەرەکی. ڕێکخستن و هەماهەنگی درووستکردن لە نێوان کەرتە جیاجیاکانی وڵات بۆ ئەوەی لە کاتی ڕوودانی شەڕدا وڵات نەکەوێتە قەیرانەوە. ئامادەیی کارکردنی لە ڕەوشی هەستیاردا هەبێت و هاووڵاتیانیش دەستبارگر و هاوکاری سەرخستنی پرۆسە سەربازییەکان بن.

٥. ڕوونکردنەوەی هەڵوێستی درووست سەبارەت بە شەڕ و ئامادەیی سوپا بۆ بەرپەرچدانەوەی هەر پەلامارێکی دوژمن، بۆ ئەوەی هاووڵاتیان متمانەیان بە سوپاکەیان هەبێت. نەکەونە ژێر کاریگەری مەترسی شەڕی ڕاگەیاندنی سەربازی دوژمنەوە. ترس و تۆقاندنی دوژمن کاریگەریان لەسەر درووست نەکات. بەرەی ناوخۆیی لە کاتی ڕوودانی شەڕدا نەشڵەژێت.

٦. خستنەڕووی بایەخ و گرنگی بەشداری خەڵک لە سەرخستنی پرۆسەی سەربازییدا. دەرخستنی ڕاستییەکان و جەختکردنەوە لەسەر ڕەوایەتی بەرگری و گیانی بەرەنگارخوازی لە حاڵەتی ڕوودانی هەر مەترسییەکدا بۆ سەر ئاسایشی گشتی هاووڵاتیان و کیانی وڵات.

<u>دووەم:</u> ڕۆڵی لە قۆناغی شەڕدا:

لە قۆناغی شەڕدا ڕۆڵی ڕاگەیاندنی سەربازی هەستیارترە. پێویستی بە وردی و سەلیقە و شارەزایی زیاتر هەیە. بۆ ئەوەی بتوانێت بە وردی لە لایەکەوە ڕووماڵی پرۆسە سەربازییەکان بکات، لە لایەکی دیکەوە هەڵمەتی شەڕی دەروونیی دژ بە دوژمن بەڕێوە بەرێت. لەگەڵ ئەوانەشدا بەرەی ناوخۆیی یەکبخات و ڕایگشتی بە ئاراستەی پشتیوانیکردن لە سەنگەرەکانی بەرگری درووست بکات. هاوکات لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیای سەربازی و بوونی کەناڵی هەمەجۆر و تەنانەت پەخشی ڕاستەوخۆی کەناڵە ئاسمانییەکان، بەڵام ڕاگەیاندنی سەربازی ڕۆڵ و بایەخی تا دێت زیاتر دەبێت. لەم چەند خاڵەدا ژمارەیەک لە ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی سەربازی دەخەینەڕوو:

ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی سەربازی لە قۆناغی شەڕدا:

١. ڕوونکردنەوەی هەڵوێستی ڕەسمی و میللی سەبارەت بە شەڕ.

٢. ڕوونکردنەوەی مەرام و مەبەستی دوژمن لە شەڕەکەدا.

٣. زانیاری گواستنەوە و ڕووماڵکردنی پرۆسە سەربازییەکان و گەیاندنی هەواڵەکانی بەرەی شەڕ بە ڕایگشتی.

٤. بوون بە سەرچاوە بۆ کەناڵەکانی ناوخۆیی و دەرەکی و ئاژانسەکانی هەواڵ بە تایبەتی لە بواری پرۆسە مەیدانییەکان و ئەنجامی شەڕی بەرەکانی پێشەوە.

٥. کۆکردنەوەی پشتیوانی زیاتر بۆ سەنگەرەکانی بەرگری، بە تایبەتی پشتیوانی میللی. هاندانی خەڵک بۆ بەدەم یەکەوە بوون و هاوکاریکردنی یەکدی لە کاتی ڕوودانی مەترسی و ئەنجامدانی هەڵمەتی خوێنبەخشین و کۆمەککردن بە بریندارەکان و بەهاناوەچوونی ئاوارەکان.

٦. خستنەڕووی ئامار و زانیاری ڕاست و درووست بۆ وەرگران، بۆ ئەوەی وەرگر، بە تایبەتی بەرەی ناوخۆ و هاووڵاتیان ئاگاداری پەرەسەندن و گۆڕانکارییەکان بن.

٧. بەرپەرچدانەوەی واتەوات و پڕوپاگەندەی تابووری پێنجەم و ڕاگەیاندنی دوژمن.

٨. پیشاندانی گیانبازی و قارەمانێتی هێزەکانی سوپا (پێشمەرگە) و دەرخستنی ڕادەی بڕوابەخۆبوون و متمانەبوونیان بە فەرماندەکانیان.

٩. جەختکردنەوە لەسەر گرنگی و ڕەوایەتی شەڕکردن لە پێناو بەرگریکردن لە بەرژەوەندی باڵای گەل و سنووری نیشتمان و ئاسایشی نەتەوەیی.

١٠. بەرزکردنەوەی وورەی سەربازان و هاووڵاتیانی مەدەنی.

١١. ڕاهێنان و فێرکردنی هاووڵاتیان و وشیارکردنەوەیان سەبارەت بە خۆپاراستنیان لە مەترسییەکانی شەڕ و پیلانی دوژمن.

١٢. وریاییدان سەبارەت بەو مەترسییانەی ڕووبەڕووی سەنگەرەکان دەبنەوە.

١٣. دروستکردنی ڕایەڵی پەیوەندیی میدیایی لە نێوان خەڵک و هێزە سەربازییەکان بۆ بەرزراگرتنی ئاستی گیانبازی هێزەکان و سەقامگیربوونی متمانەیان بە پشتیوانی گەل لە گیانبازی و تێکۆشانیان.

١٤. ڕێزگرتن لە قوربانیانی شەڕ، بە تایبەتی ئەوانەی گیانی خۆیان دەبەخشن و ئەوانەی بریندار دەبن و یان بەو هۆیەوە یەکێک لە ئەنداماتی جەستەیان لەدەستدەدەن.

١٥. بڵاوکردنەوەی پەیامی سەربازی وەزارەتی بەرگری (پێشمەرگە) و فەرماندەکانی سوپا بە گوێرەی پێویست و بە جۆرێک کە هەماهەنگی هەبێت و پەیامەکان بە ئاگاداری لایەنی بەرپرس و فەرماندەی باڵا بڵاوبکرێنەوە.

١٦. ترساندنی دوژمن و کارکردن بۆ تێکشکاندنی لە ڕووی دەروونییەوە.

١٧. بڵاوکردنەوەی ئاگاداریی و ڕێنماییە سەربازییەکان.

١٨. خستنەڕووی ڕاستیی سەبارەت بە ئاکامەکانی شەڕ و وشیارکردنەوەی هاووڵاتیان سەبارەت بە مامەڵەکردنیان لەگەڵ ئەو ڕەوشە نوێیەی کە شەڕ هێناویەتییە ئاراوە و هاندانیان بۆ دان بەخۆداگرتن و ئارامگرتن لەسەر ئەو ناخۆشییانەی ڕووبەڕوویان دەبێتەوە.

١٩. ئەنجامدانی هەڵمەتی ڕۆژنامەوانی بۆ دروستکردنی ڕایەکی گشتی دەرەکی سەبارەت بە ڕەوایەتی بەرگریکردن و بەرپەرچدانەوەی پەلاماری دوژمن و هەوڵدان بۆ کۆکردنەوەی پشتیوانی زیاتری ڕەسمی و میللی لە بەرەی بەرگری هێزەکان.

٢٠. قەدەغەکردنی بڵاوبوونەوەی هەرجۆرە زانیارییەکی سەربازی، کە زیان لە سەنگەری سوپا دەدات و دەبێتە مەترسی بۆ سەر ئاسایشی نیشتمانی و هێلی بەرگری یەکەکانی سوپا[٢٤٢].

٢١. بەرهەمهێنانی بابەتی ڕۆژنامەوانی و هونەری لە بەرژەوەندی هێزە چەکدارەکان و بڵاوکردنەوەیان لە ئاستی فراواندا بۆ دروستکردنی وێنایەکی ئەرێنی و بە سیمبوڵکردنی سەربازە گیانبەختکردوو و گیانبازەکان.

---

٢٤٢. عزت، د.سامي محمد، دور الإعلام العسكري في وقت الحرب، موقع مجلة درع الوطن، (مجلة عسكرية و استراتيجية
تصدر عن مديرية التوجيه المعنوي في القيادة العامة للقوات المسلحة، الإمارات العربية المتحدة، تأسست في اغسطس ١٩٧١)، http://www.nationshield.ae/home/details/research/

سێیەم: ڕۆڵی لە قۆناغی دوای شەڕ:

هەمیشە شەڕەکان قوربانی و کارەسات وماڵوێرانییان بە دوادا دێت. لە دوای برانەوەی شەڕ، گیانبەختکردووەکان پێویستیان بە یادکردنەوە هەیە، سەربازەکان پێویستیان بە ستایش و سوپاسگوزاری هەیە، ئاوارەکان پێویستیان بە گەڕانەوەیە و ناوچە زیانبەرکەوتووەکان پێویستیان بە نۆژەنکردنەوە هەیە. لێرەشدا ڕاگەیاندنی سەربازی ڕۆڵی خۆی هەیە[٢٤٣] لەوانە:

ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی سەربازی لە قۆناغی دوای شەڕ:

١. گرنگیدان بە پرۆسەی ئامادەکاری سەربازی و کارکردن بۆ خاوەنبوونەوە و پشتوێن شلنەکردنەوەی هێزە سەربازییەکان.

٢. ڕاگەیاندنی ئەنجامی ڕەسمی شەڕ و زیانە گیانی و ماڵییەکان.

٣. ڕێزگرتن لەو سەربازانەی گیانیان بەختکردووە و ئەنجامدانی مەراسیمی تایبەت بە یادکردنەوەیان و ڕووماڵکردنی ئەو مەراسیمانەی بەو بۆنەیەوە ئەنجامدەدرێن.

٤. بەسەرکردنەوەی بریندارەکان و باسکردنی پرسەکانی پەیوەست بە بریندارانی شەڕ.

٥. کۆکردنەوەی زانیاری پێویست سەبارەت بە شەڕ و ململانێکان و ئەنجامدانی توێژینەوەی میدیایی و هەمەلایەن سەبارەت بە پرسەکانی پەیوەست بە شەڕ.

٦. ڕێکخستنی زانیارییەکان و بەرهەمهێنانی بابەتی ڕۆژنامەوانی و فیلمی بەڵگەنامەیی سەبارەت بە قۆناغی شەڕ.

٧. پێداچوونەوە بە هەڵە و کەموکورتییەکانی بواری میدیایی و پەیوەندییەکان و ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵە و کەموکورتییانە بۆ ئەوەی دووبارە نەبنەوە.

٨. بەرزکردنەوەی ئاستی وشیاری هاووڵاتیان و بڵاوکردنەوەی هۆشیاری سەبارەت بە قۆناغی دوای شەڕ و جەختکردنەوە لەسەر بەشداری هەموولایەک بۆ سڕینەوەی شوێنەوارە خراپەکانی شەڕ.

٩. بەسیمبولکردن و ئەستێرەکردنی پاڵەوانێتییەکانی سوپا (پێشمەرگە) و هەوڵدان بۆ گشتاندنی ئەو نموونانە و پیشاندانیان وەک نموونەی باڵای ئازایەتی و خۆنەویستی و نەبەردی.

---

٢٤٣. الأهدل:أحمد عمر، الإعلام العسكري: تعريفه،مميزاته،وظائفه ، أدواره ، في السلم والحرب، موقع الاكتروني ريمان برس، http://www.raymanpress.net/news-39621.htm

باسی دووەم: ڕێککارەکانی بەرەنگاربوونەوەی ڕاگەیاندنی داعش

ئەگەر بمانەێت لە قۆناغی ڕووبەڕووبوونەوەی چەکداریدا بەرەنگاری شاڵاوی شەڕی دەروونیی و چەکداری داعش ببینەوە پێویستە پشت بە ژمارەیەک هەنگاو و ڕێککاری ئەوتۆ ببەستین، کە سەرکەوتنی زیاتری هێزی پێشمەرگە مسۆگەر دەکەن.

ڕێککارەکانیش ئەمانەن:

یەکەم: ڕووماڵکردنی ڕاستگۆیانەی ڕووداوەکان و بابەتییانە خستنەڕووی زانیارییەکان و دوورکەوتنەوە لە چەواشەکاری و بەلاڕێدابردنی ڕایگشتی لە لایەن لایەنی سەربازیی و میدیایی هەرێمی کوردستانەوە. بە لەبەرچاوگرتنی ئەو بنەمایەی، کە دەڵێت مەرج نییە هەموو ڕاستییەک شیاوی بڵاوکردنەوە بێت.

دووەم: مامەڵەکردن لەگەڵ کەلێن و درز و شکستە سەربازییەکان بەو پەڕی پیشەییەوە و ڕێگە نەدان بەوەی دوژمن بیانقۆزێتەوە بۆ ڕووخاندنی وورەی خەڵک.

سێیەم: سەرنجدان و وردبوونەوە لەو زانیاری و پڕوپاگەندانەی ڕۆژانە داعش بڵاویان دەکاتەوە، وەڵامدانەوەی بابەتییانە و زانستیانە و ڕێگرتن لە دووبارە بڵاوکردنەوەیان. بۆ وەڵامدانەوەش پێویستە وەزارەتی پێشمەرگە هۆبەیەکی تایبەت بەو پرسە دابمەزرێنێت و ڕۆژانە زانیاری و بەڵگە لە ڕێگەی میدیاوە بگەیەنێتە وەرگران.

چوارەم: چاندنی متمانە لە نێوان فەرماندە و و هێزەکانی پێشمەرگە و هاندانیان بۆ پابەندبوونی زیاتر بە فەرمان و ڕێنماییە سەربازییەکانەوە. ستایشکردنی قوربانیدانی پێشمەرگە و کارکردن بۆ سڕینەوەی هەر جۆرە شوێنەوارێکی نەرێنی.

پێنجەم: قوڵکردنەوەی گیانی متمانە و هاوکاری نێوان خەڵک و هێزەکانی پێشمەرگە بە جۆرێک پێشمەرگە هەست بکات ژمارەیەکی سەنگینە لە کۆمەڵگەدا و گەل ڕێز لە قوربانیدانی دەگرێت و هەموو چاوەکان لەسەر ئازایەتی و گیانبازی ئەون.

شەشەم: ڕێگرتن لە بڵاوبوونەوەی دەنگۆ و کپکردنی ئەو دەنگۆیانەی ڕۆژانە بڵاو دەبنەوە و وەڵامدانەوەیان بە زانیاری ڕاست و درووست.

حەوتەم: لە نزیکەوە ڕووماڵکردنی دەستکەوت و شەڕی پێشمەرگە، گواستنەوەی وێنەیەکی ئەرێنی لە بارەی پەیوەستی و بە دامەزراوەیی بەڕێوەچوونی کاروبارە سەربازییەکان.

هەشتەم: قوڵکردنەوەی گیانی تەبایی و ئاشتی و پێکەوە ژیانی پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان و تەرکیز خستنە سەر پشتیوانی پێشمەرگە لە لایەن هەموو توێژ و

پێکهاتەکانی کۆمەڵگەوە. بە تایبەتی توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواری و پێکهاتە ئاینی و نەتەوەییەکانی هەرێم.

نۆیەم: کاراکردنی راگەیاندنی سەربازی پێشمەرگە و بڵاوکردنەوەی نەبەردییەکان.

دەیەم: ریگەگرتن لە ناوبردنی پێشمەرگە بە ناوی حزب، عەشیرەت، تایفە، کەس و بەرپرسانەوە و لێکردنەوەی هەموو جۆرە نازناوێکی لەو شێوەیە و کارکردن بۆ بەخشینی ناسنامەی نیشتمانی بە پێشمەرگە لە بری ناسنامەی دیکە.

یازدە: پوچەڵکردنەوەی سیحری ناوەڕۆکی پڕوپاگەندەی داعش و رووماڵ نەکردنی کردەوەکانیان.

دوازدە: تەرخانکردنی ماوەیەکی دیاریکراو لە پەخشی رادیۆکان بۆ پێشمەرگە و کارکردن لەسەر بەرزکردنەوەی وزەی خەڵک و گواستنەوەی پەیامی خەڵک بۆ پێشمەرگە.

سیازدە: دامەزراندنی لیژنەیەکی تایبەت بۆ کاراکردنی رۆڵی راگەیاندنی سەربازی و پرۆسیسە دەروونییەکان لە شەڕی دژ بە داعش.

چواردە: رێزگرتن لە قوربانیدانی پێشمەرگە و سازکردنی مەراسیمی تایبەت بە یادی شەهیدان و رێکخستنی مەراسیمی تایبەت بە ئەسپەردەکردنی شەهیدانی پێشمەرگە.

پازدە: بەسەرکردنەوەی سەنگەرەکان لە لایەن بەرپرسانی پلە یەکی سەربازی و سیاسی هەرێمەوە، نەک بۆ بانگەشەی حزبی، بەڵکو بۆ دەربڕینی پێزانین و هاندانی زیاتری پێشمەرگە.

بۆ جێبەجێکردنی ئەو رێککارانە پێویستمان بە گرتنەبەری میکانیزمی گونجاو هەیە و لێرەدا چەند میکانیزمێک دەخەینەڕوو:

میکانیزمی جێبەجێکردنی رێککارەکان:

١. دروستکردنی گرووپێکی تایبەت لە شارەزایانی هاک و هەوڵدان بۆ دەستگرتن بەسەر ئەو پێگە و هەژمار و ئەکاونتانەی پەیامی داعش بڵاودەکەنەوە.

٢. چاودێریکردنی سەرچاوەی دارایی میدیای داعش و رێگرتن لە گەیشتنی کۆمەکی مرۆیی و ماددی بۆیان.

٣. دامەزراندنی دەستەیەکی راوێژکاری لە شارەزایانی راگەیاندن و مامۆستایانی زانکۆ و پسپۆڕانی راگەیاندن، کۆمەڵناسی، دەروونزانی بۆ دانانی ستراتیژێکی تایبەت بە شەڕی دەروونی ستراتیژی و تاکتیکی هەرێمی کوردستان و دەستەکە هاوکاری بەڕێوەبەرایەتی رۆشنبیری و راگەیاندنی وەزارەتی پێشمەرگە بکات.

٤. دانانی پرۆگرامێکی پەروەردەیی دەروونی تایبەت بە شەڕی دەروونی و گیانی ورە بەرزی بۆ هێزەکانی پێشمەرگە، ئاسایش، زێرەڤانی، پۆلیس، دژە تیرۆر.
٥. دامەزراندنی بەشێکی تایبەت بە پرۆسێسە دەروونییەکان لە ناو وەزارەتی پێشمەرگە و کردنەوەی هۆبەیەکی تایبەت بە چاودێری شەڕی دەروونی داعش و ئامادەکردنی وەڵامی زانستییانە و بابەتییانە بۆ خاڵ بە خاڵی پەیامی دوژمن.
٦. کردنەوەی ئێزگەیەکی رادیۆیی تایبەت بە پێشمەرگە. هەروەها کردنەوەی ئێزگەیەکی کاتی و پەخشکردنی پرۆگرامەکانی بە زمانی عەرەبی و ئاراستەکردنی بۆ موسڵ و دەوروبەری.
٧. درووستکردنی یەکەیەکی تایبەت یان کردنەوەی ژوورێکی عەمەلیاتی تایبەت بە رووماڵی بەرەکانی شەڕ و دارشتنەوەی زانیارییەکان و بڵاوکردنەوەیان لە رێگەی کەناڵە میدیاییەکانەوە و ئامادەکردنی بەیاننامەی سەربازی و کۆنگرەی رۆژنامەوانی و لێدوانی سەربازی سەبارەت بە پێشهاتەکانی شەڕ و گۆڕانکارییەکانی بەرەی شەڕ و قەدەغەکردنی لێدوانی میدیایی لە بەرپرسانی پلە مامناوەندی و پێشمەرگەی سەنگەرەکان.
٨. کارکردن لەسەر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە تایبەتی تویتەر و دامەزراندنی یەکەیەکی خۆبەخشی بەکارهێنەرانی ئینتەرنێت بۆ کارکردن و پشتیوانیکردنی پێشمەرگە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە تایبەتی تویتەر.
٩. بەرهەمهێنانی کاری هونەری ئاست بەرز و سەرنجراکێشانە بۆ بڵاوکردنەوەی هۆشیاری دژ بە فیکری توندڕەوی و داعش.
١٠. درووستکردنی هەماهەنگی لەگەڵ دامەزراوە نێودەوڵەتییەکانی دژ بە داعش و گۆڕینەوەی بیروڕا و شارەزایی و سوود وەرگرتن لە ئەزموونی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بۆ بەرەنگاربوونەوەی داعش.

پاری دووەم: پەیامنێری جەنگ و رووماڵکردنی ململانێ چەکدارییەکان

وەک یەکێک لە پێویستییەکانی ئەمڕۆیی بۆ کایەی میدیای کوردی بە پێویستی دەزانین لێرەدا تیشکێک بخەینە سەر پرسی رووماڵکردنی شەڕ و ئامادەکردنی پەیامنێر و راهێنانی بۆ ئەوەی رووماڵی بەرەکانی شەڕ بکات.

تێگەیشتنی نوێ بۆ پرسی پیشەی رۆژنامەوانی پشت دەبەستێت بە وردکردنە و تایبەتمەندێتی پیشـەیی لـە کـاردا و قووڵبوونـەوە لـە لایـەنێک، گۆشـەیەکی پیشـەکە. سـەرکەوتووەکان ئـەو کەسـانەن لـە بـوارێکی دیـاریکراوودا لـە رووی زانسـتی و پیشەییەوە قاڵبوونەتەوە.[٢٤٤] بە لەبەرچاوگرتنی پێویستییەکانی پیشەکەیان و تێگەیشتن و راهێنانیان لەسەر شێوازی کار و چالاکییان کار لە بواری هەڵبژێردراویاندا دەکەن.

لـە هـەرێمی کوردسـتاندا، هێشـتا ئاسـتی گرنگیـدانی میدیاکاران بە پیشـەکەیان و کەناڵەکانی راگەیاندن بە میدیاکارانیان نەگەیشتووەتە ئەو ئاستەی بە پێودانگی دنیابینی سەردەمییانەوە بڕواننە پیشەی رۆژنامەوانی و لە گشتێتی و هەمەکارەیی دەرباز بن و رووبکەنە تایبەتمەندێتی[٢٤٥].

لایەنــە جۆربــەجۆرەکانی ژیــان پێویســتیان بــە کەســانی تایبەتمەنــد هەیــە بــۆ کارلەسەرکردنیان لە کایەی میدیاییدا. بۆنموونە، رۆژنامەوانێک شارەزاییەکی لە پرسی نەوتدا نییە و هیچ کۆمپانیایەکی نەوتی ناناسێت، هیچ زانیارییەکی لە بارەی هاوکێشەی پەیوەست بە نرخی نەوت و سیاسەتەوە نییە، شارەزای کاری بۆرسەی نەوتیی نییـە و تەنانەت دەقە یاساییەکانی پەیوەسـت بە نـەوت لـە وڵاتەکەی خۆی نەخوێندووەتەوە، ناکرێت و ئەستەمە بتوانێت لە کایەی میدیای ئابووری تایبەت بە نەوت کار بکات.

جێـی دەسـتخۆشـییە، کـە لـە هەرێمـدا میدیاکارانی وەرزشـی رێچکـەی خۆیانیـان دۆزیوەتەوە و کەمتر گشتگیرانە کاردەکەن. هەروەها ژمارەیەک میدیاکاری ئابووریش هاتوونەتە کایەکەوە و خۆیان تەرخانکردووە بۆ رووماڵی پرسە ئابوورییەکان، بەڵام هێشتا لە زۆر بوار و کایەی دیکەدا تایبەتمەندێتی لەبەر چاو نەگیراوە. وەک پێویست

---

٢٤٤. عجيل: رافد، قرأة في كتاب (كيف تحقق النجاح في المجال الإعلامي)، بابەتی ژمارە (٣١٧٢٨٧١٥)، بەستەری: http://www.startimes.com/f.aspx?t=31728715

٢٤٥. بەداخەوە تا ئێستا داتا بەیسێکی تایبەت بە میدیاکاران لەبەر دەستدا نییە و بە گوێرەی زانیاری سەرەتایی، بەشێکی زۆری میدیاکاران لە بواری زانستی میدیادا لە ناوەندە زانکۆییەکان نەیانخوێندووە و بەشێکیشیان بە حەزو خولیای خۆیان هاتوونەتە کایەی میدیاوە و ژمارەیەکیشیان بەهۆی پێویستی ماددی لە کایەکەدا کاردەکەن.

میدیاکاری شارەزا و خاوەن ریچکەی زانستی پەیوەست بە بوارەکان، خۆیان بۆ کارکردن لە پسپۆرێتیان یەکلا نەکردووەتەوە. هاتنەئارای شەڕی داعش، کەلێنێکی دیکەی لە میدیای کوردی دەرخست، کەلێنی نەبوونی پەیامنێری جەنگی و میدیاکاری شارەزا بە چۆنێتی رووماڵکردنی بەرەکانی شەڕ. هەروەها دەریخست لە ئاستی دامەزراوەییدا، میدیای رەسمی بە تایبەتی میدیای سەر بە وەزارەتی پێشمەرگەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ئاستی بەرپرسیارێتییدا نیین. لە تواناشیاندا نییە رووماڵی شەڕ بکەن. هیچ گەلالەیەکیشیان بۆ ئامادەکردنی بە پەلەی پەیامنێرانی جەنگیی نەبوو[٢٤٦].

سایتی وەزارەتی پێشمەرگە، رەنگە تەنیا کەناڵێک بێت، کە لە رێگەیەوە وەزارەت دەیتوانی پشت بە سەرچاوە و پەیامنێری تایبەت بە خۆی ببەستێت و رووماڵی شەڕ بکات. چرکە بە چرکە رایگشتی لە گۆرانکاری و پێشهاتەکان ئاگادار بکاتەوە. ببێتە سەرچاوەش بۆ کەناڵ و دەزگا میدیاییەکانی دیکەی هەرێمی کوردستان و تەنانەت میدیای دەرەوەییش، بەلام بەداخەوە، ئەگەر سەیرێکی سایتی وەزارەتی پێشمەرگە بکەین، دەبینین وەک سایتێکی بێئاگا لە گۆرانکاری و رووداوەکانە و لە ئاستی بەرپرسیارێتی لە ئەستۆگرتنی رووماڵی کاروچالاکییەکانی خودی وەزارەتەکەی خۆییدا نەبووە، چ جای ئەوەی بتوانێت رووماڵی شەڕی داعش بکات[٢٤٧].

---

٢٤٦. لە رابردوودا هەندێک هەوڵی سەرەتایی لەو بارەیەوە دراوون و رۆژی ٨ی تەممووز/ جولای ٢٠١٣، سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستان بە هاوکاری فیدراسیۆنی نێودەوڵەتی رۆژنامەنووسان، نووسینگەی سەلامەتی پیشەیی، خولێکی سێ رۆژەی بۆ رۆژنامەنووسانی رۆژئاوای کوردستان کردەوە. هەروەها رێکخراوی کوردستان بۆ پەرەپێدانی مەدەنییەت و پالپشتی فەرمانگەی رێکخراوە ناحکومییەکان و بەشداری سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستان و نووسینگەی سەلامەتی پیشەیی فیدراسیۆنی نێودەوڵەتی رۆژنامەنووسان، خولێکی تایبەت بە سەلامەتیی پیشەیی بۆ پەیامنێران و وێنەگرانی کەناڵەکانی تەلەفزیۆن شارەکانی هەولێر، دهۆک، کەرکووک، سلێمانی لەماوەی نێوان ١-٧-٢٠١٤ تاکو ١-١٠-٢٠١٤ کرایەوە. هاوکات وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستانیش لە سەروبەندی شەڕی داعشدا خولێکی هاوشێوەی بۆ ژمارەیەک میدیاکار کردەوە.

٢٤٧. رۆژی ١٧ی کانوونی دووەم/ یەنایری ٢٠١٥، لە میانی سەردانی سایتی وەزارەتی پێشمەرگەدا، دەرکەوت کە رۆژی ١٨ی کانوونی یەکەم/ دیسەمبەری ٢٠١٤ دوا هەواڵی بلاوکردووەتەوە، واتە هەواڵی یەک مانگ پێشتر. لەوەش سەیرتر ئەوەیە، هەواڵەکە باسی لە کۆبوونەوەیەکی وەزیری پێشمەرگە دەکرد، کە ٣ مانگ لەوەو بەر کۆبوونەوەکە ئەنجامدرابوو و هەواڵەکە لە بنەڕەتدا هی رۆژی ٢٤ی ئەیلول/سیپتیمبەری ٢٠١٤ بوو. بۆ زانیاری زیاتر سەردانی سایتی وەزارەتی پێشمەرگە بکە و ئەمەش بەستەری دوا هەواڵی سایتەکەیە، بەناونیشانی: (سەرپەرشتی کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزارەتی پێشمەرگەی کرد) http://mope.krg.org/detail_articals.php?id=13009&z=1&l=1

تێبینی: لە دواچێککردنەوەدا رۆژی ٢٤ی شوبات/فێبرایەری ٢٠١٥، ماڵپەری وەزارەتی پێشمەرگە بە تەواوی لەکارکەوتبوو، بەستەری لەکارکەوتووی ماڵپەرەکە: http://mope.krg.org/cgi-sys/defaultwebpage.cgi

هەربۆیە ئاوڕدانەوە لەو پرسە و خستنەڕووی کەموکورتییەکان بە ئامانجی چارەسەرکردنیان وەک ئەرکێکی پیشەیی و ئەخلاقییە و هێنانەبەرباسی پەیامنێری جەنگییش لەو بۆتەیەدا پێویستییەکی قۆناغەکەیە.

یەکێکی دیکە لە گرنگییەکانی ئەم باسە ئەوەیە، کەناڵ و دەزگا میدیاییەکان بە تەنگ ژیان و چارەنووسی میدیاکارانەوە بن. بۆ بەدەستهێنانی هەواڵێک، یان ئامادەکردنی ڕاپۆرتە هەواڵێک گیانیان نەخنە مەترسییەوە. وەک ئەوەی لە ماوەی نیوەی دووەمی ساڵی ٢٠١٤دا بینیمان، کەناڵەکانی ڕاگەیاندن بە شێوەیەکی گشتی، بە بێ هیچ بایەخدان و پێزانینێک گیانی دەیان پەیامنێر و ڕۆژنامەوانی تازە خووگرتوویان بە کاری پەیامنێرییەوە خستە مەترسییەوە. ئەوەی بە لایانەوە جێی بایەخ نەبوو، گیان و ژیان و سەلامەتی خودی میدیاکارەکانیان بوو.

هەروەها ئەم باسە گرنگە بۆ میدیاکاران و وەک بەرچاوڕوونییەکیشە بۆیان، بۆ ئەوەی سەرکێشی بە گیان و ژیانی خۆیانەوە نەکەن، بۆ بەدەستهێنانی هەواڵێک و ئامادە نەبن بە بێ دابینکردنی پێداویستی کارەکەیان و لەبەرچاوگرتنی مەترسییەکان ڕوو لە بەرەکانی شەڕ بکەن. بەداخەوە میدیاکاری ئێمە لەم هەلومەرجەدا ئەوە تەنیا شتێکە بیری لێ ناکاتەوە و زۆربەشیان تا ئێستا لەوە نەگەیشتوون، کە مافی ئەوەیان هەیە بە بێ ڕاهێنان و دابینکردنی پێداویستی و بەرچاوڕوونی نەچنە بەرەی شەڕەوە[٢٤٨].

٢٤٨. بڕوانە بنەما ئیتیکیی و ئامۆژگارییەکانی ڕوێتەرز بۆ پەیامنێرانی، کە لە کۆتایی ئەم باسەدا خراونەتەڕوو.

باسی یەکەم: پەیامنێری جەنگیی کێیە؟

لە ویکیپیدیادا لە بارەی چەمکی "پەیامنێری سەربازی" هاتووە: "پەیامنێری سەربازیی رۆژنامەوانێکە رووماڵی هەڵمەتە سەربازییەکان بۆ رۆژنامەیەک، کەناڵێکی رادیۆیی، یاخود تەلەفزیۆنی دەکات و هەواڵ و راپۆرتی سەرنجراکێش دەگوازێتەوە و لەو میانەیەشدا رووبەڕووی مەترسییەکانی کوژران و برینداربوون دەبێتەوە"[٢٤٩].

لە فەرهەنگیی نێودەوڵەتی مافی مرۆڤ، بەم شێوە هەواڵنێرانی جەنگ پێناسە دەکات: "رۆژنامەوانێکی پرۆفیشناڵە، لە لایەن هێزە سەربازییەکانی لایەنێکی شەڕەکەوە رێگەی پێدراوە و پارێزگاری لێدەکەن. بەشداریی بەرەکانی شەڕ دەبێت و ئەرکی ئەوەیە هەواڵی رووداوەکانی شەڕ بگوازێتەوە و بڵاوی بکاتەوە"[٢٥٠].

ئەرکی سەرەکی پەیامنێری جەنگی کۆکردنەوەی زانیارییە. ئەوەی جیاشی دەکاتەوە لە سیخوڕ، مەبەستی گواستنەوەی زانیارییەکانە بۆ وەرگران[٢٥١]. کەواتە بەشێوەیەکی گشتی مەبەست لە پەیامنێری جەنگی، ئەو رۆژنامەوانانەن، بۆ مەبەستی کۆکردنەوەی زانیاری و گواستنەوەی ئەو زانیارییانە بۆ وەرگران، روو لە بەرەکانی شەڕ و ناچەکانی جێی ململانێی چەکداری دەکەن. بەو هۆیەوە ژیانی خۆیان دەخەنە مەترسییەوە و ئامانجیان گواستنەوەی راستییە سەبارەت بە بەرەکانی شەڕ.

پەیامنێری جەنگی؛ پیشەیەکی دێرین، بەڵام مەترسیدار!

لە مێژوودا[٢٥٢]، "ولیام هاوارد"، بە یەکەم پەیامنێری جەنگیی بەریتانی دادەنرێت، کە لە ماوەی ساڵانی (١٨٥٤ تا ١٨٥٦) بۆ رۆژنامەی تایمزی بریتانیایی رووماڵی شەڕی قرمی کرد[٢٥٣]. هەروەها رۆژنامەوانی ئەمریکایی "ریچارد هاردینگ دیڤیز"، بە یەکێک لە

---

٢٤٩. ویکیپیدیا: مراسل عسکری: http://ar.wikipedia.org/wiki

٢٥٠. تقیة: مروان، الألیات الوطنیة والدولیة لحمایة الصحفیین، بحث منشور بشكل doc في الانترنیت.

٢٥١. وەک بنەمایەکی چەسپاو و ریسایەکی بنچینەیی کاری رۆژنامەوانییە.

٢٥٢. لە مێژوودا و بە درێژایی قۆناغەکانی مێژووی مرۆڤایەتی هەواڵی بەرەکانی شەڕ لە لایەن پەیک و نامەبەر و پۆستەچییەوە لە نێوان فەرماندە و پادشا و سەرۆکەکاندا ئاڵوگۆڕکراوە و جەنگی ناوخۆی ئەمریکا و جەنگی سەد ساڵەی ئەورووپاش تەکانێکی بەگوڕیان بە بایەخی هەواڵەکانی بەرەی شەڕ دا و تەنانەت شەڕی ناوخۆی ئەمریکا کاریگەری راستەوخۆی لەسەر داهێنانی شێوازی نووسینی هەواڵەکانیش دانا.

٢٥٣. لە نێوان ئیمپراتۆریای روسیا و دەوڵەتی عوسمانی لە نیمچە دوورگەی قرم لە ٤ی ئۆکتۆبەری ١٨٥٣ دەستیپێکرد و لە ٣٠ی مارسی ١٨٥٦ بە شکستی روسیا و ئیمزاکردنی رێککەوتننامەی پاریس لە نێوان هەردوولادا کۆتاییهات. بڕوانە ویکیپیدیا: حرب_القرم http://ar.wikipedia.org/wiki/

پەیامنێرانی پێشەنگی ئەو بوارە هەژماردەکرێت کە هەر لەساڵی ١٨٩٠ەوە دەستی بە رووماڵکردنی شەڕی کوبا کرد و لە ماوەی ژیانییدا شەش جەنگی رووماڵ کردووە.

"وینستۆن چەرچڵ"[٢٥٤]ی سەرۆک وەزیرانی کۆچکردووی بریتانیا، بە یەکێکی دیکە لە ناوە دیارەکانی مێژووی پەیامنێری جەنگی هەژمار دەکرێت. ئەو یەکێک بووە لە بەناوبانگترین رۆژنامەوانەکانی جەنگ، کە رووماڵی شەڕی "بویەر" و شەڕی دووەمی ئینگلیزی لە باشووری ئەفەریقا لە ماوەی ساڵانی ١٨٩٩ تا ١٩٠٢ کردووە، لەوکاتەشدا بە دیلی کەوتە دەستی "بویەر" (دانیشتوانی سپی پێستی بەرەگەز هۆڵەندی بوون لە باشووری ئەفەریقا)، بەڵام توانی خۆی دەرباز بکات و رابکات[٢٥٥].

بە درێژایی مێژووی سەد ساڵی رابردوو، جەنگ و رووماڵی پرۆسە سەربازییەکان و ململانێ چەکدارییەکان هۆکاری سەرەکی فراوانبوون و کاریگەربوونی میدیا بوونە شان بەشانی ئەو پێشکەوتنە تەکنیکی و تەکنۆلۆژیایەی بوارەکە بە خۆیەوەی بینیووە. رووداوەکانی هەردوو شەڕی یەکەم و دووەمی جیهانی و کۆی ئەو ململانێ و رووبەڕووبوونەوە چەکدارییانەی لە ناوخۆی وڵاتان و لە نێوان وڵاتان هەڵایسان بوونە هۆی پێشکەوتنی پرسی گرنگیدان بە رووماڵی میدیایی پرۆسە چەکداری و سەربازییەکان. "ئەم پێوەندییە و کاریگەریی دوو لایەنەی میدیا و شەڕ، پاردۆکسێکە، کە ئێستاش مشتومڕی لەسەرە. هەواڵنێران لە چەقی ئەم پێوەندییە دان، واتە ئەو پێوەندییەی، کە ئەمڕۆ بووەتە تەوەری زانیارییەکانی کۆمەڵگەی جیهانی لەسەر جەنگ"[٢٥٦].

بە گشتی سەرهەڵدانی شەڕی یەکەمی جیهانی گۆڕانکارییە سەرەکییەکانی لە بواری میدیادا هێنایە کایەوە. هەر لە برەوپەیداکردنی ئاژانسە هەواڵدەرییەکانەوە تا سەرهەڵدانی رادیۆ، لە کۆبوونەوەی چاپەمەنییەکان لە کۆنسرسیۆمەکاندا تا پێکهاتنی

---

٢٥٤. لە ٣٠ی تشرینی دووەم/نۆڤەمبەری ١٨٧٤ لەدایکبووە و ٢٤ی کانوونی دووەم/ یەنایری ١٩٦٥ کۆچی دوایی کردووە، بۆ دوو جار و لە نێوان ساڵانی (١٩٤٠ – ١٩٤٥) و (١٩٥١ – ١٩٥٥) سەرۆک وەزیرانی بریتانیا بووە، سەرچاوە: http://ar.wikipedia.org/wiki/

٢٥٥. ویکیپیدیا: هەمان سەرچاوەی پێشوو: http://ar.wikipedia.org/wiki/

هەروەها بڕوانە: رۆستی؛ ئەجات، بۆ رووماڵی جەنگ، رۆژنامەنووس دەبێت چی بکات؟، ماڵپەری رۆژنامەوانی:بابەتی ژمارە ١٣٢٦ کە لە رۆژی ١٥ی سێپتێمبەری ٢٠١٤ بڵاوکراوەتەوە، http://www.rozhnamawany.com/?p=1326

٢٥٦. موعینی؛ رەزا، رۆژنامەنووسان و جەنگ، وەرگێرانی، مادح ئەحمەدی، سەرچاوە: ماڵپەری رۆژنامەوانی، بابەتی ژمارە ١٣٤١ کە رۆژی ٢١ی ئەیلول/سێپتێمبەری ٢٠١٤ بڵاوکراوەتەوە، بەستەری بابەتەکە: http://www.rozhnamawany.com/?p=1341

سەندیکاکانی رۆژنامەوانی و دارشتنی جارنامەکانی ئەخلاقی پیشەیی، هەموویان لە دوای دەستپێکردنی شەڕی یەکەمی جیهانییەوە سەریانهەڵدا.

لە سەرەتاوە لە ژمارەیەک وڵاتدا (بەتایبەتی بریتانیا و ئەمریکا) شەڕ بووە هۆی بەرزبوونەوەی تیراژی رۆژنامەکان. لانیکەم لە ساڵەکانی سەرەتاوە ئەو سانسۆرە هەمە لایەنەی کە سەپا بوو، خوێنەری لە خوێندنەوەی ئەوە هەواڵانەی راشکاوانە دوور بوون لە راستیی رووداوەکانی شەڕ، دوور نەخستەوە. بەپێچەوانەی ئەو دۆخە، تیراژی رۆژنامەکان بەرز ببووەوە و رێژەی خوێنەر زیادی کردبوو. هەر لە ساڵی دەستپێکی شەڕەوە، ئەو قەیرانە ئابووری و کۆمەڵایەتییەی بەهۆی شەڕەوە سەری هەڵدابوو، کەمی و گرانبوونی کاغەز، پێداویستییەکانی چاپ و بڵاوکردنەوە، بڕینی سەرجەم ریکلامە بازرگانییەکان، نەبوونی هێزی مرۆیی، بووە هۆی مایەپووچ بوونی زۆربەی رۆژنامەکان. لە فەرەنسا و بریتانیا لە ماوەی چەند مانگدا دەیان رۆژنامە داخران.

لەو وڵاتگەلەی، بەشداری شەڕەکە بوون و لەو نێوەدا لە فەرەنسا، ئەڵمانیا و بریتانیا نوێنەرانی دەوڵەت و کەسانی سەربازیی دەچوونە نووسینگەی رۆژنامەکان و چاودێریی چۆنییەتی بڵاوکردنەوەی هەواڵەکانی شەڕیان دەکرد. ئەوان سنوورییان دیاریکردبوو، کە خەڵک تاچەند بزانن و چ زانیارییگەلێکیان پێبدرێ.

بەهۆی زاڵبوونی هەستی ناسیۆنالیستی و جۆش و خرۆشی گشتی بۆ لایەنگری لە شەڕ، راگەیاندنەکان خۆیان دابەدەستەوە و بەپێی ویستی دەوڵەت دەجووڵانەوە و لەهەمبەر پروپاگەندە و مێشکشۆردنەوەدا[٢٥٧]، نەیانتوانی ئەرکە پیشەییەکان جێبەجێبکەن. لە ئەنجامی ئەم جۆرە مامەڵەکردنەدا، شەڕ قورسترین زیانی بە چاپەمەنییەکان گەیاند و متمانەی رۆژنامەوانی ئەوانی تێکشکاند[٢٥٨].

---

٢٥٧. (پروپاگەندە و شۆردنەوەی مێشک): دوو رەگەز، یان چەکی دەروونیین و زیاتر لە سەردەمی شەڕدا لایەنە ناکۆکەکان پەنایان بۆ دەبەن بۆ مەبەستی سیاسی و گۆڕینی هاوکێشەی شەڕ بە قازانجی خۆیاندا و لە قۆناغی دیکەی وەک ئاشتی و ئاسایشیشدا بەکاردەهێنرێن. بڕوانە: فەخری: زینب، الحرب النفسیة، أهدافها، وأسالیبها ، وکیفیة مواجهتها، القیثارة. http://alqathra.com/show_news.php?id=1616

٢٥٨. بڕوانە موعینی: رەزا، هەمان سەرچاوەی پێشوو. http://www.rozhnamawany.com/?p=1341

گرنگیی بەشداریکردنی "پەیامنێری جەنگ" لە بەرەکانی شەردا، لە شەڕی ڤێتنامدا[٢٥٩] بۆ جیهان روون بووەوە. سەرجەم توانایی پیوەندییەکانی زلهێزێکی گەورەی جیهان لە پروپاگەندەدا، نەیتوانی وێنەی ئەو راپۆرتانەی کە هەواڵنێران لە تراژیدیای شەڕ و کوشتنی خەڵکی سڤیل بڵاویان دەکردەوە، لەبیر خەڵک بباتەوە. "فیلیپ رۆشۆ" هەواڵنێری بەرەکانی شەڕ بەم جۆرە باسی ئەو رووداوە دەکات: "سەردەمێک لە رێگەی فرۆکە شەرکەرەکانی ئەمریکاوە دەمانتوانی سەردانی هەموو شوێنێک بکەین، ئازادانە چمان پێ خۆش بێ وێنەی لێ هەڵبگرین، ئەمە بۆ ئێمە باشبوو، بەڵام هەر ئەمەش بووە هۆی ئەوە سوپای ئەمریکا شەرەکە بدۆڕێنێ"[٢٦٠].
ئەوەشمان لە یاد نەچێت، لە کاتی رووداتی شەڕ و ململانێی چەکدارییەکاندا، رۆژنامەوانانیش دەکەونە بەر مەترسی و نەهامەتی شەڕ. "لە شەڕی یەکەمی جیهانیدا لە سەرجەم قوربانییەکاندا ١٥ لەسەدی خەڵکی مەدەنی بوون، ئەم رێژەیە لە شەڕی دووەمی جیهانیدا گەیشتە ٦٥ لەسەد. بێگومان ئەمڕۆ گەیشتووتە دەوروبەری ٩٠ لەسەد. بۆ وێنە لە شەڕی بۆسنەدا، خەڵکی مەدەنی بەهۆی ئینتیمای نەتەوەیی و ئایینی، تەنانەت بەهۆی بیروباوەری سیاسییەوە، وەک ئەوەی لایەنگری دەوڵەتن یان ئۆپۆزیسیۆن و دەبوو بترسن و بە ئەنقەست دەکرانە ئامانج.
لە ساڵی ١٩٥٥ـەوە تا ساڵی ١٩٧٥، واتە لە ماوەی ٢٠ ساڵ شەڕی ڤێتنامدا، ٦٣ پەیامنێری جەنگ کوژران. لە ساڵی ١٩٩١ـەوە تا ساڵی ١٩٩٥، واتە لە ماوەی چوار ساڵی شەڕی یۆگوسلاڤیای پێشوودا ٤٥ پەیامنێر کوژران. ئەم ژمارەیە لە شەڕی ناوخۆیی ئەلجەزائیردا لە ماوەی نێوان ساڵەکانی ١٩٩٣ تا ١٩٩٦، گەیشتە ٧٧ رۆژنامەوان. لە رواندا لە دەستپێکی جینۆسایدی ٦ی نیسان/ ئەپریلی ١٩٩٤ تا مانگی ئاب / ئۆگستی هەمان ساڵ، واتە لە ماوەی ٤ مانگدا ٤٨ رۆژنامەوان کوژران. لە سووریا لە ماوەی دوو ساڵدا ٣٥ رۆژنامەوان کوژران. لە ئەفغانستان لە ماوەی کەمتر لە ١٤ ساڵدا ٣١ پەیامنێر کوژراون، بەڵام لە عێراق کە ئێستاشی لەگەڵ بێ گەورەترین گۆڕستانی رۆژنامەوانانە، لە ماوەی ١٤ ساڵی رابردوودا ژمارەی رۆژنامەوانە

٢٥٩. (شەڕی ڤێتنام)؛ لە نێوان ڤێتنامی باکوور و ڤێتنامی باشوور کە ئەمریکا هاوپەیمانی بوو، لە ١٢ی ئەیلوول/سێپتێمبەری ١٩٥٦ دەستیپێکرد و لە ١٧ی حوزەیران / یۆنیۆی ١٩٧٥ کۆتایهات. http://ar.wikipedia.org/wiki/

٢٦٠. موعینی؛ رەزا، هەمان سەرچاوە.

کوژراوەکان سنووری ٢٥٠ کەسی تێپەڕ کردووە! لەم ئامارەدا ئەو ڕۆژنامەوانانەی کە بە بارمتە گیراون حیساب نەکراوە"[٢٦١].

بەگوێرەی ئامارێکی "ڕێکخراوی نێودەوڵەتی بۆ پارێزگاریکردن لە ڕۆژنامەوانان" لە ساڵی ٢٠١٣ دا ١٣٩ ڕۆژنامەوان لە ٢٩ وڵاتی جیهان کوژراون و ئەوەش بە ژمارەیەکی پێوانەیی دادەنرێت. ئامارەکە ڕوونیکردووەتەوە، نزیکەی ٦٠ ڕۆژنامەوان لە وڵاتانی عەرەبی کوژراون. لەو ژمارەیەش ٣٦ یان تەنیا لە سوریا کوژراوون، ١٩ یان لە سۆماڵ و ٣ ڕۆژنامەوانیش لە عێراق، میسر و بەحرەینیش هەریەکەی یەک ڕۆژنامەوانی تێدا کوژراوە.

٢٦١. موعینی؛ رەزا، هەمان سەرچاوەی پێشوو. http://www.rozhnamawany.com/?p=1341

باسی دووەم: شەڕی داعش و پەیامنێرانی کورد

لەسەرەتای دەستپێکردنی شەڕی داعشەوە، لە ماوەی شەش مانگی نیوەی دووەمی ساڵی ٢٠١٤دا، هەریەک لە ڕۆژنامەوان "کامەران نەجم"[٢٦٢] لە سنووری کەرکوک بە بریندار کەوتە دەست چەکدارانی داعش و تا ئامادەکردنی ئەم بەرهەمە چارەنووسی بە نادیاری ماوەتەوە. لە سنووری ناوچەی مەخموریش کچە ڕۆژنامەوانی ڕیزی گەریلاکانی هێزەکانی پاراستنی گەل (هەپەگە)، "دەنیز فورات"[٢٦٣] شەهید بوو.

بە شێوەیەکی گشتی ئەگەر سەیری ئامادەگیی پەیامنێرانی کەناڵەکانی ڕاگەیاندنی کوردی بکەین لە بەرەکانی شەڕدا تێبینی ئەوە دەکەین:

کەموکورتییەکانی پەیامنێرانی کورد لە رووماڵی شەڕی داعشدا:

١. هیچ ڕۆژنامەوانێکی کورد، تایبەتمەند بە بواری رووماڵی شەڕ، وەک پەیامنێری جەنگیی ئامادەیی نەبووە.

٢. زۆرینەی ئەو ڕۆژنامەوانانەی وەک پەیامنێر و ستافی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن چوونەتە بەرەکانی شەڕەوە، هیچ زانیارییەکیان سەبارەت بە چۆنێتی کارکردن لەو ڕەوشەدا نەبووە و ئەزموونی یەکەمجاریان بووە.

٣. پەیامنێران هیچ کورسێکی ڕاهێنانی تایبەت بە رووماڵی شەڕیان لە لایەن کەناڵەکانیانەوە بۆ نەکراوەتەوە. بۆ ئەو ڕەوشە و چۆنێتی رووماڵکردنی شەڕ و ململانێی چەکداری ئامادە نەکراوون.

---

٢٦٢. (کامەران نەجم)؛ ڕۆژی ١٢ی حوزەیران / یونیوی ٢٠١٤، لە ناوچەی یایچی لە باشوری کەرکوک لە کاتی رووماڵکردنی شەڕی نێوان هێزە ئەمنییەکانی کەرکوک و داعش، بەهۆی برینداربوونییەوە، لە لایەن هێزە ئەمنییەکانی کوردەوە هەوڵی ڕزگارکردنی درا، بەڵام دەوترێت لە ئۆتۆمبێل کەوتووەتە خوارەوە و بە زیندوویی کەوتووەتە دەست چەکدارانی داعش. سەرەتا سایتە کوردییەکان هەواڵی گیانلەدەستدانی ئەویان بڵاو کردەوە، دواتر ڕاگەیەندرا کە هێشتا لە ژیاندا ماوە. ڕۆژی ١٣ی حوزەیران سایتی کەناڵی ئێن ئار تی لە هەواڵی ژمارە ٤٩١٨٨ ی سایتەکەیدا بڵاویکردەوە، پۆلیس ڕێککەوتنێکی لەگەڵ داعش کردووە بۆ ئازادکردنی کامەران نەجم و بەپێی ڕێککەوتنەکە ١١ چەکداری داعش ئازادکراون بەرانبەر ئازادکردنی کامەران، بەڵام تا بەچاپگەیاندنی ئەم بەرهەمە داعش ئازادینەکردووە. http://nrttv.com/all-details.aspx?jimare=49188

٢٦٣. (دەنیز فورات)؛ لە کەمپی مەخموور لە کاتی رووماڵکردنی هەواڵەکاندا، ڕۆژی ٨ی ئاب/ ئۆگستی ٢٠١٤، لە ئاکامی پەلاماری چەکدارانی داعش بۆ سەر شارۆچکەی مەخمور بریندابوو، بەهۆی سەختی برینەکەیەوە گیانی لەدەستدا. ئەو لە ماوەی شەڕ و پێکدادانەکانی نێوان گەریلا و چەکدارانی گرووپی توندڕەوی داعش رووماڵی ڕووداوەکانی دەکرد و سەرنووسەری گۆڤاری "ڕۆژەڤ" بوو، هەروەها بۆ کەناڵەکانی Stêrk TV, Med NUÇE, Ronahî و ئاژانسی هەواڵی فورات(ANF) زانیاری دەگواستەوە. بڕوانە بابەتی ژمارە ١١٦٣ی ڕۆژی ٩ی ئاب / ئۆگستی ٢٠١٤ی ماڵپەڕی ڕۆژنامەوانی: http://www.rozhnamawany.com/?p=1163

٤. پەیامنێران سەرکێشییان پێوە دیار بوو، بە بێ لەبەر چاوگرتنی هیچ مەرجێکی سەلامەتی و هیچ ئاماژەیەکی ژیاندۆستی و زۆرجار بە بێ هەڵواسینی لۆگۆی کەناڵ و لەبەر کردنی قەڵغان و کڵاوی گوللەنەبڕ و نیشانی تایبەت بە میدیا تا هەستیارترین خاڵی بەرەکانی شەڕ رۆیشتوون.

٥. سەبارەت بە جوگرافیا و بایەخی ستراتیژی ناوچەکانی شەڕ و ئەندازەگیری ناوچەکان و دووریان لە سەنتەری شار و شارۆچکەکانەوە، زانیاری ئەوتۆیان لەبەردەست نەبوو. تەنانەت هەندێکجار ئاراستە جوگرافییەکانی شوێنی رووداوەکانیان نەدەزانی و ژمارەیەکیان گریمانەیی و بە شێوەی گشتی سەبارەت بە ئاراستە جوگرافیاییەکان قسەیان دەکرد.

٦. سەبارەت بە فریاگوزاری سەرەتایی و رێکخستنی پەیوەندیگرتن و چارەسەری کێشە تەکنیکییەکان بەشێک لە پەیامنێران بێدەربەستانە مامەڵەیان کردووە.

٧. خراپ سوودوەرگرتنی هەندێک میدیاکار لە رووماڵی شەڕ بۆ خۆنوواندن و خۆبردنە پێشەوە بۆ مەرامی تایبەتی، دروستکردنی چیرۆکی ناڕاست و گواستنەوەی وێنەی ساختە، وەک ئەوەی پەیامنێری کەناڵێکی ئاسمانی بانگەشەی ئەوەی دەکرد، لە دووری پێنج مەترەوە شەڕی پێشمەرگە و داعش رووماڵدەکات، بەڵام لە راستییدا هیچ شەڕێک لە ئارادانەبوو و سیناریۆی دروستکردبوو[٢٦٤]. هەروەها ناراستی لە

---

٢٦٤. رۆژی ٢٤ی ئاب / ئۆگستی ٢٠١٤، پەیامنێری گەرمیانی کەناڵی ئاسمانی رووداو، راپۆرتێکی سەبارەت بە شەڕی پێشمەرگە و داعش لە نزیکی پردی (الحلوان) لە باشووری رۆژهەڵاتی جەلەولا، نزیکەی یەک کیلۆمەتر لە بازگەی جەلەولاوە دوورە ئامادەکردبوو، لە راپۆرتەکەدا دەردەکەوت کە پێشمەرگەکان تەقە دەکەن و پەیامنێرەکەش دەیوت تەنیا ٥ مەتر لە داعشەوە دوورین و شەڕێکی سەختە، دواتر دەرکەوت، ئەو پەیامنێرە سیناریۆی پیشانداوە و ئەو هێزەی پێشمەرگە کە تەقەیان دەکرد لە دووری زیاتر لە کیلۆمەترێک لە سەنگەری پێشەوەی شەڕ بوون و ئەو رۆژە لە سنوورەکەدا هیچ شەڕێک رووی نەدابوو، ئەوەی پیشاندرابوو، تەنیا نمایشێکی سەربازی بوو، دوای بڵاوبوونەوەی گرتەکە، کەسێکی نزیکی بەرپرسی پێشمەرگەکان، کە ئەو کاتە بەهۆی برینداربوونییەوە لە سەنگەردا نەبوو و لە نەخۆشخانەوە رەوانەی ماڵەوە کرابوویەوە و راپۆرتەکەی بینیی بوو، پەیوەندی بە بەندەوە کرد بۆ ئەوەی ژمارەی پەیوەندی هاوڕێیانی ژووری هەواڵی رووداویان بۆ وەربگرم و دوای پەیوەندیکردن، ژمارەی یەکێک لە بەرپرسانی ژووری هەواڵ و ماڵپەڕی رووداوم پێدان بۆ ئەوەی لە ساختەکاری رووداوەکە ئاگاداریان بکاتەوە و بەرپرسەکە خۆی پەیوەندی پێوە کردن و راستیی مەسەلەکەی بۆ روونکردنەوە. خۆشبەختانە کەناڵی رووداو بۆ جاری دووەم راپۆرتەکەی پەخش نەکردەوە، بەڵام بە بێ هیچ پۆزش هێنانەوە و سزادانێکی پەیامنێرەکە، بابەتەکە تێپەڕی. دوای بڵاوکردنەوەی ئەو راستییە لە سەر دیواری ئەکاونتی بەندە لە فەیسبوک ژمارەیەک سەرچاوەی میدیایی بەدواداچوونیان بۆ هەواڵەکە کردبوو و بابەتەکەیان وەک سەرپێچییەکی ئیتیکی خستەروو.-ئەرسەلان رەحمان- بڕوانە:

گواستنەوەی زانیاری و خراپ مامەڵەکردن لەگەڵ پیشەی پەیامنێری وەک ئەوەی پەیامنێری کەناڵێکی "ئەهلی"، لە ناو نووسینگەی کەناڵەکەی لە شاری دهۆک زانیاری لە ڕێگەی مۆبایلەوە دەگواستەوە و بانگەشەی ئەوەی دەکرد، لە نزیک بەرەکانی پێشەوەی شەڕە. لە سنووری خانەقینیش بەهەمان شێوە، پەیامنێری یەکێک لە کەناڵەکان لە حەوشەی ماڵی بەرپرسێکی سیاسی ڕاستەوخۆ بۆ کەناڵەکەی زانیاری دەگواستەوە و بانگەشەی ئەوەی دەکرد، چەند مەترێک لە دووری سەنگەرەکانی پێشمەرگەیە لە سنووری جەلەولا.

٨. بەجێهێشتنی کامێرا و ئۆتۆمبێلی تایبەت بە پەخش و نەبوونی هەماهەنگی و پەیوەندی بەردەوام لەگەڵ پێشمەرگە. وەک بەجێهێشتن کامێرای کەناڵی "کوردستان تی ڤی" لە شنگال و بەجێهێشتنی ئۆتۆمبێلی تایبەت بە پەخش لە لایەن تیمی کەناڵی "ئێن ئار تی" لە سنووری مەخمور[٢٦٥].

٩. چوونی پەیامنێران بۆ بەرەکانی شەڕ بەشێکی لەسەر بنەمای ناسین و هاوڕێیەتی فەرماندەکانی پێشمەرگە بووە. بە شێوەیەکی ڕەسمی و لە ڕێگەی وەزارەتەوە ئەو کارە ڕێک نەخرابوو، ئەمەش مەترسی زۆرتری لەسەر ژیانی میدیاکاران درووستکردبوو.

١٠. سەرکێشی کردن و چوونە پێشەوە بەرەو ئاراستەی سەنگەری دوژمن بە مەبەستی گواستنەوەی بیروڕای دوژمن. وەک ئەوەی پەیامنێری کەناڵی ئاسمانی پەیام

*بابەتی ژمارە ٩٢٩٤ی ڕۆژی ٢٥ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤ی ماڵپەڕی لڤین پرێس: بە ناونیشانی: پەیامنێرێکی فیلباز لە قافا گیرا و دەستەکەی کەشف بوو، http://www.lvinpress.com/dreja.aspx?=hewal&jmare=

٢٦٥. بۆ نموونە لە سەرەتای پەلاماری داعش بۆ سنووری گوێر و مەخمور، تیمی کەناڵی ئاسمانی NRT کە هەشت کەس بوون، کامێرایەک و ئۆتۆمبێلی جۆری مارسیدسی تایبەت بە ئامێری SNGی کەناڵەکەیان لە دوا خاڵی پێشەوەی سەنگەری پێشمەرگە لە گوندی هەویرەی سەر بە گوێر و لە دووری کیلۆمەترێک لە بازگەی گوێر بەجێهێشتبوو، دواتر لە کاتژمێر ١١:٠٠ی شەودا و هاوکات لەگەڵ بەردەوامی شەڕ و پێکدادانی نێوان چەکدارانی داعش و پێشمەرگەدا، وێنەگری کەناڵەکە، ئەحمەد شوانی بە سەرکێشییەکی بوێرانە بە چاودێری پێشمەرگە توانی بووی ئۆتۆمبێلەکە دەرباز بکات و بۆ ڕۆژی دواتریش هێزەکانی ئاسایش کامێراکەیان دۆزیبوویەوە و ڕادەستی کەناڵەکەیان کردەوە. جێی سەرنجە ٥ کەس لە تیمەکەی NRT خەڵکی سلێمانی بوون و هیچ شارەزاییەکیان لە بارەی شوێنی شەڕەکەوە نەبووبوو. پێویستە ئەوەش بوترێت ئەحمەد شوانی لە بەرامبەر ئەو دڵسۆزییەیدا بۆ کەناڵەکەی سووپاسنامەیەکیشی ئاراستە نەکراوە و کەناڵەکەی هیچ بایەخێکی بۆ ئەو کارەی بە ڕەسمی دانەناوە، "لە ڕێگەی گفتوگۆی ڕۆژنامەوانییەوە، ئەم زانیارییانە لە ڕۆژنامەوان ئەحمەد شوانی وەرگیراوون".

و رووداو ئەنجامیانـدا و زۆرینـەی بەشـدارانی راپرسـی رۆژنامەیـەکی بـەریتانی کارەکەیان بە "گێلێتی" وەسفکردبوو"[٢٦٦].

١١. لـە رووی زانسـتی و پیشـەییەوە ژمارەیـەک لـە پـەیامنێران شـارەزایی ئـەوتۆی کارەکەیان و مەترسی چۆنیتی گواستنەوەی پەیامیان لە کاتی شەڕدا نەبوو، بەشێکیان لە نائاگاییەوە دژەیان بە زانیارییە هەواڵگرییە سەربازییەکانی بەرەکانی شەڕ دەکرد. تەنانەت پەیامنێر هەبوو، سەبارەت بە کاتژمێری سفری هێرشی پێشمەرگە زانیاری بۆ وەرگـران دەگواسـتەوە. کـە ئەمـەیان هەڵـەی سـتراتیژی و ناشـارەزایی بەرپرسـانی سەربازیشی لە پشتەوە بوو، چونکە کاتژمێری سفر گرنگترین نهێنی شـەڕە و جگە لـە بەرپرسانی پەیوەست بە بڕیاری هێرشـەوە نابێت سـەربازانیش هیچ زانیارییـەکیان لـە بارەیەوە هـەبێت.

بە لەبەرچاوگرتنی ئەو هەڵە و کەموکورتییانەی لە کاتی رووماڵی شـەڕی داعش لـە لایـەن میدیاکارانی کـوردەوە بـە تایبـەتی ئەوانـەیان، چووبوونـە بـەرەکانی شـەڕەوە رووبیانـدا، دەکرێت بە گواستنەوەی رێنماییە پیشـەییـەکانی ناوەندە نێودەوڵەتییـەکانی بواری میدیا، بەرچاوروونی زیاتر بۆ میدیاکارانی کورد بخەینەروو.

---

٢٦٦. سەبارەت بەو گرتە ڤیدیۆییەی رووداو بلاویکردبوویەوە و تێیدا "هونەر ئەحمەد" پەیامنێری کەناڵەکە داوا لە چەکدارانی داعش دەکات لێدوانی بۆ بدەن، سایتی رۆژنامەی "mirror"، رۆژی ١٣ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤ راپرسییەکی ئەنجامداوە و تێیدا پرسیاری لە بارەی ئەو کارەی پەیامنێرەکە کردووە، لە ئەنجامدا، ٦٢%ی بەشدارانی راپرسییەکە کارەکەیان بە "گێلێتی" لەقەڵەمداوە و ٢٨%ی بەشدارانیش بڕوایان وابوو، کارێکی "ئازایانەیە". بڕوانە بەستەری راپرسـییەکە: بابـەتی ژمـارە ٤٠٤٤٠٤١ی رۆژی ١٤-٨-٢٠١٤، http://www.mirror.co.uk/news/world-news/stupid-brave-watch-moment-reporter-4044041

باسی سێیەم: ڕێنمایی پیشەیی بۆ پەیامنێرانی جەنگی

شارەزایانی بواری شەڕ رایدەگەیەنن، رۆژنامەوان و پەیامنێری جەنگی دەبێت خاوەنی ئەزموون بێت و هەندێک بنەمای جێگیرو تایبەتمەندی هەن، کە دەبێت لە کەسایەتییاندا رەنگبدەنەوە.

تایبەتمەندییەکانی پەیامنێری جەنگی

١. خێرابێت.

٢. توانای جەستەیی بەهێز بێت.

٣. توانای فریاگوزاری سەرەتایی هەبێت.

٤. توانای بەرگەگرتنی دۆخە قورسەکان و رەوشی ناوچە مەترسیدارەکانی هەبێت.

٥. توانای بەرگەگرتنی دیمەنە ئازاربەخش و هەژێنەرەکانی هەبێت.

٦. واباشترە رۆژنامەوان و پەیامنێری جەنگی، پێشتر خزمەتی سەربازی هەبێت[٢٦٧].

هاوکات ئاژانسی رۆیتەرز چەندین ئامۆژگاری و رێنمایی بۆ رۆژنامەوانان و پەیامنێران دەرکردووە، بە مەبەستی رووماڵکردنی پێکدادان و رووبەڕووبوونەوە چەکدارییەکان.

رێنمایی و پێشنیازی ئاژانسی رۆیتەرز بۆ پەیامنێرەکانی:

- پێشتر خۆت ئامادەبکە:

بۆ نموونە؛ کاتێک دەزانێت وابڕیارە سبەی ڕێپێوانێک بکرێت و ئەگەری ئەوەش هەیە بەرەو توندوتیژیی رابکێشرێت، سەرێک بدە لە شوێنی بەڕێوەچوونی ڕێپێوانەکە. -بە هەمان شێوە کاتێک دەزانێت ئەرکی نوێت لە بەرەیەکی جەنگە پێویستە پێشتر زانیاری سەرەتایی لە بارەی هەلومەرجی شوێنەکە و جوگرافیا و دیموگرافیای شوێنەکە بەدەستبهێنیت و سوود لە نەخشە و زانیارییە باکگراوندییەکان وەربگرێت-.

پێویستییەکانی خۆ ئامادەکردن لەبەرچاو بگرە:

خۆئامادەکرن، پەیوەندیی بە وەرزشەوە هەیە، ئەوەی تەندروستیی باشە، باشترو خێراتر دەتوانێت لە شوێنە مەترسیدارەکاندا خۆی دووربخاتەوە. ئایا توانای ئەوەت

---

٢٦٧. رۆستی: نەجات، بۆ رووماڵی جەنگ رۆژنامەنووس دەبێت چی بکات، سەرچاوە: ماڵپەری رۆژنامەوانی، بابەتی ژمارە ١٣٢٦ی رۆژی ١٥ی سێپتیمبەری ٢٠١٤، http://www.rozhnamawany.com/?p=1326

هەیە هەموو شەوەکە بە پێ ڕێبکەیت. ئایا دەتوانیت رابکەیت. ئەگەر پێیەکانت دین، باشتر وایە لەو ئوتێلەی کە تێیدایت یان لە ژوری هەواڵەوە بەدوای زانیارییەکاندا بگەڕێیت. لەم حاڵەتەدا گەر بەرنامەیەکی باشت دانابوو، لەوانەیە ئەو هەواڵەی کە دەینووسیت، باشتربێت.

– هیچ شتێک مەدەرە دەست قەزاوقەدەرەوە و پشت بە شانس مەبەستە: بیر لەوە نەکەیتەوە تەنیا هاوکارەکەت بریندار دەبێت یان دەکوژرێت و تۆ هیچت بەسەر نایەت.

– هەرگیز نەڵێیت هیچ رووناداَت. کەسانێک هەن گەر پێش پێکدادانێک، نەختێک بیریان بکردبایەتەوە، ئێستا لەگەڵماندا دەبوون.

– ئەگەر دەرک بە مەترسییەکان نەکەیت و مەزەندەیان نەکەیت، دڵنیابە لەوەی قاچ لەسەر لوغم دادەنێیت. ئەو کاتەی مەیدانی لوغمەکان دەناسیتەوە، دواتریش دەتوانیت بەناویدا تێپەڕ بێت.

– لە بارەی شوێنەکەوە بزانە:

زانیاریی لە سەر ئەو شوێنە کۆبکەرەوە. شوێنی شتەکان دیاریبکە. شەقامەکان ئەملاو ئەولای کەوتوونەتە کوێوە. نەخشەیەکی باش ئامادەبکە. دڵنیابە لەوەی ئەو شوێنەی پێیدا دەڕۆیت، هاتوچۆکردنی تێدا قەدەغە نەکراوە. ئەگەر بۆ چوونە ئەو شوێنە پێویستت بە مۆڵەت هەیە، پێشتر خۆتی بۆ ئامادەبکە.

– مەترسییەکان لەبەرچاو بگرە:

بیر لەو مەترسییانە بکەرەوە لەوانەیە بێنە ڕێگەت و خۆتی بۆ ئامادەبکە. مەزەندەی رادەی مەترسییەکان بکە، بۆ دیاریکردنی رادەی مەترسییەکانیش، دەبێت لەپێشدا بزانیت ئەو مەترسییانە چین لە بۆسەدان بۆت. ئەو کاتەی بزانیت، مەترسییەکانی پێشت چییە، باشتر دەتوانیت خۆت بۆ ڕووبەڕووبوونەوەو هەڵهاتن ئامادەبکەیت.

– ڕێوشوێنی بەرگری بگرە بەر:

پاش هەڵسەنگاندنی سەرەتایی، ڕێوشوێنەکانی بەرگریی بگرەبەر. بۆ نموونە؛ گەر بە ئۆتۆمبیلەکەی خۆت دەچیت بۆ ئەو شوێنە، ئۆتۆمبیلەکەت بە جۆرێک رابگرە ناچار نەبیت بسوڕێیتەوە تاکو بەئاسانیی لە شوێنی ڕووداوەکە دووربکەویتەوە.

– ئاگات لە چارەنوسێت بێت:

پێشتر هێڵی پەیوەندیی خۆت لەگەڵ ژووری هەواڵدا ڕێکبخە. دەبێت یەکێک هەبێت بزانێت تۆ لە کوێیت و کەی دەگەڕێیتەوە، تا پێتدەکرێت لەسەر شوێنەکە زانیاریی بدە بە کەسانی دیکە. ژمارە تەلەفۆنی ئەو کەسانە لەگەڵ خۆتدا هەڵبگرە کە پێویستن.

دەتوانیت لە جیاتی ناوی راستەقینەی کەسەکان، ناوی تر بنووسیت بۆ ئەوەی نەناسرێنەوە. کەرەستەی فریاکەوتنی خێرا لەگەڵ خۆتدا هەڵگرە، گەر شارەزاییت لە فریاکەوتنی سەرەتاییدا هەیە، یارمەتیی ئەوانە بدە کە بریندار دەبن. کامێراکەت دابنێ و یارمەتیی بریندارەکان بدە و هیچ دریغیی مەکە لەو کارە. بەوانە هەم یارمەتیی خۆت دەدەیت و هەمیش گیانی کەسانی دیکە رزگاردەکەیت. با ژمارە تەلەفۆنی پەیامنێرەکانی دیکە پێبێت و لەسەر مەترسییەکان قسەیان لەگەڵدا بکە. بەو کەسانەی کە چاوەڕێی گەڕانەوەی تۆن، بڵێ ئەگەر دیار نەبوون، چی بکەن. پێش هەر کەسێک بیر لە رزگارکردنی خۆت بکەرەوە. پێشتر بڕیار لەسەر جلوبەرگ و ناسنامەو جانتای پارەکەت بدە.

– لە بارەی ناسنامەکەتەوە:

باشتروایە ناسنامەی رۆژنامەوانییەکەت لە گیرفاندا بێت، نەک کرابێت بە کراسەکەتەوە. ئەزموونەکان ئەوەیان دەرخستووە کاتێک پرسیارت لێدەکەن، لێرە چی دەکەیت، باشتروایە بڵێیت رۆژنامەوانییت و ناسنامەکەتیان پێ پیشانبدە، لە حاڵەتێکی وادا باشتروایە بەرامبەرەکەت ئارامبکەیتەوە. بەنەرمیی قسەی لەگەڵدا بکەیت و دواتر ناسنامەکەتی پیشانبدەیت.

هەندێکجار ناسنامەکە دۆخەکە خراپتردەکات، ئەویش پەیوەندیی بە ئەزموونی خۆت و ئەو شوێنەوە هەیە کە تێیدایت.

– سەرەڕۆ مەبە:

ئەگەر سەرەڕۆ بیت، گیانی خەڵکانی دیکەش دەخەیتە مەترسییەوە، مەرج نییە هەموو جارێک لە ناو قووڵایی رووداوەکەدا بیت. وەک چۆن مەرجیش نییە گەر لە ناو رووداوەکەدا بیت، هەواڵەکەت باش دەبێت.. دوو فیلمی دۆکیۆمێنتاریی ئەوە دەردەخەن چۆن ئەو پەیامنێرەی کە لە خۆپیشاندانێکی توندوتیژدایە ناو خەڵکەکەدا بووە لە کاتی بڵاوەپێکردنی خەڵکەکە لەلایەن پۆلیسەوە بریندارەبێت، کەچی ئەو پەیامنێرەی لە سەربانی بینایەکەوە بە سەلامەتیی دەتوانێت وێنەی جوان و پڕماناو کاریگەری خۆپیشاندانەکە بگرێت و گیانی خۆشی نەخاتە مەترسییەوە.

– ئاگاداری دەوروبەری خۆت بە:

کاتێک هەواڵی خۆپیشاندانێک ئامادە دەکەیت، دەبێت ئاگاداری بینینەکانت بیت و هەوڵبدەیت زانیاریی لەسەر ئەو رووداوانەی ئەگەری روودانیان هەیە کۆبکەیتەوە. ئەگەر هەستت کرد توندوتیژییەکان زیاتردەبن (بۆ نموونە؛ گازی فرمێسکرێژ

بـەکاردەهێنرێت و مۆلۆتـۆف بەدەسـتەکان دێنـە مەیدانـەوە) دەبێـت پێشـتر خـۆت ئامادەبکەیت. بۆ نموونە؛ مەودایەک لە مەیدانی رووداوەکە دووربکەوە بۆ ئەوەی گەر پۆلیس دەستیکرد بە گرتنی خۆپیشاندەران تۆش تێکەڵیان نەبیت.

- بە شێوەی گروپ کاربکە:

خـاڵێکی گرنـگ کـە وایکـردووە سـەربازەکان گیـانی خۆیـان زیـاتر لـە پـەیامنێران بپارێزن، ئەوەیە کە ئەوان بە شێوەی گروپ کاردەکەن، لە کاتێکدا پەیامنێران بە شێوەی تاک کاردەکەن. کاتێک هەست بە مەترسیی دەکەیت، بە شێوەی گروپ کاربکە، تەنانـەت ئەگـەر ناچـار بیت لەگـەڵ پـەیامنێرێکی نـەیاری خۆتـدا کاربکـەیت. هـانی پەیامنێرەکانی دیکە بدە بۆ ئەوەی پەیوەندیی بە ئێوەوە بکەن. هەوڵبدە بە چاوێکی پۆزەتیڤـەوە تەماشـای کـاری گروپیـی بکـەیت. لـەبیرت نـەچێت کاتێـک دۆخەکـە مەترسـیدارە، کۆنترۆڵـت لەدەسـتنەچێت. بـۆ نموونـە؛ هەوڵمـەدە بەرامبەرەکـەت توڕەبکەیت، هەمیشە لەپێشدا بیربکەرەوە.

- پاریزانە سەرەکییەکان بدۆزەرەوە:

لـە خۆپیشـاندان و شـەڕەکاندا پاریزانـە سـەرەکییەکان بـدۆزەرەوە و بیانخـەرە ژێر چاودێرییەوە. ئاگاداری ئەو ئاماژانە بە کە دەیدەن بە کەسەکانی دەوروبەریان.

- سوود لە هەموو هەستەکانت وەربگرە:

بینین، بیستن، بۆنکردن... بۆن بکە. ئەگەر لە دەوروبەرتدا بۆنی بەنزین دێت، واتـە؛ ئەگەری کەوتنەوەی ئاگر لەئارادایە. ئەگەر بینیت لـەو دەوروبـەرە کەسێک بە راقیعـە خەریکی بارکردنی بەردە یان لـە ئەملاو ئەولادا کەڵەکە بـەردو خشـت هەیە و لـەوە دەچێت بـەردو خشتەکان بەرببنەوە و بکێشن بەسـەری ئەم و ئەودا. لەوانەیـە چەنـد لاپەرەی رۆژنامەیەک کە لەژێر جلەکانتەوەیە، لە کاتی هێرشی پۆلیسەکاندا ببێتـە هـۆی رزگاربوونت.

- بزانە پێویستە چی بکەیت:

بزانە خەریکی چییت رێگە مەدە کەسی دیکە لە جیاتی تۆ بڕیاربدات و رەوانەی ناو جەرگەی مەترسییەکانت بکات. لەوانەیە سەرنووسەر داوا لە بەرپرسی بەشی نووسین بکـات و بیـەوێت تـۆ کارێـک ئەنجامبدەیت. تـۆ خـۆت لـە شـوێنەکەیت و مەترسـییەکان لەبـەرچاوبگرەو بڕیـار بـدە. هەمیشـە ئاگـات لـەوە بێـت و بزانـە زانیـاریی چییـت پێیـە. لەوانەیـە شـتێکت پێبێـت ببێتـە هـۆی ئـەوەی وەک ئاژاوەچییـەک تەماشـات بکـەن. بـۆ

نموونە؛ وێنەی وتارخوێندنەوەی سەرۆکی ئاژاوەچییەکان. یان وێنەیەکی خۆت لەگەڵ ڕابەرێکی ئاژاوەچییدا.

چەند ڕێنماییەک بۆ ئەو ڕۆژنامەنووسانەی دەنێردرێن بۆ ئەنجامدانی کارێک:

– ئەگەر لە شوێنێکی نوێدا کاردەکەیت، بەدڵنیاییەوە دەبێت لێکۆڵینەوە لەسەر دابونەریت و کولتووری ئەو شوێنە بکەیت. تەنانەت لە زێدی خۆتیشدا دەبێت وابکەیت.

– ئەگەر لە شوێنێکدا کاردەکەیت کە لەوانەیە بە هۆی ڕەنگی پێستت یان نەتەوەکەت یاخود زمانەکەتەوە، گیانت بکەوێتە مەترسییەوە، مەچۆ بۆ ئەو شوێنە.

– ئەگەر بڕیار وابوو بۆ ماوەیەکی درێژ لە وڵاتێکی دیکەدا بمێنیتەوە، هەوڵبدە سەرەتاکانی زمانی ئەو وڵاتە فێربیت. هەندێکجار لەوانەیە چەند ڕستەیەک لە مردن ڕزگارت بکات. بە لانیکەمەوە فێری ئەوە بیت بە زمانی ئەو وڵاتە بڵێیت: من ڕۆژنامەنووسم.

– کاتێک لە شوێنێکی نوێ کاردەکەیت، پەیوەندیی لەگەڵ ڕۆژنامەنووسانی ئەو شوێنەدا دروستبکە. ئەوان ڕێگەچارە و هێڵە سوورەکانت پیشاندەدەن. بەو شێوەیە دەتوانیت کۆنترۆڵی دۆخەکە بکەیت.

– ئەگەر لە شوێنی مەترسیداری وەک ناوچە جەنگاوییەکاندا کاردەکەیت، باشتروایە تەماشایەکی ڕێککەوتنامە جیهانییەکانی وەک ڕێکەوتنامەی ژنێف بکەیت. ئەوە بەو مانایە نییە کاتێک باس لە مافەکانی خۆت دەکەیت، کەواتە ڕزگارت بووە. جاری وا هەیە خستەڕووی ئەو مافانە وا لە بەرامبەرەکەت دەکات، هەرچی بیەوێت پێتبکات و پێشتدەکات. هەرچەندە لەوانەیە دواتر قورس بەسەریدا بشکێتەوە.

–خۆت (تەئمین) بکە، هەم لە کاتی نەخۆشیدا بۆتان بەسوودە و هەم لە کاتی کوژرانیشتدا بۆ خزمەکانت لە ڕووی داراییەوە سوودی دەبێت. ئەگەر لە شوێنێکی نوێدا کاردەکەیت، ئاگات لەو نەخۆشییانە بێت کە لەوێدا هەن.

– ئەگەر دەچیتە شوێنێکی مەترسیدارەوە، هەوڵبدە چاکەتێکی گولە نەبڕ بۆ خۆت پەیدابکەیت.

– با لە سەفەردا پێڵاوەکەت نوێ بن و پێت نەگرێت و سووک و سادە و دژ بە ئاو بێت.

– لە جیاتی ئەوەی جلەکانت قورس و ئەستوور بن، با ناسک و تەنک بن.

– کڵاوێکی باشت پێویستە.

- ئەگەر دەچیتە شوێنێک کە شەڕی تێدایە، ئاگاداربە قەمسەڵەکەت لە یونیفۆرمی لایەنێکی شەڕەکە نەچێت.
- با جلەکانت زەق نەبن، بۆ نموونە؛ ئەگەر ڕەنگی جلەکانت نارنجییە، لەوانەیە قەرەوڵی یەکێک لە لایەنەکانی شەڕەکە لە سەر تۆ زومبکرێت.
- لە حاڵەتی شەڕدا باشتروایە پارچە یان دەستەسڕێکی سپیت پێبێت. ئەو پارچە سپییە مانای تەسلیمبوونە و دەتوانێت گیانی تۆ لە مردن ڕزگاربکات.
- پارەکەت لە چەند شوێنێکی جیاجیا هەڵگرە. هەندێکجار لەوانەیە بیانەوێت بەزۆر پارەکەت لێبستێنن، با یەک دوو گیرفانت بەتاڵ بێت، لەوانەیە وازت لێبهێنن. خراپ نییە دوو جانتای پارەت پێبێت. لە یەکێکیاندا بڕێک پارەی کەم و ناسنامەیەکی کۆنی خۆت دابنێ.
- لە هەندێک شوێن ئاوی پاکت دەستناکەوێت. دەتوانیت لەگەڵ خۆتدا ئاوی پاک یان حەبی ئاوپاکەرەوە هەڵبگریت.
- زانیارییە پزیشکییەکانی خۆتت پێبێت، باشترە. وەک؛ جۆری خوێن، دیابێتت هەیە یان نا، یان لە بەرامبەر هەندێک شتدا حەساسیەتت هەیە. هەموو ئەوانە بەکەڵکتان دێت.
- پاکوخاوێنی خۆت ڕابگرە، با سابوونت پێبێت.
- با هەندێک چکلێتت پێبێت. هەندێکجار چکلێتی باش دەتوانێت حاڵتان باشتربکات٢٦٨.

---

٢٦٨. ساڵح: مەجید، بنەماکانی نووسینی هەواڵ لە ڕۆیتەرز، وەرگێران لە فارسییەوە، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٧-٤-٢٠٠٨، سەرچاوە: وێبلاگی وەرگێڕ، بەستەری: http://magid-novin.blogspot.com/2008/04/blog-post_43.html

هەروەها بڕوانە:اسلام: سميح حاج، تدريبات المراسل الحربي قبل الذهاب للتغطية من مناطق النزاع، شبكة الصحفيين الدوليين، https://ijnet.org/ar/blog/193287 ، هەروەها بڕوانە: دور الاعلام الحربي: http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Fenon-Elam/Elamharby/sec19.doc_cvt.htm

بەشی سێیەم

رووماڵی شەڕی داعش و پرسە میدیاییەکان

پاری یەکەم: رووماڵی میدیایی و شەڕی داعش

باسی یەکەم: سەرچاوەی زانیاری میدیای کوردی و گرفتەکانی بەکارهێنانی سەرچاوە

باسی دووەم: پرسی بێلایەنی و هاوسەنگی لە رووماڵی شەڕی داعشدا

باسی سێیەم: جیاوازی نەکردن لە نێوان درووشم و زانیارییدا

باسی چوارەم: لە نێوان میدیای کوردیی و هەژمارەکانی داعشدا

پاری دووەم: ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد

باسی یەکەم: چەند نموونەیەك لە شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد

باسی دووەم: چەند نموونەیەك لە شەڕی دەروونی داعش و بەکارهێنانەوەیان لە میدیای کوردیی دا

پاری یەکەم: رووماڵی میدیایی و شەڕی داعش

چەکدارانی داعش لە سەرەتای مانگی حوزەیرانی ٢٠١٤ لە سوریاوە پەڕینەوە خاکی عێراق و لە ١٠ی حوزەیراندا بە بێ ئەوەی بەرگرییەکی ئەوتۆ لە شارەکە بکرێت، سوپای عێراق موسڵی بەجێهێشت. شارەکە کەوتە دەست چەکدارانی داعش و بەوەش دووەم گەورە شاری عێراق و گەورە ناوەندی سوننەکان لە عێراق کەوتە ژێر دەستی چەکدارانی داعش"[٢٦٩].

وێنەی بەرچاو و هەرە زەقی ئەو رووداوە، دیمەنی راکردنی یەکەکانی سوپای عێراق و خۆرادەستکردنیان بوو بە داعش. هاوکات بڵاوبوونەوەی وێنە و گرتەی ڤیدیۆیی راکردنی سەربازانی عێراق لە تۆرە کۆمەڵایەتییەکان بە تایبەتی فەیسبووک و کەناڵە ئاسمانییە کوردیی و جیهانییەکان بە بایەخێکی زۆرەوە بڵاو دەکرایەوە. کەناڵە کوردییەکان بەشێکیان بە تاسوغەوە باسی راکردنی سوپای عێراقییان دەکرد. لە بری ناساندنی سوپاکە بە سوپای عێراق، دەستەواژەی "سوپای مالکی"یان بەکاردەهێنا. ئەمەش رەوشێکی نوێی هێنابووە ئاراوە کە میدیای کوردی هاوشێوەی "کەڕەنایەک"[٢٧٠] لە بەرژەوەندی داعش، فووی پێدا دەکرا.

بە شێوەیەکی گشتی دەتوانین بڵێین، کەوتنی موسڵ و ئەو وێنە و گرتە ڤیدیۆیانەی راکردنی سووپای عێراقی پیشاندەدان، کاریگەرییەکانیان لە نەستی خەڵک و پێشمەرگەدا بە باری نەرێنییدا رەنگیان داوەتەوە.

پیشەیی بوون و بێلایەنی، ئێتیک و پابەندبوون لە میدیا، سانسۆری خودی و بەرپرسیارێتی میدیا، چەمک گەلێکن لە حاڵەتی شەڕدا لە هەر کاتێکی دیکە زیاتر قسە هەڵدەگرن.میدیای کوردی لە قۆناغی یەکەمی رووماڵکردنی رووداوەکانی پەیوەست بە داعشەوە لە رووی زانستی و ئێتیکییەوە رووبەرووی گرفت و کێشەی تیۆری و پراکتیکی زانست و ئێتیکی پیشە بوویەوە. بە جۆرێک، کە لە هەندێک رووەوە زۆر لە بنەمای زانستی و ئێتیکی پیشەکەی دوورکەوتەوە.

---

٢٦٩. ویکیپیدیا: معركة الموصل ٢٠١٤، http://ar.wikipedia.org/wiki

٢٧٠. لە ژێرناونیشانی "میدیای کوردی یان کەرەنای داعش، بە دوو بەش لە سایتە ئەلیکترۆنییەکانی پێ بۆ کەی میدیا، پێنووسەکان، هاوڵاتی، رۆژنامەوانی" ئەم بابەتە لە ٨ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤ بڵاوکراوەتەوە. بڕوانە ئەم بەستەرانە: *پێنووسەکان:http://www.penusakan.com/rangala/24321-2014-08-08-22-09-29.html

*رۆژنامەوانی:http://www.rozhnamawany.com/?p=1159

*پوکمیدیا:http://www.pukmedia.com/KS_Direje.aspx?Jimare=33056

باسی یەکەم: سەرچاوەی زانیاری میدیای کوردیی و گرفتەکانی بەکارهێنانی سەرچاوە

کۆڵەکەی سەرەکیی بڕواپێکردن و درووستکردنی متمانە لە نێوان کەناڵ و وەرگراندا، پەیوەندیی بە درووستیی و سەلامەتیی زانیارییەکان و وەرگرتن و گواستنەوەیانە لە سەرچاوەی ناسراو، جێی متمانە و تەندرووستی ئەوتووە، کە وەرگر هیچ گومانێکی لەلا نەمێنێت و دڵنیابێت لە راستیی و درووستی زانیارییەکان. دیار و ئاشکرابوونی سەرچاوەی زانیارییەکان بەڵگەیە لەسەر پەیوەستبوون و بایەخدانانی کەناڵ بۆ رادەی هۆش و زیرەکی وەرگران و بەتەنگەوەبوونی متمانەی وەرگران بەو زانیارییانەی بڵاویان دەکاتەوە.

ئەوەی جێی بایەخە، لە پرسی وەرگرتنی زانیارییدا، شێوازو چۆنیەتی دەستراگەیشتنی رۆژنامەوانانە بەزانیارییەکان و بژار و جیاکردنەوەیان و پێشکەشکردنیانە بەخوێنەر بەباشترین و جوانترین شێواز. بەگوێرەی سروشتی بابەت، یان رووداوەکان رەنگە جیاوازیی لە سەرچاوەی زانیارییدا هەبێت، بەڵام بە گشتی ئەو جیاوازییانە رووکەشانەن و جەوهەری نین، بۆیە دەکرێت کۆی گشتی سەرچاوەی زانیارییەکان لە پۆلێنێکدا ریز بکرێن، کە لە پۆلێنەکانی دیکە گشتگیرترە. کە ئەم پۆلێنەی خوارەوەیە:

یەکەم: سەرچاوە سەرەکییەکان: رۆژنامەوان لە دەستکەوتنی زانیارییدا بە شێوەیەکی سەرەکی پشتیان پێدەبەستێت. باشترین و سەرەکیترین سەرچاوەی زانیاریین بۆ رووداوەکە، ئەمانیش دەبنە دوو جۆری سەرەکی:

١. سەرچاوە سەرەکیە ماددییەکان: وەک دامەزراوەکان، لایەنی پەیوەندیدار، بەڵگەو نوسراو، بەیاننامە..هتد. بۆنموونە لە رووماڵی شەڕی داعشدا راگەیەندراو و بەیاننامەی وەزارەتی پێشمەرگە سەرچاوەی سەرەکی ماددییە.

٢. سەرچاوە سەرەکییە مرۆییەکان: ئەمانیش دابەش دەبن بۆ سێ جۆری سەرەکی و هەریەک لە(بەشدارانی رووداو، قوربانیان، شایەتحاڵەکان) دەگرێتەوە. کە ئەمجۆرەیان بە شێوەیەکی سەرەکی میدیای کوردی پشتی پێبەستبوو.

دووەم: سەرچاوە سەربەخۆکان: ئەو سەرچاوانەن، زانیارییەکانیان جێگەی پشت پێ بەستنە و زانیارییەکانیان لە یەک نەگواستووەتەوە،لە کاتی گێڕانەوەی رووداوەکان تەرەفداری یەکدی نیین.

سێیەم: سەرچاوە ناکۆکەکان: ئەو سەرچاوانەن، زانیارییەکانییان یەکجۆر نین و جیاوازیی لەگێڕانەوە و زانیارییەکاندا هەیە. ئەگەر رۆژنامەوان لە توانایدا بێت پێویست دەکات لە سەرچاوەی سەرەکی، یاخود سەربەخۆکانەوە هەوڵی پشتڕاستکردنەوەی زانیارییەکان بدات. ئەگەر نا پێویستە رۆژنامەوان زانیاری لایەنە ناکۆکەکان بخاتەڕوو و خۆیشی وەک رۆژنامەوان هەڵوێستی خۆی روونبکاتەوەو لەدەرەوەی رووداوەکان بێت، نەبێتە لایەن لەمەسەلەکاندا، هەربۆیە واباشترە ئەم جۆرە دەستەواژانە بەکار بهێنێت"تا ئێستا نەتوانراوە لە راستی زانیارییەکان دڵنیا بینەوە"، "هیچ لایەنێکی سەربەخۆ راستی و دروستی ئەو زانیاریانەی پشتڕاست نەکردووەتەوە"...هتد.

چوارەم: سەرچاوە لاوەکییەکان: ئەو سەرچاوانەن رۆژنامەوان دەتوانێت سوودییان لێوەربگرێت، بەڵام ئەگەر لە بەردەستیشی نەبن رەنگە هیچ کاریگەرییەک نەکەنە سەر هێزی راستیی بوون و بابەتیبوونی زانیارییەکانی.

پێنجەم: سەرچاوە نادیارەکان: ئەو سەرچاوانەن، زۆرجار نایانەوێت ناوییان رابگەیەنرێت و بە هەر هۆیەک بێت خۆیان دەپارێزن. بە مەرجی ئەوەی ناویان بڵاو نەکرێتەوە زانیاری دەدەنە کەناڵ[٢٧١].

پرسی سەرچاوەی نادیار هەمیشە جێی مشتومڕی ئیتیکی و پیشەیی و زانستی کایەی میدیاییە. میدیاکاران دەکەونە بەردەم دوو بژاردەوە ئەو کاتەی کەسێک یان سەرچاوەیەکی زانیارییان داوا دەکات ناوی نەهێنرێت. بۆ چارەسەری ئەو حاڵەتە دەکرێت رەچاوی ئەم پێودانگانەی خوارەوە بکرێت:

١. کاتێک کەسایەتیەکە داوا دەکات زانیارییەکانی لەسەر زاری سەرچاوەیەکی ئاگادار بڵاو بکرێتەوە؛ ئەوا پێویستە رۆژنامەوان ئاگاداری ئەو مەترسیە بێت، کە سەرچاوەکە نەدرێتە پاڵ خودی رۆژنامەوان خۆی، دەبێت ئۆباڵی بەرپرسیارێتی بگرێتە ئەستۆ.

٢. ئەگەر ناوهێنانی سەرچاوەکە بە روونی و ئاشکرای پەیوەست بوو بە راستی و دروستی زانیارییەکانەوە؛ ئەوا پێویست ناکات رۆژنامەوان کەسایەتییەکە بشارێتەوە و رێگەبدات بەهۆی نادیاری سەرچاوەکەوە زانیارییەکان لە بەهای راستی بوون بێبەش بن. مەگەر ئەو سەرچاوەیە تاکە سەرچاوەی بەدەستهێنانی ئەو زانیاریانە بێت.

---

٢٧١. عەبدولرەحمان: فرمان، ستوری و بنەما نێودەوڵەتییەکانی کاری رۆژنامەگەری، (دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی)، چاپی یەکەم، چاپخانەی خانی، دهۆک، ٢٠٠٩، لا (٢٦).

٣. ئەگەر زانیاریەکان هێرش و رەخنە بوون لە کەسێکی دیکە یان لایەنێک؛ ئەوا ناکرێت رۆژنامەوان رێگە بدات سەرچاوەکە خۆی بشارێتەوە، چونکە لایەنی دووەم هێرشی کراوەتە سەر و سەرچاوەی هێرش و رەخنەکەش ناناسێت تا وەلامی بداتەوە، لەو حاڵەتەدا پێویستە رۆژنامەوان رازی نەبێت کەسی هێرشبەر خۆی لە پشتی بشارێتەوە. بۆنموونە:

"سەرچاوەیەک، کە نەیویست ناوی ئاشکرا بکرێت، لە بەرەکانی پێشەوەی شەڕ لە شنگال رایگەیاند، پێشمەرگەکانی سەر بە پارتی دیموکراتی کوردستان هێزێکی شکستخواردوون و ئەوان پاشەکشەیان کردووە و ئەوەش بووەتە هۆی ئەوەی داعش بێتە ناوچەکەوە و شنگال بە تەواوی داگیر بکات".

ئەم نموونەیە، درووست نییە و ناکرێت میدیا یان کەناڵ رێگە بدات، هیچ کەس و لایەنێک لە پەنای ئەوەوە هێرش بکاتە سەر کەس یان لایەنێکی دیکە و تۆمەتی بخاتەپاڵ بە بێ ئەوەی ناوی ئاشکرا بکرێت، چونکە لایەنی دووەم مافی خۆیەتی وەلام بداتەوە و تەنانەت سکالاش تۆمار بکات، ئەو کاتە وەلامی کێ بداتەوە و سکالا دژی کێ تۆمار بکات!

٤. لە بلاوکردنەوەی زانیاری بە بێ ناوهێنانی سەرچاوەی زانیاری پێویستە رەچاوی ئەم دوو پێوەرە بکرێت:

أ. پێویستە زانیارییەکە زۆر گرنگ و راست و درووست بێت و رۆژنامەوان لە سەرچاوەیەکی دیکەوە لە راستی و درووستی زانیارییەکان دڵنیابێتەوە، ئینجا بلاویبکاتەوە.

ب. ئەگەر سەرچاوەی زانیارییەکان کەسێک بێت بەهۆی ناوهێنانیەوە رووبەرووی کێشەی پێشەیی ببێتەوە، یاخود بەو هۆیەوە ژیانی بکەوێتەوە مەترسیەوە.

٥. پێویستە رۆژنامەوان بە هیچ کلۆجێک رێگە نەدات بەکار بهێنرێت بۆ بانگەشکردن و بلاو کردنەوەی بیروباوەڕو زانیاری و بۆچوێنکی دیاریکراو، بەبێ ناوهێنانی سەرچاوە و خاوەنی زانیاری وبۆچوونەکان.[٢٧٢] بە سەرنجدان لە رووماڵی کەناڵەکانی راگەیاندنی کوردی بۆ شەڕی داعش هەر لە سەرەتاوە ئەگەر سەیری رووماڵی شەڕی داعش بکەین، دەبینین میدیای کوردی لە گێژاوی نەبوونی سەرچاوەی زانیارییدایە. بە بەڵگەی:

---

٢٧٢. ئیبراهیم: عەبدولخالق و ئەرسەلان رەحمان، کارامەییەکانی نووسین لە رۆژنامەگەری چاپکراو ئەلیکترۆنییدا، چاپی یەکەم، ٢٠١٠، هەولێر، لا ٢٠٧،٢٠٨.

١. پشتبەستن بە پلەدارانی مامناوەند و سەرچاوە بەشدارەکان:

زۆرینەی رەهای ئەو سەرچاوانەی میدیای کوردی لە شەڕی داعش پشتی پێیان دەبەست، بەرپرسانی ئاست مامناوەندی هێزی پێشمەرگە و پێشمەرگەی بەشداری شەڕەکان و ئامادەبووانی سەنگەرەکان بوون، ئەو بەرپرس و پێشمەرگانە لەبەر ئەوەی خۆیان لە بنەڕەتەوە ئەکادیمیای سەربازییان تەواو نەکردووە، هەندێکیشیان ئەسڵەن خوێندەوارییان نییە، هیچ لە بارەی چەمکە میدیاییەکان، میدیای سەربازی، سیحری وشە و شەڕی دەروونیی و چەمکەکانییەوە نازانن، کاتێک لێدوانیان بە شێوەی هەڕەمەکییانە بۆ میدیا دەدا، رەنگە بووبنە هۆی بەلاڕێدابردنی میدیا لە لایەک و هەمیش بە هەڵەدا بردنی کۆمەڵگە و رایگشتی لە لایەکی دیکەوە.

تەنانەت زۆرجار ئەو زانیارییانەی ئەوان نابەڵەدانە دەیانخستەڕوو، رەنگە بووبێتە سەرچاوە بۆ دوژمن و بەو کارەش لە بری سوود، زیان بە سەنگەری بەرگری پێشمەرگە گەیشتبێت... کەناڵ و سایتە هەواڵییە کوردییەکان زۆرجار بۆ شاردنەوەی کەموکورتی نەبوونی سەرچاوە، بەناوی ئەفسەرێکی پلە مامناوەند، یاخود بەرپرسێکی سەربازی هێزی پێشمەرگە لێدوانەکانیان دەگواستەوە.

٢. پشتبەستنی میدیا بە سەرچاوەی ناونەهێنراو:

میدیای کوردی فرچکی بەوە گرتووە، کامە شت زۆر ئەستەم بێت بە ناوی (سەرچاوەیەکی باڵا کە نەیویست ناوی بڵاو بکرێتەوە، سەرچاوەیەکی بەرپرس، سەرچاوەیەک لە هێزی پێشمەرگە، سەرچاوەیەک لە ناوچەکەوە، سەرچاوەیەک لە بەرەی پێشەوەی شەڕ...، رایگەیاند، روونیکردەوە، وتی، وتیشی، هەروەها ئاشکرایکرد...) زانیاری دەگواستەوە. ئیدی میدیاکار و کەناڵ بێ گوێدانە هیچ ئەلفابێتایەکی کاری رۆژنامەوانی و مامەڵەی زانستی لەگەڵ سەرچاوەدا ئەو زانیارییانەی بڵاو دەکردەوە.

لە رووی زانستییەوە سەرچاوەی زانیاری پۆلێن کراون، هەروەک ئەوەی پێشتر ئاماژەمان پێکرد. هەریەک لە پۆلێن و جۆرەکانی سەرچاوە، پێویستی بە زانیاری و چۆنێتی مامەڵەی تایبەت هەیە لەگەڵی، بەڵام هێشتا چۆنێتی مامەڵەی درووستی زانستی لەگەڵ سەرچاوەی زانیارییدا نەبووەتە پرسێکی جێی بایەخی بەشێک، یان زۆربەی میدیاکارانی کورد. ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەی میدیای ئێمە ئاگایانە، یاخود

نائاگایانە زانیاری نادرووست و چەواشەکاری بڵاوبکاتەوە. بەو کارەشی رەنگە خزمەتی بەرەی نەیاری کورد و لایەنی دوژمنی لە شەڕدا کردبێت.

ئەگەر سەرنجی وردتر بخەینە سەر ئەو هەواڵانەی، کە زۆرینەیان بێ بنەما و ناڕاست و چەواشەکارانەن، دەبینین سەرچاوەکانیان جۆریکە لەو جۆرانەی ئاماژەمان پێکردن. ئەمەش مانای وایە میدیاکاری ئێمە هەر لە بنەڕەتەوە هەوڵی ئەوە نادات زانیاری راست و درووست بگەیەنێت بە وەرگرانی. ئەوەندەی خەریکی پڕکردنەوەی سایت و کات پڕکردنەوەی شاشە و ماوەی هەواڵەکانی رادیۆیە هێندە نایپرژێتە سەر گەڕانەوە بۆ بنەمای زانست و هونەرەکەی.

٣. دووری سەرچاوەی زانیاریی لە رووداوەکانەوە:

رۆژنامەوان نابێت دەستئاوەلا بێت لە شاردنەوەی سەرچاوەی زانیارییەکانی، پێویستە هەتا پێی دەکرێت ناو بهێنێت. ئەوەی ناچار دەبێت ناو نەهێنێت چەند حاڵەتێکی دەگمەنە و ناکرێت بۆ هەموو هەواڵێک پشت بە سەرچاوەی ناونەهێنراو ببەستێت. ئەو حاڵەتانەی دەگونجێت و رێگە دراوە رۆژنامەوان ناوی سەرچاوە نەهێنێت، وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا لەوەدا خۆیان دەبیننەوە: ئەگەر ناو بهێنرێت؛ هەڕەشەی جدی لە سەر ژیانی سەرچاوەکە درووست دەبێت، یان بژێوی یاخود پێگەی دەکەوێتە مەترسییەوە، کە ئەمە هێشتا نەبووەتە جێی بایەخی میدیای کوردی.

خاڵێکی دیکە لە بارەی سەرچاوەی ناونەهێنراو پێویستە ئاماژەی پێبکرێت، ئەوەیە، کە دەبێت رۆژنامەوان هەتا پێی دەکرێت، ناساندنی سەرچاوەی زانیارییەکەی نزیک بکاتەوە لە بابەتەکە و پەیوەندی درووست بکات لە نێوان سەرچاوە و بابەتدا.

بۆنموونە: "سەرچاوەیەک لە هێزی پێشمەرگە" دەستەواژە و چەمکێکی ئەوەندە گشتگیرە، ئەسڵەن ناکرێت بەو جۆرە زانیاری بخرێتەڕوو، چونکە کامەیە ئەو سەرچاوەیە، چ پەیوەندییەکی بە شەڕەکەوە هەیە، لە کوێیە، چەند دوورە لە شەڕەکەوە، کێ ناڵێت ئەو سەرچاوەیە لە میوانخانەیەک دانەنیشتووە و ئەویش لە رێی مۆبایلەوە زانیاری لە هاورێکانی وەرناگرێت... بۆیە دەبێت ئەگەر حاڵەتی ئەمنی و رەوشی ژیانی سەرچاوەکە پێویستی کرد ناوی نەهێنرێت بە نزیکەیی ناوی بهێنرێت و بوترێت: "سەرچاوەیەک لە هێزی پێشمەرگە لە بەرەی بەرگری لە گوێر..یان.. لە ناو

شارۆچکەی جەلەولا. ٬ بەڵام بەداخەوە نەک هەر ئەوە، بەڵکو هەندێکجار خودی پەیامنێرەکانیش لە نزیکی شوێنی ڕووداوەکان نەبوون و بانگەشەی ئەوەیان کردووە کە لە نزیکی شوێنی ڕووداوەکانن.

٤. نەبوونی سەرچاوەی ڕەسمیی:

لە سەرەتای دەستپێکردنی شەڕی بەرگری لە دژی داعش و بە درێژایی شەش مانگی نیوەی دووەمی ساڵی ٢٠١٤، ئەو بۆشاییەی لە میدیای کوردیدا لە ڕووی زانیارییەوە هاتبووە ئاراوە، وەزارەتی پێشمەرگە، وتەبێژی وەزارەت، ناکارایی و هیچ پێنەبوونی بەشی ڕاگەیاندنی ئەو وەزارەتە دروستیکردبوو.

بە هۆی ئەوەی خودی وەزارەتی پێشمەرگە لە گرنگی ڕاگەیاندن تێنەگەیشتووە، بەشێکی ناکارای کردووەتە بار بەسەر وەزارەتەکەیەوە. بە چاوخشاندنەوە بە ڕۆژمێری شەڕی داعشدا هەر لە سەرەتای شەڕەکەوە تا ئەو کاتەی شەڕ لە ٣ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤ گەیشتە شنگال و دواتریش پەڕییەوە بۆ سنووری پارێزگای هەولێر، نەمانبینی و نەمانبیست وەزارەتی پێشمەرگە و بەشی ڕاگەیاندنەکەی بەیاننامەیەک، ڕاگەیەندراوێکی سەربازی بڵاو بکاتەوە و لە بارەی پرۆسەکانی شەڕ و پێکدادان زانیاری بداتە میدیای کوردی و لە ڕێگەی ئەوانیشەوە ئاراستەی خەڵکی بکات.

٢٢ ساڵ ئەزموونی حوکمرانی کوردی و دامەزراندنی وەزارەتی پێشمەرگە، تەمەنێکە بۆ ئەوەی وەزارەتێک بتوانێت ژوورێکی کارا و بە گروتینی تایبەت بە ڕاگەیاندنی هەبێت. لە بارودۆخی وەک شەڕی داعشدا بتوانێت شان بەشانی پێشمەرگەی سەنگەرەکان، ئەمیش لە مەیدانی شەڕی میدیایی دژی پروپاگەندە و شاڵاوی ڕاگەیاندنی داعش بێتە دەست بۆ دوو مەبەستی گرنگ: یەکەمیان: بەرزکردنەوەی گیانی بەرگری و وورەی پێشمەرگە لە سەنگەرەکان، دووەمیان تێکشکاندنی وورەی دوژمن و بەرگرتن لە شاڵاوی پروپاگەندەی دوژمن. بە ئامانجی بردنەوەی شەڕەکە و هاتنە دەرەوەی پێشمەرگە بە سەرکەوتوویی لەو شەڕەدا.

ناکارایی ڕاگەیاندنی وەزارەت وایکردووە، میدیای کوردی پەنا بۆ هەموو شتێک بەرێت لە پێناو دەستڕاگەیشتن بە زانیاری تەنیا خودی وەزارەتەکە نەبێت. (بەشێوەی ڕێژەیی). لە دوای داگیرکردنی شنگال و دەستپێکی ئۆپراسیۆنی سەربازیی ئاسمانییانەی ئەمریکا و هاوپەیمانێتی نێودەوڵەتی دژی داعش، کە لە ناوەڕاستی

ئاب/ئۆگستی ۲۰۱٤، دەستپێیکرد، بەشی ڕاگەیاندنی وەزارەت دەیویست هەنگاو بنێت و بە دەرکردنی چەند بەیاننامە و ڕوونکردنەوەیەک هەوڵیدا زانیاری بگوازێتەوە و تەنانەت بەڕێوبەری ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیری وەزارەتیش چەند دانە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانی ئەنجامدا، بەلام بێ ئەزموونی و سنووربەرداری لێدوان و کۆنگرە ڕۆژنامەوانییەکان کاریگەری ئەو چالاکییانەی وەزارەتیان بنکۆلکرد و هێشتا وەزارەت نەیتوانیی بوو ببێتە مەرجەع بۆ میدیا، بە بڕیارێکی ڕەسمی فەرماندەیی هێزی پێشمەرگە، ناوبراو هەلپەسێردرا و لێدوانی لێ قەدەغەکرا.

٥. وەرگێڕان و پشتبەستن بە سەرچاوەی بیانیی:

وەک لە خاڵەکانی سەرەوە ئاماژەمان پێکرد، کێشەکانی دەستڕاگەیشتن بە زانیاری درووست زۆرێک لە کەناڵەکانی میدیای ناچار کردووە، پەنا بەرنە بەر "وەرگێڕان"، لە زمانەکانی عەرەبی و تورکی و ئینگلیزییەوە. کێشەی سەرەکی تەنیا وەرگێڕانی زانیاریی نییە، بەڵکو کێشەکە گەورەترە لەوە و خۆی لە وەرگێڕانی پەیام و ئەجێندای دەرەکی دەبینێتەوە، بۆنموونە، کاتێک کەناڵێکی وەک ئەلعەرەبییە، سوپای نیشتمانی عێراق بە "سوپای مالکی" ناودەبات، وەرگێڕی هەندێک لە کەناڵەکان هەمان دەستەواژەیان بۆ سوپای عێراق بەکاردەهێنا و ئەوان درکیان بەوە نەدەکرد، ئەوە میدیای بێلایەن نییە، بەڵکو عەرەبستان و ئەجێندا سیاسییەکانییەتی لە ڕێی هەواڵەوە قسە دەکەن و پەیام دەگەیەنن، بۆ ئەوانی سوونەگەرا و هەڵگری ئایدیی تائیفی و دژە شیعەبوون، ئاساییە "سوپای مالکی" بەکاربهێنن، بەڵام بۆ ئێمەی کورد، کە بەشێکی زۆری هێزەکانمان بەشێکن لە سیستمی بەرگری عێراق، فەرماندەی باڵای ئەو سوپایە و سەرۆک ئەرکانی کوردە، یەکەکانی ئەو سوپایە لەسەر دەستی پێشمەرگە پێکهێنرانەوە، مەشق و ڕاهێنانیان سەرەتا لە هەرێمی کوردستان بووە، ناکرێت بە سیاسەتی عەرەبستان هەواڵ دابڕێژینەوە. هەرچەندە ئەوەش ڕاستە، کە ئێمە کێشەی سیاسییمان لەگەڵ حکومەتی بەغدا هەیە، بەڵام هێشتا بەشێکین لێی و جیانەبووینەتەوە و ناکرێت دەستەواژەی بارگاوی بە سیاسەتی تائیفی دژی دامەزراوە ڕەسمییەکان بەکاربهێنین.

هەروەها کاتێک هەندێک لە میدیاکانی تورکیا و وڵاتانی عەرەبی، دێن بە شان و باڵی ئەبوبەکر بەغدادیدا هەڵدەڵێن و دەیانەوێت پیرۆزی بکەن و بە "خەلیفە" ناوی دەبەن، بۆ ئەوان ئاساییە، چونکە لە سەرەتادا بەغدادی بە نسبەت تورکیا و هەندێک

ولاتی عەرەبییەوە داکۆکیکاری سوننەکان و بەزینەری مالکیی بوو، بەلام بۆ ئێمە ئەبوبەکر بەغدادی جگە لە تاوانباری جەنگ و بەرپرسیاری هەموو کردەوە تیرۆریستییەکان شتێکی دیکە نییە. ئەنگی گەورە بۆ میدیای کوردی ئەوەیە بۆ هەواڵی ناوخۆیی و چەند کیلۆمەتر لە دووری کەناڵەکەیەوە، ئامادە نییە کۆششێک بکات و خۆی ببێتە سەرچاوەی زانیاری، کەچی دێت پشت بە هەواڵی سایت و پێگەی ئەلیکترۆنی هەواڵگرییانە و سەرچاوەی گوماناوی وڵاتانی دەرەکی دەبەستێت. بۆنموونە رۆژی ٢٢ی شوبات/ فیبرایەری ٢٠١٥، ماڵپەری خەندان هەواڵێکی بەناونیشانی "**داعش لەبەرامبەر تەرمی هەر شەهیدێکی پێشمەرگە، داوای ئەم برە پارەیە دەکات**"، رووداوەکە پەیوەندی بە کوردەوە هەیە کەچی لە سەرچاوەیەکی دوورە دەستی دەرەکییەوە وەرگیراوەتەوە. خەندان نووسیویەتی: "**رۆژنامەی 'فرانکفۆرتەر سۆنتاگزیتۆنگ'ی ئەڵمانی، لە ژمارەی ئەمڕۆیدا 'یەکشەممە' رایگەیاند: داعش کە ئێستا بەدەست کێشەی داراییەوە دەناڵێنێت، بەنیازە لەبەرامبەر رادەستکردنەوەی تەرمی شەهیدەکانی پێشمەرگە، پارە وەربگرێت**"[٢٧٣]. سەیر ئەوەیە هەر هەمان هەواڵ، رۆژێک پێشتر، ماڵپەری "دویتچەڤیلە" بە عەرەبی بڵاویکردووەتەوە و نووسیویەتی لە ژمارەی ئەمڕۆی رۆژنامەکەدا. کەواتە "خەندان" رۆژنامە ئەڵمانیاییەکەی نەبینیوە و لە عەرەبییەکەی "دویتچەڤیلە"وە وەریگرتووە و ئاماژەی پێنەکردووە. ئەمە لە کاتێکدایە سەرچاوەی زانیاری رۆژنامە ئەڵمانییەکە چەند کیلۆمەترێک لە خەندانەوە دوورە و دەبوایە "خەندان" سەرچاوە بوایە بۆ رۆژنامە ئەڵمانیاییەکە بەڵام پێچەوانەیە.

بە سەرنجدان لە رووماڵی میدیای کوردیی ئەو راستییە دەردەکەوێت، کە میدیای ئێمە میدیایەکی پەراوێزی بووە. هیچ کات هەوڵی ئەوەی نەداوە ببێتە سەرچاوە بۆ میدیای دەرەوە. بە تایبەتی لە رەوشێکی وەک ئەوەی لە شەری داعش هاتەئاراوە دەرفەتێکی زێرین بوو بۆ میدیای کوردی تا ببێتە سەرچاوەی سەرەکی زانیاری

[٢٧٣] خەندان: ناونیشانی هەواڵەکە: (داعش لەبەرامبەر تەرمی هەر شەهیدێکی پێشمەرگە، داوای ئەم برە پارەیە دەکات)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٢ی شوباتی ٢٠١٥، بابەتی ژمارە (٢٥٦٢١)، بەستەری: http://xendan.org/dreja.aspx?=hewal&jmara=25621&Jor=1
بۆ دەقی هەواڵە عەرەبییەکە لە ماڵپەری دویتچەڤیلە، بەناونیشانی: (صحیفة: "داعش" یعرض جثث أکراد مقابل مبالغ مالیة)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢١ی شوباتی ٢٠١٥، هەواڵی ژمارە (١٨٢٧٢٨٧٠)، بڕوانە بەستەری: (صحیفة-داعش-یعرض-جثث-أکراد-مقابل-مبالغ-مالیة/a-18272870/http://www.dw.de/

میدیای دەرەوە، بەلام بەداخەوە میدیاکارانی کورد نەیانتوانی ئەو دەرفەتە بقۆزنەوە و جگە لە پەیام و لیدوان و راگەیەندراوەکانی سەرۆکایەتی هەریم، کە لە ئاستی میدیای نیودەولەتییدا بایەخیان پیدەدرا و کاریان لەسەردەکرا، هەوال و زانیاریی سەرچاوە میدیاییە کوردییەکان نەبوونە جیی بایەخی میدیای بیانی. رەنگە بەشی ئینگلیزی سایتیکی هەوالیی لیرە و لەوی پشتی پی بەسترابیت، بۆنموونە هەوالەکانی بەشی ئینگلیزی مالپەری "رووداو"، کە تا رادەیەک بۆ هەندیک هەوال و بابەتی پەیوەست بە شەری داعشەوە بوونەتە سەرچاوە بۆ میدیای دەرەوە، بەلام هیشتا ئەوەندە بەس نییە و ئەو پرسە نەبووەتە مۆرکیک بە رووخساری میدیای کوردییەوە تا هەمووان شانازی پیوە بکەین.

بۆ میدیای کوردی پیویستە ئەوە راچلەکینەر بیت، کە میدیاکاری ئەورووپایی گەیشتنە کوبانی، کەمپی ئاوارەکان، سنوورەکانی بەرگری لە ناوچەی شنگال و جەلەولا، تەنانەت لە پرسی ئاوارەبوونی ئیزدییەکانیشدا میدیای بیانی ئامادەگی هەبوو، ئەوان توانیان سەرنجراکیشترین فیچەر و راپۆرت و فۆتۆستۆری لە بارەی منداڵ، ژنانی ئاوارە، ژنانی گەریلا، کۆچرەوی هاوولاتیانی کورد، شەری بەرگری دژ بە داعش لە سەنگەرەکان ئامادە بکەن، بەلام هیچ کەنالیکی میدیایی کوردیی نەیتوانی بەلگە فیلمیک، ستۆرییەک یان فیچەریکی هەوالی بکاتە خۆراکی میدیای دەرەکی و بە هۆیەوە سوودیک بە دۆزی کورد بگەیەنیت یان دەرفەتیک بۆ پشتیوانی زیاتری کورد لە ئاستی نیودەولەتییدا برەخسینیت، تەنانەت لە تۆرە کۆمەلایەتییەکان ببیتە جیی بایەخی بەکارهینەران.

٦. گیرانەوەی بی بنەما و سەرچاوەی وەهمی:

هەندیک لە میدیاکاران زانیاری بی بنەما و واتە وات و دەنگۆیان بیستووە، بەلام لەبەر ئەوەی هیچ لە بارەی شەری دەروونیی و جۆرەکانییەوە نازانن، واتەوات (شائعە)، یان پروپاگەندە لەگەل زانیاری پشتراستکراو، لەیەک جیاناکەنەوە. لەبەر ئەوەی دەنگۆکە (ئەگەر لە جۆری رەش بوو)، یان واتە واتەکە سەرچاوەی دیار نییە، دین لە خەیالدانی خۆیان سەرچاوەی بۆ دادەتاشن و بە ناوی سەرچاوەی وەهمییەوە واتە واتەکە وەک زانیاری بە خەلک دەفرۆشنەوە.

ئەم خووە نا ئەخلاقییە، هیندە بە زەقی لە میانی رووماڵی دووەم شەش مانگی سالی ٢٠١٤ بلاو بوو، تەنانەت وەرگری ئاسایی هەستی بە ناجۆریی و نادرووستی

زانیارییەکان دەکرد. کێشەکە لەوەوە سەرچاوەی گرتبوو، هەندێکجارهەواڵساز یان موحەڕیری ڕاپۆرتەکان بۆ شاردنەوەی ڕای خۆیان و ژەهراویکردنی هەواڵەکان بە ئەجێندای خۆیان، قسە و بۆچوون و ڕای خۆیان، یاخود لایەنەکەیان لە ژێر چەمک و دەستەواژەکانی وەک: "بە ڕای چاودێران.. چاودێرانی ڕەوشەکە.. شارەزایان.. سەرچاوەیەکی بەرپرس، بەرپرسانی پێشمەرگە، سەرچاوەکانی هەواڵ، ئاژانسەکانی هەواڵ.." چییان پێخۆشبوو دەیاننووسیی.

ئەم پرسە وەک دیاردەیەکە لە میدیای کوردییدا و تەنیا لە کاتی رووماڵی شەڕی داعش دەرنەکەوت، بەڵکو پێشتریش و ئیستاشی لەگەڵدا بێت جگە لە موحەڕیرەکان، سەرنووسەرە سیاسەتمەدارەکانی میدیاش هەمان کار دەکەن، را و بۆچوونی خۆیان بە ناوی سەرچاوەی وەهمی لەو شێوەیە بە خەڵک دەفرۆشنەوە، چونکە ئەوان لە بنەڕەتەوە بەشێکن لە ململانێکان و پیشەیی نین و ئەجێندای سیاسیی و کۆمەڵایەتی تایبەتیان هەیە، یاخود وابەستەی سیاسەت و ئەجێندایەکی تایبەتن و لەو ڕێگەیەوە دەیانەوێت پەیام بنێرن. (تێبینی: مەبەست هەموویان نییە، ڕێژەییە حاڵەتەکان).

٧. پەیامنێرانی بێ ئەزموون و گواستنەوەی زانیاری:

لەگەڵ ئەو پەڕی ڕێز و ستایش بۆ هەوڵ و ماندووبوون و ژیانی خۆخستنە مەترسی ژمارەیەک پەیامنێرەوە، بەڵام بەداخەوە ناچارین چەند خاڵێک لە بارەی سەرکێشی هەندێک ڕاگەیاندنکار بخەینەڕوو:

(٧-١): ڕێبەری نێودەوڵەتی بۆ پاراستنی ڕۆژنامەوانان ئامۆژگارییەکی تێدایە بۆ ئەو ڕۆژنامەوانانەی دەچنە بەرەی شەڕ، ئامۆژگارییەکە دەڵێت: "ڕەنگە لە مەیدانی شەڕ هەواڵێک، زانیارییەکی زۆر گرنگ دەستبکەوێت و بتوانیت بەو پەڕی دیقەت و وردی و پیشەییەوە رووماڵی بکەیت و ئامادەی بکەیت بۆ بڵاوکردنەوە، بەڵام بیرت نەچێت، ڕەنگە ئەو بابەتەی تۆ بۆ خەڵکی دوور لە شەڕەکە پیشەیی و زانستیی بێت، بەڵام بۆ دوژمن ڕەنگە زانیاری گرنگی تێدا بێت و ببێتە هەوڵێکی سیخوڕیانە بۆ دزە پێکردنی زانیاری".. کەواتە وریا بە.. کاتێک لە شەڕدایت هەموو شتێک زانیاری بڵاوکردنەوە نییە، هەموو زانیارییەکیش شایستەی بڵاوکردنەوەی نییە.

(٧-٢): کەڵکەڵەی وێنەگرتن لە پاڵ چەک و تفاقی پێشمەرگە و کەسایەتی پێشمەرگە وەک خوویەکی هەرزەکارانە لە سەنگەرەکانی پێشەوە و دواوەی بەرگری پێشمەرگە لێرە و لەوێ بەرچاو دەکەوت. ئەم خووە نەخوازراوە لە ڕووی میدیاییەوە، ڕەنگە

زۆرتر میدیاکاری کورد پێوەی گیرۆدە بێت. ڕەنگە لە ڕووی دەروونییەوە پێویستی بە شیکار و خوێندنەوەی زانستیانەتر هەبێت. ئەگەری هەیە کێشەکە لە خۆ بە بچووک زانینی تاکی ڕاگەیاندنکارەوە سەرچاوەی گرتبێت، نەک لەبەر گەورەیی پێشمەرگە بە تەنیا، چونکە کاتێک ڕاگەیاندنکار بڕوای بە کارەکەی هەیە و دەزانێت پیشەکەی پیرۆزە و ڕۆڵی ئەویش کەمتر نییە لە توێژەکانی دیکەی کۆمەڵگە ئیدی چ حەوجێ بە وێنەگرتن لە پاڵ خەندەق و چەک و چۆڵی پێشمەرگە هەیە.

سەرنجدان لەو کەسایەتییانەی ئەو کارە دەکەن هەستبەوە دەکەیت ئەو ڕاگەیاندکارە بە دوای شەرعیەتێکدا دەگەڕێت کە هەستدەکات لێی ون بووە یان هەر نییەتی و دەیەوێت لەو ڕێگەیەوە بە کۆمەڵگە بڵێت "من گرنگم"، بێ ئاگا لەوەی بەو کارەی گرنگ نابێت و ناویش دەرناکات و ناوبانگ بەوە پەیدا نابێت، بەڵکو بە کاری باش و پاراستنی ئێتیک و پەیڕەوکردنی زانستی پیشەکەی، ڕاگەیاندنکار گرنگ دەبێت و ناو دەردەکات. ئەو ڕەفتارە جێی سەرنجە، بە نیسبەت هەندێک میدیاکاری کوردەوە نوێ نەبوو، پێشتریش دیاردەی وەک بەکارهێنانی پیشەی ڕۆژنامەوانی بۆ بەدەستهێنانی جیاوکی ماددی و بەرژەوەندی تایبەتی تێبینیکراو بوو.

(٧-٣): بوونە سیخوڕی دوژمن: هەندێک لەو میدیاکارانەی لە بەرەکانی شەڕدا زانیاری دەگوازنەوە، بە بێ ئەوەی هەست بە مەترسی بەکارهێنانی وشە و دەستەواژە ئەمنییەکان بکەن، قسەیان فڕێدەدا... ئەوان وا تێگەیشتبوون هەتا بابەتەکە ورد بکەنەوە و باسی فیشەکدانی پێشمەرگە و چەک و چۆڵ و کات بەسەربردنیان لە سەنگەردا بکەن، زیاتر لە پیشەیی بوون نزیک بوونەتەوە، بێ ئاگا لەوەی بەو کارەیان بەشێکیان بووبوونە سیخوڕی دوژمن و زانیاریان بۆ دەگواستنەوە.

(٧-٤): جیانەکردنەوەی زانیاری و بۆچوون: یەکێکی دیکە لە ئیشکالەکانی میدیای کوردی و پەیامنێری کەناڵەکان، جیانەکردنەوەی "زانیارییە" لەگەڵ "بۆچوون"، بۆنموونە: (ئەگەری ئەوە لە ئارادایە داعش پاشەکشێ بکات.) ئەمە "بۆچوونە"، بەڵام کاتێک دوترێت "داعش پاشەکێی کرد" ئەمە زانیارییە. کاتێک میدیاکار دڵنیا نییە لە ڕزگارکردنی شوێنێک چۆن دەکرێت دەنگۆی پێشڕەوی بە ناوی زانیاری بگەیەنێتە خەڵک.

(٧-٥): بەداخەوە ئەو ڕاگەیاندنکارانەی ڕوویان لە بەرەکانی شەڕ کردبوو، پڕچەک نەکرابوون بە زانیاری لە بارەی ڕووماڵی شەڕ و هەواڵەکانی بەرەی شەڕ. ئەوان زۆرینەی ڕەهایان هیچ خول و ڕاهێنانێکیان نەبینیبوو، هیچ لە بارەی باکگراوندی

شـەڕەکان، لایەنـە شـەڕکارەکان، شـوێنی جـوگرافی، ئاراسـتە جوگرافییـەکان، دووری ناوچـەکان بـە کیلومـەتر، نەخشـەی شـوێنی رووداوەکانیـان نـەدەزانی (بـە شـێوەی ڕێژەیی)، بە درێژایی شەش مانگی رووماڵی شەڕ، پەیامنێریک بەرچاو نەکەوت، کە بە وردی و دروستی و زانستیانە باسی هەڵکەوتـەی ناوچەیـەکی شـەڕی کردبێت، یـان باسـی لـە گرنگـی و ڕۆڵـی هەڵکەوتـە جوگرافییـەکان لـە ململانێکـان کردبێت، کاتێـک پێشمەرگە ناوچەیـەکی ڕزگـار دەکـرد، پـەیامنێرەکان یـاخود سـەرچاوە میدیاییـەکان دەیـانوت، فـڵان ناوچـەی سـتراتیژی ڕزگـار کـرا. بـەڵام لێکدانەوەیـەکی وردیـان بـۆ ستراتیژیی بوونی ئەو ناوچەیە نەدەخستەڕوو. پەیامنێرەکان بە خەڵکیان نەدەوت فڵان ناوچە چ ڕۆڵێکی دەبێت لە بەدیهاتنی سەرکەوتنی یەکجارەکی. تەنیا ئەوەندە فێر بوونە کۆمـەڵێک پێشـمەرگە بکەنـە باکگراونـدی وێنـەیان لـە شاشـە و قسـە بکـەن. ڕەنگـە هەنـدێکجار بـەو کارەشـیان بووبنـە هـۆی سـەرقاڵکردنی هێزەکـانی پێشـمەرگە و مەترسییان بۆ سەر ژیانی پێشمەرگە درووستکردبێت.

(٧-٦): زۆر جـار پـەیامنێران خۆیـان وەک سـەرچاوە لـە لایـەن کەناڵـەوە پشـتیان پێدەبەسترێت، لەو حاڵەتەدا هەستیاری کاری پەیامنێرەکە زیاتر دەبێت و پێویسـتە بەو پەڕی ئەمانەت و دیقەتەوە بە لەبەر چاو گرتنی ئێتیکی پیشـە و باری شـەڕ و حاڵـەتی نائاسایی، لێدوان بدات و زانیاری بگوازێتەوە. ئەوە ڕاستییەکی تاڵە، کە لە کاتی شـەڕدا هەموو ڕاستییەک ناکرێت بوترێت، بەو پێیەی بە سروشتی خۆی "شەڕ فروفێڵە".

٨. داعشییەکان بوونەتە سەرچاوەی زانیاریی بۆ میدیای کوردیی:

یەکێک لە گرفتە زەقەکانی میدیای کوردی لە شەش مـانگی رووماڵی شـەڕی داعش بـە ئێستاشـەوە ئەوەیـە، کـە هـەژمارەکانی داعـش لـە تـۆڕی کۆمەڵایـەتی تویتـەر و هەژماری چەکدارەکانی داعش بوونەتە خوانی ئامادەی میدیاکارانی کورد و بە بێ هیچ لێکدانەوەیـەکی پیشـەیی و زانسـتی کەناڵـە کوردییـەکان و سـایتە هەواڵییـەکان وەک ئـەوەی هـەنگوینیان لـە کرۆڵـی دار دۆزیبێتـەوە، پەلـە پەلییانـە بـۆ ئـەوەی کـەس "ڕکابەرییان" نەکات لە کۆپی کردنی هەواڵی هەژمارەکانی داعش.

بۆنموونە کەناڵێکی ئاسمانی پێش ئەوەی لێدوانی ڕەسمی بەرپرسێکی عێراقی یـان هـەرێمی کوردسـتان لـە بـارەی پـەلامار و مەترسییەکانی داعش لـە هەمبـەر کـورد و پرۆسەی سیاسی عێراق وەربگرێت، چەکدارێکی داعشیی بەناوی ئەبو عومەر وەک وتەبێژی داعش بە وەرگری کورد ناساند و ڕایگەیاند، "داعش پەیام بۆ کورد دەنێرێت".

لە ئەرشیفی میدیای وڵاتاندا، ئەستەمە دەبەنگی هێندەی ئەو کارە بەرچاو بکەوێت. کەناڵێکی میدیای هێندە بێدەربەست بێت لە ئاستی دۆزی ڕەوای وەرگرەکانی و بێت و بە سانایی ڕێگە بدات، گرووپێکی توندڕەوی ڕەشەکوژکار و مرۆڤ سەربڕ وەک خاوەن 'پەیام' بناسێنێت، ڕێگە بدات لە ڕێگەی ئەوەوە ئەو گرووپە پەیام بۆ خەڵک بنێرێت، لە کاتێکدا بوقی شەڕی ئەو گروپە و خەڵک لە ئان و ساتی لێداندابێت.

مەترسیداری ئەو کارە تەنیا لەوەدا خۆی نابینێتەوە کە ئەو کەناڵە یان هەر کەناڵێکی دیکە بێت و پەیامی گروپی تیرۆریستی بەو ڕەهاییە و لە پەخشی ڕاستەوخۆ بگوازێتەوە، بەڵکو ئەگەر لە دیدی زانستییەوە چاوی لێبکەین، کێشەکە ئەوەیە، پەیوەندییەکە لەسەر داوای چەکدارانی داعش بووە. هەمان ئەو ژمارە مۆبایلە پەیوەندی بە چەند کەناڵێکی دیکەوە کردبوو بۆ ئەوەی لێدوان بدات، بەڵام هیچ کەناڵێکی دیکەئامادە نەبوو لێدوانی لێوەربگرێت.

مانای ئەو کارەش ئەوەیە، ئەو چرکە ساتەی میدیا ڕێگەی دا کەس، لایەن، داوای گەیاندنی پەیام بکات و میدیاکار یان کەناڵیش ڕازی بوو ئیدی هەموو جۆرە ئێتیک و پابەندییەکی پیشەیی کەناڵ لەق و لەنگ دەبێت، چونکە لە کەناڵێکی خاوەن پەیام و ستراتیژی کاری خۆیەوە دەبێتە 'دەستکەلا' و 'کرێگرتە' و کەرەنای دەستی ئەو کەس و لایەنانە.

هەروەها پێویستە ئەوەش بڵێین، داعشییەکان کەسانێکی شارەزا و خوێندەوارن، زۆرینەی ڕەهایان بە باشی دەتوانن سوود لە تەکنۆلۆژیای گەیاندن بۆ ناردنی پەیامیان وەربگرن. ئەوان لە ڕێگەی مۆبایلەکانییانەوە چرکە بە چرکە زانیاری بە یەک دەگەیەنن.لە ڕووی میدیاییەوەتۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر باشترین مەیدانی تەراتێنیانە. بڵاوکردنەوەی ئەو پەیامانەی داعشییەکان بە بێ هیچ جۆرە پارێزگارییەک و لەبەرچاو نەگرتنی هیچ جۆرە بەرپرسیارێتییەک لە ئاستی وشە و پەیامدا دۆخێکی خوڵقاند، کە ئەنجامەکەی بە باڵادەستی هەژموونی شەڕی دەروونیی داعش لە قۆناغی یەکەمی شەڕەکە گەیشت.

داعشییەکان وێنەی کوشتن، سووتاندن، گرتن، گولەبارانکردن، شەڕی خۆیان، تەقینەوەکان، شارەکان، لەشکرە تێکشکاوەکە، شەکانەوەی ئاڵا ڕەشەکەیان پەیتا پەیتا بڵاو دەکەنەوە. ئەوە ڕاستییە ئەگەر بڵێین، لە دوای کەوتنی موسڵەوە تا کۆتایی ٢٠١٤ لەم هەرێمەدا هەموو ئەو دیمەنانەی داعش دەیویست بیانگەیەنێت لە میدیای کوردییدا بە ڕەواجپێدانێکی زۆرترەوە بڵاودەکرانەوە. لە کاتێکدا ئەگەر ئەگواسترابانەوە ڕەنگە

هیچ کاریگەرییەکیان بەجێ نەهێشتبا، چونکە زۆرینەی خەڵکی هەرێم توری کۆمەڵایەتی تویتەر بەکار ناهێنن و زیاتر سەرقاڵی فەیسبووکن، ئەمە لە کاتێکدایە کە داعشییەکان زۆرتر تویتەریان بەکاردەهێنا.

ئەم جۆرە ناونیشانانە لە میدیای کوردیدا زۆرتر بەرچاو کەوتوون، لەوانە (بزانە ئەم چەکدارەی داعش چۆن شەڕ دەکات، راکردنی سوپا لە ترسی داعش، داعش ئاڵای عێراق و کوردستانی داگرت، ئەم قەسابخانەیەی داعشت بینیوە، داعش سەدان گەنجی سەربڕی، کاروانی ئۆتۆمبێلەکانی داعش ببینە، کاتێک خەلیفە وتاری دا بزانە چۆن پارێزگاری لێکراوە، داعش ئاوا خەڵک دەکوژێت.. بە ڤیدیۆ ببینە، راهێنانی سەربازی داعش ببینە، داعش گەنجێک لە خاچ دەدات، بە سەدان چەکداری سەحوە تۆبە دەکەن، داعش بەم جۆرە تۆبە بە خەڵک دەکات، راگەیەندراوێکی داعش بۆ خەڵکی موسڵ، داعش هۆشداری دا، پەیامێک لە داعشەوە بۆ پێشمەرگە.. هتد) هەموو ئەم جۆرە ناونیشانانە و زیاتریش بێگومان بەرچاوتان کەوتوون.. کاتێک ئەمە ببێتە پەیامی بەشێکی میدیای کوردی ئیدی دەبێت چ ئومێدێک بەو میدیایە بمێنێت..!

٩. میدیای کوردیی و بوونە سەرچاوە بۆ دوژمن:

بەشێک لە بابەت و بڵاوکراوەکانی میدیای کوردی دەتوانرێت بوترێت باشترین سەرچاوەی زانیاری داعشییەکان و کەرستەی شەڕی دەروونیی ئەوانە دژ بە پێشمەرگە.

بۆنموونە: راگەیاندنکارێک، گرافیک دەکات و لێدوانەکانی بەرپرسانی پێشمەرگە بە درۆ دەخاتەوە، کە دەڵێن گەیشتووینەتە سنووری شنگال و لە پێشڕەویداین و ئەو بە گرافیک دەڵێت ئەوە راست نییە، داعشییەکان ئەو گرافیکەیان وەرگرتووە و دەڵێن: سەیر کەن "شهد شاهد من اهلها".

کەناڵێکی دیکە لە ئان و ساتی نائاسایی وەک کۆچڕەوی ئێزدییەکانی شنگال و درووستبوونی کارەساتێکی مرۆیی لە چیای شنگال، ژمارەیەک هاووڵاتی تووڕە و نیگەران و دڵ پڕ لە خەمی ئێزدی دەهێنێتە سەر شاشە و ئەوان لە ژێر کاریگەری عەقڵی دەستەجەمعیدا پەیتا پەیتا دەڵێن: "پێشمەرگە ئێمەی فرۆشت"، بەڵام بەرپرسانی ئەو کەناڵە و پێشکەشکار داناچڵەکێت و باری لار راست ناکاتەوە و درکی بەوە نەکردووە، ئەوە پرسێکی ئێتیکییە و ئەگەر لایەنێک سوکایەتی بە لایەنێکی دیکە کرد ئەو بەرگری لە لایەنی ئامادە نەبوو بکات. وەک ئەوەی سەبقی دەستکەوتبێت

راستەوخۆ پەیامی ئەو هاووڵاتییە تورانە بڵاو دەکاتەوە، بە بێ لەبەرچاوگرتنی ئەو راستییەی، کە لە ۲۰۰۲ەوە پێشمەرگە ناوچەی ئێزدیاتی دەپارێزێت و لە ژێر هەر کاریگەرییەکدا بێت ئەگەر کشابنەوە یان شکستیان هێنا بێت، مانای ئەوە نییە ئەوان خەڵکیان فرۆشتبێت. لە روانگەیەکی نەتەوەییەوە ئەگەر پێشمەرگە وەک هەر کەرتێکی دیکەی هەرێم هەزاران کێشەشی هەبێت، بەڵام دوا هیوایەکە بۆ دەربازبوون لە مەترسی داعش و نەدەبوو لەو چرکە ساتەدا وا لە خەڵک بکرێت ئەو هیوایەشی لەدەستبدات.

داعش ئەوەی وەک چەک گرتە دەست و بەکاری هێنا. لە ماوەی چەند کاتژمێری دوای بڵاوبوونەوەی بەرنامەکە، لە سەرجەم هەژماری داعشییەکاندا، ئەو وتەیەی هاووڵاتییەکی ئێزدی دووبارە کرابوویەوە کە وتی: "پێشمەرگە ئێمەی بە درهەمێکی رەخیس فرۆشت".

داعشییەکان تەنانەت سوود لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوکیش دەبینن و بڵاوبوونەوەی پۆستی دژی بەرژەوەندی کورد لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بووەتە سەرچاوەیەکی گرنگی زانیاری بۆ داعشییەکان. ئەو وێنەیەی پەرلەمانتارێک گرتبووی باسی قەیرانی کەمیی بەنزینی دەکرد، لە هەولێر، هەر زوو داعشییەکان بڵاویانکردەوە و موژدەی گرتنی هەولێریان بە یەکدی دەدا.

دوای بڵاوکردنەوەی هەواڵی گیرانی ژمارەیەک ئەندامی داعش، لە شارۆچکەی خەبات، لە درەنگانێکی شەودا، لە سایتی "باسنیوز"، کە نووسینگەی سەرەکی لە شاری هەولێرە و هەواڵەکەی بە پەلە دانابوو، داعشییەکان لە هەژمارەکانیانەوە کەوتنە بڵاوکردنەوەی هەواڵەکە و هەموو لایەندار و ئەندامەکانیان کە وەک تابووری پێنجەم لە ناو هەرێمدان وشیار کردەوە، کە هەڵمەتی گرتن لە دژیان هەیە.

داعشییەکان لە رێگەی هەژمارەکانیانەوە بەردەوام ئەو بابەت و هەواڵ و زانیارییانەی لە میدیای کوردیی بڵاودەبنەوە و ئاودەکەنە ئاشی داعشەوە وەردەگرن و بڵاویان دەکەنەوە و بۆ ئەو مەبەستەشیان وەک برگەیەکی زانیاری لە ژێر ناونیشانی "من اعلامهم" بابەتەکان بڵاودەکەنەوە.

باسی دووەم: پرسی بێلایەنی و هاوسەنگی لە رووماڵی شەڕی داعشدا

ئایا کەناڵی بێلایەن هەیە؟

دروشمی بێلایەنی، رەنگە لە ئاستی کۆی وەرگری ئاسایی کەناڵدا، جۆرە رەواجێکی هەبێت، دەکرێت کەسانێک لە کۆمەڵگەدا هەبن، بڕوایان بەو دروشمەی کەناڵەکان هەبێت، بەڵام ئەم دروشمە لە ناوەندی رۆژنامەوانیی و زانستییدا، دروشمێکی بێ کاکڵ و مایەپووچە و جگە لە چاوبەستی خەڵکی سادە شتێکی دیکە نییە[٢٧٤]. دوور و نزیک بەشێوەیەکی گشتی بێلایەنی جگە لە دروشمێک هیچ بنەمایەکی راستیی نییە و بوونی نییە[٢٧٥].

بەو پێیەی "بێلایەنی واتە گواستنەوەی زانیاری لە بارەی رووداوێکەوە لە لایەن کەناڵێکی راگەیاندنەوە بە بێ دەستکاریکردن و زیاد و کەمکردن و پێشبینی کردن بۆ داهاتوو، جا رووداوێکی گەورە بێت یان بچووک، پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئایا خودی بێلایەنی داواکراوە لە کەناڵەکانی راگەیاندن یاخود داواکراو نییە"[٢٧٦].

پێویستە ئەو راستییە لەبەر چاو بگرین کە بێلایەنی بە شێوەیەکی گشتی داواکراو نییە، بەو پێیەی هەر مرۆڤێکی ژیر لە روانگەی خۆیەوە دەڕوانێتە ژیان و دەوروبەری، ئەوەی رای نەبێت وەک ئەوە وایە بوونی نەبێت[٢٧٧].

مسیۆنێرە میدیاییە خۆرئاواییەکان ماوەی چەند ساڵێکە بە شێوەی بەردەوام لە کۆرس راهێنانە میدیاییەکانیاندا لە هەرێمی کوردستان میدیاکاری بێ ئەزموونی کورد لەسەر ئەوە رادەهێنن، کە تا سەرئێسقان پێشەیی بن بەو واتایەی بێلایەنانە رووماڵ بکەن و زۆرترین گومانیان لەسەر لێدوان و زانیاری لایەنی رەسمیی وڵاتەکەیان بێت، بەڵام ئایا خۆیان، یان میدیای خۆرئاوایی بە گشتی لە ئاستی رووداوگەلێکدا، کە پەیوەندی راستەوخۆی بە ژیانی هاووڵاتیانیان یاخود ئاسایش و ئارامی

---

٢٧٤. کریم:عبد الجبار، الاعلام واشکالیة الموضوعیة والحیاد .. نحو مفهوم جدید للحیاد الاعلامي، بابەتی ژمارە (٦٥٦٠)، بەستەری: http://www.ahlanse.com/mod.php?mod=news&modfile=item&itemid=6560

٢٧٥. سلیمان:احمد، "وهم" الحیاد الإعلامي والربیع العربي، بي بي سي، لندن، بابەتی ژمارە (٢٦٠٨٢٦-١٤٠)، بەستەری: http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2014/09/140826_arab_spring

٢٧٦. شبكة الناقد الاعلامي: الحیاد في الاعلام، بابەتی ژمارە (١١٤٣)، رۆژی ١٧-٢-٢٠١٤، بەستەری: http://www.naqed.info/naqed/media/1143-2012-02-17-08-39-38.html

٢٧٧. هەمان سەرچاوە.

ولاتەکانییانـــەوە هەیـــە بێلایەنانـــە رووماڵ دەکـــەن.. ئایـــا کەناڵـــە نیشـــتمانی و جۆراوجۆرەکـانی ئیسـپانیا هـیچ کـات ڕێگـەیان داوە چەکـدارانی باسـک لـە ڕێگـەی شاشەکانییانەوە پەیام بگەیەننە هاوولاتییان؟ ئایا لە دەورانی شەڕی دووەمی جیهانییدا هیچ کەناڵێکی بریتانی ڕێگەی دابوو، نازییەکان دەرکەون و بیروڕای خۆیان لە بارەی ڕووداوەکانی شەڕەوە بگەیەنن؟ ئایا لـە شـەڕی نێوان حزبوڵڵای لوبنان و ئیسرائیلدا نەک تەنیا شەڕێک، بەڵکو لە هەموو جەولەکانی شەڕدا هیچ کەناڵێکی ئیسرائیل دەرگای خستووەتە سەر پشت بۆ ئەوەی بەرپرسانی حزبوڵڵا تێیدا بۆچوونی خۆیان بگەیەنن و پروپاگەندە بۆ خۆیان بکەن؟ ئایا هیچ کەناڵێکی خۆرئاوایی پرسیار لەسەر هۆلۆکۆست دروستدەکات؟، ڕێگە دەدەن لـە هـیچ سـوچێکەوە سیمبولی نازییـەکان دەرکـەوێت؟، لایەنگرانی نازییەت دەدوێنن؟.. ئایا ئەوان باسی وێستگە ئەتۆمییەکان و توانای ئەتۆمی ئیسـرائیل دەکـەن؟، وەک ئـەوەی هەندێک کەناڵی ئاسمانی کوردیی بوونەتـە سـەکۆی وتەبێژی داعش و هەر کات بیانەوێت لە ڕێگەیەوە پەیام دەگەیەننە وەرگری کورد..

لە سـەروبەندی دەسـتپێکردنی شـەڕی ڕووخاندنی ڕژێمی بـەعس (١٩٦٣ – ٢٠٠٣)، ڕۆژنامەی نیویۆرک تایمزی ئەمریکایی ٤٠٠ وتوێژی لە بارەی بۆچوونی لایـەنگران و نـەیارانی شـەڕ بڵاوکردبوویـەوە، ژنـە میـدیاکاری ئـەمریکایی "ئێمـی گودمـان" توێژینەوەیەکی لەو بارەیەوە ئەنجامدا و ئاشکرایکرد، کە ڕۆژنامەکە لە کۆی ئەو ٤٠٠ چاوپێکەوتنە ٣٩٥یان لەگەڵ لایەنگرانی شەڕدا ئەنجامداوە و تەنیا ٥یان لەگەڵ نـەیارانی شەڕدا ئەنجامدراوون.. ئایا ئەمە بێلایەنییە؟"[٢٧٨].

کەواتە بێلایەنی، مەسەلەیەکە لە چەند ڕوویەکەوە هاتنە دی ئەستەمە و هیچ کاتێک ناتوانرێت بێتـەدی. چونکـە لـە لایەکـەوە کـەناڵ ئەجێنـدای هەیـە، لـە لایـەکی دیکـەوە ڕۆژنامەوان مرۆڤە و ئایدیا، بۆچوون، هەست و نەستی هەیە. ئەستەمە ڕۆژنامـەوان بتوانێت بابەتێکی ڕۆژنامەوانیی لە دەرەوەی هەست و نەستی ئامادە بکات.

لە بارەی هەواڵەوە دەوترێت: "ڕوومالکردنی ڕووداوەکان و بڵاوکردنـەوەی ڕاپۆرتـە لە بارەیانەوە بە بێ دەستکاری و ڕتووشکردن" بەو مانایەی ڕووداوەکە چۆنـە، بە بێ دەستکاری و بەو پەڕی وردەکاریی، ئەمانـەتپارێزی و زانستییەوە زانیاری لـە بارەوە بگوازیتەوە بۆ وەرگر.

٢٧٨. القاسـم: فيصـل،خرافة الحيـاد الإعلامـي، موقـع الحـوار المتمـدن-العـدد: ١٧٤٧ – ٢٠٠٦ / ١١ / ٢٧،
http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=81914

"بێلایەنی" تا بەر لە دەرکەوتنی ستایلی دارشتنی هەواڵ بە شێوەی "هەرەمی هەڵگەڕاو" دەکرا باسی لێوەبکرێت، بەڵام لە شەڕی ناوخۆی ئەمریکا بەدواوە و بە دەرکەوتنی ئەو ستایلە، شتێک نەماوەتەوە لە بارەی بێلایەنییەوە جێی باس بێت. چونکە ئەو ستایلەی هەواڵدارشتن پشت بە دیارکردنی زانیاری گرنگ و گەیاندنی خێرای ئەو زانیارییە گرنگانە دەبەستێت.کێشەکە لەوەدایە، لە هەڵبژاردنی زانیاری گرنگدا، هەریەک لە کەناڵ، یان ڕۆژنامەوان بریار دەدەن چی گرنگە بگاتە وەرگر و چی خەفە بکەن. کەواتە رەنگە بابەتێکی گرنگ بۆ وەرگر هەبێت، بەڵام لەبەر ئەوەی لەگەڵ سیاسەتی کەناڵ ناگونجێت، یان لەگەڵ ئەجێندای ڕۆژنامەوان یەکناگرێتەوە، بەلایەوە گرنگ نابێت و پرۆسەی گوستنەوە و گەیاندنی بە وەرگر لەبار دەبرێت.

هەروەها ئەوەی لە بارەی بێلایەنییەوە دەوترا رەنگە تا دەرکەوتنی قوتابخانەی گلاسگۆ دەرفەتێک بۆ بڕواهێنان بەو درووشمە لە ئارادابووبێت، بەڵام دوای دەرکەوتنی ئەو قوتابخانەیە و ئەنجامدانی لێکۆڵینەوەی ورد سەبارەت بە هەواڵەکان و بڵاوکردنەوەی لێکۆڵینەوەکانیان چیدی دەرفەتێک بۆ ئەوە نەماوەتەوە میدیا یان کەناڵ بانگەشەی بێلایەنی بکات و وەرگرانی چەواشەبکات.

گرووپی میدیایی زانکۆی گلاسگۆ لە ئینگلتەرا، کە لە دەستەیەکی مامۆستایانی ئەو زانکۆیە پێکهاتووە، بە لێکۆڵینەوەکانیان لەسەر هەواڵ، سەرنجێکی زۆریان بۆ لای خۆیان راکێشاوە. ئەو گرووپە لێکۆڵەرە بە پشتیوانی ئەنجومەنی لێکۆڵینەوەی زانستە کۆمەڵایەتییەکانی ئینگلتەرا، پێکهاتووە. سێ کتێبی سەبارەت بە لێکۆڵینەوەکانی خۆی بڵاو کردەوە. یەکەم کتێب بە ناوی هەواڵە خراپەکان (Bad News UK Routlege &Kengan paul 1979) کەوتە بەردەستی خوێنەران. هەشت نووسەری ئەو کتێبە رایانگەیاند، ئەو هەڵسەنگاندنانەی پێی وایە "میدیا دیدارییەکان TV ئۆبژەکتیڤترن لە میدیا نووسراوەکان و رووداوەکان بڵاودەکەنەوە، بە هەڵەداچوون. ئەوان دەڵێن لێکۆڵینەوەکانیان وا دەردەخات کە ئەو باوەڕە باوەی دەڵێت "پیشاندان؛ رووداني رووداو بە هەمان شێوە کە ڕوودەدات" پەیڕەو دەکەن، هەڵەیە و هەڵسەنگاندنێکی بێ بنەمایە، چونکە ئەوان رووداوەکان وەک خۆیان ناگوازنەوە.

ئەو گرووپە بۆ ماوەی ٦ مانگی یەکەمی ساڵی ١٩٧٥ هەواڵەکانی کەناڵی تەلەفیزیۆنی بریتانیایان تۆمار کرد و لێکۆڵینەوەیان لە بارەیانەوە ئەنجامدا. دەرکەوت لەو ماوەیەدا کەناڵەکانی تەلەفیزیۆن دژی خواست و داواکاری سەندیکا کرێکارییەکان وەستاونەتەوە. لە کاتی رووماڵی پرسی پەیوەست بە کرێکارانەوە لایەنگری

حکومەتییان کردووە. لە رووماڵی رووداوەکاندا کەناڵەکان لە بری ئەوەی لە هۆکاری رووداوەکان بکۆڵنەوە سەرنجی زۆرتریان خستووەتە سەر ئاکامی رووداوەکان.

پاشان گلاسگۆ بەرهەمەکانی دیکەی بڵاو کردەوە و لە ساڵی ۱۹۸۰ کتێبی "دیسان هەواڵە خراپەکان" (More bad news) و دوو ساڵ دواتر کتێبی "بەراستی هەواڵی خراپ" (Really bad news) یان بڵاوکردەوە. هەروەها لە ۱۹۸۵ لێکۆڵینەوەیەکی دیکەیان بە ناونیشانی "هەواڵەکانی شەڕ و ئاشتی" (War and peace News) یان بڵاوکردەوە.

لە کۆی گشتی بەرهەم و لێکۆڵینەوەکانیاندا ئەو گرووپە بەو ئاکامە گەیشتوون کە "شێوەی هەڵبژاردن و رێکخستن و راگەیاندنی رووداوەکان لە کەناڵی تەلەفیزیۆن بە جۆرێکە کە سەرەنجام لە خزمەت خاوەن دەسەڵاتەکاندا بێت".

بۆنموونە لە رووداوی خۆپیشاندانی کرێکارانی بریتانیا کەناڵی تەلەفیزیۆنی ئەو وڵاتە بەردەوام کرێکارانی وەک هۆی سەرەکی رووداوەکان پیشاندەدا و هەر کاتێک رووماڵی ئەو رووداوانەیان دەکرد، کرێکارانیان لەم شێوانە پیشاندەدا:

* کاتێک خۆپیشاندان دەکەن.
* کاتێک رێگری لە کرێکاران دەکەن بۆ ئەوەی بچنە سەر کارەکانیان.
* کاتێک کۆبوونەوە ئەنجامدەدەن.

بەم جۆرە کەناڵەکان ئەو پەیامەیان دەگەیاند، کە کرێکاران نایانەوێت هۆکاری خۆپیشاندانەکەیان باس بکەن، رێگری لە کرێکارانی دیکە دەکەن، بۆ ئەوەش پلان و بەرنامەیان داناوە و کۆبوونەوەیان کردووە.

هەروەها هەرکاتێک کەناڵەکان هەواڵیان لەو بارەیەوە بڵاوکردووەتەوە وایان پیشانداوە، کە بەرپرسان راستییەکان دەڵێن.

گلاسگۆ بڕواشی وایە، کە راستە کەناڵەکان ئاماژەیان بە هەردوو لایەنی رووداوەکان کردووە. بە رواڵەتیش وایان پیشانداوە کە بێلایەنن. بەڵام لە راستییدا ئەوان کرێکارانیان وەک سەرچاوەی پشێوی و کردەوەی گێرەشێوێنی لە زیهنی وەرگردا وێناکردووە"[279].

هەر سەبارەت بە پرسی بێلایەنی لە میدیادا، کەسایەتی رۆژنامەوانی دیاری کەناڵی ئاسمانی ئەلجەزیرە، "ئەحمەد مەنسوور"، لە وتارێکدا بە ناونیشانی "درۆی میدیای

---

۲۷۹. سدقی: مەنسوور، هەواڵ، راپۆرت و وتووێژ، وەرگێران، چاپی یەکەم، هەولێر، ۲۰۰۸، لا ۱۵ – لا ۱۹.

بێلایەن"، بڕوای خۆی سەبارەت بەو پرسە خستووەتەڕوو، نووسیویەتی: "بیرمە پاش گواستنەیڕووداوەکانی شەڕی فەلوجە لەساڵی ٢٠٠٤ لەگەڵ تیمی تەلەفزیۆنی ئەلجەزیرە، کە تاکە کەناڵ بوو توانی دیواری گەمارۆ دراوی ئەو شارە بشکێنێت، موناقەشەیەکی دوورودرێژ لەنێوخۆ و دەرەوەی کەناڵی ئەلجەزیرە لەلایەنهاوڕێکانمەوەڕوویدا، کە من لەگواستنەوەیڕووداوەکاندا بێ لایەن نەبووم، تەنانەت هەمووومان لەسیمینارێکی ناوخۆیی کەناڵی ئەلجەزیرەدا کە زۆرێک لە پەیامنێر و بەڕێوەبەری نوسینگەکانی دەرەوە تێیدا ئامادە بوون و منیش لەبەشێکیدا بەشداریم کرد، هەستم کرد هەندێک لەهاوڕێیانم وتوویژ لەسەر پۆششی من بۆڕووداوەکانی شەڕی فەلوجە دەکەن و سەرمسوڕما لەوەی ئەو تۆمەتەمرووبەڕوو دەکەنەوە، کە وتەبێژی وەزارەتی دەرەوە و وتەبێژی هێزەکانی ئەمریکا ژەنەراڵ مارک کیمیتڕووبەڕووی دەکردمەوە، کە من هەرگیز بێلایەن نەبووم، لەگەڵ ئەوەی من پێشوازی لەهەمووڕەخنەیەک دەکەمرووبەڕووم دەکرێتەوە، هەستام وەڵامی هاوڕێکانم دایەوە و توشی شۆکم کردن بەوەی کە هەرگیز چاوەڕێیان نەدەکرد".

سەبارەت بە وەڵامەکەشی نووسیویەتی: "پێم وتن من بێلایەن نیم...من بێلایەن نیم.. و من بێلایەن نابم.. من لایەنگرم..) بێدەنگییەکی ترسناک باڵی بەسەر هۆڵەکەدا کێشا. پاشان بەردەوامیم پێدا و وتم: من بەردەوام لایەنگری حەقیقەتم، من لایەنگری خاوەن حەق و لاوازم، من لایەنگری ئەو کەسەم دەستدرێژی دەکرێتە سەری، من لایەنگری بەها مرۆییەکانم کە لەسەر عەدالەت و یەکسانی بنیات نراون.من بەردەوام لایەنگری دژە جەنگ و پرۆسەی کوشتنی خەڵکی سڤیل و ژن و منداڵ و تاوانە جەنگییەکانم، کە دەستدرێژیکاران دژی مرۆڤ ئەنجامی دەدەن لەهەر شوێنێکی ئەم دنیایە.من لایەنگری ئاین و نەتەوە و فەرهەنگ و ناسنامەی خۆمم، لەهیچ هەڵوێستێکدا دەستبەرداریان نابم تەنانەتڕووبەڕووی هەر جۆرە تۆمەتێک ببمەوە، هەرکاتڕۆژنامەوانێکی ئەمریکایی و بەریتانیایی و ئەڵمانیایی و ژاپۆنی و روسیایی وازی لەلایەنگری خۆی هێنا بۆ ئاین و فەرهەنگ و ناسنامە و نەتەوەکەی؛ ئەوکات وەرن باسی بێلایەنی بکەن لەگەڵمان.پرسیارم کرد (ئایا ئەو ٢٢٠٠ڕۆژنامەوانەی لەپشت تانک و زرێپۆشەکانی ئەمریکاوە لەمانگێئازار و نیسانی ساڵی ٢٠٠٣ دا چوونە ناو عێراق، بێلایەن بوون؟ ئایا ئەو پەیامنێرە ئەمریکاییانەی، کەراپۆرتەکانیان لەسەر پشتی تانکەکان پەخش دەکرد و لەگەڵ هێزەکانی ئەمریکا لەهاتووچۆدا بوون و ئەوانیش تاوانی جەنگیان دژ بە هاووڵاتیانی مەدەنی ئەنجامدەدا. بێلایەن بوون؟ئەوان

لەکارەکانیاندا بێلایەن نەبوون، بەڵکو هەموویان لایەنگر بوون و کاریان لەپێناو نەتەوە و فەرهەنگ و ناسنامە و ئاین و دەزگاکانیاندا دەکرد و شانازیشیان پێوە دەکرد، دەی بۆچی ئێمە زیاتر شانازی بەوەوە نەکەین و رایبگەیەنین، کە ئێمەش لایەنگرنین؟".

ئەحمەد مەنسوور لە وتارەکەیدا بەردەوام دەبێت و دەگاتە ئەوەی بڵێت: "من بەهەموو متمانە و باوەڕێکەوە دەڵێم: لەمیدیادا شتێک نییە ناوی"بێلایەن" بێت، بەڵکو لەوێراستییەک دەبینری و پێویستە هەمووومان هەوڵ بۆ ئاشکرا کردنی بدەین، لەوێ حەق دەبینری و پێویستە هەمووومان لایەنگری بین، لەوێ بابەتی بوون دەبینری و پێویستە خۆمانی پێ برازێنینەوە، ئەمانە کاری سەرەکی میدیان لەژیاندا.ئەمجاریش دووبارەی دەکەمەوە کە بێلایەنی درویەکی شاخدارە و جارێکیدی جەختی لەسەر دەکەمەوە، کە من بەهیچ شێوەیەک بێلایەن نیم، من بەردەوام لایەنگری ئەوەم، کە باوەڕم وایە ئەوە حەق و راستییە."[280].

چارەسەری کێشەی بێلایەنی هەم کەناڵ و هەم ناوەندە زانستییە میدیاییەکانی لە رابردوودا بەخۆوە سەرقاڵکردووە. شارەزایانی بواری میدیا، جەخت لەسەر پرسی "هاوسەنگی" لە بری بێلایەنی دەکەنەوە. هەرچەندە بە هۆی مەرامی پشت کەناڵەوە ئەستەمە هاوسەنگی سەد لە سەد بێتە دی، بەڵام تا رادەیەک پیشەییبوون و زانستیبوونی کارەکە دەردەکەوێت و خوێنەر دوو بۆچوون، دوو روانگە، دوو جۆرە زانیاری پێدەگات و ئیدی ئەو سەرپشک دەبێت لە پەسندکردنیان، یان رەتکردنەوەیان.

بنەمای چەسپاو لە میدیادا ئەوەیە "رۆژنامەوان نابێت ببێتە دادوەر و بڕیار بۆ خەلک بدات، پێویستە رێگە خۆش بکات خەلک بڕیار بدات". کاتێک رۆژنامەوان لایەندارانە بڕیار دەدات و تەنیا یەک بۆچوون، یەک گۆشەی رووداو دەگوازێتەوە، کە خۆی بەدڵییەتی، دەبێتە کۆسپ لەبەردەم وەرگر بۆ ئەوەی بڕیاری دروستبدات.

نموونە: کاتێک حکومەت پرۆژەیەکی وەک دروستکردنی باڵەخانەی داد لە سلێمانی ئەنجامدەدات، خودی پرۆژەکە بۆ شارەکە و داهاتووی کاروباری هاوولاتیان گرنگی خۆی هەیە، بەلام میدیای ئۆپۆزیسیۆنمان بینی، تەنیا ئەوەی پیشاندەدایین، کە دیوارەکان درزیان بردووە، پرۆژەکە کەموکورتی تێدایە، دیوار و بنمیچی شێی هەیە و نیوەناچڵە.

---

[280]. بۆ خوێندنەوەی دەقی وتارەکە بە زمانی کوردی بڕوانە ماڵپەڕی رۆژنامەوانی، بابەتی ژمارە (١٧٣٨)، رۆژی ٣ی ئازاری ٢٠١٥، لە وەرگێڕانی (گۆران عەلی)، بەستەری: http://www.rozhnamawany.com/?p=1738

ئەمە ئەو بڕیاردانە پێشوەختەیە، کە میدیاکار هەر لە سەرەتاوە مەبەستیەتی ئەو گۆشەیە رووماڵ بکات و خۆی لە پرسی رووماڵکردنی کۆی گشتی بابەتەکە بدزێتەوە. بەو کارەشی وەرگر مەحکوم دەکات بەوەی تەنیا دیوە ناشیرینەکە ببینێت و توانای هەڵسەنگاندن و بەراورد و بڕیاردان لای وەرگر دەکوژێت.

بە دووبارە بوونەوەی ئەو حاڵەتانە و بوونە دیاردەی لە میدیای کوردیدا بە تایبەتی میدیای ئۆپۆزیسیۆن، بینیمان جۆرە رایەکی گشتی دروست بوو بوو، کەبەشێک لە هاوولاتیان هەمیشە نەفی دەستکەوت و تەنانەت ئەو پڕۆژە خزمەتگوزارییانەش بکەن کە حکومەت دروستی کردوون، یان لانیکەم، کاتێک شەقامێک دروستدەکرێت، یەکسەر قسە لەسەر ئەوە دەکرێت، رێگەی بەرپرسانە بۆیە دروستکراوە یان نۆژەنکراوەتەوە.

لە بەرامبەر میدیای ئۆپۆزیسیۆنی پێشووشدا، کەناڵگەلێکی حزبی هەبوون و هەن، هەمیشە دیوی بەهەشتئاسای شار پیشاندەدەن، بایەخیان بۆ گلەیی خەڵک و دیوی ناشیرینی حاڵەتەکان نییە. ئەمانیش هەر تێڕوانینە لە یەک گۆشەوە و سەیرکردنی رووداوەکان نییە بە چاوی واقیع.

بە شێوەیەکی سەرەکی ئەوەی لە میدیای کوردی دا دەیبینین، ناچارکردنی خەڵکە بە بینینی یەک دیوی شتەکان، یەک گۆشەی رووداوەکان، ئەو دیو و گۆشەیەی کەناڵ یان رۆژنامەوانی خاوەن ئەجێندا دەیەوێت خەڵک ببینێت. بڕیاروەگرتنی پێشوەختە بە رازیبوون، یان دژ وەستانەوە؛ کاری میدیا و کەناڵی پرۆفیشناڵ و پیشەیی نییە، بەڵکو کاری میدیای وابەستەیە بە ئەجێندای سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی تایبەتەوە.

ئامۆژگاری زێدە بە بایەخ بۆ میدیا و رۆژنامەوان ئەوەیە، "هاوسەنگ" بێت. رێگە خۆشبکات بۆ ئەوەی وەرگر (خەڵک) بتوانێت بڕیار بدات. تاوەکو رایەکی گشتی تەندرووست لە بارەی رووداوەکانەوە دروست بێت.

هاوسەنگی لە رووماڵی میدیاییدا چۆن بەدی دێت؟

هاوسەنگ لە وەرگرتنی سەرچاوەی جیا، هاوسەنگ لە بایەخدانی پێویست بە جەمسەرەکانی رووداو، هاوسەنگ لە تەرخانکردنی پانتایی بۆ خستنەڕووی زانیاریی و بۆچوونە جیاکان (بۆ چاپەمەنی و تێکست)، هاوسەنگی لە تەرخانکردنی کاتی وەک یەک بۆ جەمسەرەکانی رووداو (بۆ رادیۆ و تەلەفزیۆن و رۆژنامە و ماڵپەرەکان).

دەکرێت بوترێت پێویستە ڕۆژنامەوانان ڕێگە بدەن، میوانەکان وەک یەک قسە بکەن. سەرچاوەی زانیارییەکان بە ئەندازەی یەک دەرفەتیان پێ بدرێت قسە بکەن. هەردوو ڕوانگە، بۆچوون، زانیاری بە بێ برین و دەستکاری بۆ وەرگر بگوازنەوە. بۆ ئەوەی نەبنە لایەنگری هیچ لایەنێکی ڕووداو. بیر لە سەرچاوەی سەربەخۆ و دەرخستنی ڕای سێیەمیش بکەنەوە. ئەوە ئەرکی میدیایە ڕای سێیەم بخاتە بەرچاو. بەم جۆرە دەتوانرێت بوترێت، هاوسەنگی 'ڕێژەیی'، نەک ڕەها دێتەدی، چونکە بە شێوەیەکی گشتی هاوسەنگی 'ڕەها' بوونی نییە و ئەستەمە بێتەدی"[٢٨١]. نموونەی هەر ڕووداوێکی هەواڵییانە وەربگرێت، دەکرێت لەم گۆشەنیگایەوە بۆی بڕوانێت. چ هەواڵی ڕووداوێکی کۆمەلایەتی بێت یان ئابووری، یان سیاسی..هتد.

پێویستە تێبینی ئەوەش بکەین، کاتێک باس لە لایەنگری دەکەین، مەبەست لە لایەنگری میدیا بۆ خەلک نییە، چونکە لایەنگری ماف و بەرژەوەندی هاوولاتیان بنەمایەکی چەسپاوە. میدیا دەبێت چاوی خەلک بێت لەسەر دەسەلات، بەرگری لە بەرژەوەندی بالای خەلک بکات و بە تەنگ چارەنووسیانەوە بێت. پێویستە میدیا نوێنەرایەتی بەرژەوەندی گشتی بکات. میدیاکار پرسیاری خەلک و قسەی دلی خەلک بکات.. نەک بە پێچەوانەوە ببێتە داردەستی کەس و لایەن بۆ چەواشەکردنی خەلک و زیانگەیاندن بە بەرژەوەندییەکانیان و بەلارێدابردنیان بۆ مەرامی تایبەتی.

هەندێک ڕێگەی دیکە هەن بۆ ئەوەی ڕۆژنامەوان بتوانێت جۆرە هاوسەنگییەکی ڕێژەیی دروستبکات و دووری خۆی لە ڕووداوەکان پیشانبدات و نەبێتە بەشێک لە ڕووداوەکان ئەو ڕێگانەش ئەمانەی خوارەوەن:

ڕێگاکانی بەدیهێنانی هاوسەنگی لە ڕوومالی میدیایدا:

١. پێویستە ڕۆژنامەوان ئەو وشە و دەستەواژانە بەکارنەهێنێت، کە بارگاویین و ڕەنگرێژن بە ئاراستە و تێگەیشتنی پێشوەختە و بڕیاری پێشوەختەیان سەبارەت بە کەس و لایەن و ڕووداوەکان لە خۆ گرتووە.

٢. پێویستە ڕۆژنامەوان لە ڕوومالی ڕووداوەکاندا هەوالی هاوسەنگانە بلاوبکاتەوە و لە یەک گۆشە نیگاوە نەڕوانێتە هەوال و ڕووداوەکان و هەتا پێی دەکرێت پانتاییەک بۆ ڕوانگەی دوو لایەن یان زیاتری پەیوەست بە هەوالەکە بلاوبکاتەوە.

---

٢٨١. کریم؛ عبد الجبار، الاعلام واشکالیة الموضوعیة والحیاد ـ نحو مفهوم جدید للحیاد الاعلامي، بەستەری: http://www.ahlanse.com/mod.php?mod=news&modfile=item&itemid=6560

٣. خۆی بە دوور بگرێت لە گواستنەوە و تێکەڵکردنی بۆچوونی خۆی، تەنانەت لە هەڵبژاردنی وێنەشدا پێویستە ڕەچاوی هاوسەنگی بکات.
٤. خۆی بە دوور بگرێت لە قرتاندن و پەراوێزخستنی هەندێک زانیاری کە بەدڵی ئەو نییە یان لەگەڵ ئەجێندایی پێشوەختی خۆیدا یەکناگرنەوە.
٥. لەگەڵ گواستنەوەی درووستی زانیارییدا کار بۆ ئەوە نەکات ئەنجامگەلی هەڵە و پێشبینی هەڵە و دوور لە بنەمای زانستی بڵاوبکاتەوە"[٢٨٢].

پرسی بێلایەنی و هاوسەنگی رووماڵ لە شەڕدا

قسەکردن لە بارەی ڕۆڵی میدیا لە شەڕدا، زۆرتر لەوەی پێویستە، کە لێرەدا خراوەتەڕوو، بەو پێیەی ئەو پرسە پێویستی بەوەیە لە ناوەندی زانستی و میدیاییدا کاری زیاتری لە بارەوە بکرێت. بە تایبەتی بۆ ئێمە، چونکە پێشینەیەکی ئەوتۆمان نییە، بە بێ هیچ ئامادەکارییەک ڕووبەڕووی ئەزموونی شەڕی داعش بووینەتەوە.

وەک چۆن دەسەڵات و ئیدارەی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، بەسەر شەڕی داعشدا کەوت و بێ بەرنامە و بە سەرەتایەکی پڕ لە شڵەژاوی و ناکارابیەوە چووە ناو شەڕەکەوە، میدیای کوردیش بە هەمان شڵەژاوی و بێسەروبەرەییەوە خزایە ئەو شەڕەوە.

درووستبوونی شەڕی داعش، سەرەتایەکی نوێ و ئەزموونێکی نوێ بوو بۆ میدیای کوردی. بە جۆرێک کۆی گشتی پرسی رووماڵی میدیای خستەژێر پرسیارەوە. وەرگری کورد، کە ئەزموونی لەگەڵ رووماڵی کەناڵە عەرەبییەکان بۆ شەڕی ڕووخانی ڕژێمی بەعس ٢٠٠٣ وهەروەها ئەزموونی لەگەڵ رووماڵی ڕووداوەکانی میسر و شەڕەکانی لوبنان و غەززە هەبوو، بە سەلیقەتر و سەرنج وردتر دەڕوانێتە رووماڵی کەناڵە کوردییەکان بۆ شەڕی داعش بە هەویای ئەوەی میدیا پێویستیی ئەو بۆ زانیاری دابین بکات بەڵام میدیای کوردیی تا چەند توانیویەتی خواستی وەرگرانی کورد دابینبکات لە ڕووی زانیارییەوە پرسیارێکە و دەکرێت لە ڕێگەی توێژینەوەی زانستی و مەیدانی فراوانەوە بگەینە وەڵامێکی زانستیانە.

ئەزموونی رووماڵی شەڕ، بۆ میدیای کوردی لە شکستی پێشمەرگە لە هەندێک بەرەی شەڕ و پاشەکشێکردنیان تاڵتر بوو، چونکە ئەم میدیایە، بێدەربەستانە فووی بە

---

٢٨٢. هەمان سەرچاوەی پێشوو.

کەرەنای داعشدا دەکرد و بانگەشەی بێلایەنی دەکرد. لە پەنای بانگەشەی ئەهلی بوون و پرۆفیشناڵبوون و بێ رکابەرییەوە بایەخی بە پەیامی داعش دەدا.

دەوترێت "راگەیاندن لە دەمی شەڕدا، چەکێکی دووسەرە، یان ئەوەتا پەیامەکەی بنیاتنەرانە دەبێت، یان وێرانکار"، ئەوەی زۆرتر سەرنجی شارەزایانی راکێشاوە، مەسەلەی هاوپەیمانێتی پڕوپاگەندە و راگەیاندنە لە سەردەمی شەڕدا. ئەمەیە ئەرکی میدیای هەستیارتر کردووە، چی شتێک پڕوپاگەندەی نەیار و چ بابەتێکیش بابەتی راگەیاندن و بڵاوکردنەوەیە.

کاتێک شەڕ دێتە ئاراوە، وەک "محەممەد قیرات" مامۆستای زانکۆ لە قەتەر باسیدەکات، "سەرەداوەکانی راگەیاندن و پڕوپاگەندە بەیەکەوە دەچنە بواری شەڕی دەروونییەوە و یەکتر تەواو دەکەن. چونکە ئەوە روونە شەڕ، بە بێ راگەیاندن، شەڕ نییە".

ئەوەش دەڵێت: "لە حاڵەتی شەڕدا، زانیاری دژ بە یەک، لێدوانی پێچەوانە، هەواڵی دژ بە یەک، ژمارەی نابەرابەر دەخرێنەڕوو، شەڕی دەروونیی لەو پشێوییەدا لەسەر بنەمای لۆژیک و بابەتیانەبوون و بێلایەنی خۆی دەسەپێنێت"[٢٨٣].

لە سەردەمی شەڕی داعشدا، پرسیارێکی سەرەکی بەرۆکی میدیای گرتبوو، هەر لە دەرکەوتنی داعش و دواتریش لە کەوتنی موسڵ لە ١٠ی حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠١٤دا ئەو پرسیارە زۆرتر خۆی هێنایە پێشەوە، ئایا چۆن رووماڵی رووداوەکان و هاتنی داعش بکرێت، ئایا داعش "خێروبەرەکەتە" وەک ئەوەی هەندێک کەسایەتی سیاسیی وێنایان دەکرد و کەناڵەکانی وابەستەیان برەویان پێدەدا، یان "ماڵوێرانی و کاولکاری"؟

دەم و دەستڕۆیشتووانی میدیا ئەو کات نەهاتن قسە لەسەر ئەمە بکەن، بەڵکو بۆ سەرنجراکێشانی وەرگر، ئەوەندەی بایەخیان بە بڵاوکردنەوەی کاروچالاکی (قیرتاوکردن، پاککردنەوەی شەقام و کۆڵان، هەڵکردنی ئاڵای داعش، دابەشکردنی موچە، دروستکردنی وەزارەت، سەعاتی دەستی خەلیفە، ئۆتۆمبێلەکەی خەلیفە، شکستی ماڵکی لەبەرامبەر خیلافەدا) دەدا؛ ئەوەندە باسیان لە دڕندەیی و نا مەشروعی ئەو تەخشەیە نەدەکرد، کە داعش هێلی بۆ کێشابوو. کەناڵی بەرچاویش هەبوو، بە شانازییەوە داعشی وەک "شکێنەری کۆت و بەندی سایکس – بیکۆ وێنا دەکرد".

٢٨٢. القیراط: محمد، الاعلام فی زمن الحرب..للحقیقة وجە واحد، صحیفة الراکوبة، بابەتی ژمارە (٣٥٢٧)، بەستەری: http://www.alrakoba.net/articles-action-show-id-35271.htm

بەو جۆرەی بینیمان میدیای کوردی بە کردەوە خۆی خزاندە بۆتەی برەودان بە شەڕی دەروونیی و مەکینەی پروپاگەندەی چەکدارانی داعش. بانگەشەکردن بۆ بێلایەنی میدیا، ئەگەر لە دۆخی ئاساییدا گوێی لێ بگیرێت؛ بە دڵنیاییەوە لە سەردەمی شەڕدا بەهانەیەک بۆ بیستنی لە ئارادا نامێنێت. لە ئاستی عەرەبییدا ئەو قسەیەی سەرۆکی پەرلەمانی سودان "ئەحمەد ئیبراهیم تاهر" زۆری لە بارەوە نووسرا، کە وتی "ئێمە لە شەڕداین و ڕاگەیاندنی بێلایەنمان ناوێت"، ئەو ڕاستیشیدەکرد، کاتێک وڵات لە شەڕدایە ئەوە چ میدیایەکە خۆی بخزێنێتە بەرەی دوژمنەوە و بانگەشەی بێلایەنی، یان هاوسەنگی بکات.

لە هەرێمی کوردستاندا هەتاوەکو شەڕەکە نەگەیشتە سەر ئێسقان و داعش نەبووە هەڕەشە لەسەر هەولێر و کۆی گشتی کیانی سیاسی هەرێم، میدیا بە هۆش نەهاتەوە. کاتێک چەکدارانی داعش لە دووری ٣٠ – ٤٠ کیلۆمەتر لە پایتەخت بوون، ئیدی ئەوە میدیا بوو، ناچار خۆی یەکلا بکاتەوە و پشتبکاتە داعش.

"عەبدوڵڵا ڕزق"، نووسەرێکی دیار و میدیاکاری عەرەبە، ڕای وایە، گواستنەوەی ڕای دوو لایەنی شەڕ، ڕەنگە بۆ "ڕۆیتەرز" ئەوپەڕی پیشەییبوون بێت، چونکە ئەوە ڕۆیتەرز نییە، وڵاتەکەی کەوتووەتە شەڕەوە، بەڵام بۆ ئێمەیەک لە شەڕداین، زۆر ئەستەمە بتوانین ئەوە بکەین. هەروەها دەڵێت: "چونکە بە سروشتی حاڵ، ئێمە دەکەوینە ناو شەڕێکی دەروونییەوە و بێلایەن بوون و گواستنەوەی ڕا و ڕای بەرامبەر مانایەکی نامێنێت"[٢٨٤].

لە ڕووی میدیاییەوە، پێویستە سەرنج بدەینە ئەو هێزانەی لە شەڕدان، بەڵێ لە ململانێی پێکهاتەکانی کەرکوکدا، پێکهاتەکانی دیکە مافی خۆیانە دەنگیان بگاتە وەرگری کورد و حاڵەتێکی ئاساییە ئەگەر بێت و میدیای کوردی ڕای کورد، تورکمان، عەرەب و کریستیان بگوازێتەوە، بەڵام لە هاوکێشەی کورد و داعشدا ئایا ڕەوایە میدیای کوردی ڕا و پەیامی داعش بە گوێی خەڵکدا بدات؟ ئەمە ئەو هەڵەیەیە، کە میدیای کوردی ئەنجامیدا، بەوەی بە پاساوی گواستنەوەی ڕا و ڕای بەرامبەر کەوتنە گواستنەوە و بڵاوکردنەوەی پروپاگەندەی داعش.

داعش، گرووپێکی چەکداری نایاسایی و توندڕەوە و لە ئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی وەک گرووپێکی "تیرۆریست" ناسێنراوە. هەموو جۆرە مامەڵەیەک لە گەڵیدا

٢٨٤. هەمان سەرچاوەی پێشوو.

رووکاری تاوانکارانەی هەیە، ج جای ئەوەی دەنگ و رەنگی بگەیەنێت. تەنانەت لە یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر لە هەرێمیشدا کۆت و بەندی زۆر دانراوون بۆ ڕێگریکردن لە گەیاندنی پەیامی "تیرۆریستی" و برەوپێدان و کارئاسانی بۆ کردنیان.کەواتە لە نێوان هەرێم و داعشدا، هیچ پانتاییەک نییە تا میدیا لێیەوە بیەوێت خۆپارێزی بکات و بە ئەندازەی چوون یەک لە دووری هەرێم و داعشەوە بوەستێت.

راستگۆیی پرسێکی نەگۆڕە

قسەکردن لەسەر بێلایەن نەبوون و چوونە سەنگەری لایەنێک لە لایەنی شەڕ، مانای ئەوە نییە، میدیا، یان رۆژنامەوان راستگۆ نەبێت لە رووماڵی رووداوەکان. میدیای کوردی لە نێوان بێلایەنی و راستگۆییدا تێکەڵییەکی بۆ دروستبووە، لەو بڕوایەدایە ئەگەر دژایەتی پەلاماری داعشی کرد، ئیدی متمانەی وەک ئێتیکی پیشە لە دەستداوە. بە پێچەوانەوە، ئەوەی میدیا تووشی قەیرانی لەدەستدانی متمانە دەکات؛ لە شەڕدا لایەنگری نییە، بەڵکو پرسی راستگۆییە.

سەرەرای داشکانی میدیا بەلای لایەنێکی شەڕدا پێویستە هەمیشە رەچاوی راستگۆیی بکرێت. چونکە بە لەدەستدانی راستگۆیی، میدیا دەبێتە ئامرازی گەیاندنی پروپاگەندە و متمانەی وەرگرانی لەدەستدەدات. هەربۆیە داواکراو لە میدیای کوردی لە هەمبەر داعش ئەوە نییە، هەواڵی بێ بنەما و بێ سەرچاوە و ناراست بڵاو بکاتەوە. لە هیچی هیچ نەبوو دەنۆڵی سەرکەوتن بکوتێت، بەڵکو ئەوەیە رووماڵی رووداوەکان بەو پەڕی راستگۆییەوە بکات تا بتوانێت متمانەی وەرگرانی بەدەستبهێنێت. تەنانەت لە بری ئەوەی بەرەی دوژمن ببێتە سەرچاوەی، ئەم بە راستگۆییەکەی ببێتە سەرچاوە بۆ هەمووان. مەرجیش نییە لە ئانوساتی رووداوەکاندا وتنی هەموو راستییەک کارێکی گونجاو بێت.

کاتێک لە ٣ی ئابدا شنگال داگیر کرا، ئەمە راستییە و شاردنەوەی مەحاڵە، ناکرێت میدیا خۆی لێ نەبان بکات، وەک ئەوەی روویدا، پێویست بوو پلە بە پلە راستییەکە ئاشکرا بکرێت و نەبێتە شۆک بۆ وەرگر. لە رووداوی داگیرکرانی مەخموردا، زەقکردنەوەی هەواڵی داگیرکرانی ناوچەکە و بڵاوکردنەوەی وەک شۆکێک زۆرتر یەخەی هەولێری گرت. لە هەواڵی داگیرکرانی جەلەولادا هەست بەوە کرا، میدیا هەستی بە بەرپرسیاریتی کردووە. مەترسییەکەی لەبەر چاو گرتبوو. بۆنموونە، پەیامنێری ئاژانسی هەواڵی "پەیامنێر"، "سیروان حەسەن"، لە گەرمیان یەکێک لە

یەکەمینی ئەو رۆژنامەوانانە بوو، زانیاری وردی سەبارەت بە داگیرکرانی جەلەولا لە بەردەست بوو، دوای پرس و راویژکردن لەگەڵ بەڕیوبەرانی ئاژانسەکەی، بڕیاریاندا بڵاوکردنەوەی زانیارییەکان دوابخەن و ریگری لەوە بکەن بڵاوکردنەوەی ئەو زانیارییانە زیان بە وورەی پیشمەرگە و خەلک بگەیەنن لە ناوچەکانی دیکەی خانەقین و کەلار و کفری. چونکە ئەو راستییە دەرکەوتبوو، ئەگەر داگیرکرانی جەلەولا بی پیشەکی و زەمینە سازییەکی میدیایی بڵاو بکریتەوە؛ خانەقین و کەلار چۆلدەکرین، وەک ئەوەی لە هەولیر روویدابوو.

کەواتە راستگۆیی دژبەر نییە بە یەکلایەنە رووماڵکردنی رووداوەکان و پیویستیشە میدیا پابەندی ئەو بنەما زانستی و پیشەییە بیت و هەواڵی بی بنەما تەنیا لەبەر خاتری مەرامی سیاسی و روحی مەعنەوی خەلک بلاو نەکاتەوە، چونکە لە دەستدانی متمانەی لیدەکەویتەوە. کاتیک شوینیک کۆنترۆڵ نەکراوەتەوە، پیویست ناکات بوتریت کونترۆلکرایەوە. کاتیک فەرماندەیەک شەهید بووە، ئەمە ورە دانابەزینیت و دەکریت میدیا وەک نموونەی باڵا و سەرمەشقی گیانبازی وینای بکات و ئەو راستییە نەشاریتەوە.

کاتیک پیشمەرگە پیشرەوی نەکردووە، ناکریت بوتریت لە پیشرەویدایە، چونکە ئیستا وەک جاران نییە، خەلک سەرچاوەی زانیاری نەبیت. تۆرە کۆمەلایەتییەکان، مۆبایل، ئامیرەکانی پەیوەندیکردن لە بەردەستیدان و کەسوکار و هاوریکەلیک هەن لە سەنگەرەکان، کە دەتوانن پەیوەندیان پیوە بکەن و لە راستی و درووستی رووداوەکان بکولنەوە. کەواتە کاتیک زانیاری راست لە ریگەیەکی دیکەوە گەیشتە خەلک، ئیدی متمانەی بە کەناڵ نامینیت و چەمکەکان بەرەواژوو دەکاتەوە و مانای پیچەوانەیان پیدەدات.

بۆنموونە، ئەوکاتەی کەناڵ وتی پیشمەرگە لە پیشرەویدایە، ئیدی خەلک وا گومان دەبات لە پاشەکشییە. کاتیک دەڵیت پیشمەرگە وورەی بەرزە، خەلک وا لیکیدەداتەوە، کە کەناڵ دەۆلکوتە و پیشمەرگە وورەی دابەزیوە، بەو شیوەیە کاریگەری دەروونیی گەورە لەسەر وەرگر درووستدەبیت و بە زیان بۆ هەمووان دەشکیتەوە. کەواتە هیچ کات نابیت میدیا کاریک بکات متمانە و راستگۆیی خۆی بخاتە ژیر پرسیارەوە.

لیرەوە دەگەینە ئەو راستییەی، کە میدیا لە کاتی روودانی بارگرژی و ململانی و شەڕدا ئەرکی قورستر دەبیت و زۆری رووداوەکان، هەستیاری بابەت، دەستنەکەوتنی زانیاری ورد و جیی متمانە وەک پرسی میدیای دینە ئاراوە. هاوکات پرسی ئیتیکی

پیشە لە هەر کاتێکی دیکە زیاتر پێویستی پابەندبوون پێیەوە دێتە پێشەوە. ئەمە سەرەڕای مەسەلەی ئاسایشی نەتەوەیی و بەرژەوەندی گشتی کۆمەڵگە و جیاکردنەوە و ناسینەوەی زانیاری ڕاست و درووست لە ناو دەیان و سەدان دەنگۆی بێ بنەما و واتەواتی ئەم و ئەودا. هەموو ئەمانە نابێت ببنە کۆسپ لەبەردەم ڕۆژنامەوان و کەناڵی ڕاگەیاندن بۆ ئەوەی بگاتە ڕاستی و لەناو ڕاستییەکانیش بە گوێرەی لەبەر چاوگرتنی پێوەرەکانی بەرپرسیاریتی ئیتیکی و پیشەیی و کۆمەڵایەتی زانیارییەکان بڵاو بکاتەوە.

باسی سێیەم: جیاوازی نەکردن لە نێوان درووشم و زانیارییدا

ڕۆژنامەوانی کارامە، هەواڵسازی پێگەیشتوو، پەیامنێری لێهاتوو، پێش هەموو شت لە خۆی دەپرسێت، دەمەوێت چی بگوازمەوە و چی پێویستە بۆ خەڵک، کام قسە زانیارییە، کامەیان درووشمە و کامەشیان بۆچوونە؟ هەواڵسازان بە گشتی کارامەییەکەیان لەوێدا دەکەوێتە ژێر پرسیارەوە کە درک بە جیاوازی نێوان درووشم، هوتاف و قسەی پەخشان ناسا، لەگەڵ زانیاری و بۆچوونی لۆژیکییانەی کەسەکان، یان بەیاننامە و بڵاوکراوەکان ناکەن.

بۆنموونە: "گەلی کوردستان بە درێژایی مێژوو، لە پێناو بەدەستهێنانی ئازادی و سەربەستی، خوێنی ڕێشتووە. چیدیکە قبووڵی ژێر دەستەیی ناکات. هەموو تێکۆشانی ئێمە بۆ ئەوەیە گەلەکەمان بە ئازادی بژیێت. ئێمە گیانمان فیدای کوردستان دەکەین. لە پێناو ئازادیدا مردن هەڵدەبژێرین. هەربۆیە لە ئێستادا ١٥٠ هەزار پێشمەرگە بە درێژایی ١٥٠٠ کیلۆمەتر دژی داعش لە شەڕدان. بڕوام بە تواناى پێشمەرگە هەیە، بەم نزیکانە ئاراستەی شەڕەکە دەگۆڕین". گریمان ئەم پەرەگرافە لێدوانی کەسایەتییەکی بەرپرسی سەربازی هەرێمە.

با ورد بینەوە لەو پەرەگرافەی سەرەوە، هەوڵبدەین زانیاری و بۆچوون و درووشمەکان لەیەک جیابکەینەوە. بە ڕوانینێکی ئاسایی دەردەکەوێت لە کۆی ٦١ وشەی پەرەگرافەکە، تەنیا ١٢ وشەی زانیارییە. ئەوانی دیکە زۆرینەیان درووشم و قسەی پەخشانئاسان، هیچ پێویستییەک بۆ جوینەوەیان لە ئارادا نییە. مەگەر بۆ ڕەشکردنەوەی لاپەڕەی ڕۆژنامان نەبێت!

ئەوەی گرنگە لەو پەرەگرافەدا، "لە ئێستادا ١٥٠ هەزار پێشمەرگە بە درێژایی ١٥٠٠ کیلۆمەتر دژی داعش لە شەڕدان"، تەنیا ئەم ڕستەیە زانیارییە. هەروەها ڕستەی "بڕوام بە تواناى پێشمەرگە هەیە، بەم نزیکانە ئاراستەی شەڕەکە دەگۆڕین" "بۆچوونە، ڕایە". زانیاریی نییە. بەدەر لەم ٢٣ وشەیە، ٣٨ وشەکەی دیکە، دەکرێت فەرامۆش بکرێن. کەچی بەداخەوە میدیاکاری ئێمە زۆرێکیان درک بەم وردەکارییە ناکەن.

وەک نموونەیەکی بەرجەستە لە میدیای کوردی دەکرێت ئاماژە بەو هەواڵەی سایتی "ڕووداو" بکەین کە لە ڕۆژی کەوتنی موسڵ واتە لە ١٠ی حوزەیران/یونیۆی ٢٠١٤، لە ژێر ناونیشانی "**گوتەبێژی داعش بۆ ڕووداو دەدوێت**" بڵاویکردووەتەوە.

دەقی هەواڵەکە:

"ئەبو عومەر، گوتەبێژی گرووپی دەوڵەتی ئیسلامی لە عیراق و شام لە موسل، لە لێدوانێکدا بۆ تۆڕی میدیایی رووداو باسی هێرشەکەی ئەمڕۆیان دەکات بۆسەر پارێزگای ئەنبار و دەڵێت کاردانەوەیە لەبەرامبەر ئەو "زوڵمەی" دەکرێت. ئەو دەشڵێت کە پلانیان نییە هێرش بکەنە سەر کوردستان و گوتی مەدەنییەکانیش دەپارێزن.

داعش بەوە تۆمەتبارن کە چەندین کەسیان کوشتووە تەنیا لەبەرئەوەی لەگەڵیان نەگونجاون و ئامادە نەبوون لە ژێر دەسەلاتیان بن. ئەبو عومەر لە موسڵەوە لە لێدوانێکی تایبەت لەگەڵ رووداودا وەڵامی چەند پرسیارێکی لەسەر گرووپەکەی دایەوە.

ئەو گوتی لە رێگەی شەریعەتەوە مامەڵە لەگەڵ دیلەکان دەکەین و ئەو شۆفێرانەشی کە گیراون گەر پەیوەندییان بە مالیکییەوە نەبێ ئازاد دەکرێن"[285]. -کۆتایی دەقی هەواڵەکە-.

هەواڵەکە ٩٩ وشەیە. بەڵام چەندیان زانیاریین و چەندیان درووشمن، بێگومان بە سەرنجدان لە وشەکانی "هێرشەکەی، کاردانەوەیە، زوڵم، پلانیان، مەدەنییان دەپارێزن، لە رێگەی شەریعەتەوە" هەرهەموویان لایەنداریيان تێدایە بۆ داعش و وشەگەلێکی بارگاوین.

رستەکانی وەک: "دەڵێت -هێرشەکانیان- کاردانەوەیە بەرامبەر ئەو زوڵمەی دەکرێت"، "دەشڵێت پلانیان نییە هێرش بکەنە سەر کوردستان"، "مەدەنییەکان دەپارێزن"، "لە رێگەی شەریعەتەوە مامەڵە لەگەڵ دیلەکان دەکەین"، هەر هەموویان درووشمن و هیچ زانیارییەکیان لەخۆ نەگرتووە. تەنیا ئەوەندە نەبێت "داعش ئەو شوفێرانە ئازاد دەکات کە پەیوەندییان بە مالکییەوە نەبێت"، کە وەک زانیارییەک دەکرێت بخرێتەڕوو، بەڵام لەوەشدا داعش حکومەتی عیراقیی بچووک کردووەتەوە بۆ حکومەتی خودی مالکی، کەواتە لە کۆی ٩٩ وشەی هەواڵەکە تەنیا ١١ وشەیان زانیارییەکیان لە خۆ گرتووە.

---

[285]. رووداو، "لێدوانی گوتەبێژی داعش بۆ رووداو"، بابەتی ژمارە (١٠٠٦٢٠١٤١٧)، رۆژی بلاوبوونەوەی ٢٠١٤/٦/١٠ بەستەری: http://rudaw.net/sorani/kurdistan/1006201417

هاوکات سەرلەبەری هەواڵەکە لە بەرژەوەندی داعش و ئامانجەکانیان داڕێژراوە و ئەگەر ئەو هەواڵە کەناڵێکی داعش بلاویبکاتەوە هەر هەمان دەق بە بێ دەستکاری بلاودەکاتەوە. چونکە پیلانی پەلاماردانی هەرێمی کوردستان بە "پلان" دانراوە، دەریدەخات داعش مەدەنییەکان دەپارێزن، بە گوێرەی شەریعەت مامەلە لەگەل دیلدا دەکەن، خاڵی گرنگتریش ئەوەیە پەلاماری داعش وەک "کاردانەوە لە بەرامبەر زوڵم" وەسفکراوە، کە هەم لە رووی یاسایی و هەم عورفی و ئاینییەوە کاردانەوە لە بەرامبەر ستەم رەوایە و تەنانەت لە رووی ئاینییەوە وەک پێویستییەکی ئایینی فەرمانی پێکراوە. هەروەها سەرنج بدەین لە بری "پەلامار" کەناڵەکە دەستەواژەی "هێرش"ی بەکارهێناوە، کە وشەیەکی بارگاوییە بە شەرعیەت و رەوایەتی و خۆی لەوە پاراستووە وشەی "پەلامار" بەکاربهێنێت، کە بارگاوییە بە ناڕەوایەتی.

کەواتە بە سادەیی دەتوانین بڵێین، گواستنەوەی درووشم و بلاوکردنەوەیی، لایەنگری کەناڵە لە بابای خاوەن درووشم. جا راستەوخۆ بێت، یان ناراستەوخۆ. ئەوەی کەناڵەکان لە یەکدی جیادەکاتەوە زمان، بەکارهێنانی دەستەواژە، بەرودوا خستنی زانیارییەکان، زەقکردنەوە و پەردەپۆشکردنی هەندێکیان، جێگردنەوەی درووشمە لە هەناوی پەیامدا؛ ئەگینا رەنگە زانیارییەکان یەک سەرچاوە بن، بەلام لە پرۆسەی بە هەواڵبووندا تانوپۆیان لێدەبێتەوە.

رەنگە گواستنەوەی درووشم لە کاتێکەوە بۆ کاتێکی دیکە گۆڕانی بەسەردا بێت. هەر وەک ئەوەی لە کاتی رووماڵی هەڵبژاردن و قۆناغی بانگەشەی هەڵبژاردندا، گواستنەوەی درووشم دەبێتە جۆرێک لە بانگەشە، میدیا دەخاتە سەنگەری لایەکەوە، بەرامبەر بە لایەکی دیکە.

مەسەلەکە هەر بەوەندە کۆتایی نایەت، لە قۆناغی شەڕدا کارەساتە میدیا درووشم و بانگەوازی شەڕی بەرەی دوژمن بۆ خەڵک و بەرەی بەرگری بگوازێتەوە، وەک ئەوەی ژمارەیەک کەناڵی ئاسمانی و سایتی هەواڵی رەنگاڵەیی کوردیی دەیکەن.

لە نموونەیەکی دیکەدا: کەناڵی ئاسمانی رووداو تی ڤی، رووی کامێرای کردووەتە چەکدارانی داعش و دەیەوێت قسەی بۆ بکەن، چەکدارانی داعش بە دەموچاوی هەڵپێچراو زۆر زیرەکانە دەرفەت لە کیس نادەن و لە چەند چرکەیەکدا وتە دیار و بەرچاوەکەی غەزووەکانی سەرەتای ئیسلام دەڵێنەوە و هاوار دەکەن:"الله مولانا ولا مولی لکم" ئەم رستە درووشمبازییەی داعش، هەڵهێنجراوی ئەدەبیاتی قوڵی ئاینیی و ئیسلامییە و لە قۆناغی یەکەمی سەرهەڵدانی ئیسلامەوە لەدایکبووە و وەک وێردی

سەر زاران بە درێژایی مێژوو، لەسەر زاری دوو لایەنی ململانێی: ئیمان و کوفر، ئیمان و زەندەقە بووە. تاکی کوردیش بە سروشتی دیندارییانەی رووکار کۆمەلایەتییانە بەو درووشمە ئاشنایە. بێگومان دەرخستنی کاریگەرییەکانی ئەو درووشمە و هاوشێوەکانی لەسەر وەرگر لێکۆڵینەوەی سایکۆلۆژیانەی دەوێت.

کەناڵەکە ئەو گرتە ڤیدیۆییەی لە ١٢ کاتژمێری پەخشییدا، وەک سەردێر بڵاو دەکردەوە، بە ناونیشانی (چەکدارانی داعش بۆ رووداو دەدوێن)[٢٨٦] لە هەموو سەرە سەعاتێکدا پیشانی وەرگری دەدا. ئەمە جگە لە برەوپێدانی لە تۆرە کۆمەلایەتییەکان.

وەک لە سەرەتاوە ئاماژەمان پێکرد، درووشم گواستنەوە و برەودان بە درووشم لە بری زانیاری و بۆچوونی تەندرووست بەشێکە، یان جۆرێکە لە لایەنگری بێچەندوچوونی کەناڵ لە بابای خاوەن درووشم، ئەمە راستییەکە نکوڵی لێناکرێت. هەرچەند حوکمدانێکی قورسیش بێت.

هەروەها رۆژی ٢٨ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ٢٠١٤، چەکدارانی داعش لە یوتیوب و تویتەرەوە گرتەیەکی ڤیدیۆیی کۆبانییان بڵاو کردەوە. گرتە ڤیدیۆییەکە، لە چەشنی راپۆرتێکی ڤیدیۆیی (تەلەفزیۆنی) ئامادە کرابوو. رۆژنامەوانی دەستبەسەر کراوی بریتانیایی "جۆن کانتلی" بە جلی رەشەوە، لە ناوەندی شاری کۆبانی دەردەکەوێت. لە ماوەی پێنج خولەک و نیودا باس لەوە دەکات، کە جیهان لە لایەن میدیای خۆرئاواییەوە "چەواشە کراوە". کۆبانی "لە ژێر کۆنترۆڵی" داعشدایە و هەموو ئەوەی لە بارەی بەرگری شارەکەوە دەوترێت "چەواشەکارییە".

---

٢٨٦. ئەو گرتە ڤیدیۆیە لە چەناڵی (Rudaw kurdish)؛ رۆژی ٢٠١٤/٩/٢٢ بڵاوکراوەتەوە و تا رۆژی ٢٠١٥/١/١٦ کۆی گشتی بینەرانی گرتە ڤیدیۆییەکە گەیشتووەتە ٩٨ هەزار و ٩١٩ بینەر و لە ژێر ناونیشانی "چەکدارانی داعش لە نزیکەوە بۆ رووداو دەدوێن" بڵاوکراوەتەوە، ئەمە وێرای بڵاوکردنەوەی چەند بارەی لە پەیج و ئەکاونتەکانی فەیسبوک. هەمان گرتە ڤیدیۆیی لە لایەن چەکدارانی داعشەوە بڵاوکرایەوە و بە بایەخەوە گرنگییان پێدا. لەو گرتەیەدا چەکدارێکی داعش بە کوردیی دەدوێت و دەڵێت: "ئیمە هەقی موسڵمانانمان نییە بە هیچ شێوەیەک، ئیمە دەوڵەتی ئیسلامیین لە عیراق و شام"، یەکێکی دیکە لە چەکدارەکان دەڵێت: "الله مولانا ولا مولی لکم"، پەیامنێرەکەی رووداویش دەڵێت: "ئەوانەی لەم سنوورە هەن و بەشێکی زۆری چەکدارانی داعش باس لەوە دەکەن، ئەوان شەر لەگەڵ موسڵماندا ناکەن و شەریان لەگەڵ بێ باوەر و کافرە و لای ئەوان پێشمەرگە بە بێ باوەر و کافر دەزانن". چەکدارانی داعش تەکبیر دەکەن و درووشمی "الله اکبر.. الله اکبر" دەڵێنەوە و چەکدارێکیشیان بە عەرەبیی هەمان پەیام دووبارە دەکاتەوە. بۆ بینینی ڤیدیۆکە سەردانی ئەم بەستەرە بکە: https://www.youtube.com/watch?v=rtfeZsZxY3A

ئەم گرتە ڤیدیۆییە، لە یوتیوب لە ماوەی چەند کاتژمێرێکی سەرەتاییدا، سڕایەوە و لابرا، لە تویتەر ڕێگەی بڵاوکردنەوەی لیگیرا. کەناڵە خۆرئاواییەکان بایەخیان بە ناوەڕۆکی پەیامەکەی داعش لەو گرتە ڤیدیۆییە نەدا و تەرکیزیان خستە سەر ژیان و چارەنووسی ئەو ڕۆژنامەوانە بە بارمتە گیراوە. هەندێک کەناڵی کوردی وسایتی هەواڵیانەی کوردی بە بایەخەوە کێبڕکێیان بوو لەسەر کۆکردنەوەی زۆرترین بینەر بۆ ئەو گرتە ڤیدیۆییە. لە پەیجە سپۆنسەرکراوەکانییانەوە بە ناونیشانی جیاجیا ئەویان بڵاو کردەوە. بە ناونیشانی: "نوێترین گرتەی ڤیدیۆیی کوبانی، داعش بە فڕۆکە وێنەی کوبانێی گرتووە، داعش یەکەم گرتەی ڤیدیۆیی لە بارەی کوبانێ بڵاو کردەوە، ... هتد" گرتەکەیان بڵاو کردەوە.

ئەو بەڕێزانە لە خۆیانیان نەپرسی ئایا بۆچی دەبێت ئەو پەیامەی داعش بەو ڕازاندنەوە و ئارایشتکارییە بۆ خەڵک بگوازنەوە؟ ئایا ئەوەی داعش بڵاویکردووەتەوە، جگە لە پڕوپاگەندەی سەردەمی شەڕ و درووشمبازی چ زانیارییەکی ورد و گرنگی تێدایە بۆ وەرگری کورد؟ ئایا ئەگەر ئەم پەیامەی داعش مەترسیدار نییە بۆ وەرگر؟ بۆچی تویتەر و یوتیوب لە چوارچێوەی شەڕی نێودەوڵەتی دژی داعش دەیسڕینەوە و ڕێگە بە بڵاوکردنەوەی نادەن؟

وەک ئەوەی بەرچاو کەوت هەریەک لە سایتی کەناڵی ڕووداو، سایتی کوردیو، سایتی خەندان، وەک "دیارترین سایتە هەواڵییەکان" ئەو گرتەیان بڵاو کردبوویەوە. بە ناونیشانی سەرنجڕاکێش و ڕازاوەشەوە لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانی فەیسبووک و تویتەر برەویان پێدەدا بۆ ئەوەی هەرچی زۆرترە وەرگری کورد ئەو پەیامەی داعش و ئەو پڕوپاگەندانەی پێ بگات.

نموونەیەکی دیکەی ئەو حاڵەتە نەرێنییە، ئەوە بوو، ڕۆژی ١٠ی تشرینی دووەم/نۆڤەمبەری ٢٠١٤، داعش لە کوبانێوە گرتەیەکی ڤیدیۆیی بڵاو کردەوە، تێیدا وەک سایتە کوردییەکان نووسیبوویان: "پەیامێکی بۆ پێشمەرگە" ناردبوو.

بە بێ گوێدانە هیچ بنەمایەکی زانستی و لەبەر چاو گرتنی تەنانەت هەستی وەرگران و ئەرکی نەتەوەیی و نیشتمانی و ئینسانیانە لە هەمبەر ئەو پێشمەرگانەی لە سەنگەرن و ئەوانەی خوێنیان بەخشیوە و کەسوکارەکەیان، ژمارەیەک سایت و کەناڵە کوردییەکان (بە پەلە) بڵاویانکردەوە:

*"**داعش بە فەرمی پەیامێک بۆ پێشمەرگە دەنێرێت** – کوردیو".

*"**داعش لە کوبانێ پەیامێک ئاراستەی پێشمەرگە دەکات** – خەندان".

زۆرێک لە سایتەکانی دیکەش بە هەمان ناونیشان یان بە کەمێک دەستکارییەوە بڵاویان کردەوە. هەر وەک ئەوەی پەیامی سەرۆکایەتی هەرێم بە گوێی پێشمەرگەدا بدەن. سەیر لەوەدا بوو ئەو بەستەرانەی لە یوتیوبەوە وەرگیرابوون و ترنجێندرابوونە ناو هەواڵەکە خۆشبەختانە یوتیوب سڕیبوونییەوە.

سەرچاوەی سەرەکی داعش بۆ گەیاندنی پەیامەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانە، زۆرتریش تویتەر و ماڵپەڕی یوتیوب، بەهۆی ئەو شەرە نێودەوڵەتییەی دژی داعش دەستپێکردووە، کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی هەموو هەوڵێکی خستووەتەگەڕ بۆ سڕینەوەی هەژمارەکانی داعش لە تویتەر و ڕێگە گرتن لە بڵاوبوونەوەی دەقی پەیامەکانی لە یوتیوب، بەڵام بەداخەوە ئەو مەسەلە جیهانییە بە لای میدیای کوردییەوە ئەرزشی نییە.

ناتێگەیشتوویی هەڵسوڕاوانی میدیایی، ئەجێندانی پشت کەناڵ، هەستنەکردن بە بەرپرسیارێتی میدیایی و یاسایی بەرامبەر بە وەرگر، کارێکی کردووە، بە سانایی کەناڵ و سەرچاوەگەلێکی میدیایی کوردی بوونەتە دەستکەلای دەست پەیجی فەیسبوک و هەژمارەکانی داعش لە تویتەر و چییان بوێت ئەوەیان پێ دەرخواردی وەرگری کورد دەدەن و تەنانەت بەیاننامە و بڕیارنامە و بابەتەکانیشیان بۆدەکەنە کوردیی پاراو.

کاتێک قسە دێتە سەر بەرپرسیارێتی یاسایی، ئێتیک لە پیشە و کارامەیی لە کاری ڕۆژنامەوانییدا، بەداخەوە دامەزراوەی میدیایی هەموو هێزی خۆی لە شکاندنی کەسایەتی ڕەخنەگر لە میدیا بە خەرج دەدات. بەوەشەوە ناوەستێت هێندەی سەرقاڵدەبێت بە ئارایشتکردنی دیوە ناحەزەکانی ڕووماڵی ڕۆژانەی لە لایەک و هەوڵدان بۆ بە وەزیر و گزیر و پەرلەمانتار کردنی کارەکتەرە بێزراو و هیچ پێ نەبووەکانی لە لایەکی دیکەوە؛ هێندە نایپرژێتە سەر گوێگرتن لە ڕەخنە و بەخۆداچوونەوە و ڕاستکردنەوەی هەڵەکانی.

ئەم هەڵانەی کەناڵە کوردییەکان شایستەی وردبوونەوە و تێفکرینی زیاتر و بەدواداچوونی هەمەلایەنترن، بۆ ئەوەی کارێک بکرێت چیدیکە کەناڵ نەتوانێت وەرگر چەواشە بکات.

ئەرکی لایەنی پەیوەندیداریشە، چاودێری کایەی میدیایی بکات، نەک بە مەبەستی سانسۆرکردن و زەوتکردنی ئازادی لێی؛ بەڵکو بە مەبەستی ڕاستکردنەوەی هەڵەکان و ناچارکردنی کەناڵ بە بڵاوکردنەوەی پۆزش و داوای لێبوردن لە وەرگران.

باسی چوارەم: لە نێوان میدیای کوردی و هەژمارەکانی داعشدا

لە پەراوێزی ئەو بابەتانەی سەبارەت بە میدیای کورد و رووماڵکردنی شەڕی چەکدارانی داعش خستمانەڕوو، جێی خۆیەتی بەراوردێکی نێوان چۆنێتی رووماڵی شەڕەکە لە لایەن میدیای کوردیی لە لایەک و پەیام و شەڕی راگەیاندنی چەکدارانی داعش لە لایەکی دیکەوە بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین بەرچاوڕوونتر کەموکورتییەکان ببینین، دەست لەسەر خاڵە لاوازەکانمان دابنێین و هەوڵی دۆزینەوەی چارەسەریان بدەین.

لە بەرامبەر میدیای پێشکەوتوو، پارەدار، هەمە کەناڵ و فرە رەنگی کوردیدا، داعش ژمارەیەک هەژمار و ئەکاونت و چەناڵی ڤیدیۆیی هەبوو، کە لە رێگەیانەوە رۆژانە درێژەیان بە شەڕی دەروونیی دژی کورد دەدا و وەک ئاوی پەنگخواردووی درزی بەردە شاخ پروپاگەندەیان دەڕژایە ناو کایەی میدیایی کوردییەوە. پێویستە بزانین ئێمە بە هەموو توانای ماددی و مرۆیی و تەکنیکەوە لە کوێ و میدیای داعشی، کە زیاتر لە رێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوەیە لە کوێ..؟

بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی ئێمە لێرە لەشکرێک لە موچەخۆری سەربازی، شارەزا، بەڕێوەبەر و پلەدارانی خانەنشین و پەلەداری ناو وەزارەتەکانی ناوخۆ، پێشمەرگەمان هەیە، هەروەها فەرماندەیی گشتی هێزی پێشمەرگە، ئاژانس و دەزگای (پاراستن و زانیاری)، ئەنجومەنی ئاسایشی هەرێمی کوردستان هەن. جگە لەوەش دەیان 'نووسەر، رۆشنبیرو رۆژنامەنووسی' خاوەن پلەی سەربازییمان هەیە و ئەگەر خانەنشینیش بن، لەسەر داوای فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکان هەق وابوو قەڵەم و شارەزاییەکەیان لەم شەڕەدا خستبووایە خزمەت سەنگەری پێشمەرگەوە و پەیوەندییان بە وەزارەتەوە کردبا و پرۆژەیان هەبوایە بۆ سەرخستنی شەڕی میدیایی دژ بە داعش و بەرەنگاربوونەوەی شالاوی پروپاگەندەیی داعش. لانیکەم بە وتار و نووسینەکانیان خزمەتێکی کایەکەیان کردبا. بەڵام بەداخەوە نەک هەر ئەوە نەکرا، بەڵکو بە پێچەوانەوە ژمارەیەک لەو خانەنشینە سەربازییانە و ئەو میدیاکارانەی خۆیان وەک پێشەنگی کاروانی رۆژنامەوانی کوردیی دەناسێنن، کەناڵ و ماڵپەڕە ئەلیکترۆنییەکانی خۆیان کردبووە سەرچاوەیەک بۆ بڵاوکردنەوەی پروپاگەندەی داعش و برەودان بە شەڕی دەروونیی داعش لە دژی هێزی پێشمەرگە.

بەراوردێك لە نێوان میدیای كوردیی و میدیای داعشدا

یەکەم: یەک گوتاری داعش و پەرتەوازەیی میدیای کوردی:

هەموو ئەوانەی لایەنگری داعشن، یاخود راستەوخۆ کاری پروپاگەندەیی بۆ داعش دەکەن، لەسەر یەک پەتن. هیچ کامیان شتێکی پێچەوانەی ئەوەی دەیانەوێت بیڵێن، بڵاو ناکەنەوە. هەمووان بە یەک ئاواز دەخوێنن و ئەوەی دەیانەوێت بیگەیەنن ئەگەر راست بێت، یاخود ناراست هێندەی دووبارە دەکەنەوە، وەک راستی رەها لای وەرگر دەیچەسپێنن. ئەوان لەوەدا پەیڕەوی لە دروشمەکانی گۆبلزی[287] وەزیری پروپاگەندەی هیتلەر دەکەن، کە دەیوت "درۆ بکە.. درۆ بکە تا خەڵک بڕوات پێدەکەن". تەنانەت ئەگەر بیانەوێت سەبارەت بە پرسێک بێدەنگی هەڵبژێرن، ئەوا؛ هیچ کامیان لە خۆیەوە قسە ناکات و وەک فەرمانێک لە ناو یەکدا بڵاویدەکەنەوە، کە لەبارەی فڵانە ناوچەی شەڕەوە هیچ زانیارییەک بڵاو نەکەنەوە.

لە بەرامبەر ئەو خەسڵەتەی داعشییەکان بە داخەوە لە میدیای کوردییدا پێچەوانەکەیمان بنیی بە جۆرێک، کە هەر یەک لە ئاوازێک دەخوێنێت و دەهۆڵی لایەک لێدەدات. هەمووان کۆک نیین لەسەر پەیامێک، کە لە توانایدا بێت رایەکی گشتی سەبارەت بە رووداوێکی دیاریکراو درووست بکات. لە ناوهێنانی داعشەوە بیگرە تا دەگاتە زانیاری سەبارەت بە شەڕەکان و ئەنجامەکانیان.

---

287. (پۆل جۆزێف گۆبلز)؛ لە ٢٩ی ئۆکتۆبەری ١٨٩٧ لەدایکبووە و لە شەڕی یەکەمی جیهانییدا (١٩١٤- ١٩١٨)، وەک خۆبەخش پەیوەندی بە سوپای ئەڵمانیاوە کردووە.لە ١٩٢٢ پەیوەندیی بە حزبی نازییەوە کردووە. سەرەتا دژی ئەوە بوو ئەدۆلف هیتلەر ببێتە ئەندامی نازییەکان، بەڵام دواتر بۆچوونی گۆڕاو و بووە یەکێک لە هاوکارانی هیتلەر.
لە سەردەمی شەڕی دووەمی جیهانیدا (١٩٣٩ – ١٩٤٥) رۆڵێکی گەورەی بینی لە پروپاگەندەکردن بۆ فیکری نازییەکان و بڵاوکردنەوەی بە ئەوروپادا و ئەو هیتلەری وەک رزگارکەر و فریادرەسی ئەڵمانەکان وێنا کردبوو. وەزیری پروپاگەندەی نازییەکان بوو، تا دواچرکە هاوڕێی هیتلەر بوو. خاوەنی وتەی بەناوبانگی "درۆ بکە تا خەڵک بڕوات پێدەهێنن" بوو. دەرکەوتنی ئەو بووە سەرەتایەک بۆ تێگەیشتن لە رۆڵی میدیا لە یەکلاکردنەوەی شەڕ و لێکۆڵەران گەیشتنە ئەو بڕوایەی لە شەڕدا ئەوەی دەیباتەوە، خاوەن راگەیاندنی بەهێزە.
گۆبلز بە داهێنەری هونەری پروپاگەندەی سیاسی لە جۆری خۆڵەمێشی ناسراوە. لە کۆتایی جەنگیی دووەمی جیهانیی و دوای شکستی ئەڵمانیای نازی لە ١ی ئەیلولی ١٩٤٥ بە خۆکوشتن کۆتایی بە ژیانی هات و لەگەڵ خۆیدا هاوسەرەکەی و شەش منداڵەکەشی لە ڕێگەی ژەهرەوە کوشت.

دووەم: کۆششی داعش و خەمساردی میدیای کوردیی:

میدیای داعشی هەرچەندە فشاری لەسەرە و هەژمارەکانیان لە تویتەر رادەگیرێن و ڤیدیۆکانیان لە یوتیوب دەسردرێنەوە[٢٨٨]، بەلام کۆلیان نەدا و بە چەندین شێوە هەوڵی بلاوکردنەوەی پەیامەکانیان دەدا. بۆ بەرهەمهێنانی ڤیدیۆکانیان زیاتر لە پێنج دامەزراوەی میدیایی ئەلیکترۆنیان دەمەزراند و کاریان بۆ دەکردن. گرتە ڤیدیۆییەکان زۆر ئامانجدارانە و بە کوالیتی بەرزەوە ئامادە دەکرد، هەریەکێک لەوان لە ئاستی جیهاندا دەنگدانەوەی لێکەوتەوە. وەک زنجیرەی "لهيب الحرب.. الان جاء القتال" کە پێنج بەشی بلاوکراوەتەوە، زنجیرەی "صليل الصوارم" و "عزم الأباة"، و زنجیرەی "صور من أرض الملاحم"هاوشێوەی "صور من معركة"ی کەناڵەکانی بەعس لە سەردەمی شەڕی عێراق و ئێران (١٩٨٠ – ١٩٨٨)، "جيل الخلافة"، "صولة الفرسان"، "ولو كره الكافرون"، "صمود الاسود"، "كشف عدو في الداخل"، "رجال الحسبة"، "لقاءات"، "قف مع المجاهدين" "دولة الاسلام منصورة" و هەموو ئەو بلاوکراوانە جۆرەها راڤە و لێکدانەوەیان بۆ کرا[٢٨٩].

هەروەها هەریەک لە دامەزراوەکانی "الاعتصام، الفرقان، اجناد، مركز الحياة للاعلام" بە رەسمی و هەریەک لە دامەزراوەکانی "البتار، ترجمان الاساورتي، الخلافە" بە نارەسمی، لەگەڵ کەناڵی (الاعماق) لە خزمەت پڕوپاگەندەی داعشدان. ئەمە جگە لەو هەزاران هەژمارەی لە تویتەر کراوونەتەوە و بەردەوام رادەگیرێن و دووبارە و

---

٢٨٨. رۆژی ١٣ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤، لە هەڵمەتی یەکەمی شەڕی ئەلیکترۆنیی دژ بە چەکدارانی داعش بەڕێوەبەرایەتی تۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر، بە دەیان هەژماری داعشی لە تویتەر داخست. بە تایبەتی هەژماری سەرەکی ویلایەتەکانی داعش لەوانە: هەژمارەکانی الرقة، نینوی، حمص، الخير، الجنوب، صلاح الدين، دولة الخلافة، دولة الاسلامية، ترجمان اساورتي، اعلامية زرقاوية...و دەیانی دیکە.

٢٨٩. پرسی توانایی میدیایی داعش بووەتە جێی گرنگیپێدانی میدیای جیهانی و هەریەک لە راپۆرتەکانی "جۆن کانتلی" ئەو رۆژنامەوانەی لە سوریا لە لایەن داعشەوە دەستگیرکرا و دواتر لە کۆبانی راپۆرتێک و لە موسڵیش راپۆرتێکی تەلەفزیۆنی بۆ داعش بە زمانی ئینگلیزی ئامادە کرد. هەروەها گۆڤاری دابق کە بە شێوەی ئەلیکترۆنی بلاودەکرێتەوە و بە زمانی ئینگلیزی ئامادە دەکرێت.

لەو چوارچێوەیەدا، وێڕای کەناڵە خۆرئاواییەکان، کەناڵی ئەلجەزیرە، راپۆرتێکی لە بارەی توانای میدیایی داعش لە ژێر ناونیشانی "قدرات الجهاز الإعلامي لتنظيم الدولة الإسلامية ووسائله" رۆژی ٢٠١٥/٦/٢ بلاوکردەوە و هەمان راپۆرت لە چەناڵی کەناڵەکە لە یوتیوب لە ڕێگەی ئەم بەستەرەوە بلاوکراوەتەوە:
https://www.youtube.com/watch?v=RtN0XErptel&feature=youtu.be

دەبارە دەکرێنەوە. تەنانەت ئەوان لە تویتەر هەڵمەتێکی فراوانیان بە ناوی کردنەوەی "یەک ملیۆن هەژمار بۆ سەرخستنی خیلافەت" ئەنجامدا.

داعشییەکان کەمتر سوودیان لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوک وەرگرت و بەشێکی زۆری پەیامەکانیان لە ڕێگەی تویتەرەوە بڵاو دەکردەوە، ئەمەش لەبەر چەند هۆکارێک لەوانە:

١. تویتەر لە ئاستی جیهاندا فراوانترە و بەکارهێنانی ئاسانترە و زۆرینەی کەسایەتییە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایینییەکانی جیهان بەکاری دەهێنن.

٢. کردنەوەی و سەردانکردنی لە هەموو شوێنێک دەستەبەر کراوە و پەیوەست کراوە بە چەندین کۆمپانیای مۆبایلەوە.

٣. بواری درێژدادڕی نییە و بە کورتی و لە توێی هەر جریوەیەکی تویتەردا تەنیا بوارە بە بڵاوکردنەوەی ١٤٠ پیت دراوە.

٤. لە ڕووی ئەمنییەوە بەکارهێنانی تویتەر مەترسی لەسەر بەکارهێنەر درووست ناکات و شوێنی نیشتەجێبوون و بەکارهێنانی بەکارهێنەر دەرناکەوێت.

٥. گەڕان بۆ کلیلە وشە لە تویتەر ئاسانترە و ماکینەی گەڕانی ئەو تۆڕە لە چرکەیەدا هەموو شتێک (وێنە، ڤیدیۆ، تێکست) سەبارەت بە کلیلە وشەی داواکراو دەدات بەدەستەوە، کە لەوەدا فەیسبوک کارا نییە.

٦. هاشتاگ و بەکارهێنانی یارمەتی زۆری بەکارهێنەر دەدات بۆ ئەوەی برەو بە پەیامەکەی بدات و بە ئاسانترین شێوە بگاتە لایەنی بە ئامانجگیراو.

٧. وەک بەڕێوبەرانی تۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر ئاماژەیان پێکردووە، تەنیا لە یەک ڕۆژدا و لە سەروبەندی داگیرکردنی موسڵدا ڕۆژی ١٠ی حوزەیرانی ٢٠١٤، داعشییەکان ٤٠ هەزار جریوەیان لە تویتەر بڵاو کردووەتەوە، کە ئەم ئەندازە زۆرەی بڵاوکردنەوەی پەیام تەنیا لە ڕێگەی تویتەرەوە دەتوانرێت بەردەستبخرێت.

شارەزای بواری ئینتەرنێت و میدیای کۆمەڵایەتی "ئەیاد بەرەکات" لە وتارێکدا تێبینی ئەوەی خستووەتەڕوو، کە داعشییەکان سراتیژیکی هەمەلایەنیان بۆ بەبازارکردنی ئەلیکترۆنی و پەیوەندییە گشتییەکان لە ئاستێکی زۆر بەرزدا و بەو پەڕی یەکانگیر و پلانسازییەوە گرتووەتە بەر و لە ڕێگەی تیمێکی ڕێکخراوی میدیای کۆمەڵایەتییەوە کاریان بۆ ئەوە کردووە هاوڕێ لەگەڵ کردەوە سەربازییەکانیان پەرە بە پڕوپاگەندەی میدیایی بدەن و شەڕی ئەلیکترۆنی دژی نەیارەکانیان بکەن.

هەروەها باسیش لەوە دەکات، داعش زۆر شارەزایانە سوودی لە تۆڕە کۆمەلایەتییەکان وەرگرتووە بۆ دوو مەبەست، **یەکەمیان:** گەیاندنی پەیامی خۆی بە دۆست و دوژمنەکانی، **دووەمیشیان:** وەرگرتنەوەی بۆچوون و رای دۆست و نەیارانیان لە بارەی پرسەکانی رۆژەوە، وەک ئەو پرسیارەی لە سەروبەندی راگەیاندنی "دەولەتی ئیسلامی لە عیراق و شام"، ئاراستەیان کردبوو و تییدا رایانگەیاندبوو، ئایا ناوی ریکخراوەکەیان بگۆڕن بە "دەولەتی خیلافەتی ئیسلامی".. ئەمە جگە لە کۆکردنەوەی زانیاری و سیخوڕیکردن بەسەر نەیارەکانیانەوە لە ریگەی ئەو تۆڕانە"[290].

ئەوان بۆ وەرگری عەرەبی هاشتاگەکانی "باقیة، تتمدد، دولاوية، الخلافة، دولةالاسلام، الخلافة_الاسلامية، اسوددولة، رافضة، البغدادي، الخلافة_على_منهاج_النبوة، ..هتد"یان بەکاردەهینا و بۆبیانییەکان بە تایبەتی خۆرئاواییەکان هاشتاگی "کۆتایی هات سایکسبیکۆ" و هاشتاگی "trending"یان بەکاردەهینا.

بە پیچەوانەوە، ئەو هەموو ستۆدیۆ دەنگی و رەنگی، کۆمپانیای بەرهەمهینانی تیڤی و هونەرییە لە هەریم هەن، ئەو هەموو کەنالە میدیاییە هەن، بەلام هیچ کەنال و کۆمپانیایەکی بەرهەمهینان ئامادە نییە کاریکی خۆبەخشانەی میدیایی بۆ پیشمەرگە بکات. رووداوەکانی سەنگەر تۆمار بکات و بە کوالیتییەکی بەرزەوە بلاویان بکاتەوە. جگە لە بەرهەمهینانی هەندی گۆرانی، بابەتی خۆ نواندن، خۆ بردنەپیشەوە،و کاری لاوازی هونەری، کە ئەگەر لە رووی ناوەرۆک و پەیامەوە وردیان بکەینەوە زیانیان پترە لە قازانجیان.

سییەم: مەرکەزیەتی داعش:

داعشییەکان هەموویان بی چەندوچوون وەک پایەیەکی پیرۆز سەیری خەلیفەکەیان دەکەن. ئەمیرانی بەرەی شەڕەکەیان دەناسین. داوای دوعا و سەرکەوتنیان بۆ دەکەن. بە شانازییەوە وەک پالەوان وینایان دەسازینن. بۆ چەکدارەکانیان هەمووی یەک دەستەواژە بەکار دەهینن و دەلین "اسود دولە".

---

٢٩٠. برکات، ایاد، داعش تكتسح الإعلام وشبكات التواصل الإجتماعي، القدس العربي، ٢١/حزيران/٢٠١٤، بابەتی ژمارە (١٨٣٣٠٦)، بەستەری:http://www.alquds.co.uk/?p=183306

هیچ کەسێکیان لە خۆوە لێدوان نادات، هەموویان هەمان ئەو شتە دەڵێنەوە، کە هەژمارە سەرەکییەکانیان بڵاوی دەکەنەوە. ڕیزی زۆر بۆ خەلیفەکەیان دادەنێن. هەموویان ستایشی ئەمیرەکانیان لە بەرەی شەڕ دەکەن، "خەتاب کوردی" ئەو ئەمیرەیان بوو، کە شەڕی دژی کوبانێ دەکرد، هەموویان نزای سەرکەوتنیان بۆ دەکرد، "ئەبو لەهیب" یەکێکی دیکەیانە کە بەردەوام ستایشی دەکەن.

بەداخەوە لای ئێمە ڕەوشەکە بەو جۆرە نییە. زۆر میحوەری شەڕ، کەس نازانێت کێ فەرماندەیە، کێ فەرمانبەردارە، کێ قسەڕۆیشتووە، هەر کەناڵێک پەیوەندی لەگەڵ کامە بەرپرسی حزبییدا پتەو و بەتین بێت؛ ئەو دەکاتە پاڵەوان.

ڕیزبەندی و سەروخواری بەرپرس و سەرباز دیار نییە. سەیری هەر شاشەیەک دەکەیت، بەرپرسێکی حزبی جارێک بە ناوی خۆبەخش، جارێک بە ناوی خانەنشین، جارێک بە ناوی فەرماندەی میحوەر قسە دەکات. لەوەشدا بە گوێرەی دابەشبوونی میدیا بەسەر حزب و بەرەی بەرژەوەندی و باڵی ناوحزبدا ڕۆڵی خۆی بینیوە لە هێنانە پێشەوە و بە کەڵەگا کردنی ئەم و ئەو لە سەنگەرەکاندا.

سەنگەرەکان بوونەتە مەیدانێک بۆ خۆدەرخستن و بەدەستهێنانی ناوبانگ، جگە لە بەرپرسە سیاسی و حزبییەکان، وەزارەتی پێشمەرگە و میدیای ئێمە هەوڵی نەدا سیمبولێکی ئازایەتی و سەرمەشقێکی فیدراکارییمان پیشان بدات، کە لە ڕیزی پێشمەرگەدا ئەو کەسانەی گیانبەختکردووانە لە شەڕدابوون و نموونەی ئازایی و بە جەرگیی و قارەمانیی بوون نەهێنرانە پێشەوە. تا ئێستا وەزارەتی پێشمەرگە و فەرماندەیی گشتی هێزە چەکدارەکان هیچ پێشمەرگەیەکی بە بۆنەی ئازایەتی نواندن و بەشداری یەکلاکەرەوە لە شەڕدا و بەدەستهێنانی دەستکەوت و سەرکەوتن لە شەڕی بەرەکاندا خەڵات نەکردووە. بۆنموونە هێزەکانی پێشمەرگەی زێرەڤانی، لە میحوەری تەلوەردە و خازرەوە تا دەگاتە شنگال لە ڕیزی پێشەوەی بەرگرین، بەڵام کەمترین جار ئاوڕ لە قوربانیدان و گیانبەختکردنی ئەو هێزە دراوەتەوە و بە جۆرێک بەرپرسی یەکەمی فەرماندەیی هێزەکە پێنج پاسەوانی تایبەتی و کەسی نزیکی خۆی شەهیدکراوون، بەڵام هیچ کەناڵێکی میدیای کوردی ئاماژەی بەو ڕاستییانە نەکردووە و فەرماندەی هێزەکەی سەبارەت بەو قوربانیدانە نەدوواندووە. ئەمە لە کاتێکدایە میدیا هەندێک کەسی کردبوویە پاڵەوان کە ڕۆڵێکی ئەوتۆیان لە سەنگەرەکان نەبووە.

هاوکات، هەمووان کۆک نین لەسەر سپاردنی ڕێبەرایەتی ئەو شەڕە بە سەرۆکی هەرێمی کوردستان "مەسعود بارزانی"، کە فەرماندەی گشتی هێزی چەکدارە و لە

واقیعیشدا بەشێکی زۆری کاتەکانی لە میحوەرەکانی پێشەوەی شەڕ بەسەر دەبرد و تەنانەت زۆرێک لە چالاکییە دیبلۆماتییەکانیشی هەر لە گۆڕەپانەکانی بەرگری ئەنجامدەدا و نەدەگەڕایەوە بۆ شوێنی مانەوەی خۆی، بەلام ئەم ڕاستییانە جگە لە وتاری درووشمناسای هەندێک کادیری حزبی لە میدیای کوردییدا بە شێوەیەکی جێی بایەخ باسیان لێوە نەکراوە و خرانە ژێر لێوەوە و تا ڕادەی نەرێنی کردن پەردەپۆشکران. ئەمە سەبارەت بە خودی سەرۆکی هەرێم کە بە گوێرەی یاسا و تەنانەت ئەو ڕەشنووسەی دەستوور،(هەرچەند وەک سەرچاوەی یاسایی نییە)، بەلام وەک بەڵگەنامەیەک کە لە پەرلەمان پەسندکراوە، دەکرێت حسابی بۆ بکرێت؛ ئەو فەرماندەی گشتی هێزی چەکدارە و بە گوێرەی یاسای کارپێکراوی سەرۆکایەتی هەرێمیش ئەو فەرماندەیە و بڕیاری شەڕ و ئاشتی دەبێت لای ئەو بێت، بەلام حزبایەتی و هەرزە پاریکردن لەگەڵ ئەو پرسە گرنگەدا سەنگی بۆ هیچ شتێک نەهێشتووەتەوە. تەنانەت کاتێک بەرپرسێکی سەربازی وەک شێخ جەعفەر لە ڕیزی (یەکێتی نیشتیمانی کوردستان)دا پابەندبوونی خۆی بە بڕیارەکانی بارزانی دەربڕی لە لایەن بەرپرسانی حزبەکەیەوە تۆمەتی 'خیانەتکردن و بوون بە سیخوڕی پاراستنی پارتی درایەپاڵ'. ئەگەر میدیای کوردی بە عەقڵێکی نەتەوەییانە کاری کردبا، دەکرا وێنای ئامادەگی بارزانی لە بەرەکانی شەڕ ئەگەر چی ئامادەگییەکی ڕەمزیش بوایە، کە زۆرجار کردەیی بووە، بکاتە کەرستەیە گرنگ بۆ بەرزکردنەوەی وورەی خەڵک و پێشمەرگە و ترساندنی دوژمن و گەڕانەوەی ئومێد بۆ ئاوارەکانی دەستی داعش.

پەیامنێری کەناڵ هەیە لەبەر ئەوەی پەیوەندییەکی دۆستانە و پتەوی لەگەڵ فلانە ئەندامی مەکتەبی سیاسی یان سەرکردایەتی فلانە حزب هەیە، ئیدی کە ڕووماڵی بەرەی شەڕ دەکات تەنیا دەرفەت بە ئەو کەسە دەدات دەربکەوێت و قسە بکات. جێی سەرنجە کاتێک بارزانی لە چیای شنگال قسەی کرد، جگە لە کەناڵە حزبییەکانی سەر بە پارتی دیموکراتی کوردستان و چەند کەناڵێکی عێراقی، مایکی هیچ کەناڵێکی دیکەی کوردیی لەوێ ئامادە نەبوون[٢٩١]. دەکرێت ئەو جۆرە بایکۆتکردنە ڕانەگەیەندراوە بەشێک بێت لە هەوڵەکانی ژێر لێوخستنی ڕۆڵی بارزانی لە شەڕەکاندا.

---

٢٩١. ڕۆژی ٢٠١٤/١٢/٢١، سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعود بارزانی، سەردانی چیای شنگالی کردو بە بۆنەی ڕزگارکردنی ژمارەیەک ناوچە و کردنەوەی ڕێگەی سەرەکی بۆ گەیشتن بە چیای شنگال، وتارێکی پێشکەشکرد، جگە لە مایکی ژمارەیەک کەناڵی عێراقیی، هەریەک لە مایکی زاگرۆس تی ڤی، دوو مایکی کەناڵی ڕووداو، دوو مایکی کەناڵی وار، دوو مایکی کەناڵی کوردستان تی ڤی ئامادەیی ڕووماڵکردنی وتارەکەی بارزانی بوون و جگە لەوان هیچ

چوارەم: داعشییەکان لێدوان نادەن:

چەکدارانی داعش، وەک چەکدار کەسیان جورئەتی ئەوە ناکەن فەرمانی سەرووی خۆیان بشکێنن. لە خۆیانەوە لێدوان بدەن! بینیمان لە سنووری کەرکوک پەیامنێری کەناڵی "پەیام" و "رووداو" دەپارانەوە لە چەکدارانی داعش تا قسەیان بۆ بکەن، بەڵام ئەوان رەتیاندەکردەوە. چونکە چەکدارانی داعش بۆیان نییە لە خۆیانەوە لێدوان بدەن.

لەبەرامبەر ئەو ریزبەندی و پلەبەندی و پابەندبوونەی چەکدارانی داعش بە فەرمانی سەرووی خۆیانەوە، بەداخەوە لە ناو سەنگەری پێشمەرگە ئەوەی دوورە لە بنەما، ئەتەکێت، دیسپلینی سەربازی دەبینرێت. رۆژانە هەر پێشمەرگەیەک بیەوێت بە مۆبایلەکەی پەیوەندی بە کەناڵێک یان پەیامنێریکەوە دەکات و چی پێ خۆشە پێی دەڵێت.

هەرکەس بۆخۆی لێدوان دەدات، دەتوانین بڵێین "کەس بە کەس نییە". لە سنووری جەلەولاوە بگرە تا دەگاتە کەرکوک، خازر، مەخمور، بەنداوی موسڵ و شنگال، بە ناوی دەیان سەرچاوەی وەهمی، نەناسراو زانیاری راست و ناراست لە لایەن میدیای کوردییەوە وەرگیراوە و بێ هیچ چەندوچوونێک بڵاوکراوەتەوە. تا ئامادەکردنی ئەم بابەتە وەزارەت و لایەنی پەیوەندیدار نەیتوانیوە کۆنترۆڵی ئەو حاڵەتە نەشاز و ناتەندرووستە بکەن، کە زیانی زۆری بەر سەنگی پێشمەرگە و ناسنامەی نیزامی بوونی ئەو هێزە داوە. تەنانەت وەزارەتی پێشمەرگەی خستووەتە دۆخێکی لەقبووی بێ بایەخەوە.

سەرەرای ئەوەش دابەشبوونی میحوەرەکان بەسەر حزب و باڵەکانی ناو حزبدا رەوشێکی قێزەون و نامۆ بە بەرژەوەندی نەتەوەیی خوڵقاندووە. کەس ناپرسێت! کاتێک پرۆسەیەکی سەربازی فراوان بۆ رزگارکردنی زوممار و شنگال دەستپێدەکات، بۆچی وەزارەتی پێشمەرگە قسەیەکی نییە بۆ وتن بشێت؟ بۆچی هەر کەس لای خۆیەوە قسە دەکات؟

وەک تێبینی دەکرێت، بەرێزان ئەمینداری گشتی وەزارەتی پێشمەرگە و خودی وەزیری پێشمەرگە، لە بارەی شەری میحوەرەکانی بەنداوی موسڵ، زوممار و شنگال هیچ لێدوانێکیان لێ نەبیستراوە. دەبوایە وەزارەتی پێشمەرگە ژووری عەمەلیاتی

کەناڵێکی دیکەی کوردیی لەوانە کەناڵەکانی کەی ئێن ئێن، سپیدە، پەیام، ریگا، گەلی کوردستان، بادینان سات، کەرکوک تی ڤی، کوردسات، کوردساتنیوز ئامادەنەبوون. بۆبینینی دەقی وتارەکەی سەرۆکی هەرێم سەردانی چەناڵی بارزانی لە یوتیوب بکە: https://www.youtube.com/watch?v=6jEnF3Md75Q

میدیایی هەبێت بۆ رووماڵکردنی پرۆسەی رزگارکردنی ئەو ناوچانە، بە هەمان شێوەش بەڕێوبەری راگەیاندنی وەزارەتی پێشمەرگە لێی نەبیستراوە لە بارەی میحوەرەکانی جەلەولا و سەعدییە لێدوان بدات.

هەروەها بە روونی هەست بە دابەشبوونی میحوەرەکان بەسەر بەرژەوەندی تاک باڵێدا دەکرێت ئەوەی شەڕ لە میحوەرەکانی مەخمور و خازر بەڕێوەدەبات، جیایە لەوەی لە میحوەرەکانی شنگال و زوممار هەیە، میحوەرەکانی یەکێتیش بوونەتە مەیدانی نمایشی چەند ئەندامێکی باڵای ئەو حزبە و زەقکردنەوەی رۆڵی هەندێک بەرپرس لە سەنگەرەکان و فەرامۆشکردنی رۆڵی هەندێکی دیکەیان، بە روونی بە شاشەی کەناڵە میدیاییەکانی یەکێتییەوە دیارە و بەرپرسی دیاری میحەوەریش هەیە کە سکاڵای لەو رەوشە میدیاییەی یەکێتی هەبووە و ئاماژەی بۆ ئەوە کردووە، کە کەناڵەکانی راگەیاندنی حزبەکەی فەرامۆشیدەکەن، وەک ئەوەی لە بەرنامەیەکی تۆمارکراوی کەناڵی ئێن ئارِ تییدا، مەحمود سەنگاوی فەرماندەی میحوەر لە سنووری گەرمیان ئاماژەی پێکرد. هەروەها بەشداریکردنی میلیشیای "حەشدی شەعبی"[292] لە شەڕەکاندا مەترسی ئەوەی هێنایە ئاراوە، کە دەستکەوتەکان ئاوێتەی نەزعەی میلیشیایی و هەست و سۆزی مەزهەبی بکرێن.

پێنجەم: داعش سەرچاوەی رەسمی هەیە:

وەک ئەوەی زووری عەمەلیاتی میدیایی بۆ ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی دانابێت بەو جۆرە مامەڵە دەکات. لە تویتەر بە ناوی (ویلایەت) بۆ هەموو پارێزگایەک یان وڵاتێک هەژمارێکی سەرەکی داناوە. بۆنموونە هەژماری ویلایەتەکانی (یەمەن، سینا، جەزائیر، ئەفریقیا، شام، جنوب، جزیرە، نەینەوا، رقە، حەلەب، ئەنبار، دیالە، کەرکوک، کوردستان) و بۆ هەر بەرەیەکی شەڕ دەیان هەژماری کردووەتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا هەمووان ئاگاداری جریوەی یەکدین و دووبارە دەیانجریوێننەوە. ئەگەر هەژمارێکیان دابخرێت خێرا لە جێگەی ئەو هەژمارێک دەکەنەوە و یەکدی بۆ فۆلۆکردنی هاندەدەن.

---

٢٩٢. دوای داگیرکردنی موسڵ و تکریت لە لایەن داعشەوە و دروستبوونی مەترسی لەسەر بەغدا، ئایەتوڵڵا عەلی سیستانی فەتوایی بۆ شیعەکان دەرکرد و داوای لێکردن چەک هەڵبگرن بۆ پاراستنی شارەکانیان و لەسەر بنەمای ئەو فەتوایە ٣ ملیۆن خۆبەخش ناونووسکران و چەکیان پێدرا و لە کارنامەی حکومەتەکەشیدا حەیدەر عەبادی سەرۆک وەزیران بڕیاریدا لە چوارچێوەی یاسادا ئەو هێزە خۆبەخشانە بە ناوی حەشدی شەعبی رێکبخات و چەکدارییان بکات و ئەرکیان پاراستنی سنووری پارێزگاکان بێت. حەشدی شەعبی لە لایەن میلیشیایی بەدرەوە سەرپەرشتیدەکرێن.

جگە لەوەش زۆر بە باشی سوودیان لەو سایت و پێگە خۆڕاییانە وەرگرتووە کە هەر کەس دەتوانێت بەکاریان بهێنێت وەک (justpaste.it) و (manbar.me) و لەوێوە پەیام (تێکست + وێنە) بڵاودەکەنەوە و بەستەرەکانیان لە تویتەر دووبارە بڵاودەکەنەوە.ئەمە سەرەڕای ئەو سەدان چەناڵەی لە یوتیوب کردوویانەتەوە.

لە بەرامبەردا وەزارەتی پێشمەرگە، هیچ پێگەیەکی تایبەت بە رووماڵی شەڕی نییە. تەنانەت ماڵپەڕی رەسمی وەزارەتیش لەکارکەوتووە. پەیامی یان نییەتی، یاخود ئەگەر هەشیی بێت؛ بە هۆی سیاسەتی کەناڵەکانەوە رەنگە وەک پێویست نەگاتە وەرگر. وەزارەت نەیتوانیوە لە ئاست ئەو شەڕە بەرفراوانە چەند بەرەییەدا بێت، کە بەدرێژایی سنووری هەرێمی کوردستان هەیە، چرکە بە چرکە یان شەش سەعات یاخود ١٢ سەعات جارێک زانیاری نوێ بڵاوبکاتەوە. کۆنگرەی رۆژانەی وەزارەت نابینین. بەیاننامەی سەربازی وەزارەت بوونی نییە، جگە لە هەندێک راگەیەندراو و روونکردنەوەی بەڕێوبەری راگەیاندنی وەزارەت، یان روونکردنەوە بە ناوی وەزارەتەوە.

هاوڕێ لەگەڵ ئەوەشدا وەزارەت، ئاژانس و دەزگا، فەرماندەیی گشتی پێشمەرگە هیچ بایەخێک بە گەیاندنی پەیام بە زمانە جیاجیاکان لەوانە عەرەبی و ئینگلیزی و فارسی و تورکی نادەن. کە لەوەدا چەکدارانی داعش تەنانەت بە زمانە ناوچەییەکانی قەوقازیش شت بڵاودەکەنەوە. ئەمە جگە لەوەی بە زمانە گشتی و سەرەکییەکانی جیهان پەیامەکانیان بڵاودەکەنەوە. تەنانەت بۆ وەرگرانی کوردیش ئەوان چەند هەژماریکیان کردووەتەوە و هەموو ئەو جریوانەی لە هەژماری ویلایەتەکانەوە بڵاو دەکرێنەوە، وەریاندەگێرن بۆ کوردی.

پێویستە ئەوەش بوترێت لە بەرەی پێشمەرگەدا ژمارەیەک گەنجی کورد خۆبەخشانە بۆ هاوکاریکردنی پێشمەرگە هەژماریان لە تویتەر و پەیج و ئەکاونتیان لە فەیسبوک کردووەتەوە. تییاندا وەڵامی پروپاگەندەی داعش دەدەنەوە. وەک هەژماری 'peshmarga'[٢٩٣] لە تویتەر و پەیجی 'ئەفسەرانی کوردستان'[٢٩٤] لە فەیسبوک.

---

٢٩٣. لە تویتەر گەنجانی کورد خۆبەخشانە و وەک خەمخۆری بۆ پێشمەرگە، ژمارەیەک هەژماریان بە ناوی جیاجیا بۆ پێشمەرگە داناوە لەوانە 'بيشمركە كوردستان، بيشمركە اسود كوردستان، بيشمركە صياد الدواعش، بيشمركە بارزاني، بيشمرگە هاشتاگ'. بۆ بەرچاوکەوتنی ئەو هەژمارانە دەکرێت بە گەڕان بۆ کلیلە وشەی 'پێشمەرگە' بەرچاو بخرێن.

شەشەم: زانیاری هەواڵگری کۆدەکەنەوە و سوود لە سەرچاوەی دیکە وەردەگرن:

وەک لە پێشتریش ئاماژەمان پێکرد، چەکدارانی داعش و ئەندامانی ئەو گرووپە بە زیرەکییەکی لە رادەبەدەر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەکاردەهێنن. یەکێک لە ئامانجەکانیان گەڕان بە دوای زانیاری و کۆکردنەوەی زانیاری هەواڵگرییانە و سیخوڕیکردنە بەسەر بەرەی پێشمەرگەدا. ئەوان بە وردی چاودێری میدیای کوردی و پەیج و ئەکاونتی کەسایەتییە کوردەکان دەکەن. بە وردی ئاگاداری رووماڵ و بابەتی بڵاوکراوەی میدیای کوردیین. بە تایبەتی ئەو هەواڵانەی تایبەتن بە شەڕەکان.

بۆنموونە هەمووان ئەو هەواڵەی فیراتنیوزیان بڵاوکردبوویەوە، کە نووسی بووی 'پێشمەرگە لە شنگال پاشەکشەی کرد'، هەروەها هەموویان ئەو گرتە ڤیدیۆییەیان بڵاو کردەوە کاتی خۆی لە بەرنامەیەکی رووداو تی ڤیدا شنگالییەکی تووڕە دەیوت 'پێشمەرگە ئێمەی بە درهەمێکی رخیس فرۆشت'. تەنانەت ئەوان چاودێری ئەکاونتی فەیسبووکی هاووڵاتیان و پەیجەکانیش دەکەن. ئەو شەوەی پەرلەمانتارێک وێنەی شەقامێکی هەولێری گرتبوو، لە پەیجی خۆی دانابوو گوایە هەولێر چۆڵدەکرێت، ئەوان دەستبەجێ وەک ماددەیەکی پروپاگەندەیی بەکاریان هێنا.

بە شێوەیەکی بەردەوامیش ئەوان وێنەی شەهیدەکانی پێشمەرگە لە پەیجە کوردییەکانەوە وەردەگرن و وەک ماددەیەکی پروپاگەندەیی بڵاوی دەکەنەوە. بەوەشەوە نەوەستاوون و برگەیەکیان هەیە بە ناوی (من اعلامهم) کە مەبەستیان زۆرتر لە میدیای کوردییە رۆژانە برگە و بابەتی پروپاگەندەیی لێ هەڵدەهێنجێن و هەندێکجاریش هەڵەی کەناڵە کوردییەکان دەخەنەبەرچاو.

لە بەرامبەر ئەم خاڵەدا تەنیا ئەوەندە بەسە بڵێین میدیای کوردیی یان هەندێک لە میدیاکاران چاوەبڕنە هەژمارەکانی داعش بۆ ئەوەی پەلەپرتێ بکەن لە کۆپی و پەیستکردنی پەیامی پروپاگەندەیی داعش و خێرا بۆ ئەوەی کەس 'ڕکابەر'یان نەبێت بڵاوی دەکەنەوە. بۆنموونە بڵاوکردنەوەی ئەو گرتە ڤیدیۆییەی کە چەکدارانی داعش هەڕەشەیان لە پێشمەرگە دەکرد.

---

٢٩٤. ژمارەیەک پەیج و ئەکاونت لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوک بۆ گواستنەوەی هەواڵ و چالاکی پێشمەرگە کراونەتەوە و بەناوبانگترینیان پەیجی ئەفسەرانی کوردستانە کە تا رۆژی ١٦ی یەنایری ٢٠١٥ ، ژمارەی فانەکانی گەیشتووەتە ١٧٨ هەزار و ٧٠٢ فان و رۆژانە ٦١١ سەردانکاری هەیە و ئەمە بەستەرەکەیتی:
https://www.facebook.com/kurdistanofficers?pnref=story

یاخود وەرگرتن و بڵاوکردنەوەی ئەو وێنانەی، کە داعش لە موسڵ خەریکی چالاکی پروپاگەندەیی وەک جادە پاککردنەوە، دارچاندن، جادە شوشتن و تاسە پڕکردنەوەیە.

حەوتەم: داعش زمانێکی یەکگرتووی هەیە و میدیای کوردیی فرە زمانە:

بە پێچەوانەی کوردەوە، چەکدارانی داعش لە سەرەوە بۆ خوارەوە هەمووی بە یەک زمان قسە دەکەن، مەبەست ئەوەیە کۆمەڵێک چەمک و زاراوەی بارگاوی بە دەلالەتی ئاینی پەیوەست بە مەسەلەی "دۆستایەتی و دوژمنایەتی (الولاء والبراء)" بەکاردەهێنن.

بۆ نموونە هەموویان بە "عصائب اهل الحق" دەڵێن "عصائب اهل الباطل"، پێشمەرگە بە بێ پاشگری "مرتد" بەکارناهێنن، بە هاوپەیمانێتی نێودەوڵەتی دژ بە داعش دەڵێن "تحالف اليهود وجيش الرده ضد أهلنا"، بە خۆکوژەکانیان دەڵێن "المتسابقون الى الجنان"، بە نەیارانی ناو قەڵەمڕەوەکەیان دەڵێن "الغلاة"، بە فڕۆکەکانی ئەمریکا و هاوپەیمانیی دەڵێن "طيران النصيري، يان صليبي"، لەگەڵ ناوهێنانی قەڵەمڕەوەکەیان دەنووسن "خلافة على منهاج النبوة"، بە گەریلا دەڵێن "غوريلا"، بە مالکی دەڵێن "هالكي"، بە کوژرانی نەیارانیان دەڵێن "هلك .. فلان" بە شیعە دەڵێن "رافضي"، بە سوپای عێراق دەڵێن "جيش الصفوي"، لە دەستپێکردنی پرۆسەی رزگارکردنەوەی تکریتەوە، هەموویان وەک یەک کورتکراوەی "جحش" لە بەرامبەر "جيش و حشدی شعبي" بەکاردەهێنن. ناوی حەسەکەیان کردووەتە "ويلايه الخير" و بە کوبانی دەڵێن "عين الاسلام"، بە چەکداری خۆیان دەڵێن "اسود الدولة" هەروەها هەمویان درووشمی دوو وشەی کورت و پڕمانای "باقيه.. تتمدد" دەڵێنەوە..ئەمانە و دەیان ناو و دەستەواژەی دیکە، بە شێوەیەکی هاوئاهەنگ بەکار دەهێنن و کەسیان شتێکی دیکە جگە لەو ناوانە بەکارناهێنن.

بەداخەوە لە ناو ئێمەدا لە سەرەوە بۆ خوارەوە، لە ناوەندی رەسمی و میدیاییدا نەتوانراوە کار بۆ ئەوە بکرێت هیچ نا لەسەر خودی داعش هەمووان کۆک بن و چەمک و دەستەواژەگەلێک بەکار بهێنرێن، کە هەڵگری مانا و دەلالەتی ناڕەوابوون ببەخشن بە داعش. وەزارەتی پێشمەرگە و بەرپرسانی سەربازی و ئەمنی کورد لە راگەیەندراو و نووسراوەکانیاندا بە ناوی جۆراو جۆر ناوی داعش دەبەن.

لەوەدا تەنیا پەیەدە و یەپەگە توانیویانە هەر لە سەرەتای درووستبوونی شەڕیانەوە لەگەڵ داعش ناوی "چەتە"یان بەسەردا ببڕن. هەرچەندە ئەو وشەیە وەک دەستەواژە ڕەنگە لە باشوور مانای کۆمەڵایەتی جیای هەبێت.

لە ئاستی میدیاییدا، لەسەر داوای بەناو وتەبێژی داعش، کەناڵێکی ئاسمانی لە بری داعش زیاتر "دەوڵەتی ئیسلامی" بەکاردەهێنێت، کەناڵەکانی دیکە یەکێک بە ناوی "خیلافەتی ئیسلامی" و یەکێک بە ناوی "دەوڵەتی داعش"، هەشیانە بە ناوی ڕێکخراوی داعش، گرووپی داعش، گرووپی تیرۆریستی داعش ناویان دەبات.

لە سەرەتای شەڕیشەوە، وەک چۆن داعش "المتسابقون الی الجنان"ی بەکاردەهێنا بۆ کوژراوەکانی، میدیای کوردی لە قەیرانی ناونان بوو لەو پێشمەرگانەی گیانیان دەبەخشن و یەکێک دەیوت شەهید و هەندێکیان دەیانوت گیانی لەدەستدا، یان بووە قوربانی، کوژرا.

ئەگەر وەک کورد بمانەوێت هەنگاوێک بە رووی شەڕی پڕوپاگەندەیی داعشدا بنێین پێویستمان بە زمانێکی یەکگرتووانەی ئەوتۆیە، کە وێنای داعش لە هەناوییدا جێ بکاتەوە، ببێتە مۆرک و ناسنامە بۆ داعش. بە داخەوە پێنەگەیشتوویی لایەنی پەیوەندیدار، نەشارەزایی میدیاکاران بە بانگەشەی بێ بنەمای پرۆفیشناڵبوون و بێلایەنی زۆر زیانی بە وەرگری کورد گەیاندووە، بە شێوەی راستەوخۆ بێت، یان ناڕاستەوخۆ خزمەتی داعشی کردووە[٢٩٥]. هەربۆیە دەبینین، بارتەقای ئەو زمانە حزبییەی لەناوخۆدا وەک بەرهەمی شەڕی ناوخۆ لەمیدیادا جێگیر بوو، کار بۆ ئەوە نەکراوە لە بەرامبەر داعشدا بەیەک زمان قسە بکرێت و پەیامی میدیایی بڵاو بکرێتەوە. ئەمەش دەرخەری ئەو راستیەیە، کە هێشتا میدیای کوردیی میدیایەک نییە توانای خوێندنەوەی واقیعی هەبێت و لە توانایدا بێت ببێتە چاوساغی کۆمەڵگە.

---

٢٩٥. جۆن کێری لە میانی ئامادەبوونی لە بەردەم کۆنگریسی وڵاتەکەی لە هەفتەی دووەمی مانگی دیسەمبەری ٢٠١٤، لە بری "دەوڵەتی ئیسلامی"، دەستەواژەی "داعش"ی بەکارهێنا و دوای ئەویش رۆژی ٢١ی دیسەمبەری ٢٠١٤ فەرماندەی ئەرکە هاوبەشەکانی سوپای ئەمریکا ژەنەراڵ جێمس تێری لە بری "دەوڵەتی ئیسلامی لە عیراق و شام" دەستەواژەی "داعش"ی بەکارهێنا و لەو بارەیەوە لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانییدا وتی: "هاوپەیمانەکانمان لە کەنداو لەو بڕوایەدان ناوبردنی دەوڵەتی ئیسلامی لە عیراق و شام، هاوماناي دانپێدانانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەو گرووپە دەگەیەنێت، بۆیە واباشتر و پەسندترە دەستەواژەی داعش بەکاربهێنین".

هەشتەم: کاریکاتێر چەکێکی دیکەی داعشە:

بەشێوەیەکی گشتی دەتوانرێت بوترێت کاریکاتێری هونەرێکی دێرینی ڕۆژنامەوانییە[٢٩٦] و لە دێر زەمانەوە ڕۆژنامەکان بۆ مەبەستی جۆراوجۆری وەک خۆشی و کات بەسەربردن، پێکەنین، گەیاندنی پەیامی سیاسی و کۆمەلایەتی و ئاینی بەکاریان هێناوە[٢٩٧]. کە هیچ کەسێک بیروڕای لەوە جیاواز نییە، کە هونەرێکی ڕۆژنامەوانییە[٢٩٨].

لەو تێڕوانینەوە، کاریکاتێر یەکێکی دیکە لەو ڕێگایانە بوو، کە داعش بە زیرەکی توانییەتی بەکاری بهێنێت و بیخاتە خزمەتی ئەجێندا و شەڕی پڕوپاگەندەیی خۆیەوە.

بەو پێیەی کاریگەرییەکانی کاریکاتێر هێندێکجار زیاتر و کاریگەرترن لە نووسین و ڕیزکردنی هەزاران وشە. داعشییەکان هەم دژی کورد و هەمیش دژی ئەو زانایانەی فەتوایان دژی داعش داوە و بنەماڵەی فەرمانڕەوای عەرەبستانی سعودییە بە شێوەیەکی بەرچاو کاریکاتێریان بەکار دەهێنا. بە شێوەیەکی گشتی لە ڕۆژنامەگەری کوردییدا هونەر کاریکاتێر گرنگی ئەوتۆی پێنەدراوە، تا لە بواری سیاسیی و لە ئاتوساتی شەڕی داعشدا بە ئەزموون و شارەزاییەوە بتوانێت بەکاری بهێنێت.

لەو بارەیەوە، "هێرش ڕەسوڵ" مامۆستای بەشی ڕاگەیاندن لەزانکۆ سلێمانی لە میانی لێدوانێکیدا بۆ ڕۆژنامەی "کوردستانی نوێ"، سەبارەت بە کاریکاتێر دەڵێت: "کاریکاتێر چ لەئاستە هونەرییەکەیدا، یاخود لەئاستە میدیایەکەیدا، کاریگەرییەکی زۆری هەیە، هونەری کاریکاتێر یەکێکە لەو هونەرە گرنگانەی کە زیاتر لەڕێگەی هێڵ و وێنە دەتوانێت کاریگەری دروست بکات لەپانتایی کاری ڕۆژنامەنووسیدا لە میدیای نووسراو دەتوانێت نمایشی بکات، زۆرجار وەکو نیمچە ژانرەکانی ڕۆژنامەنووسی حیسابی بۆ دەکرێت، گرنگی پێنەدانیشی یەکێکە لەخەوش و کەموکورییەکانی ڕۆژنامەوانیی کوردی و پێویستە هەڵوەستەی جدی لەسەر بکرێت".

---

٢٩٦. القضاة: د. عل منعم، فن الكاريكاتير في الصحافة البحرينية اليومية، جامعة الدمام- المملكة العربة السعودية، الدراسة pdf، هەروەها بڕوانە سەرچاوەکەی (شوقية هجرس، فن الكاريكاتير، مختار السيوفي، مصر، الدار المصرية اللبنانية، ٢٠٠٥، ص ٣٠).

٢٩٧. یەکەم کاریکارتێر لە سەدەی شانزەهەمدا، لە ئەوروپا دەرکەوتووە و مەبەست لە دەرکەوتنیشی بەکارهێنانی بووە لە شەڕی نێوان هەردوو ئاینزایی کریستیان کاسۆلیک و پرۆتستانەکان. بڕوانە (کاریکاتێر)، ویکیپیدیا: http://ar.wikipedia.org/wiki/

٢٩٨. سالم: د.حمدان خضر، الاتجاهات السياسية للكاريكاتير في جريدة الشرق الاوسط، المجلة البحث العلمي، العدد ٤، اذار ٢٠٠٨، ص ٦٥.

سەبارەت بە گرنگی ئەو هونەرە و بەکارهێنانی لە میدیادا دەڵێت: "کارکاتێر بایەخێکی زۆری هەیە لەکاری رۆژنامەوانییدا، لە وڵاتانی دەرەوەشدا تاکو ئێستاش کاریکاتێر بایەخ و گرنگی خۆی لەدەست نەداوە، چونکە ئەوەی کاریکاتێر دەتوانێت تەنها لەرێگەی هێلکاریەکی سادەوە بیگەیەنێت رەنگە دەیان وشە دەربڕین نەتوانێت گوزارشت لەنووسینەکان بکات، بەڵام کاریکاتێرەکە دەتوانێت گوزارشتی بکات. میدیای کوردی و کەسانی کاریکاتێریش کەم تەرخەمن، بەڵام میدیای کوردی هۆکاری یەکەمە نەک لەرووی کاریکاتێرەوە، بەڵکو لەهەموو روویەکەوە. تائێستا میدیای کوردی لەهەرێمی کوردستاندا نەیتوانیوە بەگوێرەی پێویست سوود لەکاریکاتێر ببینێت"[٢٩٩].

ئەو هونەرە رێباز و قوتابخانەی تایبەت بە خۆی هەیە و هەریەک لە هێڵ و رەنگ و سێبەر و بۆشایی لە رەگەزەکانی هەژمار دەکرێن. باسکردن لە کاریکاتێر لە رووی هونەری و زانستییەوە ئەرکی ئەم بابەتە نییە و ئەوەی مەبەستمانە باسی بکەین بەکارهێنانی بەرچاو و دیاری ئەو هونەرەیە لە لایەن داعشەوە، کە بەداخەوە میدیای کوردی نەیپرژاوەتە سەر بەکارهێنانی ئەو هونەرە وەک ئەوەی پێویستە گرنگی پێبدابا و لە وێناکردنی داعشدا بۆ وەرگری کورد سوودی لێوەرگرتبا. تەنیا سایتێکی کوردیی، کە رۆژانە کاریکاتێرێک بڵاودەکاتەوە، ماڵپەرەکانی "سبەی" و "باسنیوز"ن، کە زیاتر کاریکاتێرەکانیان لە میدیای عەرەبی و جیهانییەوە وەردەگرن و بڵاویاندەکەنەوە. دەکرا لە بری بڵاوکردنەوەی ئەو وێنانەی کە چەکدارانی داعش بە ئامانج و دیقەت و وردەکارییەوە بڵاویان دەکردنەوە میدیای کوردی پشتی بەکاریکاتێر بەستبا. بۆنموونە لە زۆرینەی ئەو هەواڵانەی باس لە لەشکرکێشی و شەرەکانی داعش و داگیرکارییەکانیان دەکرا، میدیای کوردی وێنەگەلێکی بڵاودەکردنەوە کە تێیاندا:

- ژمارەیەکی زۆری چەکداری داعش بە زەردەخەنەوە دەبینرێن و لەسەر ئۆتۆمبێلەکانەوە ئاڵا و چەکیان بەرز کردووەتەوە و بەشێکیشیان قامکی هەرەشەیان بەرز کردووەتەوە.
- چەکدارێکی داعش دەبینرێت ئاڵایەکی شەکاوەی رەشی بەسەر شانیدا داوە و لە بەرزایی گردێکەوە کە دەڕوانێت بەسەر شارۆچکەیەکدا هەنگاو دەنێت.

---

٢٩٩. ئیبراهیم نەشخەوان، بۆچی کاریکاتێرمان کەمە، راپۆرتی رۆژنامەوانیی، رۆژنامەی کوردستانی نوێ، بابەتی ژمارە (٢٤٩٥٤)ی رۆژی ٢٠١٤/١/٢٨ بڵاوکراوەتەوە. بەستەری بابەتەکە:
http://www.knwe.org/Direje.aspx?Cor=3&Besh=Witar&Jimare=24954

- چەکدارانی داعش بەیەکەوە لە سەر ئۆتۆمبیلەکانیانیان شەر دەکەن.
- چەکدارانی داعش دیلەکان گولەباران دەکەن.
- چەکدارانی داعش لە کاتی پشوودان و گورانی دەڵێن و چەکەکانیان لەباوەشیانە.
- چەکدارانی داعش نوێژ دەکەن.
- چەکدارانی داعش پێدەکەنن.
- خۆکوژێکی داعشە و لە ڕێگەیە بەرەو شوێنی خۆتەقاندنەوە و ددانەکانی دەرکەوتوون و دڵخۆش دیارە.
- چەکدارانی داعش ئاڵا لەسەر بورج و بینا و باڵەخانەکان بەرز دەکەنەوە.
- چەکدارانی داعش ئاڵا لەسەر بارەگای پارتی دیموکراتی کوردستان لە شنگال هەڵدەکەن و ئاڵای کوردستان دەخەنە خوارەوە.
- چەکدارانی داعش بە پێ چوونەتە سەر ئاڵای کوردستان و وێنەکانی بارزانی و ئۆجەلان.
- چەکدارانی داعش تەقە لە فڕۆکە دەکەن.
- ئاگری گەورەی تەقینەوە خۆکوژییەکان.
- هەڵواسین و کوشتنی سەربازانی عێراقی.
- ئاڵای کوردستان لەسەر دیواری بارەگایەک کێشراوە و لە سەرووی بارەگاکەوە ئاڵای داعش هەڵکراوە و ئاڵاکەی داعش بەرزترە لە ئاڵای کوردستان.
- چەکدارێکی داعش خەریکی چەقاندنی ئاڵایە لەسەر تەپۆلکەیەک.
- ئاڵای عێراق کە بە جلی سەربازەکانەوەیە لەسەر زەوی فڕێدراوە و چەکدارانی داعش بە جلی ڕەشەوە بەسەر تەرمەکاندا دەگەڕێن.
- دادگای داعش لە موسڵ و ڕەققە دەرکەوتووە و لەسەری نووسراوە "المحكمة الاسلامية".
- ژمارەیەک چەکداری داعش مەلە دەکەن.
- چەکدارانی داعش تۆبە بە ژمارەیەک دیل دەکەن.
- داعش سەری دیلێک دەبڕن و جلوبەرگی پرتەقاڵیان لەبەرکردووە.
- چەکدارانی داعش بە شۆفڵ و گرێدەر خەریکی ڕێکخستنەوەی شەقامەکانی موسڵن.
- داعش سنووری نێوان سوریا و عێراق دەستکاری دەکەن و تەپۆلکە دەستکردەکان تەخت دەکەن و لەسەر وێنەکە نووسراوە "سایکس بیکۆ تێکشکێنرا".

دەکرا لە بری بەکارهێنانی ئەو هەموو وێنانەی کە تێیاندا هەژموون و باڵادەستی داعش پیشاندەدرا، میدیای کوردی وێنەگەلێک بڵاوبکەنەوە، کە ڕووی ڕاستەقینەی داعش و دێوی دزێویان پیشانبدات و بۆ ئەوەش پێویست بوو ئەرکی زۆرتر بە

کاریکاتێرانی کورد و بەشی گرافیکنیوزیان بسپێرن و ڕێگری لەوە بکەن ئەو وێنانەی داعش مەبەستییەتی بڵاوببنەوە بگەنە وەرگر.

نۆیەم: سروودی جیهادیی داینەمۆی تین و تاوی بیرکردنەوەی داعشە:

بزاوت و لایەنە ئیسلامییەکان لە سەرهەڵدانی شەڕی ئەفغانستانەوە بە شێوەیەکی بەرچاو بۆ چەند مەبەستێکی جیاجیا لە بری گۆرانی و موزیک پەنایان بۆ ڕێچکەی سروودە ئاینییەکان بردووە. لەگەڵ لەدایکبوونی هەر لایەنێکی ئیسلامیشدا بە ئەندازەی گرنگییدانی ئەو لایەنە بەو کایەیە ئەدەبیاتێکی تایبەت بە لایەنەکە لە ڕووی هونەرییەوە لەدایکبووە.

لە زمانی عەرەبییدا مەبەست لە سروود (نشید)، "چڕینی شیعرێکی خاڵییە لە بابەتی خۆشەویستی و عەشق و وروژاندنی هەستی غەریزەیی، لە لایەن پیاوانەوە بە دەنگی بەرز، بە بێ بەکارهێنانی موزیک"[٢٠٠] بۆ چەند مەبەستێک لەوانە: بانگەواز بۆ کردەوەی چاک، بانگەشە بۆ ڕێبازێکی سیاسی ئیسلامیی، توقاندنی نەیاران، وەڵامدانەوەی بێباوەڕان، ستایشکردنی بەدیهێنراوەکانی خودا و پێداهەڵگوتنی سرووشت، ستایشکردنی پێغەمبەری ئیسلام، ستایشکردنی جەنگ و جیهاد، هاندان بۆ ئەنجامدانی ئەرکە ئاینییەکان، پیرۆزڕاگرتنی بۆنە ئاینییەکان، دەربڕینی پەشیمانی لە کردەوەی خراپ، بەرزکردنەوەی گیانی بەرگری و ورەی چەکدارەکان، فێرکاری نوێژ و ئادابە ئیسلامییەکان، بوغزاندن و ناشیرینکردنی دوژمنان.

لەناو گرووپ و لایەنە ئیسلامییەکاندا کەملایەن هەیە، بە حزبوڵڵای لوبنان و بزوتنەوەی حەماس و جیهادی فەلەستینیشەوە توانایان لە ئاستی بەکارهێنانی ئەو هونەرەدا گەیشتبێتە چەکدارانی داعش.

بۆ لایەنگر و ئەندام و چەکدارانی داعش، ساڵی ٢٠١٤ وەک ساڵی سروودی "أمتي قد لاح فجر، دولة الإسلام قامت" وەسفدەکرێت، نەک تەنیا لەبەر ئەوەی ئەو سروودە بووەتە پێناسەیەک بۆ داعش و زۆرترین جار گوێی لێگیراوە و زۆرترین جار لە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان بڵاوکراوەتەوە، بەڵکو لەبەر کاریگەری سروودەکە و پەیوەستبوونی زۆرترین ژمارەی چەکدار بە گرووپی داعشەوە لە ژێر کاریگەری ئەو

٢٠٠. نشید، ویکیپیدیا، http://ar.wikipedia.org/wiki

سـرووده‌دا و ره‌نگرێژكردنـی كیانێـک بـه نـاوی "خیلافـه‌تی ئیسـلامی" لـه زیهنـی وه‌رگرانییدا[٢٠١].

سرووده‌كه له كۆتاییه‌كانی ساڵی ٢٠١٣ له لایه‌ن دامه‌زراوه‌ی "الاجناد"[٢٠٢]ی سه‌ر به گرووپی داعش به‌رهه‌مهێنراوه و سه‌ره‌تا كاریگه‌رییه‌كه‌ی ده‌رنه‌كه‌وتبوو، به‌و پێیه‌ی سرووده‌كه له لایه‌ن گرووپێكه‌وه به شێوه‌یه‌كی ساده ده‌وترا. دواتر كاریگه‌رییه ده‌نگییه‌كانی بۆ زیاد كرا و بناغه‌ی درامایی سرووده‌كه به‌هێزكرا به‌وه‌ی ده‌نگی پێی چه‌كداران و ده‌نگی شمشێری جه‌نگاوه‌رانی بۆ زیاد كرا. هه‌روه‌ها ده‌نگی ته‌قاندنی فیشه‌كیشی خرایه سه‌ر.

شاره‌زایان له‌و بڕوایه‌دان، ئه‌و سرووده له جێگه‌ی "سروودی نیشتمانی داعشه" و هه‌رچه‌ند ئه‌و كاته‌ی سرووده‌كه بڵاوكرایه‌وه، داعش هیچ پانتاییه‌كی ئه‌وتۆی جوگرافی به‌ده‌سته‌وه نه‌بووه و هێشتا نه‌په‌ڕیبوویه‌وه عێراق، به‌ڵام له ڕێگه‌ی ئه‌و سرووده‌وه كاری بۆ ره‌نگرێژكردنی جوگرافیای سیاسی "ده‌وڵه‌تێک" له زیهنی وه‌رگرانییدا كرد. خاڵی گرنگ و یه‌كلاكه‌ره‌وه له مه‌سه‌له‌ی سرووده‌كه‌دا ئه‌وه‌یه، له جوگرافیای داعشدا نه‌گیرسایه‌وه و پـه‌لی هاویشت بۆ ده‌ره‌وه‌ی سنوور و قه‌ڵـه‌مره‌وی داعش. ئه‌مه پێچه‌وانه‌ی هه‌موو ئه‌و سروودانه بوو، كه له ماوه‌ی ١٠ ساڵی شه‌ڕی ئه‌فغانستان (١٩٧٩ - ١٩٨٩)، شه‌ڕی گرووپه چه‌كداره‌كانی فه‌له‌ستین دژی ئیسرائیل، سروودی ئیسلامییه‌كانی كشمیر و كاره هونه‌رییه‌كانی كۆمپانیای "السحاب"ی ڕێكخراوی ئه‌لقاعیده به‌رهه‌مهێنرابوون[٢٠٣].

ئه‌گه‌ر تێبینیش بكه‌ین، لـه هـه‌رێمی كوردستاندا هـه‌موو ئـه‌ده‌بیاتی جوڵانـه‌وه‌ی جیهادیی له كوردستان وێڕای ده‌وڵه‌مه‌ندی ئه‌ده‌بیاتی هونه‌ری و كاركردنی له‌سه‌ر سروود، نه‌یتوانی هیچ سروودێكی هه‌نارده‌ی ده‌ره‌وه بكات. به چه‌كدانانی میراتگرانی جوڵانه‌وه‌كه‌ش (كۆمه‌ڵی ئیسلامی كوردستان) سروود و ئه‌و كایه‌یه كه‌وته گیانه‌ڵڵا و هیچ ڕێگه‌یه‌كی كراوه بۆ بوژاندنه‌وه‌ی له به‌رده‌مدا نه‌ما.

---

٢٠١. دكة: عامر، داعش أصدرت الأغنية الأكثر تأثيرا هذا العام، http://www.al-masdar.net

٢٠٢. (الاجناد): دامه‌زراوه‌یه‌كی ئیسلامی سه‌ر به گرووپی داعشه و تایبه‌تمه‌نده به به‌رهه‌مهێنانی هونه‌ری و میدیایی و له ماوه‌ی كاركردنییدا ده‌یان سروود و فیلمی به‌ڵگه‌نامه‌یی بۆ بره‌ودان به داعش به‌رهه‌مهێناوه، له دیارترینیان سرووده‌كانی (صليل الصوارم، المالكي غدا مقهورا، سرايا دولتي، لنا المرهفات، يا قاضي الطاغوت، يادولة الاسلام هبي وقومي، يادولة الإسلام ثورت الدنا، صوت السجين.. هتد) بڕوانه: منتديات المنبر الاعلامي الجهادي، https://www.alplatformmedia.com/vb/showthread.php?t=43873

٢٠٣. دكة: عامر، داعش أصدرت الأغنية الأكثر تأثيرا هذا العام، http://www.al-masdar.net7/

ئەوەشمان لەیاد نەچێت لە دوای سەرهەڵدانی شەڕی چەکداری لە سوریا زۆرێک لە گرووپ و میلیشیا ئیسلامییەکان کاریان لەسەر بەرهەمهێنانی سروود کردووەتەوە بەڵام هیچکامیان نەگەیشتنە ئەو ئاستەی داعش پێی گەیشت.وەک ئاماژەمان پێکرد پەرینەوەی سروودەکە لە جوگرافیای داعشەوە بۆ ناوچەکانی دیکە یەکێکە لە خەسڵەتەکانی ئەو سرووده و گرووپی "بۆکۆحرام" لە نایجیریا، وەک بەرهەمێکی هونەری دووبارە کاریان لەسەر کردەوە و ڕێبەری گرووپەکە "ئەبو بەکر شیکاو" لە ڕێگەی ئەو گرتە ڤیدیۆییەی، کە مۆنتاژ کراوەو دەنگی سروودەکەی خراوەتە سەر دەرکەوت و ڕایگەیاند، ئەو لە بۆردومانی فڕۆکەکانی نایجیریا بۆ سەر بارەگاکانی نەکوژراوە.

یەکێکی دیکە لە سروودە ناودارەکانی چەکدارانی داعش، کە برەوێکی زۆری لە ریزی ئەو چەکدارانەدا هەیە ، سروودی "یا عاصب الرأس وینک؟" (ئەی سەرپێچراو لە کوێی؟)، "عاصب الرأس، بە کەسێک دەگوترێت سەری بە پارچەیەک پەڕۆ بپێچێتەوە.. لە بنەڕەتدا زیاتر بۆ ئەو کەسانە بەکاردەهات، کە کاتی خۆی لە وڵاتانی عەرەبییەوە دەرۆیشتن بۆ ئەفغانستان و پێیان دەوترا عەرەب-ئەفغان[٣٠٤]، هەریەکەیان پارچەیەکیان دەبەست بە سەریانەوە و دواتر ئەو شێوە سەرپێچانەوە بوو بە نەریتێکی ناو چەکدارانی چەکدارە ئیسلامییەکان و وەک سیمبوڵێک پێی دەناسرانەوە".

لە شیعری ئەو سروودەدا داوا لە گەنجانی عەرەبستان دەکرێت غیرەت بیانگرێت و وەک عەرەب-ئەفغانەکان رووبکەنە جیهاد. کاریگەرییەکانی ئەو سرووده لەسەر گەنجانی عەرەب بە گشتی و ولاتانی کەنداو بە تایبەتی هانی لایەنە پەیوەندیدارەکانی دا، هەوڵەکانیان بخەنەگەڕ بۆ کەمکردنەوەی کاریگەرییەکانی و لەو چوارچێوەیەشدا، "سەرەتا کۆمەڵێک گەنجی سعوودیایی بە هۆنراوەیەکی هاوشێوە وەڵامیان دایەوە، تەنها وشەی (وینک)یان گۆڕیبوو بە (ویلک).

دواتر گەنجانی داعش بە شێوەیەکی پێشکەوتووتر بڵاویان کردەوە، جارێکیدیکە خەڵکێک لە سعوودیا لە دژی داعش ڕێکیانخستەوە و وشەکانیان گۆڕی و گوتیانەوە.. دواتر کۆمەڵێک شاعیری ئەو وڵاتە هاتنە ناو کێشەکەوە و شیعریان لە دژی داعش ڕێکخست و بە هەمان ئاواز خوێندیانەوە..

---

٣٠٤. بە پشتبەستن بە فەتواکانی عەبدوڵلا عەزامی فەلەستینی کە دواتر لە پیشاوەری پاکستان تیرۆر کرا و ژمارەیەکی بەرچاوی زانایانی عەرەبستان، لە دەیەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا هەزاران گەنجی عەرەبی روویان لە ئەفغانستان کرد بۆ شەڕکردن دژی سوپای یەکێتی سۆڤیەتی و بەو گەنجە عەرەبانە دەوترا "عەرەب-ئەفغان".

زۆری نەبرد دەردەکە پەڕییەوە بۆ عێراق و سووریا.. کەناڵی عێراقییە گۆرانییەکی لەسەر هەمان ئاواز و بە ناوی (یا گاطع الراس وینک) و بە کلیپێکی پێشکەوتوو بڵاوکردەوە.. دانەری هۆنراوە بنچینەییەکە، گەنجێکی سعوودیاییە بە ناوی (أبو ثامر المطیري) و لە ریزەکانی داعشدایە. میدیای ئەو وڵاتە هەواڵی راکردنی ئەویان لە ریزەکانی داعش و خۆرادەستکردنیی بە دەسەلاتدارانی سعوودیا بڵاوکردەوە، کەچی زۆری نەبرد لە ریزی داعشدا دەرکەوتەوە و شیعرێکی دیکەیشی دژی بنەماڵەی سعوود بڵاوکردەوە و گاڵتەی بە هەواڵی خۆتەسلیمکردنەوەکەی کرد!"[٣٠٥].

ئەمەی باسمان کرد تایبەت بوو بە دوو دانە بەرهەمی دیاری داعش و کاریگەرییەکانیان لەسەر هەست و سۆزی وەرگران، ئەوەی دەمێنێتەوە لە بارەی بەکارهێنانی هونەر بۆ خزمەتی پێشمەرگە پێویستە بوترێت کە هەوڵی زۆر لە ئارادابوون و لە ماوەی شەش مانگی رابردووی شەڕدا توانرا بە گشتی بە هەردوو شێوەزاری سۆرانی و کرمانجی ژمارەیەک گۆرانی و سروودی نەتەوەیی بۆ پێشمەرگە بەرهەمبهێنرێن و ژمارەیەکیشیان کلیپیان بۆ کرا. جگە لەوانە داعش بە زمانی کوردیش چەند سرودێکیان بەرهەمهێناوە، کە دیارترینیان سرودی "ئەوەکانی خیلافەتی ئیسلامی"یە، کە لە ناوەڕاستی مانگی ئازاری رابردوو، هاوڕێ لەگەڵ بڵاوکردنەوەی تۆمارێکی ڤیدیۆیی لە ژێر ناوی "نامەیەک بۆ برایانی کورد" بڵاویان کردەوە.

بەڵام پرسیاری گرنگ ئەوەیە کام یەک لەو سروود و گۆرانییانە بوونە وێردی سەرزمان و وەک گۆرانی و سروودی پێشمەرگە برەویان پێدرا و کاریگەرییان بەجێهێشت. ئایا میدیای کوردیی تا چەند بە تەنگ ناساندن و برەوپێدانی هونەری کوردییەوە بووە بۆ خزمەتی پێشمەرگە و بەرزکردنەوەی گیانی بەرەنگاربوونەوە و جوڵاندنی هەست و سۆزی نەتەوەیی بە ئامانجی کۆکردنەوەی پشتیوانی زیاتر بۆ پێشمەرگە و بەهێزترکردنی شوورای پشتیوانی خەڵک لە پێشمەرگە؟

بەداخەوە نەک ئەوە نەکرا، بەڵکو برەو بە دەنگۆی "شەهید بوونی هەشت پێشمەرگە" درا، کە گوایە لە کاتی تۆمارکردنی کلیپەکاندا شەهید بوونە. هاوکات لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبووک لەسەر زمانی کارەکتەرەکانی وەک "ئەحوَل و بارام بەگ" هەوڵدرا لە رێگەی نوکتە و گاڵتەوگەپەوە لە بایەخ و گرنگی ئەو کلیپانەش

---

٣٠٥. خورشید: هێمن. "یاعاصب رأس وینک"، لە سەر دیواری تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبووک، رۆژی بڵاوکردنەوەی ٢٦ی کانوونی یەکەم/دیسەمبەری ٢٠١٤، بەستەری ئەکاونتەکەی: https://www.facebook.com/khurshid.hemin

کەمبکرێتەوە، کە بەرهەمهێنرابوون، بە جۆرێک ژمارەیەک لە بەکارهێنەرانی تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوک کەوتنە سوکایەتیکردن بە هونەرمەندان.

یەکێک لەو وتانەی کاریگەری لەسەر زیهنی وەرگر بەجێدەهێڵێت، ئەو وتە گاڵتەجاڕئامێزەیە، کە لەسەر زمانی "بارام بەگ"ی قسەخۆشی ناوداری هەورامانەوە دەوترێت، "تەلاقم کەوتبێ ئەوەندەی فیشەک لە کلیپدا تەقێنراوە، ئەوەندە نەتراوە بە داعشەوە"، ڕێکخستنی ئەم قسەیە کارێکی سانا نییە و بەدوور نازانرێت کە عەقڵێکی داعشی لە بۆتەی تابووری پێنجەمدا لە پشتییەوە بێت.

جێی خۆیەتی لێرەدا ئاماژە بە سروودی "بۆ پێشمەرگە" بکەین، کە لە بنەڕەتدا لە لایەن هونەرمەند زیاد ئەسعەد ئاوازی بۆ دانراوە و تراوە تێکستی گۆرانییەکە شیعری عەبدولڕەحمان بێلافە و لە سەرووبەندی شەڕی داعشدا، بە هەمان ئاواز لە لایەن "کەژێ هاوتا ئەسعەد" لە توێی کلیپێکی هونەریی پێشکەوتوودا وترایەوە. بەڵام هێشتا میدیای کوردیی نەیتوانییوە پەرە بە بڵاوکردنەوەی ئەو بەرهەمە ئاوازەیە بدات و بە جۆرێک بیناسێنێت کە ببێتە وێردی سەرزمانی خەڵک و کاریگەرییەکانی لەسەر هەست و نەستی وەرگری کورد بە گشتی و پێشمەرگە بە تایبەتی دابنێت. هەڵبەت زۆر بەرهەم و کلیپ و گۆرانی دیکە وتراوون و هەڵسەنگاندنیان لە ڕووی هونەرییەوە پێویستی بە را و شارەزایانی بواری هونەری هەیە، لەگەڵ ڕێزگرتن و قەدردانان بۆ کۆششی هەر هونەرمەندێک، بەڵام قسەمان لەسەر کاریگەری ئەو بەرهەمانە و بڵاوبوونەوەیانە لەناو خەڵک و دەرکەوتنیانە وەک بابەتی جێی گرنگپێدانی خەڵک.

پاری دووەم: ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد

باسی یەکەم: چەند نموونەیەك لە شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد

باسی دووەم: چەند نموونەیەك لە شەڕی دەروونی داعش و بەکارهێنانەوەیان لە میدیای کوردیی دا

باسی یەکەم: چەند نموونەیەك لە شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد

چەکدارانی داعش، لایەنگران و پشتیوانەکانیان بە شێوەیەکی بەرنامە بۆ داڕێژراو، بە چڕی پەرە بە شەڕی دەروونیی دژ بە نەیارەکانیان دەدەن. ئەوان هەموویان بەیەکەوە لە ڕۆژی گرتنی موسڵدا ٤٠ هەزار جریوەیان لە تویتەر بڵاوکردووەتەوە[٣٠٦]. ئەمە مانای ئەوەیە لەشکرێکی تایبەت بە شەڕی دەروونییان ئامادە کردووە. بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی دەزگای هەواڵگری ئەمریکا داعش خاوەنداریتی لە ٧٠٠ هەزار هەژماری تویتەر کردووە[٣٠٧]. ئەوان دەزانن ئەم قۆناغەی جیهان قۆناغی شەڕی میدیایی و پروپاگەندەییە؛ بۆیە وەک خۆیان دەڵێن لە سەدا نەوەدی سەرکەوتنەکانیان پەیوەستە بەو ترسەوە، کە لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بڵاویان کردووەتەوە. لەگەڵ سڕینەوەی هەر هەژمارێکدا، داعشییەکان بە هەمان ناو هەژمارێکی دیکەیان دەکردەوە و لە هەژمارەکانی دیکەیانەوە داوای ڕیتویتیان بۆ دەکرد.

کاریگەری شەڕی دەروونیی داعش نەک تەنیا لە سەر دەروون و هەستی نەیارەکانی داعش ڕەنگیداوەتەوە، بگرە سەری کێشاوە بۆ چەواشەکردنی کەناڵ و ئاژانسە بیانییەکانیش. بۆنموونە لە قۆناغی یەکەمی شەڕ و هاتنی داعشدا میدیای جیهانی داعشی وەک پەرچەکردارێکی سیاسەتی تائیفیانەی شیعەکان بە تایبەتیش سەرۆک وەزیران دەناساند[٣٠٨].

تەنانەت لە بەکارهێنانی دەستەواژەی "تیرۆر" بۆ ئەو گرووپە چەکدارییە پارێز دەکرا. لە سەروبەندی پەلاماری داعش بۆ سەر شارۆچکەی تەلەعفەر، هەریەک لە کەناڵەکانی ئەلحورەی ئەمریکایی و سایتی سی ئێن ئێنی عەرەبی بە پشتبەستن بە سەرچاوەکانی داعش بڵاویانکردەوە، کە تەلەعفەر لە لایەن داعشەوە کۆنترۆڵکراوە و فەرماندەی پرۆسە سەربازییەکانی ئەو ناوچەیە لیوا "محەممەد ئەلقورەیشی" ناسراو بە "ئەبو وەلید" بە دیل گیراوە. دواتر کەناڵەکانی شیعە لەوانە کەناڵی "افاق"ی سەر بە

---

٣٠٦. سالم، حسن، «داعش» والترويج الإعلامي، الحياة، الثلاثاء١ يوليو/ تموز ٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٣٣٢١١٠٢)، بەستەری: http://alhayat.com

٣٠٧. ؟: داعش تنجح في رسم دور مواقع التواصل في الحرب الحديثة، الموقع السكينة، بابەتی ژمارە (٥٥٣٩٦)، بەستەری: http://www.assakina.com

٣٠٨. موقع كتابات: مسؤول ايراني : سياسات المالكي سببت ظهور داعش، بابەتی ژمارە (٣٨٨٩٤)، بەستەری: http://www.kitabat.com

حزبی دەعوەی ئیسلامی باڵی نوری مالكی، لێدوانی دەنگیی "ئەبو وەلید"ی بڵاوكردەوە، تێیدا رەتیكردەوە تەلەعفەر كۆنترۆڵ كرابێت[٢٠٩]، بۆ رۆژی دواتر واتە دووشەممە ١٦ی حوزەیرانی ٢٠١٤، داعش پروپاگەندەی ئەوەی بڵاوكردەوە، كە "ئەبو وەلید" دوای نوێژی عەسری هەمان رۆژ لە سێدارە دەدرێت[٢١٠].

داعش بەو پروپاگەندەیەی ورەی سوپای عێراقی داڕووخاند و كۆمەڵگەی شیعە نشینی باشووری هێنایە سەر ئەو بڕوایەی چەك هەڵبگرن بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو مەترسییەی كە لە ئانوساتدایە روویان تێبكات و هاوكات گومانی خستە سەر ڕاستگۆیی و دروستی ئەو زانیارییانەی حكومەت بڵاویان دەكاتەوە.

هەر لە سەروبەندی شەڕی تەلەعفەردا كەناڵەكانی بریتانیا چەمكی شەڕی پیرۆز "Holly war" یان بۆ شەڕی داعش بەكاردەهێنا. گوایە ئەو شەڕە لە نێوان سوننە و شیعەكاندایە و شەڕێكی ئاینی و ئایدۆلۆژییە. چەندین كەناڵی دیكە ئەو چەمكەیان بۆ شەڕەكە بەكارهێنا[٢١١].

باڵیۆزخانەی بریتانیا دەستیكرد بە چۆڵكردنی باڵیۆزخانەكە و ئێستگەی "بی بی سی" هەواڵی ئەوەی بڵاوكردەوە، شەڕ گەیشتووتە دەوروبەری بەغدا و هۆكاری سەرەكی ئەو شەڕەش هەبوونی گیانی تائیفییە لە دەسەڵاتدا و شكستهێنانی نوری مالكی سەرۆك وەزیرانە لە بەڕێوەبردنی وڵاتدا و تەنیا چارەسەریش ئەوەیە حكومەتێكی بنكە فراوان بە بەشداری هەموو لایەنە سیاسییەكان دابمەزرێت. وەك ئەوەی دواتر كاری لەسەر كرا و حكومەتەكە بە بەشداری زۆرترین لایەنی سیاسی متمانەی وەرگرت.

هەندێكجار كەناڵەكانی راگەیاندن بە بێ ئەوەی مەبەستیان بێت، یان پێی بزانن دەبنە داشی دەستی تیرۆر و گرووپە تیرۆریستییەكان و لە ژێر پەردەی بڵاوكردنەوەی زانیارییدا، پروپاگەندەی ئەو گرووپانە بڵاو دەكەنەوە و برەو بە پەیامەكانیان دەدەن.

---

٢٠٩. ابو الولید ینفي انباء انسحابە ویؤكد سیطرتە علی تلعفر، خبر رقم ٧٥٤٣٧، الموقع: http://aynaliraqnews.com/

هەروەها بڕوانە: أبو الولید یواصل القتال في تلعفر، http://www.imn.iq/news/view.45202/

٢١٠. هەواڵەكانی رۆژی ١٦ی حوزەیران/یۆنیۆی ٢٠١٤، بە گشتی لە سایت و كەناڵە ناوخۆیی و جیهانییەكان هەواڵی دەستگیركردن و بڕیاری لەسێدارەدانی ئەبو وەلید، كە بە "شێرەكەی مالكی" دەناسرا، بڵاوكراوەتەوە.

٢١١. البصری؛ اسعد، الدولة الإسلامیة السنیة في مواجهة الجمهوریة الإسلامیة الشیعیة، حرب استنزاف مقدسة، میدل ایست اونلاین، الموضوع رقم ١٨١٤١٢، http://middle-east-online.com/

هەریەک لە مامۆستایان "پرۆنۆ فری" و "دومینیک رونر" لە زانکۆی "زیورخی" سویسرا لە ساڵی ٢٠٠٦ توێژینەوەیەکیان لە ژێر ناونیشانی "خوێن و مەرەکەب" ئامادەکرد. تێیدا بە وردی لە گەمەی بەرژەوەندی هاوبەشی نێوان تیرۆر و ڕاگەیاندنیان کۆڵییەوە.

ئەوان بەو ئەنجامە گەیشتن کە هەردوو لایەنی تیرۆر و ڕاگەیاندن سوودمەندن لە کاری یەکدی. گرووپە تیرۆریستییەکان بە خۆرایی ماکینەیەکیان بۆ بڵاوکردنەوەی پروپاگەندەکانیان دەستدەکەوێت و لە بەرامبەریشدا کەناڵەکانی ڕاگەیاندن، دەستکەوتی ماددی زۆرتریان دەستدەکەوێت بە بڵاوکردنەوەی هەواڵ و ڕاپۆرتی پڕ زانیاری سەبارەت بە گرووپە تیرۆریستییەکان و فرۆشی چاپەمەنییەکان هەڵدەکشێت و بینەری کەناڵە تەلەفزیۆنییەکان زۆرتر دەبێت و زیاتر دەبنە سەرچاوە بۆ وەرگران و لە کۆتاییشدا بازاڕی ڕیکلامیان دەبووژێتەوە، چونکە زۆرترین بینەر و وەرگریان هەیە.

لێرەوە ڕای پێچەوانەش وەک ڕایەکی پەیامنێری ڕۆژنامەی واشنتن پۆستی ئەمریکایی "دێڤید پرودەر" دێتە پێشەوە، کە بڕوای وایە ئەنجامدانی چاوپێکەوتن و ڕەخساندنی دەرفەتی میدیایی بۆ تیرۆریستان جۆرە ڕێزگرتنێکە لێیان و دەرفەتدانە بەوەی کەسی تیرۆریست لە ڕێگەی کەناڵی میدیاییەوە بانگەشە بۆ بیری توندڕەوانەی خۆی بکات، پاساو بۆ کردەوە تیرۆریستییەکانی بهێنێتەوە و بەرگری لە تێگەیشتن و بۆچوونەکانی خۆی بکات و وەرگران بخاتە ژێر کاریگەرییەوە"[٣١٢].

بەداخەوە لەمەدا میدیای کوردی بە بێ لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندی گشتی و هەستیاری قۆناغ و خوێندنەوەی درووستی ڕەوتی ڕووداوەکان کەوتنە هەڵەوە بەوەی لە لایەکەوە ڕوومالّی هەموو جۆرە کارو ڕەفتارێکی داعشییان دەکرد، لە لایەکی دیکەشەوە هەوڵیاندەدا کەسانی سەر بە گرووپی داعش بدوێنن و بۆچوونەکانیان بگوازنەوە بۆ وەرگری کورد.

ماکینەی پروپاگەندەی داعش سەبارەت بە کورد، زۆر ورد و شارەزایانە کاری دەکرد، بە جۆرێک لە لایەکەوە میدیای کوردی کردبوویە کەرەنای بڵاوکردنەوەی پروپاگەندەکانی و لە لایەکی دیکەوە وەرگری کوردی خستبوویە ژێر کاریگەری

٣١٢. طارق: قصي، داعش، ٢٠١٤، بغداد، ص٤٥-٥٠.pdf

خۆیەوە بەوەی ئەوەی داعش دەیکات وەڵامێکە بۆ ستەم و چەوساندنەوەی تائیفییانەی سوننەکان لە لایەن دەسەڵاتی شیعەوە لە عێراق.
شاڵاوی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد بە چەند وێستگەیەکدا گوزەری کردووە و دەکرێت لێرەوە بە کورتی بیانخەینەڕوو:

وێستگەکانی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد:

یەکەم: بەکارهێنانی سیاسەتی پەرتکە و زاڵبە:

داعش ستراتیژێکی وردی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کورد گرتووەتە بەر و هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانییەوە بەو پەڕی وردی و دیقەتەوە کاری لەسەر کورد کردووە. لەمەشدا داعش چەندین ڕێگە و تاکتیکی جیای بەکارهێناوە، لەوانە:

١. جیاوازیکردن لە نێوان کوردی پارچەکانی کوردستان:

لەم قۆناغەدا داعش هەوڵیدەدا هەریەک لە گەریلاکانی پارتی کرێکارانی کوردستان و یەکینەکانی پاراستنی گەل و یەکینەکانی پاراستنی ژن بە گرووپی جیا لە کورد ناو ببات و خۆی وەک فریادڕەسی کورد بناسێنێت. ئەوانیش بە هەڵگری بیری 'کوفر' و 'مارکسیی' بوون و بە کرێگیراوی دەرەکی وەسفبکات.
لەم قۆناغەدا داعش تەنیا ڕووی شەڕی میدیایی دژی ئەو هێزانەی خۆرئاوا و باکووری کوردستان بوو. کاتێک بارەگایەکی پارتی یەکێتی دیموکراتی لە خۆرئاوای کوردستان داگیردەکرد، درووشمە حزبییەکان و وێنەی عەبدوڵڵا ئۆجەلان و شەهیدانی ئەو لایەنە کوردییەی دەخستە ژێر پێ و سووکایەتی پێدەکردن و هەوڵیدەدا لە کوردیان جیا بکاتەوە و وەک ڕەگەزی نامۆ بە کۆمەڵگەی کوردەواری پیشانیان بدات.
لە بڵاوبوونەوەی یەکەم گرتەی چوونە ناوەوەی چەکدارانی داعش بۆ ناو کوبانی، کەناڵی 'ئەعماق' ڕۆڵێکی سەرەکی گێڕا. زۆرێک لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندنی کوردی ئەو گرتەیەی کەناڵەکەیان بڵاوکردەوە.
لە بەرامبەریشدا، پەیەدە و یەپەگە هەوڵیاندەدا، داعش وەک داشێک و ئامرازێکی دەستی تورکیا بۆ لەناوبردنی ئەزموونی خۆبەڕێوبەری خۆرئاوای کوردستان بناسێنن و وێڕای بەرەنگاربوونەوەی مەیدانی و شەڕکردن دژی چەکدارانی داعش لە ڕێگەی چەناڵی 'ناوەندی ڕاگەیاندنی یەپەگە' لە یوتیوب، گرتە و دیمەنەکانی شەڕیان بڵاو دەکردەوە.

هەریەک لە ئاژانسەکانی فیراتنیوز و هاوار نیوز و کەناڵەکانی تەلەفزیۆنی رووناهی تی ڤی و ئەورۆژ بەردەوام کاریان بۆ ئەوە دەکرد، پەیوەندی تورکیا و داعش وەک راستییەکی چەسپاو بە بەڵگەوە بسەلمێنن. بۆ ئەوەش بڵاوکردنەوەی گرتەیەکی ڤیدیۆیی کە تێیدا ژمارەیەک چەکداری داعش لە سنووری تورکیاوە دەچوونە ناو سنووری خۆرئاوای کوردستانیان بڵاو کردەوە. وێڕای باسکردن لە پەیوەندی و هاوکاری لۆجستی تورکیا بۆ داعش.

یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی هەبوونی پشتیوانی تورکیا بۆ داعش بە رای توێژەری بواری کاروباری تورکیا "خورشید دلی"، بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، تورکیا دژی پرسی کوردە لە خۆرئاوای کوردستان. بە رای ئەو توێژەرە، تورکیا لە گرێی ترسی دژ بە پرسی کورددا دەژییت و شەڕەکانی "سەری کانی" و "گردە سپی" لە نێوان چەکدارانی داعش و یەکینەکان بە روونی پشتیوانی تورکیای بۆ داعش و بەرەی نوسرە دەرخست. بە جۆرێک چەکدارانی ئەو گرووپانە لە رێگەی تورکیاوە پەلاماری ئەو ناوچانەیان دەدا و بریندارەکانیان لە لایەن تورکیاوە چارەسەر دەکران و تەنانەت تۆپخانەی تورکیاش هاوکاری دەکردن لە بۆردومانکردنی ئەو ناوچە کوردییانە"[٢١٣].

پەیوەندییەکانی تورکیا و داعش ببوونە تەوەری سەرەکی راپۆرتە هەواڵییەکان و راگەیاندنی پەیدە و یەپەگەش بە شێوەیەکی بەرفراوانتر ئەو باسەیان هێنابوویەوە پێشەوە. لە ئاستی میدیای نێودەوڵەتیشدا، چەندین راپۆرت و هەواڵی تایبەت بەو پرسە بڵاو کرانەوە. لەوانە رۆژنامەی "گاردیان" لە ژمارەی رۆژی شەممە ٢٣ی ئابی ٢٠١٤دا بڵاویکردەوە، "داعش دەیەوێت بگاتە سنووری دەروازەی باکووری خۆرئاوای سوریا لەگەڵ تورکیادا و ئەو ناچە کوردییانە داگیر بکات بۆ ئەوەی بتوانێت پێشوازی لەو چەکدارە بیانیانە بکات، کە لە رێگەی تورکیاوە روو لە ناوچەکەیان دەکەن"[٢١٤].

بۆ هاتنە دی ئەم ئامانجەش تورکیا بێدەنگی لە ئاست پەلامارەکانی داعش بۆ سەر خۆرئاوای کوردستان هەڵبژاردبوو، هاوکات ئەو پارت و لایەنانەی لە هەرێمی کوردستان دژی یەپەدە و یەپەگە بوون، بایەخیان بەو پرسە نەدەدا و میدیاکانی وابەستەی سیاسەتی پارتی و تورکیاش بێدەنگیان هەڵبژاردبوو. تەنانەت لە

---

٢١٣. دلي: خورشيد، داعش والنفط في إستراتيجية تركيا تجاه المنطقة، مجلة الوحدة الاسلامية، السنة الثالثة عشر ، العدد ١٥١ ، (شهر رمضان ١٤٣٥ هـ) تموز ، ٢٠١٤ م، http://www.wahdaislamyia.org/issues

٢١٤. سليم: جوي، «داعش»: هذا من فضل... تركيا، صحيفة الاخبار، لبناني، العدد ٢٣٧٧ الثلاثاء ٢٦ آب ٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٢١٤٢٢٤)، بەستەری: https://al-akhbar.com/node/214224

کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانییدا، سەرۆک وەزیرانی هەرێمی کوردستان نێچیرڤان بارزانی، کە لە دهۆک ئەنجامیدا بەرگری لە سیاسەتی تورکیا کرد و رەتیکردەوە تورکیا هیچ پشتیوانییەکی لە داعش کردبێت"[٢١٥].

لە هەرێمی کوردستان سەرەتا مەترسییەکانی داعش بۆ سەر خۆرئاوای کوردستان بە هەند وەرنەگیرابوون، کەناڵەکانی راگەیاندن، بە تایبەتی ئەوانەی لە سورگەی بەرژەوەندی تورکیادا بوون، هیچ بایەخێکیان بە رووماڵی شەڕی داعش دژ بە خۆرئاوای کوردستان نەدەدا. ئەمەش دەرفەتی زیاتری رەخساندبوو بۆ داعش تاوەکو یەکینەکان بە تەنیا بهێڵێتەوە، بە تایبەتی لە کاتێکدا ئەوان لە ناو بەرەی ئۆپۆزیسیۆنی سوریاشدا پێگەیان لاواز بوو، تورکیاش دژایەتیدەکردن و لە هەرێمی کوردستانیشەوە

---

٢١٥. نێچیرڤان بارزانی دەڵێت تورکیا هاوکاری داعشی نەکردووە، هەواڵی ژمارە ٦٥٠٧٤ی سایتی ئێن ئار تی، رۆژی ٢٢ی ئەیلولی ٢٠١٤. http://nrttv.com/home?jimare=65074
دەقی هەواڵەکە:
NRT – دهۆک: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان نێچیرڤان بارزانی لە شاری دهۆکی هاوسنووری تورکیاوە، رایگەیاند، "بە هیچ شێوەیەک تورکیا هاوکاری داعشی نەکردووە و ئەو قسانە راست نین و تورکیا دراوسێیەکی گرنگە بۆمان". لە وڵاتانی ئەوروپا و ناوەندە میدیاییەکانی خۆرئاوا و وڵاتانی عەرەبییەوە باس لە بوونی پەیوەندی هەواڵگرییانە و سەربازییانەی نێوان چەکدارانی داعش و حکومەتی تورکیا دەکرێت و لە پرسی گەرانەوەی ئەو هاوڵاتیانەی تورکیاش کە لە لای داعش بوون، گومانەکان لە بارەی ئەو پەیوەندییانەوە زیاتر بوون. حکومەتی تورکیا تا ئێستا بە رەسمی گرووپی داعشی نەخستووەتە ناو لیستی تیروری وڵاتەکەیەوە و ئامادە نییە لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەرەنگاری مەترسییەکانی داعش ببێتەوە. هاوکات لە ماوەی رابردوودا، میدیاکانی جیهان ژمارەیەک وێنەیان بڵاوکردەوە، کە لە نەخۆشخانەکانی تورکیا گیرا بوون و تێیدا ژمارەیەک بریندار داعش لە ژێر چارەسەرکردندا بوون بە روونی دەرکەوتبوون. دوای دروستبوونی مەترسی لە سەر شاری هەولێر، سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعود بارزانی رایگەیاند، کۆماری ئیسلامی ئێران یەکەم وڵات بووە بەدەممانەوە هاتووە و کۆمەکی سەربازی کردووین. هاوکات سەرۆکی دیوانی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان فوئاد حوسێن و بەرپرسی فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوەی هەرێم فەلاح مستەفا پێشتر لە دوو لێدوانی جیادا باسیان لە خەمساردی تورکیا لە هەمبەر ئەو هەرەشانە کردبوو کە داعش لەسەر هەولێر دروستی کردبوون.فوئاد حوسێن باسی لەوە کردبوو، "تورکیا نائومێدی کردوون". هەروەها فەلاح مستەفا رایگەیاندبوو، "چاوەروانیمان لە تورکیا زیاتر بوو، بەلام بەداخەوە لە ئاستی چاوەروانی ئێمەدا نەبوو". نێچیرڤان بارزانی کە بە کارەکتەری سەرەکی دروستکردنی پەیوەندی ئابووری هەرێم لەگەڵ تورکیا ناوزەد دەکرێت، ئەمرۆ لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانییدا کە لە شاری دهۆک و لە میانی بەسەرکردنەوەی ئاوارەکاندا ئەنجامیدا بەرگری لە تورکیا کرد. نێچیرڤان بازانی ئەو لێدوانانەی رەتکردەوە کە باس لە بوونی هاوکاری تورکیا بۆ داعش دەکەن و وتی: "بە هیچ جۆرێک ئەو قسانە راست نین و لەو بروایەدا نیم تورکیا هیچ جۆرە هاوکارییەکی داعش بکات".ئەمە لە کاتێکدایە لە ناوخۆی تورکیاش گرووپی خزمەت حکومەتی ئەردۆگان بە هاوکاریکردنی داعش تۆمەتبار دەکەن و لە خۆرئاوای کوردستانیش هێزە کوردییەکان لەو بروایەدان داعش سیاسەتەکانی تورکیا جێبەجێ دەکات. نێچیرڤان بارزانی وتیشی: "تورکیا دراوسێیەکی گرنگە بۆ ئێمە و بە تەئکید تورکیا هاوکاری داعشی نەکردووە لە دژی هەرێمی کوردستان".

بە هەڵکەندنی خەندەقێک ڕێگری لە هەر جۆرە جموجۆڵ و گەیشتنی هاوکارییەک پێیان گیرا.

هەرچەندە بە ڕەسمی هەڵکەندنی خەندەقەکە وەک هەوڵێک بۆ بەرەنگاربوونەوەی مەترسییەکانی تیرۆر ناسێنرا، بەڵام لە ڕووی مەعنەوییەوە کاریگەری گەورەی لەسەر دەروونیی خەڵکی خۆرئاوای کوردستان دروستکرد و بووە دەرفەتێکی گرنگ بۆ داعش تاوەکو پەلامارەکانی بۆ سەر خۆرئاوای کوردستان چڕتر بکاتەوە.

کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لە هەرێمی کوردستان لە مەسەلەی هەڵکەندنی خەندەقدا، کە لە ناوچەکانی ژێر هەژموونی پارتی دیموکراتی کوردستان لێدەدرا، بەسەر دووبەرەی نەیار و لایەنگری خەندەقەکەدا دابەش بوون و بەوەش پرسی شەڕ و مەترسییەکانی داعش لە سەر خۆرئاوای کوردستان وەک پێویست بۆ خەڵک نەخرایە ڕوو، ماکینەی پروپاگەندەی داعشیش کاری بۆ سنووردارکردنی کاریگەرییەکانی شەڕەکەی دەکرد لەسەر کورد و هەوڵیدەدا خۆی وەک تەنیا دوژمنی پەیەدە و پەکەکە بناسێنێت، نەک کورد.

نەیارەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ناوخۆی هەرێم و دەرەوەی هەرێم، هەڵکەندنی ئەو خەندەقەیان بە جێبەجێکردنی ئەجێندای تورکیا پیشاندەدا. پروپاگەندەی ئەوە لە ئارادابوو، پارتی بەو کارەی دەیەوێت، خۆرئاوای کوردستان دابڕێت و داعش ئاسانتر بتوانێت تێکی بشکێنێت بۆ ئەوەی مەرامی تورکیا لە کۆتایهاتن بە ئەزموونی خۆبەڕێوبەری خۆرئاوای کوردستان بێتەدی[٢١٦]. بەڵام پارتی دیموکراتی کوردستان لە ١٣ی نیسانی ٢٠١٤دا ڕەتیکردەوە پەیوەندی بە هەڵکەندنی خەندەقەکەوە هەبێت. هەر لەو چوارچێوەیەدا ڕۆژنامەی 'خەبات' ئۆرگانی ڕەسمی پارتی وتارێکی بڵاوکردەوە و تێیدا هێرشی کردبووە سەر پەیەدە و بە هۆکاری سەرەکی کێشەکان و دەست تێکەڵکردن لەگەڵ ڕژێمی سوریا و بازرگانیکردن بە ماددەی هۆشبەرەوە تۆمەتباری کردبوو.

لە پەرەگرافی یەکەمی وتارەکەدا هاتبوو: 'حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ پاراستنی ئاسایشی خەڵکی کوردستان و ڕێگە گرتن لە دزەکردنی تیرۆریستان و قاچاخچیانی مادەی هۆشبەر خەندەقێک بە درێژی حەڤدە کیلۆمەتر لە سنوری نێوان

---

٢١٦. دوستکي: تـذير شيخ سيدا، داعش سلاح اردوغان السري، پێگەی سوت کوردستان، http://www.sotkurdistan.net/index.php?

هەریم و رۆژئاوا لێدەدات، پەیەدە لەبەر ئەوەی رێگەی قاچاخچی لێ دەگرێت پرسەکەی کردووە بە نەتەوەیی و هەندی لایەنی سیاسی ناوخۆش بۆ ئەوەی بەحیسابی خۆیان لە هەڵبژاردن سودی لێوەربگرن فرمێسک بۆ پەیەدە دەرێژن و پارتی تۆمەتبار دەکەن. لە کاتێکدا نە پەیەدەو نە ئەو لایەنانەی هەرێم هیچیان رۆژێک لە رۆژان نە لەخەمی ئاسایش و ژیانی کوردانی رۆژئاوا و نە ئەمنییەتی هەرێمیش دابوونە"...

لە کۆتا پەرەگرافی وتارەکەشدا هاتبوو: "سەرجەم خەڵکی کوردستان ئەو راستییە باش دەزانن کە ئەم کارەساتەی بەسەر رۆژاوای کوردستان هات پەیەدە دروستی کرد و ئەویش لێی بەرپرسیارە، بەڵام هەموو ئەمانە پارتی دیموکراتی کوردستانیان لە هاوکاریی خەڵکی رۆژاوا و رێکخستنی لایەنە سیاسییەکان بۆ یەکریزی و تەبایی و لەدەستنەدانی دەرفەت بۆ ئازادی رۆژاوای کوردستان سارد نەکردەوە. برینی رۆژاوا زۆر لەوە قوڵترە کەوا بەئاسانی لە دەزگا راگەیاندنەکان بیانەوی خەڵکی پێ لەخشتە ببەن. بەبەرچاوی خەڵکی هەرچوار پارچەی کوردستان پەیەدە خیانەتی لە کورد و دۆزەکەی کرد و پەیمان و رێککەوتنی نێوان سەرجەم لایەنە سیاسییەکانی شکاند و لەجیاتی پشت بداتە میللەتەکەی خۆی پشتی دایە رژێم و شەری بۆ کرد و سەدان گەنج و لاوی کوردی لەپێناو شەرێک کە دوور و نزیک پەیوەندی بە کوردەوە نەبوو بەکوشتدا"[٢١٧].

کەناڵەکانی راگەیاندنی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، زۆرتر بایەخیان بەو پرسە دەدا و دەیانویست ئەوە بسەلمێنن، کە بریارەکە، لە لایەن حکومەتەوە دەرنەکراوە و تەنیا پارتییە بۆ دژایەتیکردنی کورد لە خۆرئاوای کوردستان ئەو کارە ئەنجامدەدات و نەخشەکەش بەشێکە لە ئەجێندای تورکیا و پارتی جێبەجێی دەکات.

میدیای ئەهلیش لە سلێمانی لە ژێر کاریگەری هەژموونی نەیارەکانی پارتییدا زیاتر بە ئاراستەی تۆمەتبارکردنی پارتی کاریان دەکرد و بایەخیان بە هەموو ئەو دەنگانە دەدا کە دژی هەڵکەندنی خەندەقەکە بوون و پارتییان تۆمەتبار دەکرد. رۆژی ١٠ی

---

٢١٧. رۆژنامەی خەبات (ئۆرگانی رەسمی پارتی دیموکراتی کوردستان)؛ بابەتی ژمارە (٢٦١٧٤)، بەناونیشانی: حکومەتی هەرێم لەپێناو ئاسایشی هەرێم و ژیانی خەڵکی کوردستان خەندەق لێدەدات، بەستەری: http://www.xebat.net/detail_articals.php?id=26174&z=2&l=1

نیسانی ٢٠١٤، ماڵپەڕی "ئێن ئار تی"، بەیاننامەیەکی پارتی چارەسەری دیموکراتی کوردستانی بڵاوکردووەتەوە.
دەقی هەواڵەکە:
پەچەدەکە: "هەڵکەندنی خەندەق پشتیوانیکردنی داعشە"
NRT – هەولێر: هەڵکەندنی خەندەقێک لە ناوچە سنوورییەکانی هەرێمی کوردستان و خۆرئاوای کوردستان، پارتی دیموکراتی کوردستانی ڕووبەڕووی ڕەخنە کردووەتەوە و لە بەیاننامەیەکیشدا پارتی چارەسەری دیموکراتی کوردستان ئەو کارە بە "پشتیوانیکردنی داعش" وەسفدەکات.
خەندەقەکە لە سنووری هەرێمی کوردستان بە ڕووی خۆرئاوای کوردستان لێدەدرێت و وەک لە گرتەی ڤیدیۆی بڵاوکراوەدا دەرکەوتووە، ژمارەیەک هێزی پێشمەرگەی سنووری پارتی دیموکراتی کوردستان چاودێری هەڵکەندنی خەندەقەکە دەکەن.
لە کاردانەوەیەکدا، دەستەی کارگێڕی پارتی چارەسەری دیموکراتی کوردستان PÇDK لە بەیاننامەیەکدا وێڕای ئیدانەکردنی ئەو کارە رایگەیاند، "هەڵکەندنی خەندەق پشتیوانیکردنی چەتەکانی داعشە لە هێرشەکانیان بۆ سەر گەلەکەمان لە ڕۆژئاوای کوردستان".
لە بەشێکی دیکەی بەیاننامەکەدا داوا لە میدیای کوردیی کراوە: "هەموو ڕاگەیاندنەکانی هەرێمی کوردستان بە ئەرکی خۆیان هەستن بۆ پوچەڵکردنەوەی ئەم کارە نابەجێیە، کە خزمەت بە دوژمنانی گەلەکەمان دەکات".
لە کۆتایی هەواڵەکەدا دەقی بەیاننامەکەی پارتی چارەسەری لە ژێر ناونیشانی "هەڵکەندنی "خەندەقی شەرم" لەلایەن پارتیەوە دژایەتی گەلەکەمانە لە ڕۆژئاوای کوردستان" بڵاوکراوەتەوە"[٢١٨]. جێی سەرنجە تەنیا لەو ڕۆژەدا سایتی "ئێن ئار تی" پێنج هەواڵی سەبارەت بە پرسی هەڵکەندنی خەندەق بڵاوکردوونەتەوە: بەم ناونیشانانە:
– لە سلێمانی هەڵکەندنی خەندەقەکەی سنوور ئیدانە دەکرێت
– هاووڵاتیانی خۆرئاوا لە سەر سنوور کۆدەبوونەتەوە
– فوراتنیوز: "پردی سیمالکای هەڵوەشێندرایەوە"
– فوراتنیوز: "پێشمەرگەی پارتی بەچەک هێرشیان کردە سەرهاووڵاتیان"

---

٢١٨. سایتی ئێن ئار تی؛ هەواڵی ژمارە: ٤٤٨٣٤، بەستەری: http://nrttv.com/home?jimare=44834

- پەچەدەکە: "هەڵکەندنی خەندەق پشتیوانیکردنی داعشە"

لە ئاستی عەرەبیشدا، کەناڵەکانی نەیاری پارتی هەمان شتیان دووپاتدەکردەوە و لەوانە سایتی "عراق قانون"ی سەر بە کوتلەی دەوڵەتی یاسا، کە نوری مالکی سەرۆکایەتی دەکرد، رۆژی ٢٢ی نیسانی ٢٠١٤، لە ژێر ناونیشانی "خندق "الفصل الحزبي": أنتهت داعش و بدأت التجارة" هەواڵێکی بلاوکردووەتەوە.

لە پەرەگرافی یەکەمیدا نووسیویەتی: "حکومەتی هەرێمی کوردستان بە سەرۆکایەتی حزبی بارزانی خەندەقێک لە نێوان باشووری کوردستان و خۆرئاوای کوردستان لێدەدات و ئەمەش بووەتە هۆی درووستبوونی نارەزایەتی میلی گەورە لە هەموو پارچەکانی کوردستان. حزبی بارزانی بە درووستکردنی جیاکاری لە نێوان رۆلەکانی گەلی کورد تۆمەتبار دەکرێت. هەندێکیش ناویان لێناوە خەندەقی ناپاکی و شورەیی، بەلام ئێمە ناوی دەنێین خەندەقی جیاکاری حزبی. بە هۆی ئەوەی هەڵکەندنی ئەو خەندەقە لە ناکۆکی حزبی نێوان حزبی بارزانی و پارتی یەکێتی دیموکراتییەوە سەرچاوەی گرتووە".

پەرەگرافی دووەم: "لە بارەی ئەو خەندەقەوە حزبی بارزانی لە سەرەتای لێدانی خەندەقەکەوە هۆکارەکەیان بۆ مەسەلەی ئەمنی دەگێرایەوە و بۆ ئەوەی رێگە لە هاتنی داعش بۆ باشووری کوردستان بگرن و رێگە نەدەن کردەوەی تیرۆریستی بگاتە باشووری کوردستان، بەلام بە هۆی نە بوونی چالاکی داعشی لە باشووری کوردستان و هەروەها بەهۆی هەبوونی پەیوەندی باش لە نێوان ئەوانەی پشتیوانی دارایی داعش دەکەن لە عێراقدا بە تایبەتی عەرەبی سوننە و لە ناو حزبی بارزانیدا، هیچ کەسێک بانگەشەی لەو جۆرەی پێ راست نییە".

لە پەرەگرافی سێیەمدا هاتووە: "دوای ئەوە، یەکێک لە ئەندامانی حزبی بارزانی رایگەیاند، بازرگانیکردنی پارتی کرێکارانی کوردستان لەگەڵ خۆرئاوای کوردستان هۆکاری هەڵکەندنی ئەو خەندەقە بوون. ئەمەش یانی هەڵکەندنی خەندەقەکە پەیوەندی بە گەمارۆی ئابووری داسەپاو لەسەر خۆرئاوای کوردستان و پارتی کرێکارانی کوردستانەوە هەیە و حزبی بارزانی شەرێکی ئابووری دژی پارتی کرێکارانی کوردستان هەڵگیرساندووە. بەرپرسەکەی حزبی بارزانی ناوەرۆک و چییەتی ئەو بازرگانییەی ئاشکرا نەکردووە کە پەکەکە لەو سنوورەدا دەیکات، کە حزبی بارزانی دەسەلاتدارە بەسەر دیویکیدا".

لە پەرەگرافی چوارەمدا هاتووە: "دوای بڵاوبوونەوەی ئەو لیدوانە، لایەنگرانی حزبی بارزانی و دوژمنانی پارتی یەکێتی دیموکراتی لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەستیان بە بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندە کردووە و بەو پڕوپاگەندەکردنەش حکومەتی هەرێم و حزبەکەی بارزانیان بە درۆ خستەوە، کە دەیانوت هەڵکەندنی ئەو خەندەقە لەبەر هۆکاری ئەمنی بووە"[٣١٩].

لەم هەواڵەدا تێبینی دەکرێت، ئەو سایتە زیاد لە ئەندازە خۆی بە خەمخۆری پەیەدە و پەکەکە زانیوە. تەنانەت وەک سایتێکی نەتەوەییانەی کورد دەستەواژەکانی "باکوور، باشوور، خۆرئاوا"ی کوردستانی بەکارهێناوە. بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان دەستەواژەی "حزبی بارزانی" بەکارهێناوە. هەوڵیداوە ناکۆکی نێوان ئەو دوولایەنە کوردییە قوڵتر بکاتەوە. باسی لەوەشکردووە، لە هەڵکەندنی خەندەقەکەدا پارتی مەبەستییەتی گەمارۆی ئابووری بخاتە سەر پەیەدە و پارتیشی بە یەکێک لە پشتیوانانی داعش ناساندووە.

پێویستە ئەوەشمان لەبەرچاو بێت، داعش لەم قۆناغەدا کاری بۆ ئەوە کرد، ناکۆکی زیاتر بخاتە ناو پارچەکانی کوردستانەوە، بەتایبەتی خۆرئاوا و باشووری کوردستان و زەقکردنەوەی ناو و ناسنامەی ئەو گەنجانەی لە هەڵەبجەوە چووبوونە ڕیزی چەکدارانی داعش و لە خۆرئاوای کوردستان کەوتبوونە شەڕەوە دژی یەپەگە، بەشێک بوو لەو شەڕە دەروونییەی داعش دژی کوردی خۆرئاوای کوردستان ئەنجامیدەدا.

ئەگەر وشیاری نەتەوەیی و تێگەیشتنی کوردانە بۆ ڕووداوەکان نەبوایە وێنای هەرێمی کوردستان بە گشتی و هەڵەبجە بە تایبەتی وەک دوژمن و نەیاری ئەزموونی کورد لە خۆرئاوای کوردستان دەناسرا.

بە درێژایی ئەو ماوەیە، هەندێک کەناڵ و لایەنی سیاسیش لە هەرێمی کوردستان کاریان بۆ ئەوە کرد وێنای هەڵەبجە ناشیرین بکەن و بە زەقکردنەوەی ناسنامەی هەڵەبجەییەکانی ناو داعش دەیانویست بڵێن لەبەر ئەوەی لە ڕابردوودا هەڵەبجە ڕەوتی ئیسلامییەکانی تێدا زاڵبووە، چەکداری داعشییان بەرهەمهێناوە. بەڵام ئەم جۆرە لێکدانەوەیە لە مەحەکی لۆژیکییدا هیچ ڕاستییەکی لەخۆنەگرتبوو. چونکە لە ٢٠٠٣ەوە هەڵەبجە بە کردەوە لە ژێر دەسەڵاتی یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا بووە و زۆرینەی

---

٣١٩. عبدالامیر، سجاد، خندق "الفصل الحزبي"، أنتهت داعش و بدأت التجارة، ڕۆژی بڵاوبوونەوە ٢٢ی نیسانی ٢٠١٤، بەشی هەواڵەکان، http://www.qanon302.net/news/2014/04/22/17179

ئەوانـەی پەیوەنـدییان بـە داعشـەوە کـردووە و لـە هەڵـەبجـەوە روویـان کردبـووە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش تەمەنیان کەمتر لە بیست ساڵ بوو، واتە هەمان ئەو نەوەیـەی کـە لـە ژێـر هـەژموون و کاریگـەری یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتان نـەک ئیسلامییەکان لە هەڵەبجە پەروەردە بوون.

بە سەرنجدان لە رووماڵی میدیایی دەبینین، بەشێک یان ژمارەیـەک کەناڵی میدیای کوردیی هاوکاری داعش بوونە لە گەیاندنی ئەو پەیامەی داعش دەیویست بیگەیەنێت و بۆنموونـە لـە ماوەیـەکی کەمـدا میـدیای کـوردیی زۆرتـرین جـار زانیـاری پشتڕاسـت نەکراوی سەبارەت بە هەبوونی پەیوەندی لە نێوان گەنجانی هەڵەبجە و داعشی بڵاو کردووەتەوە. لەوانە:

* گەنجێکی تری هەڵەبجە لە ناو داعش کوژرا – خەندان ٢٩-١٢-٢٠١٤
http://xendan.org/dreja3.aspx?Jmara=22473&Jor=1

* چالاکی بنکە شاردراوەکانی داعش لە هەڵەبجە -کوردپرێس (ئێرانی)
http://www.kurdpress.com/NSite/FullStory/News/?Id=33328

* گەنجێکی تری هەڵەبجە لە ڕیزەکانی داعش کوژرا – ئیسلام پەیک ١٥-٩-٢٠١٤
http://www.islampaik.net/dreje.aspx?jimare=11500&cor=1

* رۆژنامەیەکی ئەمریکی: داعش لـە هەڵەبجە سـەرقاڵی خۆرێکخستنەوەیە- دەسـتوور ٢٧-٦-٢٠١٤ ---- http://www.desturnet.com/kurdistan/3536

* گوڵپارێزی پێشووی یانەی هەڵەبجە کە داعش بوو کوژرا –گۆڤاری هونیا-لاپەرەی فەیسبوک، ٣٠-١٠-٢٠١٤.

* وێنەو ناوی ئەو گەنجە کوردانەی لەریزەکانی داعش کوژراون-نوچەنێت
http://www.nuche.net/?p=27948

* گەنجێکی تری هەڵەبجە لە ناو داعش دەکوژرێت-میللەت ٣٠-١٢-٢٠١٤
http://www.milletpress.com/islamic/post_detail.php?id=1345

* ئایا شانە نوستوەکانی داعش لە هەڵەبجە و شارەزوور بونیان هەیە، شرۆڤە ٤-١-٢٠١٥
http://www.shrova.org/Detail.aspx?id=4692&LinkID=20#.VOOur_mUdlA

* وێنەکەی ببینە: گوڵچیەکەی پێشووی یانەی هەڵەبجە کەداعش بوو کوژرا-وڵات نێت
http://wllat-net.blogspot.com/2014/10/blog-post_811.html

* چەنـد 'چەکدارێکی ئەنسارولئیسـلام' بە سـرودەوە دەچنە نـاو داعـش-روداو ٢-٧-٢٠١٤. http://rudaw.net/sorani/middleeast/iraq/020720143

٢. جیاوازیکردن لە نێوان پارتی و یەکێتییدا:

پشتیوانیکردنی بەشێک لە میدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە سەرۆک وەزیرانی ئەو کاتەی عێراق نوری مالکی و زاڵبوونی هەژموونی ئێران بەسەر یەکێتی نیشتمانی کوردستان و سنوور سلێمانییدا بە گشتی، بە تایبەتی دوای بەڕێوەچوونی پرۆسەی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکانی هەرێم لە کۆتایی نیسانی ٢٠١٤دا، رەوشێکی نوێی هێنابوویەوە ئاراوە، کە وەرگر و تاکی کورد بە گشتی هەستی بە جیاوازی سیاسەتی پارتی و یەکێتی لە بەرامبەر داعش دەکرد. وەک ئەوەی بەرپرسانی پارتی دووپاتیاندەکردەوە، هێزی پێشمەرگە هێرش ناکاتە سەر هیچ و کەس و لایەنێک و تەنیا بەرگری لە خۆی دەکات. لەو بارەیەوە سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعود بارزانی لە میانی کۆبوونەوەی لەگەڵ 'جۆن کیری' وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، کە رۆژی ٢٤ی حوزەیرانی ٢٠١٤ لە سەلاحەدین ئەنجامیدا رایگەیاند، "گەلی کوردستان دژی تیرۆرە بەهەموو شێوەکانی و قوربانیشی لە ئەو دژایەتیکردنە داوە، بەڵام ئێستاکە شەڕی تیرۆر بووەتە پەردەیەک بۆ ئەوەی تەسفیە و ململانێی تایفی پەرە بستێنێت و ئێمەش نابینە بەشێک لە ململانێی تایفی'، هەروەها لە بارەی کەوتنی موسڵ و سەرهەڵدانی داعشەوە لەو کۆبوونەوەیەدا بارزانی ئەوەی راگەیاندبوو، کە ململانێکان لە جەوهەردا سیاسیین، وەک ئاماژەیەک بۆ ناکۆکی نێوان سوننە و دەسەڵاتی مالکی و رایگەیاند، "هەر چارەسەرێک بهێنە ئارا پێویستە لەژێر رۆشنایی گۆڕانکاری و واقعی سیاسی و ئەمنیی تازەی عێراقدا بێت و جەوهەری کێشەکانیش سیاسیین نەک سەربازی و دەبێ مامەڵە لەگەڵ هۆکارەکان بکرێت نەک ئەنجامەکان. ئەگەر بێتوو رێگەی سیاسی گونجاو دۆزرایەوە ئەو کات باشتر دەتوانرێ شەڕ لەگەڵ تیرۆریش بکرێت"[٣٢٠].

هاوکات سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان نێچیرڤان بارزانی، بڕوای وابوو، سەرهەڵدانی داعش و کەوتنی موسڵ کێشەیەکی سیاسییە و پێویستی بە چارەسەری سیاسی هەیە، ئەوەشی بە رەسمی بە نێردراوی تایبەتی سکرتێری گشتی

٣٢٠. ماڵپەڕی حکومەتی هەرێمی کوردستان، سەرۆکی هەرێمی کوردستان پێشوازی لە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا دەکات، هەوالی ژمارە، (٥١٧٦٨)ی رۆژی ٢٤-٦-٢٠١٤.
http://cabinet.gov.krd/a/d.aspx?s=040000&l=13&a

نەتەوەیەکگرتووەکان لە عێراق "نیکولای میلادینۆف" لە کۆبوونەوەی ڕۆژی ١٤ی حوزەیرانی ٢٠١٤ ڕاگەیاندبوو.

لە هەواڵی کۆبوونەوەکەدا، هاتبوو: "لەبارەی بارودۆخ و ڕووداوەکانیشەوە، سەرۆک وەزیران ویڕای پرۆتستۆکردنی کردەوە تیرۆرستییەکان، جەختی لەوە کردەوە، کە کێشەکان بە شێوازی سەربازی و ڕووبەڕووبوونەوەی چەکداری چارەسەر ناکرێن و دەبێ چارەسەری سیاسی بۆ کێشەکان بدۆزرێنەوە"[٢٢١]. ئەمە بۆچوونی ڕەسمی سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەتی هەرێم بوو، بەڵام لە سنووری گەرمیان هێزی پێشمەرگە بە کردەوە خزێندرایە ناو شەڕی داعشەوە و لە جەلەولا شەڕ دەستیپێکرد.دوای زیاتر لە ٤٠ ڕۆژ شەڕ و پێکدادان لەناو جەلەولادا سەرەنجام بە داگیرکردنی جەلەولا لە لایەن داعشەوە هێزی پێشمەرگە کشایەوە بەرەو خانەقین.لەو سەروبەندەدا، چەکدارانی داعش زیرەکانە کاریان بۆ ئەوە دەکرد، بڵێن شەڕی ئێمە تەنیا دژی یەکێتی نیشتمانی کوردستانە و ئەو حزبەیان بە ناوی خۆیەوە ناو نەدەبرد و پێیان دەوت "یەکێتی نیشتمانی سەفەوی" و بەرامبەر بە پارتیش بێدەنگیان هەڵبژاردبوو.

ڕۆژی ٨ی حوزەیران/یونیۆی ٢٠١٤ داعش بە ئەنجامدانی کردەوەیەکی تیرۆریستی خۆکوژانە، بارەگای کۆمیتەی یەکێتی نیشتمانی لە جەلەولا کردە ئامانج و لەو بارەیەشەوە لە هەژماری "ویلایەتی دیالە" بەیاننامەیەکیان بڵاو کردەوە و تێیدا تەنیا ڕووی پەیامیان ئاراستەی یەکێتی کردبوو.

هاوکات لە ڕێگەی کەناڵی "ڕووداو"، دوای داگیرکردنی موسڵ، چەکدارانی داعش هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستانیان لەوە دڵنیاکردەوە کە شەڕی ئەوان دژی کورد نییە و ئامانجیان تەنیا حکومەتی مالکییە. کەسێکیان بە ناوی وتەبێژی داعش، لە ڕێگەی مۆبایلەوە قسەی بۆ کەناڵەکە کرد و تێیدا ڕایگەیاند، "ئەوان کێشەیان لەگەڵ کورددا نییە".

ژمارەیەک لە میدیاکار و نووسەرانی نزیک لە پارتی دیموکراتی کوردستان ڕەخنەی ئەوەیان دەگرت، کە شەڕی جەلەولا یەکێتی بە نوێنەرایەتی ئێران ئەنجامیدەدات و بڕیارێکی کوردانە بۆ شەڕ لە دژی داعش لە ئارادا نییە و سەرۆکایەتی هەرێم و

---

٢٢١. ماڵپەڕی حکومەتی هەرێمی کوردستان، نێچیرڤان بارزانی: ئەولەویەتی ئێمە پاراستنی هەرێمی کوردستانە، هەواڵی ژمارە ١٧٠٩٥ی ڕۆژی ١٤ – ٦– ٢٠١٤، http://cabinet.gov.krd/a/d.aspx?s=040000&l=13&a=51709

فەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگە تەنیا فەرمانی بەرگریکردنی بۆ پێشمەرگە دەکردووە.

یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بەردەوامبوو لە رووماڵی رووداوەکانی بەرەی گەرمیان و ناکۆکی هێزەکانیان لەگەڵ ئەو هێزانەی پارتی، کە لە ناوچەکە بوون دەرکەوتن و لە رێگەی کەناڵەکانی راگەیاندنەوە، هێزەکانی یەکێتی، هێزی پارتییان بە هۆکاری کەوتنی جەلەولا تۆمەتبار دەکرد و شەهیدبوونی ١٥ پێشمەرگە و بەجێهێشتنی تەرمەکانیان دەخستە ئەستۆی هێزەکانی پارتی، گوایە شەڕیان نەکردووە و بە هانای هێزەکانی یەکێتییەوە نەچوون.

٣. بە ئامانجگرتنی ئێزدی و کریستیانەکان:

لە هەموو ئەو سنوورانەی لە ژێر هەژموونی پارتی دیموکراتی کوردستاندا بوون، چەکدارانی داعش و پێشمەرگە بە بێ هیچ جۆرە رووبەڕووبوونەوەیەک لە سەنگەردا بوون و پێکدادان نەهاتبووە ئاراوە. لەو ماوەیەدا، چەکدارانی داعش زیاتر لە پێنج هەزار جوتیاری ئێزدی سەر زەوییە کشتوکاڵیەکانی جزیرەی موسڵیان ناچار کرد، دەستبەرداری زەوییەکان و بەروبوومی داچێنراویان ببن و ناوچەکە بەجێبهێڵن. رەوکردنی جوتیارە ئێزدییەکان سەرەتایەکی مەترسیدار بوو، بەڵام لە ئاستی میدیاییدا و لە ئاستی رەسمییدا پرسەکە بە هەند وەرنەگیرا. لە بەرامبەر ئەو تاوانەی بەرامبەر ئێزدییەکان ئەنجامدرا، سەرۆک وەزیران نێچیرڤان بارزانی بڕیاریدا لیوایەکی سەربازی بۆ ئێزدییەکان دابمەزرێت، بەڵام تا ئێستا ئەو هێزە دانەمەزراوە[٣٢٢].

دوای ئێزدییەکان، داعش دەستی بە دەرپەڕاندنی کریستیانەکان کرد. وێڕای پێشوازی گەرموگوڕی هەرێم لە کریستیانەکان، لە ئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیشدا دەرپەڕاندنی کریستیانەکان کاردانەوەی بەدوای خۆیدا هێنا و ئەمەش بووە سەرەتایەکی گرنگ بۆ سەرۆکایەتی هەرێم و سەرکردایەتی پارتی تاوەکو لە بارەی داعشەوە بە روونی قسەی خۆیان بکەن. هەریەک لە سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەت بەیاننامەیان دەرکرد و ئاوارەکردنی کریستیانەکانیان ئیدانە کرد. داعش لەم قۆناغەدا لە رووی میدیاییەوە هیچ بایەخێکی ئەوتۆی بەو پرسە نەدا.

---

٣٢٢. ماڵپەری ئێن ئار تی؛ داعش لە گۆڕینی جوگرافیاوە بۆ گۆڕینی ئاین، هەواڵی ژمارە ٦١٧٨٤ی رۆژی ٢٠-٨-٢٠١٤، http://nrttv.com/home?jimare=61784

لە ٣ی ئاب/ئۆگستی ٢٠١٤دا چەکدارانی داعش، لە چەند کاتژمێرێکدا شارۆچکەی شنگالیان داگیر کرد و هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان بەرەو سنوورەکانی خۆرئاوای کوردستان کشانەوە. پەیامنێری کەناڵێکی تەلەفزیۆنی سەر بە خۆرئاوای کوردستان، رووماڵی رووداوەکانی شنگالی دەکرد و دیمەنی کشانەوەی هێزەکانی پارتی پیشاندا و رایگەیاند، "هێزەکانی پارتی بێ ئەوەی شەڕ بکەن لە ناوچەکە کشاونەتەوە". کچە پەیامنێرەکە، دەیویست پێشمەرگەکانی سەر بە پارتی دیموکراتی کوردستان بدوێنێت، بەڵام ئەوان قسەیان نەکرد، پەیامنێرەکە بە روونی چەند جارێک ئەوەی دووپاتکردەوە، کە "هێزەکانی پارتی رادەکەن"، دەکرێت بوترێت ئەوەی ئەو ژنە پەیامنێرە بەرامبەر بە پارتی دیموکراتی کوردستان کردی، ئازارەکەی بۆ پارتی لە ئازاری لەدەستدانی شنگال قورستتر بوو بێت، چونکە رەوتی رووداوەکانی بە ئاراستەی دژی پارتی گۆڕی و وێنایەکی نەرێنی بۆ پارتی کێشا، کە رەنگە بە ئاسانی پارتی نەتوانێت ئەو وێنا شێواوەی خۆی چاکبکاتەوە. هاوکات میدیای لایەنەکانی خۆرئاوای کوردستان کەوتنە تۆڵەکردنەوە لە پارتی و ئەویان وەک بەشدار لە نەهامەتییەکانی خەڵکی شنگال بە ئێزدییەکان دەناساند.

میری ئێزدییەکان و ژمارەیەک گەنجی ئێزدی لە رێگەی کەناڵی ئاسمانی رووداو رایانگەیاند، "پێشمەرگە ئێزدییەکانی بە درهەمێکی چرووک فرۆشتووە" و بەمەش هێندەی دیکە لێدوانەکەیان و رووماڵی کەناڵەکە کەوتە خزمەتی ئەجێندای داعش، کە دەیویست خەڵک و پێشمەرگە لەیەکدی دابڕێت و خەڵک هەست بەوە بکات، کە پێشمەرگە ناتوانێت ئەو بپارێزێت.

چەکدارانی داعش وێنەی پروپاگەندەیی داگیرکردنی شنگالیان بڵاو کردەوە، لە وێنەکاندا، ئاڵای داعش لەسەر بارەگاکانی پارتی هەڵکراوە و ئاڵای کوردستان فڕێدەدەنە خوارەوە و وێنەی بارزانیان خستووەتە ژێر پێ و سووکایەتی بە ئاڵای هەرێمی کوردستان دەکەن. ئەو وێنانەی چەکدارانی داعش بە بێ سڵەمینەوە لە ناوەڕۆک و مەبەستی داعش لە بڵاوکردنەوەیان لە لایەن کەناڵە میدیاییەکانی دژ بە پارتی دیموکراتی کوردستان رەواجیان پەیدا کرد و لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بڵاوکرانەوە.

بەم کارەی داعش دەیویست بڵێت، ئەو تەنیا دژی پارتییە و کێشەی لەگەڵ کورددا نییە بە گشتی. هەروەها دیمەنی موسڵمانبوونی ژمارەیەک هاووڵاتی ئێزدی بڵاوکردەوە و چاوپێکەوتنێکی بینراویشی لەگەڵ دوو هاووڵاتی بەساڵاچووی ئێزدییدا

بلاوکردەوە، کە بە ڕێگەوە بوون بۆ چیایی شنگال دەیانویست لە شەڕی داعش ڕابکەن، بەڵام ناچار کرابوون بۆ کامێرای داعش ئاماژە بۆ ئەوە بکەن، ئەوان سەردانی دکتۆر دەکەن[٣٢٣].

بە ڕفاندن و دەستگیرکردنی ژنانی ئێزدی سەرنج لەسەر داگیرکردنی شنگال لە پرسی داگیرکردنی خاکەوە گواسترایەوە بۆ سەرنج لەسەر بازرگانیکردن بە مرۆڤ و کڕین و فرۆشتنی ژنانی ئێزدی و بە جارییە کردنیان و لە ئاستی میدیای نێودەوڵەتیشدا فۆکسی زیاتر لەسەر ئەو پرسە بوو، ئیدی مەسەلەی داگیرکردنی شنگال وەک خاک و سنوور کاریگەرییەکانی کاڵکرانەوە و تاوانەکانی داعش لە داگیرکردن و وێرانکاری و کوشتن و ئاوارەکردنەوە تا ڕادەیەک فەرامۆش کران و لەبەرامبەریشدا چیرۆکی ئەو ژنە ئێزدییانەی ڕفێندرابوون و چیرۆکی ئەوانەی فرۆشرابوون و بازرگانییان پێوەکرابوو، کرانە کەرستەیەکی میدیایی و میدیای خۆرئاوایی زۆرتر لەسەر ئەم تەوەرەیە زانیاری بلاوکردەوە. میدیای کوردیش لە ژێر کاریگەری میدیای بیانییدا هەمان ڕێگەی گرتەبەر[٣٢٤]. تا کارگەیشتە ئەوەی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ئێزدییەکان لە وەزارەتی ئەوقاف ئەنجامدانی هەرجۆرە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ ئەو ژنانە ئەنجامبدات، کە لەبەردەستی داعش ڕایانکردبوو، یاخود بە پارە کڕابوونەوە.

لەم قۆناغەدا داعش ژمارەیەک وتار و بابەتی پڕوپاگەندەیی سەبارەت بە ئێزدییەکان بلاوکردنەوە و گرنگترینیان ئەو بەرهەمە دۆکیومێنتارییە بوو کە باسی لە ڕەچەڵەک و ئاینی ئێزدییەکان دەکرد و ئاینەکەی وەک ئاینی بتپەرستی

٣٢٣. بڕوانە گرتەی ڤیدیۆیی چاوپێکەوتنەکە؛ لە چەناڵی "مرحبا بالخلافة" لە یوتیوب، بەناونیشانی: هل مجاهدي الدولة الإسلامية يهينون ويتعدون على نساء وأطفال اليزيديين، ڕۆژی ١١-٨-٢٠١٤ بلاوکراوەتەوە، https://www.youtube.com/watch?v=g3ZwYFYLFOc

٣٢٤. چەناڵەکانی لایەنگری پەیەدە لە یوتیوب، چاوپێکەوتنێکیان لەگەڵ یەکێک لە ژنانی ئێزدی ئەنجامدابوو، ژنەکە باسی لەوەدەکرد، ئەوەی دەستدرێژی کردووەتە سەریان پێشمەرگە بوونە نەک چەکداری داعش، بلاوبوونەوەی گرتەکە لە چوارچێوەی شەڕی ڕاگەیاندنی نێوان پەیەدە و پەدەکەدا بوو. بەڵام چەکدارانی داعش توانیان سوودی لێوەربگرن و بە خێرایی لە ئاستێکی فراواندا بلاویان کردەوە و بە ژێرنووس وەریانگێرایە سەر زمانی عەرەبی و ئینگلیزی. بۆ بینینی چاوپێکەوتنەکە سەردانی ئەم بەستەرە بکە: https://www.youtube.com/watch?v=y8EIhX79p_k

لەقەڵەمدابوو[٣٢٥]. بەدوای ئەویشدا گرتەی ڤیدیۆیی موسڵمانبوونی ژمارەیەک لە پەیرەوانی ئێزدی بڵاوکردەوە[٣٢٦].

هاوکات لە میدیای کوردیشدا، کار لەسەر درووستکردنی جیاوازی بۆچوون و ئەو رایانە کرا، کە سەبارەت بە رەچەڵەک و ناسنامەی ئێزدییەکانەوە هەن و بەشێکیان لێدوانی میری ئێزدییەکان و هەندێک کەسایەتی ئێزدییان پەخش و بڵاوکردەوە، کە بۆچوونیان وایە ئێزدییەکان تەنیا زمانیان کوردییە و نەتەوە و ئایینیان جیایە[٣٢٧].

کارەکەی میدیای کوردی هاوکاریکی گرنگ بوو بۆ شەڕی میدیایی داعش دژ بە ئێزدییەکان و گوماندرووستکردن لەسەر ئایینیان لە لایەن داعشەوە و درووستکردنی گومان لەسەر ناسنامەیان لە لایەن میدیای کوردییەوە، ئێزدییەکانی تەنیا هێشتەوە.

لەو نێوەدا درووستکردنی هێزێکی تایبەت بۆ ئێزدییەکان لە لایەن یەپەگەوە، بەناوی یەکینەکانی بەرخودانی شنگال ناسراو بە (یەبەشە)، پاساوەکەی ئەوە بوو، هیچ هێزێک هێندەی ئێزدییەکان خۆیان نابێتە خەمخۆر و پارێزەری سەروماڵ و ئاینەکەیان و ئەمەش بووە سەرەتایەکی گرنگ بۆ بەرزبوونەوەی دەنگی جیاخوازی لە ناو پێکهاتەی ئاینی ئێزدییدا و میدیاکانی سەر بە پارتی کرێکارانی کوردستان زۆرتر رووماڵی کاروچالاکی ئەو هێزەیان دەکرد و لە بەرامبەریشدا کەناڵەکانی سەر بە پارتی دیموکراتی کوردستان ئامادە نیین بە رەسمی ئەو هێزە بناسێنن و رووماڵی بەشداری ئەو بکەن لە شەڕی دژ بە داعشدا.

٤. داپۆشینی شۆڤینیەت و رووپۆشکردنی بەبەرگی ئاینی:

چەکدارانی داعش هەرچەند لە رەگەز و نەژادی جیاجیان، بەڵام زۆرینەی رەهایان عەرەبن، بەشێکی سەرەکی ئەو چەکدارانەی لە عێراقدان و رووبەڕووی کورد دەبنەوە،

---

٣٢٥. سەردانی ئەم بەستەرە بکە: https://www.youtube.com/watch?v=GDXfLXdU9EQ

٣٢٦. رۆژی ٢١ی ئابی ٢٠١٤، داعش گرتەیەکی ڤیدیۆیی بڵاوکردەوە و تێیدا ژمارەیەک گەنجی ئێزدی دەردەکەوتن، گوایە ئاینی خۆیان گۆڕیوە و بوونەتە موسڵمان. هەمان گرتە، ژمارەیەک کەناڵی ناوخۆیی و سایت و کەناڵی جیهانی بڵاویانکردەوە، بۆنموونە بڕوانە چەناڵی کەناڵی ئیرۆنیوز-عەرەبی، بابەتی: المئات من اليزيديين يعتنقون الإسلام، https://www.youtube.com/watch?v=xAhyIM0P2I4

٣٢٧. میرتەحسین بەگ؛ میری ئێزدییان، لە میانەی بەشداریکردنی لە بەرنامەی (نقطة نظام)، رەتیکردەوە، ئێزدی کورد بن و باسی لەوەکرد، ئێزدی نەتەوە و ئاینە لەیەک کاتدا. بۆ بینینی بەرنامەکە سەردانی ئەم چەناڵە بکە: https://www.youtube.com/watch?v=9FDbvwmcWks

عەرەبی ناوچە سوننە نشینەکانن و زۆرینەشیان پێشتر لە دەزگا هەواڵگری و سەربازییەکانی رژێمی بەعس کاریان کردووە و بەعسی بوونە. هەروەها لە خۆرئاوای کوردستانیش هەمان حاڵەت دووپاتبووەتەوە.

داعش لە پەیامەکانیدا هەمیشە کاری بۆ ئەوەیە، بە وەرگری کورد بڵێت، شەڕی داعش دژ بە کورد شەڕێکی نەتەوەیی نییە و شەڕێکی ئاینی پیرۆزە. ئامانجی سەرەکی شەڕەکە خەڵکی کوردستان نییە، بەڵکو حزب و هێزە عەلمانییەکانن. جێی سەرنجە داعش لە هیچ بەرەیەکی شەڕدا ناسنامەی فەرماندای شەڕەکانی ئاشکرا ناکات، بەڵام کاتێک پەلاماری کوبانێی دا، کەسێکی بە ناوی "ئەبو خەتابی کوردی" وەک فەرماندای پەلاماری خۆی بۆ سەر کوبانێ ناساند. چەکدارانی داعش لە ڕێگەی هەژمارەکانیانەوە هەمیشە ستایشی ئەبو خەتابی کوردییان دەکرد و ئاماژەیان بۆ ئەوە دەکرد، داعش شەڕی نەتەوەیی ناکات و ئەو شەڕەی دەیکات لە پێناو سەرخستنی ناوی "الله" و بیروباوەڕی ئیسلامییە. بەڵگەشیان فەرماندای کردنی شەڕەکە بوو لە لایەن کوردێکەوە.

لێرەدا میدیای کوردی، هەمان ئەو پەیامەی داعشی بڵاودەکردەوە، بێ ئاگا لەوەی داعش وەک پیلانێکی دەروونیی و شەڕێکی زیرەکانە کەسێکی کوردی کردووەتە فەرماندای شەڕی کوبانێ و مەبەستی هەیە، هەروەک ئاماژەمان پێکرد. بەڵام میدیای کوردی بەشێکی بۆ دزێوپیشاندانی هەڵەبجە و بەستنەوەی بە رابردووی هەژموونی ئیسلامییەکانەوە بیباکانە بە ناونیشانی جیاجیا زانیاری هەژمارەکانی داعشیان سەبارەت بە ئەبو خەتابی کوردیی بە ڕەچەڵەک هەڵەبجەیی بڵاودەکردەوە. بە جۆرێک کە کاریگەری نەرێنی لەسەر هاووڵاتی کورد درووستبکات و وەرگر وا هەست بکات، هەڵەبجە لانکەی تیرۆر و تۆقاندن و بەکرێگیراوێتییە بۆ داعش. تەنانەت لە تۆرە کۆمەڵایەتییەکان وەرگرانێک کەوتبوونە ژێر کاریگەری ئەو نەزانییەی میدیای کوردییەوە و هیوایان دەخواست سەدام حوسێن مشتی زیاتر کیمیایی بەسەر هەڵەبجەدا ڕیشتبا بۆ ئەوەی هیچ کەسێکی رزگاری نەبوایە.

یەکێکی دیکە لەو تاکتیکانەی داعش بەکاری هێنا، هەوڵدانیی بوو بۆ نانەوەی ئاژاوە و دووبەرەکی لە ناو پێکهاتەی کۆمەڵایەتی هەرێمدا و درووستکردنی ناکۆکی لە نێوان عەشیرەتەکاندا بوو. لە پرسی شەهیدکردنی پێشمەرگەیەکی دیلدا، لە موسڵ، چەکدارانی داعش ناوی سیانی پێشمەرگەکەیان بڵاو نەکردەوە، بەڵکو لەگەڵ ناوی خۆیدا ناوی عەشیرەتەکەشیان بڵاوکردەوە. ئەویش گیانشاد "هوجام سورچی" بوو. هوجام بە دیلی

کەوتبووە دەستی داعش، لە لایەن کەسێکەوە بە شێوەیەکی دڕندانە شەهیدکرا، کە ئەویش کورد بوو، داعش لە هەڵبژاردنی بکوژەکەدا زۆر زیرەکانە پیلانی دانابوو، کەسێکی سەر بە عەشیرەتی زیباری بۆ جێبەجێکردنی تاوانەکە دەستنیشانکردبوو. میدیای کوردی هەرزوو کەوتنە باسوخواسی ناسنامەی بکوژەکە و ئەوەیان ئاشکرا کرد، بکوژ سەر بە عەشیرەتی زیبارییە و شەهیدکراوەکەش سورچییە.

بێگومان ئەوە مەبەستی داعش بوو، کە خەڵک بزانێت زیبارییەک، سورچییەک شەهید دەکات، ئەگەر میدیای کوردی نەبوایە بە کەڕەنای داعش بێگومان ئەو مەرامەی داعش هەرگیز بەدی نەدەهات، بەڵام بەداخەوە بڵاوبوونەوەی هەواڵی تاوانەکە و باسکردن لە ناسنامەی بکوژەکە سەرێکیشا بۆ دروستکردنی ناکۆکی کۆمەڵایەتی و دڕدۆنگبوونی هەندێک لە ئەندامانی ئەو عەشیرەتانە لە یەکدی.

هەروەها لە پەلاماردانی ٢٩ی کانوونی دووەمی ٢٠١٥ بۆ سەر شاری کەرکوک، بێهۆ نەبوو، داعش کەسێکی کوردی وەک پڕوپاگەندەچی پەلامارەکە بێناساندنێن و ئەو هەرچەند پێشتر پیشەی مەلای ئایینی بوو، بەڵام وەک شەڕکارێک دەرکەوت و هەڕەشەی داگیرکردنی هەولێری دەکرد.

٥. پڕوپاگەندەی داعش دژ بە ئیسلامییەکان:

یەکێکی دیکە لە تایبەتمەندییەکانی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد، جیاکردنەوەی ئیسلامییەکان لە لایەنەکانی دیکە و ئاراستە کردنی گوتارێکی تایبەتە بە ئیسلامییەکان. ئەوان ئیسلامییەکانیان دابەشکردووە بۆ سێ کۆمەڵەی (یەکگرتووی ئیسلامی، کۆمەڵی ئیسلامی و سەلەفییەکان)، بۆ یەکگرتووی ئیسلامی ڕەخنەی توند لە سیاسەتی ئیخوانەکان بە گشتی دەگرن و ئەوانیان پێ کەسانی لادەر و هەڵگەڕاوەیە بەو پێیەی دەڵێن فەریزەی جیهادیان پەکخستووە. بۆنموونە ڕەخنەی توند لە کەسایەتی یەکگرتوو، حاجی کاروان دەگرن و ئەو بە مورتەد ناودەبەن.

بۆ کۆمەڵی ئیسلامی ڕەخنەی توند لە وتار و بۆچوونەکانی ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی عەلی باپیر دەگرن و دنەی ئەندامانی کۆمەڵیش دەدەن بەوەی کۆمەڵ پشتی لە جیهاد کردووە و خوێنی عەبدوڵڵای قەسری و شەهیدەکانی دیکەیانی فەرامۆش کردووە. هەروەها بە ناو و وێنەی شەهیدانی بزوتنەوەی ئیسلامی و کۆمەڵی ئیسلامییەوە چەندین هەژماریان کردووەتەوە. لەوانە بەناوەکانی کۆساری، شەهیدی ئیسلام...هتد.

ئەوان "کۆمەڵ" بە هاوکار و لایەنگری ئێرانی شیعە تۆمەتبار دەکەن. بیلال سلێمان، نوێنەری پێشووی کۆمەڵی ئیسلامی لە تاران بە دیارترین لایەنگری شیعە تۆمەتبار دەکەن. هەروەها موشیر گەلالی یەکێک لە کەسایەتییەکانی کۆمەڵی ئیسلامی کاتێک داوای شەڕکردنی لەگەڵ داعشدا کرد، ئەو وەک بەکرێگیراوی جولەکە ناودەبەن و فەتوای هەڵگەڕانەوەیان لە دژ دەرکردووە.

سەبارەت بە سەلەفییەکانیش، هەمان ئەو گوتارەی ئاراستەی سەلەفییەکانی عەرەبستانی دەکەن، هەمان شت بۆ سەلەفییەکانی کوردستانیش دەڵێنەوە. سەبارەت بە مەلا کرێکاریش، هەژمارە کوردییەکانی داعش ناوبراو بە "هەڵگەڕاوە" وەسفدەکەن، بەڵام بە رەسمی داعش هیچ شتێکی لەبارەوە رانەگەیاندووە.

دووەم: بە ئامانجگرتنی پێشمەرگە و سیاسەتی هەرێم و کەسایەتییەکانی

وێستگەی دووەمی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد بە ئامانجگرتنی هێزی بەرگری کوردستان (پێشمەرگە) و سیاسەتی هەرێم و کەسایەتییە بەرجەستەکانی کایەی سیاسی و مێژووی کوردن.

لە چەند خاڵێکدا چۆنیتی کارکردنی داعش لەسەر سێکوچکەی پێشمەرگە، سیاسەت، سیمبوڵەکانی کورد دەخەینەڕوو، ئەوان پەیامیان لە چوارچێوەی ئەم جۆرە تێگەیشتنەدا دارشتووە و کاری لەسەردەکەن.

بۆ پێشمەرگە:

١. پێشمەرگە هێزێکی میلیشیایی لادەر و رێ ونکەر و بێ باوەڕە و بەرگری لە تاغوت و عەلمانییەت دەکات و شەڕ بۆ سەرخستنی شەیتان و کوفر دەکات.

٢. پێشمەرگە مەقاشێکە بە دەستی هاوپەیمانێتی نێودەوڵەتییەوە (خاچپەرستەکان).

٣. پێشمەرگە سوننەکان دەکوژێت بۆ ئەوەی یارمەتی شیعەکان بدەن.

٤. پێشمەرگە هێزێکی پەرپووتی ترسنۆکە و لە مەیدانی شەڕ رادەکات و ئازاری سوننییە مەدەنییەکان دەدات.

٥. ئەو پێشمەرگانەی نوێژیش دەکەن، مادام لەگەڵ کوفر و شەیتاندان شایستەی کوشتنن.

٦. ئیسرائیل مەشقی بە پێشمەرگە کردووە. (تۆمارێکی ڤیدیۆیی بڵاودەکەوە، ئەفسەرێکی خانەنشینی ئیسرائیل باس لە هاوکاری مۆساد بۆ پێشمەرگە دەکات).

٧. سەربازی ئەمریکایی بە جلوبەرگی پێشمەرگەوە بەشدارن لە شەڕەکانی دژ بە داعش.

بۆ سیاسەتی هەرێم:

١. هەرێمی کوردستان "هاوپەیمان و بەکرێگیراوی ئیسرائیلە". (وێنەی ئەو کوردانە بڵاودەکەنەوە، کە لە خۆپیشاندانەکاندا ئاڵای هەرێم و ئیسرائیلیان بەیەکەوە بەرز کردووەتەوە).

٢. سیاسەتی هەرێمی کوردستان "دژی ئەهلی سوننەیە و هەرێم زیندانێکی گەورەیە بۆ سوننەکان". (باسکردنی ئەو کەسانەی بە تۆمەتی تیرۆر لە زیندانەکانی هەرێمدان).

٣. هەرێمی کوردستان رێگە نادات هاووڵاتییانی سوننە بە سەربەستی هاتوچۆی بکەن. (وێنەی بازگەکان و پشکنینی هاووڵاتیان بڵاودەکەنەوە).

٤. پەرلەمانی هەرێمی کوردستان لە "جێگەی خودا یاسا دەردەکات و سوکایەتی بە قورئان دەکرێت". (وێنەی باڵەخانەی پەرلەمان بڵاودەکرێتەوە).

٥. هەرێمی کوردستان "بەشدارە لە هاوپەیمانێتی خاچپەرستەکان".

بۆ کەسایەتییەکانی کورد:

١. "بارزانی سەردانی ئیسرائیلی کردووە".

٢. "بارزانی هاوپەیمانی خاچپەرستەکانە".

٣. "ئۆج ئالان دژی ئیسلامە و رێبازی چەپ و کوفری گرتووەتەبەر".

٤. "بارزانی و ئۆج ئالان تاغوتن".

لەو چوارچێوەیەدا، داعش جیاواز لە قۆناغەکانی پێشوو، ژمارەیەکی بەرچاو هەژماری بە زمانی کوردی لە تویتەر کردووەتەوە و بە زمانی کوردی پەرە بە پروپاگەندەکانیان دەدەن بە ئامانجی ترساندنی کورد، دروستکردنی ناکۆکی لە ریزی کورددا، راکێشانی سەرنجی گەنجانی کورد. لەوەشدا وێڕای وەرگێرانی وتارەکانی ئەبوبەکر بەغدادی چەندین نامیلکە و بڵاوکراوەیان بە زمانی کوردی دەرکردووە. لەوانە "مێژووی دەوڵەتی ئیسلامی"، "حوکمی پێشمەرگە"، "حوکمی هەڵگەڕانەوە لە دین و یارمەتیدانی کوفر"...چەندین بابەتی دیکە.

<u>سێیەم: بەکارهێنانی کەرستە هەستیارەکانی شەڕی دەروونیی:</u>

لە دژی کورد، داعش هەموو جۆرەکانی شەڕی دەروونیی و کەرستەکانی بە ئامرازی جۆراو جۆر بەکارهێناوە. یەکێکی دیکە لە پرۆسەکانی شەڕی دەروونیی داعش لەم قۆناغەدا، ترساندن و تۆقاندنی گەریلاکانی کورد بوو، بە تایبەتی دوای ئەوەی ژمارەیەک لە گەریلاکانی دوای شەهیدکردنیان بە دەرگا و ستوونی کارەباوە هەڵواسی. هەروەها ژمارەیەک منداڵی کورد، کە لە تاقیکردنەوە دەگەڕانەوە و لە ڕێگەی گەڕانەوەیان لە لایەن داعشەوە ڕفێندران و ئەوان خرانە ژێر پرۆسەی شۆردنەوەی مێشکەوە.

شۆردنەوەی مێشک و بەکارهێنانی ئەو چەکە دەروونییە دژی کورد لە لایەن داعشەوە بە روونی لە چیرۆکی "لاوەند"دا دەرکەوت. کە یەکێک بوو لەو منداڵانەی داعش رفاندبوویی و دوای رزگاربوونی دەرکەوت، ئەو منداڵە بۆچوونی سەبارەت بە داعش پێچەوانە بووەتەوە و بە ئەرێنی وەسفی داعش دەکات.

چیرۆکی لاوەند:

چیرۆکی مێردمنداڵێکی کورد لە ریزی داعشدا

NRT – قامیشلۆ: داعش تەنیا رێکخراوێکی سادەی هاوشێوەی گروپەکانی دیکە نییە، بەڵکو ئەو شەڕی دەروونیی بە زانایییەوە بەکاردەهێنێت و منداڵان دەرفێنێت و دەیانخاتە ژێر پرۆسەی "شۆردنەوەی مێشک"، کە یەکێکە لە رێگاکانی شەڕی دەروونیی.

لاوەند، ناوی خوازراوی منداڵێکی ناوچەی کۆبانێی خۆرئاوای کوردستانە، ئەو تەمەنی گەیشتووەتە ١٤ ساڵ، لەگەڵ ٢١ منداڵی دیکەی هاوتەمەنییدا لە لایەن داعشییەکانەوە خرابووە زیندانەوە.

لاوەند رۆژانە لە زیندانەکەیەوە، گوێی لە ئازار و گریانی هاوڕێکانی بووە، کە لە ژوورێکی خوارەوەی زیندانەکە، کە ناویان ناوە ژووری "ئەشکەنجە" ئازار دراوون.

تەنیا شتێک لە بیری لاوەند ماوە، "ترسە"، هاوڕێکانی ئەو لە لایەن داعشییەکانەوە بە بنمیچی ژووری ئەشکەنجەدانەکە هەڵواسراوون و ئەشکەنجە کراوون.

ئیدی نۆرەی لاوەند هاتووە بۆ ئەوەی رەوانەی ژوورەکەی خوارەوە بکرێت و ئەوەی بەسەر هاوڕێکانیدا هاتبوو ئەمیش بیچێژێت.

وەک منداڵەکان باسیان کردووە، ژوورەکە دوورییەکانی ٣ – ٤،٥ مەتر بووە، بۆ ماوەی ٣ رۆژ لەو ژوورەدا ئەشکەنجە کراوون.

لاوەند لەگەڵ ١٥٠ منداڵی دیکەی کورددا، لە ناوچەیەکی باکووری کوبانی لە کۆتاییەکانی مانگی ئایاری ٢٠١٤، لە ڕێگەی گەڕانەوەی لە فێرگەوە بۆ ماڵەوە کەوتە دەست داعشییەکان و ڕفێندرا.

لاوەند و ٩ هاوڕێی دیکەی چانسی ئەوەیان بۆ هەڵکەوتووە، دوای دوو مانگ لە یەخسیری دەستی داعش ڕزگاریان بێت و ڕابکەن، بەڵام ئەوانی دیکە هێشتا لە ژێر دەستی داعشییەکاندان.

کوبانی شارێکی کوردییە و لە خۆرئاوای کوردستانە و لە لایەن یەکینەکانی پاراستنی گەل (یەپەگە) پارێزگاری لە دانیشتوانەکەی و سنوورە نەتەوەییەکەی کە خاکی کوردستانە دەکرێت.

ئەو شارە کوردییە، لە سێ لاوە، بە گرووپی چەکداری تیرۆریست و داعشییەکان بە تایبەتی گەمارۆ دراوە، لای چوارەمیشی سنووری حکومەتی تورکیایە کە ئەویش نەیاری یەپەگەیە و دژایەتی گەلی کورد لە خۆرئاوای کوردستان دەکات و دژی بوونی هێزی سەربازی میلی کوردییە لە ناوچەکاندا.

هەروەک لاوەند باسیکردووە، سەرەتا داعشییەکان مامەڵەی باش پێشانی گیراوەکان دەدەن، دوایی ئەگەر ملکەچی فەرمانیان نەبێت و زانیاریان پێ نەدات، ئەوا؛ ڕووبەڕووی ئەشکەنجەیەکی لە ڕادەبەری دەکەن. بە گوێرەی گێڕانەوەکانی لاوەند، چەکدارەکانی داعش شەڕی دەروونیی لە جۆری "شۆردنەوەی مێشک" بۆ چەکدارکردنی منداڵان بەکار دەهێنن[٢٢٨].

---

٢٢٨. ڕەحمان: ئەرسەلان، چیرۆکی مێردمنداڵێکی کورد لە ڕیزی داعشدا، وەرگێران، سایتی ئێن ئار تی، هەواڵی ژمارە (٥٨٣٩٦)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ١٠ی ئابی ٢٠١٤، لە سایتی کەناڵی ڕوسیاالیوم وەرگیراوە.http://nrttv.com/nrt2014/all-details.aspx?jimare=58396

هەروەها بۆ دەقە عەرەبییەکەی بڕوانە هەواڵی ژمارە (٧٥٤٤٩٦)ی ڕۆژی ٨ی ئابی ٢٠١٤ی سایتی ڕوسیاالیوم:http://arabic.rt.com/news/754496

باسی دووەم: چەند نموونەیەك لە شەڕی دەروونی داعش و بەکارهێنانەوەیان لە میدیای کوردیی دا

لێرەدا ژمارەیەک نموونەی بڵاوکراوەی ئەو بابەتە پروپاگەندەییانە دەخەینەڕوو، کە لە هەژمارەکانی داعشەوە بڵاوکراونەتەوە و هاوڕێ لەگەڵ ئەوانیشدا نموونەی دووبارە بڵاوکردنەوەی ئەو بابەتانە لە میدیای کوردیی دەخەینەڕوو، هەروەها چەند نموونەیەک لە سوودمەند بوونی هەژمارەکانی داعش لە میدیای کوردی و بەکارهێنانەوەی بابەتە بڵاوکراوەکانی میدیای کوردی لە لایەن چەکدارانی داعشەوە دەخەینەڕوو، بۆ ئەوەی وەک بەشێکی تەواوکاری بابەتە تیۆرییەکان هاوکاری خوێنەر بکەن لە ڕوونکردنەوەی مەبەست و ببنە بەڵگەیەکیش بۆ ئەو خوێندنەوە ڕەخنەییەی لە میدیای کوردیی خستوومانەتەڕوو.

یەکەم: هەژمارەکانی داعش میدیای نەیارەکانیان بە درۆ دەخەنەوە:

لێرەدا وەک یەکێک لە ڕێگاکانی بەرگرتن لە شەڕی دەروونیی نەیارانیان، هەژماری چەکدارانی داعش و لایەنگرەکانیان بەردەوام چاودێری هەژمار و کەناڵ و سایتە کوردیی و عەرەبییەکانیان دەکرد و ڕۆژانە هەر هەواڵ و بابەتێک پێچەوانەی ستراتیژی شەڕی دەروونییان بوایە وەڵامیان دەدایەوە و هەوڵیاندەدا کاریگەرییەکانی لەسەر دەروونیی ئەندام و لایەنگرانیان و چەکدارەکانیان کەمبکەنەوە. وەک تێبینیدەکرێت، تیمی تایبەت خەریکی بەڕێوبردنی ئەو ئەرکە میدیاییەی داعش بوون و ئەوان بە چەند شێوەیەک و هەر جارەی کۆمەڵێک بابەتییان وەڵامداوەتەوە.

نموونەکان:

موسى الغنامي
@mgaa2006

#داعش تشترط إطلاق ٥٦ه قياديا من سجون العراق لإطلاق الطيار الأردني ! العجيب ليست الصفقة بل "الذل" الذي جعلهم يساومون قادتهم ويسمونها "خلافة" !

30/12/2014 9:29 pm

فلما يئس منه .. امر به أن يلقى في القدر التي ألقي فيها صاحبيه .. فلما ذهب به دمعت عيناه فقال رجال قيصر لملكهم انه بكى .. فظن انه قد جزع فقال ردوه الي .. فلما مثل بين يديه عرض عليه النصرانية فأباها فقال: ويحك فما الذي ابكاك إذن ؟! قال: ابكاني اني قلت في نفسي تلقى الآن في هذه القدر فتذهب نفسك وقد كنت اشتهي ان يكون لي بعدد ما في جسدي من شعر انفس فتلقى كلها في هذا القدر في سبيل الله .. فقال الطاغية: هل لك أن تقبل رأسي وأخلي عنك ؟ فقال له عبد الله: وعن جميع أسارى المسلمين أيضا ؟ قال: وعن جميع أسارى المسلمين أيضا .. قال عبد الله: فقلت في نفسي عدو من اعداء الله أقبل رأسه فيخلي عني وعن أسارى المسلمين جميعا لا ضير في ذلك علي .. ثم دنا منه وقبل رأسه .. فأمر ملك الروم أن يجمعوا له أسارى المسلمين وأن يدفعوهم اليه .. فدفعوا له.

قدم عبد الله بن حذافة على عمر بن الخطاب رضي الله عنه وأخبره خبره .. فسر به الفاروق أعظم السرور .. ولما نظر إلى الأسرى قال: حق على كل مسلم أن يقبل رأس عبد الله بن حذافة ... وأنا أبدأ بذلك .. ثم قام وقبل رأسه.

الكذب

مزمجر الشام

أب من عشيرة الشعيطات يقبل 'جمجمة' إبنه الذي ذبحه داعش مع مئات من أفراد العشيرة في ديرالزور
#مجزرة_داعش_بالشعيطات

الحقيقة

فلسطيني يقبل جمجمة ابنه الذي عاد إليه هيكلا عظميا بعد 35 عاما من الأسر

DOS فريق التواصل
@DOTArabic

خطاب الموت والدمار في #مجلة_دابق، تأكيد على أن #داعش هم خوارج العصر @Sahwat15

د.عبدالله محمد المحيسني
@mhesne

إن #مجلة_دابق رسالة صريحة لمن لم يزل(من الصادقين) في صفوف الغلاة ، إن الأيام تبدي أن هذه الفئة ماهي على منهج أهل السنة فاتق الله وتأمل !

30/12/2014 5:37 pm

دووەم: بڵاوکراوەکانی داعش:

وەک لە باسی دامەزراوە میدیاییەکانی داعش ئاماژەمان پێکرد، تیۆریستەکانی داعش ڕۆژانە و بۆ مەبەستی جۆراوجۆر و بۆ شەرعاندنی کردەوەکانیان و وەڵامدانەوەی نەیارانییان و بڵاوکردنەوەی ئەدەبیات و بۆچوونەکانی داعش، بڵاوکراوە و نامیلکە و بروشووری چاپکراوویان لە ڕێگەی منداڵانەوە بەسەر خەڵکدا دابەشدەکرد. ئەمانەی خوارەوە نموونەی بەشێک لەو بڵاوکراوانەن.

« ورب الكعبة العالم كذّاب »
كتبه: الجيلاني

مكتبة الهمة
الدولة الإسلامية

الإصدار الوثائقي
الدولة الإسلامية
40 دقيقة
HD
عملاء مَن ؟!

دراساتٌ أم أُمنيات؟
- عن تخرصات فسطاط النفاق واوهامه -
م. غريب الإخوان

مكتبة الهمة
الدولة الإسلامية
شوال ١٤٣٥ هـ

الأدلة الجلية
في كفر من ناصر الحملة الصليبية
على الخلافة الإسلامية
مكتبة الهمة
الدولة الإسلامية

مكتبة الهمة
ما هي أقوال علماء الأمة فيهم؟
هل هم مسلمون؟
هل تباح دمائهم؟
النصيرية الباطنية
هل تباح أموالهم؟
هل تنكح نسائهم؟
هل تؤكل ذبائحهم؟

تجارة الجهاد
لفضيلة الشيخ عمر عبد الرحمن (فك الله أسره)

پێشمەرگە
کۆمەڵی کوفر و ڕیدە
طائفة كفر و ردة
بە پێنووسی

ردود وتلميحات على
منكري العمليات
الشيخ
أبو الحسن الفلسطيني
رحمه الله

مكتبة الهمة
الدولة الإسلامية في العراق والشام
الطاغوت
معناه.. أصنافه.. صفة الكفر به

مكتبة الهمة
الدولة الإسلامية في العراق والشام
همسات إيمانية للمجاهدين في
سوريا
توحيد

مكتبة الهمة
الدولة الإسلامية في العراق والشام
ماذا
يريد المجاهدون؟
رسالة إلى أهلنا في العراق والشام

إنما
شفاء
العيّ
السؤال

التحاكم

عفافك في حجابك

أيّ الأعمال أفضل
الإقامة بمكة للعبادة
أم
الرباط في سبيل الله

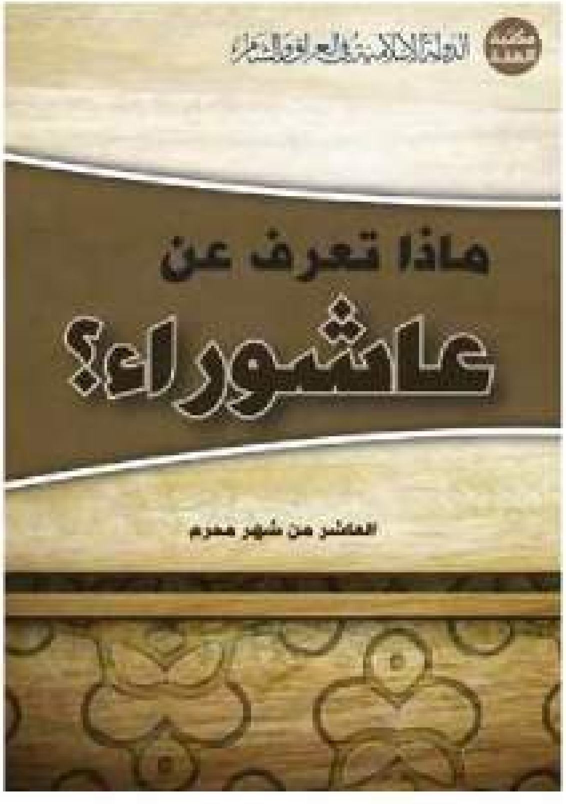
ماذا تعرف عن
عاشوراء؟!
العاشر من شهر محرم

<u>سێیەم</u>: بە ئامانجگرتنی بارزانی:

لە پەیامی شەڕی دەروونیی داعشدا، وێڕای ئەوەی دژایەتی حزب و لایەنە سیاسییە کوردییەکان دەکرا، بەڵام هەست بەوە دەکرێت چەکدارانی داعش زۆرتر سەرنجیان لەسەر کەسایەتی مەسعود بارزانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان چڕکردووەتەوە و بە تۆمەتی هاوکاریکردنی ئیسرائیل و ئەمریکا و "خاچپەرستان" تۆمەتباری دەکەن. تەنانەت بە ئاوازێکی میلیبانەی کەنداو، سروودێکیان لە دژی سەرۆکی هەرێم تۆمارکردووە بە ناونیشانی "بالک یا مسعود بالک" و سرودەکە ٢:١٧ چرکەیە و لە لایەن دامەزراوەی "نسائم لانتاج الصوتي" بەرهەمهێنراوە و ڕۆژی ٧ی نۆڤەمبەری ٢٠١٤ بڵاوکراوەتەوە. جێی سەرنجە ئەوان وەک هۆیەک بۆ دژایەتیکردنی بارزانی، بانگەشەی ئەوە دەکەن، داعش توانیویەتی خەونی بارزانی بۆ سەربەخۆیی لەناو بەرێت.

چوارەم: تۆمەتی هاوکاریکردنی ئیسرائیل:

وەک یەکێک لە نەریتەکانی رژێمی بەعس و نەیارانی کورد لـە ناوچەکە، چەکدارانی داعش، هەمان قەوانی هاوکاریکردنی کورد بۆ ئیسرائیل لێدەدەنەوە و دەیانەوێت لـەو ریگەیـەوە کـار بـۆ تـەکفیرکردنی کـورد بکـەن. بـۆ ئـەوەش سـوودیان لـەو وێنانـە وەرگرتـووە، کـە چالاکانی کـورد لـە دەرەوەی ولات لـە پـاڵ ئالای کوردسـتان، ئالای ئیسرائیلیان هەلکردووە.

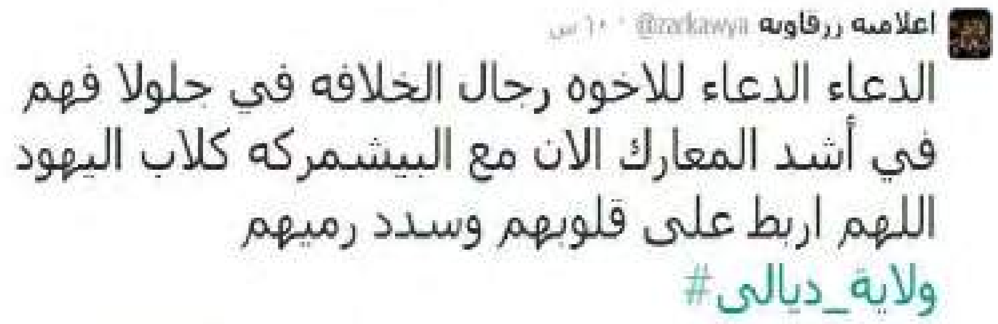

پێنجەم: بە ئامانجگرتنی پێشمەرگە:

لـە دوو لایەنـەوە، دژی پێشـمەرگە ماکینـەی شـەڕی دەروونیـی داعـش کـاریکردووە، ئەوانیش:

أ.شێواندنی وێنەی پێشمەرگە:

لەم ڕێگەیەوە کاریان بۆ ئەوە کردووە وێنەی پێشمەرگە وەک هێزێکی چەکداری دژ بە هاوولاتییانی مەدەنی و دژە ئاین و دژە عەرەب بناسێنن و هاوکات هەوڵدان بۆ داماڵینی ئاین لە کەسایەتی پێشمەرگە و نەهێشتنی بڕوایان بە ڕەوایەتی بەرگری و وێناکردنی بەرگری پێشمەرگە بە خزمەتکردنی "جولەکە و خاچپەرستان و شیعەکان".

اعلامية رقاوية

البشمركه فئه ملحدة الان ينشروت صورهم وهم يصلون كي يقنعوا عوام الاكراد بصدقهم بالصوره على تصيرلطميه رافضيه

اسـاد العراق

حسبنا الله ونعم الوكيل البيش طركه في كركوك تقتل اخ مجاهد انظر ماذا تفعل به الله

مسر الخلافة

إعتقالات عشوائيه في صفوف العرب السّنّة في اقليم كردستان !
علماً أن رئيس الاقليم "بارزاني" تعهد بحماية العرب

أبي ولاية الفلوجة

هذا مافعلة مليشيات البيشمركه والروافض في اهل السنه بالعراق pic.twitter.com/2cqd4emjHr

كەشتی بە الله هاد تفريدها

السني الكردي @ll_eddin · ٢٩ ديسمبر

تعريف البشمركة وحكمهم الشرعي وبيان جرائمهم وحكم من يعاونهم و حكم من لم يكفرهم ،ورد الشبهات المجادلين كلها في كتاب:
البشمركة طائفة كفر و ردة

شبكة الرقة الإسلامية
شوانه البيشمركه يستقوون على العرب السنه في أربيل !! ويهربون كالكلاب عند لقاء فرسان !! #الدولة_الإسلامية

التايمز: أمريكيون يقاتلون في كوباني

رابسەری | طريق الحق

مرحبا بالخلافة
مرتدي الاكراد يحرقون راية العقاب !!
راية #الدولة_الإسلامية
يا خليفة المسلمين لن نسمح بالعفو عنهم في حال تمكنا عليهم

#عاجل

جنود امريكان بملابس بيشمركة مع صحفيات امريكيات ويظهر قاتل برواري في قيادة سوات وبحوزته لمواد الأسلحة بيشمركة

عاااااجل

البيشمركه يقومون بحملة أعتقال اهل السنه العرب وتعذيبهم واذلالهم ...

pic.twitter.com/06egzw9ptn

اعلاميه ررفاويه

#دعوانكم

للاخوه في ولاية نينوى يوجد تغل من الحقد الصليبي الكردي هناك اللهم انتا مولنا ولامولى لهم ثبت جندك وانصرهم ومكن لهم ياقدير

معاوية الأموي

شاهد ماذا فعلت البيشمركة# العملاء في مدينة ؛؛ عين العرب كوباني#

pic.twitter.com/

اعلاميه ررفاويه

#عاجل

..إعطاب طائرة مروحية للجيش الصفوي بعد تصدي مقار الدفاع الجوي لها بالأسلحة المضادة في جرف الصخر..

اعلاميه ررفاويه

المخابرات الامريكيه مع البيشمركه اليوم في قمة جبل شنكال

ب. ترساندن و شکاندنی کەسایەتی و ورەی پێشمەرگە:

بڵاوکردنەوەی وێنەی دیلەکانی پێشمەرگە، سەربڕینی پێشمەرگە، بڵاوکردنەوەی وێنەی شەهیدەکان، دیمەنی شەڕەکان بە ئامانجی ترساندنی پێشمەرگە و دابەزینی ورەیان و خۆدانەدەستەوە.

عراق الفاريق قمر
انشر اخباري
#ولاية_نينوى
|| بيان بشأن مباغتة البيشمركة وحلفائهم بهجوم مضاد من جنود الخلافة ||
justpaste.it/...

قاهر البيشمركة
على لسان احد عناصر البيشمركة "انه أثناء المعركة لاحضنا غروب الرؤوس ذو الشماغ الأحمر وجعلونا نواجه نحي السقوط"

Rebwar Shirwani

مرحبا بالخلافة
قصيلة جديدة من الذين يقاتلون أسود
#الدولة_الإسلامية بصيحة ماتشوفوا صورته حتى
ما تموتوا من الرعب! +18
#كردستان
#الشيعة

#عاجل
آثار القصف الامريكي على تجمعات البيشمركة
واصابتهم بالهلع والصدمة بما جرى لهم!
اللهم زد بهذا اللهم نسهم بنهم

ابن الخلافة
إعلاميون
الدولة الإسلامية
تمول البيشمركة حتى المساء
للإنسحاب
من قضاء شيخان

ابن الخلافة
هل تذكرون اختنا دعاء التي اسلمت بعدما كانت
يزيديه وقتلوها اهلها رجماً بالحجارة فقط لأنها
اسلمت في سنجار..
جئناكم فاتحين ايها الكلاب #وتمدد

ابن الخلافة
#إعلام
العراق : داعش تواصل زحفها على المدن العراقية
وتسقط #سنجار في يدها وقوات البيشمركة
تنسحب من أمامها وآلاف الأيزيديين يفرون من
منازلهم

فطائس البيشمركة# من اعلامهم//
ككمال حاجي اغا امر لواء بيتوين (الوحدة 122)
التابع لحزب الطالباني

رائد بيستوون امر فوج ٥٠١ كرميان // هلك على
ايدي أساد الدولة_الإسلامية#
جهنم وبئس المصير
البيشمركة#

جـولـة
في المناطق المحرّرة

كلاب #البيشمركة باخذون الطاقة من المشروبات أمثال الباجر
أغبياء لا يعرفون أن مصدر قوة #الدولة_الإسلامية من الله pic.twitter.com/8PgmLUTNK9

#هام مخمور بيد #الدوله_الاسلاميه الصهاينه البيشمركه لم يدخلوها والحمدالله الاشتباكات حولها فقط اللهم ثبت جندك وسددرميهم
دعواتكم للاخوه في محيط بلدة مخمور قرب اربيل مجزره بحق القوات #البيشمركه اشتباكات عنيفه اللهم احصهم عددولايخرج منهم أحد

#هام مخمور بيد #الدوله_الاسلاميه الصهاينه البيشمركه لم يدخلوها والحمدالله الاشتباكات حولها فقط اللهم ثبت جندك وسددرميهم
دعواتكم للاخوه في محيط بلدة مخمور قرب اربيل مجزره بحق القوات #البيشمركه اشتباكات عنيفه اللهم احصهم عددولايخرج منهم أحد

peshmerga and ypg news

#Peshmerga
RBG 22
#rudaw

الله اكبر
#الدولة_الإسلامية
#ولاية_كركوك

شەشەم: بە ئامانجگرتنی هەولێر:

لە سەروبەندی پەلاماری داعش بۆ سنوورەکانی مەخمور و گوێر چەکدارانی داعش بە چڕی دژی هەولێر بابەتی شەڕی دەروونییان بلاودەکردەوە بە مەبەستی ترساندنی خەلک و دروستکردنی پشێوی و ئاژاوە. ئەمەش لە رێگەی بلاوکردنەوەی دەنگۆی هەبوونی ئۆتۆمبێلی بۆمبرێژکراو لە هەولێر، بوونی شانەی نووستوو، هەلواسینی ئالا و بلاوکردنەوەی وێنەی ئالاکان و کێکی دروستکراو کە نەخشی داعشی بەسەرەوە بوو. هەروەها دروستکردنی گومان لەسەر لایەنی ئەمنی هەولێر و بلاوکردنەوەی دەنگۆی جۆراو جۆر.

مرحبا بالخلافة

خەلکی هەولیر لەماڵەکانی خۆتاندا بمیننەوە دەوڵەتی ئیسلامی تەنها بۆپاراستنی ئێوە لەدەست خوێن مژان دێنە ناو شارەکەوە.

#الى_أهلنا_في_كردستان

[redacted]

من #كردستان شمال العراق

#حملة_المليار_مسلم_لنصرة_الدولة_الإسلامية

[redacted]

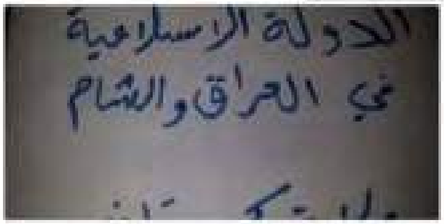

مرحبا بالخلافة

الخطوط الاماراتية والمصرية توقفان رحلات جوية الى مطار #أربيل

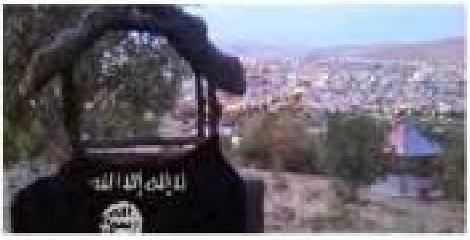

الله اكبر

صحفي ياباني يعتنق الاسلام وينظم الى صفوف المجاهدين في الدولة الاسلامية

بعد قدومه من اربل

pic.twitter.com/1Q7mZfaoRI

الله [redacted] خير

#إنفجار_أربيل // الصور الأوليه

نرجو [redacted]

[redacted]

من كردستان# معقل المرتدين
أبايع أمير المؤمنين أبي بكر البغدادي
الخلافة

من كردستان# شمال العراق
#حملة_المليار_مسلم_لنصرة_الدولة_الإسلامية
أبوبكر البغدادي
أسرع في التمدد

الله اكبر صفحات الفيسبوك يشتعل: ينشرون الصور لهروب الناس لكن حتى الآن غير متأكدين من مصدر الصور...
الله اكبر عاجل: نيجيرفان برزاني يتكلم بعد قليل لتطمئين الناس الساعة كم يا اخوان رئيس الوزراء يتكلم ... ماذا فعلتم يا اساد الدولة
الآن

مرحبا بالخلافة
مرحبا بالخلافة
الله أكبر

سيارات الإسعاف لا تزال تنقل إلى مستشفى خاص

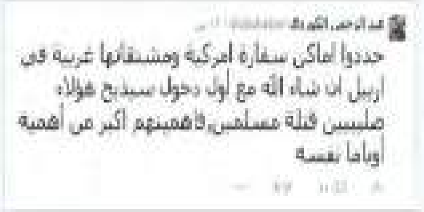
حددوا اماكن سفارة امركية ومشنقاتها غربية في
اربيل ان شاء الله مع أول دخول سيذبح هؤلاء
صليبين قتلة مسلمين،فاهمينهم أكثر من أهمية
أوباما نفسه

عاجل
هروب الموظفين الأجانب في شركات النفط في
ريف كردستان وعصب الأقتصاد الكردي يتوقف
وأكثر المتضررين تركيا وامريكا واسرائيل وفرنسا .

حەوتەم: گوتاریان بۆ کورد:

چەکدارانی داعش لە ڕێگەی چەندین بەرهەمی ڤیدیۆیی و وتار و بابەت و وێنەی جۆراوجۆرەوە کاریان بۆ ئەوە کردووە، بڵێن کورد دژی عەلمانییەتە و دەسەڵاتی کوردیی وابەستەی 'جولەکە و خاچپەرستانە' و هەوڵیان بۆ ئەوە بووە بڵێن، ژمارەیەکی زۆری چەکداری کوردییان لە ریزدایە بۆ ئەوەی ئەوانەی دەکەونە ژێر کاریگەری پروپاگەندەکانییانەوە پەیوەندییان پێوە بکەن بۆ ئەو مەبەستەش چەندین ئەکاونت و هەژماریان بە زمانی کوردیی کردووەتەوە و لە ڕێگەی سوودوەرگرتن لە خزمەتگوزاری وەرگێراتی ئەلیکترۆنییەوە هەوڵیاندەدا پەیامەکانیان بکەنە کوردیی و بەشێکی بەرچاوی وتار و بەرهەمە ڤیدیۆییەکانیشیان وەرگێڕاوە بۆ سەر زمانی کوردیی.

هەشتەم: گواستنەوەی زانیاری هەواڵگری بۆ یەکدی:

چەکدارانی داعش لە ڕێگەی تویتەرەوە هەوڵیاندەدا زانیاری هەواڵگری سەبارەت بە جوڵەی هێزە ئەمنییەکان و پێشمەرگە و هەڵمەتی سەربازی و تەنانەت غارەی فڕۆکەکانیش بۆ یەکدی بگوزانەوە. بۆنموونە لە هەژماریکیانەوە کە گومانی ئەوە دەکرێت نزیک بوو بێت لە فڕۆکەخانە سەربازییەکانی عێراقەوە لە کاتی هەڵفڕینی فڕۆکەکاندا هۆشداری سەبارەت بە هەڵفڕینی فڕۆکەکان بڵاودەکردەوە و هاوکات چاودێری سایت و کەناڵە کوردییەکانیشیان دەکرد بۆ ئاگاداربوون لە جموجۆڵی هێزەکانی پێشمەرگە و وێڕای ئەوەش یەکدییان لە فەرمانە هەواڵگرییەکان ئاگادار دەکردەوە.

تۆیەم: بەکارهێنانی منداڵان:

داعش بۆ چەند مەبەستێک وەک یەکێک لە پایەکانی پەیامی شەڕی دەروونیی خۆی کاری لەسەر منداڵان کردووە، لەواتە بڵاوکردنەوەی وێنەی پەروەردەکردنیان، بە ئەستێرەکردنی ئەو منداڵانەی کردەوەی توندوتیژییان پێ ئەنجامدەدان، ناوبردنی منداڵان بە (اشبال الخلافة)، وەک سیاسەتی ڕژێمی بەعس کە بە ناوی (أشبال صدام) هەزاران منداڵی خستبووە سەربازگەکانەوە و پەروەردەی دەکردن. پیشاندانی وێنایەک کە دەوڵەتەکەی داعش دوابڕاو نییە و ئەم جیلەی چەکدارەکانیشیان لەناو بچێت، ئەوا جیلێکی دیکە شوێنیان دەگرنەوە.

الدولة الإسلامية في العراق والشام
اللهم انصرهم واحفظهم

لا إله إلا الله
الله
رسول

أشبال الدولة الإسلامية

أبو قيس الحضرمي
أشبال الدولة الإسلامية
كركوك الحدث
#الدولة_الإسلامية

الله
رسول
محمد

خلافه هكذا اشبالها فكيف برجالها اللهم بارك بهم وثبتهم

#فقط_في_الدولة_الإسلامية
الاشبال لهم معسكرات خاصه كي يكونوا قاده ورجال في #دولة_الخلافه كي تنهض الامه

رسالة من طفل مهاجر "ابن شهيد" من أرض الملاحم

تعليم أشبال الدولة الإسلامية لسور القرآن

RENN
شبكة أخبار حلب وإدلب

أبو محجن المهاجر
أشبال الدولة الإسلامية

لا إله إلا الله

YouTube
نحن
وأشبالنا
للشريعة
فداء

Mutlaq Bin Saad
ISIS
YouTube

دەیەم: بەکارهێنانی کاریکاتێر:

یەکێک لە ڕەگەزەکانی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە نەیاراتی بەکارهێنانی بەرچاوی هونەری کاریکاتێر بوو.

دماء المجاهدين في رقبة علماء السلاطين

خرفان الأمة !
يا إرهابيين
يامعتوهين
تقتلون المسلمين

كاريكاتير : الإعلام والشيوخ المأجورين مع الحكومة
يعملون على تضليل الشعوب
#الدولة_الإسلامية
بُص العصفورة

الدولة الإسلامية

یازدە: هەڵواسینی پۆستەر و تابلۆی پروپاگەندەیی:

لە سنووری قەڵەمڕەوی خۆیدا داعش لە شوێنە گشتییەکان و شەقامە سەرەکییەکان بە دەیان تابلۆی ستوونی گەورەی داناوە کە لە هەموویاندا درووشمی ورد و مانادار سەبارەت بە خیلافەتەکەیان و دەوڵەتەکەیان نووسیوە و بەشێکی بەرچاوی ئەو تابلۆیانەشیان تەرخانکردووە بۆ هاندانی ژنان لەسەر خۆداپۆشین و دەرنەخستنی جەستە و رووخساریان:

<u>دوازدە</u>: برەودان بە شەڕی دەروونیی:

لە هەژمارەکانییانەوە ناو بەناو داعشییەکان ئەوەیان بە بیری یەک دەهێنایەوە، کە هەتا پێیان دەکرێت زیاتر نەیارانیان بترسێنن و پروپاگەندە لە دژیان بڵاو بکەنەوە.

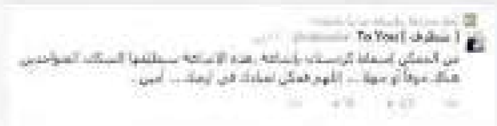

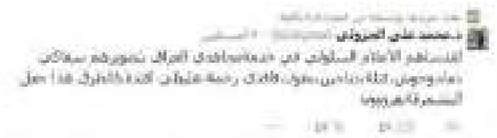

<u>سیازده</u>: بانگەشەکردن بۆ جێبەجێکردنی شەریعەت:

رۆژانـە لـە هـەژماری سـەرەکی ویلایەتەکانـەوە، بـە دەیـان وێنـەی کـوالیتی بـەرز سەبارەت بە جێبەجێکردنی حوکمە ئاینییەکان بڵاودەکرانەوە، بە تایبەتی جێبەجێکردنی سزای تاوانـەکانی، زینـا، کوشـتن، سـیحر، دزی، هاوڕەگـەزبازی، شـایەتیدانی ناڕاسـت، خواردنەوەی مەی، بازرگانیکردن بە جگەرە، سوتاندنی نێرگیلە..هتد.

<u>چواردە</u>: دەوڵەتداریتی و خزمەتگوزارییەکان:

ماکینەی شەڕی دەروونیی داعش بە چڕی کاری بۆ ئەوە دەکرد، بە هەمووان بڵێت دەوڵەتەکەی داعش دەوڵەتی ئیش و کار و خزمەتگوزاری خەڵکە، بە ئەنجامدانی پرۆژەی خزمەتگوزاری خەریکی خزمەتکردنی هاووڵاتییانە. لەوانە پاککردنەوەی شارەکان لە زبڵ و خاشاک، بۆیاغکردنەوەی شۆستەکان، نەمام رواندن، نۆژەنکردنەوەی خانەی بەساڵاچووان، درووستکردنی باخچە و پارک، درووستکردن و نۆژەنکردنەوەی دەروازەی شارەکان، هەڵمەتی کوتان، ڕێکخستنەوەی نەخۆشخانەکان، قیرتاوکردن.. هەندێککات، داعش ئەو وێنانەی بۆ وەڵامدانەوەی میدیای نەیارەکانی بەکاردەهێنا و ئەو کاتەی لە بەرەیەکدا تووشی شکست دەهات، بە بڵاوکردنەوەی ئەو وێنانە وایان پیشاندەدا، کە هێشتا ورەیان بەرنەداوە و سەرقاڵی کاری ڕۆژانەی خۆیانن.

قطة وجدها جنود الدولة الإسلامية مصابة في القصف فأخذوها وعالجوها

ولاية_نينوى# [مرئي]
نزهات الرعية في ظل الدولة الإسلامية
sendvid.com/joej8ht5
1drv.ms/1Mpf5Cm
نزهات الرعية

لجانب من جهود مكتب الخدمات في مدينة الرطبة

تغطية
لجانب من العناية بالأطفال المصابين بالسرطان
لا إله إلا الله

تغطية لجانب من العناية بالأطفال المصابين ب السرطان#
justpaste.it/sratan
ولاية_نينوى#
الدولة_الإسلامية#
تغطية
لجانب من العناية بالأطفال المصابين بالسرطان

تحذير
على كافة سائقي سيارات الحمل
عدم توصيل جنود الدولة
الاسلامية

<u>پازده</u>: شەڕی دەروونیی داعش دژ بە ئیسلامییەکان:

ویڕای چڕکردنەوەی پەیامیان دژ بە پێشمەرگە و کەسایەتی بارزانی و هەردوو حزبی سیاسی خاوەن دەسەلات لە هەرێمی کوردستاندا، تەوژمی ئیسلامیی لە هەرێمی کوردستاندا لە بۆتەی پەیامی شەڕی دەروونیی داعشدا بە وردی و چڕی ئیشی لەسەر کراوە. داعش ئیسلامییەکانی کوردستانی وەک ئەوەی لە واقیعدا هەن بۆ سێ بەرە دابەشکردووە،

بۆ سەلەفییە (دژە حزبییەکان)، یاخود ئەوانەی پێیان دەوترێت (مەدخەلی)، هەمان ئەو پەیامەی بۆ سەلەفییەکانی عەرەبستانیان هەبوو، بۆ ئەمانیشیان دووپاتدەکردەوە.

بۆ ئیخوانەکان (یەکگرتوو)، ویڕای بە کافردانان و بە هەڵگەڕاوە زانینیان، بە لاقرتێی و گاڵتەپێکردنەوە لە بەشداری ئەوانیان دەڕوانی لە شەڕی دژ بە داعش.

سەبارەت بە کۆمەڵی ئیسلامی، زۆرتر و وردتر کەوتوونەتە دژایەتیکردنی، ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی عەلی باپیر یەکێکە لەو کەسایەتییە ئیسلامییانەی، کە زۆرتر لە کەسایەتییە عەلمانی و ئیسلامییەکانی دیکە لە لایەن داعشەوە پەلامار دراوە و بە "گومڕا و هەڵگەڕاوە لە دین" تۆمەتباریان دەکرد. بەڵام بۆ ئەندامانی کۆمەڵ زیاتر دنەی ئەوەیان دەدان، کە ریزی کۆمەڵ بەجێبهێڵن و پەیوەندی بە داعشەوە بکەن و بۆ ئەوە مەبەستەش وێنەی عەبدوڵلای قەسرییان بلاودەکردەوە، کە لە سەروبەندی دەستپێکردنی پرۆسەی رووخاندنی رژێمی بەعس لە لایەن هێزەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستانەوە لە بازگەی تاسلوجەی شاری سلێمانی تیرۆر کرا.

KURDISTAN ARMY
شيوخ أهل السنة في كوردستان يقفون بوجه الخوارج (داعش): youtu.be/bmzHzQoOUPw?a
عمر
YouTube
يقول رسول الله صلى الله عليه وسلم

الإتحاد الاسلامي الكردستاني تابعة لإخوان مفلسين و عمالة
#الدولة_الإسلامية pic.twitter.com/EEWNyjJuCU

هل سيتم جرائم البيشمركة# الموسادية بحق هذا الأسد يا من ختتم الإسلام والمسلمين !!!!
أتوجه بسؤالي للجماعة اللاإسلامية
pic.twitter.com/z5PQMPeh9f

#الدولة_الإسلامية

سمعانين بكتاب يهدي وسيف ينصر لكن ماذا عن السلاح والجكاير ؟
#صحوات_كردستان
علماء السوء انا مسلم أنا ضدهم
#كردستان

هذا يعمل هناك!!!؟؟
علي بابير أمير الجماعة الإسلامية بين إخوانه في طهران وقم
ويتكلمون عن الولاء والبراء!!!؟

مرحبا بالخلافة
الضال والمضلل علي بابير أمير الجماعة الاسلامية
اثناء سياحته في السويد يفتي بمقاتلة
#الدولة_الإسلامية .

مرحبا بالخلافة
هدية الى صحوات الجدد الجماعة الإسلامية
الكردستانية متالا
بۆ کۆمەڵی ئیسلامی / باش خزمەتی پیشمەرگە
بکەن !!
#کردستان

KURDISTAN ARMY
الشيخ عبداللطيف احمد من كبار طلبة العلم في
#كوردستان واحد طلاب الشيخ مقبل الوادعي
يحذر من خوارج #الدولة_الإسلامية
youtu.be/bmzHzQoOUPw
YouTube

مرحبا بالخلافة
#الدولة_الإسلامية
#كردستان

مرحبا بالخلافة
#ولاية_كردستان
مرحبا بالخلافة
#كردستان
#ولاية_كردستان
#الدولة_الإسلامية

مرحبا بالخلافة
#الدولة_الإسلامية

مرحبا بالخلافة

مرحبا بالخلافة
علماء السوء
المعلوجية #كردستان ليس فيها عالم نعتمد عليه البتة !!
كلهم مصلحجين

صائد البيشمركة
#الدولة_الإسلامية

شازدە: مامەڵەی داعش لەگەڵ میدیای کوردیی:

داعشییەکان بە وردییەوە چاودێری میدیای کوردییان دەکرد، بە چەند شێوەیەک مامەڵەیان لەگەڵ ئەو بابەت و هەواڵانە دەکرد کە میدیای کوردیی بڵاویدەکردنەوە. وەک:

*ئاماژەکردن بە سەرچاوە کوردییەکان وەک بەڵگە بۆ سەلماندنی بانگەشەی خۆیان.

*پشتبەستن بە زانیاری میدیای کوردیی بۆ وەرگرتنی وێنە و ژمارەی زیانە گیانییەکانی پێشمەرگە.

*وەڵامدانەوەی میدیای کوردیی و خستنەڕووی کەلێن و ناتەواوی ئەو زانیارییانەی بڵاویان دەکاتەوە.

*دەستکەوتنی زانیاری هەواڵگری سەبارەت بە جموجۆڵی بەرەکانی شەڕ.

هەربۆیە ئەوان ڕۆژانە ئەو هەواڵ و بابەتانەی لە میدیای کوردیی بڵاودەکرانەوە و بە قازانجی ئەوان بوو، وەریان دەگرت و دووبارە بڵاویان دەکردەوە.

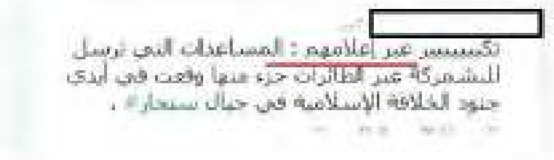

PUKMEDIA

الله اكبر الله اكبر
خيبر خيبر يا يهود
جيش محمد سوف يعود
Xendan

نتائج البحث عن شكوك حول استخدام د...
شكوك حول استخدام داعش اسلحة كيماوية في هجومه على كوباني
شكوك حول استخدام داعش اسلحة كيماوية في هجومه على كوباني

سيارات الاسعاف لمستشفيات اربيل# تم ارسالها الى كركوك#.
حيث تم نقل 50 جريحا من البيشمركه الى اربيل.
#ولاية_كركوك

YouTube

مجاهد الكردي
رددوا الله اكبر انه النصر المبين هذا من افواههم مقتل اللواء الكردي الرافضي حسين منصور
Rudaw عربية
@rudaw_arabic
عبر بجملة عن مشاعرك تجاه الشهداء بشكل عام والشهيدين عميد شيركو واللواء حسين منصور
fb.me/2QIsnXevY #روودا

مجاهد الكردي
هذه مجزرة حدثت في معمل غاز جلولاء لبيشمركة المرتدة اثناء تجمعهم لدخول جلولاء#تلغيم الارض فجعلهم اثرا بعد العين
youtube.com/watch?v=pduZEV...
YouTube

اعلام الكردي العلماني يأتي بصورمن مسلسل حلاوةالروح الذي بث من قبل اعداء الدولة_الاسلامية# يظهرللعوام بأنهم جنودالدولة

الدولة الإسلامية

هەواڵی کوردستانی

#مؤكد من اعلامهم فيان دخيل مع 20 من مرافقيها
والطائرة من نوع مي17
#الدولة_الإسلامية
#كردستان
#سنجار

الاعلام الكردي يوهم العقول الفارغة بان البيشمركة دخلت #سنجار!
زين قبل دخول #زمار ربيعة والعياضية كيف يتم

Check out 'على اسوار كركوك شاهد ماذا قال جندي الخلافة للبيشمركة' on Vimeo
vimeo.com/115347936 #Vimeo

#الدولة_الإسلامية
RUDAW

الاعلام الكردى الشبه مستقل
#الدولة_الإسلامية فى محاولة تحرير جلولاء
ومعارك عنيفة الان
NRT

مؤكد# من اعلامهم قيات دخيل مع 20 من مرافقيها
والطائرة من نوع مي17
#الدولة_الإسلامية
#كردستان
#سنجار
pic.twitter.com/fBbB5dvXI9

مؤكد# قيات دخيل النائبة اليزيدية في البرلمان الشركي العراقي مع 10 من زملاءه في الطائرة التي اسقطتها #الدولة_الإسلامية قبل قليل في

عاجل #
الى اساد الدولة الاسلامية من الاعلام الكردي
الخبيث تحشد للبشمركة لمهاجمة منطقة كوير
بعد قصف عليها
الرجاء #النشر لكشف تحركات الاعداء

RUDAW

زمار# اليوم
استشهادي يدك البشمركة#
youtu.be/656PrC38G1I
YouTube

YouTube

عاجل#
كركوك#
ولاية_كركوك#
بكاميرا إعلامي مرافق للبيشمركة
تل الورد اليوم
youtu.be/Xfb033713Cs

بەپەلە

حكومة كردستان# تقوم بصرف 3 دفاتر $ فقط في المرافق الصحية السفرية في ذكرى حلبجة#!!!
3 دفتر $!!!

أطلقت صحفة علمانية كردية هل الدولة مسلمة؟
كردي موحد يجيب باختصار على علمانيي أكراد .
الدولة_الإسلامية#

حسب أحد المصادر الكوردية، 30 قتلى من البشمركه ولأسايش في معركه كوير...الليلة الماضية.
باسنیوز ژمارەی شەهیدەکانی لەمشەوی گوێر بڵاو دەکاتەوە

Millet

NRT

حسب لإعلام الكردي : إنتشار الجيش في باريس خوفا من#الدولة_لإسلامية!

الله أكبر
نصرت بالرعب...
هههههههه
صار الدولة_الإسلامية#....دواعش#
دواعش!!!

مەسعود عەقیل
فەرهاد حەمۆ

نوێ

داعش باکێشەدەکات

وشە
ڤیدیۆ: داعش بۆردمانی بەغدا دەکات

تكبير
شاب يزيدي : في #سنجار (شنكال) البيشمركه باعوا اليزيدين بثمن بخس وهربوا
youtube.com/watch?v=DEgWK7...
ريتويت # بقـــوة

مرحبا بالخلافة
#كردستان
#ولاية_كردستان
#الدولة_الإسلامية
كل شي صار قالو مؤامرة مع #داعش فتح #الفرقة17 قالو مؤامرة سنجار مع داعش
#الموصل قالو مؤامرة مع داعش

مرحبا بالخلافة
الاعلام الكاذب وحال عوام الشعب الكردي
#كردستان
#صحوات_كردستان
#البيشمركة

مرحبا بالخلافة
موقد احدى القنوات الكردية حاول اخذ تصريح من مجاهدي #الدولة_الإسلامية لكنهم رفضوا :)
#كركوك

مرحبا بالخلافة @quds_s · ١٧ س

اعلامي قبل ايام كان يدافع بشدة عن مرتدي #البيشمركة لكن بعد ماعرف بتمدد الدولة نحو #أربيل و #دهوك الان يوميا أراه يلعب #المزرعة_السعيدة :(

١٤ ١٢

#بشمركة على لأساس البارحه حرروا سنجار

ولان طيران التحالف بقصف #الدولة في سنجار!

#مهزلة

rudaw.net/arabic/kurdist...fb.me/43c58fwzh

الاعلام الكردي ينشر يوميا قتلا أكثر من 100 جندي دولاوي !!!!

والعوام الجاهل العلماني يصدق كذبهم نطلبهم صور الشهداء يأتونا بشهداء الشام !!

نصرت بالرعب مسيرة شهر

من #ربعة هروب البشمركة بالجملة والمفرد خوفا من الدولة الإسلامية

#مضحك إعلام الاتحاد الكردستاني يتهم اعلام الديمقراطي بالخيانة

يقولون صور إعلام #البرزاني داعشي ^_^

إعلام الاتحاد الكردستاني يتهم إعلام الديمقراطي بالخيانة
pic.twitter.com

//nalaw.net/InPicturesSt

كوردستان tv وەك تەلەفزیونی عیراقی بەی سەر
بە مالیکی لێ هاتوە
فضائیة كردستان# على خطى فضائیة العراقیة
التابعة للمالكی
pic.twitter.com/rUSUSqsNGf

<u>حەڤدە</u>: مامەڵەی میدیای کوردیی لەگەڵ پەیامەکانی داعش..

هەندیک سایت و کەناڵی میدیایی کوردیی لە ماوەی رووماڵی شەڕی داعشدا ئاگایانە بووبێت یاخود لە نائاگاییەوە بووبێت، بە دووبارە بڵاوکردنەوەی پەیامەکانی داعش و ئارایشتکردنیان و وەرگێرانیان بۆ زمانی کوردیی بە کردەوە بووبوونە بەشیک لە ماکینەی پڕوپاگەندەی داعش و لە ریگەی ئەو کەناڵ و سایتانەوە بە بێ هیچ جۆرە ریگرییەک پەیامەکانی داعش دەگەیەندرانە خەڵکی کوردستان. بۆنموونە:

**رووداو..

** خەندان...

**باسنیوز...

**سایتی دیکە..

رووداو

جیهان
ئێزدییەکانی ئەرمینیا دژی "کوردبوون" خۆپیشاندان دەکەن

کوردستان
واشنتن پۆست: سەرکەوتنی کۆبانی
1321

دوای داعش داوای گەیاندنی کۆمەک بۆ کۆبانی دەکرێ
1317

Rudaw
4 mins
http://rudaw.net/
NewsDetails.aspx?pageid=85646
38 likes 15 comments
Like
Comment
Share

رووداو
ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست
ڤیدیۆ: کۆمەڵێک چەکدار قسە لەگەڵ سەربازانی تورکیا دەکەن
3014

رووداو
کوردستان
بە ڤیدیۆ: داعشێک بەکوردی قسە بۆ ڕووداو دەکات
621

رووداو
کوردستان
"عەرەبەکان دوو جوانترین کچی ئێزدییان برد"
2735

كوردستان
كركوك: حالة عنصر البيشمركة المصاب مستقرة حاليا وتم نقله لأربيل
532

ڕووداو

عێراق

چەند "چەکدارێکی ئەنسارولئیسلام" بە سروودەوە دەچنە ناو داعش

17229

کوردستان

"بەغدادی سەرپەرشتی هێرشەکەی داعشی دەکرد بۆ سەر کۆیێ"

23518

کوردستان
داعشێکی کورد بۆ ڕووداو لە ڕێگەی فەیسبووکەوە بوومە داعش

العالم
داعش يخترق حسابات القيادة الوسطى الأمريكية على تويتر ويوتيوب

ڕووداو – هەولێر

ڕووداو
کوردستان
حەمەی حاجی مەحموود لە داعش نزیکدەبێتەوە

ڕووداو
کوردستان
بە ڤیدیۆ: داعشێک بەکوردی قسە بۆ ڕووداو دەکات
421

ڕووداو
جیهان
داعش چی لەسەر ئەکاونتەکانی پێنتاگۆن بڵاوکردەوە ؟
CyberCaliphate
you isis
1970

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست
داعش دووپشک دەخاتە ناو بۆمبەکانییەوە
16288

Rudaw shared a link.
5 hours ago
داعش شارۆچکەیەکی ستراتیژی کۆنترۆڵدەکاتەوە
rudaw.net

Rudaw
Yesterday at 18:00
جەنگاوەرانی ئێزدی دەبنە پێشمەرگە
رووداو- چیای شنگال رەوشی چیاکە بە بەراورد لەگە...
rudaw.net
558 Likes 92 Comments
Like
Comment
Share

رووداو

جیهان

داعش چی لەسەر ئەکاونتەکانی پێکاکێن بڵاوکردەوە ؟

RUDAW

Kurdistan

"Em bo xwarina nên çûbûn, lê em kirin endamên Encumena Şingalê"

داعش بەیاننامەی شەڕی کۆبانێ بڵاودەکاتەوە

خەندان

Xendan
5 minutes ago
داعش، ڕەوایی سووتانی فرۆکەوانەکە بەبەڵگەی ئاینی دەسەلمێنێت
داعش، ڕەوایی سووتانی فرۆکەوانەکە بەبەڵگەی ئاینی دەسەلمێنێت
xendan.org

Xendan
34 minutes ago
پێشمەرگە دیلەکانی لای داعش ئازاد کران
بەپەلە
پێشمەرگە دیلەکانی لای داعش ئازاد کران
خەندان- حەسەن جومعە
xendan.org
7.1K Likes 522 Comments

XENDAN

XENDAN

Xendan

XENDAN

XENDAN

XENDAN

XENDAN

Xendan
"هێڵی سوورتان بەزاندووە و چاوەڕوان بن" ڕێکخراوی تیرۆریستی داعش هەڕەشە لە فەرەنسا دەکات

XENDAN

Xendan
بەوێنە .. داعش بەمجۆرە لە موسڵ خۆی لەخەڵکی دەدانە پشتەوە
Like Comment Share

XENDAN

Xendan
نوێترین زانیاری لەسەر رەوشی موسڵ و ریانەکانی داعش

باس نیوز

basnews
بە وێنە... داعش تەرمەکان بەستونی کارەبادا هەڵدەواسێت

Bas newspaper shared a link.
Like · Comment · Share

Bas newspaper
بە وێنە: مەلا شوان لە گۆڕستانە
http://basnews.com/.../%D8%A6%DB%95-
/...%D8%A8%DB%8C%D9%86%DB%95
بە وێنە: مەلا شوان لە گۆڕستانە

Bas newspaper shared a link.
BASNEWS.COM

Bas newspaper shared a link.
BASNEWS.COM
Like · Comment · Share

basnews
مەلا شوان نەگەڕاوەتەوە ؟

ڤیدیۆ: کەناڵی "الخلافة"ی داعش کرایەوە

basnews
بە دەنگ.. مەلا شوان باسی پێشمەرگە دیلەکان دەکات

basnews
بە وێنە.. داعش گەیشتە بەلجیکا

basnews
داعش تەلەفزیۆنێک دادەمەزرێنێت

basnews
ڤیدیۆ: کەناڵی "الخلافة"ی داعش کرایەوە

ماڵپەڕی دیکە

ڤیدیۆ.. مەلاکەی هەولێر کە بەشداری شەڕەکەی ئەمڕۆی کەرکوکی کرد هەڕەشەی گرتنی هەولێر دەکات

کوردیو
وایمر و مۆدێم
رسالة
إلى قوات البيشمركة

داعش: لەناو کۆشکی سپی سەری ئۆباما دەبڕین

Millet
سەرکەرێکی داعش هاوسەرگیری خۆی لەگەڵ کچێکی 7 ساڵە لە سووریا ڕاگەیاند

Millet

داعش کۆنترۆڵکردنی ڕێگایەکی ستراتیژی ڕاگەیاند

Xelk Media Network
"خەریکوو "داعش" گوێر بگرنەوە"

پرۆفایلی داعش: پرانە - پۆستی کوردستان

• postkurdistan.com/index.php/dasaakan/663-2014-06-17-15-13-20

2014/06/17 - پرۆفایلی داعش پرانە پۆستی کوردستان ... [illegible]

پرانە داعش چۆن خۆی ئامۆرۆتسای ئەمریکا دەبەزێنێت | کوردی ...

kurdipost.wordpress.com/2014/ ...

September 17, 2014 · Written by ... Category ... 1000 ... [illegible]

پرانە پاکیی زەنگی پێش ئاخاوتنی چی دەکات - Kurdsat.tv

• www.kurdsat.tv/news.php?id=...

2014/10/11 - [illegible]

تاقی کەرەوەی پێشمەرگە لاوانی پرانە | دەنگوباس ...

• www.dengubas.com/news ...

Wed, 18 Feb 2015 ... [illegible]

پرانە ناو ژیانە داریانی داعش بە عەرەبی گەڕاندنەوە پێدەچێ؟

• www.awene.com/dreja.aspx?...

[illegible]

داعش سووچە ئەمانە بەرەوک عوزمانی مووسڵ - BasNews

• basnews.com/news/2014/10/21...

2014/10/21 - ... 120 ... [illegible]

داعش بەهێز بوو، ئامارەی نیشتمانی لە سلێمانی | دەنگوباس - Gallat

www.gallat.org/...10785.html

2014/06/08 - [illegible]

بە قەڵەمی گەل داعش عەرەبی ئۆرتۆدوکسە نییە کوردستان؟؟ - ...

• www.kurdcross.com/dreja.aspx?...

[illegible]

بەعاشقی ئاخافتن سیاسەی عەرەبەکانی عەرەبی داعشی ئاسماریە - دیدی ...

• www.dastnet.com/ ... 49208 ...

[illegible]

داعش لە مووسڵ شاعای تورانیی ئەستێکەوتووە

• www.speemedia.com/dreja.aspx?...

[illegible] ... 40 ... [illegible]

باخەوی چەرتی داعش ... لە گۆ دەکەین ...

• www.gulan.tv/Default.aspx?page=article&id=...

[illegible]

عوزوو مستانی داعش دریایکی ... لە ... هێزی کلیب و ناسکۆمیان لە ...

• www.kurdsat.tv/news.php?id=4365&cat=...

[illegible]

داعش لە مووسڵ 34 خانووی خۆیاندی کوردی تاقاندوە - ئاوێزە

• awene.com/kurdistan/index.php?news_id=...

Kurdsu 2015-02-23 09:36 am - داعش لە مووسڵ 34 خانووی ... [illegible]

عەلی عەوڵی: تووتگاکانی لە شاری داعش رینیشی دەخێنیگ ... - kdpmr

• www.kdpmr.org/kurdish/2047.html

[illegible]

بەخوی قەڕانی داری و شاری داعش سالی تێرئۆبونی تاوانکارانی ...

• www.gulan.tv/Default.aspx?page=article&id=...

2015/02/10 - [illegible]

داهێنە عەلی: عوزاق بە ناوخەتی خۆی شاری داعش دەکەن بە ناوخەتە ...

• www.kdp.info/ad.aspx?id=...

2015/02/15 - KDP.info - [illegible]

"تاوان بەشی شاری داعش دەکەن" - دەستوور

• www.destamet.com/kurdistan/2493...html

[illegible]

پێشمەرگەکانی توو گوتی ئەخەوانی شاری داعش لە عوزاق ...

• gulan-media.com/so/arwi/details.php?section=1&id=21212

Share ... 24/02/2015 ... [illegible]

عەلی سێوی: باسەرچ بەخشاری شاری داعش دەکەن - میلەت

• www.miletpress.com/kurdistan/post_detail.php?id=...

[illegible]

پەڕیا ئاوێزەچیی بەعەدی عەشیرە کوردستانی - وەرمیدیا

• waarmedia.com ...

[illegible]

چەکداری داعش ئامارەی کوردی دەلەیاکە بارسەلانی بەعەدی دەکەن ...

• www.awene.com/article/2014/12/20/37...

2014/12/20 - [illegible]

ئاوێزەکار بەعەدی دەستی ناگاتی ئامەر پێچیەکان تێکەڵ ... - ئاوێزە

• www.awene.com/medialove/index.php?news_id=...

[illegible]

پرانە داعش لە یەوندییەکانیدا بەشی چی دەکات ... - SNNC

• snnc.co/kurdish/dreja.aspx?...

26/01/2015 ... [illegible]

پرانە زەماوەی چەکداران و چەکەکانی داعش لە سنووری ماخمور و گوێڕ ...

• www.miletpress.com/kurdistan/post_detail.php?id=...

2015/01/10 - [illegible]

پرانە وتەبێژەکانی داعش دەوری چی لە زمانگر دەیان دەکات - xelk

• xelk.org/dreja.aspx?...

[illegible]

پرانە داعش چەند ئاگاتوشی ئەمە - Bakrajo

• bakrajo.com/Description.aspx?...

2014/09/07 - [illegible]

پرانە بووچی داعش ئاوێزەیە قاتل و جنسی عوزری (ئاوێزە)

• www.islampalk.net/dreja.aspx?...

2014/11/08 - [illegible]

پرۆفایلی داعش: پرانە - پۆستی کوردستان

• postkurdistan.com/index.php/dasaakan/663-2014-06-17-15-13-20

2014/06/17 - پرۆفایلی داعش پرانە پۆستی کوردستان ... [illegible]

Chawder - News

KDP

YNDK

Minat Press 2015-02-20 08:32 pm

https://www.youtube.com/watch?v=AgyZRQwxnDE

Rudaw

November 14, 2014

Share Button

[illegible] - SBEIY.COM
[illegible]

[illegible] - Rojname.com
[illegible]

[illegible] Anadolu Agency
[illegible]

[illegible] - BasNews
2015/01/28 [illegible]

[illegible]
2014/09/26 [illegible]

[illegible]
2014/09/21 [illegible]

YouTube - [illegible]

2014/06/24 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
2015/02/18 - (PNA) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] - BasNews
2015/01/29 [illegible]

Brwa Hawlareh
2014/10/26 [illegible]

[illegible]
PM 10:13 23/11/2014 [illegible]

[illegible]
Kurdu [illegible]

[illegible]
2015/02/16 [illegible]
Rudaw [illegible]

[illegible]
2015/02/01 [illegible]
AM 1:29 ,2014-08-11 [illegible]

[illegible]
2015/02/15 [illegible]

[illegible]

[illegible]

بزانە داعش لە عێراق و سوریا [illegible] - وشە
https://www.wishe.aspx?=newsitem&id=6117&lcl=2
[illegible]

سەیری ئەم گرتە ڤیدیۆیە بکەن بزانە داعش چی بەسەر [illegible]
www.youtube.com/watch?v=LTybnAwx... ▾
2014/09/21 [illegible]

YouTube - [illegible]

www.youtube.com/watch?v=10yA0Z...
2015/02/17 - basvideo kurdistan
basvideo kurdistan ... SubscribeSubscribedUnsubscribe 45. Subscription preferences. Loading

[illegible] بزانە داعش [illegible] - کوردیو
www.kurdiu.org/details.php?section=hawal&lang=1&id=21436 ▾
12/02/2015 [illegible]

[illegible] بزانە داعش چۆن [illegible]
sidhan.org ▾
2014/09/23 [illegible]

بزانە داعش چی [illegible]
www.xxxxx.net ▾
2014/11/15 - بزانە داعش [illegible]

ئەمریکا و داعش [illegible]
www.xendan.org/dreja.aspx?Jimare=103005&Jor=1 ▾
10:38 20/10/2014 [illegible]

داعش [illegible]
www.peyamner.com/PNdetails.aspx?ID=349876 ▾
2014/11/02 [illegible] (PNA) [illegible]

داعش [illegible]
www.kwayband.com/2015/03/ ▾
[illegible]

[illegible] داعش [illegible]
www.awene.net/Direje.aspx?Jimare=29794 ▾
2015/02/19 [illegible]

[illegible] داعش [illegible]
www.gksat.tv/Default.aspx?page=articledetail&id=30&D=0 ▾
2014/11/10 [illegible]

داعش [illegible]
www.facebook.com/news.php?id=3154706 ▾
[illegible]

Kurdiu Hawal - بزانە داعش چۆن [illegible]
https://ku-fr.facebook.com/KurdiuHawal/photos/... ▾
[illegible]

Kurdiu Hawal - بزانە داعش چۆن [illegible]
https://ku-fr.facebook.com/KurdiuHawal/posts/... ▾
http://www.kurdiu.org/details.php?section=hawal&lang=1&type=1&id=26948

بزانە داعش چۆن [illegible]
awezа.co/medakan/shalik.php?id=287634&news=... ▾
Kurdiu 2015-02-05 10:22 am [illegible]

بزانە داعش [illegible]
aweza.co/medakan/index.php?news_id=279210 ▾
Kurdiu 2015-01-23 09:10 am [illegible]

بزانە داعش چۆن [illegible]
www.xendan.org/drejam.aspx?Jimare=47968&Jor=2 ▾
[illegible]

[illegible] داعش [illegible]
hawlati.co/6/1109 ▾
2014/06 [illegible]

[illegible] داعش [illegible]
hawlati.co/62402 ▾
[illegible]

داعش [illegible]
www.sbeiy.com/ku/post/post_detail.php?id=6845 ▾
[illegible]

داعش 43 [illegible]
www.awene.com/article/2015/02/21/39134 ▾
[illegible]

[illegible] داعش [illegible]
www.knnc.net/Drejey-hawal.aspx?id=41641&LinkID=5 ▾
[illegible] CNN [illegible]

داعش [illegible] - خەندان
www.xendan.org/drejam.aspx?Jimare=25201&Jor=2 ▾
[illegible]

[illegible] داعش [illegible] - خەندان
www.xendan.org/drejam.aspx?Jimare=25340&Jor=3 ▾
[illegible]

هەژدە: پەیامەکانی شەڕی دەروونیی داعش (پڕوپاگەندە و دەنگۆ)

داعشـییەکان لـە ڕێگـەی بڵاوکردنـەوەی پڕوپاگەنـدە، دەنگـۆ و هـەواڵ و وێنـەی جۆراوجۆرەوە ڕۆژانە کاریان بۆ ئەوە دەکرد، ترس و بیم لـە دڵی نـەیارانیان بچێنن، ورەی بەرامبەرەکانیان داڕووخێنن، قـەوارەی خۆیـان و هێز و توانای چەکدارەکانیان گەورە بکەن، ڕەوایەتی بە کوشت و کوشتاری خۆیان بدەن..

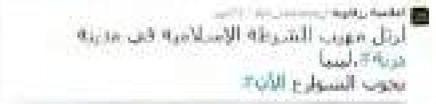

أنصار الدولة الاسلامية يوزعون منشورات وسط لندن
HILAFAH
HAS BEEN
STABLISHE

لرتل مهيب للشرطة الإسلامية في مدينة
درنة# .ليبيا
يجوب الشوارع الآن#

"ساعات حاسمة "في كوباني# و الأكراد# يهبّون
لمنع سقوطها
alhayat.com/Articles/46891...
#kobani #isis #syria #سوريا
"pic.twitter.com/raTwpC72Y9

المسلمين في كينيا بمدينة مومباسي اليوم
راية التوحيد ترفرف

الحكومه الرافضيه تستلم مدفع بلغاري متطور
جديد
عليكم على تقارير واصدارات الدوله_الاسلاميه#
الجديده بشوفه برمجر:)

مرحبا بالخلافه
إصدار
الحرب العالمية الشاملة على دولة
الخلافه_الإسلاميه#!
youtube.com/watch?v=8pObGh...
#الدولة_الإسلامية
#كردستان
#أرسل
#البيشمركة
#العراق
YouTube

أبو حمزة الفلسطيني
عاجل:

اعلاميه رزقاويه
السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .اللهم لو الخبر صحيح اسقط طائرته ليكون حبا برزق اسيراً بيد جند الخلافه .. اللهم أمين
مصر الآن
#عاجل
#الأردن | الملك عبدالله يحلق غداً بطائرة إف16 لقصف مواقع #الدولة_الاسلامية في #سوريا

اعلاميه رزقاويه
ولنا بعدها ان شاءالله لقاء في القدس وموعد في روما الشيخ ابي محمد العدناني
#قل_موتوا_بغيظكم

هل هذا صحفي !! أم جندي محارب ؟؟!!!
pic.twitter.com/eVSTPlukvc

#الدولة_الإسلامية في تقدم ولله الحمد والفضل

جانب من حملة التقيم الجوي أثناء الهجوم على
الفكنات الجيش الصفوي جنوب #ولاية_الفلوجة
#الدولة_الإسلامية "

قل هذا صحفي !! أم جندي محارب ؟؟؟ pic.twitter.com/

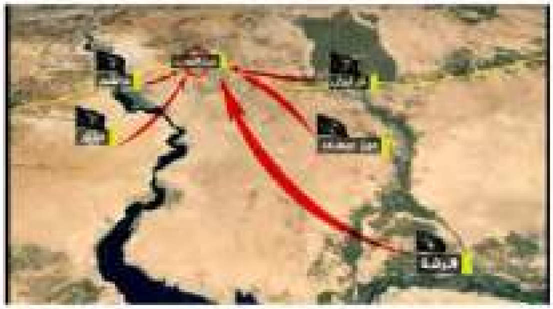

. تعتذر عن خبر نشرته سابقاً وهو هلاك عبدالجبار
ابو ريشه الكلب مزال حياً نسال ان يقطف راس"
قريباً

احرق الاطفال والنساء بالصواريخ فكان هذا العقاب
الشرعي لما فعل من جرائم بشعه في ارض
الخلافه #معاذ_الكساسبه

مستشفى رزكاري
186قتيل و500 مصاب من #المشمركه
نەخۆشخانەی رزگاری هەولێر
186کوژراو و500 بریندار لە ناو هێزی پێشمەرگە
ڕوویداوە
@aram200de

فرانس 24 : #الدولة_الإسلامية تستمر بالتقدم على الأرض رغم الغارات الأمريكية
الخبر كاملاً
f24.my/1KYIIkE

بشريات من صلاح الدين
مكيشيفة و الزلاية وعوينات بالكامل بيد أسود
#الدولة_الإسلامية

قافلة #الدولة_الإسلامية تسير وكردي العلماني ينبح ،

#كردستان
#كوردستان
#Kurdistan
#puk
#pkk
#ypg
#pyd
#HDP
#pdk

تكبيييييييير (بادكار فاضل ميراني) من ضمن 20 الذين وقعوا بين القتلى أو الجرحى اثر سقوط طائرة مي17 فوق جبل #سنجار.

#كردستان

تقنية #شفاء_الصدور لرعب العالم هاليوود تنتج الخيال لكننا ننتج الحقيقي

سجل تنظيم #الدولة_الإسلامية اسمه في نادي محترفي صناعة أفلام الرعب بتقنية الـ 3d
arabi21.com/Story/808113

"شفاء الصدور".. الدلالات النفسية لفيلم رعب بتقنية "HD"

مسعود البرزاني عبر لإعلام قال:
حررنا سنجار ولم يبقى من سنجار الا قليل لتحرره كاملا

وبعد الفشل...

قال تحرير سنجار لم يكن في خطة البيشمركة...

#دولة_الخلافة ترعب قناة العربية حيث فضحها الله وكشف زيف اخبارها
كيف قتلتهم ودفنتهم احياء؟
قتلتهم اكلينيكياً مثلاً :(

#حدث_مركز_الحياة
ترجمات لاصدار #على_منهاج_النبوة
(الانجليزية-الروسية-التركية-الاندونيسية-الكردية)
writeurl.com/publish/minhaj...

ئايا #الدولة_الإسلامية جەڵکی مەدەنی و بێ تاوان دەکوژێت؟لەم لینکە بیخوێنەوە، ڕوو ڕەشی بۆ کافران و مورتەددان
#پێشمەرگە
facebook.com/permalink.php?...

حوکمی دۆستایەتی کردن و سەرخستنی کافران بە زمانی کوردی
#کوردستان
#rudaw
gulfup.com/7TBW3PE

ولاية الخير# في ظل الدولة الإسلامية

[redacted]

#الدولة_الإسلامية تضع خارطة تفصيلية مع عدد السكان التي أصبحت تحت سيطرتها بمساحة أكبر من #سوريا بـ١٦ الف كم2

#الدولة_الإسلامية تضع خارطة تفصيلية مع عدد السكان التي أصبحت تحت سيطرتها بمساحة أكبر من #سوريا بـ١٦ الف كم2

ياشيخ أختي تغتصب
ياشيخ ارضي استبيحت
ياشيخ ابي قتل
ياشيخ الصليب يقصفنا
ياشيخ اهلي شردوا
فيرد عليك الله يعز حكومتنا امن وأمان
ياشيخ ماهو دينك

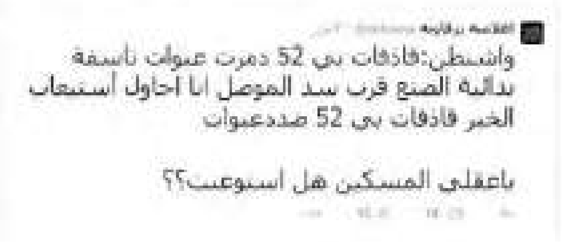
واشنطن:قاذفات بي 52 دمرت عبوات ناسفة بدائية الصنع قرب سد الموصل انا احاول استيعاب الخبر قاذفات بي 52 ضدعبوات
ياعقلي المسكين هل استوعبت؟؟

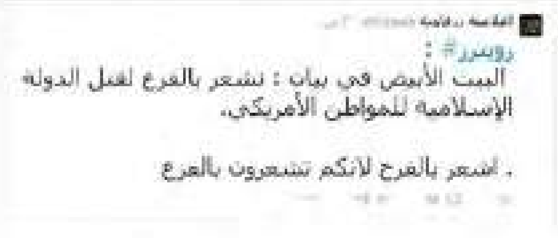
#رويترز :
البيت الأبيض في بيان : نشعر بالفزع لقتل الدولة الإسلامية للمواطن الأمريكي.
. اشعر بالفرح لانكم تشعرون بالفزع

فجر(جلاد آل سعود
هنالك أوامر أميركية للإعلام مأجور بأن يشنوهجمة اعلامية على دولة ليشوهو صورتها أمام مسلمين سيجعل الله في نحورهم وستتصدى لهم

مرحبا بالخلافة

#جديد_مركز_الحياة
ترجمات لاصدار #على_منهاج_النبوة
(الانجليزية-الروسية-التركية-الاندونيسية-الكردية)
writeurl.com/publish/minhaj...

مرحبا بالخلافة

الدارجين على جبل سنجار؟ أقل تكبير معا بوجه الاعلام الكردي .

ara.reuters.com/article/topNews...

#الدولة_الإسلامية
#كردستان
#كوردستان
#Kurdistan

مرحبا بالخلافة

هل تعلمون ان سنجار تبعد عن الحدود السورية-التركية اقل من 25كم.ويطلع الكذب ان الالاف ماتو اثناء الطريق !يعني او يروحو ركض ما يلحقو يعطشو

اعلامية رقاوية

الخلافة الإسلاميّة .. باقــــيــــة
.
הקמת חילאפה אסלאמית.
ربما بالعبريه لغة أجدادهم يفهما ال سلول

تم ذبح المجرم المرتد الطيار معاذ كساسبة بفضل الله تعالى جزاء نكالا

ابن الفداء

صديقي يقول:
ذهبت للرمادي،أوقفوني الصحوات وعرفوني فلوجي وقالوا:
كول لداعش:الجيش مشركين_واحنه صحوات مرتدين_البني يونس شسوالهم حته يفجرونه
شهه

اعلامية رقاوية

أخوة التوحيد لنقف بوجه الكذب الرافضي الكردي ضد الترويج لسيطرتهم على مناطق بيد #الدولة_الاسلامية شمال نينوى
وهنا حرب ايضاً تدخل بها #الجزيرة

اسود سنوك

مصادر من داخل سجن سوسى
اقدم عناصر من حزب طلباني بمنع الخلافه للسجناء ليتم عرضهم بالايام القادمه على انهم اسرى في المعارك.
نشر نشر ظروري

راية التوحيد ترفرف عاليا
في قضاء جلولاء المحرر على يد أسود
#الدولة_الإسلامية

||الشيخ شوان كردي الآن مدير ديوانية الدعوة والمساجد في #ولاية_كركوك
#انشرررر
#دعم_متابعة_بنشر
@Mouhd_kirkuk
#داعش

عربي21
@Arabi21News
سجل تنظيم #الدولة_الإسلامية اسمه في نادي محترفي صناعة أفلام الرعب بتقنية الـ 3d
arabi21.com/Story/808113
12:06 PM · 05 Feb 15
"شفاء الصدور".. الدلالات النفسية لفيلم رعب بتقنية "HD"
سجل تنظيم الدولة الإسلامية اسمه في نادي محترفي صناعة أفلام الرعب بتقنية الـ (HD) و(3D) بتصوير إعدام الرهائن والمعارضين له بطرق تتراوح بين قطع الرأس والحرق والرمي من على مرتفع مستخدما تقنيات...
عربي21 @arabi21News

انتشار جنود الدولة_الاسلامية# في أحياء عين الإسلام (عين العرب سابقاً)

عاجل# الله اكبر الله اكبر جنود الخلافه ينفون الانحياز من عين_السلام# اللهم لك الحمد
السلام عليكم..
انتج صدرى رتير شيخنا الهزبر الهمام#ابومحمد
وأود ان انبه ان الحديث عن إنسحابنا من عين الإسلام "غير دقيق"

موسى الغنامي
مجزرة مروعة في أهل السنة "العزل" في
#ديالى بعد انسحاب #داعش منها ولازالت
المدينة محاصرة !!
#هل_اتضحت_الصورة عن سبب سحب
داعش لسلاح العشائر ؟!
27/01/2015 4:24 am
هذا اعتراف صريح أن سيطرة الدولة الإسلامية على المدن إنما هو دفاعاً عن أهل السنة وحفظاً لأرواحهم وأعراضهم.

دورة محو الأمية
في جنوب دمشق

لتذكير# بالمكافأة من الدولة الاسلامية لمن يقتل طيار صليبي

فسلة انشطارية !!!!
الحكومة النفطية الكردية تتسول وتطلب الاغاثة
من المواطنين عبر شبكات الاتصالات!!!
#فضيحة
#كردستان
للإغاثة والتبرع جراء الحرب
والأحداث الانسانية المؤلمة
التي حصلت مؤخراً، ارسل
رسالة فارغة الى الرقم
2999 بقيمة 1,200 د.ع

عضو في حزب البرزاني: علينا أن نتوضأ أولا
وننطق باسم تيحيرفات البرزاني!!!
يجب قطع هذه الألسنة القذرة

<u>نۆزدە</u>: نەخشە پروپاگەندەییەکانی داعش:

داعش هەر لە سەرەتای دەرکەوتنییەوە بە شێوەیەکی سەرنجراکێش کەوتە بەکارهێنانی نەخشە بۆ گەیاندنی پەیامی پروپاگەندەیی خۆی و ژمارەیەکی بەرچاو لە نەخشەی وەهی بڵاوکردەوە، پێش ئەوەی لەسەر زەمینەی واقیع هیچ جێپێیەکی ئەوتۆی هەبووبێت، لە ڕێگەی نەخشەکانییەوە پروپاگەندەی داگیرکردنی جیهانی بڵاو دەکردەوە.

الدولة الإسلامية
Islamic State
Syria
Lebanon
Jordan

خوراسان
مغرب
ارض الحبشة
اوروبا

Kobani
Mosul
Irbil
Raqqa
Kirkuk
SYRIA
Derna
Sirte
Arish
al-Baghdadi
IRAQ
LIBYA
EGYPT

بەشی چوارەم: گفتوگۆکان

د. حەکیم عوسمان:

دەبێ میدیا وەك تاعون مامەڵە لەگەڵ داعشدا بكات

د. كاوە عەبدولڕەزاق:

میدیای كوردی بە ناوی بێلایەنییەوە بێلانەمان دەكات

كەمال رەئوف:

لە میدیادا وێنای داعشیەكانیش
وەك جەنگاوەرێكی بەئەزمون و شەڕكەر نیشاندران

دكتۆر مەگدید سەپان:

هەندێك كەناڵی تەلەفزیۆن بێ ئەوەی خۆیان پێی بزانن،
لەخزمەت داعش بوون

د. نەزاكەت حەمە سەعید:

نەتوانراوە بە شێوەیەكی قوڵ وێناو ئایدیایەكی فراوانمان
لەسەر داعش بۆ درووستبكەن

گفتوگۆكان

لەم بەشەدا هەوڵدراوە لە ڕێگەی ناردنی پرسیاری ئامادەكراو، وەڵامی نووسراو لەو كەسایەتییە ئەكادیمی و میدیاییانەی لە كایەی میدیای كوردییدا ئامادەگی و ڕۆڵیان هەیە وەربگرینەوە بە ئامانجی كردنەوەی دەلاقەیەكی دیكەی فراوانتر بە ڕووی ئەو پرسە گرنگەدا. هاوڕێ لەگەڵ ئێمەدا خوێنەر و وەرگری كورد بە دید و تێڕوانینی بەشدارانی ئەو گفتوگۆیانە ئاشنا بێت.

ئێمە بۆ ٢٠ ئەكادیمست و شارەزایی میدیایی و كەسانی خاوەن بڕیار لە كەناڵ و دەزگا میدیاییەكان پرسیارمان نارد و بەشێكی بەرچاوی ئەو كەسایەتییانە بە هەر هۆیەك بێت ڕەتیانكردەوە بەشداری لە پرۆژەكەدا بكەن. ژمارەیەكیشیان كە لێرەدا دەقی وەڵامەكانیان بڵاودەكەینەوە، بەشدارییان لەگەڵدا كردین.

بە هیوای ئەوەی وەڵامی ئەم بەڕێزانە مەڵۆیەكی بەرەكەتدار بێت بۆ سەر خەرمانی وشەگەلێك كە لە بارەی پرسی ڕوومالی شەڕی داعش لە میدیای كوردییدا لە توێی ئەم بەرهەمەدا خستمانەڕوو. پێویستە ئەوەش لەیاد نەكەین، ئەم وتوێژانە پێش كۆتایی ساڵی ٢٠١٤ ئەنجامدراوون و وەڵامی كەسایەتییەكان پەیوەستە بە هەڵسەنگاندن و خوێندنەوەی ئەوان بۆ نیوەی دووەمی ٢٠١٤ واتە شەش مانگی یەكەمی ڕووماڵی میدیای كوردیی بۆ شەڕی داعش.

د.حەکیم عوسمان: دەبێ میدیا وەك تاعون مامەڵە لەگەڵ داعشدا بکات

ئەکادیمیست و مامۆستای بەشی ڕاگەیاندن لە زانکۆی سلێمانی دکتۆر حەکیم عوسمان لەم گفتوگۆیەدا سەرنجەکانی خۆی لە بارەی رووماڵی میدیایی بۆ شەڕی داعش خستووەتەڕوو و دەڵێت: پێویستە کەناڵەکانی ڕاگەیاندنی کوردی لەم هەلومەرجەدا پاڵپشتی یەکریزی گەلی کورد بکەن و یارمەتدەربن بۆ دەربازبوون لەم بارودۆخە و ئەگەر زیادەڕۆییم نەکردبێ پێویستە وەک چۆن مامەڵە لەگەڵ پەتایەکی وەک تاعون یان برسێتی یان لافاو .. هتد دەکرێت بەهەمان شێوەش مامەڵە لەگەڵ داعشدا بکرێت.

هەروەها ئاماژە بە ناکارایی ڕۆڵی میدیایی وەزارەتی پێشمەرگە دەکات و دەڵێت: "ئەوە ناوەندەی کە دووربوو لە چەقی ڕووداوەکان وتەبێژی وەزارەتی پێشمەرگە بوو، ئەمەش هۆکاری دەرکەوتنی لێدوان وشەرە قسەی بەرپرسە حزبیەکان بوو کە بەرپرسی بەرە جیاجیاکانی بەرەکانی جەنگ بوون. هاوکات سەرچاوەی میدیاکاران بوون بۆ زانیاری تایبەت بە جەنگ.. بێگومان ئەمە کەموکورتییەکی گەورەیە لە لایەن حکومەتەوە". سەرنجیشی بۆ ئەوە راکێشاوە کە پێویستە میدیای کوردی خۆی یەکلابکاتەوە لە پاڵپشتیکردنی هێزی پێشمەرگە، یان لانیکەم دژایەتیکردنی داعش لەبەر ئەوەی دژە مرۆڤە و هیچ پاساوێک نیە بۆ پشتیوانیکردنیان.

لە بەشێکی دیکەی گفتوگۆکەدا، دکتۆر حەکیم رەخنە لە رۆشنبیران و دەستەبژێری کۆمەڵگە دەگرێت، لەبەر ئەوەی لە ئاست پشێلکارییەکانی میدیا بێدەنگن و لەو بارەیەوە دەڵێت: "زۆر بەداخم بۆ ئەوەی جەماوەر و خەڵکی دەستەبژێر ڕۆژانە دەڕژێنە سەر شەقام بۆ بابەتی گرنگ و نا گرنگ، بەڵام تا ئێستا کەس بیری لەوە نەکردووەتەوە کە بڕژێنە سەر شەقام لە پای بێ ئەهمیەتی کەناڵێک بە ئایندەی گەلی کورد بە خوێنی شەهیدان، یان لەپای ئەو هەموو چەواشەکارییەی کە دەکرێت".

دەقی گفتوگۆکە:

پرسیار: لە شەڕی داعشدا رەخنە و گلەیی زۆر لە میدیای کوردی کرا، ئێوە وەک ئەکادیمیستێک لەو بوارە سەرنجتان لەسەر رووماڵی میدیای کوردی بۆ شەڕی داعش چییە؟

د. حەکیم عوسمان: پرسیارێکی زۆر کراوەیە.. بەڵام ئەوەی جێی سەرنج بوو لەلام ئاشکراکردنی نهێنییەکان بوو. دیارە شەڕ بارودۆخێکی نا ئاساییە، کە تێیدا زۆرجار

زانیاری زۆر سادە کاریگەری پەکلاکەرەوەی دەبێت لە قۆناغیکی شەڕدا لە هێرشێکدا لە ...هتد. بۆیە پێویست بوو میدیاکان وردتربوونایە و بە ئاسانی ئەو زانیاریانەیان ئاشکرانەکردایە. نموونەیەک بۆ ئەم بابەتە لە سەرەتای شەڕ بوو فەرماندەیەکی سەربازی لە نێو شاری حەویجە بوو راستەوخۆ دیمانەی هەبوو بە تەلەفۆن دەیوت ئێستا ئێمە بە نیازین هێرش بکەینە سەر دوژمن لە.... سەرباری ئەمانە زۆرجار بیستمان کە جۆرو ژمارەی چەک وپێشمەرگەیان ئاشکراکرد لە بەرەکانی شەڕ. جگە لەمە گەورەکردنی دوژمن و قەبە کردنیان . هەروەها جیاوازی زانیارییەکان لە نێوان کەناڵەکان و دەرکەوتنی بەربەرەکانی لە نێوان براکان وهەوڵدان بۆ بچووککردنی یەکتر و شکاندنی یەکتر لە شەڕەکاندا وهەوڵدان بۆ سڕینەوەی ئەویتر و دوورخستنەوەی لە مەیدانی شەڕ لەو کاتەی کە ئەویتر لەوێ بوو.

پرسیار: گرنگترین ئەو کەموکورتییانە چین کە بەڕێزتان تێبینیتان کردوون و لە میدیای کوردیدا هەن سەبارەت بە رووماڵی شەڕی داعش؟

د. حەکیم عوسمان: بێگومان کەموکورتییەکان زۆرن من دیارترینیان بە رای خۆم باس دەکەم:

١.بێ ئەزموونی میدیای کوردی لە مامەڵکردن لەتەک ئەم جۆرە بارودۆخانە بە شێوەیەکی گشتی.

٢.نەبوونی پەیامنێر وتیمی تایبەت بە رووماڵکردنی شەڕ، کە شارەزاییان هەبێت وخولی تایبەتیان بینیبێت و شارەزایی گونجاویان هەبێت.

٣.نزمی ئاستی ئەو تەکنەلۆجیایەی کە بەکارهات لە رووماڵ و پێشکەشکردنی زانیارییەکان لە شوێنی رووداوەکان هەروەها لە ئیستۆدیو. دیارە مەبەستی من تەلەفیزیۆنە.

٤.نەبوونی رێککەوتنێک لە نێوان کەناڵەکان لە رووی شێوەی پەیامەکان وئەو بابەتانەی، کە پێویستە باسنەکرێت و .. هتد.

پرسیار: ئایا لە کاتی شەڕدا، میدیا دەتوانێت بێلایەن بێت، بۆ نموونە هەندێک کەناڵ پەیامەکانی داعش دەگوازنەوە بۆ وەرگری کورد و بیانووشیان ئەوەیە ئەوان دەیانەوێت بێلایەنانە و پرۆفیشناڵانە کار بکەن؟

د. حەکیم عوسمان: پێموایە ئەم کارە نەگونجاوە تەنانەت بۆ کەناڵیکی دووردەستیش کە کوردیش نەناسێ، هۆی ئەمەش ئەوەیە، داعش رێکخراوێکی تیرۆریستی عەیار ٢٤ە و ناکرێت وەک خەڵکیکی ئاسایی بێ تاوان مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت. تەنانەت ناکرێت

وەک لایەنێک کە گومـان لە تاوانباریـان هەیە مامەڵەیـان لەگەڵـدا بکرێـت. پـێم وایە پێویستە کەناڵەکانی راگەیانـدنی کـوردی لەم هەلـومەرجەدا پاڵپشـتی یەکرێـزی گەلـی کـورد بـکەن و یارمەتـدەربن بـۆ دەربـازبوون لەم بـارودۆخە و ئەگەر زیـادەڕۆییم نەکردبێ پێویستە وەک چۆن مـامەڵە لەگەڵ پەتـایەکی وەک تـاعون یـان برسـێتی یـان لافاو .. هتد دەکرێت بەهەمان شێوەش مامەڵە لەگەڵ داعشدا بکرێت.

پرسیار: زۆر جار باس لەوە دەکرێت میدیای کوردی دابەشبووە بەسـەر ئەجێندای حزبیدا یان بڵێین ئەجێندای حزبی لە پشتییەوەیەتی، لە رووماڵی شەڕی داعشدا پرسی ناکۆکییە ناوخۆییەکان چەندە رەنگیداوەتەوە؟

د. حەکیم عوسمان: پێشتر باسمکرد زۆر بەداخەوە نەتواندرا لەم فۆرمە خۆیان دەرباز بکەن ونەگەر بابەتێکیش لێرەو لەوێ دەرکەوتبێ حزبایەتیان تێدا فەرامۆش کردبێت ئەوە یان بە پلان ئەو بابەتە دانراوە یان لە پەلەیدا نەتوانراوە وەکە پێویسـت کـاری حزبـایەتی تێـدا بکرێـت، مـن بە داخـم بـۆ ئەم حـاڵەی کە نیشـتمان پەروەری لادانە لە قاعیدە و حزب پەروەری قاعیدەیە.

پرسـیار: ئاسـتی پـەیامنێری کەناڵـەکان لـە بـەرەکانی شـەڕەوە چـۆن دەبینیـت، ئایـا پەیامنێرەکان لە ئاستی زانستی و پیشەیی ئەوتۆ بوون تا بتوانن رووماڵی بەرەکانی شەڕ بکەن؟ بۆ نموونە پەیامنێر هـەبووە سیناریۆی درووستکردووە بۆ ئـەوەی وا پیشانبدات ئەو لە جەرگەی شەڕدایە یان جۆرەها زانیاری سەربازی بڵاوکردووەتەوە، ئایا ئەمە لە بۆتەی زانستییدا جێی دەبێتەوە؟

د. حەکیم عوسمان: باسی ئەمەمکردووە لە پرسیارەکانی پێشوو، پەیـامنێران ئامـادەی ئەم بـارودۆخە نەبـوون وهەرزەیـی ونەشـارەزایی وحەزی دەرکەوتـن بە ژمـاریەکی بەرچاوی پەیامنێرانەوە دەرکەوت تەنانەت ئەو پەیـامنێرانەی کە سـەرکەوتوو بـوون لە رووماڵی رووداوەکان هێندە کەمن کە باس ناکرێن، من لەم وەڵامەدا ناڵێم پەیامنێر لە شـوێنی رووداو ئامـادەیی نەبـوو ناشـڵێم خـۆی توشـی مەترسـی نەکـردووە لە پێنـاو گواستنەوەی رووداوەکان، بەڵکو بەشێک لەو ماندووبوونە بەفیڕۆچووە وزانیارییەکان پێداهەڵدان بووە بە کەسـێک لایەنێـک یـان شـکاندنی کەسـێک بـووە یـان لایەنێـک، یـان رووماڵەکە ئاشکراکردنی نهێنی بووە، بە دڵنیاییەوە ئەم کارانە لە زانستی میدیادا جێی نابێتەوە وپێویستە ئەو کەسەی رەوانەی بەرەکانی شەڕ دەکرێت دەبێت بزانێت:

*چی دەگوازێتەوە؟

*چەند دەگوازێتەوە؟

*چۆن خۆی دەپارێزێت؟

پرسیار: زۆر جار میدیای کوردی لە میدیای عەرەبی و تورکی و فارسییەوە هەواڵ و زانیاری وەرگێڕاوەتە سەر کوردی و خۆی نەبووەتە سەرچاوە بۆ میدیای دەرەوەیی ئایا ئەمە نیشانەی لاوازی و نەبوونی ئیدارکی میدیایی نییە لای رۆژنامەوانانی کورد؟

د. حەکیم عوسمان: لە شەڕی دژ بە داعش ئەم حاڵەتەم کەمتر تێبینی کرد، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی تێبینی ئەوە دەکرێت کە میدیای کوردی لە رووی سەرچاوەی جیهانییەوە –مەبەستم پەیامنێرە– لاوازە وتا ئێستا یان مەبەستی نەبووە یان نەیتوانیوە بە دیدیکی کوردی رووماڵی رووداوە جیهانییەکان بکات، هۆکاری ئەم حاڵەتە لاوازی داراییە و هەروەها کۆنترۆڵی کەناڵەکانە لەلایەن حزبەوە کە کەمتر مەبەستیەتی دەرەوەی سنوورەکان بگوازێتەوە بۆ چەماوەری ناوەوە.

پرسیار: لایەنە رەسمییەکان بە تایبەتی وەزارەتی پێشمەرگە، رۆژانە بەیاننامەی تایبەت بە رەوشی بەرەکانی شەڕی نەبوو، جگە لە چەند کۆنفرانسێکی رۆژنامەوانی ئایا ئەمە نەبووەتە هۆی ئەوەی زانیاری نارەسمی و بێ بنەما بڵاو بێتەوە لەسەر زاری بەرپرسانی مەیدانی شەڕەکەوە؟

د. حەکیم عوسمان: ئەوە ناوەندەی کە دووربوو لە چەقی رووداوەکان وتەبێژی وەزارەتی پێشمەرگە بوو، ئەمەش هۆکاری دەرکەوتنی لێدوان وشەڕە قسەی بەرپرسە حزبیەکان بوو کە بەرپرسی بەرە جیاجیاکانی بەرەکانی شەڕ بوون. هاوکات سەرچاوەی میدیاکاران بوون بۆ زانیاری تایبەت بە شەڕ.. بێگومان ئەمە کەموکورتییەکی گەورەیە لە لایەن حکومەتەوە، کە پێویستە هەر وەزارەتێک وتەبێژی فەرمی خۆی هەبێت، کە بە شێوەیەکی رێکخراو زانیاری ببەخشن بەو کەسانەی کە پێویستیانە، خۆ ئەگەر ئەم وتەبێژەش بە شێوەیەکی رێکخراو نەیتوانی دەربکەوێ وزانیاری ببەخشێ ئەوە دەبێ میکانیزمێک پەسەند بکرێت بۆ پێدانی زانیاری بە رۆژنامەنووسان یان هەر کەسێک پێویستی پێبێت لە رێگەی نووسینگەیەکی تایبەت بەو وەزارەتەوە یان یەکێک یان ناوەندێک دیاری بکرێت لە سەرۆکایەتی حکومەت بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە بەشێوەیەکی سیستەماتیک، بۆ ئەوەی رۆژنامەنووس لە نائامادەگی ناوەند و نوسینگەی فەرمی باوەر پێکراو ناچار نەبێت رووبکاتە سەرچاوەی نا فەرمی یان شایەتحاڵ یان بەرپرسێک کە نەیوست ناوی خۆی ئاشکرا بکات.. یان رۆژنامەنوس ناچار نەبێت خۆی گریمانە بکات.

پرسیار: هەندێکجار میدیا بەوە تۆمەتبار دەکرێت، کە زانیاری لە بارەی پرسە هەستیار و گرنگەکانی ئاسایشی نەتەوەییەوە درکاندووە، بەڵام پرسیار ئەوەیە ئایا چی شتێک دەچێتە چوارچێوەی ئاسایشی نەتەوەییەوە.. و پێویستە میدیا چۆن کاری لەسەر بکات؟

د. حەکیم عوسمان: هەر زانیاریەک کە ببێتە مایەی لاوازکردنی حکومەت بەرانبەر بە دوژمن بۆ نموونە ئاشکراکردنی پلانی هێرشبردن- ژمارە و جۆری چەک و تەقەمەنی ..هتد ژمارەی پێشمەرگە کەموکورتیەکانی بەرەکانی شەڕ قسە کردن دەربارەی بێورەیی یان گەورەکردنی شکستەکان.. بەرای من لەو هەلومەرجەدا بابەتە بڤەکان زۆرن و پێویستە رۆژنامەنووسی خۆماڵی خۆی بە دووربگرێت لە ئاشکراکردنیان.

پرسیار: پیشاندانی داعش وەک هێزی نەبەزیوو، وەرگرتنی لێدوانیان، بڵاوکردنەوەی چالاکییەکانیان، پیشاندانی ئالاکەیان بە شەکاوەیی .. بڵاوکردنەوەی ئەو پەیامانەی داعش دەیەوێت بیانگەیەنێت لە میدیای کوردیدا بەرچاو و دیار بوون، هۆی ئەمە چییە ئایا سەبقی رۆژنامەوانی ئەوەیە پەیامی دوژمن بگوازرێتەوە، بۆچی ئەمە روودەدات، ئایا هۆکارەکەی نەزانییە یان هیچ پێنەبوونی میدیاکانە؟

د. حەکیم عوسمان: ئەگەر ئەو رۆژنامەنووسە یان ئەو کەناڵە خەتەرناکی ئەم کردەوەیە نەزانێ ئەوە کارەساتە خۆ ئەگەر بیزانێ ئەو کارەساتەکە گەورەترە، بەرای من پێویستە میدیای کوردی خۆی یەکلابکاتەوە لە پاڵپشتیکردنی هێزی پێشمەرگە، یان لانیکەم دژایەتیکردنی داعش لەبەر ئەوەی دژە مرۆڤە و هیچ پاساوێک نیە بۆ پشتیوانیکردنیان. هەندێکجار کەناڵەکان بێ ئاگا لەوەی کاردانەوەی پەیامەکانیان چی دەبێت زانیاری سەیر بڵاودەکەنەوە بۆ نموونە درووستکردنی پارە و جەواز سەفەر و ئەو رێوشوێنە کارگێرییەی کە داعش دەیگرتەبەر، ئەمە لەلای وەرگر کاردانەوەی ئەوە دەبێت، کە ئەم رێکخراوە وەک دەوڵەت مامەڵە دەکات و دەیەوێ بە شێوەیەکی مەدەنی حوکم بکات لەو کاتەی ئەمە ویستی داعش بوو، کە ئەم بیرۆکەیە لە لای خەڵک جێگیر بێت و کەناڵەکانی ئێمە هاوکارێکی باشبوون.

پرسیار: لە هەرێمی کوردستان میدیای کۆمەڵایەتی رۆڵێکی بەرچاوی هەیە، سەرنجتان لەسەر کارکردنی تاکی کورد لە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان لە بارەی شەڕی داعشەوە چییە، تا چەندە میدیای کۆمەڵایەتی کوردی لە خزمەتی سەنگەری کورددا بووە لە شەڕی دژ بە داعش، بۆ نموونە زۆر گرتەی ڤیدیۆیی لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوک بڵاودەکرانەوە وێنای ئەرێنیان دەبەخشییە داعش

د. حەکیم عوسمان: ئەم پرسیارە زۆر گرنگە، بەڵام وەڵامدانەوەی ئاسان نیە، سەرنجی من ئەوەیە، کە سەربار ئەوەی وێنە و گرتە ڤیدیۆیی لەو شێوەیە بڵاو بویەوە، بەڵام ئەگەر تەماشای ژمارەی کۆمێنت و لایک هاووڵاتیان بکەی دەزانی، کە ئەو کارانە سەرکەوتوو نەبوو و من لە لایەنە بەشداری زۆر دڵخۆشکەرم بینی و هەرکەسێ وێنەی شەرڤانێک یان پێشمەرگەیەک، یان گەریلایەکی بڵاوکردبایە بە ئێستاشەوە دەیان و سەدان و هەزاران خۆیان کردووە بە قوربانی، من پێگە و ماڵپەڕەکان بە پاڵپشتی هێزی پێشمەرگە دەزانم، بەڵام ئەگەر بمانەوێت کۆنترۆڵی بکەین ئەمە کارێکی ئەستەمە و پێویستی بە کاتە تا بەکاربەران وشیاریان بەرانبەر بایەخ و گرنگی وەهەستیاری ئەم کارە پەیدابکەن.

پرسیار: کاریگەری نەرێنی ئەو هەڵانەی روویانداوە لە میدیای کوردی و میدیای کۆمەڵایەتی کوردییدا لە چییدا دەبینییەوە؟

د. حەکیم عوسمان: دەتوانین بە کورتی بڵێین: بێ متمانەیی جەماوەر بەرانبەر بە کەناڵەکانی خۆی و دوورکەوتنەوە لە وەرگرتنی زانیاری لێیان، هەروەها کاریگەری نەرێنی لەسەر پێشمەرگە و خێزان و کەسوکاری پێشمەرگە کە دووبارە کاریگەری دەکاتەوە سەر پێشمەرگە. بۆنموونە کاتێ باسی ئازایەتی یان پێشڕەوییەکانی داعش دەکرێت ئەمە کاردەکاتە سەر کەسوکاری پێشمەرگە و دواجار لەسەر خودی پێشمەرگەش. کاردەکاتە سەر یەکریزی کورد کاتێ لە رووماڵەکان رۆڵی لایەک بە باشی باسدەکرێت و لایەکی دیکە بە خراپ باسدەکرێت.

پرسیار: لە شەڕی ئەمجارەدا تێبینیدەکرێت ناوەندە زانستییەکان بە تایبەتی بەشەکانی راگەیاندن، لە زانکۆ و پەیمانگەکاندا کەمتر یان بڵێین درەنگتر هاتنە سەر خەت بۆ راستکردنەوەی ئەو هەڵانەی لە میدیای کوردییدا روویاندەدا، هۆی ئەمە چییە، ئایا ئەرکی بەشەکانی راگەیاندن یان شارەزایانی ئەو بوارە چییە لە حاڵەتی وادا؟

د. حەکیم عوسمان: لەسەرەتای ئەم شەڕەوە لە چەندین دیمانەوە بابەتتدا بەشداریمکرد و هەستم دەکرد کە قسەکان هەندێکجار دووبارەن لەبەر ئەوەی جار هەبوو لە سێ کەناڵی جیاواز هەمان پرسیار دەکرێت. ئێمە ئەگەر پرسیاریشمان لێبکرێت ئەوە تەنها وەک پێشنیاز دەیخەینە بەردەست ئەو بەرپرسانە، بەڵام دوا بڕیار لەلای خۆیانە .. کەناڵەکان مەرجەعی خۆیان هەیە وهەندێکجار کە دیمانەیەکت لەگەڵدا دەکەن وەک دەفعی گلەیی وایە و هیچ حیسابێک بۆ قسەکان ناکەن.. پێم وایە بنەما و یاساکان و ئەخلاقیاتی کارەکە لە رووی تیۆرییەوە زۆر زەحمەت نیە، بەڵام

جێبەجێکردنیان قورسە بۆ ڕۆژنامەنووسێک کە بڕیاری کردەکانی لەلای خۆی نییە و دەیسەپێنن بەسەریدا. ئێمە ناتوانین ئەو بنەمایانە بسەپێنین بەسەر کەسدا و تەنانەت هەندێکجار ئێمە دوودڵین لەوەی ئامۆژگاریان بکەین نەبا بە هەڵە تێبگەن.

کێشەی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لەوەیە کە ئەوان لە دەرەوەی جەماوەرەوە کاردەکەن و منەتیان بە زۆری بینەر نیە بەقەد ئەوەی منەتیان بە رای حزب و دابینکەری دارایی کەناڵەکەیە.ئەگەر کەمی تەماشاکردنی کەناڵەکان ببوایەتە هۆی داخستنی کەناڵەکان ئەوە ژمارەی کەناڵەکان لە پەنجەکانی یەک دەست تێناپەڕین و ئەوانیش لە ژێر هەڕەشەی داخران دەبوون، ئەگەر باس لە ڕۆڵی ئێمەش بکەی ئەوە پێویستە ڕۆڵمان هەبێت و ئەگەر گوێشمان لێنەگرن ئەوە نابێ بێ دەنگ بین و پێویستە دەنگی خۆمان بگەیەنین بە جەماوەر لە ڕێگەی جیاوازەوە، سەربار ئەوەی زۆرێک لە هاوڕێ ئەکادیمییەکانم ڕۆژانە دەردەکەون و قسەی زانستی و گونجاو دەکەن، بەڵام هێشتا لە ئاستی پێویست نیە و دەکرێت لە ڕێگەی دیکەوە هەوڵ بدرێت و فشار بخرێت سەر لایەنی پەیوەندیدار.

من زۆر بەداخم بۆ ئەوەی جەماوەر وخەڵکی دەستەبژێر ڕۆژانە دەرژێنە سەر شەقام بۆ بابەتی گرنگ ونا گرنگ، بەڵام تا ئێستا کەس بیری لەوە نەکردووەتەوە کە بڕژێنە سەر شەقام لە پای بێ ئەهمیتی کەناڵێک بە ئایندەی گەلی کورد بە خوێنی شەهیدان، یان لەپای ئەو هەموو چەواشەکارییەی کە دەکرێت.. پێم وایە پێویستە ئەگەر میدیا نەیتوانی بەباشی ئیدارەی دەسەڵاتەکەی خۆی بدات پێویستە ئەو دەسەڵاتەی لێ وەربگیرێتەوە لەبەر ئەوەی ئەگەر میدیا گەندەڵ بوو ئەوە خراپترە لە گەندەڵ بوونی هەر دەزگایەکی حکومی.

ئەرکی ئێمە راستکردنەوەی ئەو هەڵانەیە، کە میدیای کوردی تێیدەکەوێ و کاردانەوەی نەرێنی دەبێت لەسەر تەواوی گەلەکەمان.. ئەگەر گوێڕایەڵی ئامۆژگاری و ڕێنوێنی نەبوون پێویستە ڕێگەی جۆراوجۆری مەدەنی بگیرێتە بەر بۆ وەرگرتنەوە دەسەڵات لێیان ولێسەندنەوەی پشتەوانە (حەصانە) لەو کەناڵانەی کە کەس نازانێ هەندێکیان بە چ پێوەرێک بوون بە ڕێنیشاندەر وڕێبەری ئەم میللەتە.

پرسیار: بۆ ئەوەی ئەو هەڵانەی ڕوویانداوە دووبارە نەکرێنەوە پێتان باشە چی بکرێت و پێشنیازی ئێوە چییە بۆ ئەوەی میدیای کوردی لە قۆناغی داهاتوودا لەبەر چاوی بگرێت:

د. حەکیم عوسمان: بۆ میدیاکاران.. پێویستە میدیاکار شارەزابێت، پیشەوەر بێت، خاوەن بڕوانامەیەکی ئەکادیمی بێت. پێویستە میدیاکار ئەخلاقی بێت. پێویستە دڵسۆزی نیشتمان بێت و کار بۆ بەرژەوەندی گشتی بکات.
بۆ کەناڵەکان.. کەناڵەکان پێویستە لە بڕیاردا لە چنگی حزبەکان دەرچن، ئەگینا ناتوانن میدیا بن.

بۆ لایەنە رەسمییەکان.. وەزارەتەکان و سەندیکا.. وەزارەت و سەندیکا کارەکانیان جیاوازە.. سەبارەت بە وەزارەتەکان پێویستە ڕێو شوێنێک دیاری بکەن بۆ پێدانی زانیاری بە شێوەیەکی بەردەوام. پێویستە هەمیشە ئامادە بێت بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پروپاگەندانەی، کە دژ بەو دەکرێت و دەبێت رێگر بێت لە بڵاوبوونەوەی زانیاری بێ سەروبەر.

سەندیکاش پێویستە وردبێتەوە لە کاری کەناڵەکان وهەوڵ بدات پەیوەندی دروستبکات لە نێوان کەناڵەکان بۆ ئەوەی لە هەندێک بابەتی هەستیاردا بگەن بە خاڵی هاوبەش.

د.حەکیم عوسمان لە چەند دێڕێکدا

* لە شاری ورمێی خۆرهەڵاتی کوردستان لە ساڵی ١٩٧٥ لەدایکبووە.
* لە ٢٠٠٦ماجستێری لە بواری راگەیاندن/تەلەفیزیۆن – کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان-زانکۆی سلێمانی بەدەستهێناوە و هەر لەو زانکۆیە لە ٢٠١٢ دکتۆرای لە راگەیاندن/تەلەفیزیۆن لە فاکلتی زمان و زانستە مرۆڤایەتیەکان بەدەستهێناوە.
* لە ئێستادا راگری کۆلێژی تەکنیکی کارگێری لە زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانییە.
* لە ماوەی کاری زانستی و رۆژنامەوانییدا بەشداری لە چەندین کۆنفرانس و کۆڕو سیمیناری زانستی و پیشەیی پەیوەست بە میدیا و پرسەکانی کۆمەڵگەی سەبارەت بە ژانرە رۆژنامەوانییەکان لە تەلەفزیۆندا کتێبێکی لە ژێر ناونیشانی (کارکردن لە تەلەفیزیۆن دا) لە زمانی عەرەبیەوە بۆ زمانی کوردی وەرگێڕاوە و ساڵی ٢٠١٠ بە چاپی گەیاندووە. هەروەها کتێبێکی دیکەی بە زمانی عەرەبی لە ژێر ناونیشانی (دور تكنولوجيا الاتصال في تطوير العمل الاعلامي في وسائل الاعلام الكوردستانية) ساڵی ٢٠١٣ بەچاپ گەیاندووە.
* سەرۆکی رێکخراوی پرۆگرامی گەشەپێدانی کوردستانە، کە لە ٢٠١٣/٤/٢١ لە شاری سلێمانی دامەزراوە.

د.کاوە عەبدولڕەزاق: میدیای کوردی بەناوی بێلایەنییەوە بێلانەمان دەکات

نووسەر و ڕۆژنامەوان و مامۆستای زانکۆ دکتۆر کاوە عەبدولڕزاق لە میانەی بەشداربوونی لە گفتوگۆکانی ئەم پرۆژە بیروڕای خۆی سەبارەت بە ڕووماڵی مدیایی کوردی بۆ شەڕی داعش خستووەتەڕوو و جەختی لەسەر ئەوە کردووەتەوە، کە میدیای کوردیی نەیتوانییوە وەکو پێویست و لە ئاستی بەرپرسیاریتی ئەو پرسە گرنگەدا بێت و ئاماژەش بۆ ئەوە دەکات کە ئەوەی پەرەی بە داعش دا میدیا و بەکارهێنانی وریایانەی میدیا بوو لە لایەن ئەو گرووپەوە. ئەو دەڵێت: "فاکتەرێک لە فاکتەرەکانی تەشەنەکردنی داعش بەو شێوەیە، کار کردنی داعش بوو لە سەر میدیا و خستنەڕووی چالاکیەکانیان بوو". باسی ئەوەش دەکات کە بەشێک لە میدیای کوردی کەوتووەتە خزمەتی داعشەوە و دەڵێت: "تەنانەت زۆر میدیای کوردیش لە خزمەتکردنیان بە داعش هیچی کەمتر نەبوو لە میدیای داعش".

هەروەها دەڵێت: "ئێمە بەو هەموو دەزگایەوە بەو هەموو ئەزموونەی هەمانە نەمانتوانی ئەوەندەی داعش ڕاگەیاندن بۆ خزمەتی خۆمان و گەلەکەمان بە کار بهێنین. هەر بۆیە کارکردنی ئێمە پێویستی بە پێداچوونەوەیە". هەر لەو میانەیەدا ئاماژە بە کەموکورتییەکانی میدیای کوردیی دەکات و سەرنج بۆ ئەوە رادەکێشێت "بڵاو کردنەوەی هەواڵی ناڕاست و زانیاری نا درووست، کە بوون بە فاکتەری دابەزینی ورەی پێشمەرگە و خەڵکی کوردستان، بە جۆرێک هەندێکیان وەکو ئەوەی زمانحاڵی داعش بن، کۆنترۆڵکردنی شوێنەکانیان لە لایەن داعشەوە زیاتر لە چالاکییەکانی پێشمەرگە ڕووماڵدەکرد، کە ئەمە زۆر نا پیشەیی و نا بەرپرسانە بوو، تەنانەت بڵاو کردنەوەی ئەم جۆرە هەواڵانە زیانی گەورەی ئابووریشی بە هەرێمی کوردستان گەیاند".

دەقی گفتوگۆکە:

پرسیار: بە گشتی سەرنجی بەڕێزتان لە بارەی ڕووماڵی شەڕی داعش لە میدیای کوردییدا چییە، ئایا میدیای ئێمە توانیویەتی لەسەر بنەمایەکی زانستی و بە لەبەرچاوگرتنی ئێتکیی کاری میدیایی ڕووماڵی ئەو شەڕە بکات؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: سوپاس بۆ پرۆژەکەتان هیوای سەرکەوتنتان بۆ دەخوازم، بە نیسبەتی پرسیارەکەوە، دیارە میدیای کوردی نەیتوانی خاوەنی ئایدیایەکی نەتەوەی

بێت، لە چۆنێتی رووماڵکردنی شەڕی داعش و ئەو قەیرانانەی، کە رووبەرووی هەرێمی کوردستان بووەتەوە، چونکە دەزگاکانی کوردستان بە هەموو جۆرەکانی بیستراو، بینراو، نوسراو لە ئاستی بەرپرسیارێتی ئێتیکی کاری رۆژنامەوانی و میساقی شەرەفی میدیایدا نەبوون.

بەو پێودانگەی بە فۆرمێک رووماڵی ئەو شەڕەی دەکرد کە لێوانلێو بوو لە هەڵەی مێژوویی، کە لە میدیای ناوچەیی و جیهانیدا تا هەنووکە وێنەی نەبووە، چونکە زۆر جار ئەمان دەبوون بە سەرچاوەیەکی گرنگی زانیاری بۆ کەشفکردنی تاکتیکە سەربازییەکانی پێشمەرگە، یاخود بە شێوەیەکی راستەوخۆ رووماڵی بەرەکانی شەڕیان دەگواستەوە، کە داعش توانیبوی سودێکی زۆر لە و رووماڵە راستەوخۆیانە ببینێت لە پێکانی ئامانجەکانی و دەستنیشانکردنی خاڵی لاوازی هێزەکانی پێشمەرگە.

پرسیار: گرنگترین ئەو کەموکورتییانە چین کە بەڕێزتان تێبینیتان کردوون و لە میدیای کوردیدا هەن سەبارەت بە رووماڵی شەڕی داعش؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: تێبینیەکان ئەوەندە زۆرن، کە رەنگە بۆ خۆی بەرهەمی کتێبێکی میدیای گەورە بێت، چونکە هەر لایەنێک لە لایەنەکانی شەڕەکە بگرین و بێین هەڵسەنگاندن بۆ چۆنێتی رووماڵکردنی بکەین لە لایەن دەزگاکانی راگەیاندنەوە، چەندین خوێندنەوەی جۆراو جۆری بۆ دەکرێت، بەڵام لە گرنگترین ئەو هەڵانە بەرچاوانە چەند شتێک بوون:

١.رووماڵکردنی شەڕەکە بە شێوەی لایڤ و راستەوخۆ یەکێک بو لەو کوفرە میدیایانەی کە هێمای خەجاڵەتی و ئیفلیجبونی میدیای کوردی بوو لە ئاستی هەستنەکردن بە بەرپرسیایتی نەتەوەیی و رەچاونەکردنی ئاسایشی نیشتمانی، چونکە ئەم کەناڵانە بوون بە مایەی بەخشینی زانیاری ورد لە سەر سەنگەر، جۆری چەک، شوێن و تواناکانی پێشمەرگە.

وەکو میدیاکارێک و مامۆستایەکی بەشی تەکنیکی میدیا شەرم دایگرتم کاتێک کەناڵێکم بینی لە سەرەتای بەرێکەوتنی پێشمەرگە لە کوردستانەوە تاکو کوبانی بە شێوەیەکی راستەوخۆ هەنگاو بە هەنگاو رووماڵی دەکرد، وەکو ئەوەی بە داعش بڵێ ئەوە پێشمەرگە گەیشتن بە فلان شوێن و خۆتان ئامادە بکەن تا گورزی سەربازییان پێ بگەیەنن. دڵنیام داعش لە ئێمە زیاتر چاودێری جوڵەکردنی ئەم هێزەی کردووە لە رێگەی ئەم کەناڵەوە.

٢.بڵاو كردنەوەی هەواڵی ناڕاست و زانیاری نا درووست، كە بوون بە فاكتەری دابەزینی ورەی پێشمەرگە و خەڵكی كوردستان، بە جۆرێک هەندێكیان وەكو ئەوەی زمانحاڵی داعش بن، كۆنترۆڵكردنی شوێنەكانیان لە لایەن داعشەوە زیاتر لە چالاكییەكانی پێشمەرگە رووماڵدەكرد، كە ئەمە زۆر نا پیشەیی و نا بەرپرسانە بوو، تەنانەت بڵاو كردنەوەی ئەم جۆرە هەواڵانە زیانی گەورەی ئابووریشی بە هەرێمی كوردستان گەیاند، چونكە مانشێت و سەر دێڕەكان زۆربەی كات ورە روخێن و ترسێنەر بوون وەكو(داعش گەیشتە كەركوك، خەڵكی پایتەخت ئازوقە كۆ دەكەنەوە، داعش پلانی هەبووە خەڵكی پایتەخت قەتڵ و عام بكات)، ئەم ناونیشانە ترسناكانە كۆمەڵێک هەڵەی میدیای بوون كە زیانی ئابووری و سەربازی گەورەی لە هەرێمی كوردستان دا.

٣.بڵاوكردنەوەی كۆمەڵێک ڤیدیو وێنە، كە دەرخەری هێزو تواناكانی داعش و توندی ئەم رێكخراوە تیرۆریستەی پیشان دەدا، هۆكارێک بوو بۆ گەورەكردنی داعش لای خەڵک و پێشمەرگە، بە جۆرێک ترس و دڵەڕاوكێیان لای هەموان دروستكردبوو، كە سایەی میدیای كوردیەوە هەمووان توشی بوین.

پرسیار: ئایا لە كاتی شەڕدا، میدیا دەتوانێت بێلایەن بێت، بۆ نموونە هەندێک كەناڵ پەیامەكانی داعش دەگوازنەوە بۆ وەرگری كورد و بیانووشیان ئەوەیە ئەوان دەیانەوێت بێلایەنانە و پرۆفیشناڵانە كار بكەن؟

د. كاوە عەبدولڕەزاق: ئەوە خەیاڵ پڵاوی میدیای كوردیە، لە دنیادا شتێک نیە ناوی میدیای بێلایەن بێت، لەمپەڕی سیستەمی دیموكرتییەوە بۆ ئەوپەڕی سیستەمی دیكتاتۆری بە شێوەیەكی راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لایەنداریان بۆ وڵات و میلەت و كۆمپانیاكانی خۆیان هەیە، مدیای جیهانی لە ئاستی ناوخۆدا تا حەدێک بابەتیانە رووماڵی رووداوەكان دەكەن، بەڵام لە ئاستی دەرەوەی وڵاتەكەی خۆی، سیاسەتی وڵاتەكەی چۆنی بوێت ئاوها رووماڵی دەكات، بەڵگەشمان بۆ ئەوە ئەو هەموو كارەساتەی بە سەر گەلی كوردا هات، بە دەگمەن لە لایەن میدیا جیهانی و ئیقلیمیەكانەوە راپۆرتێكی لە سەر كراوە، لە كاتێكدا گەورەی كارەساتەكان زۆر لە مەسەلەی لایەنداری و بێ لایەنی گەورەتر بوو.

ئێستاش میدیای جیهانی شەرمنانە رووماڵی رووداوەكانی باكووری كوردستان دەكات، یان زۆر كەم دەیكات، لە بەر ئەوەی بەرژەوەندی گەورەی سیاسی و ئابووریان لەگەڵ توركیا هەیە، تا ماوەیەک بەر لە ئێستا و تا رووبەڕووبونەوەی هێزە

کوردییەکانی رۆژئاوای کوردستان لە گەڵ داعش بە دەگمەن میدیا بە ناو بێلایەنەکانی جیهان، باسی کوردی سوریایان دەکرد. لە کاتێکدا لە ساڵی ٢٠٠٥ شۆڕشێکی گەورەی کوردی لە سوریا دروست بوو کە زیاتر لە ٢٠٠ کەس شەهید بوون و بە سەدانیش بریندار بوون، کەچی میدیای جیهانی زۆر بە کەمی باسی کرد، لە بەر ئەوەی ئەو دەوڵەت و کۆمپانیایانەی خاوەندارێتی ئەم میدیا بە ناو بێلایەنانە دەکەن، بەرژەوەندی فرە رەهەندیان لەگەڵ رژێمی ئەوکاتەی سوریا هەبوو.

زۆر مەسەلە و بابەتی جیهانی تر هەیە دەیسەلمێنێت میدیای جیهانی چۆن بە هەمان ئاراستەی دەوڵەتەکانیان کار دەکەن. تۆ بڵێی میدیای کوردی لە سی ئێن ئێن، جەزیرەی قەتەری، بی بی سی، فرانس ٢٤، ئەلعەرەبیە، ئێل بیسی لوبنانی، سی بی سی و دەیان کەناڵی جیهانی دیکە لە پێشتر بێت..؟ بێگومان نەخێر، تۆ سەیری رووماڵەکانی ئەوان بکە بزانە تا چەند پێچەوانەی ئاراستەی وڵاتەکانیان رووماڵ دەکەن. بزانە تا چەند بێلایەنن ئەوکات گەمژەیی و نەزانی و نا پرۆفیشناڵی میدیای کوردیت بۆ دەر دەکەوێت. تۆ دەزانی گەورەترین بەشی دەزگای سی ئای ئەی ئەمریکی راگەیاندنە؟ لێرەوە پلان بۆ راگەیاندنی ئەمریکی دادەنرێت، کە چی بکات و چی نەکات، بەڵام بە داخەوە میدیای کوردی ئێمە هێشتا زۆری ماوە لەمانە بگات.

گەر نا ئەوە میدیای کوردی بە ناوی بێلایەنیەوە بێلانەمان دەکات، ئەوەی دوژمن ناتوانێت بەرانبەرمان بیکات ئەمان بە ناوی بێلایەنییەوە دەیکەن.

پرسیار: دیارترین ئەو پێشێلکارییە ئێتیکی و زانستییانە چی بوونە، کە میدیای کوردی لە کاتی رووماڵی شەڕی داعش ئەنجامیداوون؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: زۆرن، بەڵام بە کورتی ئاماژە بە چەند شتێکیان دەکەم:

١. بڵاوکردنەوەی وێنە و ڤیدیوی کوشتن کە دوورە لە ئێتیکی کاری میدیای و زیانی گەورە لە منداڵ و کۆمەڵگە دەدات، چونکە بە بڵاوکردنەوەی ئەو تراژیدیانە کار لەسەر خۆشەویستکردنی خوێن و کوشتن دەکات لای منداڵ و دوور نیە هەریەکە و بۆ خۆی نەبێتە بکوژێک لە تەمەنی هەرزەکاریدا، بە دیوێکی دیکەیشدا ترس و دڵەراوکێی لە ناو خەڵکدا بڵاو دەکردەوە.

٢. لە پێناوی راکێشانی سەرنجی بینەردا زۆر جار سیناریۆی خەیاڵی لا کاکی پەیامنێر دروست دەکرا،کە زۆر دور بوو لە واقیعەوە.

٣. ڕێزنەگرتن لە هەست و شعوری خەڵک و بڵاو کردنەوەی هەواڵی چەواشە بەوەی دەوترا ئەمرۆ سەد داعش کوژران، بە قسەی ئەم دەزگایانە بووایە هەنوکە یەک داعش نەمابوو.

پرسیار: ئاستی پەیامنێری کەناڵەکان لە بەرەکانی شەڕەوە چۆن دەبینیت، ئایا پەیامنێرەکان لە ئاستی زانستی و پیشەیی ئەوتۆ بوون تا بتوانن رووماڵی بەرەکانی شەڕ بکەن؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: بێگومان نەخێر، بەڵام هەندێک پەیامنێریشمان هەبوو، کە توانیبویان بە شێوەیەکی باش رووماڵی ڕووداوەکان بکەن و حەقیقەت بگرە ئازایەتیشیان پێوە دیار بوو، بەڵام لە رووی خۆپاریزی و کەرەستەکانی پەیامنێری جەنگی و جلوبەرگ و هۆکارەکانی سەلامەتیەوە زۆر بێ بەرنامەو هەرەمەکی بوون، کە دەبوایە باشتر خۆیان بۆ رووماڵی شەڕەکان ئامادە و تەیار بکردایە.

پرسیار: زۆر جار میدیای کوردی لە میدیای عەرەبی و تورکی و فارسییەوە هەواڵ و زانیاری وەرگێڕاوەتە سەر کوردی، ئایا وەرگێڕانی ئەو زانیاری و هەواڵانە تەنیا بە ناونووسینی سەرچاوەکەیان میدیا لە بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی و یاسایی دەرباز دەکات؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: وەکو ئەوەی ئاماژەو بۆ کرد، ئێمە ئەو زمانەی میدیای عەرەبی، یان فارسی یان تورکی بە کاری دەهێنن دەبێت جیاواز بێت لەو زمانەی، کە میدیای کوردی بە کاری دەهێنێت. چونکە زۆر جار بە کارهێنانی دەستەواژەیەک یان چەمکێک رەنگە ئیهانەی نەتەوەکەت بکرێت.

بۆیە تۆ نابێت دەقاو دەق وەریبگریت و وەریگێریت چونکە ئەو کاتە لە جێی وەرگێران دەبیتە وەرگەڕان، بۆیە پێویستە میدیای خۆمان بە شێوەیەک دایبرێژێتەوە، کە بەرژەوەندیە باڵاکانی تاک و کۆمەڵگەی کوردی لە بەر چاو گرتبێت، نەک ببێتە دوانگەیەک بۆ خزمەتکردنی ئەجێندای دەزگای میدیای وڵاتانی دەراوسێی. لە بەر ئەوە دوور نیە بەشێکی زۆری ئەو هەواڵ و راپۆرتانە چەندین پروپاگەندەی رەش و دوژمنکارانەی تێدا نەبێت، بۆیە دەبێت زۆر بە وریاییەوە مامەڵە لەگەڵ ئەم کەیسەدا بکەین.

پرسیار: لایەنە رەسمییەکان بە تایبەتی وەزارەتی پێشمەرگە، رۆژانە بەیاننامەی تایبەت بە رەوشی بەرەکانی شەڕی نەبوو، جگە لە چەند کۆنفرانسێکی رۆژنامەوانی ئایا ئەمە

نەبووەتە هۆی ئەوەی زانیاری نارەسمی و بێ بنەما بڵاو بێتەوە لەسەر زاری بەرپرسانی مەیدانی شەڕەکەوە؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: یەکێک لە هەڵە بەرچاوەکان وەزارەتی پێشمەرگە کردی، دەبوایە وەزارەتی پێشمەرگە چوونی دەزگاکانی ڕاگەیاندنی بۆ بەرەکانی شەڕ سنووردار بکردایە. دەبوایە لێدوانی لە زۆرێک لە سەرکردە مەیدانیەکان قەدەغە بکردایە. دەبوایە چەند تیمێکی ڕاگەیاندنی چالاکی دروستبکردایە کە ئەرکی وێنەگرتنی بەرەکانی شەڕی پێسپاردنایە. زانیاری لە سەر سەرجەمی بەرەکانی شەڕ کۆکردبایەتەوە، دواتر هەندێک لەم زانیاری و وێنانە ئەوەندەی پەیوەندی بە ئاسایشی نەتەوەییەوە نەبوو بە بێ جیاوازی بدرایە بە دەزگاکانی ڕاگەیاندن بە هەموو جۆرەکانییەوە، بەڵام لە وەزارەتی پێشمەرگە هەر سەرکردەیەکی سەربازی بۆ خۆی لێدوانی دەداو بۆ خۆی وتەبێژێک بوو. وەزیر شتێکی دەوت، ئەمینداری پێشمەرگە شتێکی دیکە، وتەبێژی وەزارەت شتێکی دیکە. ئەمە جگە لەوەی وتەبێژی وەزارەت ڕۆژی وا هەبوو لە سێ کەناڵ چاوپێکەوتنی هەبوو، کە ئەمە کارێکی زۆر هەڵە بوو، چونکە کاری دەکردە سەر کەمکردنەوە و دابەزینی ناوبانگی ئەم وەزارەتە. ئەگەر ئێمە ئەمە بەراورد بکەین بە شەڕی ٢٠٠٣ سوپای ئەمریکا ئەوە دەبینین تەنها یەک وتەبێژی سوپای ئەمریکا هەبوو لە قەتەر کە پێی پێویستی کۆنگرەی ڕۆژنامەنووسی دەبەست و لێدوانی بۆ دەزگاکانی میدیای جیهانی دەدا.

بۆیە دەبوایە وەزارەتی پێشمەرگە بەو میکانیزمە کاری بکردایە نەک بەو شێوەیەی کە بەرپرس هەبووە بە تەنها خۆی کەناڵێکی میدیای ڕۆژانە ڕووماڵی بۆ دەکرد، یاخود هەندێک سەرکردە تەنها بۆ وێنگرتن دەچوون بۆ بەرەکانی شەڕ، کە دەبوایە وەزارەتی پێشمەرگە هەڵوێستی لە سەر ئەو دیاردانە هەبوایە چونکە کاریگەری دەروونی خراپییان لە سەر هێزەکانی پێشمەرگە هەبوو.

پرسیار: زۆر جار دەوترێت لە هەرێمی کوردستان هێشتا کەس نازانێت چ مەسەلەیەک ئاسایشی نەتەوەییە و چی هەستیارە بۆیە میدیاکاران دەست لە بڵاوکردنەوەی زانیاری ناپارێزن، ئەمە تا چەند ڕاستە، ئایا چی شتێک دەچێتە چوارچێوەی ئاسایشی نەتەوەییەوە.. و پێویستە میدیا چۆن کاری لەسەر بکات؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: ئەوە دەبێت بە پێی یاسا ڕێکبخرێت،کە چی شتێک دەبێتە ئاسایشی نەتەوەیی و چی شتێک نابێت، بەڵام بە بڕوای ئێمە پێویستە سەرجەمی سەرنوسەر و کەسانی یەکەمی دەزگاکانی ڕاگەیاندن، بە پشت بەستن بە چەندین بەر

پرسی ئەمنی و پسپۆری ناوخۆی و بیانی جۆراو جۆر کۆنفراسێکی چەند ڕۆژەی گەورەییان بکردبایە، بە پێی پلانێکی گشتگیری نەتەوەی چوار چێوەو پرنسیپێکی کاریان دابنایە کە سەرجەمی ئەو دەزگایانە وابەستە بوونایە پێیانەوە.

لە بەر ڕۆشنای ئەو کۆنفراسەدا دەتوانرا ئەوە جیا بکرێتەوە کە چی ئاسایشی نەتەوەیی و چی ئاسایشی نەتەوەیی نیە. بەوەی سیستەمێکی کارکردنی هاوبەشیان دەدۆزیەوە و پێکەوە کاریان لە پێناودا دەکرد، بەڵام بە داخەوە ئەوە نەکرا، بەڵام هەموو دەزگایەکی ڕاگەیاندن پێویستە لە چەندین بواری جۆراو جۆردا ڕاوێژکاری بە توانایان هەبێت بۆ ئەوەی خۆیان چەند بنەمایەک بۆ کار کردنی خۆیان دابنێن و ئاگاداری مەسەلە نەتەوەییەکان بن.

ئەوانەی لە پێشەوە باسکران، بە شێوەیەکی گشتی هەموویان دەچنە چوارچێوەی ئاسایشی نەتەوەییەوە، بەڵام لێرەدا کێشەیەکی دیکە هەیە، ئەویش ئەوەیە میدیای ئێمە لە پێناوی دەستپێشخەرییەکی میدیایدا گوێ بە ئاسایشی نەتەوەیی نادات، ئاسایشی نەتەوەیی دەکاتە قوربانی یەک هەواڵێک تەنها لە بەر ئەوەی بڵێن یەکەم کەس بووین، یان یەکەم دەزگای میدیای بووین.. ئەمە جگە لەوەی بەر بڵاوی بە کارهێنانی زاراوەو چەمکەکان خاڵێکی تر لە بەر چاو نەگرتنی ئاسایشی نەتەوەیی بوون، وەکو بە کارهێنانی وشەی شەهید، کوژراو، قوربانی لای ئەم دەزگایانە بە بێ گوێدانە هەست و نەستی خەڵک و پێشمەرگە.

پرسیار: پیشاندانی داعش وەک هێزی نەبەزیو، وەرگرتنی لێدوانیان، بڵاوکردنەوەی چالاکییەکانیان، پیشاندانی ئاڵاکەیان بە شەکاوەیی چ کاریگەرییەکی کردووەتە سەر تێڕوانینی خەڵک بۆ داعش.. ؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: فاکتەرێک لە فاکتەرەکانی تەشەنەکردنی داعش بەو شێوەیە کار کردنی داعش بوو لە سەر میدیا و خستنەڕووی چالاکیەکانیان بوو. تەنانەت زۆر میدیای کوردیش خزمەتکردنیان بە داعش هیچی کەمتر نەبوو لە میدیای داعش. بۆیە ئەوان بە شێوەیەکی زۆر پرۆفیشناڵانەترو وریایانەتر توانیان کار لە سەر میدیا بکەن. ئێمە بەو هەموو دەزگایەوە بەو هەموو ئەزمونەی هەمانە نەمانتوانی ئەوەندەی داعش ڕاگەیاندن بۆ خزمەتی خۆمان و گەلەکەمان بە کار بهێنین. هەر بۆیە کارکردنی ئێمە پێویستی بە پێداچونەوەیە، لە بەر ئەوەی پیشاندانی ئەو وێنانەی کە داعش گوڕو تینی بە هێز پیشان دەدەن، خزمەتێکی گەورەی بە ئەجێنداکانی ئەو ڕێکخراوە لەلایەن میدیای کوردیەوە کردووە.

پرسیار: لە هەرێمی کوردستان میدیای کۆمەڵایەتی رۆڵێکی بەرچاوی هەیە، سەرنجتان لەسەر کارکردنی تاکی کورد لە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان لە بارەی شەڕی داعشەوە چییە، تا چەندە میدیای کۆمەڵایەتی کوردی لە خزمەتی سەنگەری کورددا بووە لە شەڕی دژ بە داعش

د. کـاوە عەبـدولڕەزاق: دەبێـت لە میـدیای کـۆمەڵایەتی، یـان دروسـتر بڵـێین تـۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، ئەوە بزانین کە ئەم میدیایانە خەڵکی جۆراو جۆر بە کاری دەهێنێت، ژن، منداڵ، پیر و گەنج، خوێندەوارو نەخوێندەوار، خەڵکی لادێ و خەڵکی شار، ئاستی زانستی بەرزو نزم و مامناوەند، دەوڵەمەند و هەژار، خێزاندار و بێ خێزان، هەموو ئەمانە هەریەکەو بە شێوەیەک تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان کاریگەرییان لە سەر دادەنێت.

بە تایبەتی زۆرینەی خەڵکی ئێمە زوو بڕوا بە هەندێک شت دەکەن، توانای شیکار و لێکدانەوە و روئیـا و بیرکـردنەوەی خۆیانیـان نییـە، هەر بـۆیە ئەم رووداوانە زۆر بە خێرای کـاریگەری نێگەتیڤ لە سـەر هەسـت و دەرونیـان دادەنێت، راسـتە شـێوازی بڵاوکردنەوەی چالاکییەکانی داعش بڵاوکەرەوەی زۆر ترس و دڵەڕاوکێ بوو، بەڵام بە پێی تێبینی کەسێتیم هەستم کرد لەم دوایانەدا تاکی کورد توانی سودێکی زۆر لە م تۆڕانە ببینێت لە بەرزکردنەوەی توانا و زانیارییەکانی بۆ ئەوەی داعش وەکو خۆی بناسێت. ئەمە جگە لەوەی هۆکارێک بـوو بۆ دروسـتبوونی یەکێتیەکـی نەتەوەیـی لە نێوان سـەرجەمی پارچەکـانی کوردسـتاندا لە رێگـی کۆنتاکت و پەیوەنـدی بەردەوام . تەنـانەت تۆڕەکان هۆکارێـک بـوون بۆ راکێشـانی سـەرنجی زۆر میدیاو دامەزراوەی جیهـانی خەڵکـی بیـانی بـۆ ئاشـنا بـوون بە قارەمـانێتی گەلـی کـورد و دۆزەکەی و راکێشانی هاوسۆزی بۆ ئەو گەلە.

بۆچوونی ئێمەش وایە گەر هەموودنیا زەرەری لە میدیا کردبێت ئەوە کورد تـاکە میلەتە کە سـودێکی زۆر زۆری لە میدیا بینی بۆ ناسـاندنی کێشـەی کـورد بە هەمـوو جیهان لە هەر چوار پارچەکەی کوردستان.

پرسیار: بۆ ئەوەی ئەو هەڵانەی روویانداوە دووبارە نەکرێنەوە پێتان باشە چی بکرێت و پێشنیازی ئێوە چییە بۆ ئەوەی میدیای کوردی لە قۆنـاغی داهـاتوودا لەبـەر چـاوی بگرێت؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: بۆ میدیاکاران. پێویستە میدیاکاری ئێمە هەوڵبدات سود لە ئەزمونی رۆژنامەنوسی جیهانی ببینێت. پێویستە خوێندنەوەی هەبێت بۆ رووداوەکان. دەبێت ئەرکەکانی خۆی لە بواری جۆراوجۆردا بزانێت. دەبێت بەرژەوەندی نەتەوەیی

و ئاسایشی نەتەوەیی بخاتە سەرووی هەموو شتەکانەوە. نابێت بە ناوی ئازادی بیروڕاو بە ناوی بێلایەنییەوە میلەتێک تووشی دەیان قەیرانی ئابووری و سیاسی و ئەمنی بکات.

دەبێت بەرنامەیەکی کارکردن بۆ خۆی دیاریبکات، بەو شێوەیە، کە توانای بیرکردنەوەی دروستی هەبێت و خۆی بەر پرسیار بکات بەرانبەر کۆمەڵگە.

پرسیار: ئەی سەبارەت بە کەناڵەکان؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: هەرچی پەیوەندی بە کەناڵەکانەوە هەیە، دەبێت وابەستە بن بەو یاساو قانونانەی، کە لە نێو خۆی وڵاتدا هەیە و نابێت لێی لا بدات. پێویستە هەر کەناڵە و میساقێکی شەرەفی میدیای بە هەموو میدیاکارەکانی خۆی ئیمزا بکات کە وابەستە بن پێوەی.

پرسیار: بۆ لایەنە رەسمییەکان.. وەزارەتەکان و سەندیکا چ پەیامێکتان هەیە؟

د. کاوە عەبدولڕەزاق: پێویستە یەک وەزارەت و یەک میدیای وەزاری و یەک وتەبێژی وەزاریمان هەبێت، لە پاڵ سنووردارکردنی گواستنەوەی راستەوخۆی رووداوەکان، یاخود دروستکردنی سانسۆر لە سەر ئەو میحوەرانەی کە شەڕی تێدایە.

پرسیار: ئەگەر سەرنج و تێبینیەکی دیکەتان هەبێت و پرسیارمان لە بارەوە نەکردبێت و بە پێویستی دەزانن پێمان خۆشە لێرەدا بیخەنەڕوو..

د. کاوە عەبدولڕەزاق: شتێکی ئەوتۆم نیە ئەوەی پێویست بوو وترا، تەنها ئەوەندە دەڵێم پێویستە ئێمە میدیا بخەینە خزمەتی گەلەکەی خۆمانەوە، لە رێگەی میدیاییەوە کار لە سەر دروستبونی دەوڵەتی کوردی بکەین، کار لە سەر رۆشنبیرکردنی تاکی کورد بکەین، نەک هۆکارێک بین بۆ بڵاوکردنەوەی ترس و دڵەڕاوکێ و بێ ئومێدی، چونکە میدیای ئێمە بە هەڵەیەکدا چووە، کە قابیلی راستکردنەوەیە، ئەویش ئەوەی ئەو دێت موونافەسە و ململانێ لە گەڵ میدیایەکی عەرەبی یان فارسی یان تورکی یان جیهانی دەکات لە رووماڵکردنی رووداو و قەیرانەکانی ناوخۆی کوردستاندا، کە ئەمە هەڵەیەکی زۆر کوشندەیە ئێمە قەیرانی ناوخۆی و قەیران شەڕی دەرەکی تێکەڵی یەکتر بکەین، چونکە شەڕێک یان قەیرانێک کە وابەستە بێت بە ناوخۆی وڵاتەکەی منەوە، نابێت وەکو کەناڵێکی بیانی رووماڵی بکەم. لەبەر ئەوەی ئەم شەڕە پەیوەندیدارە بە ئاسایشی نەتەوەیی ئێمەوە، بەڵام بۆ کەناڵێکی بیانی رەنگە پەیوەندییەکی ئەوتۆی بە ئاسایشی نەتەوەیی ئەوەوە نەبێت، بۆیە ئەو ئازادە چۆن رووماڵی دەکات بە بیکات، بە هەمان شێوە بە پێچەوانەشەوە دروستە، بەو پێیەی گەر

شـەریک یـان قەیرانێک لە وڵاتێکی دیکـە ڕوودەدات میـدیای کـوردی ئـازادە چـۆن ڕوومـاڵی دەکات چونکە پەیوەندی بە ئاسایشی نەتەوەی کوردەوە نیە، پێویستە میدیای کوردی قەیرانی ناوخۆی و قەیرانی دەرەکی، تێکەڵی یەکتری نەکات.

د.کاوە عەبدولڕەزاق لە چەند دێڕێکدا

* بڕوانامەی دکتۆرای لە بواری ڕاگەیاندن و قەیران لە وڵاتی میسر لە سـاڵی ٢٠١٣ بە پلەی (مرتبە الشرف الاولی) بە دەست هێناوە.

* بـڕوانـامەی ماستەری لە بـواری میدیای ئـابووری لە وڵاتـی میسـر سـاڵی ٢٠١٠ بە پلەی باڵا بە دەست هێناوە.

* دەرچووی بەشی ڕاگەیاندنی زانکۆی سلێمانیە ساڵی ٢٠٠٤-٢٠٠٥

* لە قۆناغی چواری ئامادەییەوە لە زۆرێک لە بڵاوکراوە خوێندکاریەکاندا بـابەتی بـڵاو کردۆتەوە.

* لە سـاڵی ٢٠٠٣ تـاکو کۆتـایی سـاڵی ٢٠٠٦ وەکو بێژەرو ئامادەکارو پێشکەشکاری بەرنـامە لە دەنگـی مەدەنیەتـی سـەر بە ڕێکخـراوە دیموکراتیەکـانی (ی.ن.ک) کـاری کردووە.

* ئەنـدامی فیدراسـیۆنی ڕۆژنامەنووسـانی جیهـان و ئەنـدامی کـارای سـەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە.

* لە سـاڵی ٢٠٠٥ تـاکو ٢٠٠٦ بەرپرسـی ڕاگەیـاندنی پاسـەپۆرت و مـانەوەی سلێمانی بووە.

*چەنـدین چـاوپێکەوتنی لە سـەر ڕەوشـی میـدیا لە هەرێمـی کوردسـتان لە زۆرێـک ڕۆژنامەو کەناڵەکانی ڕاگەیاندن ئەنجام داوە.

* ئێستا یاریدەدەری ڕاگرە بۆ کاروباری کارگێڕی و خوێندکاران لە کۆلیجی تەکنیکی کارگێڕی لە زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانی.

کەمال رەئوف: لە میدیادا وێنای داعشیەکانیش وەك جەنگاوەرێکی بەئەزموون و شەڕکەر نیشاندران

قەڵەمی دیاری میدیای ئەهلی و یەکێک لە سەرنووسەرانی گۆڤارە ئەهلییەکان، رۆژنامەوان کەمال رەئوف لەم گفتوگۆیەدا سەرنجی خۆی سەبارەت بە رووماڵی میدیای کوردی بۆ شەڕی داعش دەخاتەڕوو. ئاماژە بۆ ئەوەش دەکات کە بە بەراورد بە میدیای حزبی، میدیا ئەهلییەکان "بەرپرسیارانەتر" مامەڵەیان لەگەڵ رووداوەکاندا کردووە. سەبارەت بە چۆنیتی رووماڵی شەڕی داعش لە قۆناغی یەکەمی دەرکەوتنی داعشدا دەڵێت: "دیارە ئامانجگەلێکی سیاسی لەپشتی هەندێک وێناکردنی ناو دەزگاکانی راگەیاندنەوە بوون، کێشە لەگەڵ مالکی ببوە کێشە لەگەڵ هەموو عێراقییەکان بەسوپاشەوە، بۆیە وا دادەنرا "دوژمنی دوژمنم دۆستە" و داعش تارادەیەک وا پیشاندەدرا، کە هێزێکی سوننەیەو کێشەی لەگەڵ کورد نییە".

سەبارەت بە رۆڵی لایەنە پەیوەندیدارەکان بە تایبەتی وەزارەتی پێشمەرگە، کەمال رەئوف دەڵێت: "وەزارەتی پێشمەرگە کەمترین رۆڵی بینی رەنگە تەنها رۆڵێک کە هەیبووبێت ئەوەبووە جەنابی وەزیر خاوەن هێزی خۆی نەبووە تا تۆمەتبار بکرێت بەوەی، کە لایەنداری دەکات، بەتایبەت کە هێزی چەکدا لەژێر هەیمەنەی پیاوە حیزبییەکاندا بە رۆشنتر لەم رووداوانەدا دەر کەوتن، رەنگە وتەبێژیش گەر هەبوو بێت وەک ناو یان وەک پاشکۆیەک بووبێت بۆ رووداوەکان و هیچی تر".

لەبارەی ئەزموونی میدیاکاران و رۆژنامەوانان لە رووماڵکردنی شەڕدا ناوبراو سەرنج بۆ ئەوە رادەکێشێت، کە رۆژنامەوانان لە ئاستی پرسەکەدا نەبوون و دەڵێت: "بەداخەوە ئێمە رۆژنامەنووسی شارەزاو پسپۆرمان نییە بۆ مەبستگەلێکی لەو شێوەیە حکومەتیش ئەرکی ئەوەی نەکێشاوە بەشێک لە بوجەو میزانییە بۆ پێگەیاندنی ئەو جۆرە رۆژنامەنووسانە خەرج بکات، رەنگە ئێمە خاوەن سەدان رۆژنامەنووس بین لە بواری تەشریفاتیەوە بابەت ئامادە بکات بەلام بەدانسقەش رۆژنامەنووسی لەو شێوەیە پەروەردە نەکراوە ئەوەی کە هەیە جوهدی رۆژنامەنووسەکان خۆیانە".

دەقی گفتوگۆکە:

پرسیار: هەر لە سەرەتای دەرکەوتنی داعش و تەنانەت لە داگیرکردنی موسڵەوە لە ١٠ی حوزەیرانی ٢٠١٤، میدیای کوردی چۆن دەیروانییە داعش و چ وێنایەکی بۆ درووستکردن لە هزری وەرگری کورددا؟

کەمال ڕەئوف: میدیا زیاتر هەوڵی ئەوەی دەدا وێنەیەکی ناشرین بەم هێزە ببەخشێت، لەو ڕوانگەیەشەوە وەک هێزێکی مەترسیدار و تۆقێنەر وێنایان کرد، لەوەش مەترسیدارتر وێنای سەربازی عێراقی وەک جەنگاوەرێکی ترسنۆک و داعشییەکانیش وەک جەنگاوەرێکی بەئەزموون و شەڕکەر نیشاندرا.

پرسیار: پیشاندانی دیمەنەکانی بەزینی سوپای عێراق و ناوناني ئەو سوپایە بە سوپای مالکی لە لایەن هەندێک کەناڵی حزبییەوە و پیشاندانی داعش وەک هێزی یاخیبووە سوونەکان و پرسێکی سیاسی چەندە کارێکی درووست بوو، کە میدیا کردی بە تایبەتی میدیای هەندێک لایەن؟

کەمال ڕەئوف: دیارە ئامانجگەلێکی سیاسی لەپشتی هەندێک وێناکردنی ناو دەزگاکانی ڕاگەیاندنەوە بوون، کێشە لەگەڵ مالکی ببوە کێشە لەگەڵ هەموو عێراقییەکان بەسوپاشەوە، بۆیە وا دادەنرا "دوژمنی دوژمنم دۆستە" و داعش ئارادەیەک وا پیشاندەدرا، کە هێزێکی سوننەیەو کێشەی لەگەڵ کورد نییە.

پرسیار: ئیشکالییەتێک لە ناوبردنی داعش هەبوو، بۆ نموونە هەیە دەڵێت ڕێکخراوی داعش، هەیە دەڵێت دەوڵەتی ئیسلامی، کەناڵێکی دیاری کوردیش لە میانەی پەخشی ڕاستەوخۆدا دوای ئەوەی لیدوانی لە وتەبێژی داعش وەرگرت، بڕیاریدا دەستەواژەی داعش بەکارنەهێنێت و بڵێت "دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام"، ئەم پرسە لای بەڕێزتان چۆن چارەسەر بکرێت و لە ناونانی ئەو گرووپەدا چۆن میدیا مامەڵە بکات؟

کەمال ڕەئوف: کێشەکە ناونان نییە ئەوەندەی پەیوەستە بە تێڕوانینی میدیا حیزبییەکانەوە بۆ دیاردە و ڕووداوەکان، کێشەی ئەو دەزگایانە ئەوەیە ئاراستە سیاسییە دیاریکراوەکە نەبەزێنێت، ئەمەش وایکرد ئارادەیەک وەک دۆست گەر زۆرم نەوتبێت، وەک بێلایەن سەیری داگیر کردن و هاوسنوری لەگەڵ داعش بکرێت.

پرسیار: وەک دەزانین چەکدارانی داعش پەیامەکانیان لە تۆڕی کۆمەڵایەتی تویتەر و بە زمانی عەرەبی بڵاو دەکردەوە، بەڵام ئەوە میدیای کوردی بوو پەیامەکانی دەکردنە کوردی و لە کەناڵی ئاسمانی و ماڵپەڕەکان بڵاویی دەکردنەوە، ئایا بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ میدیای کوردی نەکەوتوەتە خزمەتی داعشەوە بەو کارەی؟

کەمال ڕەئوف: لەو ڕووە هەندێک هەڵە کراوە، بەڵام لامروایە ئەوە بەئەنقەست نییە ئەوەندەی بەهۆی زۆر و بۆری میدیاکان و کێبەرکێی ئەو هەموو تیڤی دەزگایانەوەیە، کە هەر یەکەیان دەیەوێت جیاواز لەوی تر خۆی بنوێنێت.

پرسیار: لە سەرەتای شەڕی داعشەوە ئێمە تا دوو هەفتەی سەرەتای شەڕ هیچ پەیامێکی ڕەسمی وەزارەتی پێشمەرگەمان نەبینی کە بڵاو بکرێتەوە، پرسیار ئەوەیە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی وەزارەت یان وتەبێژی وەزارەت تا چەند توانیی ئەرکی خۆی ڕاپەڕێنێت و سەرکەوتووانە لە ڕووی میدیاییەوە بایەخ بە رووماڵی شەڕەکە بدات؟

کەمال ڕەئوف: وەزارەتی پێشمەرگە کەمترین ڕۆڵی بینی ڕەنگە تەنها ڕۆڵێک کە هەیبووبێت ئەوەبووە جەنابی وەزیر خاوەن هێزی خۆی نەبووە تا تۆمەتبار بکرێت بەوەی، کە لایەنداری دەکات، بەتایبەت کە هێزی چەکدا لەژێر هەیمەنەی پیاوە حیزبییەکاندا بە ڕۆشنتر لەم ڕووداوانەدا دەر کەوتن، ڕەنگە وتەبێژیش گەر هەبوو بێت وەک ناو یان وەک پاشکۆیەک بوو بێت بۆ ڕووداوەکان و هیچی تر.

پرسیار: کامێرای کەناڵێکی کوردی دەیەوێت لێدوان لە چەکداری داعش وەربگرێت، چەکدارەکە درووشم دەڵێتەوە و قسە ناکات، گرتەیەکی ڤیدیۆیی بڵاو دەبێتەوە چەکدارێکی داعش داوای ئاڵا دەکات.. گرتەیەکی دیکە پێشمەرگە و داعش وتوێژ دەکەن، لە گرتەیەکی دیکەدا ئازایی و نیشانە شکێنی چەک بەدەستی داعش پیشان دەدرێت و هەموو ئەمانەش لە میدیای کوردی بڵاو دەبنەوە، هۆکارەکە چییە ئایا میدیاکاری ئێمە درک بە دیوی ناوەوەی شتەکان ناکات یان هۆیەکی دیکە هەیە؟

کەمال ڕەئوف: ئەو دیمەنانە هی ئەوکاتەن، کە هەندێک لایەنی کوردی لایان وابوو هاتنی داعش نیعمەتە بۆ کورد و مادەی ١٤٠ی جێبەجێکرد، ئەو گرتەو نزیک بوونەوانە تا ئەو کاتەیە کە داعش پەلاماری نەهێنابوو بۆسەر ناوچە کوردستانییەکان، دەنا دوای ئەوە ئاراستەکە گۆڕدار و لە دووریشەوە گرتەی داعشییەکانیان دەستنەدەکەوت.

پرسیار: زۆربەی سەرچاوەی زانیاری میدیای کوردی بەرپرسانی ئاست مامناوەندی پێشمەرگە بوو لە سەرەتای شەڕەکەوە، هۆی ئەمە چییە.. ئایا دەکرێت میدیا بە هەرەمەکی لێدوان بگوازێتەوە؟

کەمال ڕەئوف: میدیا پێویستی بەزانیارییە، بەرپرسەکان خۆیان دەپاراست لە پێدانی زانیاری بۆیە لەحاڵەتێکی ئاوادا ڕەنگە شایەتحاڵیش ئاسایی بێت وەربگیرێت. بەڵام گەر وتەبێژ هەبێت و لایەنە پەیوەندیدارەکان ئامادەبن قسەبکەن ئەوە بەدڵنیاییەوە نابەجێیە لە کەسانی تر وتە وەربگیرێت.

پرسیار: دەوترا زۆرێک لە پەیامنێران و کامێرای کەناڵەکان زیانیان بە بەرەکانی شەڕ گەیاندووە و لە هەندێک شوێنیش پێشمەرگە کەوتووەتە هەڵەوە بە هۆی هەواڵی ناڕاستی میدیا، لێرەدا ئایا کێ بەرپرسیارە؟

کەمال رەئوف: هەمیشە میدیا ئەتوانێت رۆڵی سلبی و ئیجابی لە بەرەکانی شەڕ بگێڕێت، سوپای ئەڵمانیا لە رێگەی پەیامی رادیۆییەوە نەماسای بەبێ تەقە گرت، بەپێچەوانەوە لە جەنگی دژی داعش میدیای کوردی و بەرپرسانی سەربازی دەزگاکانی بەرگری هیچ پەیوەندی و تەنسیقێکیان نەبوو ئەوەش ئەو زیانەی لێدەکەوێتەوە، کە ئێوە ئاماژەتان پێکردوە.

پرسیار: زەقکردنەوەی گیانی حزبایەتی لە بەرەکانی شەڕ و ناوبردنی پێشمەرگە وەک دەستە و تاقمی فلان و فیسار بەرپرس لە لایەن میدیاوە چەندە کاریگەری لەسەر بڕوای خەڵک بە بەرگری پێشمەرگە دروستکردووە؟

کەمال رەئوف: بەوتەی بەرپرسەکانی حکومەت میدیاکارانی ئەهلی باشترین کەناڵگەلێک بوون، کە یەکریزی پێشمەرگەیان پاراستووە، میدیا حیزبییەکان تا ئێستا تەپوتۆزی شەڕی ناوخۆیان لەشانی خۆیان نەتەکاندووە، بۆیە دەبێت هەمووکات هەست بەمەترسی ئەو جۆرە میدیایانە بکرێت کە ئاراستە دەکرێن.

پرسیار: لە کارەساتی ئاوارەبوونی ئێزدییەکاندا کەناڵێکی ئاسمانی میوانداری ژمارەیەک هاوولاتی تووڕەبووی ئێزدی کرد و ئەوان لە پەخشی راستەوخۆدا وتیان (پێشمەرگە ئێمەی بە درهەمێکی چرووک فرۆشت)، ئایا ئەو رووماڵکردنە رەوایە لە کاتێکدا پێشمەرگە لە سەنگەرەکان بوو و ئایا ئەو جۆرە پەیامە کاریگەری نەرێنی نەکردووەتە سەر روحیەتی بەرەنگاری پێشمەرگە و بڕوای خەڵک بە پێشمەرگە.. ؟

کەمال رەئوف: رەنگە پێویست نەکات لە میدیاکانەوە شکستی خۆت بەئاشکرا نیشان بدەی و ببێتە هۆی بەرزکردنەوەی وورەی دوژمنەکەت، بەڵام ناکرێت لەکەموکورتیەکانیش بێدەنگ بیت تاکاتێکی نادیار، ئەمەش هونەری رۆژنامەنووسانی شارەزا دەردەخات لە چرکەساتێکی ئاوا هەستیاردا.

پرسیار: لە سەرەتای شەڕەکەوە و بە تایبەتی ئەو کاتەی داعش شارۆچکەی مەخموری داگیر کرد، لە رووی میدیاییەوە بۆ کورد وەک شۆکێک بوو کە کەناڵی ئاسمانی دیمەنی راکردنی خەڵکی لە هەولێر بڵاو دەکردەوە، ئایا ئەوە وەک کاریگی میدیایی درووست بوو؟

کەمال رەئوف: ئێستاشی لەگەڵدا بێت هەندێک وابیر دەکەنەوە هەولێر هی پارتیە و سلێمانیش هی لایەنەکانی تر، ئەم بۆچوونە هەڵەیە وادەکات، کە کەسانێک هەبن شکستی هەولێر بەشکستی خۆیان نەزانن، یان رۆژنامەنووسانێک هەبن لایان وابێت سەبقیان کردووە بەنیشاندانی ئەو دیمەنانە.

پرسیار: بەڕێزتان لە میدیای ئەهلیدا کار دەکەن و ماڵپەڕتان هەیە، جیاوازی رووماڵی میدیای ئەهلی لەگەڵ حزبییدا لەم شەڕەدا چۆن بوو، تا چەند میدیای ئەهلی توانی ببێتە سەرچاوەی زانیاری بۆ خەلک لە بری میدیا حزبییەکان؟

کەمال رەئوف: جیاوازی زۆر هەبوو، لەمیدیای ئەهلییدا هێزەکان بەناوی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ناودەهێنران خۆ دەپارێزرا و ململانێیەتیە حیزبییەی هەبوو، هەوڵ دەدرا شەڕی داعش بەشەڕی هەموان بناسرێنرێت، خۆ دەپارێزرا و لەو ئاراستەیەی کە دەیویست دووبەرەکی و ناتەبایی بخاتە ناو جەماوەر و هێزی پێشمەرگەوە.

پرسیار: لە کاتی دروستبوونی شەڕ و مەترسی لە سەر هەرێمی کوردستان ئایا بروات بە پرسی (بێلایەنی) هەیە؟

کەمال رەئوف: لە هەمووکاتێکدا بڕوام بە سەربەخۆیی لەکارکردندا هەیە، بەلام رەنگە سەربەخۆی لای من پشتکردنە وڵات و بەرپرسیارێتی بەرامبەر بەمەترسییەکان نەبێت، من لام وایە رۆژنامەنووس دەتوانێت سەربەخۆی خۆی لە دەستنەدات لەکاتی ئامادەکردنی هەواڵ راپۆرتدا، بەلام لە ئیختیار کردندا سەربەخۆ نین لەوەی کە بزانن چی بەکەڵکی کۆمەڵگەکەمان و ئاشتی و ئارامی دێت و بەسودە بۆ ئەو چرکەساتەی کاری تێدا دەکەیت.

پرسیار: بۆ راستکردنەوەی ئەو هەڵە و کەموکورتییانە پێتان باشە چی بکرێت و چۆن بتوانین سوود لە قۆناغی شەڕەکە وەربگرین لە رووی میدیاییەوە پێداچوونەوەیەکی هەمەلایەن بکرێت؟

کەمال رەئوف: بەداخەوە ئێمە رۆژنامەنووسی شارەزاو پسپۆرمان نییە بۆ مەبستگەلێکی لەو شێوەیە حکومەتیش ئەرکی ئەوەی نەکێشاوە بەشێک لە بوجەو میزانییە بۆ پێگەیاندنی ئەو جۆرە رۆژنامەنووسانە خەرج بکات، رەنگە ئێمە خاوەن سەدان رۆژنامەنووس بین لە بواری تەشریفاتیەوە بابەت ئامادە بکات بەلام بەداسنقەش رۆژنامەنووسی لەو شێوەیە پەروەردە نەکراوە ئەوەی کە هەیە جوهدی رۆژنامەنووسەکان خۆیانە.

کەمال ڕەئوف لە چەند دێڕێکدا

* قەڵەمێکی دیاری کاروانی ڕۆژنامەگەری ئەهلییە لە هەرێمی کوردستان و ئەو لە سەرەتای دەیەی ۲۰۰۰دا وەک یەکێک لە دامەزرێنەرانی ڕۆژنامەی ئەهلی لە هەرێمی کوردستان دەرکەوت و لە قۆناغی یەکەمی ڕۆژنامەی "هاوڵاتی" بەڕێوبەری نووسین بووە.

* چ لە ڕێگەی نووسینەوە بێت، یاخود لە ڕێگەی بەشداری بەرچاوی لە کۆڕ و سمینار و چالاکییە میدیاییەکان و وتوێژەکانی تایبەت بە میدیادا بێت لای خوێنەر و وەرگری کورد ناوێکی ئاشنایە.

* لە ۲۰۰۸ەوە تا ۲۰۱۲ سەرنووسەری ڕۆژنامەی "هاوڵاتی" بووە.

* دوای دەستلەکارکێشانەوەی لە "هاوڵاتی"، دەزگای "شارپرێس"ی دامەزراندووەو لە ئێستاشدا سەرنووسەری گۆڤاری "شارپرێس"ە و ماڵپەڕێکی ئەلیکترۆنی بە هەمان ناو هەیە. ڕۆژانە کار لەسەر ماڵپەڕەکە دەکات و بایەخی زۆری بە ڕووماڵی شەڕی داعش داوە.

دکتۆر مەگدید سەپان: هەندێک کەناڵی تەلەفزیۆن بێ ئەوەی خۆیان پێی بزانن، لەخزمەت داعش بوون

دکتۆر مەگدید سەپان مامۆستایی زانکۆ لە بەشی ڕاگەیاندنی کۆلیژی ئادابی زانکۆی سەلاحەدین، لەم گفتوگۆیەدا دەڵێت: من دژی شێوەی کارکردنی کەناڵەکانی تەلەفزیۆن و ئاژانسەکانی دەنگوباس بووم. زۆر نەشارەزایانە کاریان لەسەر ئەم پرسە ناسک و ئاڵۆزە دەکرد. هەمووی هەڵەبوو... هەندێک کەناڵی تەلەفزیۆن ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ، بێئەوەی خۆیان پێیبزانن، لەخزمەت داعش بوون. لەوکاتەی خەڵکی نەشارەزا لە ڕاگەیاندن، دەزگایەکی زەبەلاحی پێدەدرێ، ئەوە ئەنجامەکەیەتی، سەبارەت بە پرسی بێلایەن بوونی میدیا دەڵێت: "بێلایەنی قسەی قۆڕە... تۆ خەریکە میللەتت لەناو دەچێ، کچ و خوشک و ژنت لە بازارە عەرەبییەکان هەراج دەکرێ، چۆن دەکرێ بێلایەن بی؟".

دەقی گفتوگۆ:

پرسیار: لە شەڕی داعشدا ڕەخنە و گلەیی زۆر لە میدیای کوردی کرا، ئێوە وەک ئەکادیمیستێک لەو بوارە سەرنجتان لەسەر ڕووماڵی میدیای کوردی بۆ شەڕی داعش چییە؟

د. مەگدید سەپان: منیش وەک زۆربەی خەڵک، ڕەخنە و تێبینم لەسەر ڕووماڵکردنی هەواڵ و زانیارییەکان هەبوو و هەیە. ئەوەی من دەمبینی، زۆربەی هەرە زۆری دەزگاکانی ڕاگەیاندنی کوردی نەیاندەتوانی تەواوی زانیارییەکان بدەن یان بە پاکی بگوازنەوە. ئەوەی دەگەیشت یان دەنووسرا تێر و پڕ نەبوو، بە خوێندنەوەی یان بە بینینی، هێشتا کۆمەڵێک پرسیار بێ وەڵام دەمانەوە...

پرسیار: گرنگترین ئەو کەموکورتییانە چین کە بەڕێزتان تێبینیتان کردوون و لە میدیای کوردیدا هەن سەبارەت بە ڕووماڵی شەڕی داعش؟

د. مەگدید سەپان: بۆئەوەی ڕووداوی شەڕ بگوازرێتەوە، دەبێت کەسی ڕۆژنامەنووس بۆ ئەو مەبەست پەروەردەکرابێت، خولی بۆ کرابێتەوە...هتد. ڕۆژنامەنووسێک، ئەگەر لە سیاسەت، ئایین یان مێژووی حزبە کوردییەکان پسۆری ورد یان زۆر شارەزا نەبێ، بێگومان ناتوانێت بینەر و خوێنەر تێر بکا... من باس لەوە هەرناکەم، کە زۆربەی ڕۆژنامەنووسانی کورد، زمانی کوردییان لاوازە و لە تەکنیکی خاڵبەندی و ڕستەسازی

خــراپن... ئەوانەی ســـەرەوەم لە راگەیانــدنی کــوردی لە گواســـتنەوەی هەواڵ و زانیارییەکان دەبینی.

پرسیار: چەکدارانی داعش زۆرتر لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە پەیامەکانیان بڵاو دەکردەوە، ئەمە بەرپرسانی هەرێمی کوردستانی ناچار کرد بۆ ماوەی چەند کاتژمێرێک خزمەتگوزاری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بوەستێنن، ئایا ئەو ڕێککارە هیچ کاریگەرییەکی ئەرێنی لەسەر رەوشی ئەمنی درووستکرد؟

د. مەگدید سەپان: چەتەکانی داعش، خەلکی زۆر شارەزا و دونیا دیتەیان تیدا، بەشیکی زۆر لە ولاتانی ئەورووپا بۆ جیهاد و کورد کوشتن گەڕابوونەوە، بێگومان شارەزایی ئەوان لە ئینتەرنێت و تەکنۆلۆجیا لەواتی خۆمان زیاتر بوو. ئەوان دەیانزانی کاریگەری پروپاگەندەی رەش چەند زۆرە، دەیانزانی یەک پارچە گەنجی کورد بە فەیسبووک خەریکە، بۆیە ئەوەی ویستیان بە ڕێگەی فەیسبووک گەیاندیان و خەریکبوو، هەولێر چۆلدەکرا... من ئەو بریارەی حکومەتم زۆر لاباش بوو، چونکە ئەگەر فەیسبووک دانەخرابا، لەوانەبوو هەولێر سەرتاپا چۆلکرابا و لەوکات داعش زۆر بەئاسانی دەیگرت... ئەگەر من سەرۆک وەزیران بوومایە، لەوکات بەیانێکم بۆ ماوەی یەک کاتژمێر لە تەواوی کەناڵەکان بڵاودەکردەوە و دواتر کارەباشم دەکوژاندەوە... ئەمنی قەومی کورد، قەت وەک ئەوکات لەمەترسی نەبووە.

پرسیار: لە ئاستی نێودەوڵەتییدا لە ڕێگەی بەڕێوەبەرایەتی تویتەرەوە ئەمریکا کەوتە شەڕ لەگەڵ هەژمارەکانی داعش و زۆرینەی رەهای هەژمارە رەسمییەکانی داعش بلۆک کران، دەوترێت لە رووی راگەیاندنەوە ئەمە گورزێکی گەورە بوو بەر داعش کەوت، ئەوە تا چەند راستە؟

د. مەگدید سەپان: من ئەوەم نەزانیبوو، بۆیە گرانە وەلام بدەمەوە و گرانیشە زۆر بڕوای پێبکەم، چونکە لەلایەن ئەمریکا ناوی ئەو هەموو داعشەی لانییە و ئەکاونتی فەیسبووکی ئەوان نازانی، لەلایەکی دیکەش، تورکیا، سعودیە و زۆر وڵاتانی دیکەی ناوچە، چ وەک حکومەت چ وەک هاووڵاتی تا ئیستاش بە ئاشکرا پشتگیری لە داعش دەکەن و لە ماڵپەرە کۆمەلایەتییەکان پروپاگەندەیان بۆ دەکەن و زانیاری چەواشە بڵاودەکەنەوە.

پرسیار: لە میدیای کوردیدا زۆر هەوڵدرا چەکدارانی داعش بدوێندرێن، ئایا لە رووی زانستی میدیاییەوە، کە وڵات لە شەڕدایە لەگەڵ گرووپێک رەوایە میدیای ئەو وڵاتە پەیامی دوژمن بگوازێتەوە؟

د. مەگدید سەپان: من دژی شێوەی کارکردنی کەناڵەکانی تەلەفزیۆن و ئاژانسەکانی دەنگوباس بووم. زۆر نەشارەزایانە کاریان لەسەر ئەم پرسە ناسک و ئاڵۆزە دەکرد. هەمووی هەڵەبوو... هەندێک کەناڵی تەلەفزیۆن راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ، بینەوەی خۆیان پێیبزانن، لەخزمەت داعش بوون. لەوکاتەی خەڵکی نەشارەزا لە راگەیاندن، دەزگایەکی زەبەلاحی پێدەدری، ئەوە ئەنجامەکەیەتی. ئەگەر کەسێک گوتارێکی جوان و باش بنووسێ، هیچ مەرج نییە ئەو کەسە بتوانی کوردپەروەرانە و پسپۆرانە دەزگایەکی راگەیاندن کە لەم کاتە ناسکە سەرکەوتووانە بەڕێوە ببات.

پرسیار: سەرنجی بەڕێزتان لە بارەی بێلایەنییەوە چییە ئایا دەکرێت کەناڵێک رێگە بە خۆی بدات بە پاساوی 'پرۆفیشناڵێتی' پەیامی دوژمن بگوازێتەوە.. ئایا بەوە دەوترێت پرۆفیشناڵێتی؟

د. مەگدید سەپان: بێلایەنی قسەی قۆڕە... تۆ خەریکە میللەتت لەناو دەچی، کچ و خوشک و ژنت لە بازاڕە عەرەبییەکان هەراج دەکری، چۆن دەکری بێلایەن بی؟ لەهەمان کاتدا، زۆربەی هەرە زۆری بەڕێوەبەرەکانی دەزگا زەبەلاحەکانی راگەیاندن، خۆیان بەدەستماچکردن ئەو میکرۆفۆن یان کورسییان پێدراوە... ئەوەی ئەوان باسی دەکەن، مۆدێلێکی زۆر سەقەتی راگەیاندنی کوردییە، کە لەلایەن کەسانی خۆپەرست و بێدەماغ بناغەی بۆداندراوە.

پرسیار: دەوترێت، ئەوەی داعشی لە هێزێکی خوێنڕێژی توندڕەوەوە کردە پاڵەوانی نەبەزیو، میدیا بوو، بە تایبەتی ئەو کەناڵانەی بۆ دژایەتی ماڵکی هەموو کردەوەیەکی داعشیان رووماڵدەکرد و وایان بڵاودەکردەوە، کە سوپای ماڵکی سوپایەکی تێکشکاوە و داعش بە ئاسانی شکستی پێهێناوە.. ئایا ئەمە راستە؟

د. مەگدید سەپان: هەموو رووماڵکردنەکان خراپ بوون، لایەنی ئەخلاقی بایەخی پێنەدەدرا.

پرسیار: دوای داگیرکردنی شنگال لە لایەن داعشەوە، کەناڵێکی تەلەفزیۆنی راستەوخۆ میوانداری ژمارەیەک هاووڵاتی ئێزدی کرد و ئەوان لە میانی راستەوخۆکەدا وتیان 'پێشمەرگە ئێمەی بە درهەمێکی رەخیص فرۆشت'. گواستنەوەی ئەو جۆرە لێدوانە و رووماڵکردنی ئەو حاڵەتی تووڕەییەی هاووڵاتیانی شنگالی تا چەندە لەو کاتە هەستیارەدا کارێکی شیاوە کە کەناڵێک لە ژێر ناوی پرۆفیشناڵیەت ئەنجامیدا.. ؟

د. مەگدید سەپان: وەک لەسەرەوە نووسیم، ئەگەر کەسانی بەتوانا و زیرەک و پسپۆر دەزگای راگەیاندن بەڕێوە نەبەن، دەبێتە منداڵبازاڕی و هەموو جۆرە کەسێکی سەیر

سەیر دێننە سەرشاشە... ئەوەندە گێلیشن، نازانن ئەمجۆرە کەسانە، بە لێدوان و قسەکانیان هەزاران کەس بریندار دەکەن...

پرسیار: لە رووی ئێتیکییەوە ئایا بەرپرسیارێتی میدیا لە کاتی شەڕدا چییە، دەبێت چی بکرێت.. ؟

د. مەگدید سەپان: لەکاتی شەڕ، نەک تەنیا ئێتیک، بەڵکو "رەقابە" (سانسۆر)یش دەکرێتە سەر دەزگاکانی راگەیاندن. ئەمریکا و ئەوروپا لەشەڕی کەنداو وایانکرد، بۆ کورد نەیکا؟ دەبی هەموو زانیارییک لە خزمەتی گەل دا بێت.

پرسیار: بەرێزتان لە کتێبی (ئەگەر رۆژنامەنووس هات..) بەرچاورونی پێویست دەدەیتە بەرپرسان بۆ ئەوەی بزانن چۆن مامەڵە لەگەڵ رۆژنامەوانانددا بکەن، ئەی لە ئێستادا ئەگەر شەڕ درووست بوو و داعش هات، چۆن ئامۆژگاری رۆژنامەوانان دەکەیت و ئەوان دەبێت چی بکەن و چۆن بن ؟

د. مەگدید سەپان: زۆر گرانە، چونکە زۆربەی هەرە زۆری رۆژنامەنووس حزبین و ئەوان کار بۆ حزبەکانیان دەکەن، هەروەها زۆربەی هەرە زۆری دەزگاکانی راگەیاندنیش هەر حزبین... حزب چ فەرمان بکا، ئەوان جێبەجێی دەکەن... بەڵام ئەگەر بەرپرسەکانی کوردستان کتێبەکەی منیان خوێندبایەوە و ئەگەر خۆشیان تۆزێک مێشکیان هەبا، بێگومان رەوشی رۆژنامەنووسان باشتر دەبوو، یاسایەکی باشی راگەیاندنمان دەبوو، کە بەرگری لە ژیان و گوزەرانی رۆژنامەنووسان دەکرد.

پرسیار: لە شەڕی داعشدا لەشکرێک رۆژنامەوان بۆ وێنەگرتن چوونە بەرەی شەڕەوە، ئەوان دیوی ناوەوەی سەنگەری پێشمەرگەیان پیشاندەدا، هەندێکیان تەنانەت سیناریۆیان درووستکرد بۆ ئەوەی بڵێن لە ناو شەڕداین، بۆ نموونە پەیامنێری گەرمیانی کەناڵێکی ئاسمانی ئەوەی کرد، ئەمە تا چەند لە زانست و ئێتیکی میدیاییدا جێگەی دەبێتەوە؟

د. مەگدید سەپان: ئەگەر رۆژنامەنووس کارێکی لەمشێوەیە بکات یان کردبێتی، دیارە ئەو کەس خۆی رۆژنامەنووس نییە، بەڵام ئەگەر کارێکی لەمشێوەیەی رەتبوو، دەبا بەرێوەبەرەکان پێش پەخش پێیانزانیبا و رۆژنامەنووسەکەشیان دەرکردبا. ئەمجۆرە کارانە لە رۆژنامەنووسی باش و جددی ناوەشێنەوە.

پرسیار: لە ١٥ رۆژی سەرەتای دەستپێکی شەڕدا وەزارەتی پێشمەرگە هیچ کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانی و بەیاننامەیەکی سەربازی دەرنەکرد، ئایا ئەرکی ئەو وەزارەتە لە کاتی بوونی قەیرانی شەڕدا چییە؟

د. مەگدید سەپان: هەموو دەزانن، وەزیری پێشمەرگە، تەنیا بەناو وەزیرە و ئیمزای نە لەلایەن برادەرانی یەکێتی یان برادەرانی پارتی بەهەند وەرناگیری... ئەو هیچی لەدەست نییە و پەیکەرێکی زیندووە لەسەر کورسییەکی گەرمییان داناوە و مووچەی وەزیری پێدەدەن... بۆنموونە: ئەگەر نێچیروان بارزانی، یان مەسرور بارزانی یان قوباد تاڵەبانی یان دەرباز کۆسرەت رەسول وەزیربان، لە کاتژمێری یەکەم کۆنگرە دەبەسترا و کارەکە زۆرباشتر دەڕۆیی.

پرسیار: ئەرکی لایەنە پەیوەندیدارەکانی دیکەی وەک فەرماندەی گشتی هێزی چەکدار، هێزەکانی پاسەوانی هەرێم، سەندیکای رۆژنامەنووسان لە کاتی شەڕدا چییە و دەبێت چی بکەن بۆ ئەوەی ئەو هەڵانە دووبارە نەبنەوە؟

د. مەگدید سەپان: ئەوە هیچ کاری سەندیکای رۆژنامەنووسان نییە. کاری سەندیکا بەرگریکردنە لە رۆژنامەنووس لە هەموو کەش و هەوایەک... خۆ سەندیکا وەزارەت یان پەرلەمان نییە... لە کوردستان هەموو شتەکان تێکەڵ بووە.

پرسیار: بەڕێزتان لە ناوەندێکی زانستییدان و لە هەرێمی کوردستان بەشی راگەیاندن لە زانکۆ و پەیمانگەکانی هەرێم بوونی هەیە، ئەرکی ناوەندی زانستی لە وەها بارودۆخێکدا چییە و تا چەند ئەو ناوەندە زانستییە ئەرکی خۆی راپەڕاندووە لە وشیارکردنەوەی میدیای کوردی و بەرگرتن لە هەڵە و کەموکورتییەکانی؟

د. مەگدید سەپان: ئەم ناوەندە ئەکادیمییانە، کاریان پەروەردەکردنی رۆژنامەنووسە، لەهەمان کاتدا، دەکرێ وانەیەک بەناوی پەیامنێری جەنگ زیاد بکرێ. بەڵام ئەم ناوەندە ئەکادیمییانە، وەک پێویست پارمەتییان نادرێ، گرفتی شوێن و سەرچاوە و مامۆستایان هەیە، بۆیە ئەوانیش ناتوانن بە ئەرکی سەرشانیان وەک پێویست هەڵبستن.

د. مەگدید سەپان لە چەند دێرێکدا:

د. مەگدید سەپان وەک ئەکادیمیستێک لە ناوەندی زانستی و مەعریفی تایبەت بە رۆژنامەوانی ئامادەگییەکی دیارو بەرچاوی هەیە، ئەو لە ١٩٦١ لە گوندی گراوی سەر بە هاوینەهەواری پیرمام لەدایک بووە و لە سەرەتای لاوییدا و لە پایزی ١٩٧٦ بە رێکەوت لە چاپخانەی کوردستان و لای مامۆستا گیوی موکریانی وەک شاگرد دامەزراوە و تا هاوینی ١٩٨٣ لە چاپخانەکە کاری کردووە. هەر لەو ساڵەدا چووەتە ئێران و لەوێ روویکردووەتە سوید و لەوێش ٣ ساڵ لە چاپخانە کاریکردووە. لە ١٩٨٧ بۆ خوێندن چووەتە سۆڤیەت و لە لە ١٩٩٣ لە زانکۆی لینینگراد (سانکت-

پیتربــورگ) لە فــاکولتیتی ڕۆژنامەنووســـی بڕوانــامەی ماســتەر لەســەر "فیلمــی دۆکیومێنتاری" بەدەستهێناوە.
لە هەمان زانکۆ، ساڵی ١٩٩٨ دکتۆرای بەدەستهێناوە. تێزی دکتۆراکەی بە ناونیشانی: "چاپەمەنی جالیەی کورد- مێژووی سەرهەڵدان و قۆناغی سەردەم" ئامادەکردووە. دوای گەڕانەوەی بۆ هەرێمی کوردستان لە ساڵی ٢٠٠٤ وە لەسەرەتا وەک سەرۆکی بەشی ڕاگەیاندنی کۆلێژی ئاداب – زانکۆی سەلاحەدین و ئێستاش وەک مامۆستا لەهەمان بەش وانە دەڵێتەوە و ژمارەیەک کتێبی لە بواری ڕۆژنامەوانی بەچاپ گەیاندووە.

د. نەزاکەت حەمە سەعید: نەتوانراوە بە شێوەیەکی قوڵ وێنا و ئایدیایەکی فراوانمان لەسەر داعش بۆ درووستبکەن

مامۆستای زانکۆ و توێژەری بواری میدیا دکتۆر نەزاکەت حەمە سەعید رایدەگەیەنێت، لە رووماڵی شەڕی داعشدا میدیای کوردیی لە سەرەتادا شپرزە بووە و نەبوونی ئەجێندا و پەیامێکی یەکگرتووانە بۆ بەرەنگاربوونەوەی مەترسییەکانی داعش زیانی لە وەرگری کورد داوە و بە شێوەیەکی گشتی میدیای کوردیی نەیتوانییوە لە رووماڵکردنی ئەو پرسەدا "بە شێوەیەکی قوڵ وێنا و ئایدیایەکی فراوانمان لەسەر داعش بۆ درووستبکەن". سەبارەت بە پرسی ژنانی رفێندراوی ئێزدییەکان و ئەو کارەساتانەی بەسەر ژنانی کۆمەڵگەی شنگالییدا هێنران، دکتۆر نەزاکەت دەڵێت: "میدیای کوردیی نەیتوانی ئەو مەسەلەی گەورە بکات، ئەوەش بەشێکی سیاسەت بوو، بەشەکەی دیکەشی مردووی رێکخراوەکانی ژنان و کۆمەڵگەی مەدەنی و نەبوونی جورئەتی میدیای کوردی بوو".

دەقی گفتوگۆکە:

پرسیار: هەر لە سەرەتای دەرکەوتنی داعش و تەنانەت لە داگیرکردنی موسڵەوە لە ١٠ی حوزەیرانی ٢٠١٤، میدیای کوردی چۆن دەیڕوانییە داعش و چ وێنایەکی بۆ درووستکردن لە هزری وەرگری کورددا؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: بە بڕوای من ئەگەر بەگشتی باس لە میدیای کوردی بکەین، چوونکە میدیاکان هەر یەکە زمانحاڵی حزب و لایەنێکن، جیاواز و بگونجێت بڵێین شپرزە رووماڵ و وێنایان کردووە. هەیە وەک درندەیەک، هەیە بەو شێوە نا. بەڵام بە تێکڕا دەتوانم بڵێم وەک وێنایەکی رووکەش بە شێوازێکی ناشیرین و مەترسی بۆ سەر تاکی کوردی و عیراقی پیشاندراوە، بەڵام نەتوانراوە بە شێوەیەکی قوڵ وێنا و ئایدیایەکی فراوانمان لەسەر داعش بۆ درووستبکەن وەک وەرگر.

پرسیار: پیشاندانی دیمەنەکانی بەزینی سوپای عێراق و ناونانی ئەو سوپایە بە سوپای مالکی لە لایەن هەندێک کەناڵی حزبییەوە و پیشاندانی داعش وەک هێزی یاخیبووە سووننەکان و پرسێکی سیاسی چەندە کارێکی درووست بوو کە میدیا کردی بە تایبەتی میدیای هەندێک لایەن؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: وەک وتم بەداخەوە مەسەلە و رووداوەکان حەقیقەتیان ون دەبێت لە ناو ئامانجە حزبیەکاندا، بۆیە بەداخەوە نەک هەندێک لایەن بەزینی سوپای

عێراقی، کە بە بەرژەوەندی داعش دەشکایەوە باس دەکرد، چەندین هەواڵی لە خزمەت داعش دادەبەزاند، لەبری چارەسەری قەیرانەکە ئاگری بەسەردا کرد و ناکۆکییەکانی سوننە، شیعە، کورد و عەرەبی زیاد دەکرد.

پرسیار: ئیشکالییەتێک لە ناوبردنی داعش هەبوو، بۆ نموونە هەیە دەڵێت ڕێکخراوی داعش، هەیە دەڵێت 'دەوڵەتی ئیسلامی'، کەناڵێکی دیاری کوردیش لە میانەی پەخشی ڕاستەوخۆدا دوای ئەوەی لیدوانی لە وتەبێژی داعش وەرگرت، بڕیاریدا دەستەواژەی داعش بەکارنەهێنێت و بڵێت 'دەوڵەتی ئیسلامی' لە عێراق و شام، ئەم پرسە لای بەڕێزتان چۆن چارەسەر بکرێت و لە ناونانی ئەو گرووپەدا چۆن میدیا مامەڵە بکات؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: ئەمانەش مەترسی و هەڵەیەکی گەورە و یەک گوتار نەبوون و یەک هەڵوێست نەبوون و شپرزەیی میدیای کوردی پیشاندا، کە مەترسییەکی گەورەی نەتەوەیی لە بەردەستدا بێت نەتوانێت گوتارێکی یەکگرتووت هەبێت بۆی، کە ئەمیش هەر بە هۆکاری پەرتەوازیی میدیا و شپرزەیی و نەبوونی میدیایەکی نیشتمانی.

پرسیار: وەک دەزانین چەکدارانی داعش پەیامەکانیان لە تۆڕی کۆمەلایەتی تویتەر و بە زمانی عەرەبی بڵاو دەکردەوە، بەڵام ئەوە میدیای کوردی بوو پەیامەکانی دەکردنە کوردی و لە کەناڵی ئاسمانی و ماڵپەڕەکان بڵاویی دەکردنەوە، ئایا بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ میدیای کوردی نەکەوتوەتە خزمەتی داعشەوە بەو کارەی؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: وەک لەسەرەوە وتم شپرزەیی و جیاواز ڕووماڵکردن و گوتاری جیاواز لە میدیای کوردیدا خزمەتی بە داعش کرد و دانپیدانانە، کە میدیای کوردی دەوڵەتی ئیسلامی و ناوی وەزیری ئەو دەوڵەتە و چالاکییەکانی داعشی بڵاو دەکردەوە.

پرسیار: لە سەرەتای شەڕی داعشەوە ئێمە تا دوو هەفتەی سەرەتای شەڕ هیچ پەیامێکی ڕەسمی وەزارەتی پێشمەرگەمان نەبینی کە بڵاو بکرێتەوە، پرسیار ئەوەیە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی وەزارەت یان وتەبێژی وەزارەت تا چەند توانیی ئەرکی خۆی ڕاپەڕێنێت و سەرکەوتووانە لە ڕووی میدیاییەوە بایەخ بە ڕووماڵی شەڕەکە بدات؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: من زۆر ئاگاداری ئەوە نەبووم.. ببورە.

پرسیار: کامێرای کەناڵێکی کوردی دەیەوێت لیدوان لە چەکداری داعش وەربگرێت، چەکدارەکە درووشم دەڵێتەوە و قسە ناکات، گرتەیەکی ڤیدیۆیی بڵاو دەبێتەوە

چەکدارێکی داعش داوای ئاڵا دەکات.. گرتەیەکی دیکە پێشمەرگە و داعش وتوێژ دەکەن، لە گرتەیەکی دیکەدا ئازایی و نیشانە شکێنی چەک بەدەستی داعش پیشان دەدرێت و هەموو ئەمانەش لە میدیای کوردی بڵاو دەبنەوە، هۆکارەکە چییە ئایا میدیاکاری ئێمە درک بە دیوی ناوەوەی شتەکان ناکات یان هۆیەکی دیکە هەیە؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: رەنگە بەشێکی شپرزەیی میدیایی کوردی بێت، بە شێکی دیکەشی ئامانج و مەبەستی سیاسی بێت.

پرسیار: زۆربەی سەرچاوەی زانیاری میدیای کوردی بەرپرسانی ئاست مامناوەندی پێشمەرگە بوو لە سەرەتای شەڕەکەوە، هۆی ئەمە چییە.. ئایا دەکرێت میدیا بە هەرەمەکی لێدوان بگوازێتەوە؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: رەنگە بەشێکی ئامادەنەبوونی بەرپرسانی سەرەوە بووبێت بۆ پێدانی زانیاری و بەشێکی دیکەیشی شپرزەییەکە بێت.

پرسیار: دەوترا زۆرێک لە پەیامنێران و کامێرای کەناڵەکان زیانیان بە بەرەکانی شەڕ گەیاندووە و لە هەندێک شوێنیش پێشمەرگە کەوتووەتە هەڵەوە بە هۆی هەواڵی ناڕاستی میدیا، لێرەدا ئایا کێ بەرپرسیارە؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: میدیا بەرپرسیارە، سیستمی سیاسی بەرپرسیارە، نەبوونی میدیای نیشتمانی و نەبوونی رێکخستنی میدیای وڵات بەرپرسیارە تاکو سیاسەتێکی دیاریکراو بۆ رووبەرووبوونەوەکان و رووداوەکان داڕێژرێت.

پرسیار: زەقکردنەوەی گیانی حزبایەتی لە بەرەکانی شەڕ و ناوبردنی پێشمەرگە وەک دەستە و تاقمی فلان و فیسار بەرپرس لە لایەن میدیاوە چەندە کاریگەری لەسەر بڕوای خەڵک بە بەرگری پێشمەرگە درووستکردووە؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: خەڵک تارادەیەک باوەڕی بە پێشمەرگە هەبوو چونکە ناکرێت بڵێین میدیا هیچی نەکردووە لەوبوارەدا توانیویەتی هەست و سۆزی خەڵک تارادەیەک دروست بکات، بەڵام ئەو موحد نەبوونە کاریگەری خۆی هەبوو.

پرسیار: لە سەرەتای شەڕەکەوە و بە تایبەتی ئەو کاتەی داعش شارۆچکەی مەخموری داگیر کرد، لە رووی میدیاییەوە بۆ کورد وەک شۆکێک بوو کە کەناڵی ئاسمانی دیمەنی راکردنی خەڵکی لە هەولێر بڵاو دەکردەوە، ئایا ئەوە وەک کارێکی میدیایی درووست بوو؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: نا دروست بوو لەو لایەوە کە ورەی خەڵکی رووخاند، بەڵام ئەوەش هەر دەگەڕێتەوە بۆ ئامادەنەبوونی میدیاو بێبەرنامەیی.

پرسیار: شەڕی داعش پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە پرسەکانی تایبەت بە مافی ژنەوە هەبوو، ئەوان سەدان ژنی ئێزدییان دەستبەسەر کردووە و دەوترێت ئەو ژنانەیان خستووەتە بازاڕی کۆیلە فرۆشییەوە، ئایا ڕووماڵی میدیای کوردی بۆ ئەو پرسە بە تایبەتی چۆن هەڵدەسەنگێنیت؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: ئارادەیەک باشبوو، بەڵام ئەو مەسەلەیەی وەک مەسەلەی ئێزدییەکان، نەکردە مەسەلەیەکی مرۆیی و ڕای جیهانی بۆ کۆبکاتەوەکە خۆی لە خۆیدا تاوان و مەسەلەیەکی زۆر دژە مرۆڤایەتی و کەرامەت و ناسنامەی نەتەوەیەک بوو.

پرسیار: بەڕێوبەرایەتی ئەوقافی ئێزدییەکان لە بەیاننامەیەکدا ئەنجامدانی چاوپێکەتنی لەگەڵ ئەو ژنانەی کە لە لایەن داعشەوە ڕفێندرابوون و دواتر گەیشتنەوە هەرێم قەدەغە کرد، لە بەیاننامەکەدا ئەوە هاتبوو، کە ڕەنگە لێدوانی ئەو ژنانە مەترسی بۆ سەر ژیانی ئەوانی دیکە دروستبکات، لەو نێوەندەدا میدیا چەند بە هەستیارییەوە مامەڵەی لەگەڵ ئەو پرسەدا کردووە؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: وەک وتم میدیای نەیتوانی ئەو مەسەلەی گەورە بکات، ئەوەش بەشێکی سیاسەت بوو، بەشەکەی دیکەشی مردووی ڕێکخراوەکانی ژنان و کۆمەڵگەی مەدەنی و نەبوونی جورئەتی میدیای کوردی بوو.

پرسیار: لە کاتی دروستبوونی شەڕ و مەترسی لە سەر هەرێمی کوردستان ئایا بڕوات بە پرسی (بێلایەنی) هەیە؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: پرسی بێلایەنی لە کاتی هەڕەشە بۆ سەر ئەمنی قەومی و نەتەوە مەسەلەیەک نیە، تۆ بێلایەنانە هەواڵی هەردوولای بەرەی جەنگ بگەیەنیت، چونکە ئەمنی قەومی لە پێش هەموو شتێکەوەیە.

پرسیار: بۆ ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵە و کەموکورتییانە پێتان باشە چی بکرێت و چۆن بتوانین سوود لە قۆناغی شەڕەکە وەربگرین لە ڕووی میدیاییەوە پێداچوونەوەیەکی هەمەلایەن بکرێت؟

د. نەزاکەت حەمە سەعید: چ میدیای کوردی چ ڕۆژنامەنووسەکانی، لاوازی ئاستی پرۆفیشناڵمان هەیە لە ڕووماڵکردنی جەنگ و چارەسەری قەیران کە ئەمە لەوڵاتان بە کۆرس و دەورە دەخوێنرێت، بۆیە پێویستە لەم بوارەدا میدیا و ڕۆژنامەنووسی کوردی دەوڵەمەند بکەین. لەهەمانکاتدا بیر لە دانانی میدیایەکی نیشتمانی زمانحاڵی

نیشتمان بکرێتەوە کە گەورەترین بۆشایی وڵاتە، چونکە زەحمەتە میدیای حزبی بتوانێت خزمەت بە نەتەوە و نیشتمان بە گشتی بکات.

دکتۆر نەزاکەت حەمە سەعید لە چەند دێڕێکدا:

*د. نەزاکەت حوسێن حەمەسەعید، لە شاری هەڵەبجە و لە ١٩٧٣ لەدایکبووە.

* دکتۆرای لە تەلەفزیۆنی بازرگانی - ڕیکلام لە بەریتانیا، ساڵی ٢٠١١ بەدەستهێناوە.

* ماستەری لە بواری پەخشی جیهانی و ڕۆژنامەوانی لە بەریتانیا ٢٠٠٨ بەدەستهێناوە.

*بەکالۆریۆس لەبواری خوێندنی میدیا/ تەلەفزیۆن، لە عێراق ٢٠٠٥ بەدەستهێناوە.

*دبلۆمی لە تەندروستی و کۆمەڵگا، لە عێراق ساڵی ١٩٩٣ بەدەستهێناوە.

لە ژمارەیەک دامەزراوەی بواری میدیا بووەتە ئەندام لەوان: (کۆمپانیای کریس کرادڵ بۆ بازارکاری و ڕیکلامکردن لە بەریتانیا، لە ساڵی ٢٠١٢ەوە تا ئێستا. یەکێتی ستۆدیۆکانی میکسا، بۆ ڕاگەیاندن و پەیوەندیکردن، لە ساڵی ٢٠١٠ەوە تاکو ئێستا. ئەندامی کارای سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان.ئەندامی فیدراسیۆنی نێودەوڵەتی ڕۆژنامەنووسانە. ئەندامی یەکێتی ڕۆژنامەنووسانی نەتەوەیی لە بەریتانیا (NUJ) لە ٢٠٠٦ەوە تاکو ئێستا).

لێکۆڵینەوەکان:

* کاریگەری ڕیکلامی جیهانی تەلەفزیۆنی لەسەر گۆڕینی کولتوور و شێوازی ناسنامە.

* دەزگای خزمەتگوزاری گشتی بی بی سی لە ژێر هەڕەشەدا، لێکۆڵینەوەیەکە لەبارەی شێوازی هاریکاری لەبەردەم ڕاگەیاندن و ڕیکلامی بازرگانی و دیجیتاڵی.

* کاریگەری ڕاگەیاندن لەسەر ژن و مێردی کورد.

* گۆڤارە کوردییەکانی تایبەت بە منداڵ، لەدوای ڕاپەڕینی ١٩٩١.

* بەهای هەواڵ لە کەناڵ و تەلەفزیۆنەکانی یەکگرتوو.

ئەنجام

گرنگترین و هەستیارترین چەک لە بواری رووبەڕووبوونەوەی راستەوخۆ و ناراستەوخۆدا، یاخود لە یەکلاکردنەوەی ململانێی چەکداری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکاندا، چەکی وشە و راگەیاندن و پرۆسەکانی شەڕی دەروونییە.

شارەزایان لەو بڕوایەدان، ئەوەی ئەنجامی شەڕەکان لە بەرژەوەندی لایەک لە لایەنەکانی ململانێ یەکلاییدەکاتەوە، راگەیاندنی سەربازییە. گرنگی و هەستیاری ئەو جۆرە راگەیاندنە تەنیا پەیوەست نییە بە ململانێ چەکدارییەکان و تایبەت نییە بە کاتی شەڕەوە، بەڵکو لە قۆناغی پێش شەڕ و لە کاتی شەڕ و لە قۆناغی دوای شەڕیشدا رۆڵ و بایەخی خۆی لەدەست نادات.

ئێمە لە هەرێمی کوردستان هەرچەندە دامەزراوەی سەربازی و پەیکەری ئیدارەی سەربازییمان وەک پێویست هەیە، بەڵام ئەو دامەزراوە سەربازییانە بە تایبەتی وەزارەتی پێشمەرگە، تا ئێستا نەیتوانیوە ببێتە خاوەنی راگەیاندنێکی سەربازی ئەوتۆ کە خزمەتی ستراتیژی سەربازی لە هەرێمی کوردستان بکات و پەیامی خۆی لە رێگەیەوە بگەیەنێت. ئەمەش دیارترین کەموکورتی وەزارەتە و لە قۆناغی بەرەنگاربوونەوەی پەلامارەکانی داعشدا بە روونی هەبوونی ئەو بۆشاییەمان هەست پێکرد.

پەیامنێرانی جەنگیی دەکرێت وەک پەیامبەرانی هەواڵی سەنگەرەکان و چاوی خەڵک لەسەر رەوشی بەرەکانی شەڕ بناسرێن. ئەوان کەسانی شارەزا و راهێنراوی ئەوتۆن، کە لە بەرامبەر سادەترین وشە و زانیارییدا هەستیارییەکی لە رادەبەدەریان هەیە. بۆ دۆخی ناهەمواری بەرەکانی شەڕ ئامادەکاری جەستەیی و مەعنەویان کردووە. بە ئاسانی نابنە نێچیری ویستی هیچ لایەکی بەرەکانی شەڕ، بەڵام دواجار ئەوانیش لە ژێر کاریگەری رەوشی شەڕ و بڕیارەکانی پەیوەست بە شەڕەوەن لە بەرەکانی پێشەوەدا. ئەوەی ئەوان جیادەکاتەوە لەوەی ببنە سیخوڕی لایەنێک بەسەر لایەنێکی دیکەی شەڕەکەوە، دیقەت و وردبینیانە لە هەڵاوێردکردنی ئەو زانیارییانەی پێویستە بگوازرێنەوە و ئەو راستییانەی شیاوی بڵاوکردنەوە لە کات و ساتی خۆیاندا. هەندێکجار بڵاوکردنەوەی راستیی ئەگەر لە وادەی خۆیدا نەبێت رەنگە کارەساتی بەدوادا بێت.

رووماڵکردنی رووداوەکانی شەڕ لە بەرەکانی پێشەوەی سەنگەری پێشمەرگە، هەندێک راستی تاڵی سەبارەت بە ئەدا و رادەی زانست و مامەڵەی ئێتیکی میدیاکارانی

کوردی بۆ دەرخستین. دەتوانین دان بەو ڕاستییە تاڵەدا بنێین، کە میدیاکاری ئێمە و پەیامنێری کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لە بەرەکانی شەڕ، لە ئاستی ئەو ئەرکە قورس و پڕ لە سەرکێشییە نەبوون و زۆرینەیان بچووکترین زانیارییان سەبارەت بەو ئەرکە قورسە نەبوو، کە بێباکانە شانیان خستبووە ژێرییەوە. هەربۆیە بەخۆداچوونەوە و خوێندنەوە و شارەزابوون و گوێگرتن بە مەبەستی فێربوون باشترین کارێکە، پەیامنێری کەناڵەکان بیخەنە کارنامەی ژیانی میدیاییانەوە.

شەڕی دەروونیی یەکێک لەو چەکە هەستیار و مەترسیدارانە بوو، کە داعش بەو پەڕی شارەزایی و وردەکارییەوە دژی نەیارەکانی و لە ناویشیاندا دژی کورد بەکاری دەهێنا. ئێمە ئەگەر بمانەوێت هەڵەکانی ڕابردوومان دووپات نەکەینەوە پێویستمان بە خۆ پەروەردەکردن و بەدواداچوونی پرسەکانی پەیوەست بە زانستی دەروونزانی سەربازی و ئاشنابوون بە چەمکەکانی شەڕی دەروونیی و کەرستەکانی هەیە. بۆ ئەوەی ئەو چەکە کوشندەیە بناسین کە دوژمن بەر لەوەی بەسەر جەستەماندا تێپەڕێت، کەسایەتی و بیروهۆش و هەست و نەستمان داگیر و خاپوور دەکات. ناسینی ئەو چەکە کوشندەیەی دەست دوژمنەکانمان ڕێگەی بەرگریکردن و خۆڕاگریمان پیشان دەدات. ئەگەر بمانەوێت بە پەیژەی بەرەو سەربەخۆییدا سەربکەوین، بە بێ لەبەرچاوگرتنی گرنگی ئەو جۆرە چەکە لە لوتکەش بین ناگەینە ئامانج و لە پێ خزانێکدا ڕیسی سەدان ساڵەمان دەبێتەوە خوری.

داعش وەستایانە و شارەزایانە سوودی لە تەکنۆلۆژیای نوێی گەیاندن بە گشتی و میدیای کۆمەڵایەتی بە تایبەتی وەرگرتووە، بۆ بەکارهێنانی ئەو چەکە کوشندەیە و داڕووخانی گیانی بەرەنگاربوونەوەی دوژمنەکانی. ئەو ڕێکخراوە، لە گرووپێکی چەکدارییەوە توانیویەتی لەسەر نەخشە و واقیعی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و فەرهەنگی ناوچەکەدا جێپێیەکی فراوان داگیر بکات و دەوڵەتێک لەسەر بنەمای ترس و تۆقاندن و پروپاگەندە بنیاتبنێت.

دامەزراوە میدیاییەکانی داعش، یەک و دوان نین و بە هەزاران بەکارهێنەری میدیای کۆمەڵایەتی لە سەرتاسەری جیهاندا کاری جدی بۆ گەیاندنی پەیامی داعش دەکەن. کاریگەرییەکانی ئەو پەیامانە نەک تەنیا کاتیی نین، بەڵکو بەهۆی هەبوونی پێشینە و ڕەگ و ڕیشاڵیان لەناو هزر و بیرکردنەوەی و مێژووی سەرچاوەی فەرهەنگی و ئاینی و کلتووری ناوچەکەدا، هەمیشەیین و بۆ دەیان ساڵی دیکە دەمێننەوە. بۆ قۆناغی داهاتوو، تاکە چەکدارێکی داعش لەسەر زەوی نەمێنێت، ئێمە

پێویستمان بە بەردەوامبوون لەسەر بەرەنگاربوونەوەی ئەو بیروتێگەیشتنە هەیە، کە داعش لە هزری وەرگرانیدا چاندوویەتی.

کەواتە بەرەنگاربوونەوەی میدیای داعش و ئەو شەڕە دەروونییەی داعش ئەنجامیدەدات، ئەرکێکی هەنووکەیی نییە و پێویستی بە داڕشتنی ستراتیژ و بەرنامەی درێژخایەن هەیە، بە جۆرێک هەموو ناوەندە زانستی و هونەری و ئاینی و کۆمەلایەتی و سیاسیی و پەروەردەییەکانی کۆمەلگەی ئێمە پێوەی پابەند بن و کاری لە پێناودا بکەن، بۆ ئەوەی هەمووان بتوانین قۆناغی داعشیزم تێپەڕێنین و بگەینە قۆناغێک نەوەکانمان مەترسی ئەو تەرزە بیرکردنەوە و تێگەیشتنەی داعشیان لەسەر نەمێنێت.

میدیا، لەو نێوەندەدا رۆڵێکی سەرەکی و یەکلاکەرەوەی هەیە، ناکرێت رێگە بدەین، میدیای ئێمە ببێتە داینەمۆی بوژاندنەوەی فیکری داعش و ماکینەی بەرهەمهێنانەوەی ئەو تێگەیشتنە تاریکبینیەی داعش دەیەوێت بیچێنێت. پرۆفیشناڵ بوون و پیشەییانە کارکردن دژبەری ئەو پرۆسەیە نییە، بەڵکو تەواوکاری مەسەلەکەیە. چونکە جوینەوە و دووبارە بلاوکردنەوە، نمایشکردن، بواردان بە گەشانەوەی پروپاگەندەی داعش، بە جەماوەریکردنی پەیامەکانی داعش، بە ئەستێرەکردنی کارەکتەرەکانی، وەرگێرانی پەیامەکانی، مانای لایەنداری و هاوکاریکردن و دابینکردنی پشتیوانی میدیایی و کۆمەککردنی داعشەوە بۆ ئەوەی ئەو پەیامەی خۆی توانای گەیاندنی نییە، بە ئاسانترین و باشتر لەوەی داعش دەیەوێت بگاتە وەرگران.

خاڵی گرنگ و جێی نیگەرانی ئەوەیە، میدیای کوردیی، هێشتا نەیتوانییوە، بگاتە ئەو ئاستە لە پرۆفیشناڵێتی و پیشەیی بوون، کە خۆی بانگەشەی بۆدەکات. میدیای ئێمە لە ماوەی رووماڵی شەڕی داعشدا، وێڕای ئەوەی کۆمەکی زۆری داعشی کردووە لە گواستنەوە و گەیاندنی پەیامەکانی داعش بە وەرگری کورد، هاوکات بنیاکانە لە ئاستی ئێتیک و زانستی پیشەکەیدا مامەڵەی لەگەڵ رووماڵی شەڕی داعشدا کردووە.

هەریەک لە چەمکەکانی بێلایەنی و هاوسەنگی و تێنەگەیشتن لە راستەقینەی ئەو دوو چەمکە بەشێکی زۆری کەناڵ و میدیاکارانی لە خانەی میدیاکارییەوە داشۆری و ئەوانی بە کردەوە کردە، کەرەنای دەستی داعش، بە جۆرێک کە هەریەک بە پەیج و هەژمارەکانی داعش لە توانایاندا هەبوو، زۆرینەی رەهای کەناڵە کوردییەکان و سایت و چاپکراوەکانی هەرێم لەخشتەبەرن. ئەمە سەرەڕای ئەوەی بەشێکی زۆریان راستەوخۆ کاریان بۆ جوینەوە و دووبارە بلاوکردنەوەی پروپاگەندەی داعش دەکرد، بە جۆرێک کە زۆرینەی رەهایان جیاوازی نێوان درووشم و زانیاریان نەدەکرد و

ئامادەبوون درووشمە پڕوپاگەندەییەکانی داعش وەک سەبقێکی میدیایی دەرخواردی وەرگری کوردی بدەن.

تەوەرێکی دیکەی گرنگی جێی سەرنج، لەم میانەیەدا، بێدەنگی ناوەندە زانستییەکان، بەتایبەتی بەشەکانی ڕاگەیاندن، کۆمەڵناسی و دەروونزانی لە زانکۆ و پەیمانگەکان بوو. بەداخەوە ئەوان کەمترین ئامادەگییان لە خستنەڕووی دید و سەرنج بە مەبەستی ڕاستکردنەوەی هەڵەکان و بڵاوکردنەوەی هۆشیاری میدیای و دەروونزانیانە هەبوو، لە پێناو کەمکردنەوەی زیان و مەترسییەکانی ئەو چەکە ترسناکەی داعش دژی کۆمەڵگەی کوردستانیی بەکاری هێنا.

ڕووماڵی میدیایی شەڕی داعش، تەوەر و باسێکی گرنگی ئەوتۆیە کە پێویستی بە ئەنجامدانی دەیان توێژینەوەی زانستی هەیە و کۆکردنەوەی بۆچوون و لێکدانەوە هەنووکەییەکان بۆ ئەو پرسە دەبێتە بنەمایەکی درووست و سەرەتا و بناغەیەکی گرنگی ئەوتۆ کە لە داهاتوودا، توێژەری کورد بتوانێت بینای مەزنی لەسەر بنیاتبنێت و ئاستی کارەکەی ئێمە تێپەڕێنێت و زۆرتر و وردتر لایەنەکانی پەیوەست بەو بوارە ڕوونبکاتەوە و شیکاری خۆی پێشکەشبکات. دەرەقەتهاتنی ئەو پرسە ڕەنگە پێویستی بە دەستبارگرتن و هاوکاری هەموو لایەک هەبێت و لەم پڕۆژەیەشدا، هەم وەک هەوڵێک بۆ ئاسانکردنی کارەکە و هەمیش وەک هەوڵێک بۆ خزمەتکردنی وەرگر و دامەزراندنی بناغەیەکی پتەو بۆ توێژەران بۆچوونی ژمارەیەک کەسایەتی ئەکادیمیست و ڕۆژنامەوانی دیاری بوارەکە خراونەتەڕوو. پوختەی بۆچوونی ئەوانیش بەدەرنییە لەو باسوخواسانەی لەو بارەیەوە خراونەتەڕوو، بەڵکو لە هەندێک خاڵیشدا، ئەوان ڕۆشنتر پەنجەیان لەسەر هەڵە و خەوشەکانی ڕووماڵی میدیای کوردی داناوە.

پێشنیاز و ڕاسپاردە

پێشنیاز و ڕاسپاردە

لەم بەرهەمەدا، کار بۆ ئەوە کراوە لە چەند ڕوویەکەوە، پرسی داعش و میدیای کوردی و چەکی دەستی داعش بۆ پەلاماردانی کۆمەڵگەی کوردستانیی بخرێتەڕوو. لە شوێنی خۆیاندا کەموکورتییەکانی میدیای کوردی و تایبەتمەندییەکانی ڕاگەیاندنی داعش و ستراتیژی شەڕی دەروونیی داعش دژ بە کورد خراونەتەڕوو، بە سود وەرگرتن لە بۆچوونی ئەو کەسایەتییە ئەکادیمی و ڕۆژنامەوانانەی بەشدارییان لە وتوێژەکانی ئەم بەرهەمەدا کردووە، بە پێویستی دەزانین لێرەدا چەند پێشنیاز و ڕاسپاردەیەک بخەینەڕوو، بە ئومێدی ئەوەی وەک بناغە بۆ داڕشتنی کارنامەیەکی کوردستانیانە لەبەر چاو بگیرێن و لایەنە پەیوەندیدارەکان بە گوێرەی توانا و سنووری دەسەڵاتیان کار بۆ جێبەجێکردنیان بکەن:

*گرنگیدان بە بواری پەروەردە و گۆشکردنی نەوەی داهاتوو لەسەر بنەمای پەروەردەیەکی مرۆڤانەی ئەوتۆ، کە ڕێگر بێت لەبەردەم دروستبوونی هەرجۆرە توندوتیژییەکی فیکری، جەستەیی.. هەروەها کارکردن بۆ سڕینەوەی کاریگەری و مەترسییەکانی هەموو ئەو وێنە و گرتە ڤیدیۆیانەی داعش لەسەر ڕەفتار و بیرکردنەوەی منداڵان دروستیکردوون و تەرخانکردنی وانەی پێویست لە قوتابخانەکاندا بۆ بڵاوکردنەوەی هۆشیاری تایبەت بە بەکارهێنانی ئامێرەکانی تەکنۆلۆژیا و دوورکەوتنەوە لە کەرستەکانی پروپاگەندەی داعش.

*هاندانی نووسەران و ڕۆشنبیران و مامۆستایانی ئاینی بۆ بەرهەمهێنانی خوێندنەوەیەکی کوردانە بۆ دەقە ئاینییەکان و یەکخستنی گوتاری ئاینی لە هەرێمی کوردستان و ڕێگری لە دروستبوونی ڕای پەڕگیرانە.

*ڕێکخستنەوەی کاروباری ناوەند و قوتابخانە ئاینییەکان و پشتیوانیکردنی ئەو هەوڵانەی بە ئاراستەی چاکسازی لەو ناوەندانەدا دەدرێن. دووبارە ڕاهێنانەوەی مامۆستایانی ئاینی و ڕوونکردنەوەی مەترسییەکانی پەڕگیری بۆیان و هاندانیان بۆ ئەوەی لەگەڵ ڕەوتی پێشکەوتنی کۆمەڵگەی کوردەواری هەنگاو بنێن و جەماوەری مزگەوتەکانیان لەسەر ڕێچکەیەکی ئاینی تەندروست باربهێنن.

*لە بواری ئاسایشی ناوخۆدا، هەوڵبدرێت بەهێزکردن و کاراکردنی بەشی پەیوەندییە گشتییەکان و ڕاگەیاندن لە ناو دامەزراوەکانی وەزارەتی ناوخۆدا. هەروەها دامەزراندنی یەکەی تایبەت بە پەروەردەی مەعنەوی و ڕاهێنانی کارمەندانی هێزەکانی ناوخۆ و پەروەردەکردنیان بە جۆرێک لە توانایاندا هەبێت لە ڕووی دەروونییەوە

بەرەنگاری شاڵاوی دوژمن ببنەوە، و کارکردن بۆ شکاندنی بەستەڵەکی نێوان هاووڵاتی و دەزگا ئەمنییەکان.

*لە بواری خوێندنی باڵادا: کاراکردنی ناوەندی زانستی لە رووی ئەنجامدانی توێژینەوەی زانستی و گرنگیدان بە توێژینەوە کۆمەڵایەتی و میدیاییەکان و تەرخانکردنی تیمی تایبەت بۆ توێژینەوە لە پرس و بابەتەکانی ناو کۆمەڵگە و بڵاوکردنەوەی ئەو توێژینەوانە و بایەخپێدانیان.

*لە بواری وەزارەتی پێشمەرگە: پەروەردەکردن و راهێنانەوەی هێزی پێشمەرگە لەسەر بنەمایەکی نیشتمانییانە دەستەبەری سەرکەوتنی هێزی پێشمەرگە دەکات و گرنگیدان بە بەشی راگەیاندن و دامەزراندنی ئێزگەیەکی تایبەت بە پێشمەرگە و گرنگیدان بە پەروەردەی مەعنەوی و کاراکردنی بەشی پەیوەندییە گشتییەکانی وەزارەت پێویستی قۆناغەکەن.

*لە ئاستی دەسەڵاتی یاسادانانیشدا: هەموارکردنی ئەو یاسایانەی رێگرن لە ئازادی رادەربرین و دەرکردنی یاسایەکی تایبەت بە دامەزراندنی ئەنجومەنی باڵای میدیا لە هەرێمی کوردستاندا کە دژبەر نەبێت لەگەڵ یاسای کاری رۆژنامەوانی و ئازادی چاپ و بڵاوکردنەوە سنووردار نەکات و جەخت لەسەر مافی ئازادی رادەربرین بکاتەوە بە لەبەرچاوگرتنی مەترسییەکانی تیرۆر و هەرەشەکانی سەر ئاسایشی کۆمەڵایەتی هاووڵاتیان. هەروەها دەرکردنی یاسایەکی تایبەت یاخود بڕیارنامەیەک سەبارەت بە مامەڵکردنی حکومەت لەگەڵ کاریگەریی و شوێنەوارەکانی شەڕی داعش و ئەو شوێنپێیانەی داعش لەدوای خۆی بەجێی هێشتوون. لە رووی ئەمنی، ئابووری، کۆمەڵایەتی، میدیایی..

*سازکردنی کۆنگرەیەکی سەرتاسەری بۆ میدیاکاران بە مەبەستی تاوتوێکردنی رەوشی میدیا لە هەرێمی کوردستان و گەڵاڵەکردنی پرۆژەیەک و دیدێکی نیشتمانیانە بۆ میدیای کوردی.

*بەرزکردنەوەی ئاستی وشیاری میدیاکاران و هەوڵدان بۆ دروستکردن و پێگەیاندنی میدیاکاری تایبەتمەند لە بوار و پرسە جیاجیاکاندا و پەروەردەکردنی میدیاکاری تایبەت بە رووماڵی قەیرانەکان.

سەرچاوەکان

یەکەم: بە زمانی کوردیی:

١.سەرچاوە و بابەتە کوردییەکان:

١. ئیبراهیم، ئەشخەوان، بۆچی کاریکاتێرمان کەمە، راپۆرتی رۆژنامەوانیی، رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ٢٠١٤/١/٢٨ بلاوکراوەتەوە. بەستەری بابەتەکە:
http://www.knwe.org/Direje.aspx?Cor=3&Besh=Witar&Jimare=24954

٢. ئیبراهیم، عەبدولخالق و ئەرسەلان رەحمان، کارامەییەکانی نووسین لە رۆژنامەگەری چاپکراو ئەلیکترۆنییدا، چاپی یەکەم، ٢٠١٠، هەولێر.

٣. حامد، د.دانیال سەعدی، خوێندنەوەیەکی سایکولۆژیانە بۆ تیرۆر، ماڵپەری (دەروونناسی)، http://derunnasy.com/le_komellgewe/babeti-jimare530.html

٤. حەمەئەمین، ئیسماعیل، سەگێک لەدەرەوە بۆ ناوەوەی خۆمان (سەگەکەی پاڤلۆف وەک ئەقلانیەتی کالتەجاری سۆڤیتی)،ماڵپەری (کوردستانی‌نوی)، ٢٠١٣/٤/١٥، http://www.knwe.org/Direje.aspx?Jimare=18294&Cor=2&Besh=Witar

٥. محەممەد، ئەرسەلان رەحمان، ریکلام پێناسە شێواز و ئەرک و کاریگەری (لێکۆلینەوە)، گۆڤاری کاروان، (گۆڤاریکی مانگانەی رۆشنبیری گشتییە، وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان دەریدەکات)، ژمارە ٢٢٨، سالی ٢٠٠٨.

٦. موعینی،رەزا، رۆژنامەنووسان و جەنگ، وەرگێرانی، مادح ئەحمەدی، سەرچاوە: ماڵپەری (رۆژنامەوانی)، بابەتی ژمارە ١٣٤١ کە رۆژی ٢١ی ئەیلول/سێپتیمبەری ٢٠١٤ بلاوکراوەتەوە. بەستەری بابەتەکە: http://www.rozhnamawany.com/?p=1341

٧. سالح: مەجید، بنەماکانی نووسینی هەوال لە رۆیتەرز، وەرگێران لە فارسییەوە، رۆژی بلاوبوونەوەی ٧-٤-٢٠٠٨، سەرچاوە: وێبلاگی وەرگێر، بەستەری: http://magid-novin.blogspot.com/2008/04/blog-post_43.html

٨. سدقی، مەنسوور، هەوال، راپۆرت و وتوێژ، وەرگێران، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠٠٨.

٩. عەبدولرەحمان، فرمان، ستوری و بنەما نێودەوڵەتییەکانی کاری رۆژنامەگەری، چاپی یەکەم، چاپخانەی خانی، دهۆک، ٢٠٠٩.

١٠. رەحمان، ئەرسەلان، پێشمەرگە پێویستی بە ئێزگەیەکی رادیۆییە، ماڵپەری (ڤین پریس)، http://lvinpress.com/drejaWtar.aspx?NusarID=224&Jmare=600

هەروەها ماڵپەری (پێنوسەکان)، http://www.penusakan.com/rangala/27108-2015-01-16-23-33-20.html

١١. ڕەحمان، ئەرسەلان، چیرۆکی مێردمنداڵێکی کورد لە ڕیزی داعشدا، وەرگێڕان، ماڵپەڕی (ئێن ئار تی)، هەواڵی ژمارە (٥٨٣٩٦)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ١٠ی ئابی ٢٠١٤، لە سایتی کەناڵی (روسیاالیوم) وەرگیراوە. http://nrttv.com/nrt2014/all-details.aspx?jimare=58396

١٢. ڕەحمان، ئەرسەلان، پەراوێزە میدیاییەکان، بەشی حەوتەم، پێشمەرگە پێویستی بە ئێزگەیەکی رادیۆییە، ماڵپەڕی (ڕۆژنامەوانی)، بابەتی ژمارە ١٦٥٦ی ڕۆژی ١٣ی کانوونی دووەم/یەنایری ٢٠١٥: http://www.rozhnamawany.com/?p=1656

١٣.ڕەحمان، ئەرسەلان، ڕاگەیاندنی تایبەتمەند، کۆدەرسگوتارەکانی قۆناغی دووەمی گرووپی ڕۆژنامەوانی، بەشی ڕاگەیاندنی پەیمانگەی تەکنیکی هەولێر بۆ ساڵی ٢٠١١ – ٢٠١٢،

١٤.ڕەحمان، ئەرسەلان، سەرەتایەک لە بارەی ڕاگەیاندنی تایبەتمەند و تیشکێک بۆ سەر ڕاگەیاندنی ژنان، گۆڤاری ڕۆژنامەنووس، ژمارە ٣٢. هەروەها لە ماڵپەڕی (ڕۆژنامەوانی)، ڕۆژی ٣١-١-٢٠١٤، بڵاوکراوەتەوە: بەستەری بابەتەکە:
http://www.rozhnamawany.com/?p=378

١٥. ڕەحمان، ئەرسەلان، پێشنیازێک سەبارەت بە ڕووماڵی میدیای کوردی لە سەردەمی شەڕدا، (وتار)، ڕۆژنامەی بەدرخان، ژمارە (١٧١) ٢٠١٥/١/٢٢.

١٦. ڕوستی، نەجات، بۆ ڕووماڵی جەنگ ڕۆژنامەنووس دەبێت چی بکات، ماڵپەڕی (ڕۆژنامەوانی)، بابەتی ژمارە ١٣٢٦ی ڕۆژی ١٥ی سێپتێمبەری ٢٠١٤،
http://www.rozhnamawany.com/?p=1326

١٧. خورشید، هێمن، 'یاعاصب ڕأس وینک'، لە سەر دیواری تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبووک، ڕۆژی بڵاوکردنەوەی ٢٦ی کانوونی یەکەم/دیسەمبەری ٢٠١٤، بەستەری ئەکاونتەکەی:
https://www.facebook.com/khurshid.hemin

٢.ماڵپەڕە هەواڵییە کوردییەکان:

١. (ئێن ئار تی)، هەواڵی ژمارە (٥٦٢٦٩)ی ڕۆژی ١٢-٧-٢٠١٤ی ماڵپەڕی nrt بەناونیشانی (پەیامێک لە عزەت دوورییەوە)، http://nrttv.com/home?jimare=56269

* هەواڵی ژمارە ٦١٧٨٤ی ڕۆژی ٢٠-٨-٢٠١٤، (داعش لە گۆڕینی جوگرافیاوە بۆ گۆڕینی ئاین)،
http://nrttv.com/home?jimare=61784

* هەواڵی ژمارە ٦٥٠٧٤ی سایتی ئێن ئار تی، ڕۆژی ٢٢ی ئەیلولی ٢٠١٤، (نێچیرڤان بارزانی دەڵێت تورکیا هاوکاری داعشی نەکردووە)، بەستەری هەواڵەکە:
http://nrttv.com/home?jimare=65074

*هەواڵی ژمارە (٦٥٠٧١)ی ڕۆژی ٢٢-٩-٢٠١٤، (ئەکشنەکانی داعش لە هەزار دۆلار کەمتریان تێدەچێت)، بەستەری: http://nrttv.com/all-details.aspx?jimare=65071

*هەواڵی ژمارە (٧٠٧٢١)، (شارەزایەکی ئیسرائیل: داعش تەکنیکی زایۆنی بەکاردەهێنێت)، بەستەری: http://nrttv.com/dreje.aspx?jimare=70721

٢. (دەستوور)، بابەتی: (BBC: مێژووی توندڕەوی لەشۆڕشگێرییەوە بۆ داعش)، وەرگێرانی دەستوور، بابەتی ژمارە (٦٢٦٩)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ١٧ کانونی یەکەم ٢٠١٤، بەستەری بابەتەکە: (وردەکاری:-مێژووی-توندڕەوی%٢٠لەشۆڕشگێرییەوە-بۆ-داعشی-ئەمڕۆ).http://www.desturnet.com/

٣. (وەزارەتی پێشمەرگە)، دوا هەواڵی سایتەکە: بەناونیشانی: (سەرپەرشتی کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزارەتی پێشمەرگەی کرد)، بەستەری هەواڵەکە:
http://mope.krg.org/detail_articals.php?id=13009&z=1&l=1
: http://mope.krg.org/cgi-sys/defaultwebpage.cgi

٤. (ڤین پرێس)، هەواڵی ژمارە (٩٣٩٤)، بە ناونیشانی: پەیامنێریکی فیلباز لە قافا گیرا و دەستەکەی کەشف بوو، بەستەری هەواڵەکە:
http://www.lvinpress.com/dreja.aspx?=hewal&jmare=9394&Jor=1

٥. (ماڵپەری حکومەتی هەرێمی کوردستان)، هەواڵی ژمارە: ٥١٧٦٨ی ڕۆژی ٢٤-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: سەرۆکی هەرێمی کوردستان پێشوازی لە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا دەکات، بەستەری هەواڵەکە.http://cabinet.gov.krd/a/d.aspx?s=040000&l=13&a=51768
* هەواڵی ژمارە ٥١٧٠٩ی ڕۆژی ١٤ – ٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: نێچیرڤان بارزانی: ئەولەویەتی ئێمە پاراستنی هەرێمی کوردستانە، بەستەری هەواڵەکە:
http://cabinet.gov.krd/a/d.aspx?s=040000&l=13&a=51709

٦. ماڵپەری (ڕۆژنامەی خەبات)، (ئۆرگانی ڕەسمی پارتی دیموکراتی کوردستان)، بابەتی ژمارە ٢٦١٧٤ ، بەناونیشانی: حکومەتی هەرێم لەپێناو ئاسایشی هەرێم و ژیانی خەڵکی کوردستان خەندەق لێدەدات، بەستەری بابەتەکە:
http://www.xebat.net/detail_articals.php?id=26174&z=2&l=1

٧. ماڵپەری (ڕووداو)، لێدوانی گوتەبێژی داعش بۆ ڕووداو، بابەتی ژمارە (١٠٠٦٢٠١٤١٧)، ڕۆژی بڵاوکردنەوەی ١٠-٦-٢٠١٤، بەستەری:
http://rudaw.net/sorani/kurdistan/1006201417

٨. (رۆژنامەوانی)، بابەتی ژمارە (١٦٧٩)، بەناونیشانی: ئێزگەکە چۆن هێنرا؟ لە الشرارة-وە بۆ الاتحاد، بەستەری بابەتەکە:
http://www.rozhnamawany.com/?p=1679

٩. (خەندان)، ناونیشانی هەواڵەکە: (داعش لەبەرامبەر تەرمی هەر شەهیدێکی پێشمەرگە، داوای ئەم بڕە پارەیە دەکات)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٢ی شوباتی ٢٠١٥، بابەتی ژمارە (٢٥٦٢١)، بەستەری: http://xendan.org/dreja.aspx?=hewal&jmara=25621&Jor=1

دووەم: بە زمانی عەرەبی:

١. کتێبەکان و pdf:

١. ابراهيم، د.ناجح و هشام النجار، داعش (السكين التي تذبح الاسلام)، الطبعة الاولى، دار الشروق، القاهرة، مصر، ٢٠١٤.

٢. الجاف، اميرة عبدالله، دراسة نظرية في مفهوم الاعلام المتخصص و امكانية تعزيزه في اقليم كوردستان العراق، pdf.

٣. أبو هنية، حسن، البناء الهيكلي لتنظيم "الدولة الاسلامية"، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤. Pdf.

٤. الدباغ، د.فخري، الحرب النفسية، وزارة الثقافة و الفنون، سلسلة الموسوعة الصغيرة رقم ٣٨، بغداد، ١٩٧٩.

٥. الهمص، شلدان، (الدكتور عبدالفتاح عبد الغني، الدكتور فايز كمال)، الأبعاد النفسية و الاجتماعية في ترويج الاشاعات عبر وسائل الاعلام و سبل علاجها من منظور اسلامي، (٢٠٠٨-٢٠٠٩)، بحث منشور في الانترنيت، DOC.

٦. حماد، دكتور شريف علي، التأصيل الشرعي للاعلام الدعائي و ترويج الاشاعات، بحث منشور بطريقة doc في الانترنيت.

٧. طارق، قصي، داعش، ٢٠١٤، بغداد، pdf.

٨. اليعروبي، أميرة، الدعاية السياسية، مدونة، ١٤/اذار،مارس ٢٠١٣.

٩. ليستر؛ تشارلز،تحديد معالم الدولة الإسلامية، (دراسة تحليلية صادرة عن مركز بروكنجز الدوحة - رقم ١٣، ديسمبر ٢٠١٤)، بە شێوەی pdf بڵاوکراوەتەوە.

١٠. المبيض، عقيد د. عاكف محمد، مبادىء اساسية لتحصين المجتمع ضد الشائعات، (دورة التدريبية: أساليب مواجهة الشائعات)، كلية التدريب، قسم البرامج التدريبية، خلال الفترة من ٢٠-٢٠١٣/٤/٢٤. رياض ٢٠١٣. PDF.

١١. ميلوش، ماركو، الحرب النفسية، ترجمة لبيب لهيطة، دار الثقافة الجديدة، القاهرة، ١٩٧٣.

١٢. مناع، د.هيثم، خلافة داعش من هجرات الوهم الى بحيرات الدم، اصدارات المعهد الاسكندنافي لحقوق الانسان اب-اغسطس ٢٠١٤. Pdf.

١٣. النجار، فهمي، الحرب النفسية (أضواء اسلامية)، سلسلة الرسائل الجامعية (٤٠)، دار الفضيلة، الرياض، السعودية، الطبعة الاولى، ١٤٢٦ه-٢٠٠٥م، نسخة pdf.

١٤. ناصر، د محمد جودت، الدعاية والاعلان والعلاقات العامة ، مطبعة دارالمجدلاوي للنشر،الطبعة الاولى، عمان، ١٤١٨هـ ١٩٩٧/١٩٩٨،

١٥. نصر، صلاح، مقدمة الطبعة الأولى من كتاب "الحرب النفسية – معركة الكلمة والمعتقد"، الجزء الأول، ١٢ سبتمبر ,١٩٦٦

١٦. نصر، صلاح، الحرب النفسية، الجزء الثاني: معركة الكلمة والمعتقد، الطبعة الثانية، المطبعة دار القاهرة للطباعة و النشر، القاهرة، ١٩٦٧، pdf.

١٧. سالم، د.حمدان خضر، الاتجاهات السياسية للكاريكاتير في جريدة الشرق الاوسط، المجلة البحث العلمي، العدد ٤، اذار ,٢٠٠٨

١٨. سميسم، دكتورة حميدة، الحرب النفسية، الدار الثقافة للنشر، بغداد، ٢٠٠٤، pdf.

١٩. سعدون، محمد عبدالمحسن، مفهوم الارهاب و تجريمه في التشريعات الجنائية و الوطنية و الدولية، بحث منشور في الانترنيت، pdf.

٢٠. عبداللطيف، صلاح، الصحافة المتخصصة، الطبعة الاولى، (الاسكندرية، مكتبة و مطبعة الاشعاع الفنية)، ,٢٠٠٢

٢١. عبدالكافي، الدكتور اسماعيل عبدالفتاح، الارهاب و محاربته في العالم المعاصر، pdf.

٢٢. العزاوي، د. مهند، الإعلام والإستراتيجية العسكرية الأمريكية، رسالة دكتوراه، نشر في ٢٠١١/٨/١٩، بشكل doc.

٢٣. عمر، د. السيد احمد مصطفى، الاعلام المتخصص، دراسة و تطبيق، الطبعة الثانية ٢٠٠٢، الشارقة.

٢٤. العساف، فايز عبداله مكيد، اساليب الادارة المتقدمة للدعاية الاعلامية الدولية، مجلة كلية بغداد للعلوم الاقتصادية الجامعة، العدد التاسع والعشرون، ٢٠١٢ ، pdf.

٢٥. عرسان، د.علي عقلة، مفهوم الارهاب و مفهوم المقاومة، بحث منشور فى الانترنيت، pdf.

٢٦. عثمان، طارق، مفارقات (داعش الآمال السياسية التي خابت)، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤.

٢٧. الفقية، د.جميل حزام يحيى، مفهوم الارهاب في القانون الدولى العام، بحث منشور في الانترنيت، pdf.

٢٨. القضاة، د. عل منعم، فن الكاريكاتير في الصحافة البحرينية اليومية، جامعة الدمام- المملكة العربة السعودية. الدراسة pdf.

٢٩. الربيعي، د.ضميا حسين غضيب، التغطية الصحفية للأزمات، (بحث مستل من اطروحة دكتوراه) مجلة الباحث الاعلامي، عدد ١٧، ,٢٠١٢

٣٠. شاوي، د.بُرهان، الاتصال الجماهيري (عناصره، مستوياته، وسائله، مقوماته)، المحاضرة الثالثة، الحرب النفسية، pdf.

٣١. الشميمري، فهد عبدالرحمن، التربية الاعلامية، كيف نتعامل مع الاعلام، الطبعة الاولى، رياض، ٢٠١٠.

٣٢. الشناوي، داعش (خرائط الدم و الوهم)، دار روعة للنشر و التوزيع.

٣٣. شقير، شفيق، الجزور الايديولوجية لتنظيم الدولة الاسلامية، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤، Pdf.

٣٤. تايلور، د.فيليب، قصف العقول (الدعاية للحرب منذ العالم القديم حتى العصر النووي)، ترجمة سامي خشبة، (سلسلة كتب ثقافية شهرية يصدرها المجلس الوطني للثقافة و الفنون و الاداب – كويت)، عالم المعرفة، ابريل ،٢٠٠٠

٣٥. تقية، مروان، الآليات الوطنية والدولية لحماية الصحفيين، بحث منشور بشكل doc في الانترنيت.

٣٦. الخطيب، معتز، "تنظيم الدولة الإسلامية": البنية الفكرية وتعقيدات الواقع، جزء من (ملفات تنظيم الدولة الاسلامية: النشأة، التأثير، المستقبل)، مركز الجزيرة للدراسات، نوفمبر/تشرين الثاني ٢٠١٤، Pdf.

٢. توێژینەوە و وتارەكان:

١ .ابوبكر، بكر، مقاومة الحرب النفسية، بلۆگی نووسەر (بكر أبوبكر)، بابەتی ژمارە (٢٧١)، http://www.bakerabubaker.info/index.php?action=show&pageID=271

٢. أبي سفيان السلمي، تركى البنعلي، مدوار الايادي لبيعة البغدادي، مكتبة الهمة، مطوية، نشر فى الموقع وكالة أنباء الاسلامية (حق)، بابەتی ژمارە (١٧٧٢٦)، http://www.dawaalhaq.com/?p=17726

٣. الأهدل، أحمد عمر، الإعلام العسكري: تعريفه، مميزاته، وظائفه ـ أدواره ، في السلم والحرب، بابەتی ژمارە (٣٩٦٢١)، ماڵپەڕی (ریمان پرس)، رۆژی بڵاوبوونەوەی، ١-٧-٢٠١٢، http://www.raymanpress.net/news-39621.htm

٤. ألعزي، د. خالد ممدوح، دراسة علمية اكاديمية الإعلام اللبناني بين الدعاية السياسية والتحريض المفبرك، بابەتی ژمارە (١٣٧٠٧)، ماڵپەڕی (جريدة صوت المغتربين)، رۆژی بڵاوكردنەوەی ١٤-٩-٢٠١١، http://www.almogtarbeen.com/almogtarbeen/Show/13707/

٥. ألامين، ابراهيم، بين تموزين: قائد المقاومة يتذكّر، (جريدة ألاخبار)، ژمارە (٢٣٦٩)، هەینی ١٥ اب ٢٠١٤، http://www.al-akhbar.com/taxonomy/term/4819

٦. ألامين، حازم، من جبال حلبجة الى مدن العراق .. انتحاريون على خطى الزرقاوي، حكاية "أنصار الاسلام" و"القاعدة" كما يرويها معتقلون في سجن "آسايش" في السليمانية ١ من ٣، (الحياة)، ژمارە: ١٥٠٧٥، لاپەرە ١٥، رۆژی بلاوبوونەوە، ٦-٧-٢٠٠٤. http://daharchives.alhayat.com/issue_archive/Hayat%20INT/2004/7/6

٧. اسلام، سميح حاج، تدريبات المراسل الحربي قبل الذهاب للتغطية من مناطق النزاع، (شبكة الصحفيين الدوليين)، بابەتی ژمارە (١٩٣٢٨٧)، رۆژی بلاوبوونەوەی، ٢١-٥-٢٠١٣. https://ijnet.org/ar/blog/193287

8. بيان، د.علي، الارهاب: تعريفه، أسبابه، أطرافه، و وسائل معالجته، بابەتی ژمارە (١٧٠٦١٤)، رۆژی بلاوبوونەوەی ١٧-٦-٢٠١٤، (شبكة البصرة)، http://www.albasrah.net/ar_articles_2014/0614/bayan_170614.htm

9. البصري، اسعد، الدولة الإسلامية السنية في مواجهة الجمهورية الإسلامية الشيعية، حرب استنزاف مقدسة، (ميدل ايست اونلاين)، بابەتی ژمارە (١٨١٤١٢)، رۆژی بلاوبوونەوەی ٢١-٧-٢٠١٤، http://middle-east-online.com/?id=181412

١٠. بركات، اياد، داعشتكتسحالإعلاموشبكاتالتواصلالإجتماعي، (القدسالعربي)،بابەتیژمارە (١٨٣٣٠٦)،رۆژیبلاوبوونەوەی، ٢١/حزيران/٢٠١٤، http://www.alquds.co.uk/?p=183306

١١. دوستكي، نذير شيخ سيدا، داعش سلاح اردوغان السري، بابەتی ژمارە (٢٠١) رۆژی بلاوبوونەوەی ١٦-٩-٢٠١٤، پێگەی (صوت كوردستان)، http://www.sotkurdistan.net/index.php?

١٢. دكة، عامر، داعش أصدرت الأغنية الأكثر تأثيرا هذا العام، رۆژی بلاوبوونەوەی ١-١-٢٠١٥، ماڵپەڕی (المصدر)، http://www.al-masdar.net

١٣. دلي، خورشيد، داعش والنفط في إستراتيجية تركيا تجاه المنطقة، مجلة (الوحدة الاسلامية)، السنة الثالثة عشر - العدد ١٥١ - (شهر رمضان ١٤٣٥ هـ/ تموز - ٢٠١٤ م)، http://www.wahdaislamyia.org/issues/151/kdali.htm

١٤. الهاشمي، هشام، داعش يستهدف مدن غرب العراق .. ويهدد بتصفية كل من يقف ضده، الدستور (دولية يومية سياسية عامة مستقلة)، بابەتی ژمارە (١٩٠٢٨)، رۆژی ٨-٦-٢٠١٤،
http://www.daraddustour.com/index.php/iraqi-affairs/19028-2014-06-08-19-40-14

١٥. الزايدي، مشاری، تعرفون حجی بکر؟، رۆژنامەی (الشرق الاوسط)، رۆژی، ٢٧ ینایر ٢٠١٤، بابەتی ژمارە (١٢٨٤٤)، http://aawsat.com/home/article/25886

١٦. حبيب، الدكتورة زينب منصور، غسيل الدماغ، ماڵپەری (الحوار المتمدن) - العدد: ٤٠٣٩، بابەتی ژمارە (٣٥٠٨٨٨)، رۆژی بڵاوبوونەوەی، ٢٢-٣-٢٠١٣،
http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=350888

١٧. الحريري، منة الله، إعلام «داعش»..استراتيجية دعائية تعزز المكاسب الميدانية (صور وفيديو)، بابەتی ژمارە (٤٧٧٤٤٩)، رۆژی بڵاوبوونەوەی، ٠٦-٠٧-٢٠١٤، ماڵپەری (المصري اليوم):
http://m.almasryalyoum.com/news/details/477449

١٨. طارق، قصي، الإرهاب داعش والحروب الإعلامية، الحوار المتمدن - العدد: ٤٤٩٤، بابەتی ژمارە (٤٢١١٢٧)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٦-٦-٢٠١٤،
http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=421127

١٩. طليس حسين، من هي "داعش"؟ وما هي اهدافها؟، ماڵپەری کەناڵی (العالم)، بابەتی ژمارە (١٥٥٢٤٧٩)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٧-١-٢٠١٤، http://www.alalam.ir/news/1552479

٢٠. طرشوب، محمود، من التنظيم إلى الدولة (ولايات الدولة الإسلامية)، ماڵپەری رۆژنامەی (القدس العربـــــي)، بابـــــەتی ژمـــــارە (٢٥٤٠٣٠)، رۆژی بڵاوبوونـــــەوەی، ٢١-١١-٢٠١٤،
http://www.alquds.co.uk/?p=254030

٢١. كريم، عبد الجبار ، الاعلام واشكالية الموضوعية والحياد .. نحو مفهوم جديد للحياد الاعلامي، بابەتی ژمارە (٦٥٦٠)، ماڵپەری(واحات الغربة)،
http://www.ahlanse.com/mod.php?mod=news&modfile=item&itemid=6560

٢٢. محمد، جاسم (باحث في قضايا الا رهاب والاستخبارات)، ظهور ابو بكر البغدادي بين الإمامة وزعامـة التنظـيم، رۆژی بلاوبوونـەوەی، ٦-٧-٢٠١٤، بابـەتی ژمـارە (٢٧٥٠٦)، ماڵپـەڕی (پوکمیدیا)، http://pukmedia.com/AR_Direje.aspx?Jimare=37506

٢٣. النجار، د. فهمي قطب الدين، غسيل الدماغ، بابەتی ژمارە (٥٦٦١٧) رۆژی بلاوبوونەوەی ٢٩-٦-٢٠١٢، ماڵپەڕی (شبكة الألوكة)، http://www.alukah.net/culture/0/56617/

٢٤. ناصر، سمير محمود، أهمية الإعلام و الدعاية في السياسة، (الحوار المتمدن)- العدد: ١٧٩٦ – بابەتی ژمارە (٨٥٩١١)، رۆژی بلاوبوونەوەی ١٥-١-٢٠٠٧، http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=85911

٢٥. الناشري، السايس (طلال محمد، امال عمر)، الإشاعة وتأثيرها علي المجتمع، (مجلة العلم الاجتماعيـة)، بابـەتی ژمـارە (٢٣١١)، رۆژی بلاوبوونـەوەی ٢٦-١٠-٢٠١٢، http://www.swmsa.net/articles.php?action=show&id=2311

٢٦. نـور الحـق، فـراس، لاتقـوم السـاعة حتـى تنـزل الـروم بالأعمـاق أو بـدابق، (الموقعالاعجازالعلميفيالقرانوالسنة)،بابـەتی ژمـارە ١١٨٦، رۆژی بلاوکردنـەوەی ٢٦ی تـەممووزی ٢٠١١، http://quran-m.com/container2.php?fun=artview&id=1186

٢٧. سالم، حسن، «داعش» والترويج الإعلامي، (الحياة)، رۆژی بلاوبوونـەوەی ١ يوليو/ تموز ٢٠١٤، بابەتی ژمارە (٣٣٢١١٠٢)، http://alhayat.com

٢٨. السباعي، د.هاني، الحركات الإسلامية الجهادية (انصار الإسلام ـ جيش أنصار السنة ـ أبو مصعب الزرقاوي ـ كتائب أبي حفص)، (شبكة البصرة)، بابـەتی ژمـارە (١٤٠٣٠٤)، http://www.albasrah.net/moqawama/maqalat/sba3iansar_140304.htm

٢٩. السويداني، عامر، عواصف الشائعات.. محاولة اقتلاع المجتمع من جذوره، (مجلة المعرفة)، http://www.15thsa.com/

٣٠. السويلم، عبدالصمد، مؤسسات داعش الاعلامية والمؤسسات الداعمة نظرة خاطفة، رۆژی بلاوبوونەوەی، ١١ی تشرینی دووەم ٢٠١٤، ماڵپەڕی: (كتابات) http://www.kitabat.com/ar/page/11

٣١. السويفي، مصطفى، إعلام داعش يهزم الإعلام العربي المتخلف، رۆژی بلاوبوونەوەی، ٢٢-٩-٢٠١٤. http://www.masralarabia.com

٣٢. سيف، عبدالله، بين 'الدولة الإسلامية' و'جبهة النصرة': القصة الكاملة، ماڵپەری (الجمهورية)، بابەتی ژمارە (١٣٤٩٨)، رۆژی بلاوبوونەوەی، ٢٣-٦-٢٠١٣. http://aljumhuriya.net/13498

٣٣. سيف، عبدالله، القاعدة في سوريا: من الدولة إلى الخلافة، الموقع الجمهورية، تاريخ النشر ٨-٨-٢٠١٤. http://aljumhuriya.net/30108

٣٤. سليم، جوي، «داعش»: هذا من فضل... تركيا!، صحيفة الاخبار لبناني، العدد ٢٣٧٧ الثلاثاء ٢٦ آب ٢٠١٤. https://al-akhbar.com/node/214224

٣٥.سليمان، أحمد، تنظيم الدولة الاسلامية يشق القاعدة، بي بي سي، تاريخ النشر ٢٠ أغسطس/ آب ٢٠١٤. http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2014/08/140816_iraq

٣٦. سليمان، أحمد، "وهم" الحياد الإعلامي والربيع العربي، بي بي سي، لندن، بابەتی ژمارە (١٤٠٨٢٦)، رۆژی ١٣-٩-٢٠١٤، بەستەری: http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2014/09/140826_arab_spring

٣٧. سعد، عبدالرحمان، المستقبل للصحافة المتخصصة، بابەتی ژمارە (٢١٩١٨٨)، (جريدة الاهرام)، http://www.ahram.org.eg/NewsQ/219188.aspx

٣٨. عبدالامير، سجاد، خندق " الفصل الحزبي": أنتهت داعش و بدأت التجارة، رۆژی بلاوبوونەوە ٢٢ی نیسانی ٢٠١٤، بابەتی ژمارە (١٧١٧٩)، (عراق القانون)، http://www.qanon302.net/news/2014/04/22/17179

٣٩. العبدلي، د. عبيد بن سعد، الفرق بين الإعلان والدعاية، مدونة http://dralabdali.com/

٤٠. عبدالمجيد، أحمد، سيد قطب بين مؤيديه ومعارضيه، ويكيبيديا الاخوان المسلمون، http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=%D8%B3%D9%8A%D8%AF_%D9%82%D8%B7%D8%A8_%D8%A8%D9%8A%D9%86_%D9%85%D8

%A4%D9%8A%D8%AF%D9%8A%D9%87_%D9%88%D9%85%D8%B9
%D8%A7%D8%B1%D8%B6%D9%8A%D9%87

٤١. عبد العاطي، محمد، الأفغان العرب، بەشی (المعرفة)ی ماڵپەڕی (الجزيرة نت)، بابەتی ژمارە (c304٨٢٠٩٨٣٦٠). http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/119d2e8f-080d-47e1-ad8b-82098360c304

٤٢. عبدالفتاح، د. سيف الدين، الخطوط الحمر..والتسميمالسياسي!،بابەتیژمارە (٢١٢٠٥٥)، (جريدة الاهرام)، http://www.ahram.org.eg/NewsQ/212055.aspx

٤٣. عجيل، رافد، قرأة في كتاب (كيف تحقق النجاح في المجال الإعلامي)، بابەتی ژمارە (٣١٧٢٨٧١٥)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ٢٥-١١-٢٠١١، ماڵپەڕی (منتديات ستار تايمز)،http://www.startimes.com/f.aspx?t=31728715

٤٤. عزت، د.سامي محمد، دور الإعلام العسكري في وقت الحرب، (مجلة درع الوطن)، (مجلة عسكرية و استراتيجية، تصدر عن مديرية التوجيه المعنوي في القيادة العامة للقوات المسلحة، الإمارات العربية المتحدة، تأسست في اغسطس ١٩٧١)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ١-٢-٢٠١٤، کۆدی بابەت (VPM7tPmUdlB)،
http://www.nationshield.ae/home/details/research/

٤٥. عقل، بيار، لزرقاوي التحق بـ"القاعدة" في شهر أكتوبر بعد أن تبنّیبنلادناِستراتيجية "الجهادضدالشيعة"،ڕۆژیبلاوبوونەوەی ١-١١-٢٠٠٤،ماڵپەڕی (شفاف الشرق الاوسط)،
http://www.metransparent.com/old/texts/pierre_akel/pierre_akel_zarkawi_joint_ben_laden_after_jihad_against_shia.htm

٤٦. العقيدي، سعد (ناشط الميداني)، الأسباب الخفية في انشقاق الجولاني عن دولة البغدادي، ماڵپەڕی (زمان الوصل)، ژمارەی بابەت (٤٦٣٧٣)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی، ٨-٢-٢٠١٤
https://www.zamanalwsl.net/news/46373.html

٤٧. فخري، زينب، الحرب النفسية.. أهدافها.. وأساليبها .. وكيفية مواجهتها، ماڵپەڕی (شبكة القيثارة، بابەتی ژمارە (١٦١٦)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ١٢-٧-٢٠١٤،
http://alqathra.com/show_news.php?id=1616

٤٨. الصغيري، عبد العالي و اخرون، الاشاعة في المعرفة الاجتماعية، بحث الجامعي بالاشراف محمد قسطاني، ماڵپەری (ستار تايمز)، بابەتی ژمارە (٢٧١٨٦٩٠٠)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ١٧-٢-٢٠١١. http://www.startimes.com/?t=27186900

٤٩. القاسم، فيصل ، غُرافةالحيادالإعلامي،موقعالحوارالمتمدن-العدد: ١٧٤٧،ژمارەی بابەت (٨١٩١٤)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ٢٧-١١-٢٠٠٦، http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=81914

٥٠. القديمي، نواف، سؤال كبير ... كيف تشكّلتداعش؟ (١-٢)، ٢٠ أغسطس ٢٠١٤،ماڵپەری (العربيالجديد): http://www.alaraby.co.uk/opinion/99b08cd2-484b-4e94-850f-c2946ecb648e

٥١. القيم، د.كامل، حرب الرموز وتسويق مثيرات العنف والارهاب (رؤية في تسويق الدعاية والحرب النفسية لتنظيم داعش)، ماڵپەری (جريدة المواطن)، بابەتی ژمارە (١١٦٨٣)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ٢٩-١٠-٢٠١٤، http://www.almowatennews.com/~mowaten/index.php/2013-05-04-05-45-51/11683-2014-10-29-16-09-57.html

٥٢. القيراط، محمد ، الاعلام فى زمن الحرب..للحقيقة وجه واحد، ماڵپەری (صحيفة الراكوبة)، بابەتی ژمارە (٣٥٢٧)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ١٦-٦-٢٠١٣، http://www.alrakoba.net/articles-action-show-id-35271.htm

٥٣. قناص خوراسان، بيان براءة رفاق الشيخ الزرقاوي (تقبله الله) من افعال البغدادي وجنده، (منتديات اهل السنة في العراق)، بابەتی ژمارە (٢٠١٥٤٥٢)، ڕۆژی بلاوبوونەوەی، ٢٨ ربيع الأول / ١٤٣٥، http://www.sunnti.com/vb/showthread.php?t=%2015452

٥٤. راضي، ايناس محمد، الصحافة العسكرية، ڕۆژی بلاوبوونەوەی ٩-١٠-٢٠١٣، ماڵپەری (شبكة جامعة بابل)، بابەتی ژمارە (٥٨٥٠)، http://www.uobabylon.edu.iq/uobColeges/service_showrest.aspx?fid=7&pubid=5850

5٥. الريسوني، احمد، الخلافة على منهاج النبوة والخلافة على منهاج 'داعش'، ماڵپەری (الجزيرة نت)، رۆژی بلاوبوونەوەی ٧-٧-٢٠١٤،
http://www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2014/7/7

٥٦. الشامي، أبو أنس ، معركة الاحزاب، ماڵپەری (دنيا الوطن)، رۆژی بلاوبوونەوە، ٣١-٧-٢٠٠٤، بابەتی ژمارە (٧٨١٥)، http://www.alwatanvoice.com/

٥٧. الشامي، أبو أنس ، يوميات مجاهد، (منتدى شبكة الصافنات الإسلامية)، www.al-saf.net

٥٨.شبي، الدكتور كريم مزعل، مفهوم الارهاب (دراسة في القانون الدولي و الداخلي)، ماڵپەری (جامعة اهل البيت، كربلاء)، بابەتی ژمارە (٦٥)،
http://www.ahlulbaitonline.com/karbala/New/html/research/research.php?ID=65

٥٩. الشحات، سليمان، دراسة حول دور الاعلام فى الحروب الحديثة، رۆژی بلاوبوونەوە، ٣٠-١٠-٢٠١٠، ماڵپەری (منتديات طلبة علوم الاعلام و الاتصال جامعة عبد الحميد بن باديس مستغانم)،
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SEd4xTmlcD8J:communication.akbarmontada.com/t1235-topic+&cd=7&hl=ar&ct=clnk&gl=iq

٦٠. الشطري، طالب، التوابون .. دراسة في عملية غسيل المخ، (موسوعة الرشيد)، رۆژی بلاوبوونەوەی ٩-٨-٢٠٠٧، بابەتی ژمارە (٤١٩)،
http://www.alrashead.net/index.php?tamdprev&id=419

٦١. الشريف، د. حسن يوسف، العقل العربي.. هل تستمر عمليات تسميمه؟، ماڵپەری (يقظة فكر)، بابەتی ژمارە (٨٤٦٢)، رۆژی بلاوبوونەوەی ٢١-٦-٢٠١١،
http://feker.net/ar/2011/06/21/8462/

٦٢. الشريف، كامل، الإخوان المسلمين في حرب فلسطين، ماڵپەری ويكيبيديا الاخوان المسلمون،
http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title

٦٣. خيري، د.صبري محمد خليل، الاشاعه: تعريفها وانواعها و عوامل انتشارها، رۆژی بلاوبوونەوەی ٢٨-٩-٢٠١١، وبيلاگی نووسەر:

https://drsabrikhalil.wordpress.com/2011/09/28

٢. ماڵپەڕی ڕەسمی ناوەند و سەنتەرەکان:

١. (أكاديمية علم النفس)؛

«بابەتی ژمارە (٥٨٦٠)، ڕۆژی ١١-٤-٢٠١٠، بەناونیشانی: (ما معنى الحرب النفسية؟)، بەستەری: http://www.acofps.com/vb/showthread.php?t=5860

٢. (اسلام ويب)؛

«مركز الفتوى، رقم ٣٦٨٣٣ ، حديث: "ثم تكون خلافة على منهاج النبوة" رتبته ومعناه، http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=36833

٣. (الاسلام سؤال و جواب)؛

«سؤال رقم (١٣٥٥٩٠)،هل صح حديث : (لقد جئتكم بالذبح)، وما توجيه معناه ؟ http://islamqa.info/ar/135590

* حديث أبي هريرة في الرايات السود لا يصح، http://islamqa.info/ar/171131

٤. (جهاز الامن الوطني، جمهورية العراق)؛

«بابەتی ڕۆژی ٣-٨-٢٠١٤، بەناونیشانی: (الحرب النفسية .. اهدافها واساليبها وطرق الوقاية)، بەستەری:

http://www.nss.gov.iq/index.php?option=com_content&view=article&id=13:2014-08-03-10-52-28&catid=9:2014-08-03-10-26-28

«بابەتی ڕۆژی ٣-٨-٢٠١٤، بەناونیشانی: (الشائعات اسبابها وعوامل انتشارها .. واساليب مكافحتها)، بەستەری:

http://www.nss.gov.iq/index.php?option=com_content&view=article&id=11:2014-08-03-10-48-47&catid=9:2014-08-03-10-26-28

٥. (وزارة الخارجية الأميركية)؛

«بابەتی ژمارە (١٢١٢١١١٣٩٨٦٠)، ڕۆژی ٢٠-١٢-٢٠١٢، بەناونیشانی: (بيان لوزارة الخارجية حول إدراج جبهة النصرة على قائمة المنظمات الإرهابية - مكتب المتحدث الرسمي، ١١ كانون الأول/ديسمبر ٢٠١٢، بيان من فيكتوريا نولاند، المتحدثة الرسمية، إدراج جبهة النصرة على قائمة المنظمات الإرهابية باعتبارها اسماً مستعاراً لتنظيم القاعدة في العراق)، بەستەری:

http://translations.state.gov/st/arabic/texttrans/2012/12/20121211139860.html#axzz2ZrRmol6t

٦. (موسوعة مقاتل في الصحراء)؛
* نماذج الرسوم الكاريكاتيرية التي كانت تلقى على القوات العراقيه بهدف الحرب النفسية، http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Fenon-Elam/Elamharby/fig01.jpg_cvt.htm
* تطور مفاهيم و وظائف العمليات النفسية، http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Askria6/HarbNafsia/sec12.doc_cvt.htm
*دور و وظائف الإعلام الحربي في السلم والحرب، http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Fenon-Elam/Elamharby/sec19.doc_cvt.htm

٧. (منتدى التجديد الاسلامى)؛
*بابەتی ژمارە (٩٦٦٤)، بەناونیشانی: (والذي نفس محمد بيده، لقد جئتكم بالذبح)، بەستەری: http://www.tajdeed.org.uk/ar/posts/list/9664.page

٨. (مركز العراق للدراسات)؛
*بابەتی ژمارە (١٥٨١٩)، رۆژی ١٥-١-٢٠١٤، بەناونیشانی: (قرار أممي محتمل يدين دعم السعودية للإرهاب في العراق)، بەستەری: http://www.markazaliraq.net/?state=news&viewId=15819

٩.(مركز الفتوى)؛
*بابەتی ژمارە (220189)، رۆژی ١٨-٩-٢٠١٢، بەناونیشانی: (درجة حديث: لقد جئتكم بالذبح)، رقم الفتوى: ٢٢٠١٨٩، بەستەری: http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=220189

٤. لە ویکیپیدیاوە:

١. (أبو_أنس_الشامي)، پۆلێنی: (أعضاء القاعدة من الكويت، سلفيون جهاديون، مواليد ١٩٦٨، مواليد ١٩٦٩، وفيات بسبب الضربات الجوية، وفيات ٢٠٠٤)، بەستەری:

http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A3%D8%A8%D9%88_%D8%A3%D9%86%D8%B3_%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%A7%D9%85%D9%8A

٢. (أبو_حمزة_المهاجر)، پۆلێنی: (أعضاء القاعدة من مصر، إرهاب في العراق، إسلاميون مصريون، القاعدة، المتمردين العراقيين، مواليد ١٩٦٨، وفيات ٢٠١٠)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A3%D8%A8%D9%88_%D8%AD%D9%85%D8%B2%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%87%D8%A7%D8%AC%D8%B1

٣. (أبو_محمد_الجولاني)، پۆلێنی: (أشخاص من الأزمة السورية، أعضاء القاعدة من سوريا، القاعدة، سلفيون جهاديون سوريون)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A3%D8%A8%D9%88_%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF_%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%88%D9%84%D8%A7%D9%86%D9%8A

٤. (اشاعة)، پۆلێنی: (أساطير حضرية، إشاعات، تواصل إنساني، حقوق الإنسان، سلوك)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A5%D8%B4%D8%A7%D8%B9%D8%A9

٥. (الإخوان_المسلمون)، پۆلێنی: (أحزاب إسلام سياسي، أحزاب إسلام سياسي محظورة، الإسلام في مصر، جماعات إسلام سياسي، جماعة الإخوان المسلمين)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86_%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D9%84%D9%85%D9%88%D9%86

٦. (داعش)، پۆلێنی: (الدولة الإسلامية في العراق والشام، إرهاب في العراق، الإرهاب في تركيا، الإرهاب في لبنان، الإسلام السياسي في سوريا، المتمردين العراقيين، حرب الخليج الثالثة..)، بەستەری: http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4

٧. (الدولة_الإسلامية_في العراق_والشام –(منظمة))، پۆلێنی: (إرهاب في العراق، الإسلام في العراق، المتمردين العراقيين، تأسيسات سنة ٢٠٠٦ في العراق، جماعات إسلام سياسي)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82_%D8%A7%D9%84%D8%

%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9_(%D9%85
%D9%86%D8%B8%D9%85%D8%A9)

٨. (وامعتصماه)، پۆلێنی: (عصر عباسي)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%88%D8%A7_%D9%85%D8%B9%D8%A
A%D8%B5%D9%85%D8%A7%D9%87

٩. (معركة الموصل ٢٠١٤)، پۆلێنی: (تاريخ الموصل، ٢٠١٤ في العراق، حرب المدن، حروب حزب الله، معارك إيران، معارك العراق، معارك سوريا، نزاعات في ٢٠١٤)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%83%D8%A9
_%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%88%D8%B5%D9%84_2014

١٠. (معركة_الفلوجة_الثانية)، پۆلێنی: (٢٠٠٤ في العراق، نزاعات في ٢٠٠٤، عمليات خاضتها القوات الخاصة الأمريكية، حرب المدن، معارك العرب، الفلوجة، حرب الخليج الثالثة)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%83%D8%A9
_%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D9%88%D8%AC%D8%A9_%D8
%A7%D9%84%D8%AB%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9

١١. (مراسل_عسكري)، پۆلێنی: (أشخاص مرتبطون بالحرب، مراسلون حربيون سابقا، مراسلون عسكريون)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D9%84
_%D8%B9%D8%B3%D9%83%D8%B1%D9%8A

١٢. (نشيد)، پۆلێنی: (إعلام إسلامي، تصوف، غناء، فن إسلامي، مصطلحات)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%86%D8%B4%D9%8A%D8%AF

١٣. (سيد_قطب)، پۆلێنی: (مواليد ١٩٠٦، وفيات ١٩٦٦، قوالب، سيد قطب، منظمات جهادية، جماعات إسلامية، أشخاص من أسيوط، أعضاء مكتب إرشاد الإخوان المسلمين..)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B3%D9%8A%D8%AF_%D9%82%D8%B
7%D8%A8

١٤. (العلاقات_السورية_العراقية)، پۆلێنی: (الهلال الخصيب، العلاقات السورية العراقية)، بەستەری:

http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A7%D8%AA_%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82%D9%8A%D8%A9

١٥. (غزوة_أسد_الله_البيلاوي_(معركة))، پۆلێنی: (تاريخ الموصل، ٢٠١٤ في العراق، حرب المدن، معارك العراق، نزاعات في ٢٠١٤)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%BA%D8%B2%D9%88%D8%A9_%D8%A3%D8%B3%D8%AF_%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%8A%D9%84%D8%A7%D9%88%D9%8A_(%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%83%D8%A9)

١٦. (غسيل_دماغ)، پۆلێنی: (تقنية افتراضية، سيطرة على العقل، حركات دينية جديدة، علم النفس الشعبي، دعاوة، علوم زائفة، رأي عام)، بەستەری:
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%BA%D8%B3%D9%8A%D9%84_%D8%AF%D9%85%D8%A7%D8%BA

٥. بابەت و هەواڵی ماڵپەڕە هەواڵییەکان:

١. **(أخبار دولة الاسلامية)؛** (پێگەیەکی سەر بە داعشە).
http://theshamnews.com

٢. **(أخبارك نت)؛**
«بابەتی ژمارە (١٦٠٤٨٥٠٦)، ڕۆژی ٧-٨-٢٠١٤، بەناونیشانی: (بالأسماء.. ننشر أول تشكيل لحكومة «داعش».. والحرب والهيئات الشرعية أبرز وزارتين)، بەستەری: http://www.akhbarak.net/articles/16048506

٣. **(ايلاف)؛**
«بابەتی ژمارە (١٣٣٩٨٧)، ڕۆژی ١٠-٣-٢٠٠٦، بەناونیشانی: (أهالي الأنبار تراجعوا عن تأييد الزرقاوي وبعضهم يشك بوجوده)، بەستەری:
http://www.elaph.com/ElaphWeb/NewsPapers/2006/3/133987.htm

٤. **(بوابة العراق)؛**

• بابەتی ژمارە (٥٩٠)، بەناونیشانی: (بالأسماء.. أول حكومة لـ"داعش" أبرزها وزارتا الحرب والهيئات الشرعية)، بەستەری: http://www.aliraq.info/?p=590

٥. (پوکمیدیا)؛
•بابەتی ژمارە (٢١٨٤٤)، رۆژی ٧-١٠-٢٠١٣، بەناونیشانی: (دولة العراق والشام الإسلامية تتبنى تفجيرات أربيل)، بەستەری:
http://pukmedia.com/AR_Direje.aspx?Jimare=21844

٦. (الجوار نيوز)؛
•بابەتی ژمارە (٣٦٩٥٦)، رۆژی ٢٥-١-٢٠١٢، بەناونیشانی: (دولة العراق الإسلامية: لن نوقف القتال حتى نصلي في روما!!)، بەستەری: http://aljewar.org/news-36956.aspx

٧. (الجزيرة)؛
•بابەتی: رۆژی ٨-٦-٢٠٠٦، بەناونیشانی:(الجيش الأميركي يكشف تفاصيل عملية مقتل الزرقاوي)،بەستەری: http://www.aljazeera.net/news/arabic/2006/6/8

•بابەتی: رۆژی ١٢-١٢-٢٠١٢، بەناونیشانی: (لماذا تعتبر واشنطن جبهة النصرة إرهابية؟)، بەستەری: http://www.aljazeera.net/news/presstour/2012/12/12

•بابەتی: رۆژی ٩-٦-٢٠١٣، بابەتی: (الظواهري يحل "دولة العراق والشام الإسلامية")، بەستەری:
/http://www.aljazeera.net/news/arabic/2013/6/9

٨. (وكالة الانباء الاسلامية)؛ (پێگەیەکی سەر بە داعشە).
•بابەتی ژمارە (١٧٧٢٦)، رۆژی ، بەناونیشانی: (الدولة الإسلامية تنشر السيرة الرسمية للخليفة أبو بكر البغدادي من آل بيت الرسول)، بەستەری:http://www.dawaalhaq.com/?p=17726

٩. (وكالة أنباء المستقبل)؛
•بابەتی ژمارە (١٢٨٧٧٥)، رۆژی ١٤-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: (عبدالرحمن البيلاوي)، بەستەری:
http://www.almustaqbalnews.net/128775

١٠. (وكالة الصحافة المستقلة)؛

•بابەتی ژمارە (١٤٧٠٩٩)، رۆژی ٢٠-١٢-٢٠١٤، بەناونیشانی: (البارزاني: حذرنا المالكي وهنالك شهود .. وهو المسؤول عن سقوط الموصل وفشل الجيش)، بەستەری: http://www.mustaqila.com/news/147099.html

١١. (وكالة عين العراق للأخبار)؛
•بابەتی ژمارە (١٥٤٣٧)، رۆژی ٢٢-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: (ابو الوليد ينفي انباء انسحابه ويؤكد سيطرته على تلعفر)، بەستەری: ، الموقع: http://aynaliraqnews.com/

١٢. (الحرة)؛
•بابەتی ژمارە (٢٤٥١٦٩)، رۆژی ٨-٣-٢٠١٤،
ناونیشانی: (المالكي: السعودية وقطر تدعمان الإرهاب في العراق على خلفية طائفية)، بەستەری: http://www.alhurra.com/content

•بابەتی ژمارە (٢٤٢٤٤٠)، رۆژی ٢٧-١-٢٠١٤، بەناونیشانی: (مقتل الرجل الثاني في داعش "حجي بكر")، بەستەری: http://www.alhurra.com/content/alqaeda-hajji

١٣. (اليوم السابع)؛
•بابەتی ژمارە (١٨٠٧٨٢٨)، رۆژی ٧-٨-٢٠١٤، بەناونیشانی: (بالأسماء.. أول حكومة لـ"داعش" أبرزها وزارتا الحرب والهيئات الشرعية)، بەستەری: http://www.youm7.com/story/2014/8/7

١٤. (المدى برس)؛
•بابەتی ژمارە (٢٥٩٨٥)، رۆژی ١٤-٢-٢٠١٤، بەناونیشانی: (العراق يكشف عن الهويات الحقيقية لستة قياديين من تنظيم (داعش))، بەستەری: http://almadapress.com/ar/news/25985/

١٥. (CNN بالعربية)؛
•بابەتی: رۆژی ١٩-٢-٢٠١٥، بەناونیشانی: (من هو أبو بكر البغدادي؟ سيرة ذاتية من وجهة نظر استخباراتية أمريكية)، بەستەری: http://arabic.cnn.com/middleeast/2015/02/19

١٦. (العربية نت)؛
•بابەتی: رۆژی ١٣-٢-٢٠١٤، بە ناونیشانی: (هذه "داعش" وهؤلاء قادتها.. معلومات تنشر لأول مرة)، بەستەری: http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/2014/02/13

«بابەتی: رۆژی ١٣-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: (داعش-يصدر-وثيقة-المدينة-في-نينوى)، بەستەری:
http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/2014/06/13

«بابەتی: رۆژی ٢٩-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی (داعش-تعلن-قيام-الخلافة-الإسلامية-وتبايع-البغدادي)، بەستەری:
http://www.alarabiya.net/ar/arab-and

«بابەتی: رۆژی ٣٠-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: (من هو خليفة "الدولة الإسلامية" أبو بكر البغدادي؟)، بەستەری: http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/06/30/

«بابەتی: رۆژی ٥-٧-٢٠١٤، بەناونیشانی: (داعش-يصدر-أول-جواز-سفر-رسمي-بالموصل)، بەستەری:
http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/07/05/

«بابەتی: رۆژی ٥-٧-٢٠١٤، بەناونیشانی: (أول-ظهور-للخليفة-الداعشي-البغدادي)،
http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq/2014/07/05/

«بابەتی: رۆژی ١٠-٧-٢٠١٤، بەناونیشانی: (خليفة "داعش" وأعضاء حكومته)، بەستەری:
http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/iraq

١٧. (العالم):

«بابەتی ژمارە (١٥٢٢٠٢٠)، رۆژی ٢-١٠-٢٠١٣، بەناونیشانی: (الجيش يقتل قياديين "بتنظيم القاعدة" بريفي ادلب واللاذقية)، بەستەری: http://www.alalam.ir/news/1522020

١٨. (فرانس٢٤):

«بابەتی ژمارە (٢٠١٤٠٦٢٥)، رۆژی ٢٥-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: (جبهة النصرة "تبايع" الدولة الإسلامية في العراق والشام في مدينة البوكمال الحدودية)، بەستەری:
http://www.france24.com/ar/20140625

١٩. (روسياليوم):

«بابەتی ژمارە (٧٥١٣٥١)، رۆژی ٣-٧-٢٠١٤، بەناونیشانی: (خيال جامح.. داعش تنشر خريطة "دولة الخلافة")، بەستەری:- http://arabic.rt.com/news/751351-

•بابەتی ژمارە (٧٥٤٤٩٦)، رۆژی ٨-٨-٢٠١٤، بەناونیشانی: (خطف ثم غسيل دماغ ثم تعذيب.. حكاية صبي هارب من تنظيم داعش)، بەستەری: http://arabic.rt.com/news/754496

•بابەتی ژمارە (٧٦٨٧٥٧)، رۆژی ٢٢-١٢-٢٠١٤، بەناونیشانی: ("داعش" يعاقب "غلاة" متشددين كفروه)، بەستەری: http://arabic.rt.com/news/768757

• بابەتی ژمارە (٧٧٤٦٤٧)، بە ناونیشانی (لماذا تنضم النساء الغربيات لتنظيم "داعش"؟) بەستەری: http://arabic.rt.com/news/774647--%D9%84%D8%AA%D9%86%D8%B8%D9%8A%D9%85-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4/

٢٠. (شبكة الاعلام العراقي)؛

•بابەتی ژمارە (٤٥٢٠٢)، رۆژی ١٧-٦-٢٠١٤، بەناونیشانی: (أبو الوليد يواصل القتال في تلعفر)، بەستەری: http://www.imn.iq/news/view.45202/

٢١. (شبكة أنا المسلم للحوار الإسلامي)؛

•بابەتی ژمارە (٣٨٨٧٢٤) رۆژی ١٦-٥-٢٠١٠، بەناونیشانی: (بيانٌ من مجلس شورى دولة العراق الإسلاميّة)،بەستەری: http://www.muslm.org/vb/archive/index.php/t-388724.html

٢٢. (شفق نيوز)؛

•بابەتی ژمارە (٩٠٢٨١)، رۆژی ٢١-١-٢٠١٥، بە ناونیشانی: (الكونغرس ينتقد تركيا لسماحها بسفر عناصر داعش لأوروبا عبر أراضيها)، بەستەری: http://www.shafaaq.com

٢٣. (الشرق الاوسط)؛

•بابەتی ژمارە (٣٢٣٨٩٧)، رۆژی ١٧-٩-٢٠٠٥، بەناونیشانی: (علماء المسلمين:على الزرقاوي التراجع عن تهديداته للشيعة)، بەستەری: http://www.asharqalawsat.com/2005/09/17/images/front.323897.jpg

٢٤. (الغدبرس)؛

•بابەتی ژمارە (١٠٥٧٨)، رۆژی ٧-٣-٢٠١٤، بە ناونیشانی: (كردستان: تصريحات المالكي الاخيرة ضدنا عدائية ونرفض مقارنة الاقليم باية محافظة عراقية)، بەستەری: http://alghadpress.com/ar/news/10578/

٦. چەناڵەکانی یوتیوب:

أ. ڕیزبەندی ناو بە گوێرەی ڕێنووسی ئینگلیزی:

١. (ALALKSA)، بەناونیشانی: (استشهاد الأمير ابو عمر البغدادي وابو ايوب المصري)،ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٧-٤-٢٠١٠، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=zA4G_TKTrXU

٢. (Al-Faqir Ilallah)، بەناونیشانی: (معهد الفاروق)، ڕۆژی بڵاوکردنەوەی ٢٢-٢-٢٠١٥، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=XVWZjKUiUzk#t=136

٣. (Al Jazeera Arabic)، بەناونیشانی: (قدرات الجهاز الإعلامي لتنظيم الدولة الإسلامية ووسائله)، ڕۆژی بڵاوبوونەوە ٢-١-٢٠١٥، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=RtN0XErpteI&feature=youtu.be

٤. (Dabeq_Media3)، بەناونیشانی: (ثم تكون خلافة على منهاج النبوة)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٨-٦-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=6fdXWdFY4iA

٥. (ershif)؛ بەرنامەی چاوپێکەوتن لەگەڵ سەرۆک وەزیران نوری مالکی، کەناڵی ئاسمانی ئێن ئار تی، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی: ٥-٣- ٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=E5UhCPnkiYY

٦. (euronews – عربي)، بەناونیشانی: (المئات من اليزيديين يعتنقون الإسلام)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢١-٨-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=xAhyIM0P2I4

٧. (Evro News)، بەناونیشانی: (دیدارا میر تەحسین بەگ ل کەناڵی عەرەبیە بەرنامی نوقتەتنیزام)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٢٠-١٠-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=9FDbvwmcWks

٨. (islam aziz)، بەناونیشانی: (الدولة الإسلامية / يوم إعلان الخلافة – من إصدار (على منهاج النبوة))، ڕۆژی بڵاوکردنەوەی ٥-٨-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=EFpI5SreYrY

٩. (mansourdebory)، بەناونیشانی: (الدولة الإسلامية في العراق والشام للشيخ أبي بكر البغدادي)، ڕۆژی بڵاوبوونەوەی ٨-٤-٢٠١٣، بەستەری ڤیدیۆکە: https://www.youtube.com/watch?v=2HPQxA3catY&feature=youtu.be

١٠. (Masoud Barzani)، بەناونیشانی: (Gotara Serok Barzanî ya li ser Çiyayê Şengalê)، رۆژی بڵاوکردنەوەی ٢١-١٢-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=6jEnF3Md75Q
١١. (Rudaw kurdish)، بە ناونیشانی (چەکدارانی داعش لە نزیکەوە بۆ رووداو دەدوێن)، رۆژی بڵاوکردنەوەی ٢٣-٩-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە،
https://www.youtube.com/watch?v=rtfeZsZxY3A
١٢. (Sami Ahmad)، بەناونیشانی: (خطبة وصلاة الجمعة الخليفة أبو بكر البغدادي الدولة الإسلامية)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٥-٧-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=_hXYYo0e9wk
١٣. (sybwa kiacerb)، بەناونیشانی: (الدولة الإسلامية عملية دائرة الوقف الشيعي ولاية بغداد)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢١-٦-٢٠١٢، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=hO7MQj0zw70
١٤. (yasser ashour)، بەناونیشانی: (والدة ابو حمزة المهاجر تحكى قصة مقتل ابنها فى العراق واعتقال زوجته حسناء)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢١-١-٢٠١٢، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=affzKg2D69g

ب. ریزبەندی ناو بە گوێرەی ڕێنووسی عەرەبی:

١٥. (أسد ديالى)؛ وتاری ("عملاء كذابون"، أبو عمر البغدادي وكذب الروافض)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٢-٣-٢٠١٢، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=YljvkYhw-mU
١٦. (بوابة طالب العلم)، بەناونیشانی: (هل دولة الإسلامية بالعراق والشام (داعش)هي طائفة المنصورة؟للشّيخالعلاّمةصالحالسحيمي)،رۆژیبڵاوکردنەوەی ١٤-١١-٢٠١٤،بەستەریڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=esZfDUvf0LA
١٧. (ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين)، بەناونیشانی: (دولة العراق الإسلامية / العمليات في ولاية الأنبار)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٤-١١-٢٠١٢، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=bzSS12mB_VU
١٨. (كاميرا العرب)؛ الإعلان عن حلف المطيبين: نشأة تنظيم الدولة الاسلاميّةووصولهاالىالخلافة،رۆژیبڵاوبوونەوەی: ٢١-١١-٢٠١٤،بەستەریڤیدیۆکە:
http://www.youtube.com/watch?v=60mgEeNc7Z٨
https://www.youtube.com/watch?v=OxMzZzuytVE
١٩. (محمد شامي)، بەناونیشانی: (كلمة أبي محمد الجولاني حول ساحة الشام)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ١٠-٤-٢٠١٣، بەستەری ڤیدیۆکە:

https://www.youtube.com/watch?v=QXZ3YpzF4Mw

٢٠. (مرحبا بالخلافة)، بەناونیشانی: (هل مجاهدي الدولة الإسلامية يهينون ويتعدون على نساء وأطفال اليزيديين)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ١١-٨-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=g3ZwYFYLFOc

٢١. (عبدالعزيز القنيعه)، بەناونیشانی (ماذا تعرف عن اليزيديه..أتباع الشيطان)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ١٤-٨-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=GDXfLXdU9EQ

٢٢. (عبدالرحمن الدوسري)، بەناونیشانی: (ماذا قال الجولاني عن البغدادي)، رۆژی بڵاوبوونەوە ٢٤-١٢-٢٠١٣، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=IfGifPePK3w

٢٣. (فصيل المهمات الخاصة جمهورية العراق)، بەناونیشانی (إستمع الى شهادة فتاة يزيدية ان من اغتصبهن هم البيش طركة وليس رجال الدولة الاسلامية)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ٧-١١-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=y8EIhX79p_k:

٢٤. (شبكة سبيل الإعلامية)، بەناونیشانی: (عزت الدوري يعلن تحرير نصف العراق ويحيي قيادة تنظيم الدولة الإسلامية)، رۆژی بڵاوبوونەوەی ١٢-٧-٢٠١٤، بەستەری ڤیدیۆکە:
https://www.youtube.com/watch?v=pw5fxR-GHWQ.

هەندێک سایتی دیکە، کە سوودیان لێوەرگیراوە:

«سایتی ڕەسمی ئیخوان: اخوان اون لاين: http://www.ikhwanonline.com/

«أرشيف الجهاد | http://www.jarchive.net

«شبكة أنصار المجاهدين | http://www.as-ansar.com/vb

«شبكة شموخ الإسلامية | http://www.shamikh1.info/vb

«شبكة الفداء الإسلامية | http://www.alfidaa.info/vb

«أخبار الدولة الاسلامية، https://akhbardawlatalislam.wordpress.com/

«منتدى فرسان السنة، http://www.forsanhaq.com

«منبر التوحيد و الجهاد، http://www.tawhed.ws/

«الحقيقة الدولية، http://www.factjo.com

«موسوعة مقاتل من الصحراء، http://www.moqatel.com

« منتديات المنبر الاعلامي الجهادي، https://www.alplatformmedia.com

«وكالة انباء الاسلامية (حق)، http://www.dawaalhaq.com/

«دولة الاخلافة الاسلامية، https://akhbardawlatalislam.wordpress.com/

«موقع كتابات، http://www.kitabat.com